Ilustrația copertei după Marius Bunescu

Mircea Eliade — *Noaptea de Sînziene,*
Editura Ioan Cuşa, Paris, 1971.

mîrcea eliade

noaptea de sînziene

ROMAN

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE MIRCEA HANDOCA

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1991

EDITURA MINERVA • BUCUREŞTI

VIII

Ajunsese la Bristol la zece noaptea. Gara fusese bombardată şi anevoie găsi un taxi care să-i ducă cele două valize pînă la hotelul unde i se reţinuse cameră. în întuneric, oraşul i se păru sinistru. De o parte şi de alta a străzii zărea scheletele caselor incendiate. Pe alocuri, cerul se întrevedea printre ruine. Holul hotelului era plin şi totuşi aproape că nu se auzeau voci.' Oanienii îşi vorbeau în şoaptă sau moţăiau obosiţi în fotolii. Era sin^gurul mare hotel scăpat neatins din ultimele bombardamente. „Aţi ascultat emisiunea de la nouă seara ? întrebă pe funcţionarul de la recepţiune predîndu-i paşaportul. Ce veşti din România?" Era un bărbat aproape bătrîn, cu o mustaţă scurtă, căruntă, şi ochelari de aur. Ridică fruntea din registru şi-1 privi corect, fără grabă, parcă ar fi încercat să-şi aducă aminte. „România ?... Ah, da. E revoluţie. S-au răsculat Gărzile de Fier împotriva generalului Antonescu." Ştefan aflase de rebeliune dimineaţa, la Londra, cumpărînd gazetele în gară. Dar nu înţelegea ce se întîmplă.

„Nimic altceva ? stărui. Ceva detalii mai precise asupra situaţiei ?..." „Situaţia pare confuză. E revoluţie. Aveţi camera 84, la etajul III," adăugă repede, ca şi cum i-ar fi părut rău că vorbise, şi-şi plecă ochii în registru. Ştefan urcă absent în camera 84. Plutea parcă între zi-

"iur'i o nedefinită tristețe, de casă pustie, îndoliată. Perdelele groase care acopereau fereastra păreau posomorite, vechi, rămase acolo dintr-un alt veac. își aprinse p. țigară și începu să se dezbrace. îi era frig. Așeză servieta sigilată lingă el, pe pat, și stinse lumina. Dar nu putea să adoarmă. Fuma cu capul pe pernă, așa cum începuse în noaptea aceea, alături de Antim. Coborînd în subsolul Ambasadei, voise să-i ia brațul. „Nu mă atinge, te rog ! spusese Antim, ferindu-se. Unde pui mina, mă doare. Parcă aș avea toate oasele zdrobite..." Două din camerele.din subsol fuseseră transformate în adăpost. Erau două încăperi lungi și înguste, în care se aduseseră paturi de campanie și cîteva măsuțe. Ștefan se îndreptase către colțul cel mai întunecat, își scosese cravata și vestonul, îmbrăcase o haină de casă și se culcase. Adormise îndată. Se deșteptase tîrziu și privise cu mirare în jurul lui. Nu-și dădea seama unde se află. O parte din becuri fuseseră stinse. Ii era frig. Zări, lîngă el, pe Antim dormind cu servieta sub cap. După cîteva clipe, intrase căpitanul aducînd pe o tavă ceștile cu cafea. „Cît e ceasul ?" îl întrebă. „Două jumătate, răspunse căpitanul așezînd tava pe una din măsuțe. Nu vrei și d-ta o cafea ?" „Parcă aș vrea." Căpitanul i-o aduse și-i întinse pachetul cu țigări. „Dar obosit ai m,ai fost, dacă ai putut dormi, îi spuse. Eu n-am putut închide ochii. Nu atît din cauza bombelor, cît a artileriei anti-aeriene. Sînt bateriile astea de lîngă noi... Acum s-au mai potolit, dar au să înceapă din nou..." își aprinse țigara și-și trase cuvertura pînă sub bărbie. îi era parcă din ce în ce mai frig. Antim scînci prin somn, apoi începu să strănute. Ștefan întinse brațul ca să-1 acopere mai bine cu pătura. Antim se zmuci brusc, apucîhd cu amîndouă mîinile servieta. „D-ta erai ?" întrebă el speriat. Și-1 privi cercetător, cu bănuială. Ștefan îi zîmbi și se ghemui sub pătură. Se simțea aproape înghețat. Ar fi vrut să adoarmă din nou și închise ochii. Dar îi redeschise imediat și întoarse capul. Antim nu **se** culcase ; îi urmărea foarte atent mișcările. Ochii li se întîlniră o clipă. Stînjenit, Ștefan se întoarse cu fața la perete.

în săptămîna aceea bombardamentele s-au ținut lanț, noapte după noapte. Antim n-a mai părăsit subsolul Ambasadei, în timpul zilei, cînd nu erau alarme, urca în marele salon care fusese transformat în sală de așteptare, se așeza într-un fotoliu, cu servieta pe genunchi, și moțăia. Dacă **se** dădea alarma în timpul prînzului, sau cerul era prea înnourat, nu îndrăznea să se ducă la restaurant și **se** mulțumea cu un sandwich. Serile îi dădea să mănînce bucătarul Ambasadei. Nu voise să se mai întoarcă acasă, nici măcar întovărășit de Ștefan. Căpitanul îi adusese o mică valiză cu albituri și un palton. „Nu 1-a văzut nimeni mort", murmura el din timp în timp.

Se certase cu însărcinatul ***cu_aî***aceri pentru că se împotrivise să anunțe la București "dispariția lui Vădastra. „Speriați fata degeaba, spusese. Nenorociți două biete femei,!... Nu 1-a văzut nimeni mort !..." Casa în care pătrunsese Vădastra arsese pînă în temelii. Pieriseră acolo o seamă de oameni, dar Antim încă nu voia să creadă în moartea lui Spiridon. „Nu-1 cunoașteți cine e..., murmura singur, răsucindu-se în fotoliu. Nu pot eu să spun mai mult, dar v-ați cruci dacă ați afla !..." Prinsese ticuri de bătrîn. Vorbind, clătina din cap și își sugea mereu buzele. Dormea îmbrăcat, cu servieta sub pernă. Barba îi crescuse sălbatică și, ca să-și ascundă gulerul ros și murdar al cămășii, purta necontenit un șal în jurul gîtului.

Apoi, într^-o dimineață, la sfîrșitul lui septembrie, se apropiase speriat de Ștefan. Părea descompus. „Plec cu d-ta la Oxford, îi spuse în șoaptă. Nu mai pot rămîne aici !..." Ștefan tocmai se întorcea de la Oxford. Se hotărîse evacuarea funcționarilor auxiliari și fusese să caute locuințe. Dar orașul era arr!îplin.~*Cu multă greutate găsise două camere într-o pensiune modestă, ***Oxor niensis.***

„Viu cu d-ta ! Nu mai pot rămîne aici ! E un **nebun** cu noi în adăpost. A înnebunit în timpul bombardamentului. N-am dormit toată noaptea de groază..." Către miezul nopții, cineva începuse să urle. Nu îndrăznise nimeni să coboare din pat şi să vadă ce se întîmplă. împietriseră toți, aşteptînd. Dar urletele au amuțit deodată şi omul a readormit. Numai Antim n-a mai putut închide ochii. „E nebun, murmura. E nebun de legat..."

îşi dăduseră întîlnire la gară la ora cinci. Ştefan l-a aşteptat acolo, pe peron, o jumătate de ceas. Se dăduse între timp alarma, şi cum Antim nu mai sosea, şi-a închipuit că-i fusese teamă să traverseze oraşul sub bombardament şi că renunțase să mai plece în acea seară. S-a urcat în trenul următor. Călătorea pentru întîia oară în timpul unui atac aerian şi nu se simți pe deplin liniştit decît după ce trecu de Uxbridge. A doua zi află că Antim plecase din Belgrave Square către ora patru, într-un taxi. Cîteva ceasuri în urmă se telefonase la Ambasadă ca să se anunțe că fusese găsit mort într-o sală de aşteptare din Paddington Station. Avusese o sincopă. A fost îngropat în seara următoare. Ştefan îşi stinse țigara. „Nu i-a fost dat să ajungă la Oxford", şopti ca să-şi alunge gîndurile. închise ochii. E revoluție ; s-au răsculat Gărzile de Fier. Aşa cum prevestise Antim : ăştia au să facă revoluție, spuneş, ăştia au să-l omoare pe general. Cînd l-au înmormîntat, începuse să plouă. Veniseră patru la cimitir ; căpitanul, bucătarul, el şi Fotescu. însărcinatul cu afaceri trimisese o coroană : «Amintire, scumpului nostru compatriot». Ar fi vrut să vină şi el, spunea, dar era chemat la Foreign Office. Cînd s-au întors de la cimitir în maşina lui Fotescu, ploaia se întețise. L-au lăsat la gară. Pînă la Oxford privise ploaia măruntă şi rece bătînd molcom în geamurile vagonului. Ploaia l-a întovărăşit pretutindeni în zilele următoare. Cerul, cenuşiu şi aspru, parcă se apropiase şi mai mult de pămînt. Mirosea• a frunze veştede şi toate lucrurile erau umede. Octombrie.

Se deşteptă la şase. La şapte pleca din fața hotelului maşina aeroportului. Cînd au pornit, era încă întuneric afară. Se suiră"in maşină două femei şi cîțiva bărbați. Lîngă el se aşezase un ofițer, cu aerul absent, care fuma într-una, fără să privească nicăieri. Maşina trecea pe străzi străjuite de ruine, printre care mijea lumina murdară a zorilor. Cînd se lumină de-a binelea, .începu să plouă. Camioneta viră brusc şi se opri în fața unei bariere din sîrmă ghimpată. Din ghereta de ciment înainta, ferindu-se de băltoace, o santinelă. Trase deoparte bariera şi camioneta pătrunse pe aerodrom. Doi soldați în mantii de ploaie coborîră bagajele. Pasagerii au fost conduşi într-o clădire cenuşie. Ofițerul îi urmă tăcut. Controlul şi plata bagajelor se făcu repede. Apoi trecură la controlul paşapoartelor. Ştefan fusese lăsat la urmă. Cu servieta lîngă el, aştepta. După un sfert de ceas, un soldat îi strigă numele. în birou se afla ofițerul din maşină şi încă un funcționar civil. I-au cerut hîrtiile şi le-au examinat pe rînd, cu mare atenție. Apoi, fără să-şi ridice privirile, ofițerul îl întrebă ce misiune a avut la Londra. „Nu sînteți trecut în lista corpului diplomatic", spuse. îi întinse lista şi Ştefan parcurse numele funcționarilor Legației României. Al lui nu era. „Portmoneul d-stră, vă rog," spuse ofițerul. îl desfăcu, scoase toate hîrtiile, numără bancnotele, apoi trecu totul funcționarului de lîngă el. Ştefan privea toate acestea cu un început de teamă. îşi aminti, fulgerător, de Prefectura Poliției. Se întrebă dacă nu cumva i-o fi rămas în portmoneu vreo însemnare, sau vreun nume care să poată părea suspect. „Mai aveți altceva prin buzunare ?" întrebă ofițerul. Ştefan începu să se caute şi scoase tot ce avea. Scoase şi batista, dar voi s-o pună repede în buzunar. „Lăsați-o, vă rog, spuse ofițerul. Care sînt cheile de la valizele d-stră ? Controlul se face alături..." Ministrul a avut dreptate : e din cauza lui Duma !,.. îi fulgeră prin

minte. Ofițerul așeza toate obiectele într-un coșuleț, afară de un pachet început de țigări pe care-1 lăsă pe birou, și sună. Intră un soldat, se apropie de birou și luă coșul. Funcționarul în civil cerceta cu mare atenție fiecare hîrtiuță din portmoneu. Cîteva cărți de vizită pe care erau însemnări le așezase deoparte.

„O să vi se facă percheziție corporală", spuse ofițerul ridicîndu-se. Ștefan se îmbujora. E adevărat, ministrul îl prevenise : era suspect. „Credeam că faptul de a poseda un pașaport diplomatic și de a fi fost în misiune..." Dar* ofițerul nu-1 lăsă să termine. „Guvernul d-stră se poartă mai rău, spuse apropiindu-se de ușă. Gazetarii noștri au fost arestați de poliția legionară, bătuți și schingiuiți. Gestapoul de la Ploiești i-a scos dinții corespondentului unui ziar..." „Dar asta a făcut-o Gestapoul", îl întrerupse Ștefan ridicînd deodată tonul. „Tot una e", spuse ofițerul închizînd ușa în urma lui. Funcționarul în civil îi ceru haina. Apoi sună ; intră un tînăr, cu ochii mărunți și cenușii. Luă haina și se apropie de fereastră. începu să o pipăie încet, cu pricepere, purtîndu-și degetele pe fiecare cusătură. Funcționarul îi examina în acest timp vesta. Intră un al treilea, care îi ceru pantofii și se retrase cu ei într-un colț. într-un sfert de ceas, Ștefan rămăsese gol. Se așeză pe scaun, neîndrăznind să se simtă umilit. Ar fi trebuit să mă aștept la asta. E din cauza lui Duma. Ministrul îl prevenise. întinse mîna să-și ia din pachetul lăsat pe birou o țigară.

„Ce voiți ?" întrebă sever funcționarul.

„O țigară". îi scoase chiar el țigara din pachet, apoi îi întinse chibritul aprins. „Mulțumesc", spuse Ștefan. Funcționarul clătină din cap și se reîntoarse la lucrul lui.

în acea duminică de noiembrie, se trezise repetînd de mai multe ori un nume : Mihai Duma. Era sigur că îl auzise cîndva, dar nu izbutea să-și amintească în ce împrejurare. După vreun ceas de eforturi, renunțase să

mai qaute și coborîse. Era întunecat; tncepâaj^^-
Işi strînsese macferlanul în jurul gîtului și se îndr,
cu pasul repede către rîu. Cunoștea un loc care îi plăcea mult ; rîul trecea acolo într-o pădure. Un vaporaș încremenise lîngă mal, pustiu, vetust, ca o relicvă dintr-o altă lume. Anglia dinainte de 10 mai 1940. O viață pe care nu o cunoscuse, pe care o îndrăgise numai din cărți. Pe drum, ploaia se întețise. Era cu capul gol și căută un loc unde să se adăpostească. Trecea prin fața unui parc în care deslușise corturi și cîteva camioane camuflate. Știa că sînt trupele destinate să apere teritoriul de cele dintîi valuri de parașutiști, și grăbi pasul. Orice român e suspect. Grăbi și mai mult pasul, pînă ce ajunse în fața unei case care avea, la poarta dinspre șosea, un soi de coperiș sub care se putea adăposti. își aprinse o țigară. Gardul de fier care împrejmuia curtea fusese scos și dăruit industriei de război, ca și toate grilajele din Oxford, de altfel. Mihai Duma, își aminti el deodată, este cineva de care îi vorbise Biriș. Dar nu izbuti să-și amintească mai mult și se întoarse acasă iritat, cu fruntea plecată, prin ploaie. La ***Oxoniensis*** îl aștepta dejunul: o sardea pe o frunză de salată, o felie de limbă afumată, o bucată de pîine, doi pesmeți și o' ceașcă cu compot. TVIîncă grăbit și se sui repede în camera lui. Introduse un shilling în radiatorul electric și-1 trase aproape de birou, ca să-și desmorțească picioarele. Apoi luă la întîmplare o carte și-o deschise la mijloc. Tîrziu îi privise titlul să vadă 'ce citește ; era un volum de critici literare ale Virginiei 'Woo.lf.-De Mihai Duma îi vorbise Biriș în noaptea... „Am fost la unul, Mihai Duma, tocmai în Cotroceni..."

Simți că începe să i se facă frig. „Am avut totuși o misiune oficială ! începu el deodată. Nu prea văd deosebirea între Gestapo și d-stră, marea democrație..." Unul din polițiști, care-i cerceta, în dreptul ferestrei, cămașa, întoarse capul și zîmbi. Gol, cu mucul de țigară între

degete, Ştefan i se păru mai ridicol aşa cum încercase - să se ridice, indignat, de pe scaun. „Noi n-o să vă scoatem dinţii," spuse el placid.

„Am întîlnit un om interesant ! spusese Biriş în acea noapte. Unul, Mihai Duma." în dimineaţa următoare, la Legaţie, se hotărîse deodată să-i telegrafieze. îşi dădea seama că e imprudent, dar simţea că nu se va linişti decît după ce va primi răspunsul lui Biriş. „Rog comunică te-legrafic amănunte precise despre Mihai Duma. Stop. Interesat cel mai mare grad acest om. Stop. Amiciţie. Ştefan." începuse' să cifreze telegrama în cifrul Ministerului Economiei, dar îşi amintise deodată că cifrul e perimat de cîteva luni. Ar fi trebuit să-1 roage pe Fotescu sau pe consilierul de Legaţie. Şovăise multă vreme, apoi coborî chiar el şi duse telegrama la poştă. A treia zi primise răspunsul : „Omul lipsit de interes. Stop. încetat de mult orice legătură cu el. Stop. Fericit totuşi de semnul de viaţă pe care mi l-ai dat. Stop. Amiciţie. Petre".

Un poliţist îi întinsese cămaşa. O luă fără să mulţumească şi şi-o trase repede peste cap. îi era mai puţin frig şi se simţea mai puţin ruşinat, dar continua să se simtă ridicol. în seara aceea fusese invitat la masă de însărcinatul cu afaceri, care-şi închiriase mai de mult o vilă în apropiere de Oxford. L-a luat cu el cu maşina. Curînd după ce trecuse de Uxbridge începuse să se lase ceaţa şi maşina îşi încetini viteza. Ştefan aduse vorba de Rubensul lui Antim, dispărut în gara Paddington după ce fusese salvat prin atîtea peripeţii, „Acum aflu pentru întîia oară de asta. De ce nu m-ai informat la timp ? S-ar putea ca lucrurile să fie mai complicate decît ne-am închipuit noi... Va trebui să informăm poliţia, adăugă absent, încercînd să găsească un loc unde să .gareze maşina. Să înceapă cercetările..."

Şoseaua fusese cu totul năpădită de ceaţă. O ceaţă albă, groasă, înecăcioasă. Ştefan începu s-o simtă apăsîndu-1 pe piept, ca o piatră grea. E prima ceaţă pe care o întîlneşte

în Anglia, ar fi vrut să spună. „Deşi, cu tot ce se întîmplă în lume, şi mai ales aici, continuase însărcinatul cu afaceri, povestea asta are să pară ridicolă... în orice caz, trebuie să facem cercetări..." Peste trei zile, un inspector venise să-1 vadă în Belgrave Square. îl rugă să povestească tot ce ştia despre Vădastra şi Antim. Omul îl asculta fără interes, aproape indiferent. Părea obosit ; îşi trecea din cînd în cînd palma stingă peste ochi, cu un gest scurt, automat. Reveni peste o săptămînă; de astă dată mai afabil, mai atent, privindu-1 neîncetat. îi ceru o listă **a** tuturor persoanelor pe ~£are le văzuse în ziua morţii lui Antim şi, măcar- aproximativ, durata întrevederilor. „Nu cumva mă bănuiţi pe mine ?" îl întrebase Ştefan. Inspectorul îl privise cu un zîmbet ofuscat şi politicos. Urmase apoi, în preajma Crăciunului, discuţia cu ministrul...

„Puteţi să vă îmbrăcaţi", spuse funcţionarul de la birou după ce schimbase cu ceilalţi doi o privire fără expresie. Ştefan începu să se îmbrace tăcut. Peste cîteva clipe intră ofiţerul. „Revizia bagajelor va mai dura puţin," spuse aşezîndu-se la birou. Ştefan nu-i răspunse. Se mulţumi să privească pe fereastră. Cei doi părăsiră tăcuţi camera. „O să ajungeţi la Lisabona cu cel puţin un ceas întîrziere, vorbi ofiţerul. Şi asta, din cauza d-tale..." Zîmbi, stingîndu-şi plictisit ţigara. Apoi deschise jurnalul şi începu să citească.

îşi amintea foarte limpede ziua aceea de 22 decembrie. Lîngă Holton Hills erau arbori mari, cuminţi, bătrîni. îi regăsise despuiaţi de frunze, dar senini. Aşteaptă .' înţelesese Ştefan — şi o nenumită bucurie îl invada deodată. Ei ştiu bine că totul va reîncepe, de la început, la primăvară ; că nimic, în jurul lor, nu e definitiv. Ce se întîmplă s-a întîmplat şi se va mai întîmplă. Moartea frunzelor nu înseamnă şi moartea lor, căci iarna le e prielnică şi dulce ca un somn, ca o lungă odihnă. Aşa cum stau, despuiaţi şi aspri, arătîndu-ne numai scoarţa dură, întunecată, parcă ar încerca să ne păcălească lă-

sîndu-ne să credem că s-au întors şi ei la mineral, că au reintegrat condiţia mineralogică a existenţei. Dar regresiunea aceasta în materia moartă e numai aparentă, e doar o ***imitaţie a morţii,*** ca să se poată odihni mai bine. E doar un gest simiesc pe care-1 încearcă viaţa ; sau, poate, o camuflare în mineral ca să fie lăsată în pace, să se poată reface pe dinăuntru... După vreo zece,minute un soldat aduse înapoi coşul în care se aflau hîrtiile, batista, cheile şi portmoneul lui Ştefan. „ŞtiţLcă n-o să puteţi lua curierul diplomatic, spuse ofiţerul fără să-şi ridice ochii din jurnal. Nu vă recunoaştem calitatea de curier." Ştefan rămase cîteva clipe nehotărît. Apoi se ridică brusc în picioare. „Să-mi permiteţi atunci să vorbesc la telefon cu Ambasada." „Linia e întreruptă. în acest moment la Londra e alarmă aeriană... Şi,nici n-o să fie timp. într-un sfert de ceas plecaţi." „Şi dacă refuz să plec?" Ofiţerul ridică din umeri. Se ghicea totuşi că e încurcat, „în acest caz, va trebui să despăgubiţi Compania Aeriană pentru cele două ceasuri de întîrziere din cauza d-stră. Adică o mie de lire," adăugă. Poate cred că am ascuns acolo tabloul... Sau secrete militare. Ştefan ştia ce conţine curierul : scrisori către familiile din ţară, rapoarte consulare întîrziate, cîteva acte justificative de cheltuieli. Le verificase chiar el împreună cu însărcinatul cu afaceri.

„Pentru că sîntem singuri, îi spusese atunci ministrul, la 22 decembrie, am să te întreb ceva : ce legături ai d-ta cu un oarecare domn Mihai Duma ?" Ştefan îl privise tulburîndu-se deodată; „Niciuna, spusese. Nu-1 cunosc. îl cunoştea un prieten de-al meu şi într-o bună zi..." Se întrerupsese încurcat. îi era ruşine să mărturisească, fără ocol, că într-o bună zi telegrafiase ca să pună capăt unei obsesii. „Mie îmi poţi spune adevărul, îl încurajase ministrul. Tot ce-ai şă-mi spui, rămîne între noi..." „Nenorocirea este că n-am aproape nimic de spus, exclamase atunci, aproape cu deznădejde. în fond, e o copilărie..." Şi i-o povestise, plimbîndu-se amîndoi sub arborii din Holton Hills, silindu-se să nu-i ascundă nimic. „Dacă nu te-aş cunoaşte, mi-ar fi greu să te cred, spusese ministrul. Şi, fără îndoială, nu te va crede nimeni... Obsesia d-tale o înţeleg foarte bine. Ce nu înţeleg, este imprudenţa d-tale de a telegrafia în clar... Parcă ai fi uitat că Anglia se află în război şi fiecare din noi putem fi bănuiţi de spionaj. Simpla menţiune a unui nume era suspectă. Dar cînd era vorba de Mihai Duma..." „în fond, ce era âtît de grav în numele ăsta ?" întrebase, interesat deodată. Ministrul şovăise o clipă, apoi îi luase braţul. „Se întîmplă ca acest om să fie foarte suspect, spuse. E în Serviciul secret şi lucrează pentru nemţi..." Ştefan se oprise, înmărmurit. „Dar de unde să bănuiesc eu una ca asta ? .exclamase aproape cu naivitate. Auzisem numele lui de la cel mai bun prieten al meu, care e profesor de filosofie şi nu face politică..." „Am să încerc să repar lucrurile, adăugase ministrul. Dar are să fie greu... Deocamdată, eşti foarte prost văzut la Foreign Office. Să nu spui nimic la Legaţie, dar guvernul englez vrea să ceară rechemarea d-tale..." Ştefan se îmbujora. „Atunci mai bine mi-o cer eu. Am rămas aici din spirit de colegialitate şi pentru că nu voiam să mi se spună că mi-a fost frică de asediul insulei. Mai bine mă întorc în ţară de bună voie, aşa cum doream de mult s-o fac. Mîine îmi cer telegrafic rechemarea..." „Şi asta ar părea suspect, spusese ministrul. Mai aşteaptă cîteva zile, o săptămînă chiar. Vom vedea mai tîrziu ce e de făcut..." ,

„Cred că e timpul, spuse ofiţerul ridicîndu-se de la birou şi privindu-şi ceasul. Bagajele d-stră sînt, probabil, la avion... Vă dăm **o** atestaţie. că servieta sigilată va fi predată Legaţiei României din Londra..."

Evident, **o** vor deschide şi **o** vor controla hîrtie cu hîrtie. îşi aminti de scrisorile şi chitanţele justificative dinlăuntru şi zîmbi ridicând din umeri. „Ce mai spun

ziarele de România ?" întrebă el calm. „Rebeliunea se întinde în toată țara. Sînt lupte pe stradă la București între armată și Gărzile de Fier." îl conduse pînă la avion. Era un imens avion olandez care făcea, pînă la invazia Olandei, cursa Amsterdam-Batavia. Un pilot îl văzu venind și se urcă voios în avion.

„Drum bun", îi spuse ofițerul întinzîndu-i mîna. Ștefan se revăzu în acea clipă gol, zgribulit, așteptînd pe scaun să i se înapoieze cămașa — și, ca și cum n-ar fi auzit nimic, fără să se mai întoarcă, se urcă.

Avionul era aproape gol. Cei cîțiva pasageri' îl priviră enervați. Numai unul din piloți, trecînd pe lîngă el, îi puse mîna pe umăr. Ferestrele erau astupate cu .plăci de carton. Simți- avionul ridicîndu-se și luînd ânălțime, dar pentru că nu putea vedea nimic încercă un sentiment tulbure, de neîncredere. După vreo jumătate de ceas auzi motoarele micșorîndu-și zgomotul, zvîcnind tot mai rar, apoi simți că avionul atinge pămîntul. Pilotul care-l bătuse pe umăr ieși din cabină. „încărcăm benzină", spuse trecînd pe lîngă el. Privi pe rînd pasagerii. O femeie croșeta ; cealaltă, mai tînără, citea o revistă ilustrată. Domnul din fața lui, un egiptean, moțăia. Mai erau doi bărbați, în fund, care vorbeau încet între ei. Aprinse o țigară. Nu avea nimic de citit. Cărțile și revistele pe care le luase de la Londra, fuseseră confiscate. I se oprise pînă și ziarul cumpărat în holul hotelului, la plecare. închise ochii. Nu avea nimic de făcut : nici un refugiu. Rebeliunea *se* întinde în toată țara. Lupte între armată și Gărzile de Fier.

In acea seară de 22 ianuarie Mișu Weissmann sună prelung la ușa Cătălinei. Nu răspundea nimeni. Se rezemă de perete, își aprinse o țigară și se hotărî să aștepte. Mîna îi tremură ridicînd chibritul. Era palid, cu ochii roșii și obrazul părea murdar. își trecu palma pe față, apoi scoase batista și își șterse fruntea, bărbia, obrajii. Cu

tot gerul de afară, transpirase. își descheie paltonul și își scoase fularul din jurul gîtului. Se simțea foarte obosit. După ce șovăi cîteva clipe, se așeză pe ultima treaptă, în fața ușii Cătălinei. Cînd auzea urcînd liftul, cu un mare efort se ridica în picioare. Era gata să moțăie, cînd i se păru că aude împușcături. Sări lipindu-se de perete. Cu urechea la pîndă, desluși în depărtare chiote, urale, un zvon sugrumat de cîntec, și apoi împușcăturile se auziră din nou. Weissmann se apropie de ușa Cătălinei cu mîna pregătită să sune. își ridicase gulerul de la palton. Cînd simți că liftul trece pe lîngă el, apăsă butonul, silindu-se să facă gestul acesta cu cît mai multă naturalețe. După o clipă, răsuflă istovit și se rezemă iar de perete, ascultînd. Nu se mai auzeau împușcături. Doar un vuiet înăbușit, de multe glasuri ridicîndu-se deodată, departe, în ger, strigînd parcă aceleași cuvinte, aclamînd, huiduind, își aprinse nervos o țigară și făcu cîțiva pași prin fața ușii. Privi încă o dată la ceas ; era nouă și cinci. Dacă sa dus cumva la teatru ? îi fulgeră întrebarea prin gînd. închise ochii, ca și cum ar fi vrut să alunge o imagine care-l teroriza. Cîteva minute în urmă sosi Cătălina cu Biriș. Weissmann o cuprinse în brațe. „Pe d-ta te căutam ! îi spuse Cătălina emoționată. Te caut de azi dimineață ! Dacă ai ști prin ce-am trecut..." „Să intrăm ! Să intrăm !" le spuse Weissmann în șoaptă. Abia la lumina puternică din cameră îl văzură în ce hal era. „N-am dormit toată noaptea, spuse scoțîndu-și paltonul. Noroc c-am prins de veste, căci altminteri nu mă mai vedeați Au devastat toate prăvăliile din cartier..." „Dar unde ai fost ? îl întrebă Cătălina. Cînd ara aflat, azi dimineață, ce se întîmplă, am alergat într-un suflet la d-ta..." „O să aflați mai tîrziu unde am fost, spuse Weissmann și zîmbi pentru întîia oară. Tot ce vă pot spune e că n-am dormit. Și aproape că n-am mîncat." „Să-ți fac un ceai", spuse Cătălina trecînd în odaia de alături. Weissmann se întinse istovit pe canapea. „O văzurăm și p-asta, coane -Petrică, se adresă el lui Biriș.

Oameni omorîţi pe străzi. Ovreii fugăriţi ca fiarele sălbatece, înjunghiaţi şi îmbucăţiţi ca la abator !... O văzurăm şi p-asta !" repetă el abătut. Biriş sJTăpTopie de canapea şi-i puse mîna pe umăr.

„Bine c-a dat Dumnezeu şi ai scăpat! spuse. Greul a trecut. Acum **e** începutul sfîrşitului. Generalul Antonescu e stăpîn pe situaţie : armata **e** de partea lui şi armata trage în legionari. Azi, mîine, rebeliunea **e** lichidată..." „Crezi ? făcu Weissmann. Dar nemţii ? Ce-o să zică nemţii ?..." Biriş zîmbi şi-şi lăsă din nou mîna pe umerii lui. „Nemţii îl susţin pe Antonescu ! Ei i-au dat mînă liberă să lichideze pe legionari. Crezi că Hitler e un sentimental, să încurajeze o mişcare fascistă atunci cînd, din felurite motive, această mişcare îi încurcă socotelile ? Pe Fiihrer îl interesează un singur lucru : să fie linişte în ţară ca să-şi poată el aduna grînele şi transporta petrolul. Căci fără petrol n-ar putea continua războiul nici măcar şase luni de zile..." „Să te"audă Dumnezeu ! spuse Mişu. Dar ce-am văzut, n-am să mai uit !..." îşi aprinse o ţigară şi se întinse mai bine pe canapea. Biriş se aşeză lîngă el, gînditor. Cătălina se întoarse cu ceainicul şi tava cu ceşti. „Ce-aţi amuţit aşa, amîndoi ?" întrebă ea. ;,Conu Mişu **e** obosit", spuse Biriş. Apoi după o clipă întrebă : „Unde îl ascundem ? Crezi că poate rămîne aici, la tine ?" „Evident, spuse Cătălina apropiindu-se de divan cu tava. Unde vrei în altă parte ?" „Iţi mulţumesc, duduie Cătălina, spuse Mişu Weissmann. Dar să nu crezi că aici, la mata, sînt în siguranţă. In blocul ăsta mai locuiesc o sumă de ovrei. Dacă la noapte răbufneşte din nou rebeliunea, au să fie ata> cate cartierele bogate. Cînd am venit, deja începuseră să seTâdune la capătul străzii, în grădină. Şi am auzit tot timpul împuşcături..."

„Cartierulje bine păzit, spuse Biriş. Am întîlnit cordoane de jandarmi pe toate străzile. Au scos şi tancurile. Nu-ţi fie teamă, aici nu se întîmplă nimic. Ţi-am spus că toate sediile legionare sînt ocupate de armată sau asediate... încă o zi, două, şi totul reintră în ordine."

„Ce ştii d-ta ? făcu Mişu. în timp ce armata se luptă cu legionarii, se ridică mahalalele şi încep să devasteze. Am văzut cîteva grupuri cînd coboram din maşină. Erau haimanale şi pungaşi de rînd. Profită de rebeliune ca să prădeze şi să omoare. îţi spun eu, că i-am văzut !... Aici, în cartierul ăsta, nu-i sigur. Mai bine mergem la Dan..." Biriş înălţă privirile spre Cătălina, care ascultase cu ochii plecaţi. Tăceau amîndoi. Deodată se auziră salve de puşcă. Mişu se ridică brusc de pe divan. „I-ăuziţi !" le spuse, împuşcăturile continuară, răzleţe. Apoi, după o lungă tăcere, un răpăit de mitralieră. „Mă duc să văd ce se întîmplă," spuse Biriş îmbrăcîndu-şi paltonul. „Petre, eşti nebun !" făcu Cătălina. „N-aveţi nici o grijă. Am impresia că se trage în aer..." Şi ieşi repede înainte ca să-1 poată opri Cătălina.

Rămaşi singuri, Weissmann o privi cu mirare. „Mi se pare mie, sau vrei să te desparţi de Dan ?" Cătălina nu-i răspunse, continuînd să-i pregătească sandwichurile cu şuncă. „Rău faci, continuă el. Dan e un om extraordinar." „Tocmai d-ta spui asta, coane Mişu, vorbi Cătălina 'zîmbind. După tot ce-a făcut ?... Mi-aş fi închipuit că d-tn ai fi avut dreptul să fii cel mai supărat..." „Dar ce-a făcut? o întrerupse Mişu. ,A îmbrăcat cămaşa verde. Ei şi, parcă numai el a îmbrăcat-^o ? Dar eu ştiu ce crede el despre legionari. Mi-a spus-o de atîtea ori. A pus cămaşa verde ca să i se dea direcţia Teatrului. Foarte bine că i-au dat-o lui. Cel puţin el e om priceput. Ai văzut ce planuri îndrăzneţe are.:." Cătălina se apropie de el şi-1 mîngîie pe obraz. „D-ta eşti un om extraordinar, coane Mişu, spuse. Nici după tot ce ţi s-a întîmplat nu vrei să te schimbi!..." Weissmann se îmbujora! „Ce are a face una cu alta ? spuse. îl cunosc pe Dan de zece ani. Mi-a spus că nu e legionar, şi-1 cred... Dar nu despre asta vor-

beam, adăugă repede. Ce s-a întâmplat între voi ? Cît am fost eu plecat, s-a întîmplat ceva, căci nu prea vă mai văd împreună..." „Nu s-a întîmplat nimic, Coane Mişu, vorbi Cătălina cu o tristă indiferenţă. D-ta ştii că eu nu mă despărţeam de Dan pentru că mi se părea că n-ar putea trăi fără mine. în fond, asta e cam tot ce-ţi rămîne dintr-o dragoste, după cîţiva ani: teama că, dacă te desparţi, celălalt va suferi mai mult decît' tine... Dar am observat că de cînd a intrat la direcţia Teatrului, poate trăi şi fără mine. Acum îşi poate împlini visul lui : să monteze şi să joace pe Shakespeare aşa cum crede că trebuie jucat..."

Se auziră din nou împuşcături, urmate de urale, ţipete, huiduituri. Cătălina se apropie repede de fereastră, o deschise şi se plecă o clipă să privească. „Nu e pe strada noastră, spuse. Trebuie să fie tot la grădină... Dar ce-o fi făcînd Petre de nu se mai întoarce..." Mişu sfîrşi de mîncat ultimul sandwich şi-şi aprinse încă o ţigară. Cătălina închise fereastra şi se aşeză, abătută, pe divan, lîngă el. „Totuşi, după cîte am înţeles, nu v-aţi despărţit." „încă nu, dar aproape, spuse Cătălina cu un surîs obosit. Confiscat cum e, de cîteva luni, de Teatrul Iui, nici nu va observa că nu mai sînt lîngă el... Şi fiecare dintre noi îşi va face viaţa cum îl va îndemna inima..."

Biriş se întoarse o jumătate de ceas mai tîrziu. „Nu prea înţeleg ce se întîmplă, spuse el plictisit scoţîndu-şi paltonul. Postul de radio este încă în mîna legionarilor. Anunţă fel de fel de năzbîtii. în spatele grădinii au fost o seamă de incidente şi s-a tras, de ambele părţi, dar nimeni nu ştie să-ţi spună, exact, ce s-a întîmplat şi cine a început. Am aflat, doar, că s-a tras de prin case, de-a dreptul în mulţime. Dacă e adevărat, asta înseamnă că există o sumă de agenţi provocatori şi atunci lucrurile se complică..." „Nu-ţi spuneam"eu ? făcu Mişu ridicîndu-se

şi începînd să se plimbe prin odaie cu paşi repezi, nervos, în noaptea asta au să se reverse mahalalele spre Centru, şi atunci să vezi rebeliune !"

Se opri în mijlocul odăii şi îi privi pe amîndoi, silindu-se să zîmbească. „Ce-ar fi să dormim noaptea asta, cu toţii, la Dan ?..." „Dacă ne hotărîm, făcu deodată Biriş, eu plec să caut maşină. Nu cred că putem găsi uşor un taxi. Dar- am să telefonez cuiva să vină să ne ia cu maşina... Aştept să vă hotărîţi", adăugă el privind către. Cătălina. „Bine, spuse ea încet. Mergem."

Au ajuns la Bibicescu puţin înainte de miezul nopţii, căci Biriş găsise maşina abia după vreun ceas. întîlniră de mai multe ori cordoane de soldaţi care făceau controlul hîrtiilor şi căutau arme. La un colţ de stradă, **o** rafală de gloanţe şuieră pe deasupra maşinii. Cătălina izbucni într-un rîs scurt, nervos. Biriş tăcea, cu fularul înfăşurat pînă sus, deasupra bărbiei. La răstimpuri tremura, ca zgîlţîit de friguri. îl găsiră pe Bibicescu acasă, cu paltonul pe el. Era frig ; focul se stinsese în sobă, dar îi era lene să mai coboare în pivniţă, după lemne. Părea plictisit. „Am trimis pe cineva la d-ta, coane- Mişu, să te caute ! spuse. Dar dispăruseşi de-acasă. Am tras **o** spaimă..." Weissmann se îmbujora, fericit. „Ştiam eu că o să vă zbateţi pentru mine, spuse. Dar prin cîte am trecut !..."

începu să povestească, întrerupîndu-se ca să pună întrebări, fumînd, tuşind, ştergîndu-şi mereu obrazul cu batista. N-au înţeles mare lucru, pentru că Mişu nu cita nume, nu preciza nimic, vorbind de «o persoană care mi-e îndatorată», de «o casă foarte luxoasă, unde mi s-a oferit un apartament», de «omul cu care trebuia să fac afacerea de care v-am vorbit». După zece minute, şi văzînd că celorlalţi le e frig, Bibicescu îşi căută lanterna electrică şi coborî în pivniţă după lemne. Cătălina îl ajută să facă focul. Cu paltonul pe el, Biriş ***îl*** privea, fumînd abătut. Mişu se aşezase pe .o canapea, gata să adoarmă.

„Crezi că trebuie să-l îmbrăcăm în cămaşă verde, sau e sigur şi aşa, pentru că e în casa ta ?" întrebă zîmbind Cătălina. Bibicescu o privi încruntat, ca şi cînd n-ar fi înțeles. Apoi ridică din umeri şi continuă să sufle în sobă. „Ce-ați mai făcut? întrebă el tîrziu, adresîndu-se la amîndoi. Nu v-am mai văzut pe la teatru..." Cătălina privi spre Mişu şi-i făcu semn. „Unde îl culci ?" „în odaia de alături," răspunse Bibicescu. „Mă duc să văd daca mai arde focul," spuse Cătălina. Weissmann se frecă la ochi, căscă, apoi îşi aprinse o nouă țigară. „Pe aici a fost ceva ?" întrebă. „Nu. E un cartier liniştit", spuse Bibicescu. „Mi-a plăcut formula, începu deodată Biriş, bine dispus. Tu crezi că celelalte cartiere, cartierul lui Mişu, de pildă, sînt de felul lor neliniştite?... Am impresia că nici nu ştii ce se întîmplă de două zile. Să-ți spun eu : e un fel de revoluție, nu aceea pe care o aşteptăm şi-o vesteşte Bursuc, ci o rebeliune. Legionarii s-au răsculat împotriva generalului Antonescu, cu care guvernau împreună țara de aproape cinci luni, şi vor să-l răstoarne. Armata e de partea generalului Antonescu, şi de două zile armata trage în legionari. Iar legionarii trag în cine se nimereşte : în Mişu, în mine, poate chiar în tine..." „Credeam că e ceva mai grav," spuse Bibicescu încercînd să zîmbească. Biriş tăcu. Cătălina încarcă un braț de lemne şi trecu în odaia vecină. Bibicescu se duse după ea. „De ce-l necăjeşti ? şopti Mişu apropiindu-se de Biriş. Nu vezi că e nervos ? Cred că a primit vreo veste proastă..." „Să-ți spun eu vestea pe care a primit-o, vorbi liniştit Biriş. L-au dat afară de la teatru. îl numiseră legionarii, şi acum toate numirile făcute de legionari vor fi revizuite. Unul ca el era menit să zboare cel dintîi..." „De unde ştii ?" „N-ai decît să te uiți la el. Mai arată a director de teatru ? Adu-ți aminte cum era acum două, trei săptămîni..."

In acea clipă Bibicescu se întoarse, îşi scoase paltonul şi căută ceva într-un dulap. „Dacă ți-e somn, te poți duce la culcare, coane Mişu, spuse apropiindu-se cu **o** sticlă de coniac şi cîteva pahare. Dar bea întîi un coniac să te încălzeşti. E cam frig dincolo..." Weissmann dădu peste cap paharul, se scutură şi începu să-şi frece mîinile. „Şi cum, frate, nu ştii nimic din ce se întîmplă ? întrebă el. N-ai vreun vecin să te informeze ? S-o fi terminat, nu s-o fi terminat ?..." „Ce să se termine ?1" întrebă mirat Bibicescu. „Rebeliunea." „Fii serios, coane Mişu, zîmbi Bibicescu. N-a fost, şi nici nu va fi nici o rebeliune. O rebeliune e **o** acțiune organizată şi unitar condusă. Unde ai văzut d-ta organizație şi conducere ? O serie de incidente provocate de o mînă de criminali şi demenți. Şi cîteva mii de derbedei care au profitat de întuneric ca să devasteze şi să prădeze..." „Asta spuneam şi eu", începu timid Weismanh. Biriş rîse din nou. „Mai bine du-te şi te culcă, coane Mişu, îi spuse. Cazi de oboseală !" Weissmann le strînse cu emoție mîinile şi trecu în odaia de-alături. Biriş îşi sorbea încet coniacul. Bibicescu se rezemase de sobă. Şi altceva, ce mai zici ?" întrebă tîrziu Biriş. „Sînt cam obosit. Am lucrat enorm în ultimele zile..."

Cătălina intră şi ea, îşi turnă un pahar cu coniac şi se aşeză pe scaun, alături de Biriş. „Am pus la punct programul pentru toată stagiunea, continuă Bibicescu. Am înlocuit o seamă de platitudini pe care le moştenisem de la vechea Direcție. Şi am izbutit, în sfîrşit, să-i conving să joace ***Priveghiul.*** O pun chiar eu în scenă şi tot eu am să joc rolul principal. De altfel, e singurul rol pe care am să-l joc în stagiunea asta." Cătălina ridică fruntea, îşi dădu la o parte bucla care-i căzuse deasupra ochiului, şi-l privi nedumerită. „...A fost foarte greu, continuă Bibicescu, dar pînă la urmă am izbutit. Săptămîna viitoare încep repetițiile." „Dan, îl întrerupse Cătălina, cum poți să faci o asemenea nelegiuire ?" Bibicescu ridică încruntat fruntea şi **o** privi. „Ce vrei să spui ?" o: întrebă plictisit.

„Ştii foarte bine ce vreau să spun. Şi cînd am discutat ultima oară, înainte de Crăciun, credeam că am rămas bine înţeleşi. în nici un caz nu poţi juca ***Priveghiul.*** Ar însemna să săvîrşeşti, cu bună ştiinţă, o fraudă." „Dar de ce?" „Pentru că ***Priveghiul*** tău nu este opera lui Partenie. Nu ai dreptul să foloseşti schiţa unui autor şi să alcătuieşti o piesă pe care el n-a avut timp s-o termine şi pe care a conceput-o cu totul altfel decît ţi-o închipui tu..." Bibicescu ridică din umeri şi începu să se plimbe, cu mîinile în buzunar. „Susţii un lucru absurd. Nu e prima oară cînd un regizor pune în scenă un text incomplet." „Dar nu e un text incomplet, îl întrerupse Cătălina. E numai .o schiţă şi cîteva fragmente..." „S-au mai găsit şi alte texte. Primele două acte sînt aproape complete..." „Cum de n-a văzut nimeni acel faimos manuscris ? întrebă zîmbind Cătălina. Cum de ţi-au căzut ţie în mînă tocmai textele care lipseau ? Şi cum de se face că tocmai aceste două acte ţi s-au transmis bătute la maşină?..." „Am motivele mele să cred că sînt autentice." „Cred şi eu. Dacă le-ai scris tu !..." Bibicescu se opri în mijlocul odăii şi o privi cu a neobişnuită asprime, aproape furios. „Cine ţi-a mai băgat şi asta în cap ?" „Era foarte simplu, începu liniştită Cătălina. Tu nu aveai curajul să-ţi iei răspunderea piesei pe care ai scris-o folosindu-te de frînturile găsite printre hîrtiile lui Partenie. Problema totuşi te pasiona ; pentru că, aşa cum singur spuneai, subiectul şi problema ***Priveghiului*** i le sugeraseşi chiar tu, într-o convorbire pe care ai fi avut-o cu Partenie. Aşa că ai compus piesa după capul tău şi o joci sub semnătura unui mare autor. Dar piesa ta e proastă, şi ce faci tu e o fraudă şi o nelegiuire. Doar dacă nu e un act de supremă gelozie, menit să compromită un autor ***post-mortem...*** Tu întotdeauna ai fost puţin gelos pe Ciru Partenie. De ce nu vrei să recunoşti ?..." „Vorbeşti prostii !" spuse Bibicescu, reîncepînd să se plimbe. „Dar, în fond, întrebă Biriş, ce te face pe tine să crezi că ***Priveghiul*** pe care vrea să-1 joace Dan nu e autentic ?"

Cătălina şovăi o clipă, plecînd ochii în jos. Apoi se hotărî, brusc. „Pentru că Ciru Partenie mi-a povestit piesa înainte de moarte Şi nu seamănă deloc cu textul lui Dan..." Bibicescu se opri brusc în mijlocul odăii. „N-am ştiut că erai atît de bună prietenă cu Ciru Partenie, spuse. Nu mi-ai vorbit niciodată de asta." „La ce bun ?" făcu Cătălina, ridicînd din umeri. Se apropie de birou şi-şi turnă încă un pahar cu coniac. Tăceau cu toţii. Biriş îşi dădu paharul peste cap. Bibicescu umplu din nou soba cu lemne. Brusc, o rafală de mitralieră străpunse tăcerea. Se priviră toţi, ca şi cînd s-ar fi trezit din somn, nedumeriţi. Biriş se sculă şi, apropiindu-se repede de Bibicescu, îi prinse mîna şi i-o scutură puternic, de mai multe ori. „Felicitările mele, Dane ! îi spuse. Eşti un om mare. Eşti pur şi simplu extraordinar. Ai izbutit să ne faci să discutăm teatrul tău chiar într-o noapte ca asta. Ne-ai bătut pe toţi!... O idee fixă triumfă întotdeauna. Foarte curînd ai să triumfi şi tu !...", Rafalele de mitralieră se înteţiră. Mişu întredeschise uşa. Era învelit în plapumă, cu picioarele goale. „Ce se întîmplă ? întrebă el somnoros. Mi s-a părut mie, său am auzit ceva ? !" „Ţi s-a părut, spuse Biriş bine dispus. Cartierul ăsta e liniştit. E populat de oameni paşnici şi cu frica lui Dumnezeu..." Bibicescu tăcea posomorit, privind un colţ din covor. „Numai de n-ar face imbecilii ăştia vreo prostie, spuse el foarte încet. Atunci s-au dus dracului toate planurile..."

Ioana reciti de mai multe ori telegrama, încercînd să-şi potolească bătăile inimii. Apoi strigă : „Răzvan ! Vine împăratul !..."

Din odaia alăturată intră un băieţaş blond, cu o cutie mare de carton în mînă. Ioana îl prinse în braţe şi-1 ridică foarte sus, pînă ce simţi că picioarele lui îi ating umerii.

„Vine împăratul ! repeta ea întruna. E la Lisabona ! A scăpat de război ! E la Lisabona !" „împăratul ! rosti solemn, aproape emoţionant, Răzvan,; Vine împăratul !"

„Ştii foarte bine ce vreau să spun. Şi cînd ara discutat' ultima oară, înainte de Crăciun, credeam că am rămas bine înţeleşi. în nici un caz nu poţi juca ***Priveghiul.*** Ar însemna să săvîrşeşti, cu bună ştiinţă, o fraudă." „Dar de ce ?" „Pentru că ***Priveghiul*** tău nu este opera lui Partenie. Nu ai dreptul să foloseşti schiţa unui autor şi să alcătuieşti o piesă pe care el n-a avut timp s-o termine şi pe care a conceput-o cu totul altfel decît ţi-o închipui tu..." Bibicescu ridică din umeri şi începu să se plimbe, cu mîinile în buzunar. „Susţii un lucru absurd. Nu e prima oară cînd un regizor pune în scenă un text incomplet." „Dar nu e un text ineompletj îl întrerupse Cătălina. E numai o schiţă şi cîteva fragmente..." „S-au mai găsit şi alte texte. Primele două acte sînt aproape complete..." „Cum de n-a văzut nimeni acel faimos manuscris ? întrebă zîmbind Cătălina. Cum de ţi-au căzut ţie în mînă tocmai textele care lipseau ? Şi cum de se face că tocmai aceste două acte ţi s-au transmis bătute la maşină ?..." „Am motivele mele să cred că sînt autentice." „Cred şi eu. Dacă le-ai scris tu !..." Bibicescu se opri în mijlocul odăii şi o privi cu o neobişnuită asprime, aproape furios. „Cine ţi-a mai băgat şi asta în cap ?" „Era foarte simplu, începu liniştită Cătălina. Tu nu aveai curajul să-ţi iei răspunderea piesei pe care ai scris-o folosindu-te de frînturile găsite printre hîrtiile lui Partenie. Problema totuşi te pasiona ; pentru că, aşa cum singur spuneai, subiectul şi problema ***Priveghiului*** i le sugeraseşi chiar tu, într-o convorbire pe care ai fi avut-o cu Partenie. Aşa că ai compus piesa după capul tău şi o joci sub semnătura unui mare autor. Dar piesa ta e proastă, şi ce faci tu e o fraudă şi o nelegiuire. Doar dacă nu e un act de supremă gelozie, menit să compromită un autor ***post-mortem...*** Tu întotdeauna ai fost puţin gelos pe Ciru Partenie. De ce nu vrei să recunoşti ?..." „Vorbeşti prostii !" spuse Bibicescu, reîncepînd să se plimbe. „Dar, în fond, întrebă Biriş, ce te face pe tine să crezi că 1 ***Priveghiul*** pe care vrea să-1 joace Dan nu e autentic ?*

Cătălina şovăi o clipă, plecînd ochii în jos..Apoi se hotărî, brusc. „Pentru că Ciru Partenie mi-a povestit piesa înainte de moarte. Şi nu seamănă deloc cu textul lui Dan..." Bibicescu se opri brusc în mijlocul odăii. „N-am ştiut că erai atît de bună prietenă cu Ciru Partenie, spuse. Nu mi-ai vorbit niciodată de asta." „La ce bun ***1"*** făcu Cătălina, ridicînd din umeri. Se apropie de birou şi-şi turnă încă un pahar cu coniac. Tăceau cu toţii. Biriş îşi dădu paharul peste cap. Bibicescu umplu din nou soba cu lemne. Brusc, o rafală de mitralieră străpunse tăcerea. Se priviră toţi, ca şi cînd s-ar fi trezit din somn, nedumeriţi. Biriş se sculă şi, apropiindu-se repede de Bibicescu, îi prinse mîna şi i-o scutură puternic, de mai multe ori, „Felicitările mele, Dane ! ii spuse. Eşti un om mare. Eşti pur şi simplu extraordinar. Ai izbutit să ne faci să discutăm teatrul tău chiar într-o noapte ca asta. Ne-ai bătut pe toţi!... O idee fixă triumfă întotdeauna. Foarte curînd ai să triumfi şi tu !..." Rafalele de mitralieră se înteţiră. Mişu întredeschise uşa. Era învelit în plapumă, cu picioarele goale. „Ce se întâmplă ? întrebă el somnoros. Mi s-a părut mie, sau am auzit ceva ? !" „Ţi s-a părut, spuse Biriş bine dispus. Cartierul ăsta e liniştit. E populat de oameni paşnici şi cu frica lui Dumnezeu..." Bibicescu tăcea posomorit, privind un colţ din covor. „Numai de n-ar face imbecilii ăştia vreo prostie, spuse el foarte încet. Atunci s-au dus dracului toate planurile..."

Ioana reciti de mai multe ori telegrama, încercînd să-şi potolească bătăile inimii. Apoi strigă : „Răzvan ! Vine împăratul !..."

Din odaia alăturată intră un băieţaş blond, cu o cutie mare de carton în mînă. Ioana îl prinse în braţe şi-1 ridică foarte sus, pînă ce simţi că picioarele lui îi ating umerii.

„Vine împăratul ! repeta ea întruna. E la Lisabona ! A scăpat de război ! E la Lisabona !" „împăratul ! rosti solemn, aproape emoţionant, Răzvan.; Vine împăratul !"

«De ce-l lăsaţi să vorbească aşa ? o dojenea mereu d-na / Bologa. Ce obicei e ăsta să spună : împăratul ? !... De ce nu-i spune, ca toţi copii din lume, tată ?»• «Ştefan l-a învăţat, se apăra Ioana. Spune că e mai frumos aşa şi că e bine să-l obişnuim de la început cu o pronunţie complicată...» „Acuma ai să vezi şi tu, îl ameninţă zîmbind Ioana. Acuma ai să vezi ce înseamnă să fie împăratul cu noi !... Ai să vezi !"... îl lăsă repede din braţe şi, rîzînd mereu, începu să-şi ştergă lacrimile. Răzvan continua s-o' privească emoţionat, aproape cu spaimă. „Vine împăratul, şoptea el. Ce-are să spună Irina ? Ea nu l-a văzut. Ce-are să spună ?..." „împăratul nu e în război cu Irina, vorbi repede Ioana. împăratul e în război cu Avioanele Negre. Irina e de partea noastră. Noi, şi cu Irina, şi cu Tata Moşu' sîntem de partea Avioanelor Albe... „împăratul e la război", şopti grav Răzvan. „Acum nu mai e. Acum a scăpat de război. E la Lisabona. La Lisabona, unde sînt portocali. Şi zilele acestea soseşte. Soseşte cu Avioanele Albe..."

Trebuie s-o anunţ pe Irina, îşi spuse. Dar în acea clipă îşi aminti de rebeliune şi se întunecă. Dacă aş găsi o maşină, m-aş duce. Ea a venit, atunci..."

în acea după-amiază de 30 noembrie încerca să prindă un post englezesc, cînd Măria intrase şi o anunţă că a venit d-na Vădastra ; «nepoata domnului prdfesor Antim», adăugase ea. Ioana tresărise : ştia că Antim, ca şi Vădastra, muriseră în bombardament ; îi scrisese Ştefan, cu multe amănunte, prin curierul unei legaţii neutre. Ieşi repede s-o întîmpine. O lovi de la început tinereţea şi paloarea Irinei, accentuată şi mai mult de doliu. Părea o fată de liceu, rămasă orfană. Avea părul foarte bălai, prins în cozi în jurul capului, şi fruntea mare, blînd arcuită, în afară de o lumină care nu ştia de unde izvorăşte, figura i se păru ştearsă, lipsită de expresie. Doar cînd zîmbea, i se zăreau dinţii foarte frumoşi şi o nelămurită dulceaţă îi transfigura pentru o clipă trăsăturile. „Spune-mi Irina," îi şopti după ce Ioana o poftise sâ ?&dă. Avea o voce neobişnuit de caldă. Vloana o găsise aşteptînd-o în mijlocul salonului, cuminte, cu mîinile la spate. „Spune-mi Irina ! O să fim prietene..." Se aşeză în fotoliu, continuînd să zîmbească. Dar o privea cu atîta pătrundere, încît Ioana îşi plecă ochii, încurcată. „îmi pare rău de nenorocirea care s-a întîmplat, începu Ioana. Mi-a scris Ştefan cum s-a întîmplat..." Irina o opri, cu un zîmbet sfios, întristat. „S-au prăpădit amîndoi neîmpărtăşiţi şi nespovediţi, ca păgînii", spuse foarte încet.

în noaptea aceea, cînd m-au apucat durerile, parcă am văzut şi am înţeles ce era să se întîmple. Tot atunci, parcă mi s-a^ arătat duhul bietei doamne Zissu şi m-a liniştit. Linişteşte-te, fetiţo, parcă îmi spunea, că s-a îndurat Dumnezeu de tine şi păcatul are să cadă departe de voi !... Biata doamnă Zissu, Dumnezeu s-o odihnească !..." îşi făcu pe îndelete o cruce mare şi cuviincioasă. Ioana o ascultase tulburată. îi era puţin frică şi nu ştia ce să spună ; nu înţelesese nimic. „Nu ştiam că a murit..." „A murit demult. Nici nu bănuiam, atunci, că am să fiu într-o zi soţia lui Spiridon..." îşi ridică privirile şi zîmbi. „Şi ce era cu dînsa ?" o întrebă Ioana. „Nu ştiu. Spiridon nu mi-a vorbit decît o singură dată de ea. Dar am înţeles că i-a făcut cîndva Spiridon un bine, cînd femeia avea mare nevoie. Şi binele făcut la nevoie ţi—l răsplăteşte înzecit Dumnezeu cînd nici cu gîndul nu gîndeşti..."

Se ridică repede şi, apropiindu-se, puse mîna pe umărul Ioanei. Apoi, eu acelaşi zîmbet neînţeles, se aşeză lîngă ea, pe canapea. „Să nu crezi că sînt nebună, spuse. Vorbesc şi eu cum mă taie capul..." îşi aşeză amîndouă mîinile pe genunchi ca o şcolăriţă.

„De cînd mă ştiu, voiam să mă călugăresc. Dar n-am fost vrednică. A trebuit să mă mărit. Ani şi ani m-am tot împotrivit, dar pînă la urmă l-am întîlnit pe Spiridon

şi am înţeles că pe el mi l-a ursit Dumnezeu. Avea mare/" nevoie de. un suflet lîngă el. Era nefericit. L-am aşteptat zece ani. Şi de cum l-am văzut, am simţit că el era ursitul meu... Aş vrea să-ţi văd băiatul, adăugă ridicîndu-se brusc. Nu mai pot rămîne mult. Trebuie să mă întorc să-mi alăptez copilul." Ioana voi să sune. „Nu, o opri Irina punîndu-i mîna pe braţ. Vreau să văd camera unde doarme el, unde are să doarmă la noapte." O conduse în dormitor. „Doarme aici, cu mine", spuse arătîndu-i patul. Irina intră cu paşi uşori şi cercetă cu deamănuntul odaia. La capătul patului Ioanei era o etajeră cu cărţi şi cîteva fotografii ale lui Ştefan. Le privi zîmbind, nehotărîtă. „E împăratul, şopti Ioana. El e, Ştefan..." Irina dădu din cap şi se îndreptă către patul lui Răzvan. Deasupra era atîrnată o icoană. „Ascultă-mă, spuse ea deodată roşindu-se. Te-aş ruga un lucru, dar te-aş ruga să-l faci, orice ai crede despre mine. în noaptea asta scoate icoana şi aşeaz-o pe masă. Sau, dacă vrei, trage puţin patul în mijlocul odăii. Apropie-l de patul d-tale..." Ioana o privea nedumerită. „Ascultă-mă, reîncepu Irina cu un glas tot mai rugător. Fă aşa cum îţi spun eu..." „Dar de ce ?" Irina şovăi încurcată. Nici eu nu ştiu prea bine de ce, spuse în cele din urmă. Dar am visat azi-noapte un vis rău... Doamne fereşte }..." Privi încă o dată întreaga odaie, însenininîndu-se. „Acum trebuie să plec, spuse. Dar am să măi vin eu !..."

în noaptea aceea a deşteptat-o un uruit care venea parcă din fundul pămîntului. Deschizînd ochii, i se păru *n* lunecă afară din pat şi ţipă, apucîndu-se cu amîndouu mîinile de cearceafuri. M-am speriat, îşi spuse. Am visat urît !... în clipa următoare patul întreg se clătină, geamurile începură să zăngăne şi sări înspăimîntată, căutîndu-şi prin întuneric papucii. De abia cînd simţi parchetul tremurînd sub picioare, îşi dâdu seama că e cutrer mur şi se repezi spre Răzvan, aproape fără să înţeleagă ce face. îl smuci din pat şi-l strînse în braţe. Atunci huruitul se înăspri, geamurile toate şe îiifinrarâ şi. din odaia de alături auzi **o** seamă de zgomoW surde, înecate, cîteva clipe în urmă, de o cădere mas±vă. Biblioteca lui Ştefan, înţelese Ioana şi-şi strînse mai vire copilul în braţe, ca şi cum ar fi vrut să-i ascundă plînsul în propriul ei trup. Casa începu să se clatine din temelii. Ioana rămăsese lîngă uşă, silindu-se să-şi lipească picioarele de parchet. Tremura şi se sperie şi mai mjVt auzindu-şi dinţii clănţănind. Tîrziu, se trezi că se rvgase într-una, fără să ştie cînd începuse şi ce spusese. Crezu, atunci, că nu mai e nici **o.** nădejde. Zărea, în semi-întunericul cu care se obişnuise, lampa din tavan clătinîndu-se şi aştepta, neputincioasă, să se prăvălească pe podea. Ar fi vrut să fugă, dacă ar mai fi fost timp. Dar simţea că nu mai e timp de nimic. în clipa următoare casa trebuia să se năruiască. Ţipa fără să ştie, continuînd în acelaşi timp să se roage. închisese ochii. Răzvan se zbătea în braţele ei. Ar fi vrut să-l mîngîie, dar nu mai ştia cum. îl strîngea din ce în ce mai tare la piept. Apoi îşi strivi capul de trupul lui, şi aşteptă. Parcă timpul se oprise pe loc. Cutremurul dura, aşa, de la începutul lumii... Abia tîrziu, cînd coborîse jos în picioarele goale, şi proprietarul **o** sfătui să se urce la ea, nu cumva să răcească, îşi aminti de vizita Irinei şi de sfaturile pe care i le dăduse în acea după-amiază. Simţi **o** mare frică şi îşi făcu repede cruce. Reîntoarsă în odaie, încercă să adoarmă pe Răzvan, dar nu-şi mai putea stăpîni lacrimile şi izbucni în plîns, închinîndu-se mereu. Plîngea de o calmă fericire care parcă îi topise fiinţa întreagă, începuse chiar de a doua zi să caute adresa Irinei, dar nu izbutise **s-o** afle decît după o săptămînă. Se dusese **s-o** vadă într-o dimineaţă.

„Am venit să-ţi mulţumesc," îi spuse îmbrăţişînd-o. Irina se îmbujora. Ioana o prinse de mînă şi o trase spre ea.

„Parcă nu-mi vine să cred. Cum de-ai ştiut că are să fie cutremur ?" „N-am ştiut. Visasem urît cu o noapte mai înainte..." „Dar cum ai ghicit că visul acela urît prevestea un cutremur, iar nu o altfel de nenorocire ?" „M-or fi luminat Dumnezeu şi Maica Domnului*', zîmbi Irina. Ioana o privi intimidată. I se păru că ghiceşte în ochii ei oboseala plînsului ; erau tulburi, înlăcrimaţi parcă, şi pleoapele erau uşor umflate. „Să ţi-1 arăt pe Gheorghîţă, spuse ea din nou. Să-1 vezi ce voinic este..." „Mai stai, o rugă Ioana. Mai stai puţin lîngă mine... Mă simt mai liniştită lîngă d-ta... Probabil că eşti sfîntă, adăugă ea mai încet." „Nu vorbi aşa, că e păcat ! şopti speriată Irina. Nu vorbi aşa..." „Poate mai îmi spui ceva, se rugă Ioana. îmi spui ceva de folos..." „Să-ţi vorbesc de împăratul ? o întrebă deodată Irina luminîndu-se la faţă. Să n-ai jiici o grijă dinspre partea lui, căci se întoarce... împăratul se întoarce !..." De-atunci, venea adeseori s-o vadă. „Să trăiască împăratul !" spunea intrînd. Apoi îşi rotea zîmbind privirile în jurul ei şi se aşeza pe canapea, aşteptîndu-1 pe Răzvan. „Ce veşti de la împăratul ?" îl întreba ea luîndu-1 în braţe. „împăratul e în război !" rostea, cu gravitate, Răzvan. „Să-ţi spun eu cum e cu el, cu împăratul, începea Irina. Acolo, peste şapte mări şi şapte ţări, e ţara Avioanelor Albe. împăratul stă într-o casă cu multe etaje deasupra, iar de la fereastra lui se vede un pom. Acum s-a ridicat de la masă~şi s-a apropiat de fereastră. A dat perdeaua la o parte şi priveşte cerul. Cerul nu e albastru, ca pe la noi. Acolo, cerul e ca de plumb. Priveşte şi se gîndeşte la tine. îşi aminteşte de tine şi zîmbeşte... Acum nu mai zîmbeşte. Acum e trist, se gîndeşte la măicuţa ta şi socoteşte în gînd... Adună, în gînd, zilele..." „E adevărat ?" întreba Ioana îmbujorîndu-se. Irina zîmbea ridicînd din umeri. „Aşa e povestea cu Avioanele Albe..." Odată, intrînd, se opri tulburată în pragul uşii. Apoi se îndreptă repede spre Ioana şi o cuprinse de mijloc. ,jDe ce eşti aşa de tristă ? Dă-mi şi mie

să citesc. Dă-mi şi mie cartea aceea care te-a întristat atît. Vreau s-o citesc..." Ioana tresări şi o privi speriată, pălind. „De unde ai ştiut ?" o întrebă. „Dă-mi-o şi mie s-o citesc," stărui Irina. Ioana se apropie de rafturi şi scoase *Plimbare în întuneric.* „E ultima lui carte, spuse plecîndu-şi privirile. E foarte tristă. Parcă ar fi presimţit..."

„L-ai iubit atît de mult ?" o întrebă deodată Irina. „Da, spuse. Cred că l-am iubit foarte mult. Dacă n-ar fi apărut Ştefan în viaţa mea..." „Ţi,şe pare, doar, că l-ai iubit, o întrerupse Irina. Tot pe el îl iubeai şi înainte, pe împăratul. El ţi-a fost ursitul..."

Parcă o mare linişte i se răspîndi atunci în toată fiinţa. Se apropie de Irina şi o cuprinse în braţe. „E adevărat, şopti. E adevărat! Numai pe el îl iubeam..." Irina reveni puţine zile în urmă. „Săracul de el, spuse, s-a prăpădit şi el fără luminare, hespovedit şi neîmpărtăşit, ca un cîine omorît cu pietre, în mijlocul străzii. Te mai rogi pentru el ? El, Partenie, te-a iubit foarte mult. Te rogi pentru el?..." Ioana rămase în faţa ei, în picioare, neîndrăznind s-o privească. „Eu nu ştiu, şopti ea, nu ştiu să mă rog. Invaţă-mă d-ta... învaţă-mă cum să mă rog !" exclamă ridicînd brusc privirile, emoţionată. „Eu nu pot să te învăţ, pentru că n-am dar. Nu ştiu decît Tatăl Nostru. Spune Tatăl Nostru...'!

îşi dădea seama că visează, dar nu izbutea să se trezească. Avionul pornise din nou. Stewardul aşezase pe genunchii fiecăruia o tavă pe care se aflau un sandwich, o portocală şi o ceaşcă cu ceai, apoi se întoarse şi ridică plăcile de carton de la ferestre. Cerul întreg îl întîmpină din toate părţile odată. Sub el, printre nouri, se zărea oceanul. Nourii păreau fîşii de vată murdară, plutind leneşe şi în neştire. Nu mai auzea zgomotul motoarelor ; începea să audă în schimb melodii aproape uitate, nelămurite, care izvorau din cine ştie ce fragment de Timp, pe care nici nu-şi mai amintea că-1 trăise vreodată. Şi

apoi, pe nesimţite, melodiile acelea tulburi, nedecise, se* transformară într-uri cor foarte depărtat, dar din ce în ce mai ferm. Vocile se pierdeau uneori ca înecate de o năprasnică răsturnare de talazuri, apoi se înălţau din nou, victorioase, stăpînind toate vuetele unei mări nevăzute. Asculta furat, încercînd să-şi amintească. Din aşteptare se întocmi încet, frîntură cu frîntură, pădurea de la Băneasa.

Tresări şi se trezi cu soarele în faţă. Cîteva clipe nu-şi dădu seama unde se află, apoi simţi cum îl înăbuşă beatitudinea şi, sărind din pat, deschise larg ferestrele. Arborii Avenidei erau despuiaţi de frunze, dar "cerul era limpede şi în văzduh răzbătea miros de primăvară. Un tramvai electric lunecă metalic prin faţa lui. îl privi emoţionat, parcă ar fi văzut deja tramvaiele din Bucureşti, începu să se îmbrace repede. Ştirile sînt confuze. Rebeliunea se. întinde în toată ţara... Privise fiecare fereastră luminată prin faţa căreia trecuse, autocarul cu o greu stăpînită bucurie. De la aeroportul din Sintra pînă la Lisabona au făcut trei sferturi de ceas. Totul i se părea feeric : colinele împădurite, eucalipţii şi stejarii-plută, luminile, casele de ţară împrejmuite cu ziduri de piatră — dar mai ales ferestrele luminate. Oboseala îi pierise îndată ce intrase pe Avenida cu becuri puternice. Mirosea a primăvară şi seara era atît de caldă, încît îşi scoase paltonul şi şi-l aşeză pe genunchi. „Ţi-am reţinut cameră la Hotel Tivoli, îi spusese Filimon, întîmpinîndu-l la Legaţie, îmi pare rău că nu putem rămîne împreună astă-seară. Sînt invitat. într-o jumătate de ceas trebuie să fiu acasă, să mă schimb... Ştirile sînt confuze, adăugase el cu cîteva minute în urmă. .Unele informaţii pretind că rebeliunea se întinde în toată ţara ; altele, că generalul Antonescu e stăpîn pe situaţie..."

Ştefan coborî şi se îndreptă spre birou să-şi lase cheia. Apropiindu-se, îl auzi pe portar vorbind la telefon. „Non, Madame, M-elle Zisso n'est pas encore rentree... Non, Madame, elle n'est pas â Lisbonne..." Taxiul îl lăsă în faţa Legaţiei ; era un apartament modest, aproape sărăcăcios, într-o clădire din Avenida Antonio Augusto Aguiar. „Am anunţat azi-noapte Bucureştiul de sosirea d-tale, îi spuse Filimon. Am adăugat că ai fost percheziţionat... Dar ce ai ?" îl întrebă el.

Sînt încă năucit de zbor, zîmbi vinovat Ştefan. Ce se întîmplă în ţară ?" întrebă el repede. „Pare că rebeliunea a fost înăbuşită... Pare că..." După cîteva minute, Ştefan îşi dădu seama că Filimon se oprise din nou şi-l privea, nedumerit. „A propos, începu el pe un ton oarecare. Mai sînt români la hotelul meu ? Auzii adineauri numele unei domnişoare Zissu..." „O domnişoară Zissu ? se mită Filimon. Acum aud pentru prima dată de ea. N-a trecut pe la Legaţie..."

Rebeliunea a fost înăbuşită în ziua următoare. Au început apoi represaliile ; areştărj masive de legionari, procese sumare în faţa tribunalelor militare, razii şi percheziţii. Cordoane de jandarmi barau străzile şi trecătorii, îndeosebi femeile erau căutate de arme. Cătălina fusese oprită pe Bulevardul Domniţa şi îndelung cercetată de un plutonier. Cînd înţelese că e vorba de altceva decît de o percheziţie, îl lovi cu mîna peste braţ. „Eşti sub arest !" îi spuse plutonierul. Rînjind i se dezveliră dinţii de aur. Cătălina privi speriată în jurul ei, cerînd parcă ajutor. Cîţiva domni zîmbiră stînjeniţi, plecînd ochii. „Dar n-am .făcut nimic !" strigă ea. „Circulaţi, circulaţi !" se auzi glasul unui comisar.

Cei percheziţionaţi plecau mai departe răsuflînd uşuraţi. „N-am făcut nimic", repeta mereu Cătălina. Un ofiţer trecu trotuarul spre ea şi se apropie de plutonier. „Ce vină are doamna ?" întrebă. Cătălinei i se părea că ghiceşte o mare blîndeţe în vocea lui. îi zîmbi, puţin speriată. Ofiţerul îi întoarse zîmbetul. „Ultragiu armatei, vorbi plutonierul: A, dat în mine..." „Pentru că m-ai

pipăit, ţipă Cătălina. Sub pretext că mă perchiziţionai. îmi umblai pe sub fuste !..." Cîţiva trecători care-şi aşteptau rîndul la percheziţie, începură să rîdă. Ofiţerul se apropie de Cătălina şi se înclină, politicos.

„îmi daţi voie să vă conduc ? întrebă el. Sînt căpitanul Băleanu Aurelian." Cătălina îi luă repede braţul şi amîndoi se îndepărtară urmăriţi de privirile jandarmilor.

„Are protecţie", spuse cineva în Urma lor. în dreptul statuii Rosetti, Cătălina se opri.

„Vă mulţumesc că m-aţi condus, spuse întinzînd mîna. Acum sînt în afară de orice pericol..." Căpitanul o privi lung. Abia acum observă Cătălina că are ochii foarte albaştri, bătînd în vioriu. Şi, aşa cum sta în faţa ei, înalt, cu umerii largi, cu figura senină, cu buzele cărnoase şi totuşi calme, i se păru foarte frumos, dar de o frumuseţe somnoroasă, depărtată. „Poate voi avea plăcerea să vă mai reîntîlnesc", spuse Băleanu. Acasă o aştepta Bibicescu. Se posomori văzîndu-l tolănit pe divanul ei, fumînd. „Venise femeia să facă odăile şi am profitat să intru şi eu. Cred că nu ai nimic contra..." Cătălina nu-i răspunse. îşi scoase paltonul şi trecu în odaia de-alături. Cînd se întoarse, Bibicescu o prinse în braţe. „Ce-i cu tine ? o întrebă. Nu mă mai iubeşti ?..." „Nu" răspunse zîmbind Cătălina, îndreptîndu-se spre divan. îşi sprijini capul sub palme, privind vag spre tavan. „Nu te pot crede", şopti Bibicescu. Şi tăcu, aşteptînd să vadă ce spune Cătălina.

„Ştii că m-au dat afară de la direcţie, începu el tîrziu. Eterna poveste. Cînd sînt gata să fac şi eu ceva, intervine o catastrofă ; cînd montează Mişu o afacere, izbucneşte un război european ; cînd mi se dă direcţia, avariază cutremurul sala Teatrului sau se întîmplă o ***rebeWme7."*** Cătălina îl privea zîmbindu-i întristată. Bibicescu începu să se plimbe prin cameră. „Şi asta, tocmai acum, cînd sînt în plenitudinea forţelor mele ! izbucni el. Cînd am rezolvat toate problemele !" „Ce probleme ai rezolvat?" „Toate

problemele ! Toate problemele privitoare la teatru, vreau sâ spun. Dacă ai şti ce clar văd acum lucrurile ! Dacă ai şti cîte am în cap !... Am să mă apuc din nou de scris. Am o piesă extraordinară : ***Time is money,*** aşa îi spune. Cu un singur personagiu principal : Timpul, şi poate cinzeci de personagii secundare, oamenii... Vrei să ţi-o povestesc ?" Cătălina dădu absentă din cap. Bibicescu se apropie de divan şi începu să-i povestească piesa. în actul I, Timpul va fi un copil de 11—12 ani ; în actul al II-lea, va fi un bărbat de 35—40 de ani...» Cătălina îşi duse mîinile la frunte. Tristeţea parcă începea s-o doară de-a dreptul în carne. După cinci minute, nu se mai putu stăpîni. „Dar e fals ! strigă. E fals, e artificial, e pretenţios ! Cum de nu vezi ? !... Şi toată povestea asta cu măştile e luată din O'Neill !..." „Nu l-am citit ! spuse jignit Bibicescu. Ştii foarte bine că nu l-am citit !..." Cătălina înălţă din umeri şi-şi îndreptă din nou privirile spre tavan. Bibicescu se apropie de ea. Se încruntă, şovăi, dar în cele din urmă se aşeză pe divan şi îi luă mîna. „Tu crezi sincer că sînt un ratat ? o întrebă el foarte încet. Că nu voi fi niciodată în stare să fac ceva ?... în teatru, vreau să spun... Tu crezi cu adevărat asta ?" Cătălina simţi că o podidesc lacrimile şi-şi întoarse faţa spre perete. Dar îi prinse mîna dreaptă şi i-o mîngîie, lipind-o de sîn. „...Uneori mă întreb şi eu, mă îndoiesc şi eu de mine însumi. Dar cînd mă compar cu alţii, îmi dau imediat seama de valoarea mea... Şi apoi, eşti tu. Tu eşti singura care mă înţelegi şi-mi dai curaj. Dacă n-ai fi fost tu, cu inteligenţa ta, cu puterea ta de divinaţie... în fond, dragostea ta a însemnat şi înseamnă încă enorm pentru mine..." „Nu vrei să bem un ceai ?" îl întrebă ea ridicîndu-se repede. Bibicescu o prinse in braţe şi o sărută în treacăt pe obraz. „E o idee bună", apuse.

Cătălina trecu în odaia de alături. Bibicescu îşi aprinse o ţigoră şi începu să şe plimbe, preocupat, Cînd u văzu intrînd cu ceainicul, îi zîmbi. „Poate că ai dreptate,

vorbi el înseninat. Măştile complică prea mult punerea în scenă. Şi apoi, confraţii ar fi în stare să pretindă că l-am plagiat pe O'Neill !..." Văzînd că nu-i răspunde, se opri brusc şi se apropie de ea. „Ce ai ?" o întrebă. „Nu am nimic", spuse Cătălina fără să ridice ochii. El o privea cum aşează ceştile pe farfurioare, alături de linguriţele vechi, fragile, de argint, cum taie, cu grijă, concentrată, felioare foarte subţiri dintr-o lămîie. „Şi totuşi, începu din nou scăzînd glasul, nu pot să cred ! Nu pot să cred că nu mă mai iubeşti..." Cătălina nu ridică privirile. O buclă îi căzuse pe tîmplă şi se legăna sfios în aer, parcă ar fi încercat să-i atingă braţul. „Ne leagă atîtea lucruri, continuă el emoţionat. Atîţia ani... Şi să pierzi toate lucrurile acestea, deodată !..." începu să plîngă fără să-şi dea seama. „Să le pierzi pe toate deodată şi să nu-ţi mai rămînă nimic !... Absolut nimic !..." Se opri sugrumat de emoţie şi-şi scoase batista. îşi şterse ochii, apoi rămase cu batista în mînă, dezorientat. „Tu nu zici nimic ? întrebă tîrziu, cu o tulbure deznădejde în glas. Cătălina ridică privirile : îl întîlni acolo, foar-te aproape de ea, şi oftă. „Să bem întîi ceaiul", îi spuse zîmbind şi întinse mîna să-l mîngîie pe frunte.

O întrebau de-atunci mereu : „Cînd vine?'' „Trebuie să sosească de la o zi la alta, răspundea Ioana. Am primit şi aseară o telegramă. Mai are cîteva mici lucruri de pus la punct, şi vine..."

După înăbuşirea rebeliunii, şi cînd controalele pe străzi începuseră să se rărească, Ioana se ducea în fiecare dimineaţă cu Răzvan la. Cotroceni. Venea cu tramvaiul n-rul 14 şi d-l Bologa o aştepta la staţie. Zăpada era încă înaltă, dar în primele zile ale lui februarie gerul se înmuiase. D-l Bologa o aştepta plimbîndu-se pe trotuar, lovindu-şi la răstimpuri palmele prin mănuşi. „Ce veşti ?" o întreba el plecîndu-se ca să-l sărute Răzvan pe obraji. „Trebuie să vină, începea Ioana. Azi, mîine, aştept telegrama. De trei zile n-am mai primit nimic." „Ar trebui să se grăbească, spunea d-l Bologa. Că uite, se împlinesc două săptămîni de cînd a ajuns la Lisabona..." „Am auzit că pe alocuri s-au întrerupt şi cursele de avion, spunea Ioana." „Să vină cu trenul ! exclama d-l Bologa." „E război ! spunea Răzvan. împăratul e la război !..." „Ti-am spus că nu mai e la război, îl întrerupea Ioana, împăratul se întoarce acasă. Acum stă într-un palat, printre portocali, şi aşteaptă un Avion Alb ca să se întoarcă." „Ce-o fi, maică, cu el ? o întreba d-na Bologa coborînd glasul ca să n-o audă soţul din odaia alăturată. Ce s-o fi întîmplat cu el ?" „Nu s-a întîmplat nimic, zîmbea Ioana. Ara primit alaltăieri o lungă scrisoare. I s-au dat iarăşi nu ştiu ce fel de însărcinări. A fost şi în Spania cîteva zile... Eu sînt foarte liniştită", adăugă silindu-se să-şi prelungească zîmbetul. Acasă însă, singură, se trezea adesea plîngînd de deznădejde. Scrisorile lui Ştefan erau detaşate, aproape reci ; îi vorbea despre o seamă de lucruri tehnice, despre materialele care ar putea fi cumpărate din Portugalia şi în deosebi de ceva de care Ioana nu auzise niciodată : de sizal. îi spunea că România ar putea importa sizal şi wolfram şi alte materiale strategice. Sau îi vorbea despre împrejurimile Lisabonei şi despre stilul manuelin. Doar telegramele i se păreau mai calde ; poate unde erau mai scurte şi-i spunea că o îmbrăţişează de «mii de ori».

„Tu ştii ce e sizalul ?" îl întrebase odată pe Răducu. „Nu, răspunsese el, dar de ce mă întrebi ?" „Din cauza lui întîrzie Ştefan, zîmbi Ioana. Vrea să cumpere sizal pentru România. Sizal şi wolfram, adăugă. Dar nu ştiu ce sînt astea, şi nu întîlnesc pe nimeni ca să-mi explice." „Cum e -el zăpăcit, începu Adela, s-o fi încurcat cu vreo portugheză. Aşa-l ştiu de cînd era student îl lega la ochi orice prăpădită. Cu situaţia lui, ar fi putut flirta

cu fete bine, de familie, dar pe el îl vedeai umblînd toi cu nişte apucate... O fi pus mîna vreo stricată pe el !..," „Nu cred", spuse Ioana. „Eu îl cunosc mai bine, continuă Adela. Are un talent să se-ncurce cu te miri cine..." „Răzvan, întoarse Ioana capul, du-te şi te joacă în salon !" „Eu aştept pe împăratul, şopti Răzvan supus. Mi-a spus Irina că vine împăratul şi trebuie să-1 aştept..." „Tot nu l-aţi dezvăţat să-i spună împăratul ?" se scandaliza Adela.

într-o noapte începu din nou să viscolească şi pînă dimineaţă străzile erau troenite. Ioana se trezi de mai multe ori ; caloriferul se răcise de mult şi în odaie se făcuse frig. Ascultînd viforul, simţi cum începe să i se facă frică şi şopti repede Tatăl Nostru. Am visat urît. îşi repeta ca să se liniştească ; dar nu izbutea să-şi aducă aminte ce visase. îşi amintea doar că visase pe doctoriţă. Cu o seară mai înainte doctoriţa trecuse s-o vadă. „Tot nu s-a întors, dragă ? ! exclamase ea. Am rămas special pentru el. Dar nu mai pot rămîne mult. M-a rugat să stau iarna aceasta la ei. Cred că nu prea se înţelege bine cu Eleonora, adăugă confidenţial. A simţit şi el că Eleonora trăieşte cu băiatul farmacistului. Eu i-am spus : Nu mă amestec în socotelile tale. Eşti tînără, tata e bătrîn şi bolnav ; te înţeleg. Dar fă şi tu aşa ca să nu simtă. Nu mai are mult de trăit; nu-i amărî zilele..." S-o fi prăpădit bătrînul, îşi spuse Ioana, şi-şi făcu repede cîteva cruci. Poate de aceea am visat-o pe doctoriţă...

Cînd, cu multe luni înainte, se aflase de hotărîrea Sofioarei de a se muta în vila bătrînului Viziru, de lîngă Ploieşti, Adela izbucnise în rîsul ei scurt, ascuţit, şi-i privise pe rînd, cu un uşor dispreţ în priviri : „V-a legat pe toţi la ochi ! De unde a apucat-o aşa, deodată, dragostea pentru tata ? Cît am rugat-o, atunci, să stea lîngS el şi să-1 îngrijească, să nu pună mîna pe el Eleonora î Dar parcă a fost chip ! Doctoriţa se plimba atunci între Reşiţa şi Bucureşti ; ba că-1 lasă, ba că nu-1 lasă ; pînă

ce-a lăsat-o bărbat-su fără s-o mai întrebe pe ea. Şi acum, a apueat-o deodată dragostea de tata şi se duce să stea cu el, în pustietatea aia de vilă. Cum a aflat că s-a încurcat Eleonora cu băiatul farmacistului, s-a dus şi ea acolo. Dar parcă noi n-am şti că domnul Bolintin e băiat chipeş şi c-a sucit minţile la toate fetele din mahala ! Parcă n-am şti că se duce în fiecare seară la vilă, chipurile s-aducă medicamente, şi că rămîne acolo pînă noaptea tîrziu, de vorbă cu doctoriţa, iar Eleonora umblă din odaie în odaie ca o nebună, trîntind uşile şi drăcuind, şi că la tata nu se mai gîndeşte nimeni !"

în dimineaţa aceea a rămas acasă, cu ochii pe fereastră, parcă tot aşteptînd să afle vestea. Dar bătrînului Viziru nu i se întîmplase nimic. Cîteva zile în urmă a primit ***0*** scrisoare de la Sofioara. Bătrînul era tot bolnav de gută, dar starea nu i se înrăutăţise, cu tot gerul şi toată zăpada. Se speriase, doar, în timpul rebeliunii, căci auzise necontenit împuşcături în jurul vilei.

A doua zi s-a dus la Irina. Puţin timp după cutremur se mutase în casa lui Antim şi mama Irinei, Gherghina Ivaşcu. Ioana o întîlnise de cîteva ori. Era o femeie scundă, aproape grasă, cu părul oxigenat, ca să nu se vadă că albise şi exagerat fardată. La fiecare zîmbet 1 se zăreau cîţiva dinţi de aur. Era îmbrăcată în doliu. ..Va să zică, mata eşti d-na Viziru, îi spusese cînd o intîlnise prima dată, măsurînd-o din cap pînă-n picioare. Mi-a vorbit Irina de d-ta şi de băieţaşul d-tale. Ne leagă de d-ta un trist eveniment, continuă căutîndu-şi batista ca să-şi şteargă lacrimile. Două triste evenimente, adăugă începînd să plîngă de-a binelea. Irina nu era acasă, dar jupîneasa o pofti în salon, s-o aştepte. Cîteva clipe în urmă intră furtunos d-na Ivaşcu, cu un făcăleţ în mînă. „Aici te-ai ascuns, javro ?" strigă ea din prag. Dar dădu cu ochii de Ioana şi se opri, ducîndu-şi repede mîna stîngă la piept. „Mă speriaseşi ! făcu ea. Credeam că erai la Irina. Căutam pisoiul. Iar a făcut pipi în sufragerie.

De cînd l-am castrat, face mereu pipi, pe unde se nimerește !..."

își roti ochii în odaie, apoi se apropie, cu pași moi, de canapea și-și plecă spinarea. Ioanei i se făcu deodată frică. „Nu cred că e aici, spuse ea încercînd să zîmbească. Nu cred că s-a ascuns aici..." D-na Ivașcu îngenunchease și-și repezi de mai multe ori făcălețul, la întîmplare, sub canapea'. „Degeaba, că nu-mi scapă el, spuse ridicîndu-se cu un oftat. Cînd se întoarce d-1 Viziru ?" întrebă așezîndu-se. „Zilele acestea trebuie să se întoarcă. îl aștept de la o zi la alta. Au fost întrerupte cursele de avion..."

își aminti atunci, deodată, că aproape aceleași formule le repetase cu opt luni înainte, în iunie și iulie **1940**, cînd aștepta să plece la Londra. își făcuse și desfăcuse de nenumărate ori bagajele. „Plec zilele acestea, spunea. Trebuie să plec de la o zi la alta.- Au fost întrerupte cursele de avion de la Cairo la Londra." Apoi spunea : „Plec prin Lisabona. Aștept de la o zi la alta. Aștept să mi se găsească un loc în avionul de la Lisabona..." în cele din urmă, obosită, se mulțumea să răspundă : „S-au întrerupt cursele de avion..." își duse mîna la frunte. Se simți deodată vlăguită de puteri, deznădăjduită. „II așteptăm toți cu nerăbdare, continuă d-na Ivașcu. O să aflăm de la el cum s-a întîmplat nenorocirea..." Rămase o clipă pe gînduri, învîrtind visătoare făcălețul între degete. Atunci se deschise ușa și întră un bătrîn cu părul cărunt, destul de rar deasupra frunții, dar căzîndu-i aproape în plete spre ceafă. Era îmbrăcat curios ; avea pantaloni reiați, un pulover galben-verzui, de culoarea lămîii crude, și o tunică neagră, pe jumătate descheiată. „Domnul Vasilescu, tatăl lui Spiridon, i-I prezentă d-na Ivașcu. Dînsa e madam Viziru, știi d-ța cine", adăugă. învățătorul își încheie grăbit tunica, lăsînd să i se vadă numai gulerul puloverului, și apropiindu-se de Ioana se înclină politicos și-i sărută mîna. „Știu, cum să nu știu, spuse, așezîndu-se pe un scaun în fața **ca**napelei. Dînsul **a** fost martorul tragediei noastre, adăugă cu un glas tremurat. Dînsul, domnul consilier Viziru, **a** împărtășit eroismul scumpilor noștri decedați, căzuți eroic în cel mai grandios bombardament al secolului !..." Se opri și oftă adînc. Apoi privi spre Ioana, așteptînd parcă un cuvînt de consolare. „Mi-a părut foarte rău, începu ea, plecîndu-și încurcată privirile. Ce tragedie !" „Stimată doamnă, o întrerupse cu gravitate învățătorul, e mai mult decît o tragedie. Pentru noi, familia, **a** fost o catastrofă. Cuscrul meu, profesorul Iancu Antim, era o glorie a științei românești..." „L-am cunoscut, spuse repede Ioana ridicîndu-și ochii, l-am cunoscut pe profesor încă de acum patru ani. Era un mare învățat." „Era un al doilea Nicolae Iorga, stimată doamnă. De cînd am avut cinstea și fericirea să rămîn în această casă, un adevărat muzeu..." „Dînsul locuiește aici, cu noi, vorbi d-na Ivașcu. De la Crăciun locuiește cu noi. Ne-am gîndit... Spune, spune d-ta, adăugă pripit. Iartă-mă că te-am întrerupt ! Nu-i place să fie întrerupt", se întoarse spre Ioana, zîmbind. „Această casă e un adevărat muzeu, continuă învățătorul. Este, pot spune, un focar de cultură, un focar âl țării întregi. Avem datoria, noi, urmașii marelui profesor Iancu Antim, avem datoria, spun, să ducem mai departe acest focar, acest muzeu național. Este o sacră datorie pentru noi, familia..." Se opri, istovit, și-și scoase batista. își șterse fruntea, apoi și-o trecu peste buze. „Și dînsul este un om cult, spuse d-na Ivașcu. Citește mereu..."

„Eu sînt un biet învățător de țară, un umil discipol **al** marelui Spiru-Haret. Dar, în tinerețea mea, am fost și eu în felul meu o figură. N-am avut, însă, fericirea să trăiesc alături de acest focar de cultură care a fost profesorul Iancu Antim. Numai acum, de cînd locuiesc acest muzeu, și am avut cinstea să mă adap direct **de la** izvorul..."

„Citeşte mereu, îl întrerupse d-na Ivaşcu. Rămîne singur pînă tîrziu după miezul nopţii şi citeşte... Doarme în odaia lui bietu' Iancu, numai între cărţi..." „E o bibliotecă grandioasă, spuse aproape cu empţie învăţătorul. E un focar de cultură..." Apoi se ridică deodată şi se îndreptă hotărît spre uşă. D-na Ivaşcu începu să miroasă aerul, plecîndu-şi capul spre covor. „D-ta nu simţi nimic ? o întrebă încet, confidenţial. Eu am oroare de pipi de pisici. L-am castrat pe Viteazu că să-1 culeg de pe drumuri şi ca să putem dormi liniştiţi, căci era un balamuc întreg ; adunase toate pisicile în curtea noastră, nu mai puteam închide ochii toată noaptea... Dar de-atunci, de cînd l-am castrat, m-a înnebunit : face mereu pipi. Ne-a stricat toate covoarele..." Se opri deodată, încruntîndu-se. Irina intrase, cu paşi moi, şi şe îndrepta zîmbind spre ele. „Bine, fată, te-am rugat s-o mai laşi dracului de biserică, Doamne iartă-mă, măcar acum, cît e epidemia asta de gripă. Iar a plîns Gheorghiţă după ce-ai plecat..." „N-am fost la biserică," spuse Irina. Se apropie de Ioana şi o sărută pe amîndoi obrajii. „Nu cumva ai fost iar la azji_?" se sperie d-na Ivaşcu. „Nu, măicuţă, am fost doar pînă la colţ. Am avut puţină treabă..." „Şi iar ai ieşit nepudrată şi nefardată ! Parcă nici n-ai fi cucoană ! Eşti mai rău ca Lina, spălătoreasă..." „Am uitat, măicuţă, iartă-mă," spuse Irina plecîndu-se s-o sărute. „Fugi că mă decoafezi, se apără cl-na Ivaşcu. Şi, mă rog, ce sînt misterele astea? Ce treabă ai avut în colţ?" „Am sâ-ţ spun după ce alăptez băiatul..." Se întoarse spre Ioana şi o luă de mînă. „Haide să-1 vezi pe Gheorghiţă..." îl găsiră adormit în leagăn. Irina îşi descheie bluza şi-1 apropie de sîh. Fără să ridice ochii, o întrebă: „Ce e cu tine?*

„Simţeam nevoia să te văd, şopti Ioana aşezîndu-se alături de ea pe pat. Mi s-a închis inima deodată. Am visat urît, mi-e teamă să nu se fi întîmplat ceva..."

„Nu s-a întîmplat nimic, o întrerupse Irina. împăratul se întoarce."

„Nu mă gîndeam la el. Mă gîndeam la bătrînul, la tatăl lui Ştefan. Irina ridică ochii şi zîmbi : „Nu s-a întîmplat nimic, nu-ţi fie teamă..." Ioana oftă lung. „M-am trezit mereu azi-noapte. Mi-era frică. Spuneam Tatăl Nostru şi totuşi îmi era frică..." Irina o asculta vorbind, jucîndu-se încet cu un cîrlionţ din creştetul băiatului. „Să nu-ţi fie niciodată frică, spuse ea deodată, ridicînd însufleţită capul şi căutîndu-i privirile. Cînd simţi că ţi se face frică, roagă-te lui Dumnezeu..." „Poate nu ştiu să mă rog, şopti foarte încet Ioana. învaţă-mă tu. Irina zîmbi şi rămase o clipă cu privirile pierdute, visătoare.

„Cînd spui Tatăl Nostru, începu ea, să nu te gîndeşti la nimic. Să spui aşa, de mai multe ori ; Tată ! Tată ! pînă ţi se face întuneric. Apoi, să spui mai tare ; Tată î Tată ! Tată al Nostru ! Şi-atunci, să asculţi. Dar să nu-ţi fie frică. Poate îţi vorbeşte, poate te cheamă. Să nu-ţi fie frică dacă te cheamă !..." Se întrerupse brusc, aproape speriată, şi-şi făcu repede o cruce. „Ascultă-mă, îi spuse apucîndu-i mina. Cînd ţi-e frică, ia-1 pe Răzvan în braţe şi spune doar atît : Tată ! Tată al nostru ! Tată al nostru carele eşti în ceruri !... Strînge-1 bine în braţe şi spune mereu : Tată ! Să nu-ţi fie frică dacă-1 auzi că te cheamă. E Tatăl Nostru. Să-1 strîngi pe Răzvan în braţe şi să-1 pui şi pe el să rostească : Tată ! Tatăl Nostru !" „Dacă o să vină Ştefan, împăratul, n-are să-mi mai fie frică..." Irina plecă ochii.

„Nu-ţi vorbeam de ce-o să fie cînd o fi şi împăratul, spuse foarte încet. îţi vorbeam... Dacă ţi-o mai fi vreodată frică şi vei fi singură..." Dar o copleşi emoţia şi începu să plîngă. Apucă din nou mîna Ioanei şi-o lipi **de** obraz,

apoi i-o sărută, lung. „Irina, ce s-a întîmplat ?" o întrebă intimidată Ioana. Irina oftă sfios şi, fără să ridice ochii, începu cu un glas foarte obosit. „Am fost la azil. N-am vrut să mai ştie măicuţa"... Plîngea lin, aproape tăcut, şi-şi lipea necontenit mîna Ioanei de obraz. „Să nu-ţi fie nici-odată frică, şoptea întruna. Orice s-ar întîmplă, să nu-ţi fie frică... Să spui doar atît : Tatăl nostru carele eşti în ceruri..."

Cîteva zile în urmă trecu s-o vadă Biriş. Nu-l mai întîlnise din vară, cînd aştepta să plece la Londra. I se păru mai slab, mai neîngrijit, şi chelia i se accentuase parcă şi mai mult ; îi rămăseseră doar cîteva şuviţe de păr de o culoare nedecisă, şi Biriş le căuta mereu, presîndu-le cu dosul palmei în creştetul capului. „Credeam c-a sosit," spuse el intrînd. „Trebuie să vină zilele acestea," începu Ioana. în acea dimineaţă primise o lungă telegramă şi i-o arătă, citindu-i cîteva fraze. Biriş ridica la răstimpuri ochii şi o privea fără expresie. „Poate că întîrzie ca să aştepte membrii Legaţiei din Londra, spuse. Acum, că Anglia a rupt relaţiile diplomatice cu noi, se evacuează toată Legaţia de la Londra. Poate întîrzie ca să se întoarcă împreună..." Dar vorbise fără convingere şi se întrerupse repede, plecîndu-şi ochii. „Ar trebui, totuşi, să se întoarcă, reîncepu ridicînd brusc tonul. Să-i telegrafiezi, te rog, ca din partea mea, să ia primul avion sau să se urce în primul tren şi să vină. Nu e nevoie să-i spui asta, adăugă cu un glas mai hotărît, dar au început sa circule fel de fel de zvonuri pe socoteala lui. Mi-a spus Bursuc că... dar, în sfîrşit, n-are nici o importanţă."• „Te rog, spune-mi. N-am' să scriu nimic, dar vreau să ştiu ce se vorbeşte..." „Nu ştiu de unde a aflat-o Bursuc, începu Biriş plecîndu-şi din nou privirile, dar circulă zvonul că Ştefan a avut nişte încurcături la aeroport, în Anglia. A fost percheziţionat la piele şi i s-a confiscat curierul. Nu prea se ştie ce se afla în curier, dar se pareş **că erau lucruri de valoare. Din cauza asta, zice-se,** nu se întoarce. I-ar fi frică de consecinţe... Dar **e** absurd ! El e foarte bine văzut la minister, şi n-are de ce să se teamă. Dar să vină imediat ! **Să** nu încurajeze prin tăcerea şi pasivitatea lui toate zvonurile acestea ridicole..." „Ştefan a rămas la Lisabona ca să cumpere sizal şi wolfram pentru statul român, vorbi Ioana **cu o** mare linişte în glas. **Să** cumpere materiale strategice. Poate **că** lucrul acesta e un secret, şi de aceea am **să** te rog **să** nu-l **mai** spui — dar acesta e adevărul..." Biriş **o** privi lung, **cu** interes, apoi zîmbi. „M-ai liniştit. Acum înţeleg... Dar îl ştiam pe Ştefan destul de naiv şi intrasem la gînduri..." Izbucni deodată în rîs şi-şi trecu amîndouă palmele, pe rînd, pe creştet. „Astă toamnă. începu el bine dispus, m-am pomenit că-mi telegrafiază ca să mă întrebe de un cunoscut al meu, Mihai Duma. M-am crucit primind telegrama. Am crezut, la început, că a greşit adresa, sau că face o glumă. Nu l-am văzut pe Duma decît de vreo trei ori în viaţa mea ; nu l-am mai întîlnit de nu mai ţin minte cînd. Nici nu ştiu ce mai face, pe unde mai este... Şi, din senin, mă pomenesc, că-mi telegrafiază **ca** să mă întrebe de el... I-am povestit asta lui Bursuc. A făcut mare haz. Trebuie să-l întîlnesc şi eu pe acest Duma, spunea Bursuc..." Se ridică brusc. „Mă **duc.** Roagă-l să-mi facă un semn îndată ce vine..." Aproape de uşă Ioana îi apucă braţul. „Aş vrea să te întreb ceva, spuse îmbujorîndu-se. îţi mai aduci aminte că ţi-am vorbit odată, atunci, la cofetărie, de o fată pe care... O fată, Ileana, care-i plăcea lui Ştefan. Vreau să te întreb : **mai** ştii ceva de ea ? Ai mai auzit vreodată de ea ?..." Biriş **o** privi clipind des, ca şi cum s-ar fi trudit să-şi amintească. „Nu, spuse el. N-am auzit nimic... N-aveam de la cine **să** aud... Dar cred că n-are nici o importanţă. Cred **că i s-a** părut lui Ştefan... E un om curios, băiatul ăsta, adăugă zîmbind. Cînd **am** primit telegrama **cu** Mihai **Duma,**

m-am crucit..." Ioana începu să rîdă, înseninată, şi-i pus(mîna pe umăr.

„Eşti un porc ! o auzea el mereu. Eşti un porc...' îşi aprinse zîmbind ţigara, apoi se rezemă de bancă, lăsîndu-şi privirile să lunece departe, pe dealul din faţă către Hospital dos Capuchos. „Ce idee, să-mi dai întîlnire " aici, în Grădina Botanică !" exclamase ea. „E unul din *ceh* mai frumoase locuri din Lisabona, îi răspunsese. Şi voiam să-ţi arăt cîţiva arbori şi o anumită specie de cactuşi, din familia Cereus. Cînd ne vom apropia de ei, am să-mi pol da seama, cred, cine eşti : Calypso sau Circe..." O auzi din nou : „Eşti un porc !..." Timp de o săptămînă, întrebase în fiecare seară portarul.

„Nici o veste, îi răspundea. Este, încă, în nord. Apoi, într-o seară, îi spuse : „Ne-a anunţat să-i păstrăm corespondenţa. Probabil că se reîntoarce zilele acestea." Dar nu s-a reîntors decît la începutul lui februarie. O recunoscu după cum era îmbrăcată, după pasul sprinten şi sigur cu care intrase în holul hotelului. Era o femeie tînără, înaltă, cu părul roşu şi ochii verzi, îngheţaţi, cu o gură mare, umedă, dispreţuitoare, cu dinţii foarte.albi, dar neregulaţi, dinţi de care nu puteai să-ţi desprinzi privirile, parcă tot ai fi aşteptat să-i vezi înfigîndu-se în buzele ei cărnoase, sîngerîndu-le, sfîşiindu-le. Ştefan se ridică din fotoliu şi se apropie de ea. „Domnişoara Zissu ?" o întrebă în româneşte. „Da", spuse, şi-l privi mirată, cu răceală. „Numele meu e Viziru. Am sosit acum vreo zece zile de la Londra. Am auzit de d-stră şi, dacă o să-mi daţi voie, aş vrea să vă întreb ceva... Nu voiţi să trecem o clipă în bar ? Nu voi îndrăzni să vă reţiu prea mult." „Asta depinde, spuse d-ra Zissu şi zîmbi descoperindu-şi dinţii albi, sticloşi. Depinde de cît am să vreau eu să rămîn cu d-ta..." Aşezîndu-se la masă, îşi sprijini o clipă bărbia în palmă **şi**-l **privi** cu **atenţie, cîntărindu-1. Ce** făceai la Londra ?" îl întrebă.

" „Tocmai de asta voiam **să** vă vorbesc. **Am avut** acolo **un** prieten care-mi pomenea adeseori despre o doamnă Zissu din Bucureşti." „Familia mea **e** din Focşani, îl întrerupse ea." Ştefan o privi dezamăgit. „Atunci, probabil, **e** vorba de o altă d-nă Zissu..." „Probabil. Dar ce era cu **ea** ? îl întrebă văzîndu-1 că a rămas pe gînduri. De ce te interesa atît de mult ?" „Prietenul meu a murit într-un bombardament. **Şi** puţin înainte de a muri, a pomenit iar de această d-nă Zissu. Aş fi vrut să ştiu cine este ca să-i comunic lucrurile acestea... Şi altele... Aveam multe lucruri să-i spun..." Tăcu iar, anevoie ascunzîndu-şi dezamăgirea.

„îl chema Vasilescu-Vădastra, spuse el tîrziu. Spiridon Vasilescu-Vădastra. Era avocat..." „N-am auzit de el. Zici c-a murit ?" „A murit în bombardament." „Dumnezeu să-1 ierte !" Apucă paharul cu whisky şi începu "să bea lacom, cu nesaţ. Ştefan îi zări din nou dinţii aceia sclipitori, neregulaţi, şi gingiile foarte roşii, şi buzele însîngerate — şi rămase tulburat, neputîndu-şi dezlipi privirile de gura ei. „Şi altminteri, ce făceai la Londra ?" îl întrebă aşezînd paharul gol pe masă. „Eram într-o misiune economică..." „Iartă-mă că te întrerup, spuse zîmbind. Mai comandă, te rog, un whisky. D-ta nu bei ?...

Ştefan întoarse capul, tulburat, şi făcu semn băiatului de la bar. „Ia spune, începu, ce făceai la Londra ?" „îmi cer toate scuzele că v-am deranjat", spuse Ştefan. „Dimpotrivă, îmi face plăcere. Voiam şi eu să te cunosc. Auzisem de d-ta la Porto, auzisem că te-au dezbrăcat **la** piele şi vream să te cunosc..." „Aţi auzit şi asta ?" **se** minună Ştefan. „Erau nişte români la Porto. Am făcut **un chef** într-o seară şi-am aflat toate noutăţile... **Ce-am mai** rîs şi pe chestia d-tale ! îmi ziceam că trebuie **să fii un** consilier de o anumită vîrstă, chel, **cu** burtă — şi **îmi** plăcea să te închipui gol în **faţa** comisiei **de** control! **Ce-am mai**

rîs în noaptea aceea !... Dar nu cred că ţi-a fost ruşine, Văd că eşti un bărbat bine. Eşti înalt, bine făcut, eşti încă destul de tînăr... îmi place de d-ta ! Ai şi un nume frumos, Viziru *!...* Ce faci astă-seară ? Nu mă duci la un cinematograf ?" Ieşind de la cinematograf, îl întrebă de d-na Zissu. „Ce e cu ea ? De ce te interesează aşa mult ?" „Ca să fiu sincer, nu înţeleg nici eu de ce mă interesează. Dar simt că d-na Zissu reprezintă un lucru esenţial în viaţa mea, deşi n-aş şti să precizez în ce sens. Am uneori sentimentul că b adevărată taină, în sensul teologal al cuvîntului, se ascunde înapoia acestui nume sau a acestui personagiu. îmi spun uneori : poate interesul pe care-1 port unei femei de care nu ştiu absolut nimic ***sigur,*** mi-a fost stîrnit numai aşa, ca să pot descoperi pasiunea intelectuală pentru tainele teologale şi problemele metafizice..." „Fugi de-aici, că eşti plicticos ! îl întrerupse d-ra Zissu. Mai bine du-mă la bar. Am poftă să dansez cu d-ta..." Cînd, după ce înceta orchestra, se reîntorceau la masa lor, în faţa paharelor cu whisky, Ştefan îşi relua confesiunea. „Sînt foarte îndrăgostit, spunea. Sînt îndrăgostit de soţia mea, Ioana, dar iubesc în acelaşi timp o fată, Ileana..." „Eşti un mare porc", îl întrerupea d-ra Zissu. „Nu am sărutat-o decît o singură dată. Dar sărutarea aceea m-a ajutat să trăiesc cîteva luni în şir. Dacă n-aş fi sărutat-o, dacă nu mi-aş fi amintit de sărutarea ei, cred că aş fi înnebunit. Aflasem tocmai atunci că se logodise..." „Eterna poveste ! făcu d-ra Zissu dînd peste cap paharul. Hai mai bine să dansăm..." „...E vorba de un mister, reîncepea Ştefan reîntorcîndu-se la masă. Adică, nu înţeleg cu puterile minţii mele cum de s-ar putea realiza un asemenea lucru : să iubesc deodată două femei. Şi tocmai asta îmi dă speranţe : tocmai faptul că, pe ***plan raţional,*** nu înţeleg ce se petrece cu mine. îmi spun că, probabil, experienţa pe care o încerc eu este de un alt ordin decît cel raţional, şi că, .deci, ea nu mai aparţine experienţei umane, care se realizează în Timp, ci unui alt ordin de experienţe, i-aş spune extatice, care are loc dincolo de Timp..." „Eterna poveste ! spuse d-ra Zissu. Te ambalezi după una, ţi se pare că-ţi pierzi minţile cînd te sărută, şi pe urmă afli că s-a logodit..." „...De foarte mulţi ani mă întreb dacă nu există într-adevăr nici un mijloc de a ieşi din Timp, de a trăi, măcar discontinuu, şi în eternitate..." „Ce te-a apucat ?" îl întrebă, puţin speriată, d-ra Zissu. „Pentru că nu vreau să mor ! vorbi el fierbinte, aproape sugrumat, apucîndu-i mîna. Nu vreau să îmbătrînesc, să mă mineralizez sufleteşte, şi într-o bună zi să mor. Vreau să trăiesc de-a pururi, tînăr, ca în basmul nostru ***Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte.*** Cred că am acest drept : de a-mi cere partea mea de nemurire..." „Nemurirea sufletului ! exclamă aproape întristată d-ra Zissu. Toţi sîntem nemuritori. Dar trebuie să murim întîi !..." „...Toate celelalte drepturi pe care istoria se zbate să le cucerească în chip definitiv — libertatea, bunăoară, sau respectul persoanei umane — sînt numai un preambul la singurul drept cu adevărat imprescriptibil, care este dreptul la nemurire..." „Trebuie să murim întîi, repetă melancolică d-ra Zissu." „Nu e deajuns. într-o anumită măsură, nemurirea sufletului este doar un paleativ. Ni s-a păstrat acest drept ca o consolare pentru că Adam a pierdut dreptul de a fi nemuritor ***aici,*** pe pămînt, în viaţă..." D-ra Zissu îşi rezemase iar bărbia în palmă, privindu-1, întristată. „Nemurirea sufletului e doar o consolare, continuă el tulburat. Dar nu trebuie să abuzăm de ea..." „Nu, clătină ea hotărît din cap. Nu trebuie. Hai să dansăm..." „Lasă-mă doar o clipă, să termin... Nu trebuie să abuzăm de ea pentru a ne lăsa aici, pe pămînt, în viaţă, robii Timpului şi, deci, ai Morţii. Noi trebuie să sperăm că într-o bună zi vom reintegra condiţia adamică primordială. Că vom putea trăi, adică, nu numai în Timp, ci şi în Eternitate." „Hai ! îl apucă ea de mînă. Hai să dansăm !..."

Deşteptîndu-se a doua zi de dimineaţă şi dînd cu ochii de părul ei roşu, înflăcărat, revărsat pe pernă, foarte aproape de obrazul lui, zîmbi nedumerit. „îţi place nemurirea sufletului, nu e aşa ? îşi aminti el deodată. îţi place nemurirea !... Eşti un mare porc !..." Apoi revăzu gura ei însîngerată, cu dinţii aceia strălucitori, apropiindu-se de el, ameninţătoare. Trebuie să plec ! îşi spuse. Trebuie sA plec cît mai repede !... în acea clipă, femeia se trezi, întoarse capul spre el, se încruntă, apoi îi zîmbi lung întinzîndu-se. „La ce te gîndeşti ?" îl întrebă, absenta

Dar nu aşteptă să-i răspundă. Dădu repede cuvertura la o parte şi sări din pat, goală, cu părul căzîndu-i, parcă şi mai roşu, pe umeri. Trecu în odaia de baie şi intră sub duş. Cîteva minute în urmă se reîntoarse, tot goală, şi se opri în faţa oglinzii. îşi prinse părul cu amîndouă mîinile şi începu să şi-l resfire, cu mişcări'leneşe, graţioase Ştefan o privea. îi întîlni privirile în oglindă, şi-i zîmbi „îmi place de tine, spuse fără să se întoarcă. Eşti bine ca bărbat..." Apoi izbucni în rîs şi se apropie de el. „ît: place nemurirea sufletului, nu e aşa ? Eşti un marcporc !..."

Revăzu parcă mai însîngerată, mai nesăţioasă, gura ei cărnoasă întredeschizîndu-se, ameninţătoare. O revăzu de-atunci necontenit. „Hai la nemurirea sufletului", îi şoptea ea, rîzînd. Umbla aproape întotdeauna goală în faţa lui, săltîndu-şi părul roşu pe umeri. „Şi zici că pe fata aia n-ai sărutat-o decît o singură dată ? îl întreba. Ghinionul ei !..." Aproape că nu-l lăsa singur. îşi schimbase camera ; ocupa acum camera vecină, comunicantă, şi rămînea tot timpul lîngă el, goală, fumînd necontenit, vorbind foarte puţin, urmărindu-l cu privirile ei adînci. cercetătoare. „Nemurirea sufletului ! exclama ea din senin. Eşti un mare porc ! îmi place de tine..." Cînd îi surprindea privind-o, se ridica deodată, întreagă, în faţa lui. „La ce te gîndeşti ?"

„Mă gîndeam la ce se întîmplă, începea el tulburat. Mu-mi dau încă seama ce se întîmplă..." „Să-ţi spun eu ce se întîmplă. îţi place de mine..." „Mi-oi fi făcut farmece", apunea el zîmbind. „Păi sigur că ţi-am făcut. La toţi ie fac. Toţi bărbaţii se înnebunesc după mine..." „Oi fi vrăjitoare, adăugă el gînditor. Mi-oi fi dat să beau ceva..." „Cred şi eu că ţi-am dat, spunea înlănţuindu-l, căutîndu-i r^ura. Şi-am să-ţi mai dau... Şi-am să-ţi mai dau..,"

Nu ştia nimic de ea. Nu-i vorbea nimic de viaţa ei. *li* spusese încă din prima seară că are viza pentru Statele Unite şi că se află de aproape două luni în Portugalia aşteptîndu-şi locul pe clipper. Din cînd în cînd, dimineţile se trezea devreme şi se apropia, cu o expresie nedecisă, preocupată, de oglindă. „Mă duc la Consulat, spunea. Sper eâ nu mi-a sosit încă rîndul..." „Eu sper că ţi-a sosit, începea el zîmbind. Sper că ai să pleci chiar mîine. Ştii că la clipper te anunţă de la o zi la alta. Am să te aştept aici. Nici nu mă îmbrac. Am să te aştept, ca să aflu vestea cea mare. Parcă te văd intrînd..." Ea se întorcea brusc de la oglindă şi-l privea sălbatic, aproape cu ură, întredeschizîndu-şi uşor buzele. „Toţi bărbaţii sînteţi nişte porci şi. nişte criminali 1 izbucnea deodată. Nişte crimiaali ! Vă urăsc !..." „Eu ţi-am spus că sînt îndrăgostit, continua el. Ţi-am spus-o din prima seară : iubesc pe Ioana şi pe Ileana. Pe tine nu te iubesc. Ţi-am spus vreodată că te iubesc ?" „Sînteţi nişte criminali ! Nişte brute ! Dacă ai şti cum vă urăsc !" „Nu înţeleg ce ai cu mine, continua el înălţîndu-şi privirile spre tavan. Ţi-am spus că sînt îndrăgostit şi că de abia aştept să mă întorc acasă..." „Cum te urăsc ! începea ea apropiindu-se cu paşi moi, tremurînd. Te urăsc mai mult ca pe toţi ceilalţi. Niciodată n-am să-mi iert că m-am ambalat cu tine... Eşti o brută ! îmi vorbeai de nemurireălîufletului şi te dădeai la mine. îţi plăcea de mine ! Te-am simţit de cum ţe-am văzut, te-am simţit că-ţi plăcea de mine !.';„ Şi-acum îţi

place de mine, adăuga cu un zîmbet, apropiindu-se de el. N-ai mai intîlnit alta ca mine ! Nu e aşa ? Spune, nu e aşa ? Şi " - " i °ă niai întîlneşti alta ca mine ! N-ai să mai întîlneşti altă nemurire. Eu îți sînt nemurirea sufletului. Eu îți dau nemurirea sufletului !..."

Izbutea totuşi să treacă în fiecare zi pe la Legație, ca să afle noutățile şi să dea o telegramă sau să scrie Ioanei. „De ce nu încerci să fii numit aici, în postul de consilier economic pe care l-ai avut la Londra ? îl întreba Filimon. Sînt afaceri bune de făcut cu Portugalia. Putem cumpăra plută, textile, sizal; putem cumpăra mai ales wolfram şi sizal..." într-o zi, după ce-l privise cîtva timp, şovăitor, îi spuse. „Am auzit că ai fi zărit cam des cu d_ra Zissu. Nu prea e prudent ce faci. Pretinde că pleacă in Statele-Unite, dar de la Ambasada americană mi s-a spus că nici nu are viza. Mi se pare destul de suspectă..." Şi mie. Dar nu cred că risc mare lucru. Nu facem, împreună, decît dragoste, şi cîteodată vreo plimbare în jurul Lisabonei. Ieri am fost la Arrabida..."

„îmi pare bine. spuse Filimon zîmbind. Dar cîți ani ai d-ta ?" „Aproape patruzeci. La anul, în februarie, împlinesc patruzeci." „Nu pari. Dimpotrivă, pari mult mai tînăr — Şi l° înfățişare, dar mai ales la suflet... Eşti teribil de imprudent..." „Sînt îndrăgostit, mărturisi Ştefan cu gravitate. îmi ad_or soția. îi vorbesc adeseori d-rei Zissu de soția mea..." „în sfîrşit, îl întrerupse Filimon, nu vreau să mă amestec în chestiunile d-tale personale, dar simțeam că e datoria mea să-ți atrag atenția..." Uneori, cînd îi spunea că a fost la Legație, ea îl întreba : „Nu ți s-a vorbit nimic de mine ? Probabil au aflat şi ei că sînt spioană." Şi nu eşti ?" „Ba da. Dar n-ar fi trebuit să se ştie. Am fost prea imprudentă. N-ar fi trebuit să ies atît de des cu tine..."

Dispărea cîteodată, fără să-l previe, o după-amiază întreagă. Se întorcea tîrziu, preocupată, cu o umbră grea în priviri. „Eterna' poveste !" începea ea. Dar se întrerupea brusc şi-l privea lung, apropiindu-şi uşor pleoapele. „Probabil că ai aflat şi tu, acum, spunea cu un zîmbet rău, dispreţuitor. Ai aflat şi tu că mi-au anulat viza !" Se îndreptă spre el cu paşi moi, de felină. „Din cauza voastră, a Legației ! izbucnea. A bărbaților de la Legație ! A bărbaților ! Sînteți nişte criminali !..." Se oprea şi-şi căuta nervoasă o țigară. Trăgea tăcută cîteva fumuri, apoi zîmbea din nou, provocatoare. „Dar să nu credeți că n-am s-o capăt înapoi !... Să-i spui domnului Filimon că oricîte denunțuri ar face împotriva mea, am să-mi recapăt viza, şi am să zbor în America !... Nu mi-am anulat locul la clipper, adăuga ca un uşor triumf în priviri. Apoi tăcea din nou, mult timp, fumînd visătoare, „îmi place în America ! spunea deodată, şi figura întreagă i se lumina. Acolo nu mai sîntem la dispoziția voastră, a bărbaților. Nu mai sîntem sclavele voastre... Am să fiu liberă ! Am să fiu bogată !... Au să înnebunească toți bărbații după mine, dar eu n-am să mă ambalez după nici unul. Toți bărbații sînt nişte brute. N-aveți pic de suflet. Sînteți răi, egoişti.... Vă urăsc ! adăuga încet, aproape şoptit, printre dinți. Vă urăsc !..."

într-o dimineață dispăru imediat după ce-şi termină de băut cafeaua. „La revedere, pe diseară, îi spuse. Azi am treabă... Trebuie să repar ce-a distrus ciclonul !..." Cu două zile mai înainte, ciclonul devastase Portugalia. începuse deodată, pe la ceasul prînzului, smulgînd arborii din rădăcini şi doborînd stîlpii de telegraf. în Plaga de Commercio, cordoane de polițişti, călări, opreau publicul la zece metri de debarcader. Tagele era de nerecunoscut. Apele lui galbene se învineţiseră şi se zbăteau spărgîndu-se de diguri ca talazurile mării. Vapoarele se refugiaseră către mijlocul fluviului, spălate de valuri, cu ancorele rupte. Apoi, cîteva ceasuri în urmă, vîntul încetase, nourii se risipiseră, şi o stranie linişte se pogorîse peste dezastre. „Pe diseară !" îi mai strigă ea încă o dată.

Era o dimineață clară, dar rece. Ștefan se îndreptă spre Legație. „Te-am căutat alaltăieri, îi spuse Filimon. Voiam să te iau cu mine să vedem ciclonul. Voiam să mâ duc pînă la Estoril. Dar dacă ai şti prin ce-am trecut > exclamă el deodată. Din ce-am scăpat !... In fața mea, mon cher, ***se răsturnase o maşină.*** Valurile se spărgeau pe deasupra digului şi inundau şoseaua. Din'ce-am scăpat !... Am scăpat ca prin minune să nu mă strivească un arbore • ***Şi maşina aceea răsturnată în fața mea,*** răsturnată, mon cher, de ciclon, şi bătută de valuri în mijlocul şoselei..."

Cînd ieşi din Legație şi regăsi tot cerul deasupra, se opri tulburat. Simțea o curioasă beatitudine în toată ființa lui ; o simțea, mai ales, în lumina care-l înconjura, în albastrul cerului, în arborii Avenidei. Respira foarte încet, aproape cu teamă, parcă i-ar fi fost frică să se trezească. Timpul îşi schimbase calitatea ; nu mai era acelaşi în care-şi începuse dimineața ; era un Timp de altădată, pe care-l pierduse de mult şi pe care-l regăsea dintr-odată, neschimbat. Porni cu pasul foarte repede, simțindu-se atît de uşor, încît trebuia să se controleze ca să nu alerge. Lumina aceea de amiază glorioasă i se părea că izvorăşte şi din el. Nu-l orbea. Cînd înălța privirile către cer, îşi lăsa ochii scăldați de soare fără să clipească. Oraşul i se descoperea ca niciodată pînă atunci. Fiecare casă, fiecare fereastră, fiecare piatră de trotuar se îndrepta parcă spre el, arătîndu-i-se, dezvăluindu-se. Umbla din ce în ce mai repede, fără să mai dorească ceva, fără să-i lipsească ceva. Parcă din toate părțile deodată izbucnise o plenitudine a tuturor lucrurilor. Simțea că traversează un Univers ***plin,*** fără nici un fragment de vid, fără nici o absență. Parcă toate lucrurile ar fi fost la locul lor şi toate ar fi fost îndestulate pe veşnicie. Cînd ajunse în Plaga de Commercio şi întîlni apele neobişnuit de albastre ale Tagelui, se opri şi respiră adînc. Un pescăruş zbură chiar deasupra lui. Il urmări cu privirea şi i se păru că se înalță foarte sus, de-a dreptul în soare. Rectitudinea

îl amuți. Plecă, aproape cu spaimă, privirile şi se îndreptă spre debarcader. Un vaporaş se pregătea de plecare. Abia avu timp să-şi cumpere biletul şi trecu puntea. Departe, in mijlocul fluviului, o ceată de delfini se jucau, săltîndu-şi spinările printre valuri. Fusese de mai multe ori pe aici, dar nu mai recunoştea locurile. Privea acele vile albe, albastre, cărămizii, urcînd încet prin parcul cu pini ombeliferi, spre Şcoala navală din Alfeita. întîlni o pădurice de eucalipți, cu arbori smulşi de ciclon, cu mari crengi atîrnînd, rănite. Drumul urca mereu. Şi deodată regăsi, la picioarele lui, Tagele, nemăsurat de mare, ca un imens golf căruia nu i se mai vedeau malurile. Se aşeză pe o piatră. Departe, peste ape, chiar în fața lui, se desluşeau, într-o boare aurie, colinele Lisabonei.

„Ce idee, să-mi dai întîlnire aici, în Grădina Botanică !" repeta ea. „Ai să înțelegi îndată de ce, începu el cu un zîmbet misterios. Cînd am să-ți arăt o anumită specie de cactuşi..." „Şi biletul acela idiot pe care mi l-ai trimis azi dimineață ! îl întrerupse. De ce n-ai venit tu ?" ,.La ora aceea dormeai..." Continuă să zîmbească, sub privirile ei mîniate, arzătoare. Se aşeză pe o bancă. D-ra Zissu îşi aprinse țigara. „Te-am aşteptat, aseară, două ceasuri, la bar. Dacă ai şti cum te uram !... Trebuia să-mi închipui. Eşti bărbat. Eşti şi tu un laş; ca toți bărbații. De ce n-ai venit ?" „Pierdusem vaporaşul..." „Dar unde ai fost ? îl întrebă ea cu o uşoară spaimă în glas. Unde ai fost azi-noapte ? !..." „Unde n-am fost ! exclamă el întinzîndu-şi brațele pe speteaza băncii. N-am dormit toată noaptea. M-am plimbat într-una. Am fost la Setubal, la Caparica, la Arrabida... Pretutindeni. Şi, evident, n-am mai găsit vaporaşul ca să mă aducă înapoi. Am rămas dincolo de Tage. Dar n-am dormit. Am continuat să visez şi să mă plimb..." „Ce proşti sînteți voi bărbații ! îl întrerupse ea cu un zîmbet rău. Nu ştiți» nici **măcar** să

ticluiți o minciună." „•••Ş* Pentru a nu ştiu cîta oară în viața mea, continuă el, am regretat că nu ştiu greceşte şi că n-am memorie ca să recit acele faimoase pasagii din ***Odiseea,*** cu nimfa Calypso şi vrăjitoarea Circe..." Probabil că îți închipui că mi-ani pierdut mințile după tine, îl întrerupse ea din nou, şi că am să cred orice mi-ai spune. Probabil că îți închipui că am să te ascult ca atunci, vorbindu-mi despre eternitate..." El o privi cu candoare şi-i zîmbi. „îmi pare rău, începu cu alt glas. Nu ştiu dacă ți-ai dat seama, dar eu am descoperit cine eşti." D-ra Zissu izbucni în rîs. „Ai aflat-o, probabil, de la Filimon," spuse. „...Eşti una din aceste două ființe semi-divine : Calypso sau Circe. Iar eu, în acest moment, sînt una din infinitele variante ale lui Ulysse, unul din acele milioane de eroi care repetă, de la Homer încoace, o mai mult sau mai puțin dramatică odisee în drumul lor spre casă..." „Eşti nebun ! izbucni d-ra Zissu zvîrlindu-şi cu un gest scurt țigara numai pe jumătate fumată. Ai crezut toate prostiile lui Filimon. Criminalul ăla ți-a băgat în cap că sînt spioană !..." „...N-am crezut niciodată asta. Eşti, probabil, Calypso. Nimfa Calypso, îți aduci aminte, păstra captiv pe sărmanul Ulysse, în insula ei cu patru izvoare şi nenumărate specii de arbori. Probabil că aceasta e insula ta", arătă ridicînd brațul către grădină.

D-ra Zissu îl privi lung, apropiindu-şi amenințătoare pleoapele. „Simt că încep să te iert, spuse, şi-mi pare rău. N-ar fi trebuit să te iert. Ar fi trebuit să te urăsc mereu, ca aseară, ca astă-noapte. Dar greşeala a fost a mea ; mi-a plăcut de tine şi m-am ambalat. îmi pare rău !" adăugă aprinzîndu-şi o altă țigară. „Haide să-ți arăt o anumită specie de cactuşi din familia ***Cereus,*** începu el cu însuflețire. Cînd ne vom apropia de ei, am să-mi pot da seama, cred, cine eşti : Calypso sau Circe..." „Ce te-a apucat ?" îl întrerupse d-ra Zissu cu un gest de nerăbdare. „Ara să-mi amintesc întotdeauna de tine cu multă dragoste si recunoştință. Aşa cum îşi amintea Ulysse de

Calypso, în Ithaka. Cum îşi amintea, probabil, chiar de Circe, deşi voise să-**1** transforme şi pe .el în purcel, ca şi pe .. tovarăşii lui. îți mai aduci aminte ?..." D-ra Zissu îl privi încă o dată cercetătoare. „Unde ai fost azi-noapte ?" „Nu pot fi supărat pe tine, continuă el visător. M-ai ajutat şi tu, în felul tău, deşi m-ai ținut prizonier în peştera ta, în această magnifică insulă cu patru izvoare, pe care n-o vedem, dar care se află undeva în jurul nostru..." „Ce s-a întîmplat ? îl întrebă ea speriată. Spune-mi repede ce s-a întîmplat !" „Te-am rugat să vii aici ca să-ți spun rămas bun. Mă întorc în țară. Printr-un noroc extraordinar..." „Eşti nebun !" şopti ea apucîndu-i mîna. „Printr-un noroc extraordinar am găsit un loc în avionul pentru Madrid. Plec în cîteva ceasuri." „Ştefan ! strigă ea speriată. Nu sînt spioană. Să nu crezi că sînt spioană !' ..Plec în cîteva ceasuri, continuă el cu o mare' blîndețe, visător. Şi mîine dimineață zbor spre țară..." „Dar eu te iubesc ! spuse ea deodată. M-am ambalat. Nu mai pot fără tine ! Te iubesc !" „Şi Calypso iubea pe Ulisse", continuă el zîmbind. „Am fost nebună, îl întrerupse apueîndu-i amîndouă mîinile. M-am denunțat singură la Consulat ca să-mi anulez viza şi să rămîn cu tine. Nu sînt <pioană ! îți jur că nu sînt. Să-ți arăt denunțul ; eu l-am scris ! îmi sosise rîndul la' clipper şi trebuia să plec..." .,Mîine dimineață zbor spre țară. Dacă voi avea acelaşi noroc şi de-aici înainte, în două, trei zile sînt la Bucureşti, în Ithaka, pentru a chema lucrurile pe adevăratul lor nume..." „Eşti nebun ! şopti d-ra Zissu foarte încet. Şi eu ce mă fac ? Eu cum rămîn, aici, singură ?..."

Soarele intră chiar atunci sub un nor mărunt, care plutise leneş, stingher, pe cerul imaculat. „Nu vrei să-ți arăt cactuşii ?" o întrebă el tîrziu, cu o mare blîndețe în glas. „Eşti un porc !, izbucni ea deodată, strivindu-şi țigara sub pantof. Eşti o brută ! Eşti un mare porc !..." Se ridică brusc şi se îndreptă spre ieşire. El o ajunse din cîțiva paşi şi-i luă brațul „Atunci eşti Circe, vrăjitoarea

Circe". îi şopti el. „Lasă-mă ! ţipă d-ra Zissu smulgin-du-şi braţul. Vrei să chem sergentul?!" îl privi cu atita ură, încît Ştefan se opri şi zîmbetul i se slei pe buze. Porcule ! strigă ea încă o dată. Porcule !..." „îmi pare foarte rău, şopti eL Credeam că iubeşti şi tu, ca mine, mitologia..." . .

Dar d-ra Zissu era deja departe. Nu-l mai auzi.

în acea după-amiază de mai, Ştefan îl privea cu o neobişnuită intensitate, urmărindu-i atent fiecare mişcare pe care o făcea pe covor. Răzvan îşi aşezase cutiile una peste alta şi acum şovăia, parcă s-ar fi întrebat dacă ar trebui să le răstoarne, ca şi ultima dată, cu piciorul, sau întinzînd doar mîna şi scoţînd cutia cea mare care ţinea loc de temelie. „Haide să-ţi povestesc o poveste cu împăratul Anisie, spuse Ştefan deodată, plecîndu-se şi luîndu-l în braţe." îl aşeză pe genunchi. Răzvan amuţise, emoţionat. Ioana rămase nehotărîtă în mijlocul salonului. Avea o rochie de culoarea caisei coapte şi părul ei părea mai închis ca de obicei, bătînd aproape în roşu. Ca şi în acea zi de februarie, cînd îl întîmpinase la aeroport, i se părea că părul îi bătea în roşu. „Peste munţi, peste păduri, începu Ştefan, se întinde ţara împăratului Anisie. Seamănă cu a noastră şi totuşi nu prea seamănă. Sînt şi acolo, ca pe la noi, grădini şi livezi cu pomi roditori, dar mai e ceva. Ascultă bine, ca să înţelegi povestea împăratului Anisie. Acolo, peste munţi, se înalţă o casă albă, de care nimeni nu se poate apropia. Nu se poate apropia pentru că e prea albă şi n-o vede nimeni. E casa împăratului Anisie.."

Recunoscuse de departe ferma. Totul părea întocmai ca şi atunci, cu patru ani în urmă : casa proaspăt văruită, acelaşi cer strălucitor de mai, pomii îmbrăcaţi cu acelaşi frunziş de un verde crud ca **şi** atunci. Doar şoseaua nu mai era aceeaşi. întîlnise mereu camioane militare şi grupuri de soldaţi în uniformă de campanie.

„Nu poate s-o vadă nimeni, pentru că e fermecată. Acolo stă împăratul Anisie. Stă aşa de la începutul lumii, împăratul acesta n-are moarte..."

îl privise tulburat ; arăta întinerit, deşi obrazul avea un luciu emailat, care-l făcea să pară fără vîrstă. în tindă bătea soarele blînd al dimineţii. Se auzeau mierlele **şi,** foarte aproape, zvon de albine. Turnîndu**-i** apă să se spele, îl întrebase ce vrea : lapte, fagure de miere sau cafea. „Cred că s-o mai găsi puţină cafea, spuse. Ferma a fost rechiziţionată pînă mai acum cîteva luni şi nu ştiu dacă au mai rămas multe lucruri prin cămară..."

„Dar împăraţii pot intra cînd vor în ţara împăratului Anisie..." „împăratul a fost ?" întrebă Răzvan. „A fost. De-acolo vine, din ţara împăratului Anisie. Acolo, la el, laptele îl scoţi de-a dreptul din fîntînă, iar dacă întinzi mîna găseşti un fagure cu miere. Acolo, în ţara împăratului Anisie, nu a fost şi nu va fi niciodată război."

„Pînă la urmă toată lumea va intra în război, spusese cu seninătate Anisie. De încercarea asta nu va scăpa nimeni. Lumea veche a intrat în descompunere. Şi procesul de descompunere se accelerează cu cît trece timpul. Războiului ăsta îi va urma un altul şi apoi un altul, pînă ce nu va mai rămîne nimic din tot ce-a fost. Nici măcar ruinele ! Doar, la urmă de tot, cîţiva supravieţuitori. Ca să poată relua lucrurile de la început şi să încerce să le facă mai bine..." Ştefan îl ascultase tulburat „Nu eşti deloc încurajator", şoptise el silindu-se să zîmbească. „Depinde de perspectiva în care te situezi, spusese Anisie foarte calm. Dacă, pentru d-ta, gloria şi vrednicia omului este legată de ***istoria*** lui, adică exclusiv de activitatea lui recentă (căci istoria durează doar de cîteva mii de ani...), atunci, într-adevăr, viitorul imediat nu pare a fi deloc încurajator. Căci viitorul acesta se prevesteşte ca o serie de războaie şi catastrofe pustiitoare care vor spulbera tot ce a clădit istoria în ultimele mii de ani. Şi, pentru omul istoric, pentru acel om care se vrea şi se declară exclusiv o fiinţă creatoare de istorie, fără îndoială că perspectiva unei arnhilări aproape totale a creaţiilor lui istorice, este catastrofală. Dar mai există şi o altă umanitate în afară de umanitatea creatoare de istorie. Există, bunăoară, umanitatea care a locuit paradisele ajiistorice ; lumea primitivă, dacă vrei, sau lumea preistorică.' Lumea pe care o întîlnim la începutul oricărui ciclu, lumea creatoare de mituri, lumea pentru care existenţa umană însemna un mod specific de a fi în Univers şi, ca atare, avea alte probleme şi urmărea o altă perfecţiune decît cea urmărită de omul modern, obsedat de ***istorie.*** Am toate motivele să sper că anihilarea civilizaţiei noastre, la al cărei început asistăm deja, va încheia definitiv ciclul în care ne aflăm integraţi de cîteva mii de ani şi va îngădui reapariţia celuilalt tip de umanitate, care nu trăieşte ca noi, în timpul istoric, ei numai în clipă, adică în eternitate..." Se oprise deodată şi zîmbise. „Şi eu visez să scap într-o zi de timp, de istorie, spuse Ştefan. Dar nu cu preţul catastrofei pe care o vesteşti d-ta. Existenţa umană mi s-ar părea searbădă dacă ar fi redusă numai la categoriile mitice. Chiar acel paradis anistoric de care vorbeşti mi s-ar părea greu de suportat dacă n-ar avea lîngă el infernul istoriei... Eu credeam, speram chiar, că e posibilă o ieşire din timp chiar în lumea noastră, istorică. Oricînd ne este accesibilă eternitatea. împărăţia lui Dumnezeu este oricînd realizabilă pe pămînt, ***hic et nune..."*** Anisie îl ascultase cu răbdare. „Eşti încă sentimental !" spuse el.

„Şi pe urmă ? întrebă Răzvan. Pe urmă ?..." „împăratuî Anisie a spus că nu va fi război, continuă abătut Ştefan. Nu va fi război..." U-,

Privindu-l zîmbind depărtat, detaşat, simţise cum îl doboară tristeţea ; parcă lumina de afară pălise deodată. ..Şi atunci, ce are să se întîmple cu noi ? întrebă el sfios. Vom pieri cu toţii, fără urmă ? Vom arde de vii ? Vom muri ca şoarecii, asfixiaţi cu gaze sau mistuiţi de flăcări ?" Anisie zîmbi" cu o mare blîndeţe.

.„Nu sînt profet, începu. Şi, într-un anumit sens, nu are mare importanţă ce se întîmplă cu noi. Important mi se pare numai ce va urma. Şi eu cred că mai tîrziu cei puţini care vor supravieţui, vor redobîndi adevărata demnitate umană. Atunci omul va redeveni um factor decisiv în Cosmos. Asta mi se pare singurul lucru cu adevărat important. Cît despre dispariţia noastră, prin foc sau prin apă, ea n-ar trebui să te emoţioneze mai mult decît dispariţia, anuală, a miliarde de peşti, de păsări sau de mamifere, dispariţie voită, în mare măsură, de contemporanii noştri, oamenii. în fond, e vorba de aproape acelaşi lucru : masacre de specii zoologice. Contemporanii noştri, silindu-se să facă istorie cît mai multă au regăsit destinul speciilor zoologice. Istoria contemporană este, aşa cum ai văzut-o şi d-ta la Londra, quintesenţa cruzimilor zoologice. Şi această nouă cruzime, cruzimea istorică, n-are nici măcar scuza cruzimilor zoologice : de a fi săvîrşită din instinct. Aşa că, dacă ai fi obiectiv, n-ăi fi prea întristat de soarta care aşteaptă umanitatea ; pentru că ea nu mai e umanitate decît cu numele. în realitate este o specie zoologică înnebunită de aşa-zisa libertate de a-şi croi propriul său destin."

„Şi de nicăieri nu mai poate veni nici o salvare ? întrebă tulburat Ştefan. Dumnezeu nu poate face nimic pentru noi ? Sîntem, doar, făpturile lui ! Ne va lăsa, aşa. să ne omorîm între noi, să ne ardem de vii şi să ne înecăm pînă la unul ? ! Şi toate acestea numai ca să ieşim din istorie şi să ne reîntoarcem la o nouă epocă, a mitului ?" Anisie îl privi lung, zîmbi şi tăcu. „Sîntem predestinaţi pieirii, continuă Ştefan mai aprins, pentru că o mînă de demenţi ambiţioşi conduc, astăzi lumea ?..." „Greşeala e mai veche, îl întrerupse Anisie. Căderea noastră a început demult, de foarte demult chiar. Hitler, Stalin şi ceilalţi sînt doar agenţii prin care descompunerea îşi grăbeşte singură procesul. Dacă nu jerau ei, erau alţii..." „Şi atunci ? întrebă Ştefan aproape cu spaimă, atunci ? ! Nu mai e nimic de făcut ? !..." „întotdeauna e ceva de făcut. Nu există moment istoric în care omul să nu fie liber să facă ce vrea şi ce-i place. Dar nu mai poate face pentru altul ; nu mai poate face decît pentru sine... Ca să folosesc termenii creştini, omul nu se mai poate mîntui decît pe el singur ; nu mai poate ajuta pe altul să se mîntuiască ; nu mai are timp ! Timpul şi-a precipitat ritmul. Zilele noastre sînt numărate. Energia noastră e limitată. De abia ne va ajunge să ne scăpăm singuri. Nu mai poţi întinde o mînă de ajutor celuilalt..." „Dar Dumnezeu ? întrebă din nou Ştefan. El nu mai poate face nimic ?..."

„Şi pe urmă ? întrebă nerăbdător Răzvan. Pe urmă ?" „Are să-ţi povestească diseară, spuse Ioana apropiindu-se. Cînd ai să fii în pătuţul tău, împăratul are să-ţi povestească..." „Pe urmă ?" întrebă din nou Răzvan, rugător, „împăratul Anisie îl vede mereu pe Dumnezeu, începu Ştefan. îl vede şi-i vorbeşte. îl vede serile, cînd Dumnezeu pogoară pe pămînt şi se duce la stînă. îl văd şi alţi oameni, dar nu ştiu că e Dumnezeu şi trec pe lîngă el ca şi cum nu l-ar fi văzut. Dar Anisie îl cunoaşte şi-i iese înainte. „Bună seara, Moşule, îi spune — căci Dumnezeu e bătrîn, bătrîn. E departe stîna ?" „E tare departe", răspunde Dumnezeu. îl privise ţinîndu-şi răsuflarea. Apoi, îl întrebă brusc : „Cum e Dumnezeu ?"

„Am venit numai ca să-ţi pun această întrebare, adăugă. Tot ce-am vorbit pînă acum e fără importanţă. Dacă vrei şi dacă poţi, te-aş ruga să-mi răspunzi'numai la întrebarea aceasta : cum e Dumnezeu ? D-ta ai ajuns probabil la

el pe alte căi decît ale rațiunii sau sfințeniei. într-un anumit sens, te-ai trezit pe neașteptate față în față cu el, în clipa cînd pentru d-ta Timpul a încetat să mai existe, în clipa cînd ai reintegrat eternitatea. Și te întreb : cum e Dumnezeu ? De pe înălțimea unde ai ajuns d-ta, cum ți se înfățișează Dumnezeu, cum îl vezi, cum îl înțelegi ?"
- împăratul Anisie îl mai întreabă odată : „E departe stîna ?" Și Dumnezeu îi răspunde : „E tare departe..."

Anisie continua să tacă, zîmbind. Ștefan îl privea cu intensitate, rugător. „Dacă există vreo întrebare cu adevărat justă, vorbi el din nou după cîtva timp, o întrebare care ***trebuie*** pusă, apoi aceasta este : cum ți se arată d-tale Dumnezeu ?... Nu-ți cer să-mi vorbești despre calitățile sau atributele lui. Te întreb doar atîta : spune-ne, ce vezi ?... Tăcură amîndoi, multă vreme, privindu-se. Anisie zîmbea într-una.

„Viu și eu cu d-ta la stînă, spune împăratul Anisie. Am să te petrec pînă la stînă. îți mai țin de urît pe drum." „Vino, spune Dumnezeu. Dar să știi că stîna e departe, e tare departe..."

„...Și totuși, vorbi Ștefan tîrziu, credeam că aceasta era întrebarea justă, întrebarea pe care trebuia să ți-o pun de cînd am călcat a doua oară pragul casei d-tale. Dar, poate, m-am înșelat. Cetisem mai de mult un articol în care se comenta un amănunt din legenda lui Parsifal. Credeam că așa se va întîmplă și cu mine. Dar, probabil, eu n-am nimic din Parsifal..."

„Și pe urmă ? întrebă Răzvan. Pe urmă ? !..." „împăratul Anisie îl petrece pe Dumnezeu la stînă. Dar Dumnezeu e bătrîn. Merge încet, se împiedică mereu ; căci e noapte și e frig. «Ce ai, Doamne ?» îl întreabă împăratul Anisie. «Am îmbătrînit, împărate,» spune Dumnezeu. Ajută-mă tu să urc la stînă. Dar se împiedecă din nou. «Ce ai, Doamne ?» îl întrebă împăratul Anisie. «Sînt bolnav, împărate, sînt bolnav»-, spuse Dumnezeu.

„îți amintești de boala Regelui Pescar, începu Ștefan însuflețit deodată. Era o boală destul de misterioasă : neputință, bătrînețe. totală istovire. Și odată cu îmbolnăvirea lui, viața întregii regiuni se ofilea în același chip misterios. Apele secau în albiile lor, pămîntul nu mai rodea, pomii nu mai înverzeau, florile nu mai înfloreau. Castelul însuși se părăginea. Zidurile se surpau lent, măcinate parcă de o putere nevăzută, putrezeau podurile de lemn ; pietrele se desfăceau din parapet și se făceau scrum, ca si cum veacurile s-ar fi scurs asemenea clipelor..."

„Sînt bolnav, împărate, sînt bolnav, suspină Dumneneu. Și atunci împăratul Anisie îi spune : Ne apropiem de stînă, Doamne. Se zărește stîna !..."

„Veneau necontenit cavaleri din toate colțurile lumii, continuă cu fervoare Ștefan, atrași de faima Regelui Pescar. Dar erau atît de mirați de părăginirea castelului și de boala misterioasă a Regelui, încît uitau că veniseră ca să-1 întrebe de soarta și locul sfîntului potir al Graalulu.i — și, nedumiriți, se apropiau de bolnav și-1 întrebau de boala lui, compătimindu-1 sau consolîndu-1. Și după vizita fiecărui cavaler, regele se îmbolnăvea și mai rău și întreg ținutul era mai bîntuit..." '

„Dumnezeu îl întreabă : «Se zărește stîna ? Că eu sînt bătrîn și nu mai văd.» <Se zărește, Doamne, se zărește >*. îi spune împăratul Anisie."

„Pînă- ce, într-o zi, sosește Parsifal. Fără să se lase impresionat de părăginirea castelului și de boala Regelui Pescar, se apropie de el și-i pune întrebarea justă, singura întrebare care *trebuia* pusă : îl întrebă unde se află potirul Sfîntului Graal... în acea clipă, Regele se înzdrăvenește, întreg ținutul se regenerează, apele încep să curgă din nou în albiile lor și toate pădurile înverzesc..."

„Și pe urmă ? întrebă Răzvan. Pe urmă ?" ,,în pragul stînei, Dumnezeu începe deodată să ridă. «Și cum, împă-

rate, îl întrebă el, ai crezut cu adevărat că eram bolnav şi că eram ostenit şi că nu mai vedeam stîna ?» «Am crezut, Doamne», spune împăratul Anisie. «M-am prefăcut numai, m-am prefăcut ca să te pun la încercare, spune Dumnezeu. Dar puterea mea e fără margini. Ia te uită !...» Şi cu degetul cel mic, Dumnezeu ridică stîna şi o zvîrle în înaltul cerului. «Ia te uită, împărate»-, mai spune odată Dumnezeu. împăratul Anisie ridică ochii către cer. «N-o mai văd, Doamne, spune. Nu mai văd stîna...»"

„înainte chiar de a afla vreun răspuns satisfăcător, continuase Ştefan, şi numai prin faptul că a fost rostită, «întrebarea justă» regenerează şi fertilizează ; şi nu numai fiinţa omenească, ci întreg Cosmosul. Ghicesc în acest simbolism solidaritatea omului cu Firea întreagă ; întreaga viaţă cosmică suferă şi se ofileşte prin nepăsarea omului faţă de problemele centrale. Uitînd să ne punem întrebarea " justă, pierzîndu-ne timpul cu futilităţi sau întrebări frivole, ne omorîm nu numai pe noi, ci omorîm prin moarte lentă şi sterilizare o părticică din Cosmos. Aş putea merge şi mai departe. Aş putea presupune că oamenii continuă să trăiască ***sănătoşi*** şi Cosmosul îşi continuă ritmurile datorită exclusiv întrebărilor pe care şi le pun acei cîţiva aleşi care, asemenea lui Parsifal, pătimesc pentru lenea noastră spirituală. Poate că am deveni, peste noapte, sterpi şi bolnavi dacă n-ar exista, în fiecare ţară şi în fiecare moment istoric, anumiţi oameni hotărîţi şi luminaţi, care să-şi pună întrebarea justă... Şi n-ar fi deloc exclus ca haosul şi catastrofa în care ne pregătim să intrăm şi noi să se datoreze, în ultimă instanţă, dispariţiei acestor oameni hotărîţi şi luminaţi, sau faptului că nimeni nu se mai îndreaptă spre ei ca să le pună, din nou, întrebarea justă..."

„Şi pe urmă ? întrebă Răzvan. Pe urmă ?" „Nu mai văd stîna, spune împăratul Anisie. Nu o mai văd..."

Anisie îl ascultase cu acelaşi zîmbet împăcat lumiriîndu-i figura. Ştefan tăcu o clipă, îşi trecu mîna pe frunte

şi continuă : „Acum eu te mai întreb încă o da ^ : *cum t Dumnezeu?...* Iar dacă nu-mi vei răspunde mei de data aceasta, sînt nevoit să înţeleg că întrebarea mea nu are rost, sau e greşit pusă ; în orice caz, că nu aceasta e «întrebarea justă»..." „Nu cred că aş putea să-ţi răspund la această întrebare, vorbi Anisie. Oricum ţi-aş răspunde, nu m-ai înţelege. Este şi o chestiune de limbaj la mijloc..." Ştefan îl privi din nou cu o supremă încordare, din nou implorîndu-1. „Atunci spune-mi ceva, şopti el, spune-mi orice ! Spune-mi ce vrei d-ta, ce crezi că mi-ar folosi mîntuirii mele..."

„Nu o mai văd, repeta împăratul Anisie. Nu o mai văd..." „Şi pe urmă ?" „Lasă, că o să ţi-o spună diseară, în pătuţ," făcu Ioana luîndu-1 în braţe. împăratul e obosit. „Ce-a spus împăratul Anisie ?" mai întrebă odată, implorîndu-1, Răzvan. „El n-a mai spus nimic. Dar Dumnezeu 1-a bătut pe umeri şi i-a spus : „Mîine ai să găseşti stîna tot aici, pe vîrful muntelui. Nu rămîne acolo, în cer, decît în timpul nopţii ; o duc acolo ca s-o păzesc de oameni..." „Haide, Răzvane, spuse Ioana. O să-ţi mai povestească diseară..."

Ieşiră amîndoi pe prispă. Soarele trecuse de plopii care străjuiau, înalţi, în dreptul porţii. Se auzea zvon de albine şi în aer plutea un miros dulce de trandafiri sălbatici. „Acorzi încă o exagerată importanţă limbajului, îi spusese tîrziu Anisie. Vorbeai de mîntuirea d-tale în termeni de întrebări şi răspunsuri. Ca şi cînd mîntuirea ar atîrna- de rostirea cîtorva cuvinte mai mult sau mai puţin misterioase ! Nu uita că istoria a fost posibilă şi datorită unui- exces de cuvinte. Ca să scapi de istorie, ca să te smulgi ei, încearcă să regăseşti etapa aceea pierdută din viaţa umanităţii, în care cuvîntul nu era decît purtătorul unei realităţi sacre. Ai să vezi că ai să regăseşti totodată o seamă de alte instrumente de expresie..."

Cîteva minute în urmă, Ioana se reîntoarse şi, îngenunchind pe covor, începu să strîngă cutiile cu care se jucase Răzvan.

„Ce-a fost povestea asta cu Anisie ? îl întrebă fără să-şi ridice, capul. Cînd l-ai văzut ?" „Săptămîna trecută, cînd am fost la Braşov." Ioana aşeză cutiile într-un colţ al salonului, apoi se îndreptă spre fereastră. Soarele coborîse şi turlele bisericilor începeau să sclipească în crepuscul. „Ai fi putut să-mi spui şi mie", vorbi ea tîrziu, fără să se întoarcă. „N-aveam ce să-ţi spun. L-am întrebat cum e Dumnezeu şi mi-a răspuns să vin peste patru ani..." ,

„Cînd ai venit să mă vezi pentru întîia oară ?" îl întrebase, petrecîndu-1, în dreptul plopilor care străjuiau poarta. „Exact acum patru ani, în mai **1937.** Anisie îi apucă mîna şi i-o strînse, privindu-1 adînc în ochi. „Intoarce-te peste patru ani. O să vorbim atunci şi despre înfăţişarea lui Dumnezeu..."

„Credeam că are să-mi spună ceva, continuă Ştefan cu o nedefinită tristeţe în glas. L-am rugat, l-am implorat să-mi spună ceva. Simţeam că mă rătăcesc din nou, că mă pierd din nou ; simţeam cum mă ispiteşte deznădejdea şi l-am rugat să-mi spună ceva..." Lăsîndu-şi privirile foarte departe, peste turlele sclipitoare ale bisericilor, Ioana clipi des, **Ca** să-şi limpezească ochii de lacrimi. Vorbea din nou de deznădejde. „Ce ai ? îl întrebase ea într-o seară, foarte 'curînd după întoarcerea lui. Ce ai ? Eşti obosit ?" Ca de obicei, el îi- cuprinse umerii cu braţul, dar parcă nici îmbrăţişarea lui nu mai era **ca** înainte ; părea absent, distrat. „S-a întîmplat ceva ? continuase ea. Din cauza curierului ? Din cauza lui Duma ?..."' „De unde ştii tu de Mihai Duma ?" o întrebase el tresărind. „De la Biriş." Ii povesti ce-i spusese Biriş. „Nu, nu s-a întîmplat nimic, vorbi Ştefan tîrziu. Din cînd în cînd simt că mă ameninţă deznădejdea. Nu înţeleg nici eu de ce. Mi-e frică să nu mă rătăcesc..." „Dacă ai şti măcar cum l-am rugat să-mi spună ceva ! Dar oamenii de felul lor nu sînt generoşi, ca sfinţii. Nu ştiu, sau nu vor să te ajute. Nu sînt ca Irina..." Ioana clipi din nou, apoi îşi strînse pleoapele aproape cu furie ; o lacrimă începu să coboare, rece, pe obraz. „Ţi-am spus eu că împăratul se întoarce ? îi strigase atunci Irina deschizînd uşa. Apoi o privise încruntîndu-se. Se apropiase repede de ea. „De ce eşti tristă ? Ce s-a întîmplat ? împăratul te iubeşte !..."

„Dar, în sfîrşit, izbucni deodată Ştefan, toate astea n-au nici o importanţă ! Nu sînt nici primul, nici uit anul om condamnat să mor în pîntecul balenei." Tăcu multă vreme, apoi se ridică de pe canapea şi se apropie de fereastră.

„Spune-mi sincer, începu el cu un alt glas, de ce r.u . vrei să mergi la Lisabona ? Nu te ispiteşte viaţa . de legaţie *?" Ioana nu-i răspunse. El îi luă încet, sfios, braţul. „Mă gîndeam mai mult la tine. Vreau să te ştiu la adăpost, căci e prea puţin probabil că războiul se va întinde pînă acolo, în Portugalia..." „Tu ştii foarte bine de ce nu vreau să merg, spuse cu o voce mată Ioana. Ştii că Ileana pleacă şi ea la Lisabona. A fost numită funcţionară la Legaţie. îmi închipui că ai aflat de mult asta..." „Habar n-aveam ! exclamă Ştefan retrăgîndu-şi braţul. Dar tu de unde ştii?" „Mi-a spus Răducu. A cunoscut-o acum cîteva săptămîni, întîmplător, şi au vorbit de tine. Şi ea i-a spus că a fost numită la Lisabona. Aşteaptă să plece cu noul ministru. Tu nu ştiai nimic ? îl întrebă întorcînd capul şi privindu-1. N-ai mai întîlnit-o •?..." „Am întîlnit-o odată, în martie, dar nu mi-a spus nimic de asta." „Probabil că încă nu fusese numită", spuse Ioana cu un efort şi se îndreptă spre canapea. Ştefan rămase în mijlocul salonului, încurcat. „Evident, făcu el tîiziu,

atunci nu mai mergem. Dacă aş fi ştiut, nici nu ţi-aş mai fi vorbit..."

Ileana privea fără gînduri cum se sparg valurile la Guincho. De mai multe ori voise să intre în apă, dar în ultimul moment şovăise. Nu cuteza să intre nimeni. Aici - oceanul era neobişnuit de înfuriat. Talazurile înalte^ şi grele se prăbuşeau, pe plajă revărsîndu-şi spuma pînă foarte departe. Dar arşiţa devenise apăsătoare şi Ileana se ridică, ameţită, şi se îndreptă spre apă. Cineva strigă în urma ei. întoarse capul, zîmbi şi făcu un semn cu mîna linistindu-1. Se aşeză apoi în genunchi, lăsînd s-o înconjoare spuma. îşi udă fruntea, îşi trecu mîinile răcorite pe obraji.

Auzi pe unul din băieţii ministrului strigînd-o. O chema la cortul lor. Ileana se ridică şi păşi repede, aproape alergînd, pe nisipul fierbinte. Recunoscu de departe pe Filimon, în picioare, apărîndu-şi fruntea de arşiţă cu un jurnal şi discutînd cu ministrul. în costum de baie, cu un coif' de hîrtie aşezat corect în creştetul capului, acesta părea derutat şi nervos. „S-a declarat războiul ! îi strigă el Ilenei. De azi dimineaţă ne aflăm în război contra Sovietelor !..." Simţi cum i se înmoaie picioarele şi privi speriată spre Filimon. „Am primit telegrama acum un ceas ! continuă Filimon. Am descifrate şi am alergat aici. Noroc că ştiam unde sînteţi !..." Era şi el mai palid ca de obicei şi părea neliniştit. Zări un grup de cunoscuţi în jurul unei umbrele de soare, se scuză şi se îndreptă spre ei, ţinîndu-şi mereu jurnalul pavăză pe frunte.

„S-a declarat război contra Sovietelor", se adresă el în franţuzeşte unui tînăr portughez care tocmai întinsese port-ţigaretul vecinei sale. Vorbise cu oarecare solemnitate. Tînărul aprinse ţigara vecinei şi ridică apoi privirile spre Filimon. Parcă n-ar fi auzit bine şi Filimon fi repetă vestea, dîndu-i amănunte : de azi dimineaţă, Finlanda, Germania si România se află în stare de război cu Sovietele.

România şi-a declarat ţelurile : recuperarea provinciei răpite acum un an, Basarabia. „Ce spui ? întrebă el văzînd că celălalt tace. D-ta ca portughez, catolic şi anti comunist, desigur că te bucuri..." „Desigur, desigur, vorbT~ceiaiHrt. O să mai stăm de vorbă... Poate ne întîlnim diseară la Palace. Acum ce să-ţi spun, sînt cam obosit. E aşa de cald, şi oceanul e atît de frumos, şi e atîta singurătate aici... Ar fi păcat s-o tulburăm discutînd politică..." Filimon zîmbi încurcat şi se reîntoarse spre cortul ministrului. îl găsi deja îmbrăcat, pregătindu-se de plecare. Filimon se apropie de Ileana, care rămăsese tăcută în umbra cortului, cu bărbia rezemată de genunchi, gînditoare. „Am şi o veste proastă să-ţi dau, spuse. Proastă pentru mine. Am fost numit la Stockholm. Plec săptămîna viitoare. îmi pare rău. Mai ales acum, de cînd ai venit d-ta," adăugă galant. Ileana îi mulţumi zîmbind absentă.

„Pleci la timp, îi spusese Ştefan. în curînd vom intra şi noi în război..." îi telefonase într-o seară de la sfîrşitul lui mai. „Tocmai îmi făceam bagajele, îi spusese ea. Plec poimîine dimineaţa." „Mă urc într-o maşină şi trec să te văd. în cinci minute sînt la tine !... „Nu, nu veni, îi şoptise ea. Mai bine ne întîlnim în oraş..."

în dimineaţa aceea plouase, dar către seară cerul se limpezise, descoperind pe neaşteptate o lună aproape plină. îl găsi aşezat pe bancă, cu capul rezemat de spetează. In grădină se răspîndea încet mireasma începutului de vară.

„Totuşi îmi pare rău că pleci, îi spuse. îmi plăcea să te ştiu aici, lîngă mine..." Zîmbind, Ileana îi puse mîna pe umăr. „Eşti omul cel mai extraordinar pe care l-am cunoscut, începu, mirîndu-se singură de liniştea cu care vorbea. Am fost despărţiţi aproape un an de zile, şi după ce te-ai reîntors de la Londra m-ai văzut o singură dată. Şi în acea fericită zi a reîntîlnirii noastre, erai teribil de prost dispus..." „Eram plictisit, o întrerupse el. îl văzusem' pe Biriş. îmi spusese că Bibicescu încearcă să

joace o piesă de-a lui, pretinzînd că ar fi ***Priveghiul*** lui Partenie, dar că nu se prinde ; nu vrea să-1 creadă nimeni. Piesa e prea proastă. Şi mi-am adus aminte de cît am suferit acum doi ani... Iartă-mă ! Mi-e teamă c-am fost cam ursuz în după amiaza aceea..." „Teribil ! Credeam că ai să vii a doua sau a treia zi să-mi ceri iertare... Dar încă nu te cunoşteam bine. De abia acum încep să te cunosc. îmi spui că-ți pare rău că plec, deşi în ultima vreme ne întîlnim cam o dată sau de două ori pe an..."' „Am lipsit zece luni", o întrerupse Ştefan cu un zîmbet vinovat." „Puteai să-mi scrii măcar o carte poştală printr-un curier diplomatic. Sau îmi puteai trimite o telegramă simplă, cu urări de Anul Nou..."

„Da, e adevărat', şopti el. Şi totuşi mă gîndeam mereu la tine..." Ileana zîmbi din nou, apoi îşi trecu mîna prin păr şi-şi scutură de cîteva ori buclele. „Cred că nu e nimic de făcut, începu ea după o lungă pauză. Mi-e milă de tine... Mi-e milă şi de soția ta. Probabil că o faci necontenit să sufere..." „Necontenit, şopti Ştefan fără să-şi ridice privirile. Şi totuşi o iubesc foarte mult. O iubesc poate mai mult chiar decît te iubesc pe tine !" „Te rog taci !" spuse Ileana închizînd repede ochii. Taci !..." Se întunecase şi pe alee treceau la răstimpuri perechi tinere, strîns înlănțuite. Pătrundea un miros puternic de crini şi trandafiri. „Nici măcar nu mă întrebi cum de m-am hotărît să plec, începu tîrziu Ileana, şi de ce n-am vrut să te primesc acasă..." Să-ți spun eu de ce. M-am certat cu Tante Alice. M-am certat rău de tot. De cîteva săptămîni nu ne mai vorbim. Dar, evident, poimîine, înainte de plecare, am să mă duc la ea şi am s-o sărut, cerîndu-i iertare..." „De ce te-ai certat ?" o întrebă el întorcînd brusc capul. „Pentru că are idei fixe. Vrea cu orice chip să mă mărit înainte de a împlini treizeci de ani. Şi nu mai am mult, adăugă zîmbind. Şi atunci, cum eu nu am avere, m-am prezentat la examen la Ministerul propagandei şi am reuşit. Puteam pleca la Roma sau la Stoekholm. Nu ştiu de ce am ales Lisabona..." „E foarte frumos la Lisabona", spuse el absent. „Ce mă plictiseşte, e faptul că nu plec singură. Plec cu şeful meu. Şi nu-mi place omul. L-am cunoscut săptămîna trecută şi mi-a făcut o impresie din cele mai dezagreabile. Cam bădăran, deşi nu e prost. în orice caz ştie "Să se^aranjeze. A fost numit peste noapte secretar de presă şi nici nu ştie bine franțuzeşte. Nu cred că ştie ca lumea vreo limbă străină. De aceea a stăruit, să mă aibă cu el." „Dar cine e şeful tău ?" o întrebă el absent. „N-ai de unde să-1 cunoşti. Un tip -foarte oarecare. Unul, Mihai Duma..." Ştefan sări în picioare şi privi speriat, aproape amenințător. „Ce ai ? îl întrebă ea tulburată, îl cunoşti ?" El îşi duse amîndouă palmele la tîmple şi începu să şi le frece nervos, ca şi cum ar fi încercat să se trezească. Apoi izbucni într-un rîs uscat, strident, insuportabil. „Ce s-a întîmplat ? îl întrebă din nou. îl cunoşti ? Ştii ceva despre el ? !" „Da şi nu, spuse tîrziu Ştefan reaşezîndu-se lîngă ea pe bancă. Dar e o poveste lungă..." Şi începu iar să rîdă, mai domol, ca pentru sine. „De ce nu-mi spui ce s-a întîmplat ? stărui ea. Sau e o nouă poveste cu Vădastra şi camera *Sâmbo..."*

„A propos, o întrerupse el cu un glas oarecare, nu ştiu dacă ai aflat că Vădastra a murit într-un bombardament, la Londra. Eram şi eu acolo cînd a murit. A dispărut în fața mea... De aceea am întîrziat atîta la Lisabona : voiam să mai aflu ceva despre el. Mai exact, despre d-na Zissu. Crezusem o clipă că am să aflu ceva precis despre d-na Zissu..."

Acea săptămîna de iulie i se păruse neobişnuit de lungă. După primul comunicat german, din 29 iunie, aşteptase şi ea, ca atîta altă lume, comunicatul special care să anunțe zdrobirea definitivă a armatelor sovietice. Oraşele cădeau unul după altul, înaintarea trupelor motorizate era vertiginoasă, şi totuşi frontul rusesc nu se

prăbuşea. Războiul ameninţa să se continue şi în toamnă. Timpul începea să se scurgă tot mai încet. Apoi se trezise că începuse să aştepte şi altceva decît comunicatele speciale de pe frontul rusesc. Aştepta ziua de 1 septembrie ca să se poată muta în casă. Îşi alesese casa plimbîndu-se într-o după-amiază cu barca în golful Cascaes. Zărise de departe cîteva case de pescari clădite chiar deasupra stîncilor, şi le privise visătoare. îndeosebi îi plăcea una din ele, cu terasa vopsită în alb şi albastru şi p viţă sălbatică, împletită cu zorele, căţărîndu-se pînă sus pe acoperiş. în aceeaşi seară trecuse s-o vadă. Sună cu emoţie. îi deschise o bătrînă şi o pofti pe terasă, în faţă, la cîteva zeci de metri, erau ancorate mai multe yachturi şi bărci cu pînze. Auzea clipocitul molcom al valurilor strecurîndu-se printre stîhci. Bătrîna vorbea mereu, dar aproape că nu o asculta. O înţelegea, dealtminteri, anevoie. înţelese, limpede, un singur lucru : că vila va fi liberă abia la 1 septembrie. întrebă de preţ. Chiria era aproape cît jumătate din salariul ei. O iau ! îşi spuse, în noaptea de 1 septembrie adormi tîrziu, ascultînd într-una, aproape fără să-şi dea seama, zgomotul valurilor care se spărgeau sub stînca terasei. Era o noapte fără lună şi zărea pînă foarte departe felinarele bărcilor de pescari din larg. I se părea că aude mereu zgomote surde, paşi pe scara de lemn care urca spre dormitor, zvonuri nelămurite, care parcă veneau de dedesubt, de-a dreptul din stîncă. I se spusese că toate casele de pescari de pe mal sînt bîntuite de şobolani, dar în noaptea aceea îi era frică. Se simţea înconjurată de morţi necunoscuţi. „Tony !" strigă ea deodată şi aprinse lumina. E absurd, îi fulgeră gîndul prin minte, e prea departe ca să vină pînă aici... Apoi i se păru că-l aude din nou, ca şi atunci: „E o căruţă ! Ce Dumnezeu face imbecilul ăla !..." Cînd se trezi, simţi sub ea trupul lui Tony şi începu să strige. Cineva o ajută să iasă trăgînd-o de picioare. Auzea zgomotul surd al motorului. „Tony !" striga ea în neştire. „E mort, cocoană, e mort ! Şi mi-aţi prăpădit căruţa şi mi-aţi omorît calul !..." Auzea geamătul calului, cu un nechezat năclăit- în sînge ; şi apoi iarăşi, neverosimil, ca venit dintr-un alt timp, zgomotul motorului, continuînd să se macine în pîntecul maşinii răsturnate. îşi aprinse o ţigară. Valurile se spărgeau surd, fără mînie, sul> stîncă.

„De ce nu vrei să asişti şi tu ? o întrebase, cu un an înainte, Valkiria. E un medic extraordinar." „Nu cred, răspunsese. Şi chiar dacă aş crede, nu vreau." Ca şi în colegiu, Valkiria făcea spiritism. O regăsise mai grasă, tot atît de blondă şi cu aceeaşi pasiune pentru canto. De cînd se îmbogăţise, lua lecţii particulare ' cu cei mai iluştri maeştri şi asista la toate premierele de la Scala. Pleca mereu cu avionul în Germania, pentru concerte. „Dacă n-ar fi războiul ăsta absurd, aş putea urmări toate concertele..." „Ileana, îi spusese odată, nu te mai recunosc. Tu eşti îndrăgostită !..." Rezistase multă vreme, dar în cele din urmă îi vorbise de Ştefan. „Acum e la Londra, începuse ea într-o seară. îmi pare rău că nu-l cunoşti şi tu. E un bărbat interesant. Ţi-ar place..." „Eşti îndrăgostită de el !" exclamase Valkiria. „Nu cred. L-am văzut de zece, douăsprezece ori în viaţa mea. Ce mă exasperează, este că nu-l pot uita. Nu mă gîndesc mereu la el, dar de cîte ori întîlnesc un bărbat care mi-ar putea place, îmi amintesc de el. Este exasperant !..."

Plimbîndu-se pe malul lacului, îşi aminteau de anii din colegiu. „Uite, pe banca aceasta...", începuse Valkiria. Ileana se revăzuse în acel amurg de toamnă tîrzie, aşezîndu-se cu Valkiria pe bancă! Tante Alice o adusese cu cîteva săptămîni mai înainte. Era în 1921 ; avea atunci opt ani şi era îmbrăcată în negru. „E orfană ! E orfană !" auzise ea şoptind pe una din fete, în curtea colegiului. Aşezîndu-se lîngă ea pe bancă, Valkiria îi apucase mîna : „Şi eu sînt orfană ! îi şoptise apropiindu-se. Mama mea a murit .cînd aveam trei ani. Şi tata s-a recăsătorit ; am o altă mamă acum, dar nu e mama mea adevărată"... „Ma-

ma mta a murit astă vară, în sanatoriu, vorbise ea plecîndu-şi privirile. Stăteam şi noi la Davos, dar nu stăteam în sanatoriu. Copiii n-au voie. să stea în sanatoriu dacă nu sînt bolnavi. Eu stăteam cu Tante Alice în sat..." „Şi tatăl tău ?" o întrebase Valkiria. „El a murit demult. Nu-mi amintesc de el..." Continuase să privească frunzele galbene, arămii, care tresăreau la răstimpuri, stinghere, la picioarele lor. Atunci, cînd avea opt ani, ma ştia câ tatăl ei, maiorul Sideri, se sinucisese în împrejurări misterioas"e, fără să lase nici o scrisoare. Puţin timp după ce împlinise 18 ani, Tante Alice o întrebase odată : „N-ai primit nimic ? Nici o scrisoare ? Nici un plic sigilat ?..." O privise cu o neobişnuită intensitate, adînc, în ochi. Credeam că ţi-a lăsat maiorul ceva..." „Asta se întîmplă numai în romane, Tante Alice !" răspunsese ea. îi răspunsese, aşa cum făcea de foarte mulţi, ani, în franţuzeşte. „Te-am rugat să vorbeşti româneşte ! o întrerupsese cu asprime Tante Alice. Ai uitat să vorbeşti româneşte..." Uneori, in vacanţele de vară, Tante Alice venea s-o ia de la Laus. nne şi o conducea la Zinca, la moşia surorii ei, Cecilia. ..Nu trebuie să uiţi româneşte, îi spunea. Vorbite cu ţăranii." La gară o aştepta vechilul de pe moşie, într-o gabrioletă galbenă. Se suiau amîndouă, doar cu cîteva pachete în braţe. Geamantanele soseau la conac pe seară, aduse cu căruţa. „Uite, îi arăta Tante Alice ridicîndu-şi umbrela de soare, şi pămîntul acesta a fost tot al nostru : a fost zestrea maichi-ti. A mîncat-o maiorul cu blestemăţiile lui..." Se oprea şi o privea pe furiş, regretînd deja că vorbise prea mult. Ileana privea drept înaintea ei, pe şoseaua şei-puind leneşă printre lanuri de grîu. Cecilia nu-i vorbea niciodată de blestemăţiile maiorului, nici de pămînturile şi casele care au fost cîndva ale lor. De cînd o cunoscuse, Tante Cecile avea părul alb' şi era puţin surdă. Petrecea tot anul la Zinca şi avea grijă şi de pămîntul lui Alice. Pînă ce-a murit Cecile, Tante Alice nu rămînea decît cîteva săptămîni la ţară. Se întorcea în

I
A

septembrie ca s-o ia pe Ileana şi s-o conducă înapoi la Lausanne. De cîte ori o săruta în prag, la despărţire, Tante Cecile îi spunea : „Bine că te-am mai văzut şi anul ăsta *1* Cine ştie dacă mai apuc pînă la anul..." Aşa îi spunea mereu, pînă ce, într-o iarnă, a murit. Ileana împlinise **15** ani cu cîteva zile mai înainte de a primi telegrama de la Tante Alice. O anunţa că murise Cecilia şi că va primi un pachet din partea ei. Apoi, în aceeaşi săptămîna, îi scrisese o lungă scrisoare : Cecilia se stinsese fără suferinţe, în jilţul ei de lîngă sobă, în .odaia cea mare. de musafiri. Pachetul pe care i-1 lăsase nu-i putea fi trimis, pentru că era sigilat, şi nu-1 primea la poştă. în anul acela venise în ţară de Paşti şi se dusese de-a dreptul la Zinca. Jilţul se afla tot acolo, lîngă sobă, în dreptul tabloului Duducăi Ralu. în ziua aceea, îi spusese jupîneasa, Cecilia aştepta o vizită. Era o duminică de ianuarie şi drumurile fuseseră troienite, zăpada ajunsese pînă în dreptul ferestrelor. Aştept o vizită, spusese Cecilia de dimineaţă, să faceţi focul în salon. După sărbători odaia nu mai fusese încălzită şi pereţii erau îngheţaţi. Umpleţi bine soba, spusese Cecilia. Intra mereu în salon şi se apropia de sobă. Mai aduceţi lemne, spusese : aştept o vizită. Se îmbrăcase cu o rochie de catifea violet închis, pe care nu o mai pusese de foarte mulţi ani. Şi îndată ce-şi bău cafeaua, trecuse în salon şi se aşezase în jilţul de lîngă sobă. Am să aţipesc o clipă, spusese, căci mi s-a făcut somn. Dar să aduceţi mereu lemne : aştept o vizită. Tîrziu, cînd se întunecase, jupîneasa şi-a. dat seama că murise. în pachetul sigilat pe care i-1 lăsase, se aflau cinzeci de napoleoni şi .o seamă de fotografii ale maiorului Sideri. «Orice vei auzi mai tîrziu despre el, îi scrisese Cecilia, nu uita că este tatăl tău-. Pînă atunci, în acel amurg de aprilie, cînd privise tulburată fotografiile, Ileana nu auzise decît un singur lucru : că se împuşcase în casele lor de la Iaşi, chiar în anul cînd fusese înaintat maior, în 1914. Ileana avea

atunci un an ; oricîte eforturi făcuse mai tîrziu, nu izbutise să şi-l amintească. Multă vreme nici nu-i văzuse măcar fotografia. In 1916 plecaseră la Davos, conduşi de Manole Creţulescu, soţul lui Tante Alice. Manole era magistrat la Iaşi. „Venim să vă vedem la Crăciun, le spusese de la fereastra vagonului. Venim la Crăciun !" îşi amintea foarte bine : Tante Alice, alături de Manole, plecaţi amîndoi peste fereastră, ea cu batista la ochi şi Manole făcîndu-le semn cu mîna. „Venim la Crăciun !..." După ce nu se mai văzu trenul, mama începuse să plîngă. Atunci, în acel an, nu era încă atît de bolnavă şi locuiau intr-o vilă cu multe balcoane. Uneori venea s-o vadă doctorul. Era un bărbat înalt, cu ochelari de aur şi o barbă scurtă, aproape căruntă. îl auzea uneori spunîndu-i : „Nu vă mai gîndiţi la trecut, scumpă doamnă. Gîndiţi-vă la copilul d-stră. Nu trebuie să afle..." Apoi, într-o seară, îl auzi vorbindu-i cu o neaşteptată asprime : „E numai vina d-stră ! Nu aveţi nimic grav. E pur şi simplu o chestiune de voinţă^de moral. Gîndiţi-vă la copilul d-stră. Astăzi ar fi trebuit să fiţi pe deplin vindecată, în ţară..." Nu l-a mai văzut pe Manole Creţulescu. în acea toamnă România intrase în război, şi de Crăciun n-au primit decît o telegramă pe care mama i-o arătase rîzînd. „Sînt toţi la Iaşi ! îi spusese. E şi Manole cu ei ; s-a întors în permisie de pe front !..." Cînd a revăzut-o pe Tante Alice, în 1919, era în doliu ; Manole murise de tifos exantematic, cîteva luni înainte. în acel an au dus-o la sanatoriu. „E numai o chestiune de moral, spunea doctorul. Doamna Sideri nu vrea să trăiască, nu vrea să se împace cu viaţa..," Mama zîmbea : „Sînt obosită, doctore^ mă simt foarte obosită..." Aşa spunea mereu de-atunci : „Mă simt obosită, Alice..." Uneori o surprindea plîngînd. „Fugi de lîngă mine, Ileana, nu mai sta lîngă mine..."- Apoi, într-o seară, înainte de a o transporta la sanatoriu, a auzit-o pe Tante Alice şoptind : „I-a spus ceva copilului ? A aflat ceva ?..." „Să nu-i spuneţi nici voi, şoptise mama. Crezi că dacă s-ar întoarce acum în ţară, ar afla ceva ?..." „De ce să se întoarcă ? spusese Tante Alice. Să-şi termine întîi şcoala aici..." „Ce ţi-a scris Cecilia ? o întrebase bănuitoare Tante Alice. Ce e în pachet ?..." Ileana îi arătă fotografiile şi fişicul cu napoleoni. „Fotografiile tatei", şoptise, şi i se păru deodată straniu, artificial, cuvîntul acela «tată» rostit de buzele ei. Tante Alice, Cecilia, jupîneasa, îi spuneau «Maiorul». „Nu vreau să le văd, făcuse Tante Alice ridicînd braţul. Le cunosc destul de bine..." îşi alesese una din ele, care îl arate locotenent tînăr, cu mustaţă scurtă, ochii foarte adinei şi părul bogat, căzîndu-i ca o mare buclă pe frunte, şi o'înrămase. întoreîndu-se la colegiu, Valkiria exclamase : „Ce figură romantică. Sînt sigură...", apoi se întrerupse deodată, cu un zîmbet vinovat. „S-a sinucis la 35.de ani, spusese Ileana. Nimeni nu ştie pentru ce motiv...." în acea vacanţă de Paşti se plimba mereu prin odaia de musafiri, prin faţa tabloului Duducâi Ralu şi a jilţului în care murise Cecilia. Nu înţelegea de ce i se părea că sînt una şi aceeaşi persoană, că tabloul Duducăi Ralu o înfăţişa pe Tante Cecile cînd era tînără. în primăvara aceea, la Lausanne, cînd fetele au făcut spiritism, ea se rugase în gînd să vină Duduca Ralu, pentru că pe ea n-o cunoscuse şi nu-i era frică, dar ştia că tot Tante Cecile va veni. „Ce figură romantică !" exclama mereu Valkiria, cînd dădea cu ochii de fotografia locotenentului Sideri. îmi pare rău că ţi-o spun, adăugase ea odată, mulţi ani mai tîrziu, dar sînt sigură că tatăl tău s-a sinucis pentru o femeie. Probabil că era o prinţipesă sau o regină şi a primit ordin de la superiorul lui să se sinucidă..." O revăzu pe Valkiria în primele zile ale lui iunie, în drum spre Lisabona. A rămas numai două zile cu ea, la Lausanne. „Cred că sînt şi eu îndrăgostită, îi spusese Valkiria. De data aceasta cred că e ceva serios. E un mare artist..." I se păruse şi mai grasă ascultînd-o vorbindu-i despre iubirea ei pentru un mare

artist. Nu voise să-i spună numele. „E un om prea celebru, adăugase. Fără îndoială că-l cunoşti şi tu... Dar tu, tot îl mai iubeşti ?" „.Nu l-am iubit niciodată, spusese. Dar de data aceasta s-a terminat orişice între noi. E un egoist. îmi pare rău că din cauza lui m-am certat cu Tante Alice..." „Eu ştiu bine de ce nu vrei să te măriţi ! spusese atunci Tante .Alice. Tu eşti încă îndrăgostită de Viziru şi probabil -trăieşti mai de mult cu el..." ..Tonte Alice !" strigase ea deodată. „Dar faci păcat dacă vrei sâ-i strici casa. El e om însurat şi are copil. N-o să-ţi ajute Dumnezeu dacă-i siriei casa !»..." Ileana începuse deodată să plîngă. „Dacă-i iubeşti şi dacă te iubeşte, continuase Tante Alice, nu e nimic de făcut. Astea numai Dumnezeu le leagă şi le .dezleagă. Dar dacă te-ai meri:a măcar de ochii lumii..." ..Nu l-am văzut decît o singura dată de cînd s-a întors de la Londra, spusese ea şiergîndc-şi furioasă ochii. Iar anul 'trecut l-am văzut de două oir." Tante Alice o privise lung, încruntat. „Aivr.: i sînteţi amîndoi nebuni ! Şi cea mai nebună eşti tu. Tcebuie neapărat să te măriţi. Anul ăsta trebuie că te măriţi !..."

Se simţea fericită îndată ce se suia în .trenul electric care, la sfîrşitul fiecărei după-amiezi, o aducea ia Cascscs. Uita, atunci, de război, uita de monotonia muncii de la Legaţie. îşi pregătea singură masa de seară, dar nu înainte de a se fi scăldat. Ocolea, înot, bărcile din faţa casei, apoi pornea în larg. Se întorcea cînd începeau să se lumineze ferestrele.

Cunoscuse destulă lume, dar nu primea aproape pe nimeni la ea. Doar o singură dată, o săptămîna după ce se mutase, invitase într-o duminică pe ministru şi pe colegii de Legaţie. Se împrietenise cu o tînără funcţionară portugheză, care venea uneori să petreacă duminicile la ea. Pe ceilalţi se mulţumea să-i întîlnească pe plajă. Singurătatea aceasta îi crease repede o proastă

reputaţie şi afla din cînd în cînd, de la prietena ei, de zvonurile care circulau la Legaţie despre aventurile ei. „Eşti prea frumoasă ! Şi prea zîmbeşti uşor !... Şi apoi, eşti -imprudentă : locuieşti singură intr-o casă izolată, intri în baruri, dansezi prea mult, te întorci tîrziu acasă..." Ileana ridicase din umeri. „Are să vină Valkiria, răspunse. Are să vină să stea cu mine o veche prietenă a mea, elveţiană. N-o să mai fiu singură..." Dar Valkiria îşi arnîiia mereu sosirea. -Poate am să vin ia iarnă, îi scria. Acum mi-e imposibil. Am să-ţi spun cînd ne -vom iruîlni' de ce...» Şi apoi, pe neaşteptate, într-o zi de la sfirşitul lui octombrie, aflase dintr-o scrisoare a lui Tante Alice că Ştefan se afla de mult pe- front, voluntar. Pălise şi, pentru că simţise ochii lui Duma pironindu-se asupra ei. ieşise repede din birou. „Bestia !, începu ea să şoptească, cu furie, printre dinţi, strîngînd scrisoarea în pumn. Bestia ! Mai îmi clă şi asta pe cap, acum ! Bestia ! Egoist feroce ! Nu se gîndeşte decît_ la el. Voluntar, într-un regiment din linia întîi. Şi nu se mai ştie nimic ac el ! Nu se mai ştie nimic de el !..." Din acea zi simţise cum începe să-1 urască.

îr.tr-o după-amiază de duminică auzi repetate bătăi în uşă. Era singură şi nu aştepta pe nimeni. îşi aranja în grabă părul, stinse ţigara şi, încruntată, deschise uşa. Era Mihai Duma. Ileana nu încercă să-şi ascundă plictiseala. Cu şeful ei direct izbutise să nu aibă, pînă atunci, decît relaţii de serviciu. „Nu te deranjez ?" o întrebă el zîmbind. Ileana nu răspunse, dar îl conduse pe terasă. „Eram prin apropiere, continuă Duma aşezîndu-se în chaise-longue şi am trecut să văd ce mai faci..."

Se opri privind golful. O fregată se pregătea să pornească spre larg. Vîntul îi umflase deodată pînza roşie, apleeînd-o mult de tot, gata s-o răstoarne. „E frumos aici, la d-ta, vorbi el din nou. Uiţi de greutăţi, uiţi de război..." Ileana urmărea atentă manevra fregatei. Prinsese acum vîntul şi, aplecată, aluneca prodigios pe faţa apei. ,,A

propos, începu Duma cu un alt glaş. D-ta, care cunoşti atîta lume, **ai** cunoscut şi pe o compatrioată de-a noastră, 0 anumită d-ră Zissu ?" „Am auzit de ea, spuse Ileana, dar n-am cunoscut-o..." Duma o privi scurt, mustrător, apoi zîmbi. Mai ales zîmbetul lui îi era antipatic Ilenei ; 1 se părea că trădează o cruzime-pe care obrazul placid al lui Duma o ascundea altminteri cu desăvîrşire. „Rău ai făcut că n-ai cunoscut-o pînă acum, continuă el. ~E o femeie care ne interesează. Spune că are viza Statelor-Unite, că-şi aşteaptă locul în clipper, dar aşteaptă de zece luni. E şi foarte suspect, dar e şi foarte interesant..."' „Nu văd în ce măsură nvar interesa pe mine," spuse Ileana. Duma o privi din nou, în ochi, aproape cu severitate. „Pe d-ta, direct, poate că nu. Dar nu e vorba de asta. E vorba de ce ne interesesză pe noi. Şi pe noi ne interesează orice român care se îndreaptă spre partea cealaltă... Nu uita că sîntem în război. Şi că luptăm alături de germani contra ruşilor — lucru pe care mulţi dintre români îl cam uită. Iţi cunosc sentimentele d-tale anglofile şi americanofile. Eşti liberă să le cultivi şi de-aici înainte. Nu sîntem intoleranţi cu sentimentele funcţionarilor noştri. închidem ochii !... Cu condiţia, însă, să-şi facă fiecare datoria..."

„E un fel elegant de a vă plînge de mine ?" întrebă Ileana, roşind. „Da şi nu. Sînt mulţumit de lucrul d-tale la Legaţie. Eşti o foarte conştiincioasă secretară. Dar nu e de ajuns. D-ta te mişti în atîtea cercuri, vezi atîta lume. Ar trebui să deschizi bine urechile. Şi să ne spui ce auzi, ce se vorbeşte, ce se plănuieşte. în afara marilor secrete de stat, nu există secrete care, pînă la urmă, să nu transpire ; în anumite cercuri, cel puţin. Pe noi ne interesează asemenea secrete... De aceea, ar fi bine să întîlneşti pe această d-ră Zissu, să te împrieteneşti cu ea, să-i vorbeşti de simpatiile d-tale anglo-americarie..." Ileana simţea că roşeşte mai mult. „...CT poţi invita aici, la d-ta, continuă el cu o sacadată monotonie şi poţi invita

chiar anumiţi cavaleri, bărbaţi distinşi... Nu e nevoie ca invitaţii d-tale să fie totdeauna de partea Axei", adăugă zîmbind. La plecare, se mai opri odată în faţa uşii.

„Mai e ceva, spuse. Mîine soseşte Vidrighin din Chile. Este noul nostru consilier economic. A fost la Tokio, a fost în Chile. Este cineva foarte bine... Mă duc să-1 întîmpin în port, împreună cu Cotescu, şi am să te rog să vii şi d-ta. Soţia lui, d-na Vidrighin, e norvegiană şi nu ştie româneşte..."

Cîteva săptămîni în ufmă, pe la sfîrşitul lui n'oiembrie, află întîmplător de apropiata sosire a unei comisii economice care trebuia să organizeze cumpărăturile de sizal, wolfram şi, în secret, cauciuc. în aceeaşi după-amiază Duma îi întinse o listă de nume.

„Cunoşti pe vreunul din ei ?" o întrebă fără să-şi ridice ochii. Ileana începu să parcurgă lista şi păli brusc.

„Cunoşti pe vreunul ?" o întrebă din nou.

„Pe Ştefan Viziru, spuse după ce-şi umezi buzele. Dar îl ştiam pe front, în Rusia..."

„I s-o fi urît şi lui pe front, vorbi Duma ridicîndu-se. Mai ales că acum s-a făcut cam frig..."

„O fi rănit", şopti Ileana, absentă.

„Unde mai pui că aici, la Lisabona, în afară de diurna împărătească, mai e rost şi de un comision. Cunoşti **şi** d-ta sistemul." Ileana roşi şi-1 privi provocator, în ochi. „D-ta, însă, nu-1 cunoşti pe Ştefan Viziru-. Dacă l-ai **fi** cunoscut, nu ţi-ai fi îngăduit 6 asemenea aluzie." Duma izbucni în rîsul lui tăcut şi deschise casa de fier.

„Va să zică numai pe ăsta îl cunoşti ? o întrebă aşezîndu-şi cu atenţie dosarele. Cu atît mai bine. Ţi-1 dau în grijă. Ţine-te după el. Arată-i oraşul, du-1 prin baruri..." „Viziru cunoaşte destul de bine Lisabona", îl întrerupse Ileana. „Ştiu. A fost astă iarnă aici. A stat mult ; cam prea mult chiar. Nu se mai îndura să plece...

Şi m-am tot întrebat : de **ce oare** ? Numai din cauza Stelloi Zissu ?" Ileana îşi simţi tot sîngele în obraji şi începu să desfacă, tremurînd, pachetulcu ţigări. Duma închisese casa de bani şi se întoarse spre ea. „Sau poate nici asta nu ştiai ? o întrebă zîmbind **cu** o exagerată mirare. Atunci nu eşti deloc curioasă să asculţi ce se vorbeşte în jurul d-tale... Şi tocmai legătura aceasta mi se pare interesantă, reluă după o scurtă tăcere. Interesantă şi chiar suspectă. Că doar. nu numai pentru ochii frumoşi ai domnişoarei Zissu a rămas el aici aproape o lună de zile. Domnişoara asta vedea fel de fel de lume. Era cu adevărat, o mondenă. Nu ca d-ta... Zic era, pentru că din nefericire a plecat alaltăieri. Şi-a găsit, în sfîrşit, un loc pe clipper şi-a plecat în America..."

In preajma Crăciunului, intrînd într-o dimineaţă la Legaţie, ghici că sosise Comisia. Cîteva geamantane şi saci de curier se aflau într-un colţ al culoarului. Ileana se opri o clipă să-şi potolească bătăile inimii, apoi se îndreptă cu o stăpînită indiferenţă spre biroul lui Duma. Din biroul secretarului de Legaţie se auzeau voci bărbăteşti, încetini pasul şi inima începu din nou să-i bată. Uşa se deschise brusc, în stînga ei, şi în prag apăru Ştefan. „Bună dimineaţa ! îi spuse el cu glas oarecare. Ce mai faci ?" „Bine. Dar tu ce faci ?" „Bine. Puţin cam obosit... Dar de cînd v-aţi mutat aici, în San Mamede ?" „De cîteva luni. Vechiul local devenise neîncăpător." „Cred şi eu. V-aţi înmulţit'de cînd am plecat. începeţi să semănaţi cu 0 ambasadă..." S-a întîmplat ceva cu el, înţelese atunci, deodată. îmbătrînise. Era mai slab şi figura întreagă "parcă 1 se schimbase. Cîteva fire de păr cărunt la tîmple. Ţinea pleoapele foarte apropiate, ca şi cum l-ar fi durut lumina. Parcă nici glasul lui nu mai era acelaşi. „Sper să ne mai vedem pe-aici, adăugă el bătînd-o pe umăr. Poate luăm odată masa împreună..." „Cum vrei tu," spuse Ileana zîmbind.

în ziua de Crăciun îi telefonase de mai multe ori la hotel, fără să-1 găsească. îşi lăsase numărul, .şi după miezul nopţii auzi sunînd telefonul. Ridică tulburată.. receptorul. „Sărbători fericite !" îi spuse **el.** „Sărbători fericite ! şopti. Te-am aşteptat toată ziua. Credeam că poate ai să-ţi aduci aminte de mine..." „Cînd vrei să ne vedem ?" o întrebă. „Vino poimîine la prînz să mănînci cu mine. Vom fi numai noi doi..." „Bine." Ileana aşteptă cîteva clipe, crezînd că are să mai adauge ceva, apoi strigă : „Alo ! Alo !" „Da, spuse Ştefan. Ce **e** ?" „Credeam că ne-a întrerupt", începu Ileana. „Nu, • nu ne-a întrerupt nimeni... Pe poimîine ! Noapte bună !" „Noapte bună", spuse ea foarte încet. A treia zi de Crăciun începuse de dimineaţă o ploaie fină şi deasă. Ştefan rătăcise adresa şi sosi cu o jumătate de ceas întîrziere. Era cu capul gol, cu gulerul macferlanului ridicat, şi florile pe care i le adusese fuseseră atît de plouate încît, ajuns în faţa casei, le scoase din hîrtie, le scutură de apă şi le adăposti sub macferlan pînă îi deschise Ileana. „Sărbători fericite !" spuse el din prag, zîmbind. Ileana se înălţă uşor în vîrful picioarelor şi îl sărută pe amîndoi obrajii. „La mulţi ani ! Cred că n-ai uitat că azi e ziua ta..." Intrînd, 'Ştefan îşi scoase batista şi începu să-şi şteargă fruntea' şi părul. „E foarte frumos la tine," începu apropiindu-se de terasă. Nu se vedea decît ploaia căzînd lin deasupra valurilor vinete. Un pescăruş se înălţă anevoie dintre stînci, se clătină şovăind cîteva clipe, apoi se lăsă să cadă pe apă. „Azi e mai puţin frumos ca oricînd, spuse Ileana. Dar mie îmi place şi aşa..." Tresări. I se-păruse că-1 revede pe Ştefan de odinioară, că-i recunoaşte lumina din ochi şi gestul lui scurt de a-şi trece necontenit mîna prin păr. Dar Ştefan îşi dusese mîna la ceafă, pipăindu-şi gulerul. „Cred că sînt ud leorca." spuse el zîmbind.

„Vino lîngă sobă." Era o sobă mică, de tuci, care dogorea. Ştefan se aşeză pe covor. Ileana aduse **tava** cu aperitive şi se aşeză alături de el. „E prima **mea** casă, spuse, **şi** mi-e foarte dragă... Cinzano cu gin ?" îl întrebă după o clipă, ridicînd ochii. Ştefan o privi deodată, aproape mirat, ca şi cum ar fi văzut-o pentru întîia oară. Ileana zîmbi încurcată, aşteptînd. în cele din urmă îi turnă un pahar de vermut şi i-l întinse. „Noroc ! îi spuse apropiindu-şi paharul şi ciocnind. Să ţi se izbîndească tot ce doreşti !" „Şi ţie !" spuse Ştefan. Ileana se ridică repede şi trecu în bucătărie, să vadă dacă femeia poate aduce ceva la masă. Cînd se întoarse, îl găsi pe terasă, în ploaie, privind valurile care se spărgeau de stînci. „Eşti nebun ! îi strigă ea din prag. Te rog intră în casă. Ai să răceşti !" „Este ceva aici, jos, spuse fără să întoarcă capul. Mi se pare că e o carte..." Ileana veni după el pe terasă. „Haide, te rog, în casă, îi spuse luîndu-i braţul. Ne aşteaptă femeia cu masa." „Numai o clipă." Şi înainte ca Ileana să înţeleagă ce are de gînd să facă, îşi desprinse braţul, încalecă parapetul şi coborî repede, printre stînci, pînă jos. Ţinîndu-se cu mîna stingă de o piatră, se plecă foarte mult şi prinse cartea. îi privi repede titlul, apoi, cu greutate, sfîşiindu-şi pantalonul, se căţără din nou pînă la parapet şi sări pe terasă.- Ileana îl aştepta lîngă sobă. „Mi se păruse că-i pot ghici titlul, spuse el apropiindu-se şi curăţind cartea de alge. Şi nu m-am înşelat. Priveşte : ***Encore un instant de bonheur...*** Dacă ai şti tot ce-mi aminteşte titlul acesta..." Ileana zări pantalonul sfîşiat şi zîmbi. Ştefan aşeză cartea pe un scăunaş, lîngă sobă, să se usuce, şi începu să-şi scuture părul. „Ce om norocos eşti tu, începu ea deodată. Cartea asta o cumpărasem pentru tine. Voiam să ţi-o dăruiesc de Crăciun. Dar mi-a fost teamă să nu vezi vreo aluzie **şi** nu ţi-am mai dat-o. Mi-a fost chiar ciudă pe tine că eşti prost crescut şi aştepţi să te caut eu cu telefonul şi, aseară, m-am înfuriat pe tine şi am zvîrlit cartea de pe terasă.- Nu-mi închipuiam c-ai s-o găseşti chiar tu..; Cred că e timpul să ne gîndim la masă", adăugă ea repede, scuturîndu-şi cu un gest brusc buclele. •

Sub şervet, Ştefan găsi o agendă minusculă legată în piele. Pe pagina de la 1 Ianuarie 1942, Ileana însemnase : ***Remember,*** şi subliniase de mai multe ori cuvîntuL

Ploaia continuă toată după amiaza. Către ora patru, pe ocean se lăsă o ceaţă subţire care estompă încet, încet, întreg golful. Nu se mai zărea decît o parte din ţărmul Estorilului. Aşezaţi unul lîngă altul pe covor, lîngă sobă, fumau amîndoi, fără să se privească. „...îi spuneam şi lui Biriş : de-atunci simt necontenit **o** mare silă de mine însumi."

„Cred că e un lucru normal, îl întrerupse Ileana. Probabil că toţi simt acelaşi lucru..." „Nu numai pentru că mi-a fost frică. Tuturora le este frică **în** faţa morţii. Dar am simţit cît de mult sînt legat de această viaţă de toate zilele. Aş fi fost gata de orice laşitate ca să mai mă pot bucura încă o dată nu de ce mi se păruse, pînă atunci, că e frumos şi vrednic în viaţă — ci aş fi vrut să trăiesc ca să mă pot scărpina la. ceafă unde mă muşcase cu puţin înainte o muscă rea, de cal, sau să-mi pot întinde încă o dată picioarele, care mi-amorţiseră, sau să mă pot şterge cu batista de sudoare pe faţă... De asta mă rugam în gînd lui Dumnezeu să nu mă atingă brandurile **în** groapa aceea abia începută, **în** care mă chircisem cînd ne descoperiseră ruşii... Simţeam atunci cît e de bine să trăieşti..." „Mi se pare foarte normal", spuse Ileana. „Probabil că aşa sîntem făcuţi noi toţi. Dar parcă mi s-au spulberat de-atunci toate iluziile. Mă crezusem altfel. Crezusem că, cel puţin pentru mine, şi moartea are **o** latură pozitivă, căci orice moarte e uri salt dincolo, în necunoscut, şi oricît de mult am iubi viaţa, tot rămîne acest aspect pasionant al morţii: că prin ea ***rezolvăm*** ceva, ***aflăm*** ceva : aflăm măcar dacă mai există ***ceva*** dincolo, sau reintrăm **în**

neant. Biriş rîdea ; dar, îi spuneam, chiar acest neant este, într-un anumit fel, un răspuns pe care-l aşteptăm de atîta timp aici, pe pămînt. Aşadar, oricum am privi-o, moartea rămîne totuşi un fapt esențial, care ne angajează total... Dar, atunci, moartea mi s-a părut absurdă, fără absolut nici un sens. Un singur gînd mă obseda : că am fost nebun sau imbecil să mă las antrenaţi într-o asemenea aventură, cerînd să fiu trimis, -voluntar, în linia întîi ; că, dimpotrivă, ar fi trebuit să încerc totul ca să scap, să fug, să mă pun la adăpost... Gîndul acesta de-atunci, din prima zi, cînd ne-au descoperit brandurile, nu-l mai pot uita. Mă trezeşte uneori din somn şi mă simt umilit, pălmuit, scuipat în obraz. De-atunci, parcă am pierdut încrederea în mine..." „E absurd! făcu Ileana. Ai suferit şi tu un şoc, ca toți ceilalți, în primele zile ale războiului. Dar o să treacă..." „Sper. Dar, deşi am rămas după aceea aproape două luni pe front, n-a trecut. Mă îmbolnăveşte. Mi-e silă de mine... Dac-oi vedea şi-oi vedea că nu trece, mă reîntorc... Mai ales acum, cînd situația se agravează mereu şi e atîta nevoie de oameni..." Ileana întoarse brusc capul spre el şi-l privi speriată. „Eşti nebun !" In clipa aceea se auzi soneria de la intrare şi apoi cîteva bătăi în poartă. Ileana se ridică repede şi aprinse lampa. „Spune-mi, te rog, şopti ea aplecîndu-se puțin spre Ştefan. E adevărat că ai avut aici o legătură cu o oarecare domnişoară Zissu ?..." „Da, e adevărat. Dar de ce mă întrebi ?..." „Am să-ți spun altădată..." Soneria se auzi din nou, prelung. „Acum am musafiri," adăugă repede, în şoaptă, alergînd să deschidă. Cîteva clipe în urmă intrară Vidrighin cu soția şi Mihai Duma.

Umblau de aproape un ceas prin pădure, urcînd mereu. Se făcea tot mai frig. Vîntul clătina uneori crengile cele mai înalte, apoi amuțea. Lăsaseră în urmă cedrii care-şi săltau brațele deasupra pădurii, dominînd-o. Dar codrul devenea tot mai dens, cu cît se apropiau **de** vîrful **munte*** lui. Apoi, la **o** cotitură, se zări Crucea : ***Cruz alta.***

De aici totul se vedea, de jur împrejur, pînă **foarte** departe. In amurg, la orizont, munții începeau să-şi confunde contururile. Se distingeau văi şi lunci şi nenumărate drumuri şi arăturile roşcate, brune sau asemenea scoarței de copac. „Să urcăm pînă sus," spuse Ştefan. Un bătrîn care aştepta pe treptele de piatră ce duceau la Cruce, se dădu la **o** parte, salutîndu-i. începură să urce. Sus s-au rezemat de parapet, privind spre Coimbra. Albă, sobră, mînăstirea Santa Clara se înălța singuratică din oceanul verde al dealurilor. Şerpuind printre sălcii pletoase, plopi şi platani, sclipea, foarte departe, Mondego.

O pasăre mare zbură pe deasupra lor, se roti **o** clipă, aproape fără să-şi bată aripile, şi apoi se lăsă să lunece spre vale.

„Uneori; în vis, începu Ileana, mi se pare că mă aflu undeva alături de tine, pe un munte foarte înalt şi privesc în vale. Ca şi acum... Căci şi acum parcă aş visa mereu. Nu ştiu ce să fac ca să nu mă trezesc prea devreme. Poate ar trebui să tac." Se apropie mai mult şi îşi lipi obrazul de-al lui. Soarele asfințise. O brumă albăstruie începea să se aştearnă deasupra văii. „Mi s-a făcut frig," spuse ea deodată, eutremurîndu-se. La capătul scării, bătrînul îşi scoase corect pălăria şi le-o întinse. Ştefan se opri şi începu să caute în portmoneu. Spunea că s-a întors de la Statuia Brătianu ca să le aducă, îşi aminti el ; i-am dat **o** sută de lei... De îndată"ce intrară în pădure, o cuprinse în brațe şi o sărută lung pe gură.

„Vrei să petrecem revelionul cu toată lumea, sau numai noi doi, singuri ?" „Numai noi doi," spuse Ileana.

Se aşeză la masă şi privi în jurul ei. Sala era puternic luminată, cu policandre grele, prea luxoase, atîrnînd de tavan. „Aproape m-am speriat cînd am urcat pentru prima oară scara, spuse. Toate figurile acelea bărboase, cumplite,

cu fel de fel de arme în mîini, şi corăbiile care se văd pretutindeni strivindu-se una de alta..." „Mie îmi plac, spuse Ştefan. îmi plac ***azulejos...*"** Ileana îi prinse repede mîna pe deasupra mesei. „încă nu-mi vine să cred," spuse. Orchestra începu, şi tăcură amîndoi. Curînd toate mesele fură ocupate. Mîncau liniştiţi, privindu-se la răstimpuri. Cînd încetă orchestra, desluşiră în jurul lor vorbindu-se englezeşte. De la o altă masă, mai depărtată, răzbea uneori un cuvînt german. „De ce te-ai întunecat ?" îl întrebă. Ştefan zimbi, şi-i luă mîna. „Iartă-mă, a fost fără voia mea. M-am trezit deodată în istorie, mi-am adus aminte că sîntem în război..." „Ştefan, şopti ea aproape cu deznădejde. Mi-ai făgăduit. Măcar în seara asta..." „Iartă-mă... Mi-am adus aminte că ai noştri mor pe front, în Rusia, mor cu miile, de frig, de gloanţe... Şi că eu fac parte dintr-o Comisie economică în care Vidrighin va lua un comision de cîteva sute de mii de escudos, şi că nu pot face nimic, nimic !" „Ştefan !" îl imploră ea. „...Nu pot face nimic ! Că dacă m-aş retrage din Comisie, Vidrighin va lua un comision de zece ori mai mare, şi pînă la urmă nu va ajunge nici un transport în ţară... Şi eu nu pot face nimic, nimic !..." îşi trecu mîna pe frunte, rătăcit. „Vorbesc prostii !" adăugă, încercînd să zîmbească. Ileana îl privea. „Mi-era mereu teamă că am să mă trezesc. Mă întrebam ce s-ar mai putea întîmplă ca să mă trezesc şi de data aceasta. Nu mă gîndisemla război. Vorbim în fiecare zi de el, ne-am obişnuit cu el. într-uri anumit sens, îl uitasem... Dar a~trebuit să-ţi aminteşti tu de. el, în ultima seară a anului... în prima seară'pe care am crezut că ai s-o petreci cu mine..." „Nu scăpăm niciodată de istorie ! încercă el să glumească. A ajuns pînă aici, la Palace Hotel din Bussaco, pînă în acest fost castel regal ridicat pe colină, ascuns în pădure, păzit de neutralitatea întregii peninsule iberice !..." Dar Ileana ghici cît era de crispat şi-şi plecă privirile. Orchestra se opri iar.

Un bărbat înalt, brun, în frac, se urcă" pe estradă **şi** anunţă programul pentru revelion. Cînd coborî de **la** cîteva mese se auziră aplaUze, repede acoperite de orchestră. Se cînta ***When they begin ihe beginning...*** **„La** Londra, începu deodată Ştefan zîmbind, toate orchestrele din restaurante începeau cîntecul ăsta îndată ce se anunţau alarmele aeriene..."

După ce coborîră ultima terasă, intrară în întuneric. „Pentru că mai avem numai un ceas pînă la miezul nopţii, începu Ileana, trebuie să-ţi spun adevărul. Nu ne-am întîlnit întîmplător, aşa cum te-am lăsat să crezi. Am voit eu să ne. întîlnim. Mă hotărîsem mai de mult să nu mă mai duc la Madrid, dar, evident,, n-am spus la nimeni. Toată lumea mă ştie la Madrid. Eu am coborît la Entrocamento şi m-am suit în trenul pentru Coimbra. Ştiam că ai să **vii şi** tu. deşi nu ştiam cînd. Dar îmi închipuiam unde te pot găsi. Şi te-am lăsat să crezi că m-ai găsit tu. îmi închipuiam că ai să vii la fîntîna lui Ifies de Castro şi te-am aşteptat acolo în fiecare zi. Veneam de dimineaţă şi nu plecam decît cînd se însera. Le-am spus că vreau să scriu ceva despre Ifies. Un tînăr s-a oferit să-mi explice, cu de amănuntul, povestea : cum şedea Ifies pe piatră, aşteptînd scrisoare de la Don Pedro, şi cum ji trimitea scrisorile într-o cutiuţă pe care o lăsa s-o poarte apele izvorului. Şi celelalte... L-am rugat să mă lase singură ca să mă pot inspira. Cred că l-am jignit, dar m-a lăsat în pace... Eram sigur că ai să vii. Aşteptam sub arborele acela bătrîn, lîngă izvor. Mirosul acela de frunze veştede, umede, putrede... Te-am recunoscut de departe. îmi bătea inima, dar mi-era teamă că ai s-o auzi şi tu. Dar m-am prefăcut că nu te văzusem, că eram pierdută în gîndurile mele..." Sărutînd-o, îi simţi buzele fierbinţi şi umede, dar obrazul îi era îngheţat." „Ar trebui să intrăm, îi spuse. Ţi-efrig."

„Mi-e frică, vorbi ea repede. Mi-e frică de tine **la** lumină, printre oameni. Te pierd. Te trezeşti şi uiţi de mine. îmi place aici, în întuneric, între arbori, numai noi doi, singuri. în pădure simt că poţi să fii al meu. Te-am regăsit aici, în întuneric, printre arbori."

Se auzeau, la răstimpuri, parcă aduse de vînt, orchestra şi larma din sala de bal. „Ce frumoasă eşti ! murmura el încet, ce frumoasă eşti !..." îşi lăsă palma să-i alunece pe trupul ei gol şi fierbinte. „Cît te-am dorit de mult ! spunea. Mi-era dor de trupul tău, de căldura ta... Te visam şi mă trezeam spunîndu-mi că nu poţi fi atît de frumoasă... Te-am ghicit de cînd te-am îmbrăţişat întîia oară, şi niciodată nu te-am mai putut uita, de atunci. Mi-era dor de gura ta. Aş fi vrut să te mai pot săruta o dată, o singură dată, lung, prinzîndu-ţi gura toată, fără să te mai las să respiri, pînă ai fi căzut... Pînă ai fi căzut..."

îl treziră bătăile tot mai puternice în uşă. Nu e aici ! îşi aminti. E un adventist. Vinde Biblii. „Cine bate ?" ţipă trezindu-se deodată, speriată, Ileana. „Nu e la noi," spuse el întinzînd mîna prin întuneric ca s-o mîngîie. Ileana se ghemui repede lîngă el.

„Mi-a fost frică ! şopti. M-am speriat ! Aprinde, te rog, lumina." Bătăile se auziră din nou, depărtate, dar parcă mai puternice. Ştefan aprinse lampa de pe noptieră şi privi ceasul. „E aproape patru, spuse. Nu înţeleg ce se întîmplă..." în clipa aceea ajunse la ei orchestra şi cîteva voci voalate, obosite, îrtcercînd să cînte în cor ***For he is a very good fellow.*** „M-arh speriat, spuse din nou Tleana. Dă-mi, te rog, o ţigară..." Orchestra răzbătea mai puternică, întovărăşită de tot mai multe voci. „Ştefan ! şopti Ileana luîndu-i mîna şi sărutîndu-i-o, Ştefan ! repetă ea foarte încet, zîmbind. Ştefan !..." Bătăile izbucniră dintrodată, furioase, speriate, şi apoi încetară tot atît de brusc. „Ar trebui să mă duc să văd ce e, spuse Ştefan încruntîndu-se. Poate s-a întîmplat ceva. Şi cum, probabil, toţi oamenii sînt jos, ca să privească bairamul..." „Nu te duce ! spuse Ileana cuprinzîndu-l de umeri. Nu mă lăsa singură ! Mi-a fost frică !..."

Ştefan îşi apropie capul şi o sărută. Apoi rămaseră amîndoi înlănţuiţi, fumînd tăcuţi, ascultînd For he is a ***very good fellow.*** îi treziră alte noi bătăi, de data aceasta deznădăjduite şi tot mai repezi, parcă cineva ar fi lovit cu piciorul în uşă. E un adventist... Ştefan sări brusc din pat. „Bănuiesc ce s-a întîmplat. S-a încuiat cineva la baie şi nu mai poate deschide. Mă duc să chem portarul..." îşi puse macferlanul pe umeri şi ieşi. Pe coridor ardeau doar cîteva lumini sfioase. Aşteptă o clipă, ascultînd. Dar multă vreme nu se mai auzi nimic şi se reîntoarse în odaie. „Acum au încetat !" spuse ridicînd din umeri. „Vino aici lîngă mine ! Ai să răceşti..." Ştefan îşi atîrnă macferlanul şi puse în treacăt mîna pe calorifer. „E rece. De-aceea s-a făcut frig..." O regăsi fierbinte, lipindu-se întreagă de el. „La mulţi ani ! îi spuse el sărutînd-o pe tîmplă. E Anul Nou. La mulţi ani !" Orchestra încetase, înecată într-o larmă depărtată de voci şi aplauze, apoi, cîteva clipe în urmă, reîncepu. Cînta ***It's a long way...*** „Am fost foarte geloasă, şopti Ileana. Am fost geloasă pe Stella Zissu... N-am vrut să cred cînd am auzit. Dacă nu mi-ai fi spus tu, n-aş fi putut crede..." Ştefan zîmbi încurcat. „Am fost foarte geloasă " continuă Ileana. Ştefan se aplecă spre ea s-o sărute, dar se auziră din nou trei lovituri rare, înăbuşite, răbufnind parcă din pămînt.

„E exasperant, făcu Ileana. Mai bine ai telefona...' Ştefan ridică receptorul de deasupra patului şi începu sâ aştepte' Ileana îşi aprinse o ţigară.

„Alo ! Alo !" începu el să strige după cîtva timp. Nu răspunde nimeni, adăugă întoreîndu-se spre Ileana. Coborî din pat, îşi luă macferlanul şi ieşi repede pe coridor. Curînd sună telefonul şi Ileana ridică tulburaiă receptorul. „Da. eu am sunat... Se aud lovituri... Se aud

nişte lovituri pe co'ridor... Parcă s-ar fi închis cineva în odaia de baie..." Reaşează receptorul şi reîncepu să fumeze, absentă, ascultînd melodia care răzbătea depărtată din sala de bal. Cîtva timp în urmă, Ştefan se întoarse. „Era tocmai contrariul, spuse el zîmbind. Cineva voia să iasă pe coridor şi nu mai putea. Se închisese în cameră. N-am prea înțeles bine ce s-a întîmplat. Vorbea în portugheză. Dar acum s-a dus portarul..." îndreptîndu-se spre pat, îşi mai lăsă odată palma pe calorifer. „Tot rece. încă nu l-a aprins..." Ileana se apropie din nou de el, foarte fierbinte. „Am fost geloasă, repetă. N-am vrut să cred... Dar îmi place aşa pentru că ai fost sincer şi nu m-ai mințit. Să nu mă minți niciodată..." „Şi eu am fost şi sînt încă gelos, reîncepu Ştefan. Tu ştii de ce..." Ileana îşi azvîrli repede țigara în scrumieră şi-l sărută. „Te rog nu vorbi, spuse ea foarte încet. Nu-mi vorbi de asta..." „Aş fi vrut doar să ştiu," încercă Ştefan, dar Ileana îi prinse gura şi-l ținu aşa, sărutîndu-l, multă vreme. „Te rog !" spuse ea tîrziu. „Să ştiu dacă l-ai iubit..." Ileana îşi trecu ameţită mîna prin păr. ..Credeam c-ai înțeles, şopti ea tîrziu fără să-l privească. Nu l-am iubit niciodată. I-am cedat doar din deznădejde. I-am cedat ca să te pot uita pe tine..." Orchestra începuse din nou, cu brio, ***For he is a very good fellow ;*** se distingeau cîteva voci răguşite încercînd să cînte puternic, apoi strigăte, urale, aplauze. Tăceau amîndoi, ascultînd. „Ce.ai?" întrebă ea deodată, speriată, întorcînd capul. Ştefan continua să tacă, trăgînd la răstimpuri adînc, cu furie, din țigară. „Ştefan ! strigă ea, Ştefan ! La ce te gîndeşti ?" „Credeam totuşi", începu el. Apoi din nou trase lung, absent, din țigară. ^Te rog, şopti ea. Ştefan, iubitul meu !..." „îmi închipuiam că dacă mă iubeai pe mine... Ce-a fost înainte nu mă interesează..." „Ştefan !" şopti ea, încercînd deznădăjduită să-l sărute.

„...Dar după ce-ai ştiut că mă iubeşti, că eşti îndrăgostită de mine... După ce ți-am spus că sînt îndrăgostit de tine... îmi închipuiam..." „Eşti nebun, şopti ea speriată. Ştefan, te implor, nu mai spune nimic !... Te implor!" „Îmi închipuiam, repetă el în neştire. Dar probabilcă-mi făceam şi aici iluzii..." „încetează !... spuse ea tremurînd. Mă umileşti !..." El tăcu, cu privirile pierdute înaintea lui, fumînd. Orchestra încetase. Se auzea doar, surdă, voalată, larma din sala de bal. Apoi, deodată, coborî din pat şi se apropie de fotoliul pe care îşi lăsase hainele. Ileana îl urmări cu o privire speriată. îl văzu cum îşi caută cămaşa şi începe să-şi dezbrace pijamaua. „Ce faci ?" „Urc pînă la mine în cameră", spuse el continuînd să se îmbrace.". „Ştefan !" țipă ea şi-l privi rătăcită. El ridică privirile şi-i zîmbi. „

„Dacă pleci acum, şopti Ileana plecîndu-se spre el, pe deasupra patului, nu ne mai vedem niciodată !..."

Nu-i răspunse. Se îmbrăcă repede, ca într-un vis, fără s-o privească, simțindu-şi mîinile tremurînd şi încercînd să şi le ascundă. „Niciodată ! strigă Ileana. Uită-te la mine ! Nu glumesc ! N-ai să mai mă vezi niciodată !" Ştefan îşi ridică privirile şi-i zîmbi din nou, cu un mare efort. Părul Ilenei îi cădea pe obraji, umerii îi erau aproape goi, şi ochii ei ardeau tulburi, rătăciți. „Ştefan ! strigă ea din nou. Ascultă-mă !... Nu face asta !... N-ai să mai mă vezi niciodată !..." Terminase aproape de îmbrăcat, dar nu-şi pusese'cravata, nu-şi încheiase vesta. Tremura.

„Ai să mă cauți pînă la sfîrşitul pămîntului şi n-ai să mai mă găseşti, vorbi deodată Ileana cu o voce neînchipuit de calmă. Ai să umbli în genunchi pînă la capătul lumii după mine... N-ai să mai mă găseşti !... „Iartă-mă, şopti el apropiindu-se de pat. Am să-ți spun mîine..." Ileana îl privea muşcîndu-şi buzele tot mai tare, pînă la sînge. „...Urc doar pînă în camera mea...," adăugă el istovit.

„Rămîi ! strigă ea deodată întinzîndu-i brațele. Te iert !... Rămîi !" El o sărută pe obraji, apoi întinse mîna şi-i mîngîie umărul. „...Am să-ți explic mîine... Noapte

buna ! „Ştefan !" El se mai întoarse odată în faţa uşii, fără cravată, cu macferlanul pe braţ. şi-i zîmbi. Orchestra se auzi din nou, neaşteptat de puternică.

„Noapte bună" îi spuse, apoi deschise repede u>a şi dispăru. Ileana îşi prinse tîmplele în mîini şi ramase aşa mult timp, nemişcată, încercînd să asculte. Apoi sări repede din pat, se apropie de uşă, întoarse cheia şi începu înfrigurată să se îmbrace.

PARTEA II

II pîndea de multă vreme, la fereastră, ascuns înapoia perdelelor. Cînd îl zări deschizînd portiţa, se trase lepede înapoi şi se aşeză pe fotoliul de piele galbenă, îi plăcea să fie găsit acolo, în faţa bibliotecii masive, cu geamuri, în care Iancu Antim îşi păstra pe vremuri volumele'de literatură veche românească. Apucă la întîmplare o carte de pe birou şi o deschise, punîndu-şi ochelarii. Dar nu încercă să. citească. Puţine clipe în urmă auzi bine ştiutele trei scurte bătăi în uşă şi strigă emoţionat : „Intra !" „Le-am găsit şi pe-astea ! spuse omul oprindu-se o clipă în prag, ca să-şi tragă răsuflarea. Le-am găsit aproape pe toate..." Era un bărbat aproape bătrîn. îmbrăcat neîngrijit, cu pantalonii stropiţi de noroi şi obrazul, nebărbierit de cîteva zile, părea murdar. Avea umerii foarte strimţi, încovoiaţi, şi respira greu, ca un astmatic. Sub braţ ţinea o enormă şi veche servietă de mucava, plină pînă la refuz cu cărţi. .

„A fost greu. adăugă apropiindu-se de birou. Merge prost frontul. Nu mai vrea nimeni să vîndă..." învăţătorul Gheorghe Vasile scoase din sertar un caiet de şcoală, îl deschise şi, potrivindu-şi ochelarii pe nas, începu să aştepte, privind cum celalt aşează cu o mînă uşor tremurată teancurile de cărţulii pe marginea biroului. Erau vreo treizeci de volume din «Biblioteca pentru toţi», cu

coperţile decolorate, unele zdrenţuite, murdare. „Numărul 61" strigă deodată Gheorghe Vasile pierzîndu-şi răbdarea. Anticarul o găsi repede şi i-o întinse. „A fost foarte greu, spuse. Cît am mai umblat după ea, pe unde n-am căutat-o !... Merge prost frontul, adăugă cu un glas scăzut ca pentru sine, ruşii au trecut Prutul, au intrat în Moldova..." Gheorghe Vasile privi cu atenţie cărţulia, căutîndu-i numărul şi apoi verificînd, în caiet, autorul şi titlul. Era o traducere din Camille Flammarion. „Ce comoară ! exclamă el încet, aşezînd cu grijă cărţulia alături de el. E cea mai bogată bibliotecă de cunoştiinţe folositoare din lume, e o adevărată comoară..." Făcu un semn cu creionul roşu, în dreptul ei, în caiet, apoi privi pe deasupra ochelarilor şi strigă : Numărul **73** ! „Pe-asta n-am găsit-o. Am căutat-o şi la Iaşi..." *„Din viaţa insectelor* de J. H. Fabre, citi Gheorghe Vasile din caiet. Traducere de Victor Anestin..." „Ştiu, ştiu. E complet epuizată..." „Păi aşa ne-a fost vorba ? îl întrebă învăţătorul ridicînd capul. Te-ai angajat să-mi completezi colecţia pînă la ultimul număr, îmi lipsesc încă peste o sută de volume. Eu singur am strîns una mie două sute..." „Am să v-o găsec şi p-asta, îl întrerupse anticarul. Am căutat-o şi la Iaşi. Nu mă întrebaţi cum am ajuns la Iaşi. Era cît p-aci să rămîn blocat acolo, să dea ruşii peste mine... Nu v-am spus c-au intrat în Moldova ?..." Gheorghe Vasile îl privea în ochi, mîhnit şi totodată visător, parcă nici n-ar fi înţeles bine ce-i spune. .jPăi tocmai d-asta m-am înţeles cu d-ta să-mi completezi colecţia. Că nu mai avem vreme de pierdut. Intră ruşii în ţară." Anticarul îşi plecase ochii şi începuse să caute nervos printre teancurile de cărţi. Degetele îi tremurau parcă din ce în ce mai tare.

„V-am găsit-o în schimb p-asta. spuse deodată, triumfător, întinzîndu-i un volum vechi, fără coperţi. Puteţi să daţi şi o sută de mii de lei şi nu mai găsiţi un al doilea exemplar în toată ţara... Gheorghe Vasile o apucă stăpînindu-**şi** anevoie emoţia, o depărta puţin ca să-i poată citi mai bine titlul şi rosti solemn : Numărul.**74 :** ***Teoria ondulaţiei universale,*** de Vasile Conta... Ce comoară ! adăugă repede coborînd glasul. Păcat că nu are coperţi. Trebuie s-o dăm la legat..." Se plecă asupra caietului **şi** făcu un semn cu creionul roşu. In acea clipă se auzi **o** bătaie în uşă, şi înainte ca să poată spune ceva, în prag apăru Irina. Părea foarte palidă. „Nici o veste de la împăratul, spuse ea. Am fost pe la Ioana. Nici o veste... îi e teamă să nu fi căzut prizonier în Crimeea..."

Parcă de-abia atunci ar fi dat cu ochii de anticar, şi-i zîmbi. Omul salută plecîndu-şi de mai multe ori capul.

„Vai, de păcatele noastre, spuse el încet. Au spart ruşii frontul..." Irina îşi pironise ochii pe maldărul de cărţulii din «Bilioteca pentru toţi» şi tăcea, aşteptînd.

„Mi-a mai găsit domnul Ghedem cîteva, spuse învăţătorul cu oarecare timiditate. Poate ne ajută Dumnezeu şi completăm colecţia..." „E foarte greu, vorbi Ghedem clătinînd din cap. Sînt epuizate dinainte de război..." „Cu ce-ai să le plăteşti ? Nu mai avem bani..." Gheorghe Vasile îşi scoase ochelarii şi tăcea încurcat, privind drept în faţa lui, către peretele din fund. „Ne aranjăm noi, spuse Ghedem. Facem credit. L-am cunoscut pe domnul Antim..." Tăcu brusc şi, ca şi cînd ar fi voit să arate că n-are nici o vină în întîmplarea aceasta, îşi opri ochii pe fotografia mare, înrămată ca un tablou, care se afla pe birou, fotografia de la nunta lui Spiridon. Pe treptele bisericii, în rochie de mireasă, Irina părea plînsă, speriată, între Iancu Antim şi Spiridon Vădastra ; alături, ţinînd braţul d-nei Ivaşcu şi privind neclintit către fotograf, se afla Gheorghe Vasile. Era îmbrăcat în haine noi ; avea o cămaşă albă, curată, pantalonii bine călcaţi, iar în piept o imensă cocardă de beteală. „Facem credit, repetă Ghedem văzînd că tăcerea se prelungeşte. Irina întoarse capul spre el, îi zîmbi din nou, apoi deschise încet uşă şi se retrase fără zgomot, ca şi cum ar fi călcat în vîrful picioarelor.

Gheorghe Vasile se ridică din fotoliu, se îndreptă spre-ușă și răsuci enervat cheia. „Cîte bucăți sînt cu toate ?" întrebă. „Treizeci și șase." „Cît crezi că face ?" Ghedem ridică din umeri și-și clătină capul izbucnind într-un fel de rîs înfundat, ironie, prefăcut, care-i dezvelea dinții de aur.

..Astea n-au preț în lei, spuse. Facem tot așa ca pînă acum. Poate mai găsim amatori... Deși, cu rușii în Moldova, slabe speranțe..." Gheorghe Vasile îi făcu semn să se apropie de biblioteca cu geamuri. Cărțile cele mai de preț le vînduse de mult. Mai rămăseseră cîteva volume vechi, în legături de epocă, unele cu adnotații. Anticarul, le răsfoi clătinînd din cap și le așeză pe birou. „Dacă ;<ți mai avea ceva manuscrise, ceva condici vechi, sau scrisori de-ale lui Eminescu... Alea, poate ar găsi amatori..." Dar toate hrisoavele și condicele de mănăstiri, toate dosarele cu manuscrise și scrisori, adunate de Antim timp de peste treizeci de ani, fuseseră de mult vîndute, pe nimica toată, sau schimbate pe cîteva zeci de volumașe din «Biblioteca pentru toți». Ghedem continua să răsfoiască volumele rămase și să le pună deoparte, pe birou, cu aceeași expresie strident dezamăgită.

„N-au nici o valoare, spuse el tîrziu, freeîndu-și batista pe frunte. Nu iau nimic pe ele... Poate mai găsiți o icoană, sau vreo tabacheră veche, sau vreun tablou, măcar să-mi scot paguba. Am fost tocmai la Iași ca să le caut..."

Gheorghe Vasile trase sertarul biroului, unde își depozitase din vreme o sumă de obiecte de preț, luate pe furiș, unul cîte unul, din diferite vitrine și dulapuri din salon. Anticarul începu să le cerceteze pe fiecare între degetele tremurînde. apropiindu-le de ochi, apoi privindu-le de departe, răsucindu-le în lumina tristă ă după-amiezei de martie. Erau brelocuri turcești și fanariote, șiruri de mărgele din veacul trecut, tabaeheri. cutii de sidef, ghiocuri cu inscripții pe jumătate șterse. Clătina necontenit din cap și le așeza lîngă el, pe birou.

„Nu prea fac mare lucru, spuse. Nu se mai colecționează astăzi. Dacă mi-ați da măcar un tablou..." Gheorghe Vasile începu să se scarpine încurcat în creștetul capului. „Mai bine îți rămîn dator," spuse încercînd să zîmbească. Au rămas pereții aproape goi și se cunoaște. Coana Gherghina numără tablourile în fiecare'dimineață cînd face curățenie în salon..." „Mi-ați mai rămas dator și de data trecută, spuse Ghedem începînd să-și adune cărțile și obiectele în servietă. Dar avem încredere. Facem credit..." După ce-1 văzu plecat, Gheorghe Vasile încuie din nou ușa, apoi, emoționat dar fără grabă, își încarcă brațul ca cărțuliile aduse de anticar, apucă în cealaltă mînă caietul și creionul roșu, și se apropie de un dul»p simplu, fără geamuri, așezat în partea opusă a camerei. Acolo își rînduise el cele peste o mie două sute de volumașe din «Biblioteca pentru toți», precum și alte cărți și broșuri românești de vulgarizare. începu să așeze în rafturi, după numărul lor respectiv, volumașele aduse de Ghedem, după ce, în prealabil, făcea un semn cu creionul roșu în caiet. Cînd sfîrși, se așeză pe un scaun, în fața dulapului cu amîndouă ușile deschise, și privi îndelung, visător, rafturile aproape pline. îi mai rămîneau de găsit vreo șaptezeci de volumașe pentru ca să completeze «Biblioteca pentru toți». După cîteva minute oftă lung, se ridică de pe scaun, închise dulapul și-1 încuie cu un lacăt. Apoi se reîntoarse în fotoliul de piele galbenă, aproape obosit. Acolo îi plăcea să rămînă ceasuri întregi, cu o carte în mînă, fără să citească, visînd. Se înfundă bine în fotoliu și rosti încet, cu solemnitate, parcă ar fi citit o inscripție cu litere de aur pe o placă de marmoră : ***Așezămintele culturale profesorii Iancu Antim — Gheorghe Vasile...***

Gîndul începuse să-1 preocupe cu vreun an în urmă, y într-o seară din iarna lui 1943, cînd, întorcîndu-se acasă ameţit de vin şi voind să citească ceva, îşi dădu seama că, din toate miile de cărţi şi broşuri adunate de Antim, nu-i mai rămăsese nimic de citit. Majoritatea bibliotecii era alcătuită din cărţi franţuzeşti şi din ediţii rare sau cărţi savante de istorie, arheologie şi istoria artelor, pe care Gheorghe Vasile nu le putea înţelege. Lui îi plăceau cu deosebire ediţiile populare şi în primul rînd «Biblioteca pentru toţi», în care se găsea tot felul de autori pe placul şi înţelegerea lui. Se gîndi atunci că, vînzînd din tablourile şi obiectele de valoare din salon, şi-ar putea cumpăra mai multe zeci de volumaşe din «Biblioteca pentru toţi».

Gheorghe Vasile mai vînduse cîteva tablouri ca să-şi facă bani de buzunar. Nu-şi putuse închipui vreodată că e atît de uşor ca să găseşti bani mulţi, mai mulţi chiar decît îţi trebuie. într-o dimineaţă alese unul din tablourile care tixeau pereţii salonului, îl ascunse sub palton şi se prezentă cu el la un magazin de pe strada Academiei. Era un tablou de Luchian. Negustorul îi dădu 80 000 de lei ; atunci, în 1942, tabloul făcea de zece ori mai mult, dar lui Gheorghe Vasile nu-i venea să-şi creadă ochilor. De atunci, de cîte ori avea nevoie, revenea în strada Academiei. Aducea tablouri, icoane, costume vechi de boeri şi dregători din vremea fanarioţilor. Multă vreme avusese mare ciudă pe Viziru, căci el observase cel dintîi dispariţia tablourilor. Şi de cîte ori afla de la Irina că Ştefan se întoarce în permisie de pe front, se întuneca. Pleca atunci de-acasă şi se întorcea tîrziu, după miezul nopţii, aproape împleticindu-se, plîngînd. într-o noapte, nu izbutea să găsească broasca de la uşă şi veni Irina să-i deschidă. îl găsi rezemat de zid, cu faţa ascunsă în palme, plîngînd tăcut, cutremurat de suspine „Mor ai noştri la Stalingrad, începu el fără să-şi ridice capul, mor săracii de frig şi de foame ! I-au prins pe toţi la Stalingrad !..."

Asta se întîmplă în primele zile din ianuarie 1943. Ştefan remarcase dispariţia tabloului lui Luchian cu şase luni înainte, cînd se întorsese prima oară de pe front şi venise, cu Ioana, să-i vadă. Purta uniformă de căpitan şi, deşi avea faţa arsă de soare, părea îmbătrînit. Zîmbea cu oarecare efort, dar zîmbea mereu, parcă ar fi prins un tic. Ioana îl privea necontenit, sorbindu-1 din ochi, ca şi cum nu i-ar fi venit să creadă că se afla acolo, lîngă ea, în acel vast salon al lui Antim, mirosind a naftalină, cu storurile pe jumătate lăsate, ca să împiedice să pătrundă dogoarea după-amiezei de iulie, dar totuşi destul de luminos ca să se distingă, tablourile aşezate unul lîngă altul pe toţi pereţii „A fost în Crimeea, începuse Ioana. Să vă povestească ce i s-a întîmplat cu cămilele..." Povestea nu au putut-o auzi decît o jumătate de ceas mai tîrziu, cînd d-na Ivaşcu, reîntorcîndu-se cu tava cu cafele, îl mai rugase încă o dată stăruitor. „S-a întîmplat aşa, începu Ştefan zîmbind încurcat ; că după un marş de cîteva zile, am ajuns cu unitatea, într-un apus de soare, pe malul Mării de Azov. Şi deodată ne-am pomenit cu un şir de cămile venind spre noi, dinspre mare. Cînd au dat. cu ochii de ele, oamenii au împietrit. Unul şi-a întors capul spre mine şi am văzut cum îi curgeau lacrimile şiroaie. Nu ne mai întoarcem noi acasă, domnule căpitan, mi-a şoptit. "Pe-aici ne rămîn oasele, prin pustietăţile astea..." „Se speriaseră, vorbi repede Ioana. De-abia cînd au dat cu, ochii de cămile au înţeles cît de departe erau de ţară..." „Şi totuşi îmi aduc foarte bine aminte de un tablou de Luchian, o întrerupse Ştefan privind spre fundul salonului. Erau nişte flori, nişte stînjenei vineţi pe un fond alb-cenuşiu..." Se ridică de pe scaun şi începu din nou să cerceteze tablourile, unul cîte unul, oprindu-se la fiecare pas, aşa cum făcuse de nenumărate ori. în ziua aceea." „L-o fi vîndut Iancu înainte de plecare, spuse d-na Ivaşcu. Sau l-o fi pus la păstrare prin vreun dulap..i" „N-aţi făcut un inventar ?" o întrebase Ştefan pe Irina

cînd se reîntorsese. într-o permisie de cîteva zile, la sfîrşitul toamnei. Două divizii româneşti se aflau înconjurate la Stalingrad. „Ce ne facem, domnule căpitan Viziru, ce ne facem ? exclamase deodată Gheorghe Vasile. Ne prăpădesc băieţii la Stalingrad..." Ştefan îl privise lung, cu acelaşi zîmbet uitat în colţul buzelor, un zîmbet care începuse să obosească şi părea şi el îmbătrînit înainte de vreme. Tîrziu, ochii i se aprinseră brusc, parcă s-ar fi hotărît să spună ceva. foarte important, poate un mare secret militar, dar se răzgîndise repede şi clătinase din cap, reluîndu-şi zîmbetul. „Ar trebui să faceţi un inventar," se adresase el din nou Irinei. „Ne omoară fiscul," spusese d-na Ivaşcu. „D-stră, domnule consilier Viziru...," începuse atunci Gheorghe Vasile, cu un ton grav şi emoţionat. Ştefan întoarse brusc capul spre el şi-l privise din nou, de astă dată într-un chip ciudat, parcă n-ar fi înţeles bine despre cine putea fi vorba. „Voiam să vă întreb, continuase Gheorghe Vasile puţin intimidat, cum vedeţi d-stră situaţia militară şi internaţională..." După o lungă tăcere, Ştefan îşi trecu mîna pe frunte. „Nu mă pricep, începu el. Ştiţi, eu nu mai sînt combatant. Sînt însărcinat cu aprovizionarea trupelor din Crimeea..." „Să nu-l mai întreSiŢli rugase Irina după ce-l conduseseră amîndoi pe Ştefan pînă în stradă. Nu-i place să vorbească de război..."

In iarpa aceea, Ştefan venise de mai multe ori, în vizite scurte, de o zi, două. Venea şi pleca cu avionul ; misiuni în legătură cu aprovizionarea frontului, îi spusese Irina. Nu avea întotdeauna timp să treacă şă-i vadă, dar Gheorghe Vasile nu-şi regăsea liniştea decît după ce afla că Ştefan plecase din nou în Rusia. Apoi, după căderea Stalingradului, nu mai auzi multă vreme de el. Ioana venea uneori şi o zărea trecînd printre troienele de zăDadă din curte, ţinîndu-l pe Răzvan de mînă. O observa dinapoia perdelelor şr urmărea figura ei absentă, pe care nu se mai putea citi nimic, nici măcar preocuparea, încerea-să-i surprindă ochii care priveau doar înainte. Gheorghe Vasile se ducea repede să închidă uşa cu cheia, apoi se aşeza în fotoliul de piele galbenă şi începea să aştepte. Ştia că Ioana nu rămînea niciodată mult, şi cîteva minute după plecarea ei, Irina venea să-i bată la uşă. „Nici o veste de la Ştefan," spunea ea.

In aceea iarnă se hotărîse să creeze *Aşeză mintele culturale profesorii Iancu Antim — Gheorghe Vasile.* Miile acelea de cărţi care nu puteau fi citite, tablourile şi potretele din veacul al XVHI-lea şi începutul veacului XIX. care j se păreau atît de urîte, obiectele acelea eteroclite adunate în dulapuri şi vitrine, trebuiau prefăcute în cîteva mii de cărţi folositoare, pe înţelesul tuturor, într-o bibliotecă populară, al cărei custode va fi el. începu atunci să vîndă cu nemiluita cărţi, manuscrise, tablouri, icoane. Banii ii păstra o parte sub saltea, altă parte în ultimul sertar al biroului, minunîndu-se necontenit de mulţimeri lor, numărîndu-i nopţile, cu uşa încuiată, şi întoreîndu-se apoi înviqorat la birou ca să completeze listele de cărţi care trebuiau cumpărate. Visul lui era să posede colecţia completă a «Bibliotecii pentru toţi», cu cele aproape 1 500 de volumaşe. Le căuta prin toate librăriile, pe la toţi anticarii, dar multe nu le mai putea găsi. Simţea atunci cum începe să-l cuprindă panica.. Dintr~o nimica toată, datorită acelor mai puţin de două sute de volumaşe epuizate, s-ar putea ca visul Iui să nu se mai imolinească, s-ar putea ca *Aşezămintele Culturale* să nu mai ia fiinţă, căci nu le putea închipui fără colecţia completă a «Bibliotecii pentru toţi». Uneori, ca să scape de obsesie, intra prin cîrciumi şi bea cu deznădejde, singur, retras la masa cea mai ferită ; dar nu-l răbda inima, şi scotea curînd din buzunarul surtucului caietul în eare-şi notase numărul şi titlul volumelor epuizate, le aduna din nou, făcea nenumărate socoteli, pînă ce vinul îi înmuia inima, îşi amintea de Stalingrad şi tot ce urmase, - şi începea să

plîngă. „Mor ai noştri, săracii, mor cu miile..." repeta sugrumat.

Apoi, în vara aceea, întîlnise pe Ghedem anticarul şi se mai liniştise. Ghedem îl asigurase că-i va completa «Biblioteca pentru toţi» şi-i adusese, la cea dintîi întîlnire, un mare număr de volume. Nu voia bani ; îi cerea' în schimb cărţi sau obiecte din colecţiile lui Antim. în cîteva luni, toate cărţile rare şi primele ediţii din poeţii munteni trecuseră la Ghedem. El, Vasile, scăpat de coşmarul «Bibliotecii pentru toţi», se îndeletnicea acum să adune tot felul de cărţi folositoare, pe care le clasa în catalogul viitoarelor ***Aşezăminte*** sub felurite rubrici : cunoştinţe teoretice, cunoştinţe practice, cunoştinţe urgente, cunoştinţe pentru părinţii cu stare, etc. Irina îl surprindea uneori aşezat la birou, în faţa maldărului de cărţulii şi broşuri cumpărate în ziua aceea, copiindu-le titlurile în caiet. Rămînea multă vreme în prag, privindu-l. Cu ochelarii alunecaţi puţin pe nas, cu tocul în mînă, Gheorghe Vasile aştepta fără să ridice ochii. „Iar ai cumpărat cărţi, spunea în cele din urmă Irina. Să nu te afle mama. N-o să mai avem bani..." Cînd o auzea închizînd uşa în urma ei, se ducea repede şi răsucea cheia în broască.

Ştefan revenise pe neaşteptate, într-o seară ploioasă din noiembrie, cînd ruşii recuceriseră Kievul şi frontul întreg părea că stă din nou să se clatine. Venise, singur, fără Ioana, şi Irina îi strigase prin uşă : „A sosit Ştefan; E în salon. Vrea să-ţi vorbească..." îl găsise plimbîndu-se cu mîinile în buzunarele uniformei prin.faţa tablourilor. Salonul era încă rece şi mirosea a fum ; aprinseseră focul de abia cu cîteva ceasuri înainte. Stpfan îi strînse mîna cu o neaşteptată căldură. „Veşti proaste, domnule consilier Viziru ?"

„E maior acum, îl întrerupse Irina. L-au înaintat maior..." ..îmi pare bine că vă regăsesc ne toţi sănătoşi", începu Ştefan. Părea schimbat, dar Gheorghe Vasile nu

reuşea să înţeleagă ce se schimbase în figura lui. Poată că ochii îi străluceau altfel acum, şi zîmbetul părea mai puţin speriat. -„Felicitările mele, îi -spuse învăţătorul apucîndu-i din nou mîna şi strîngîndu-i-o cu putere. Putem spune că ne bucurăm şi noi de eroismul prietenilor noştri ! Sîntem şi noi mîndri de aceşti eroi..." „Aş vrea să vă vorbesc într-o chestiune delicată, îl întrerupse Ştefan. De aceea am şi venit să vă văd singur, fără Ioana..." Gheorghe Vasile păli şi-şi duse încurcat mîna la guler. Irina se îndreptă spre uşă. „Poţi rămîne, o opri Ştefan. Te interesează şi pe tine. E vorba de Vădastra..." Gheorghe Vasile se aşeză pe scaun şi-şi căută batista. Vei să se şteargă pe frunte, dar se răzgîndi şi şi-o apăsă o clipă pe ochi, fără să scoată un cuvînt. „Cunoaşteţi pe un maior Aurel Băleanu ? Mi-a spus că a locuit împfeună cu Vădastra ; au locuit acelaşi apartament, acum vreo cinci, şase ani. îl cunoaşteţi ?..'." Se aşezase şi el pe scaun, aproape de Gheorghe Vasile, şi-l privea acum cu nerăbdare, cu o tulbure curiozitate. învăţătorul îşi trecu de mai multe ori batista pe frunte. „Am auzit de el, dar nu l-am cunoscut, spuse în cele din urmă, fără să-şi ridice privirile. Irina îşi dusese mîinile la spate şi-i asculta pe amîndoi. „Păcat, făcu Ştefan. Credeam că-l cunoaşteţi şi d-stră. Păcat..." îşi scoase pachetul şi-şi aprinse absent o ţigară. „Dar ce e cu domnul maior Băleanu ?" întrebă Gheorghe Vasile „A fos.t rănit. Aşa l-am cunoscut : în spital. Eram în aceeaşi cameră. Căci am uitat să vă spun : am fost şi eu rănit, acum vreo două luni. Nu vă speriaţi, n-a fost nimic grav. A sărit în aer, aruncată de partizani, una din clădirile în care lucram eu, la Odesa. Nimic grav ; mai mult sperietura. Am stat doar o săptămîna în spital. Băleanu fusese şi el rănit, dar el era mai grav..." Se ridică brusc de pe scaun şi începu să se plimbe. Se opri ca din întîmplare în dreptul unei vitrine aproape goale şi, aplecîndu-se, privi cu mare luare aminte acele cîteva tabacheri, ciubuce şi şiruri de mărgele. „Trecut fără

urmaşi ! exclamă el deodată încercînd **să** rîdă. Timpurile ferice cînd ţara veghea turcită !..." Fără **să** scoată un cuvînt, Irina se apropiase de uşă şi ieşise. Ştefan privi lung în urma ei. „Aţi făcut rău că aţi pomenit de Spiridon, spuse Vasile ducîndu-şi încă **o** dată batista la ochi. Ştefan se reaşeză pe scaun, încurcat. îşi scoase pachetul cu ţigări şi-1 întinse învăţătorului. „Nu prea fumez, spuse el. Doar aşa, din cînd în cînd, ca să fac plăcere prietenilor. Ştefan apropiase chibritul aprins şi-1 privi cum suge ţărăneşte din ţigară. „Iertaţi-mă dacă mă amestec într-**o** chestiune care nu mă priveşte, spuse aşezînd chibritul încă aprins pe marginea scrumierei. Ce faceţi cu banii pe care-i încasaţi de pe lucrurile vîndute ?..." Gheorghe Vasile înlemni cu ţ:gara lipită între buze. Şi-**o** desprinse cu greutate şi începu s-**o** răsucească încurcat între degete. „Poate nici n-ar trebui să-mi răspundeţi, continuă Ştefan. Dar, ştiţi, voiam să vă spun doar, atît : faceţi repede ce credeţi că trebuie făcut. Am pierdut războiul. într-un an, doi, ruşii sînt aici, peste noi. în Bucureşti... Se ridică iar de pe scaun şi îşi stinse cu un gest scurt ţigara. „Păcat că nu l-aţi cunoscut pe Băleanu," adăugă el începînd să se plimbe. „Am pierdut războiul ? întrebă parcă trezit din somn Gheorghe Vasile. Ziceţi c-am pierdut războiul ?..'." De emoţie, de frică, îşi prinse capul între palme şi începu să plîngă. „...Am fi putut înţelege multe lucruri neînţelese," spuse Ştefan din celalt capăt al salonului.

De atunci, Gheorghe Vasile nu mai avea astîmpăr. Aştepta uneori ceasuri întregi, în dosul perdelelor, venirea lui Ghedem, şi cînd îşi pierdea răbdarea ieşea pe stradă să-1 întîmpine. în primele zile ale lui decembrie începuse să ningă, şi foarte curînd zăpada se aşternuse înaltă, troienind curtea. Nopţile se lăsau din ce în ce mai devrema şi oraşul se cufunda în întuneric, căci de curînd fusese reintrodus camuflajul. Gheorghe Vasile ieşea imediat după cină, fără să-1 simtă nimeni, şi se înfunda în întuneric, încuia întotdeauna uşa de la odaia lui, pentru că,

i'nforcîndu-se odată pe neaşteptat»' acasă, găsiâe pe Gherghina şi Irina acolo, Ia el, şi înţelesese repede că Gherghina deschisese pe rînd toate dulapurile, căutînd parcă, ceva anume, pe care, pînă la urmă. nu-1 găsise. Umbla multă vreme pînă să găsească un taxi liber. Apoi se ducea la locuinţa anticarului din strada Academiei. Purta sub palton, prinsă cu o curea petrecută pe .umăr, un fel de traistă încărcată cu lucruri. Cînd ieşea de la anticar, se oprea în întuneric, ca să-şi ascundă pachetul cu bancnote, apoi căuta o circiumă şi rămînea acolo cîteva. ceasuri. Odată, întorcîndu-se mai devreme acasă, găsi în salon pe Gherghina. Irina şi Ioana. Erau aşezate toate pe scău-.nele în faţa sobei, ascultînd pe un bărbat slab, aproape chel, care le vorbea în picioare. „Dumnelui e profesor de filosofie, spuse Gherghina. E prietenul Ioanei şi a lui Viziru." „Biriş, se prezentă el cu un zîmbet care i se păru ironic, şi-i întinse mîna. M-am învrednicit. în sfîrşit, şi eu să văd colecţiile profesorului Antim. D-na Vădastra îmi făcuse cinstea să mă invite mai de mult, dar nu prea aveam timp. Acum, că sîntem în vacanţă..." Era în săptămîna Crăciunului. învăţătorul se aşeză intimidat pe un scaun, privindu-i- pe rînd, ca şi cum ar fi aşteptat să i se facă o comunicare importantă. Se auziră atunci bătăi sfioase în geam. Sînt copii cu steaua, spuse d-na Ivaşcu, M-au înnebunit. Parcă tot la noi nimeresc. Nici nu mai am ce să le dau... Se ridicase brusc şi pornise spre uşă, dar Gheorghe Vasile, cu un gest împăciuitor, întinse mîna s-o oprească, zîmbind. ..Primiţi steaua ?" se auziră glasurile de la fereastră. „Şă poftească, să poftească", făcu bine dispus dintr-odată învăţătorul. Se ridică repede şi apropiindu-se de geam le strigă : ,,Intraţi, băieţi ! Apoi, întorcîndu-se către grupul de lîngă sobă, adăugă : „Sărbătorile sînt sufletul poporului nostru !... Gherghină, să le dăm nişte vin. Fac eu cinste. Am bani..." Unul cîte **unul;,** sfioşi, băieţii pătrunseră în eoridor. şi d-na Ivaşcu îi scutura pe toţi de zăpadă cu o măturică, apoi îi punea.

să-şi şteargă bine tălpile de preş, controlîndu-i pe fiecare. Aveau o stea mare, pe care abia acum o aprinseră ; din cauza camuflajului nu se încumetaseră să umble cu ea luminată. Se strînseră în dreptul uşii şi începură : ***Steaua sus răsare, ca o taină marc...*** Irina îşi adusese copilul şi-1 ţinea de mînă. Biriş asculta cu ţigara stinsă în colţul buzelor, cu amîndouă mîinile în buzunare. Gheorghe Vasile clătina din cap, luptîndu-se greu cu melancolia. „Sărbătorile noastre naţionale ! exclamă el cînd băieţii sfîrşiră cîntecul. Cine ştie ce-o mai fi la anul..." Ioana voise atunci să plece. „Staţi, doamnă consilier, să beţi un pahar de vin cu noi, că Dumnezeu ştie ce-o mai fi cu noi la anul... Ieşi repede pe coridor şi se îndreptă spre bucătărie, să aducă vin. Băieţii începură un alt cîntec. „Vai de-ai noştri, săracii, spuse Gheorghe Vasile întorcîndu-se cu două sticle şi începînd să umple paharele. Mor cu miile pe front..." Simţise privirile Irinei pironite asupra lui şi ridică mirat capul. Irina îi făcu semn. Ioana privea în gol, peste grupul colindătorilor, jucîndu-se sfios cu verigheta, tot învîrtind-o în jurul degetului. Avea o rochie gris-perle, şi lui Gheorghe Vasile i se păru foarte elegantă — şi totodată foarte frumoasă, aşa cum stătea în bătaia lămpii, cu părul ei blond-roşcat pieptănat fără să ţină seama de moda anului, puţin ridicat deasupra tîmplelor şi căzîndu-i apoi pe ceafă, **Cu** ochii ei mari, căprui, aproape aurii, privind toate lucrurile fără nici o intensitate, ca şi cum nu le-ar fi văzut, cu figura ei prelungă şi palidă, contrastînd cu umerii obrajilor uşor fardaţi. învăţătorul rămase încurcat, cu sticla în mînă, dar pentru că în clipa următoare băieţii îşi. începură cîntecul, ridică paharul plin foarte sus şi strigă cu gravitate : „Trăiască România ! Trăiască eroica armată română..."

Puţine zile în urmă, Biriş revenise întovărăşit de un bătrîn, înalt, slab, cu părul foarte alb, înfăşurat într-o enormă şubă îmblănită. Nu voise să şi-o scoată, şi-şi păstrase şi şalul în jurul gîtului. Se oprea în **faţa** tablourilor, se dădea un pas înapoi ca să le privească mai bine, apoi se apropia mult de tot, lipindu-şi obrazul de ramă şi cercetînd colţurile pînzei. „La mulţi ani, domnule profesor, strigase Gheorghe Vasile din prag. Anul nou 1944..." Dar se întrerupse încurcat, dînd cu ochii -de bătrîn. „Domnul Goangă, de la Muzeul Naţional, îl prezentă Biriş. M-a rugat Irina să-1 aduc ca să evalueze colecţia..." „Nu mai e ce-a fost, spuse expertul. S-au rătăcit multe lucruri..." Apoi îşi continuă cercetarea, plecîndu-se asupra vitrinelor, clătinînd capul, trecînd mai departe cu acelaşi aer decepţionat. Ştiam de nişte manuscrise vechi şi de o colecţie de scrisori, vorbise el tîrziu, reîntorcîndu-se din fundul salonului. „O parte sînt la mine, în birou, spuse Gheorghe Vasile cu oarecare greutate, căci îşi simţea gura uscată. îl conduse la el şi deschise bibliotecile cu geamuri cu o mînă care-i tremura din ce în ce mai tare. Biriş îl urmase fără să spună un cuvînt. Expertul se aşeză în fotoliu şi începu să examineze cărţile una cîte una. Pe nesimţite intrase în odaie şi Irina. „Nici o veste, şopti ea apropiindu-se de Biriş. Nu ştiu ce să mai mă fac. Mi-e teamă să nu se întîmple ceva cu Ioana..." Expertul se ridica la răstimpuri şi se apropia tăcut de altă bibliotecar „Dar nu găsesc colecţia de scrisori, spuse el tîrziu, apropiiridu-se de dulapul închis cu lacăt, în care Gheorghe Vasile îşi adunase volumaşele «Bibliotecii pentru toţi-». „Asta e biblioteca mea personală, spuse învăţătorul descuind cu oarecare greutate lacătul. Toţi se opriră în faţa dulapului, aruncîndu-şi ochii pe titluri, la întîmplare. Apoi expertul ridică din umeri şi ieşi, urmat de Biriş. „Ce înseamnă drăcovenia asta ?" se adresă mîniat Gheorghe Vasile Irinei. „Nu mai avem bani, spuse ea, şi mama vrea să vîndă din lucruri. Nu mai avem deloc bani..."

în iarna aceea observase adesea, cu mîhnire şi indignare, că se împuţinau tablourile din salon. „Le-am vîndut, spunea d-na Ivaşcu. Au mai rămas acum douăzeci şi şapte.

Le-am numărat... Şi într-o zi văzuse **că** fiecare tablou avea un număr prins cu pioneză în partea de jos a ramei, într-o seară o surprinsese pe Irina îndreptîndu-se spre odaia ei, încărcată cu o seamă de obiecte din vitrine, îngrămădite unul peste altul într-un coş de rufe. „Sînt pentru Gheorghiță, cînd o fi mare. Mi-a spus mama să le pun deoparte. Că restul, o să le vindem..." Iar cînd pătrundea în salon, întîlnea întotdeauna pe cineva. D-na Ivaşcu îşi petrecea acum cea mai mare parte din timp acolo, pe canapea, făcînd pasiențe la o măsuță joasă, sau croşetînd. Cînd nu era, o găsea pe Irina, cu fruntea lipită de geam, privind zăpada," sau aşezată pe covorul de lingă sobă, jucîndu-se cu băiatul. Uneori dădea cu ochii de Ioana. Nu i se auzea niciodată glasul. „Veşti bune, a scris Ştefan", i-a strigat odată Irina. „I-a scris şi lui Răzvam" a adăugat Ioana zîmbindu-i. Şi l-a mirat strălucirea privirilor ei : arzătoare, dense, senine. „Fata asta are să înnebunească, o auzise, cu cîteva seri mai înainte, pe Gherghina vorbindu-i Irinei. Cind o mai veni, ia-l pe Viziru deoparte şi spune-i să-şi bage mințile în cap. Să mai lase frontul şi să rămînă aici, lîngă nevastă şi copil. S-a mai pomenit aşa ceva : cogeamite director de minister, voluntar în Rusia de doi ani ?..."

într-o noapte, deschisese cît putu mai încet uşa de la camera lui şi se îndreptase spre salon, călcînd în vîrful picioarelor. Dar o găsise pe Irina în prag, -parcă l-ar fi aşteptat. „Nu mi-e somn îi spuse. Haide înăuntru, că poate e'mai cald..." Intraseră amîndoi în salon şi se aşezară lîngă sobă. Mai era încă jeratic sub stratul gros de cenuşă şi Irina îl răscoli cu cleştele. Gheorghe Vasile o privea tăcînd ; nu ştia cum să înceapă şi ce să spună. „Ce-o fi vrut Viziru să afle despre maiorul Băleanu ?" întrebă el deodată. „L-a făcut colonel acum. L-au transportat aici, la Spitalul Militar, dar l-au făcut colonel, vorbi Irina. Am aflat-o de la Ioana : i-au telefonat de la spital să întrebe dacă s-a întors Ştefan. I-au spus că telefonează din partea locotenent-colonelului Băleanu..." ,,„L-au înaintat în grad,

care **va** să zică, spuse gînditor Gheorghe Vasile. Trebuie să fie un mare erou..." „E tot în spital, continuă Irina. Probabil că **e** greu rănit. Nu ştia că Ştefan s-a reîntors **pe** front... Acum e în Crimeea, adăugă foarte încet. Şi iar n-a mai scris cam de mult..." Se plecă să caute un lemn şi, după ce răscoli din nou cenuşa, îl lăsă să ardă peste jeratic, privind cum i se aprinde coaja. „Mă întrebase Ştefan ce faci cu banii, reluă ea fără să-şi ridice ochii. Atunci nu ştiam ce să-i răspund. Dar am văzut că ai adunat un dulap întreg cu cărți. E frumos..." „Am să fac o *Fundație,* începu dîrz Gheorghe Vasile ridicînd fruntea. O *Fundație* pentru popor, qa să ducă lumina la sate. Să rămînă nemuritor numele marelui dascăl al neamului Iuncu Antim. „Păcat că nu mai avem bani, spuse încet Irina. Iar sîntem în urmă cu impozitele. Mama crede că va trebui să închiriem o parte din casă..." Gheorghe Vasile tăcu multă vreme, ca şi cum ar fi aşteptat să mai adauge va Irina. în cele din urmă, văzînd că nu mai spune nimic, oftă adine şi se ridică, îndreptîndu-se agale spre uşă. Lemnul se aprinsese şi ardea acum cu o flacără vie, s oşie-albastră. „Mi-e teamă de Ioana. începu deodată Lina. Nu i-a mai scris Ştefan. Eu i-am spus : împăratul £• bine, să n-ai nici o grijă... Gheorghe Vasile se oprise în mijlocul salonului. Eu i-am spus, continuă Irina cu un ifl de deznădejdie în glas. fără să-şi ridice privirile de pe flacără, eu i-am spus..."

O întîlnea de atunci de cîte ori, nopțile, sau chiar foarte tîrziu, către dimineață, încerca să pătrundă în salon, să mai culeagă lucruri din vitrine. Parcă-1 simțea de departe, cu mult timp înainte ca el să se scoboare din pat şi, cu infinite precauții, să-şi pună paltonul pe umeri şi să deschidă uşa, fără zgomot, cu o mică lanternă de buzunar în mîna stingă luminîndu-i drumul. La capătul coridorului sau în fața salonului îl întîmpina Irina, palidă, fantomatică, plimbîndu-se încet prin întuneric, cu mîinile

la spate. „Nu mi-e somn, îi şoptea. **Nu** Pot dormi..." El stingea încurcat lampa electrică şi rămîneau amîndoi în întuneric, faţă în faţă, fără să spună un cuvînt, încercînd să ghicească ce are de gînd să facă celalt, pînă ce, tulburat, Gheorghe Vasile aprindea lanterna şi o măsura de sus în jos. Eră îmbrăcată cu o rochie veche, de casă, şi uneori avea un şal decolorat de lînă pe umeri. „S-a făcut frig, spunea, încercînd să zîmbească în bătaia lămpii. Apoi adăuga, în şoaptă : „Umblă încet, să nu trezeşti copilul... Să nu răceşti, mai spunea ea, văzînd că socru-său era cu picioarele goale în papuci. Du-te repede şi te culcă..." Apoi îşi relua plimbarea pe coridor sau deschidea uşa salonului şi dispărea în întuneric. Nu odată, după ce se reîntoarse' umilit în odaia lui, Gheorghe Vasile se mulţumise să aştepte un ceas, două, moţăind în fotoliul de piele galbenă şi apoi să se reîntoarcă, cu aceleaşi exagerate precauţii, necutezînd nici să mai aprindă lanterna, înaintând bîjbîind, lipit de ziduri. Dar o găsea întotdeauna, undeva pe coridor, şi ea îi şoptea de departe : „Tată !"... Se oprea atunci brusc, parcă sîngele i-ar fi îngheţat în vine, căci vocea îi ajungea din întuneric, pe neaşteptate, fără să poată înţelege din ce colţ plecase. în faţa lui, în lături, nu zărise nimic, nici măcar o umbră. Auzea apoi, repetată, tot mai clară, şoapta Irinei : „Tată, şi simţea că se apropie de el, venind din întuneric. Aştepta tremurînd, pînă ce mîna ei, întinsă. îi atingea obrazul. Tot nu te-ai culcat ?" îl întreba.

Către sfîrşitul lui martie, primăvara venise pe neaşteptate. Pastele cădea la 4 aprilie şi Irina pleca în fiecare seară să-i ia pe Ioana şi pe Răzvan la denii. învăţătorul o pîndea din dosul perdelelor, şi îndată ce-o vedea ieşind pe portiţă, cobora emoţionat spre salon, încercînd să-şi potolească bătăile inimii. Ştia că Gherghina e plecată şi ea la denii, la biserica de la capătul străzii. Dâr întîia oară găsise uşa salonului încuiată. Rămăsese înmărmurit, cu mîna pe clanţă. Nu ştiuse pînă atunci că uşa salonului putea

fi încuiată cu cheia. Nu fusese niciodată încuiată. înţelesese, într-o străfulgerare de umilinţă şi furie, că Gherghina adusese, în lipsa lui, un lăcătuş şi reparase broasca. Urcă într-o fugă la el şi se întoarse cu cheia de la camera lui. O încercă de mai multe ori, dar nu reuşi s-o deschidă, începu să înjure, printre dinţi, şi intră-în bucătărie **să** caute alte chei vechi, rămase prin sertare. Nici una" nu **se** potrivea.

A doua şi a treia zi repetă întocmai operaţia. După ce-o vedea pe Irina plecînd, se cobora cu toate cheile **pe** care le putuse găsi între timp. Le încerca pe toate, cu. încăpăţânare, zgîlţîind uşa, opintindu-se pînă ce simţea că s-ar putea strica broasca, şi atunci trecea la altă cheie. A patra zi, spre marea lui mirare, încercînd clanţa văzu că uşa era deschisă şi dădu buzna în salon. Pe o canapea, lîngă o măsuţă plină de obiecte din vitrine, îl găsise **pe** Biriş ; cerceta fiecare obiect în parte şi căuta apoi într-un caiet gros, legat în piele, pe care-l ţinea deschis pe genunchi. „M-a rugat Irina' să verific catalogul colecţiei", spuse fără să se ridice de pe. canapea.

Gheorghe Vasile împietrise în mijlocul salonului, cu traista goală pe umăr şi cu un inel cu chei vechi în mîna stingă.

De abia acum au dat peste catalog, continuă Biriş. Dar n-a mai rămas mare lucru. Ce-a fost mai bun s-a rătăcit... A dispărut", adăugă ei tîrziu. „Vai de noi, murmură Gheorghe Vasile apropiindu-se şi aşezîndu-se pe un scaun de lîngă măsuţă. Vai de noi ! Merge prost războiul..." Biriş ridică alene ochii din caiet şi-l privi.

Din cînd în -cînd primim şi cîte o veste bună, spuse. A telegrafiat Viziru. Au scăpat toţi din Crimeea, au putut fi evacuaţi pe mare... Acum sînt la Constanţa, adăugă. Are să sosească duminică, în ziua de Paşti."

Aproape că nu scosese un cuvint în zilele următoare. Şi ca să le arate cît e de supărat. în noaptea de înviere nu se duse cu Gherghina la biserica de pe strada lor, ci porni spre Mitropolie. Dar pe la mijlocul drumului se- răzgîndi şi intră în prima biserică pe care o întîlni în cale. Se- întoarse tîrziu după miezul nopţii.^ căci ţinuse mult să ajungă' acasă cu luminarea de la înviere aprinsă. Urcă de-a dreptul în odaia.lui. stinse luminarea şi o aşeză cu grijă într-un sertar al biroului, apoi se trînti în fotoliu şi aţipi. Nu-şi putea da seama cît dormise, dar îl trezi frigul din odaie. Se frecă la ochi, apoi, scoase ceasul : aproape trei. Dacă Irina a rămas să asculte întreaga slujbă, cum îi era obiceiul, nu se putea întoarce decît pe la patru dimineaţa. Simţi cum îl cuprinde emoţia. Trase repede sertarul, scoase luminarea, o aprinse, îşi căută traista, şi-o puse pe umăr şi, după ce-şi făcu tremurînd cîteva cruci, coborî spre salon. Uşa nu era încuiată şi Gheorghe Vasile rămase cîteva clipe în prag ca să-şi liniştească răsuflarea. Apoi intră, cu grijă, călcînd în vîrful picioarelor, aşeză luminarea aprinsă într-o scrumieră şi se apropie de prima vitrină. Privind cu atenţie, îşi dădu seama că mai rămăseseră foarte puţine obiecte, şi nu Îndrăzni. Se îndreptă spre a doua vitrină şi-i ridică tremurînd capacul de sticlă. Aici se aflau tabachere vechi şi ciubucuri. Alese cîteva, la nimereală, şi le băgă în traistă. Apoi trecu mai departe; şovăind în dreptul tablourilor. I se păru că dacă ar lua unul din ele, destul de mic, nu s-ar cunoaşte. Stătea încă pe gînduri, cînd în salon se făcu deodată lumină şi auzi glasul Irinei strigîndu-i : „Christos a înviat 1..." întoarse capul şi o zări în prag, cu o mînă pe butonul electric, ţinînd în cealaltă mînă luminarea de Paşti. „Adevărat a înviat !" şopti învăţătorul. Irina se apropie repede de el şi-1 sărută pe amîndoi obrajii. Părea foarte emoţionată ; era palidă şi ochii arătau împăienjeniţi, nefiresc de stinşi. Gheorghe Vasile se îndreptă spre canapea şi căzu moale, prinzîndu-şi capul în palme. Irina îi puse

r> mînă uşoară pe umăr, fără să scoată un euvînt. **Râraasa.** aşa multă vreme. Apoi, ca şi cum şi-ar fi amintit dtîodîrt* ceva, ieşi grăbită din salon. Cînd se întoarse, aducînd" o tavă cu ouă roşii, cozonac şi o sticlă de vin, îl găsi vorbind singur. „...Un om de nimic, asta eram. Lepădăturile societăţii." Irina aşeză tava pe măsuţă, îi turnă un pahar cu vin şi i-1 întinse. Apoi îi dădu un ou roşu. Gheorghe Vasile îşi şterse lacrimile cu mîneca hainei, oftă adine, de mai multe ori şi rămase cu oul roşu în mînă, aşteptînd. Irina se apropie de el şi i-1 ciocni. ,;Christos **a** înviat !" spuse. „Adevărat a înviat ! răspunse Gheorghe Vasile. Adevărat că a înviat, repetă el înăbuşit. Şi să nu crezi cumva..." Dar îl înecă repede plrnsul şi nu mai putu continua. Irina îi luă paharul cu vin din mînă şi îl aşeză pe tavă.

„Ce să cred ? întrebă ea deodată cu o voce neaşteptat de clară! Nu mi-ai spus chiar d-ta că toate sînt pentru *'Aşczămintele culturale ?"* „Pentru *Aşezăminte.* Nimic pentru mine. Că ajunsesem printre lepădăturile societăţii cînd l-am întîlnit pe Iancu Antim." Irina îi întinse din nou paharul, apoi începu să se plimbe cu fruntea plecată, cu mîinile la spate. învăţătorul sorbi paharul dintr-o înghiţitură.

„...L-am întîlnit, reluă el, şi am înţeles că am şi eu **o** misiune : să duc la bun sfîrşit opera marelui apostol al neamului, Iancu Antim, să creez ***Aşezămintele Culturale..."*** Irina se plimba dintr-un capăt al altuia al salonului, fără să-1 asculte. „Un focar de cultură pentru întreg neamul românesc... Să devin şi eu cineva, un apostol... Să ducem lumina la sate..." Voi să-şi toarne singur al doilea pahar, dar îl împiedica traista ale cărei curele stăteau să'i cadă pe umăr, şi şi-o scoase scîrbit. Apoi apucă sticla. „Vino **să** bei şi, tu un pahar, îi strigă Irinei. Ce ai ? la ce te gîn-

deşti ?" o întrebă văzînd-o cum se apropie tăcută de el. „Mi s-a închis inima, spuse ea încet. Nu mă pot linişti..." Gheorghe Vasile turnă vin, apoi îşi ciocni paharul cu al Irinei. „Doamne ajută şi ne iartă ! şi bău închizînd ochii. Ar trebui s-o scoli şi pe Gherghina, adăugă, că sînt Sfintele Paşti..." „Las-o să doarmă, spuse Irina. E foarte obosită..." Se aşeză lîngă el pe canapea şi rămase cu privirile în gol. Gheorghe Vasile luă o felie de cozonac şi începu să mestece, oftînd. „Nu ştiu ce am de nu pot să dorm, începu deodată Irina. Mă tot gîndesc..."

întoarse capul şi-1 văzu, cu paharul gol într-o mînă, cu felia de cozonac în cealaltă. Apucă sticla şi îi turnă vin. „Ea, Ioana, crede că n-o mai iubeşte, începu din nou. A aflat de-o fată cu care s-a întîlnit Ştefan în Portugalia, atunci cînd a fost el a doua oară..." întoarse din nou capul şi-1 privi ; învăţătorul înmuia feiia de cozonac în pahar şi sorbea încet, pe gînduri. „I-a spus de ea curnnată-su, Răducu. Şi i-a mai spus că au mai aflat şi alţii, pentru că Ştefan s-a hotărît deodată să se întoarcă la Bucureşti, de unde trebuia să mai rămînă acolo toată iarna..." Gheorghe Vasile asculta concentrat, ţinînd paharul foarte aproape de gură. Mîna îi tremura puţin. „Unde trebuia să rămînă ?" întrebă el deodată. „Acolo, în Portugalia... Dar s-a întors şi a plecat pe front..." „Era război", spuse el şi sorbi, parcă cu teamă, din pahar. „Dar nimeni n-a ştiut că el, Ştefan, ceruse asta, să fie trimis pe front, s-a dus pînă la Ministerul de Război. A aflat Răducu, mai tîrziu, cînd â intervenit să-1 demobilizeze. I-au arătat atunci toate cererile pe care le făcuse Ştefan ca să fie trimis pe front, în linia întîi". Se ridică brusc de pe canapea şi începu să se plimbe. „Nu mi-e deloc somn. Mi s-a închis inima. M-am împărtăşit, dai nu m-a învrednicit Dumnezeu..." Apoi se întoarse spre el, tulburată, şi adăugă : „Să nu-i vorbeşti mamei de toate lucrurile astea..." „Care lucruri ?"' „De ce ţi-am spjus cu

Ioana... Face mare păcat că nu-1 crede, Ştefan o iubeşte Ce s-a întîmplat cu fata aceea, e altceva..."

Gheorghe Vasile **o** asculta acum cu oarecare greutate. Simţea aromeala somnului şi **o** plăcută oboseală în oase. în salon se făcuse, parcă, deodată frig, şi îşi mai turnă un pahar. „Dar tu de unde le ştii ?" o întrebă clipind des din ochi ca să se trezească. Irina ridică din umeri. „Mi le-a spus ea, Ioana. Mi le-a spus şi Ştefan... Sînt amîndoî nefericiţi, şi e mare păcat. E păcat, căci se iubest foarte mult... Dar poate aşa a hotărît Dumnezeu", adăugă încet, reîncepînd să se plimbe. Pe jumătate adormit, Gheorghe Vasile încercă să-şi cureţe oul roşu. Dar îl scăpă dintre degete şi îl privi cum se rostogoleşte pe covor. Irina i-1 ridică şi începu să-1 cureţe. „M-a doborît somnul", spuse el trecîndu-şi apăsat palma pe faţă ca să se desmorţească. Irina îi reumplu paharul şi-i întinse oul curăţat.

„Mai voiam ^ă-ţi spun ceva. D-ta ştii că eu şi Spiridon sîntem cununaţi pe vecie. Mama tot vrea să mă mărite. Dar eu n-am să mai mă mărit. Nu-i spune asta, ca să n-o mîhneşti, dar voiam să ştii că tot ce e al meu şi-al băiatului, e şi al d-tale. Dacă m-o lua Dumnezeu înaintea d-tale, să ştii că unele lucruri sînt la Biriş, în păstrare. Să ai mare grijă de ele. Sînt pentru Gheorghiţă, să aibă bani de învăţătură..."

în dimineaţa aceea, Irina umbla pe străzi cu pasul repede, grăbită, ca şi cum ar fi întîrziat de la o întîlnire. Dar umbla f§ră să privească unde calcă, apucînd pe străzi la întâmplare, cu ochii plecaţi, pe jumătate închişi, ca şi cum s-ar fi luptat să nu adoarmă. întîlnea mereu grupuri de oameni vorbăreţi, aproape veseli, căci era **0 zi** limpede de primăvară, cu cerul albastru, neaşteptat de senin. Se trezea la răstimpuri în dreptul unei biserici **şi** atunci

încetinea pasul, urmărind cîteva clipe copiii jucîndu-se **în** hainele lor de Paşti pe trepte. Apoi pleca mai departe, mai grăbită. De abia cînd auzi sirena se opri şi privii tulburată în jurul ei. La început nu-şi dădu seama **în** ce cartier se află. Se rezemă de un gard şi respiră adînc, plecîndu-şi obosită capul. Un domn ieşi chiar atunci dintr-o curte şi, trecînd prin faţa ei, îi spuse : „Nu vă speriaţi. Se fac exerciţii de apărare antiaeriană, S-a anunţat şi la radio..." Ii zîmbi şi trecu mai departe, întorcînd la răstimpuri capul ca să vadă ce face. Irina rămase cîtva timp rezemată de gard, apoi se hotărî brusc şi porni în direcţia opusă. Fluierau necontenit sergenţii şi grupuri de copii alergau gălăgioşi pe trotuar. Oamenii ieşeau pe la ferestre, trăgeau, apoi ridicau transperantele, nedecişi, plecîndu-sc către stradă şi privind în toate părţile. „Sînt exerciţii 1" auzea Irina. „Dar se închide apa ?*' întreba o femeie bătrînă dinapoia unui gard de lemn. *,3-a* anunţat la radio", repeta cu încăpăţînare cineva. Apoi, deodată, izbucnind parcă din toate părţile, se auziră tunurile, antiaeriene. „Intră în casă ! strigă o voce bărbătească. Se fac exerciţii cu bombe adevărate şi rişti să-ţi cadă o schijă în cap..." „Vreau doar să mă uit puţin", spuse o femeie. Irina ridică fruntea şi privi. Cerul era tot atît de albastru. Doar că începuse să fie punctat cu nouraşi albi, foarte mărunţi, ca o erupţie, care apăreau ca din senin şi se risipeau repede. Privind cu mai multă atenţie, zări, foarte sus, o sticlire metalică, apoi încă una* pînă ce, clipind des ca să-şi limpezească ochii, descoperi întreaga escadrilă, zburînd în ordine, fără grabă, ca la o paradă. Zgomotul motoarelor se auzea din ce în ce mai clar, cu toate salvele artileriei antiaeriene. Irina îşi prinse fruntea în amîndouă mîinile şi rămase aşa cîteva clipe. Cînd se trezi, aproape că nu se mai auzeau voci. îşi trecu mîna pe faţă şi începii să alerge. Zărise biserica de departe. Cîţiva oameni urcări în fugă treptele şi dispăreau înlăuntru. Irina ajunse istovită, respirînd anevoie, şi se lăsă să cadă în genunchi, lîngă uşă, în întuneric. Biserica era aproapfie goală, dar ardeau încă luminări şi mirosea puternic a frunze proaspete şi a tâmîie. „Nu e exerciţiu, e adevărat, vorbea o femeie. Ne bombardează americanii. Au venit acum şi americanii peste noi..." Intrau mereu oameni palizi, speriaţi, şi îngenuncheau în faţa icoanelor, îşi ascundeau faţa în palme, murmurau. Femeile se adunaseră toate lîngă altar. Preotul apăru deodată şi-şi plimbă privirile rătăcite pe deasupra , tuturor,"apoi intră repede în altar şi-şi îmbrăcă odăjdiile. ,.Binecuvîntează-ne !" strigă o femeie. Preotul deschise porţile împărăteşti şi rămase neclintit, ca şi cum ar fi aşteptat un semn. ,-,Binecuvîntează-ne !" strigară mai multe voci. Exploziile se auziră atunci din nou, foarte aproape, şi biserica se clatină ca mişcată din temelii. Cîteva vitralii. de la ferestrele turlei săriră cu un pocnet surd şi se făcură ţăndări pe lespezi. în clipa următoare un stol de vrăbii năvăli prin spărturi şi începu să se învîrtească ciripind în înaltul bisericii. „Binecuvîntât fie numele lui Dumnezeu !" începu preotul cu o voce sugrumată, ridicînd privirile. Exploziile următoare păreau mai depărtate/" mai surde, şi ţipetele copiilor se pierdeau acum într-o bubuitură prelungă, subterană, care clătină din nou temeliile. Irina gemu şi-şi duse repede mîna la gură. întăreşte-mă, Maica Domnului şopti ea cît putu mai încet. Dar simţi că o cuprinde deznădejdea şi se ridică brusc, aproape fără să se uite unde calcă, şi alergă către altar. îşi făcu loc printre femsi şi se trînti în genunchi în faţa preotului. „întăreşte-mă, părinte !" şopti. Se lăsase deodată o nefîrească linişte. Cîteva clipe, nu se auzi decît ciripitul vrăbiilor care se roteau înspăimîntate sub turlă, „întăreşte-mă părinte*', se ruga încet Irina. Preotul o' privea ca şi cum n-ar fi înţeles ce se întîmplă. „S-a speriat, spuse o femeie întinzînd mîna s-o mîngîie pe umăr.

„Dumnezeu să te întărească" rosti rar preotul. Apoi se auziră din nou salve de artilerie anti-aeriană şi copiii începură să plîngă. Preotul privea spre Irina, zgîrcită la picioarele lui, cu mîna la gură. Se făcu deodată foarte palid şi, plecîndu-se anevoie, în odăjdii, o prinse de subţiori şi b ridică. Irina îi apucă mîna şi i-o sărută. în acea clipă exploziile se auziră în şir, din toate părţile, şi toate geamurile săriră în ţăndări. Luminările se stinseră ca dintr-o singură, nevăzută suflare. Preotul îşi împreună tremurînd mîinile şi *ie* înălţă către catapeteasmă. „Christos a înviat ! strigă el cu un glas neaşteptat de puternic. Adevărat că a înviat ! Christos, Dumnezeul nostru, ă înviat cu moartea pre moarte călcînd ! împăratul nostru ceresc a înviat !... Doamne, Dumnezeule mare", adăugă coborînd deodată glasul şi îngerfUnchind în faţa altarului. Vrăbiile începură să zboare tot mai jos, pe deasupra-femeilor cu frunţile lipite de lespezi, amuţite.

Tîrziu, după încetarea alarmei, cînd biserica se golise, Irina îşi luă cîteva luminări, le ascunse sub haină şi ieşi. Treptele bisericii erau acoperite de moloz şi ţăndări de sticlă. Cerul se întunecase ; un nor negru de fum se înălţa spre-miază-noapte şi văzduhul era încărcat de funingine şi praf. Soarele se întrevedea, parcă foarte aproape, palid-roşcat, prin pîcla fumurie care se lăsase deasupra oraşului. Un zvon nedesluşit de voci speriate, întretăiate de ţipete surde, răzbătea din toate părţile. Coborînd treptele bisericii şi ajungînd în stradă, Irina zări alergînd spre ea o femeie despletită : „N-avem apă !" striga. Trecu pe lîngă ea ca şi cum n-ar fi văzut-o, silindu-se să alarge strigînd într-una : „N-avem apă ! N-avem apă !..." La capătul străzii, cîteva case ardeau cu flăcări înalte şi un nor nefiresc de galben se alcătuia deasupra lor, clătinîndu-se alene, şovăind în văzduhul întunecat şi prăfuit. „N-avem apă !" auzea necontenit Irina. Pe trotuarele murdare de moloz şi funingine, la ferestrele cu geamuri sparte, prin curţi, apăreau şi dispăreau oameni buimăciţi, chemîndu-se unii pe alţii, ridicînd necontenit privirile spre cer, întrebîndu-se ce se întîmplă. De-abia cînd, întorcînd spatele focului şi călcînd repede, în neştire, cu ochii în caldarîm, Irina pătrunse pe strada vecină, începu să desluşească înţelesul cuvintelor care-i ajungeau istovite în urechi. „Au distrus Gara de Nord, înţelegea ea. Au bombardat Atelierele Căilor Ferate !... Au distrus... Au bombardat... Arde Calea Victoriei... Au distrus... Americanii... Au bombardat..." Fără să-şi dea seama, începuse să alerge. „în zi de Paşti, auzea ea mereu. Au bombardat... Au distrus..." După ce trecu de Grădină, oamenii păreau mai puţin speriaţi. Pe aici nu căzuseră bombe. Dar fumul şi pulberea pătrunseseră pînă aici. „Au bombardat rezervoarele, auzea Irina. N-o să mai avem apă..." întîlnea mereu maşini, taxiuri, camioane care alergau parcă ameţite de fum, căutînd să evite străzile bombardate, îndreptîndu-se spre bulevarde. Irina îşi dădu seama că o pornise greşit şi se întoarse cu un pas moale, ostenit. Cînd reveni în dreptul Grădinii, intră şi se aşeză pe o bancă. Rămase multă vreme aşa, cu privirile pierdute, cu mîinile rezemate pe genunchi. Cîteva vrăbii prinseră curaj şi începură să se joace chiar lîngă ea, în pietriş. Tîrziu, Irina îşi ascunse obrazul în palme şi începu să plîngă. După vreo jumătate de ceas, se ridică şi porni din nou, parcă mai istovită, cu fruntea plecată. Se îndreptă spre locuinţa Ioanei, Cînd se apropie, simţi că i se înmoaie picioarele şi se rezemă de un zid. Oamenii alergau şi pe aici agitaţi, parcă n-ar fi ştiut încotro s-o apuce, nici ce să facă. Treceau pe lîngă ea fără s-o vadă. Soarele pătrundea mai greu prin pîcla de fum şi praf şi se auzeau claxoane şi ţipete stridente, de maşini brusc frrnate. pe care Irina nu ştia unde să le caute, pentru că, în faţa ei, strada părea pustie. Se desprinse anevoie de zid şi porni strîngîndu-şi cu deznădejde pumnii.. La colţ înţelese deodată. Pe locul unde se aflase casa Ioanei, şi alte multe case dimprejur, erau acum cîteva movile

fumegînde de cărămizi şi moloz care se **revărsau pînă în mijlocul străzii. Grupuri de oameni urcau şi** coborau **peste ruini-,** clătinîndu-**se, orbiţi de praf,** împiedicîndu**-se** în **fiare şi bîrne,** strigîndu**-se în neştire şi** acoperindu**-şi** apoi repede **gura cu palma, ridicînd la** răstmipuri amîndouă braţele, însîngerate, **către cer.**

Nu ştia de cît timp se afla acolo, îngenuncheată printre cărămizi, în mijlocul străzii. **De** mult **nu mai** vedea şi **nu** mai auzea nimic. **îşi** simţea doar cîteodată gura foarte uscată **şi** încerca anevoie să înghită. Atunci parcă se deştepta şi, cîteva clipe, zarva o copleşea din nou, revedea aceleaşi umbre agitîndu-se în pulbere şi descoperea luminările stinse în faţa ei. Le reaprindea pe amîndouă, apărîndu-le cîtva timp cu palmele, pînă ce se stingeau din nou, fără ca ea să-şi dea seama. Tîrziu, simţi că o trage cineva de braţ. Era un soldat, cu faţa plină de praf, şi Irina se ridică anevoie, culegîndu-şi dintre cărămizi luminările stinse. Soldatul o conduse pe celalt trotuar, în faţa unei case rămase în picioare. „N-avem apă !" auzi strigînd în urma ei. Voi să se aşeze pe trotuar, dar pretutindeni erau numai ţăndări de geamuri şi moloz. Soldatul dispăruse şi Irina se îndreptă spre ruini. Parcă începuse să se întunece. Pe o targa improvizată din scînduri se aflau cîteva trupuri, pe jumătate acoperite cu o pătură. Irina îşi făcu cruce şi trecu mai departe. Un camion cu soldaţi se oprise la intrarea străzti. Irina umblă aşa cîtăva vreme, parcă ar fi căutat ceva, apoi se reîntoarse pe locul de unde plecase şi îngenunche din nou, printre cărămizi, şi reaprinse luminările. Apoi, multă vreme, nu mai văzu nici **nu** mai auzi nimic.

Cînd, tîrziu, redeschise ochii, văzu că una din luminări arsese aproape în întregime. Scoase din buzunar o altă lumînare, o aprinse, aprinse apoi şi **pe** cealaltă, care arsese **numai pe** jumătate **şi le** ţinu **pe** amîndouă între **pumni** pînă ce simţi fierbinţeala flăcărilor. Atunci, ridicînd brusc privirile, îl văzu de departe. înaintînd împleticindu-se în uniforma militară, dar fără chipiu, cu faţa murdară cu o tăietură însîngerîndu-i obrazul, cu ochii pe jumătate închişi. îl văzu apropiindu-se. încercînd să-şi ducă mîna la frunte, dar renunţînd şi rămînînd cu palma deschisă, foarte aproape de cap, nemaiştiind ce să facă, pînă ce braţul începu să-i tremure şi atunci îl lăsă să cadă. neputincios. în clipa următoare îl văzu alergînd spre ruine, împiedicîndu-se şi căzînd. Dar se ridică repede şi porni mai departe, căţărîndu-se pe movila de cărămizi, ajungînd pînă sus şi căzînd din nou, şi continuînd să înainteze în genunchi, cu amîndouă mîinile răscolind printre cărămizi, pînă ce unul din soldaţi se urcă după el şi-l trase înapoi, în mijlocul străzii, susţinîndu-l de mijloc. Atunci Irina se ridică brusc, alergă spre el, îi prinse mîna şi i-o sărută. „împărate !" şopti ea. Ştefan o privi lung, ca şi cum n-ar fi recunoscut-o. Sînt aici amîndoi, spuse el tîrziu, trecîndu-şi palma însîngerată peste buze. „împărate !" şopti din nou Irina. „Sînt aici, repetă el. întoarse capul spre ruini. Cîţiva soldaţi ridicaseră targa şi se îndreptau spre camion. Irina îi prinse braţul, dar se zmuci şi alergă făcîndu-şi loc printre grupurile care se strînseiă în jurul camionului. îl văzu apoi reîntorcîndu-se pe ruine, coborînd repede şi începînd să dea la o parte cărămizile, scormonind molozul cu palmele, încercînd să smulgă o bîrnă. Se apropie de el şi-i puse mîna pe umăr, dar el continua să lucreze gîfîind, ca şi cum n-ar fi simţit-o.

„Nu sînt aici, spuse Irina. Nu e casa asta..."

Ştefan ridică fruntea şi privi în toate părţile,, rătăcit. Irina întinse mîna şi-i arătă casa din faţă, numai pe jumătate dărîmată. Ştefan o privi lung, concentrat, apoi privi ia dreapta, la stînga, şi din nou la dreapta spre capătul străzii, ca şi cum ar fi încercat, într-o supremă încordare, să se orienteze. „Unde sînt ?" întrebă el. „Nu mai sînt aici. Au plecat..."

„Spune-mi unde sînt, şopti el'sugrumat. Irina, spune-mi unde sînt !. adăugă prinzîndu-i braţul şi strîngîndu-1 cu putere. Irina, o imploră strîngindu-i şi mai tare braţul. Irina!" „Au plecat, spuse ea. tîrziu, fără să-şi ridice privirile. S-au împărtăşit azi noapte şi azi dimineaţă au plecat." Ştefan îi lăsă braţul şi o privi din nou lung, trudindu-se să înţeleagă. „Ce s-a întîmplat ? întrebă. Ce ?"

„E Pastele, spuse foarte încet Irina. E săptămîna luminată..."

II

Sună de cîteva ori, scurt. Ii deschise Adela. „Nu primeşte pe nimeni. S-a închis de ieri în cameră şi nu primeşte pe nimeni. N-a mîncat nimic..."

Irina intră. Pe un scaun, în coridor, aştepta Biriş cu o ţigară neaprinsă între buze. îi strînse mîna zîmbind şi, condusă de Adela, se apropie de uşa din fundul coridorului. Rămase cîtva timp nemişcată, ţinîndu-şi răsuflarea. „Sînt eu, Irina, şopti." începu să aştepte, cu fruntea foarte aproape de uşă. „Sînt Irina", repetă ea mai tare. Auzi cum răsuceşte cheia şi intră. Ştefan era în mijlocul camerei îmbrăcat civil, dar fără cravată. Nu se bărbierise de cîteva zile. Tăietura de-a lungul obrazului începuse să se vindece. Irina se îndreptă spre el şi-1 sărută. Ştefan **o** privi lung, fără nici **o** expresie, apoi se întoarse la fereastră. Cerul era înnourat, dar' nu a ploaie. Bătea un vînt repede şi pomii de curînd înfrunziţi îşi aplecau înfriguraţi crengile. ,,E şi Biriş aci. E alături", spuse Irina. Aşteptă cîteva clipe, dar văzînd că nu răspunde, se aşeză pe scaun. Aici era odaia băiatului. Patul fusese scos şi se adusese pentru Ştefan o canapea. Se aşeză pe scaun lîngă canapea şi începu să aştepte. Tîrziu, Ştefan întoarse brusc capul de la fereastră şi o privi speriat. „Ce faci ? o întrebă. Nu cumva te rogi ?" „Nu, nu mă pot ruga", spuse încet Irina.

.Credeam că te rogi, continuă el mai liniştit, credeam că te rogi la Dumnezeu..." „Nu, nu pot", spuse foarte încet Irina. Apoi iar tăcură amîndoi, multă vreme. Ştefan îşi lipi fruntea de geam. „De ce nu fumezi?" îl întrebă deodată Irina. El întoarse mirat capul. „Ţi-am adus ţigări", continuă Irina ridicîndu-se repede şi îndreptîndu-se spre el cu un pachet şi o cutie de chibrituri în mînă. „Ah, da, e adevărat...", începu Ştefan. Apoi se întrerupse brusc. Reveni în mijlocul camerei, îşi aprinse o ţigară şi se aşeză pe canaoea. Fuma tăcut. După cîtva timp se apropie de fereastră, * o deschise şi zvîrli mucul de ţigară în grădină. „Curios, spuse. Uitasem de ţigări..."

De atunci, de cîte ori intra, îl găsea fumînd. în cameră plutea un fum gros, înecăcios, şi Irina se îndrepta de-a dreptul spre fereastră şi o deschidea. Auzea apoi pe Adela bâtîndu-i sfios în.uşa, se întorcea şi îi .lua tava din mînă. „N-a mîncat nimic', îi spunea Adela cînd o întîmpina. Fumează într-una, dar nu mănîncă nimic. Noi, familia, sîntem disperaţi. Nu vrea să ne primească, nu deschide uşa nimănui. Noroc că tocmai în ziua aceea... ştii d-ta... îl'demobilizase. L-au retrimis la minister. Şi de-acolo i-a obţinut Răducu concediu..." Vorbea într-una, pregătind sandwichurile şi aşezîndu-le pe tavă. Cînd vedea că.totul c gata, Irina se ducea să bată la uşă. Adela o aştepta cu tava, să se reîntoarcă. Intrase o singură dată, pentru că uşa era deschisă. Ştefan nu se dezlioise de fereastră, nu scosese un cuvînt şi nu se atinsese de mîncare. După un sfert de" ceas, Adela plecase. Nu mai încercase de. atunci. Ştefan rămînea lîngă fereastra deschisă. Privea ramurile care tremurau uşor, necontenit ; doar cîteodată, la răstimpuri, încremeneau, o singură, nesfîrşită clipă, cînd totul parcă rămînea pe loc, şi apoi iar începeau să tremure, mirate, bănuitoare, neodihnite. „A fost Biriş să te vadă, spunea Irina. A aşteptat cîteva ceasuri, apoi a plecat.

Are să treacă din nou mîine." îi aşeza tava pe măsuţa de lîngă canapea. Apoi se ducea la fereastră, îi lua braţul şi-**1** trăgea uşor după ea. Ştefan se aşeza pe marginea canapelei, îşi trecea palma pe obraz şi îşi freca ochii. Irina îi întindea un sandwich şi, în cealaltă mînă, paharul cu lapte. „Nu mi-e foame", spunea el. Ea punea sandwichul în farfurie, dar continua să-i întindă paharul cu lapte. în cele din urmă, Ştefan îi lua şi începea să bea, cu greutate, parcă tot s-ar fi înecat. Rana din obraz i se vindecase complet. în dimineaţa bombardamentului, îi spusese Adela, trenul de la Constanţa se oprise la vreo treizeci de kilometri de Bucureşti. După ce umblase mult timp pe şosea, Ştefan întîlnise un camion militar care-1 adusese pînă la barieră, dar acolo camionul se răsturnase. Nu ştia nici ea bine din ce pricină. Toate astea nu Ie aflase de la Ştefan, ci de la un camarad al lui pe care-1 întîlnise Răducu la minister. Cîteva zile nu se bărbierise. Apoi, într-o dimineaţă, intrînd în odaie, Irinei i se păru schimbat. Părea mult mai slab şi mai palid şi semnul rănii părea mai adînc. înţelese că se bărbierise. „Azi e parastasul de nouă zile, îi spuse ea. Trebuie să te îmbraci..." îl privi cum îşi trece mîna prin păr, în neştire. Ea se apropie şi-i întinse cravata neagră pe care i-o dăduse Adela. „Unde mergem ?" o întrebă. „La biserică", spuse Irina. îi luă braţul şi-1 trase uşor după ea. Jos, în stradă, îi aştepta taxiul. Apoi, iarăşi, multe zile la rînd, văzu cum figura i se schimbă treptat; întîi uşor adumbrită, murdară, apoi mai întunecată, aspră, aproape înrăită. Dar într-o dimineaţă îl găsea iar bărbierit, şi tăietura din obraz părea din nou mai adîncă. „Nu mi-e foame", spunea el. Irina aşeza sandwichul pe farfurie şi rămînea cu paharul cu lapte întins, pînă ce simţea că o doare mîna, şi atunci îl lua în mîna cealaltă. Ştefan îşi trecea palma pe obraz, îşi freca ochii. în cele din urmă apuca paharul şi începea să soarbă încet, cu eforturi. Apoi se ridica brusc şi se apropia de fereastră. Crengile erau acum mai pline şî

verdele frunzelor mai întunecat. „...N-fi vrea să deschidă, Se pltogea Adela îrimei, aşezîndu-i sanriwfchwifce pe tavă. Nu .ascultă de nimeni. Parcă nici n-ar avea familie. Cel puţin, bine că socrii iui nu sînt în Bucureşti. Bătrînul Bologa e bomav de inimă, n-a putut veni. Nici măcar mu i-a răspuns la telegramă, nici la scrisori. N-a răspuns nimănui.." Uneori, cerul era foarte albastru, şi nori altoi, uşori, alergau ameţitor de repede. Alteori, în odaie era aproape întuneric. Cerul arăta întunecat, a ploaie, şi crengile din dreptul ferestrei începeau să se agite speriate, gemîncL ,„»A primit pînă acum zeci şi Sute de telegrame şi scrisori de condoleanţe, îi spunea Adela, de pe front şi de la minister, de pretutindeni. Nici nu le-a desfăcut. Unele, mai importante, i le-am citit noi, prin uşă, dar sînt sigura că nu le-a ascultat. Erau şi telegrame de la miniştrii lui, şi le-a răspuns Răducu. L-am rugat şi pe Biriş să răspundă în numele lui..." Apoi a fost al doilea şi al treilea bombardament, şi deşi Adela şi Răducu îi bătuseră cu pumnii în uşă, îl rugaseră, îl imploraseră să coboare în adăpost, Ştefan rămăsese nemişcat în dreptul ferestrei, privind cerul. După încetarea alarmei, Adeia şi Răducu îi băteau din nou la uşă şi-1 chemau : „Ştefan! Ştefan !..." Nu răspundea niciodată. Continua să fumeze, privind cerul sau crengile care tremurau mereu, şi nu se opreau decît foarte rareori, dar atunci parcă împietreau, şi Ştefan se retrăgea un pas înapoi în odaie, speriat,

„A fost iar Răducu la minister, îi spunea Adela. I-a prelungit concediul. Dar cît o să mai poată să ţină aşa ? Ar trebui să scrie ministrului. A fost secretarul general aici, să-i prezinte condoleanţe. Nici n-a vrut să-1 primească. L-am scuzat noi, cum am putut. Pe timpurile astea, cu atîtea nenorociri în toate părţile, cu atîtea morţi, e greu să mai vină cineva să-ţi prezinte, personal, condoleanţe. Ar trebui să se gîndească..." Irina lua tava, ciocănea l-a uşă şi-i striga. „Sînt eu, Irina..." Apoi aştepta săi audă cheia răsucindu-se în uşă şi intra. îl găsea lingăi fereastră, primeai **carul. Q**©M£, Adela ©**J** întâmpină speriata. „A disparat * A plecaşi L. ieşisem să fac mişte cumpărături şi emdî mr-am întors am văzut uşa de la odaia lui deschisă şi camera goală... Am telefonat lua Răducu; să> ia o nmaşină şi să-1 canste la cimitir, căci mie mi-era urît să mă dome singură. Bar nu era arada.. Dealtfel, nki nit ştiu dacă ar fi izbutit să găsească mocminstele. Ştii cura au fost, săracii,. înmormin/taţL dacă nu s-a mai găsit aproape nimic..." Irina coborî repede în stradă. Era o dimineaţă de mai şi din curţile vecine se revărsa mirosul tare **de** Hliac sălbatic Pe aici căzuseră foarte puţine bombe, dar strada era aproape pustie şi casele cu transperaratele lăsate păreau părăsite. Irina mergea repede, aproape alergînd, eăutînd «n taxi. îl zări de departe, aşezat pe marginea trotuarului. Strada era tot aşa cum o lăsase, desfundată de cratere, pe jumătate blocată de dărîmături. Movilele de cărămizi, moloz şi grinzi ***vin*** putuseră fi clătinate. Rămăseseră acolo, parcă mai provocatoare acum, după atîtea ploi care le îndesaseră în propriul lor trup, făcîndu-le mai dmre, mai indiferente, irina se aşeză **tăcută** Ingă el, pe **trotuar.**

„Era într-ua sat din Moldova, începu deodată Ştefan, fără să se întoarcă. Era în ianuarie **1943„** după Stalingradl Oamenii **aia** ieşit într**-o** noapte, **a** ieşit tot sa:tu\ şi au îngenuncheat îm zăpadă, **eu** făciii şi lumânări în mînă, **eu** preotul în odăjdii' în mijlocul**-tor,** şi **au** început sâ se roage. Spuineau că se îatcare morţii **de** la S-fcalingrad„ că se întercv regimente întregi, la casele **Lor,** şi> trec pe-ac®!^ pe şoseaua din margioeasaitului.™"

Tăcu şi rămase meditat **vreme** cai privirile în gol Apoi îşi cântă pachetul şA-şi aprinse o ţigară. „Cum au sfert că ***am*** săi treacă pe-acolo, pn» marginea satului ?** întrebă **el** fiăarăi **SH**» pricească. „I-a Itmunat Dumnezeu"', spuse **&teet** Irina:. Ştefan* carat imn» să fumeze, cm ochii pîronip ***îm*** gol.

„Tu cum aii ştiat o întrebă deodată, înt©reî™$ **capul.** Ave» **CE** figură **diară* arnesmxţătoare,** şi Iiuina îşi **plecă repede**

fruntea. „Cum ai ştiut ?" repetă el apucîndti-i braţul şl strîngîndu-i-1 din ce- în ce mai tare. Irina îşi duse palma la ochi şi începu să plîngă lin, tăcut. Ştefan 6 privi mult timp, apoi îi lăsă braţul.

„Dacă ai ştiut, puteai să-i Spui şi ei, începu el tîrziu, • fără s-o privească. Aşa cum i-ai spus atunci, la cutremur..." „I-am spus", şopti Irina foarte încet. Ştefan întoarse speriat capul. „I-am spus de mine. Credeam că are să se întîmple cu mine. I-am spus cum să se roage, cum am să mă rog eu. I-am spus să-mi aprindă luminări şi toată ziua aceea să rămînă lîngă mine. I-am spus că dac-o fi să mor neîmpărtăşită şi nespovedită..." Ştefan se ridică brusc şi se depărta, cu pasul repede, hotărît şi ferm, fără să întoarcă capul, pînă ce se pierdu printre ruini, la capătul străzii. Irina privi mult timp în urma lui, cu ochii împăienjeniţi de lacrimi. „Iartă-mă, Doamne, dacă fac păcat", şopti ea tîrziu şi se ridică anevoie, istovită.

A doua zi, cînd îi bătu în uşă, Ştefan nu-i deschise. Rămase acolo multă vreme, ciocănind Ia răstimpuri şi spunînd : „Sînt eu, Irina !" Adela aştepta alături, cu tava în mîini, plictisită. După un sfert de ceas, renunţă şi reveni pe coridor. Tocmai intrase Biriş.

„Voiam să te rog ceva, începu el oarecum încurcat. Mi-a spus Cătălina că unul din răniţii de la Spitalul ei, un colonel, Băleanu, vrea să-1 vadă pe Ştefan. Spune că vrea să-1 vadă neapărat..." Erau aşezaţi amîndoi pe canapea. Adela plecase după cumpărături şi Irina îi luase tava şi-o păstra pe genunchi. Şi atunci, pe neaşteptate,' apăru Ştefan. Tăietura din obraz părea din nou sîn^erîndă, iritată ; parcă trecuse într-adins cu lama pe deasupra ei, bărbierindu-se. „Vrea să te vadă colonelul Băleanu", spuse Biriş. Ştefan se aşeză pe un scaun în faţa lor. „Nu poate, să mă vadă. E orb..." Apoi băgă mîna în buzunarul hainei^ îşi scoase pachetul cu ţigări şi-1 întinse lui Biriş. „Vrea să-ţi vorbească, spuse Biriş luînd o ţigară. A rugat-o p

Cătălina. E în pavilionul Cătălinei... Nu, nu aprind încă, adăugă repede văzînd că Ştefan îşi apropiase chibritul. Fumez prea mult..." „Ştiu ce vrea, dar n-am să mă duc. Spune-i Cătălinei să mă scuze..." „A insistat mult..." „Ştiu. Dar nu pot." Se ridică brusc de pe scaun. „Aveam de gînd să mă duc la minister, adăugă, dar am să mă duc mîine. Tot nu mai e nimic de făcut... Ce se întîmplă cu frontul ?" întrebă întorcînd capul către Biriş. „Pare oarecum stabilizat" în nordul Moldovei. „Nu mai e nimic de făcut", repetă Ştefan. îşi scoase batista şi începu să-şi tamponeze tăietura sîngerîndă. „Haideţi la mine", le spuse deodată şi porni înainte. Irina luă tava şi intră. Ferestrele erau amîndouă deschise şi în odaie pătrundea adierea amiezei de mai. Ramurile pline, stufoase, tremurau foarte încet, în soare. Ştefan se aşezase pe canapea. „Sînt treizeci şi trei de zile, spuse. Ce trebuie să fac, Irina ?" Ea aşeză tăcută tava pe măsuţă. Biriş îşi apropie odată ţigara de nări, apoi se hotărî, îşi căută nervos cutia de chibrite şi şi-o aprinse. „Ştiu ce vrea Băleanu, continuă Ştefan. Ca să-mi spună că eu sînt vinovat, că din vina mea s-a întîmplat... Şi are dreptate", adăugă repede, cu un glas sugrumat, ridicîndu-se şi apropiindu-se de fereastră. Biriş fuma, înghiţind adînc fumul şi dîndu-i apoi drumul cu un oftat lung. Irina îşi pusese mîinile pe genunchi şi aştepta. Soarele se juca acum printre ramuri şi cădea pe covor în pete mari, aurii, nestatornice. „Evident că are dreptate, reluă Ştefan revenind în mijlocul odăii. Aşa i s-a întîmplat şi lui. După mulţi ani, dar s-a întîmplat..." Se aşeză din nou pe canapea, parcă mai liniştit, şi o privi pe Irina. „E din cauza lui Vădastra. Mi-a spus-o chiar el... De altfel, e un om admirabil. Are foarte mult curaj..." Tăcu iar. Irina îşi trecu o mînă pe frunte, apoi şi-o reaşeză lîngă cealaltă, pe genunchi. Biriş se ridică să caute o scrumieră. „E marele amor al Cătălinei", spuse scuturîndu-şi nervos ţigara. Se reaşeză pe scaun şi continuă să fumeze, fără să privească spre nici unul din ei. „Mi-a spus că e din

cauza iui Vădastra, repetă Ştefan. Mi-a spus că s-au certat odată, demult, cînd locuiau împreună şi i-a tras i atunci o palmă scoţîndu-i ochiul de sticlă. Şi acum m-a pedepsit Dumnezeu, mi-a spus, mi-a luat Dumnezeu lumina ochilor..." „Nu e adevărat, îl întrerupse speriată Irina. Să nu mai spună aşa, eă e păcat..." „Aşa crede eL Şi ştia că aşa se va întâmpla, ştia de mult, de cînd a început războiul..."

„Nu e adevărat, repetă Irina parcă tot mai speriată. Trebuie să mă duc să-1 văd...'" „...Era întotdeauna voluntar. Conducea echipele contra partizanilor ascunşi în subteranele Odesei. Ştia ce are să i se întîmple. Umblau prin întuneric, lipiţi de ziduri, şi-apoi deodată ceilalţi îi orbeau cu aruncătoarele de flăcări. Aveau muniţii puţine şi foloseau mai ales aruncătoarele de flăcări. Băleanu ştiai ce-l aşteaptă..." „Trebuie neapărat să mă duc să-1 văd", j repetă deznădăjduită Irina. Biriş se sculă să-şi stingă; ţigara. Petele de soare tremurau pe covor, deplasîndu-sej încet către oglindă. Cîteva clipe în urmă intră Adela.; Râmase în prag, intimidată. ,,S-a anunţat la BBC că vom fi din nou bombardaţi, vorbi ea foarte repede. Au anunţat că, dacă nu capitulăm, vom fi bombardaţi zi şi noapte, vom fi bombardaţi pînă nu va mai rămîne o singură casă hi picioare, în toată ţara." Se opri stînjenită şi încercă săj zîmbească. privindu-i pe rînd pe fiecare. „S-a anunţat adineauri la BBC", repetă ea.

De a doua zi. Ştefan se reîntoarse la minister şi Irins începu să vină serile. Dar nu-1 găsea întotdeauna acasăj şi atunci rămînea cîtva timp de vorbă cu Adela, aşezata amîndouă pe canapeaua din coridor, aşteptîndu-1. *„ti* fost pe-aici mama Ioanei, îi spunea Adela coborînd tainic glasul. A stat multă vreme cu el, în odaie. Mi-a spus c* plîngea ca un copil... Eu nu l-am auzit niciodată plîngînc adăugă. Poate, doar, în timpul nopţii..." O privea lung insistent, parcă ar fi vrut s-o facă să înţeleagă că trebuS sa spună şi ea ceva. Tîrziu, Irina se ridiea brusc. *JSbx* mai pot să-1 aştept. S-a făcut noapte..." Pleca, strîngîndu-şi fularul de lînă în jurul gîtului şi umerii i se înfiorau, deşi noaptea de început de mai nu era rece. Mergea repede, parcă cu teamă, prin întuneric, pînă ce zărea, încă departe, în faţa ei, punctul de jeratic al ţigării şi atunci micşora pasul şi se apropia cu grijă, ca să nu-1 sperie. Rămînea cîteva clipe, nevăzută, în întuneric, apoi îi şoptea. „Ştefan !... Sînt eu, Irina..." îi găsea uneori pe bancă, sub unul din castanii bătrîni care străjuiau bulevardul, şi se aşeza lîngă el, fără să spună nimic. Cîtva timp, Ştefan continua să fumeze tăcut, ca şi cum n-ar fi simţit că e acolo, alături de el. „Aveam o fotografie, începu el odată. Era prima noastră fotografie, cînd eram logodiţi; era din mai 1933. întotdeauna i-am spus că e cea mai reuşită fotografie. Ne-a făcut-o un băiat tînăr ; îmi pare rău că nu i-am ştiut niciodată numele. Era cu mama lui şi cu o verişoară, o fetiţă de liceu. Le fotografiase de mai multe ori, pe ele amîndouă, dar voia să fie fotografiat şi el, în grup, măcar o singură dată. Noi tocmai treceam pe-acolo, şi m-a rugat să-i fotografiez. Apoi a venit spre noi, zîmbind, intimidat, şi mi-a spus : «Dacă-mi daţi voie.» Ioana a început să rîdă şi şi-a întors faţa spre mine luîndu-mi repede braţul. Şi în acea clipă ne-a fotografiat... Ne-a cerut pe urmă adresa, dar n-am crezut că ne va trimite fotografia. Şi totuşi ne-a trimis-to. Era expediată din Braşov, dar n-avea nici nume, nici -adresă... Era în mai 1933. Era îmbrăcată cu o bluză cu buline roşii. E curios cum nu şi-a mai făcut de-atunci bluze <ou buline roşii..." Apoi tăcu iar, timp îndelungat, fumînd, pivind numai înaintea lui, în întuneric. *Re bulevard treceau cîteodată maşini cu farurile aproape oarbe, înaintând încet, ca frică. Irina îşi strîngea mai tare fularul în Jurul gâtului, aşteptînd. Tîrziu, Ştefan întoarse capul spre ea. „„!Pu ma te duci acasă ?" o întrebă. Atunci se ridică uşor, âi întinse mîna, dar Ştefan nu o văzu şi Irina rămase cu ea întinsă

cîteva clipe, apoi şi-o ascunse ruşinată în buzunarul pardesiului.

„Noapte bună", îi spuse depărtîndu-se şi dispărînd repede în întuneric. Revenea, cu încăpăţînare, în fiecare seară. „Vrea să se mute, îi spunea Adela. Un coleg de minister, care a fost evacuat la Timişoara, îi pune apartamentul lui la dispoziţie... De altfel, probabil că vom pleca şi noi, adăuga coborînd glasul, vom fi şi noi evacuaţi..." Bătea la uşă şi începea să aştepte. „Sînt eu, Irina", şoptea.

Auzea comutatorul electric apoi cheia răsucindu-se în Broască. îi găsea în mijlocul odăii, dar Irina stingea repede lumina, căci ferestrele erau întotdeauna deschise. „Camuflajul ! şoptea ea. Te^ trimite direct în lagăr»." Ştefan se apropia de fereastră ***şi*** Irina se aşeza pe scaunul din faţa canapelei. Luna dispăruse şi noaptea îşi regăsise singurătatea, plenitudinea. Stelele sclipeau timid, aburite, depărtate, fără nici o putere împotriva întunericului care se ridica parcă din pămînt, odată cu toate acele miresme amare de frunze proaspete şi sevă. în faţa ferestrelor, crengile negre se clătinau la răstimpuri, aproape fără zgomot, ca prin somn. „Spunea că, singură, i-ar fi fost frică, începea Ştefan fără să întoarcă capul, dar cu mine îi plăcea să umble nopţile pe munte. Cînd şedeam la cabană, plecam întotdeauna, noaotea, către Bulboci. O lăsam pe ea înainte, pe potecă. Doar cînd trebuia să trecem puntea, mergeam eu înaintea ei şi o ţineam de mînă. Era în iulie 1933. Dar după aceea, am fost mereu pe munte... E curios că nu-mi aduc aminte ce-mi spunea. Vorbeam eu tot timpul. Din cînd în cînd, izbutea să spună şi ea ceva, dar nu-mi mai aduc aminte. Nu mi-au rămas decît imagini. Dar imagini foarte precise, pînă în cele mai mici amănunte. Văd şi acum fiecare piatră pe care ne aşezam ca să-ne odihnim, sau să privim luna..." Se întorcea de la fereastră şi începea să se plimbe încet, prin întuneric. Tîrziu, Irina se ridica brusc, parcă şi-ar fi amintit de ceva, şi-i spunea. „Noapte bună, Ştefan !"

In ziua următoare a fost un nou bombardament masiv şi către seară cerul se însîngerase deasupra oraşului. Venind, Irina ocoli mai multe străzi desfundate şi răscolite de bombe.

„Plecăm mîine, îi şopti Adela de la uşă. Răducu spune că e o nebunie ce facem, că ar trebui să capitulăm. Spune că ne garantează anglo-americanii..." îl găsi, în întuneric, în dreptul ferestrei deschise. Cerul se zărea deasupra arborilor, dogorit de vîlvătăi depărtate. Irina se apropie şi-i puse mîna pe braţ.

„Mîine sînt patruzeci de zile. Te aştept la biserică, la ora 11." „De ce?" o întrebă Ştefan fără s-o privească. „E parastasul de patruzeci de zile." îşi scoase automat pachetul din buzunarul hainei şi aprinse o ţigară, dar după primul fum o aruncă în grădină. „Nu mai pot, spuse. Nu mai pot..." Irina rămase acolo, lîngă el, în dreptul ferestrei. „Nu mai pot fuma. Cred că "m-am intoxicat." Se auzeau la răstimpuri detunături depărtate, prelungi, care veneau parcă de sub pămînt şi clătinau casa din temelii. „Te aştept mîine la 11", îi spuse din nou Irina şi voi să plece. „Am visat-o azi-noapte, vorbi deodată Ştefan. Era îmbrăcată în rochia cu care m-a întîmpinat la aeroport, acum trei ani. Părea foarte fericită şi-mi zîmbea. Parcă tot voia să-mi spună ceva. Dar nu mi-a spus." Se dezlipi de fereastră şi începu să se plimbe, dar după cîtva timp se reaşeză pe marginea canapelei. în odaie se reflecta tot mai puternică vîlvătaia roşie a cerului. „Eu am visat-o pe doamna Zissu", spuse Irina. „Dar de unde ai ştiut că era doamna Zissu ?" „Am mai visat-o odată. Ştiam că era ea." Crengile reîncepură să tremure în dreptul ferestrei, ca deşteptate de vînt. Ştefan îşi duse mîna în buzunar şi scoase pachetul, dar îşi aminti repede şi, după ce-l răsuci cîtva timp între degete, nehotărît, îl aşeză pe măsuţă. „Săraca d-na Zissu, spuse. Cît a mai suferit Ioana din cauza ei..." Sări brusc în picioare şi începu să se plimbe prin cameră. „Credeam că avem o

viaţă întreagă în faţa noastră şi că voi avea timp destul s-o iubesc, să fiu numai al ei. Mu mă grăbeam. Aveam o cameră secretă şi aveam probleme <3e rezolvat. Voiam să ştiu, mai ales, cine este d-na Zissu. Existenţa mea îşi găsise acest sens : să dezleg misterul d-nei Zissu... Cred că **am** fost nebun ! exclamă cu o voce uscată. Nebun de legat !..."

Şovăi o clipă în faţa uşii, apoi o deschise hotărît şi ieşi pe coridor. Irina se duse repede la fereastră, trase storurile şi aprinse lumina. Cîtva timp în urmă Ştefan se întoarse cu o sticlă de vin şi două pahare. Irina îl privi speriată. Se apropie de el şi îi luă mîna. „Ştefan, îl imploră, Ştefan, nu bea!" „Nu mai pot fuma", spuse el şi umplu paharele. Irina continua să-1 privească înspăimîntată. în bătaia lămpii, figura lui părea şi mai îmbătrânită, ofilită, cu umerii obrajilor jstrăpungîndu-i pielea, cu buzele palide, uscate, cu ochii înneguraţi. începuse să încărunţească cu cîţiva ani în urmă, dar în ultimul timp tîmplele căpătaseră nuanţa stinsă **a** scrUmulukii de ţigară". Semnul rănii din obraz se vedea acum foarte clar şi adînc. „Ştefan, e păcat!" şopti Irina. JEUdică deodată privirile şi le opri în ochii ei, cîteva clipe ; apoi zîmbi. „Nu-ţi fie frică... Doar astă-seară, că **au** mai pot fuma...*

în acea săptămîna **s-a** mutat într-o garsonieră din strada Bucovinei, **pe** care i-o cedase colegul evacuat la Timişoara. Secţia **la** care lucra Ştefan fusese strămutată în parte **la** Snagov, dar el ceruse să rămînă pe loc. De curînd fusese însărcinat cu coordonarea serviciilor evacuate în **mai** multe părţi ale ţării. **Venea** foarte devreme 3a minister, îşi **lua** dejunul **şî adesea masa de** seară **la** cantină, şi revenea **în** strada Bucovinei destul **de** tîrziu. **O** zărea întotdeauna, de departe, plimbîndu-6e pe trotuar, cu capul plecat, zgribulită **în** pardesiu, **deşi** serile **se** făceau din ce în ce **mai** caîde. Alergau aeconteroît maşini cu farurile oarbe, **dar, la** căderea nopţii, erau foarte puţini trecători **pe** stradă. **Cfed** o **zărise Ştefan** pentru prima

oară, Irina tocmai **fmese acostată** ***ăe Soi*** **cheflii. Unwl** îi **pusese** mama **pe** umăr şi îi **vorbea,** cu **oarecare greutate ;** celălalt **îi** priveai **pe** amîndpi rîzînd **foarte bine dispus. Irina se** rezemase **de** zid, zîmbind încurcată. **Ştefan grăbi pasul, se** apropie şi-i luă braţul, trăgînd**-o după el. In acea** seară s-aw **dus** piuă în Bulevardul Elisabeta şi s**-au aşezat pe o** bancă. „Trecînd pe-aici azi dimineaţă, începu **Ştefan,** am văzut**-o** deodată **îri** faţa mea. **Era** îmbrăcată **exact** ca Ioana, **avea** acelaşi corp. Şi totuşi, cînd m-am apropiat, am văzut că nu seamănă. Dar, de departe..." Se întrerupse, lăsînd să treacă şirul de camioane militare, încărcate, care **se** îndreptau spre capul Podului. „Fac mereu socoteala. Ce-am avut noi ? Cîţiva ani. Iar de cînd **am** plecat **a** doua oară pe front, am văzut**-o** în total cîteva sâptămîni... Nu ştiu de ce mi se părea că avem toată viaţa înaintea noastră, că vom îmbătrîni împreună. Şi atunci, evident, nu rămîneam lîngă ea.." Se opri, întoarse o clipă capul spre Irina, apoi îşi căută pachetul şi-şi aprinse o ţigară. „Mă tot întreb, începu el tîrziu, mă întrebam şi adineauri de ce te mint. De ce te mint mereu..." „Nu mă minţi !" făcu deodată Irina. „Ba da. Tu **n-ai** de unde să ştii. Cînd am plecat pe front, credeam că **n**-am să mai mă întorc. Era un fel de sinucidere. Eram sigur că voi rămîne acolo, aşa cum au rămas atîţia, sute de mii, oameni nevinovaţi, nu ea mine. Voiam să termin. Mi **se** părea că ratasem tot. îmi bătusem joc **de** norocul meu. E greu să-ţi explic. Crezusem în ceva, nădăjduisem ceva — şi apoi îmi rămăsese doar scrumul între degete. Nu mai aveam nimic de ce să mă agăţ. Simţeam că n-o mai iubesc pe Ioana„." „Nu e adevărat, şopti speriată Irina. O dubeşti şi ai iubit-o întotdeauna. Ţi s-a părut doar că n-o mai iubeşti..."' Ştefan întoarse capul şi-i întîlni ochii, aprinşi deodată în întuneric. „Ştiu, spuse el, dar nu-mi dădeam seama. Mi **se** părea că n-o mai iubesc aşa cum **o** iubisem la începiat. **în fond, e** acelaşi lucru ; e tot atît de grav..." „Nu e adevărat, repetă Irina. Nu e adevărat..."

In seara următoare o găsi aşteptîndu-1 în gang. Tocmai începuse să bureze şi Irina intrase să se adăpostească. Urcară la etajul trei. Era o odaie mobilată pretenţios dar fără gust, şi mobila zisă modernă părea deja uzată, desuetă. Pe birou se aflau două sticle de vin şi mai multe pahare. Irina se aşeză pe un scaun, aproape de birou. „Mă simt mai bine aici, spuse Ştefan. E foarte urît. îmi place." Se opri în mijlocul odăii şi urmări privirile Irinei. „Să nu-ţi fie frică. Beau numai cînd nu mai pot fuma." Apoi se aşeză pe marginea divanului. „Am visăt-o azi noapte. Dar se întîmplă un lucru ciudat. Nu mai seamănă cu ea. Parcă începe să devină alta..." Se întrerupse şi-şi lăsă privirile în gol. „Ceea ce mă exasperează mai mult, e că nu-rci amintesc ce-mi spunea..." „Ce-ţi spunea în vis ?" întrebă Irina. „Nu. Cuvintele.ei adevărate. Ce-mi spunea cînd eram împreună... Imaginile le păstrez foarte limpede..." Apoi tăcu iar multă vreme. „îmi.aduc aminte, reîncepu cu o voce joasă, profundă, îmi aduc aminte de zii>.a cînd i-am vorbit întîia oară de camera secretă. Era îmbrăcată..." Se întrerupse, şi după cîtva timp zîmbi. Era îmbrăcată cu aceeaşi bluză cu buline roşii. Erau logodiţi de curînd. Se plimbau pe sub teii de la Cotroceni. Ioana întorcea mereu ochii spre el. îi vedea şi acum ochii ei imenşi, nefiresc de limpezi. Se ridică brusc, destupă o sticlă de vin şi umplu două pahare. Irina îl urmărea fascinată. Ştefan se apropie de ea şi-i întinse paharul. Apoi se reaşeză pe marginea divanului şi bău. Dar scutură din cap şi aşeză paharul pe masă. „Nu mai pot, spuse. Nu mai pot să beau..." „Cum ai visat-o ?" îl întrebă Irina repede, aproape în şoaptă. „Nu mai ştiu dacă era ea. Nu semăna... Mi s-a mai întîmplat asta, să mi se pară că nu mai seamănă, că devine alta. Cînd am văzut-o în rochia de mireasă..." Se întrerupsei privind înaintea lui, în gol. „Ah, da. îmi aduc aminte; Mi-a spus atunci o sumă de lucruri."

Apucă din nou paharul. Sorbi puţin **şi rămase cu el** în mînă. „îi era milă de Partenie, continuă. **îi** părea rău..." Aşeză paharul pe colţul mesei şi-şi căută pachetul cu ţigări. Dar multă vreme nu îndrăzni să-şi aprindă ţigara. O răsucea între degete, o apropia de nări. Apei îşi aminti deodată că acestea erau gesturile lui Biriş **şi** puse ţigara la loc în pachet. „Simt că înnebunesc, începa deodată sărind brusc în picioare. Nu mi-a mai rămas nimic. Nu mai pot nici măcar fuma. Şi nu pot să beau. Am încercat de atîtea ori. Nu pot să beau. Nu pot." Irina îl privea cum se plimba prin cameră. „N-am decît o singură fotografie, aceea pe care o purtam în portmoneu. Nu mi-a mai rămas nimic altceva. Cînd am văzut-o ultima oară, citea 6 carte. îmi aduc foarte bine aminte ; o ţinea într-o legătură de piele, ca să nu-i strice coperţile. **Nu i**-am văzut titlul. Aş vrea măcar să pot citi cartea aceea, dar nu-i cunosc titlul. N-am avut curiozitatea s-o răsfoiesc, să văd ce carte citea..." Se aşeză pe marginea divanului şi-şi cuprinse o clipă capul în palme, dar îi fu ruşine şi, întoreîndu-se spre Irina, îi zîmbi, ca şi cum şi-ar fi cerut iertare. „Măcar dacă aş putea-o visa în fiecare noapte. Am văzut odată un film..." Se întrerupse şi-şi duse iar palma lafrunte.

„Da, dar acolo era altfel. Era altceva..."

Ca de obicei, Biriş se aşeză pe aceeaşi bancă în grădina spitalului, îşi desfăcu ziarul şi începu să citească. Era în primele zile după debarcarea Aliaţilor în Normandia. Din dimineaţa de 6 iunie, oamenii erau descurajaţi; foarte mulţi speraseră, pînă în ultimul moment, că debarcarea va avea loc în Balcani ; unii crezuseră chiar că se va face pe coasta românească a Mării Negre. Biriş nu-şi făcuse, însă, nici o iluzie. Desfăcu jurnalul şi începu să citească telegramele, fără grabă, aproape fără curiozitate. Mai avea o jumătate de ceas înaintea lui. Cătălina cobora

întotdeauna la ora mesei, cîteva minute după ce orologiul spitalului bătea douăsprezece. Atunci traversa curtea în uniforma ei de infirmieră şi Biriş o privea cu aceeaşi pornire de admirație şi ură pe care o avusese cînd, cu vreo şase luni în urmă, o văzuse pentru prima oară îmbrăcată în alb. Cătălina se hotărîse să devină infirmieră după ce-l întîlnise pe Băleanu. Pînă atunci nu se gîndise niciodată că ar putea fi de folos răniților altfel decît ca artistă dramatică. De cînd începuse războiul, făcuse parte din nenumărate trupe improvizate care colindau spitalele din Basarabia şi, mai tîrziu, de la Odesa şi din Crimeea organizînd festivaluri artistice pentru răniți.. Plecase pentru prima dată în toamna anului 1941, cu o trupă pe care o crease Dan Bibicescu. Biriş îi condusese la gară exasperat, presimțind parcă tot ce avea să se întîmple. Cătălina se despărțise de mult de Bibicescu, dar cînd se întorsese din Basarabia erau din nou împreună. I-o spusese chiar ea. Părea iarăşi schimbată, absentă, şi repeta mereu : „N-are nici o importanță !" Apoi, cîteva luni în urmă, la Crăciun, rupsese din nou. Bibicescu renunțase să mai organizeze festivaluri pentru răniți şi reintrase la Teatrul Regina Măria. Cătălina îi adusese vestea în seara de Crăciun. „S-a terminat definitiv," îi spusese. Şi pentru că îl văzuse pe el, Biriş, îmbujorîndu-rse şi ascunzîndu-şi privirile, adăugase repede : „De altfel, n-are mare importanță. Nu ne-am iubit niciodată. Era o simplă obişnuință. Acum sînt cu altcineva..." El ridicase brusc fruntea. „E un băiat frumos. L-am întîlnit Ia laşi, cînd se-ntorsese în permisie de pe front. Spune că mă iubeşte. Nu prea cred, dar îmi face plăcere..." Biriş îşi simțise tot sîngele adunîndu-i-se la tîmple şi trase adînc din țigară. „Şi atunci, cum rămîne cu 19 octombrie o întrebă cu o voce groasă, înăbuşită de fum. Cătălina zîmbise, cu o neaşteptată fclîndețe, apoi ridicase din umeri: „N-are importanță", spuse.

Cîteva săptămîni în urmă, plecase din nou. O prmdnsesfr pe peronul Gării de Nord. Era un ger cumplit şi grupul de actori şi actrițe se înghesuiseră într-un vagon abia încălzit, înfăşurați în şube şi blănuri ieftine, cu pături pe picioare, fumînd țigări proaste, bînd necontenit din bidoanele cu rom. Biriş îşi făcuse loc printre ei cu o nedesluşită milă. Majoritatea erau actori ratați, care jucaseră o stagiune, două în teatrele de provincie, roluri neînsemnate, apoi se aciuiseră pe lîngă vreo Prefectură sau vreo Primărie, ocupîndu-se de programele culturale, organizînd serbări de binefacere, recitind poezii la 24 Ianuarie şi la 10 Mai. Erau tineri îmbătrâniți înainte de vreme şi femei fără vîrstă, dar viguros fardate. Erau şi cîțiva elevi de Conservator şi două fete foarte tinere, care priveau emoționate în jurul lor. Atunci o văzu pe Cătălina şi i se păru şi mai îmbătrînita, cu fața ei de păpuşă ofilită, cu părul care-i cădea peste obraji, un păr parcă prăfuit de timp, aproape murdar, şi i se păru că de-abia acum îşi regăsise adevărata ei familie. Dar îşi trecu repede mîna peste frunte, încercînd să-şi alunge deznădejdea, şi o luă deoparte, pe coridor. „De ce trebuie să te duci cu oamenii ăştia ?" o întrebase şoptind. Cătălina ridicase din umeri. „Ne facem fiecare datoria cum putem", spuse. „Bine, dar..." Auzi semnalul de plecare şi Cătălina îl împinse spre uşă. în prag îi cuprinse capul în mîini şi-l sărutase pe obraji.

Nu uita niciodată să-i scrie, simple cărți poştale fără nici o indicație, care-i soseau prin poşta militară. Şi cînd revenea la Bucureşti, îl anunța întotdeauna telegrafic. „L-am întîlnit pe Viziru la Odesa, îi spusese odată, în primăvara lui 1942. Nu ştiam că e şi el pe front." „Sper că are să-i treacă, spusese Biriş. E o nebunie a lui." „Venise la teatru şi am stat puțin de vorbă cu el. Ce s-a întîmplat ? Pare un alt om..." „Amorul'" spusese Biriş zîmbind. „Probabil. îmi plac bărbații care cred în amor..."

Biriş începuse din nou să tragă adînc, cu furie, din ţigară. „Dar tu, cum mai stai cu amorul ? o întrebă. Ce-ţi face prietenul ?..." Cătălina ridicase din umeri. „Nu mai sînt cu el. Ne-am despărţit de mult. Sper că nu i s-a întîmplat nimic. N-am mai auzit de el. Era şi el în Crimeea..."

Multă vreme, n-a mai ştiut exact ce se întîmplă cu ea, dacă face parte din trupa Teatrului din Odesa sau continuă să colinde spitalele militare cu echipa de actori ambulanţi. îi scria foarte des din Odesa, îi vorbea de piesele de teatru în care joacă sau de rolurile pe care le prepară. Apoi primea o telegramă şi se ducea s-o întîmpine la gară. O regăsea mai îmbătrînită, cu obrazul mai răvăşit, cu fruntea uşor încreţită şi ochii obosiţi — dar îşi simţea inima zvîcnindu-i îndată ce o zărea, la fereastra vagonului, şi începea să aştepte clipa aceea neasemuită cînd, coborînd ultima treaptă, Cătălina îl cuprindea în braţe şi-1 săruta pe amîndoi obrajii, clipa cînd o simţea întreagă foarte aproape de el. Uneori, Cătălina îl privea cu severitate. „Iar ai slăbit, îi spunea. Şi ai febră, ai obrajii roşii. Ce s-a întîmplat ?..." Biriş ridica din umeri. „Nu e nimic grav. Am fost la radiografie şi mi-au spus că nu e nimic grav... De fapt, nu-şi mai făcuse de mult nici o radiografie. Ultima era din toamna **1941,** cînd stătuse cîteva luni la un sanatoriu militar. „Ai chelit aproape complet, îi spusese altădată Cătălina, cînd o întîmpinase pe peron. Ar trebui să te razi în cap. Profită cît e cald, acum, vara, şi eşti în vacanţă..." Şi deodată, pe neaşteptate, îl anunţase că urmează cursuri de infirmieră. Primise scrisoarea în toamna lui **1943,** din Odesa, şi o săptămîna în urmă îi telegrafiase că soseşte. Era de nerecunoscut, îşi schimbase coafura ; buclele nu-i mai cădeau pe deasupra urechilor, peste obraji ; îşi tăiase părul şi-1 purta băieţeşte. întinerise deodată. Gura era din nou foarte roşie şi ochii îşi pierduseră ceaţa. „Am întîlnit un sfînt, îi spuse în taxiul care-i aducea de la Gara de Nord spre garsoniera **ei. E orb.** M-am îndrăgostit **de el..." Era una din** acele **zile** nefireşti.de vară de la începutul **lui noiembrie.** Castanii **de pe** bulevarde îşi scuturaseră **de* mult** frunzele, dar crengile păreau din nou înmugurite **în** lumina umedă, blîndă, aurie. Mirosea a cimitir **părăsit şi** a pădure. „L-am întîlnit o singură dată, acum **trei** ani. Atunci era căpitan. Avea nişte ochi foarte frumoşi, albaştri..." Taxiul se oprise şi Biriş se trezi brusc. **Apucă** cele două mici valize ale Cătălinei şi le transportă **în** ascensor. Apoi îi întinse mîna, cu un gest fără voia lui patetic, ca şi cum şi-ar fi luat pentru totdeauna rămas bun. „Nu urci-o clipă la mine, să bem un ceai ?" îl rugă Cătălina. Se aşeză în acelaşi bine cunoscut fotoliu şi Cătălina îşi scoase tăcută cîteva lucruri din valiză. Apoi trecu alături să pună apa la fiert. Erau aceleaşi bine ştiute gesturi, dar parcă le făcea altcineva, care încă nu le învăţase prea bine. „Acum ştiu şi eu ce înseamnă să **fii** îndrăgostită", îi spusese tîrziu. Plecase după cîteva **zile** şi de-atunci îi scrisese destul de rar ca să**-1** informeze doar că-şi terminase cursul de infirmieră şi că lucrează acum la spitalul unde se află Băleanu. în februarie, Băleanu fusese transportat la Bucureşti, într-un pavilion de mari mutilaţi care-şi aşteptau rîndul la operaţiile de chirurgie estetică. I se făcuse **o** primă operaţie **la** Odesa, dar de cîte ori îşi amintea de ea Cătălina îşi **prin**dea fruntea în palme. Avea faţa pe jumătate arsă, **spur** nea. Nu numai ochii. Jumătate de faţă..." Biriş aflase destul de tîrziu cum îl cunoscuse. „Umblam din pavilion **în** pavilion şi recitam versuri. într-un salon, un rănit **cu faţa** întreagă bandajată m-a strigat: «Domnişoară, **domnişoară!** Am încremenit. Mi se părea că mai auzisem odată vocea aceasta blîndă, bărbătească. Domnişoară !«• **mă striga** el mereu. M-am apropiat de el, **i**-am luat mîna **şi** atunci mi-am adus aminte. Ne-am adus amîndoi aminte..."

Auzi orologiul Spitalului bătînd miezul zilei, şi îşi împături cu grijă jurnalul. Apoi începu să aştepte. O văzu coborînd scările triste de ciment şi îndreptîndu-se spre el. Se ridică, îi sărută mîna, apoi se aşezară amîndoi pe **bacă.** „Cum îi merge ?" o întrebă. ,.E tot aşa. Săptămîna viitoare se încearcă o nouă operaţie." Biriş îşi scoase pachetul şi-şi aprinse o ţigară. „Ce se mai întîmplă ?" întrebă Cătălina. „Prost. Se "apropie sfîrşitul." „Nu te întrebam de război, îl întrerupse ea. Vreau să ştiu ce se mai întîmplă cu Viziru... Aurel îl aşteaptă mereu. Vrea să-i vorbească..." Biriş continuă să fumeze, privind înaintea lui, peste straturile cu. flori, către zidul înalt şi sinistru al spitalului. „Nu l-am văzut de mult pe Viziru. Ţi-am spus ce mi-a răspuns ultima dată : că ştie ce vrea să-i spună..." „Nu ştie nimic, îl întrerupse Cătălina. Aurel vrea să-i vorbească de altceva. Vrea să-1 întărească, să-1 consoleze..." Biriş îşi stinse ţigara pe pietriş, călcînd-o cu piciorul. „Mănîncî azi cu mine sau rămîi la spital ?" o întrebă.

„Cred că am să mănînc cu tine. Aşteaptă-mă o clipă, mă duc să "mă schimb..." O urmări cum se depărtează, cu mâinile în buzunarele halatului, printre rondurile cu flori, im plin soare, şi zîmbi împăcat.

în dimineaţa de 25 august, Gheorghe Vasile, ajutat de Irina, începuse să transporte pachetele cu cărţi în căruţa care-i aştepta în faţa casei. Erau colecţiile lui de cărţi şi broşuri de popularizare, învelite în jurnale şi legate cu sfoară. Multă vreme, învăţătorul sperase că va putea transporta cu trenul biblioteca ***Aşezămintelor Culturale.*** Săplămîni întregi lăzile pline aşteptaseră în salon, în îtimp ce învăţătorul umbla prin oraş ca să afle cum le-ar putea expedia la Giurgiu. Dar expediţiile se făceau cu destulă greutate, iar pe de altă parte învăţătorul nu ştia ***wade*** să se ducă şi cui să se adreseze. în cele din urmă, pe la mijlocul lui iulie, se hotărîse să-şi transporte biblioteca ***Aşezămintelor Culturale*** cu o căruţă.

Gîndul **evacuării începuse să**-1 **ispiteai după al fliiMLm. bombardament.** Căzuseră **cîteva bombe pe strada vecină şi** multe din geamuri se **sparsrră. în** acea **după-amiasă d**-na Ivaşcu plecase **să** caute un **geamgiii,** iar **el se afla în** salon, **silindu-se** să lipească **benzi** de hîrtie **la ana din** ferestrele cu geamul crăpat. Auzi portiţa din **curte desdn-**zîndu-se şi văzu intrînd o femeie bătrînă, dar încă **zdra-**vănă, cu un geamantan vechi, de carţpn presat, **în** mâini. Probabil că era destul de greu, căci femeia se **opri ca** el în mijlocul curţii, îl lăsase jos şi-şi şterse **amtadonă** mîinile de fustă. Apoi privise cu mirare şi admiraţie ***ïtx*** jurul ei. „Caut pe madam Irina, spuse. Eu sînt madam Porumbache, mătuşa lui Petrică Biriş. Am adus nişle lucruri pentru madam Irina..." Se aşezase pe un scaun în salon şi-şi rotea necontenit ochii, admirînd.

„Frumoase case ! exclama Ia răstimpuri. Aşa aveam **şi** noi, în Ferendarî. Poate le cunoşti d-ta..." începu **să-i** descrie casele şi **să-i** povestească. **îi** povesti în acea **după-**amiază de timpurile de bogăţie dinaintea celuilalt **război;** ochii i se umpleau de lacrimi **şi** atunci, privea din **nou Sa** jurul ei, emoţionată. Apoi, dintr-o dată, schimbă vorba. „Petrică, nepotu-meu, **s**-a îmbolnăvit din nou. **S-o fi** speriat, căci a căzut **o** bombă chiar la capătul străzii **şi** praf a făcut-o ! **Şi** m-a rug_at să vă aduc lucrurile **astea,** pentru madam Irina. **Spune** să **sini** lucruri de mare **preţ şi** că dacă. Doamne fereşte, se întîmplă de cade vreo **bombă—"**

Atunci **se** întorsese Gherghina Ivaşcu cu **geamgiul** în geamantanul de carton **presat se** aflau trei tabHoari şi o seamă de obiecte din vitrine înfăşurate cu **mare** griji în foiţă. Gherghina părea **mâniată.**

„încă **nu s-a întors Irina ? îl** întrebă. **De cînd** 9-» prăpădit **Ioana,** fata **şi-a pierdut minţile. A uitat si** de copil, **a uitat de toate..." Gheorghe Vasile** o lăsă pHa-gîndu**-se d-nei Porumbache şi se retrase în odaia lui Priwi tulburat, cu frică, dulapul in** care-şî **adunase** colecţiile

Aproape că îşi completase «Biblioteca pentru toţi» ; îi mai lipseau numai unsprezece numere; Şi toate comorile acestea ar putea fi într-o bună zi distruse de bombardament... Se lăsă deznădăjduit jn fotoliul de piele galbenă. Şi deodată înţelese cît fusese de naiv. ***Aşezămintele Culturale*** n-aveau rost în capitala ţării. Aşezămintele erau plănuite să ducă lumina la sate, şi în primul rînd în satul unde fusese el învăţător, în Dobreştii din Vlaşca. începuse să aştepte căruţa din primele zile ale lui august. Scrisese surorii lui, scrisese noului învăţător, primarului, preotului, şi trimisese chiar un mandat poştal, pentru cheltuielile de drum ale căruţaşului. Venea, îl anunţase învăţătorul, un văr de-al lui, Cojocaru, care tocmai fusese lăsat la vatră, invalid, cu o mînă înţepenită din umăr. înainte de război, Cojocaru fusese căruţaş la Giurgiu. Dimineţile, Gheorghe Vasile ieşea pe stradă să-1 aştepte. Se plimba prin faţa casei, ajungea pînă la capătul străzii, se încumeta uneori pînă la staţia de tramvai din bulevard, apoi se reîntorcea, nervos, abătut, descurajat. în ultimele zile, de cînd începuse ofensiva rusească pe tot frontul Moldovei şi erau lupte crîncene la porţile laşului, era deznădăjduit. Vin ruşii peste noi ! spunea. Ne-au prins aici, ca pe şoareci într-o cursă..."

Cojocaru sosise în noaptea de 23 august. Le bătuse în geam cu codirişca şi-o trezise pe Irina. Caii erau istoviţi şi flămînzi. Era prea tîrziu ca să mai ajungă pînă la grajdul pe care-1 găsise Gheorghe Vasile în Obor. I-au deshămat şi i-au adus în curte, lăsînd căruţa, cu roţile înţepenite, în stradă. A doua zi, după ce Cojocaru dusese caii la grajd, se anunţase la radio lovitura de stat a regelui Mihai şi încetarea ostilităţilor cu Sovietele. Gheorghe Vasile rămăsese împietrit în mijlocul salonului. Tîrziu, îşi trecu dosul palmei peste buze şi se întoarse spre Cojocaru. „Să plecăm în noaptea asta, vere, că dau ruşii

peste noi," Cojocaru clătinase din cap. „Nu ţin caii. Trebuie să-i odihnim măcar o noapte şi-o zi. Altminteri, he lasă pe drum..." în dimineaţa următoare, Irina şi Gheorghe Vasile începură să încarce pachetele cu cărţi în căruţă, înainte să se fi întors Cojocaru cu caii de la Obor. Cîteva avioane germane zburară foarte jos, la mai puţin de cinzeci de metri înălţime, îndreptîndu-se spre centrul oraşului. Cojocaru tocmai se întorcea. „E jale mare pe bulevard," le spuse. Gheorghe Vasile parcă nici nu l-ar fi auzit. Se urcase în căruţă şi aşeza cu grijă pachetele în lăzi. Irina îi aduse două pături, coşul cu mîncare şi alt coş cu sticle de vin şi o damigeana mare cu apă. D-na Ivaşcu ieşi pe trotuar ca să-i ureze drum bun. Gheorghe Vasile îi sărută mîna, apoi o sărută pe Irina pe obraji. „Merg şi eu să vă petrec pînă în bulevard", spuse Irina şi se sui repede în căruţă! D-na Ivaşcu voi să spună ceva, dar un zgomot asurzitor îi acoperi glasul şi în clipa următoare avioanele izbucniră deodată pe deasupra caselor. Caii zmuciră brusc şi căruţa o porni neaşteptat de repede, clătinîndu-se.

Ajungînd în bulevard, Cojocaru opri şi întoarse capul spre Irina aşteptînd să coboare. „Mai merg puţin, mai merg pînă în Obor, spuse ea. Măcar să vă văd ieşiţi la barieră..." De pe trotuare, cîţiva oameni îi priviră în treacăt, fără interes. Păreau obosiţi, dezamăgiţi şi totuşi se plimbau fără astîmpăr, agitaţi. Parcă ar fi aşteptat ceva, dar nu ştiau nici ei ce aşteaptă. Un tînăr cu ochelari şi faţa foarte palidă privea necontenit către cer. Căruţa o porni din nou şi Irina îşi făcu cruce. „Numai de nu ne-ar ajunge din urmă, făcu Gheorghe Vasile. Că dacă e armistiţiju_ şi nu-i mai opreşte nimeni, într-o zi, două, ajung~aici, peste noi..." Irina se ridică şi-şi căută un alt loc printre lăzi. Dar zdruncinăturile le simţea şi aici, cu aceeaşi putere, şi după cîteva clipe se reîntoarse la locul pe care-1 avusese la început, în spatele lui Cojocaru. Doi sergenţi de stradă o urmăriră cum se clatină printre lăzi

şi-i zîmbiră. Apoi se auzi o sirenă in spatele lor şi Cojocaru întoarse încruntat capul Se apropia în goană o camionetă de pompieri, încărcată pînă la refuz. Erau cîţiva soldaţi rezervişti, aproape bătrîni, mai mulţi civili eu figuri exaltate, ridicînd mereu braţele în aer şi strigînd cuvinte care nu se desluşeau, şi un comisar de poîiţie cu o faţă solemnă, înţepenită. Cojocaru trase hăţurile cu toată puterea braţului sănătos, răsturnîndu-se mult pe spate, şi izbuti să oprească căruţa. Camioanele trecură pe lîngă ei ca o nălucă, învăluindu-i într-un fum albăstrui mirosind puternic a benzină. Dintr-o curte ieşi un tinerel cu o bicicletă, o încalecă şi, pedalînd de cîteva ori, se apropie de căruţă. Ajungînd în dreptul lui Gheorghe Vasile îi strigă : „Bombardează mereu Palatul Dar nu au avioane de bombardament Vin cu avioanele de vînătoare şi lasă cîte-o bombă... Dacă rezistăm încă o zi, două, scăpăm !..." Trecură prin faţa cîtorva case dărîmate de bombardament. Pe ruini erau tolăniţi în soare doi copii care-i urmăriră multă vreme din ochi. Cînd ieşiră din bulevard, căruţa se înţepeni dintr-odată şi Cojocaru începu să-şi şfichiuiască biciul pe deasupra cailor, înjurînd. Cineva coborî de pe trotuar şi se apropie de ei, dar caii se opintiră şi căruţa se smuci deodată. Omul le făcu semn cu mîna, rîzînd. Gheorghe Vasile îşi scoase pălăria şi-l salută, clătinîndu-se, săltmd între zdruncinături. „Acum trebuie să caut loc de casă, spuse el plecîndu-se spre Irina, să clădesc *Aşezămintele..."* Voi să mai adauge ceva, dar se întrerupse şi ridică speriat ochii Auziră zgomotul avioanelor şi văzură cum se împrăştie oamenii, strigînd, disparînd în curţi, culcîndu-se la pămînt. Caii o luară la goană. Gheorghe Vasile se făcu mic în căruţă, pitindu-se între lăzi. Irina îşi acoperi ochii. Trei avioane germane trecură fulgerător pe deasupra lor. Se auziră cîteva şuierături ascuţite, scurte, şi zăriră ţăndările sărind din caldarîm. Cojocaru strînse frîul ca să potolească goana cailor, apoi întoarse capuL Părea

înveselit şi ochii îi sclipeau. „Sînt avioane de vînătoare, le strigă el. Aţi văzut cum mitraliau ? !..." **Oamenii ieşiră** iar pe trotuare, zgomotoşi, agitaţi, privind în toate **părţile,** trecînd strada unii peste alţii, gesticulînd. „Poate **ar fi** mai bine să nu mai mergeţi, spuse Irina, să mai **aşteptaţi** o zi, două..." Gheorghe Vasile îşi trase pălăria pe **ochi, ca** şi cum n-ar fi auzit. Soarele îi lovea acum din faţă, **orbindu-i.** Cojocaru începuse să fluiere. Strada era pe alocuri desfundată de gropi şi caii înaintau la pas, cu **capetele** tot mai apropiate de caldarîmul zdrenţuit, parcă **l-ar** fi mirosit. învăţătorul îşi scoase batista şi şi-o trecu pe obraz. „Acum, ca am pornit, **nu** mai mă las, vorbi **el** tîrziu cu un fel de mînie reţinută. Nu mă las pînă n-**oi** clădi ceva cum nu s-a mai văzut în Dobreşti..." După puţin timp, ieşiră într-o stradă pietruită, cu case mici, noi, care păreau însă pustii. Cojocaru mîna liniştit, fluierînd într-una. Dar **la** capătul străzii **îl opriră doi** soldaţi. Erau în uniformă **de** campanie, **cu căşti şi** puşti **mitralieră.** „Mergem la Obor, **le** spuse Cojocaru. Avem **nişte cărţi** cu noi..." **Gheorghe** Vasile **se ridicase în** picioare în căruţă. „Sînt cărţi folositoare, începu **el, cărţi de cultură pentru întreg neamul românesc..." Soldaţii se apropiară** nedumeriţi. Aveau **feţele arse de soare,** transpirate, **prăfuite.**

,JN-o să **puteţi trece, le spuse unul** din **ei. La Obor** sînt lupte cu germanii. N-aţi văzut avioanele ?"

„Tot oraşul e înconjurat, spuse celalt. N-aţi auzit la radio ?"

„Eu ştiu **cum se iese din Bucureşti,** vorbi **Cojocaru. Nu e** nevoie **să trecem prin** Obor. **Mai cunosc eu locuri...***

„Sînt cărţi de mare valoare, începu din nou Gheorghe Vasile. Trebuiesc puse la adăpost. Vin ruşii..." Soldaţii se dădură la o parte şi *le* făcură semn că pot trece. Cojocaru îi salută **milităreşte, ducîndu-şi două degete la tîmplă şi căruţa porni cu un uruit metalic. Apropiadu-ce**

de gara Obor, începură să se audă focuri de armă şi, la răstimpuri, ţăcănit scurt de mitralieră. Cojocaru opri căruţa în dreptul unei curţi cu flori înalte de nalbă. In spatele gardului, in grădină, zărise două femei bătrîne odihnindu-se pe scăunaşe. „Ce se-ntîmplă la barieră, mătuşă ?" întrebă Cojocaru. Femeile îl priviră tăcute, cercetătoare. Gheorghe Vasile le salută scoţîndu-şi pălăria. „Se poate trece pe la barieră ?" întrebă. Una din femei se sculă de pe scăunaş şi se apropie sfioasă de gard. îi privi cîteva timp printre florile de nalbă, scrutîndu-i.

„Nu vă duceţi, vorbi ea în cele din urmă. Aud că sînt nemţii acolo. Aşteaptă pe ruşi..." Cojocaru întoarse brusc capul, îşi roti mînios biciul pe deasupra cailor şi căruţa o porni deodată, zmucindu-se. Curînd, ajunseră la o răspîntie. Un camion militar se oprise la umbra salcîmilor. Era gol. Doar la volan moţăia un soldat cu casca săltată în creştet. Cojocaru sări din căruţă şi se apropie de el. „Putem trece pe la Obor ?" întrebă. „Dacă mai aşteptaţi puţin, o să puteţi, spuse după ce-l măsură lung. Azi dimineaţă mai erau doar două cuiburi de mitralieră. Dar să ştiţi că e un avion care se tot învîrteşte pe aici..." „Sînt trei, le-am văzut adineauri," spuse Cojocaru scuipînd în lături. „Nu vorbesc de alea. Alea-s avioanele de la Băneasa, de la aeroport. Alea mitraliază în centru, pe bulevarde. Ăsta de care-ţi vorbesc eu păzeşte gara şi calea ferată..."

între timp se mai adunaseră cîţiva oameni. „N-o să puteţi trece, spuse unul din ei, nebărbierit de multe zile şi cu ochii înceţoşaţi de somn. Vă găseşte avionul. Zboară pe deasupra caselor..." Gheorghe Vasile se dăduse şi el jos din căruţă, lăsînd frîul în mîinile Irinei. „N-avem timp, vorbi el. E armistiţiu. Vin ruşii peste noi..." Oamenii îl priviră nedumiriţi, fără să spună nimic. „încercaţi, făcu soldatul scoţîndu-şi casca şi începînd să-şi şteargă sudoarea de pe frunte; Dar să nu treceţi pe la gară..." Se reîntoărseră la căruţă. Irina îi aştepta senină, cu hăţurile în mînă. „Cunosc eu un drum, spuse Cojocaru, dar face mare ocol. De-abia pe seară ieşim în şosea..."

Se întrerupse şi privi spre Irina, apoi îşi întoarse întrebător ochii spre Gheorghe Vasile. „Eu merg cu d-stră pînă veţi ieşi în şosea," spuse Irina.

Cojocaru sări în căruţă, fluieră caii şi se întoarse înapoi pe strada de unde veniseră. Se auziră din nou, parcă mai surde, focurile de armă ; apoi, după un răstimp, răspunsul scurt al mitralierei. Caii alergau repede, cu un zgomot asurzitor, întovărăşiţi de un căţeluş prăfuit şi speriat. Irina îşi ţinea anevoie echilibrul între lăzile care zvîcneau îndesat la hopuri, lovindu-se una într-alta. După cîteva sute de metri caii se poticniră obosiţi. Cojocaru săltă hăţurile şi-i lăsă să meargă la pas. „Cunosc eu un drum, spuse din nou, întorcînd capul şi zîmbindu-le. Treceau acum pe o stradă cu duzi bătrîni şi case mici, sărăcăcioase, ascunse în umbră. Dinapoia gardurilor apăreau necontenit copii şi femei care-i priveau cu o stăpînită curiozitate. Strada părea pustie. „S-au speriat oamenii," vorbi Cojocaru şi iar îşi învîrtd biciul foarte sus în aer. La capătul străzii trebui sa, oprească. Două camioane militare încărcate cu soldaţi veneau în goană dinspre centru, clacsonînd încontinuu. Oamenii năvăliră deodată de prin curţi şi din case, şi în cîteva clipe strada se însufleţi.

„Să ştiţi c-au intrat ruşii, auzi Irina pe o femeie şi o zări trăgîndu-şi tulpanul peste gură.

„De-abia sînt la Buzău, spuse cineva. Nu ajung înainte de două; trei zile..."

„Numai de nu ne-ar ocupa nemţii pîn-atunci, vorbi un altul. Sraude c-ar fi trecut Dunărea dinspre Bulgaria şi vin spre noi..." Peste cîteva sute de metri, Cojocaru opri căruţa în dreptul unei cişmele, coborî cu, o găleată şi dădu de băut cailor. „Ce facem, vere ?" întrebă Gheorghe

Vasile. „N-aveți grijă, cunosc «u drumul, vorbi **liniştit** Cojocaru. Dar « mare ocol..." <Lăsăeaîi să se odihnească-p-rsl răsuci o ţigară. învăţătorul se scotoci şi el prin **buzunare,** îşi găsi pachetul, alese o ţigară pe fumătate scuturată de tutun şi o aprinse. Irina ţinea hăţurile, privind vag Înaintea ei. „Ar trebui să ne grăbim", spuse încet, mai **mult** pentru sine, Gheorghe Vasile. Apoi o porniră din »ou. Treceau pe străzi sărăcăcioase, nepietruite, cu praful de-o palmă, cu case mărunte şi dărăpănate, asemenea bordeielor. în grădinile sălbăticite, cu gardurile rupte, porumbul şi floarea soarelui creşteau alături de nalbă şi zorele. Cojocaru opri căruţa la o răspîntie şi privi pe sub sprîncene în jurul lui, ca şi cum ar fi încercat **să** recunoască drumul, apoi îndemnă caii pe cea mai mizeră dintre uliţe, desfundată, plină de gropi. Cîţiva cîini mari, ciobăneşti, izbucniră deodată din mai multe curţi jşi începură să-i latre. La garduri apăreau figuri somnoroase, speriate, care-i petreceau cu ochii pînă oe se pierdeau în norul de praf. După vreo sută de metri, căruţa **se** înfundă într-o groapă şi toate opintirile cailor nu o putură sălta. Cojocaru trecu hăţurile Irinei şi «ări din căruţă, urmat la cîteva clipe de învăţător. Puseră amîndoi umerii şi începură **să** împingă, înconjuraţi **de** cîini. **După** cîteva încercări zadarnice Cojocaru începu **să înjure.** Dintr-o curte ieşiră doi bărbaţi şi se **apropiară,** ştrand, ameninţînd, gonind cîinii. Puseră şi ei umărul **Irina** învîrti **biciul** pe deasupra cailor şi căruţa săltă din groapă. „Dar unde vă **duceţi ?" întrebă anul dinei.** „Câ***re** Giurgiu, le spuse învăţăiorul. **Avem** o bibliotecă preţioasă cu noi. Vin ruşii..." Omul continuă **să**-1 privească, **cu** pleoapele apropiate în bătaia **puternică a** soarelui, **aşteptând,** ca şi cum iau **l**-ar fi auzit. „Avem lucruri preţioase, cărţi pentru Aşeaim«a*ele **Cafturoie.** Le punem Ia adăpost..." Omul **începu & se scarpine în creştetul capului.** „Vedeţi că drumul **iar se** înfundă, **spuse. La spatele** cîrciumii sînt **Gropile** lui Davidoglu. Să n**-o** luaţi **pe-aeola.** Cînd ajungeţi la feUaaar, s-o luaţi pe mina stingă..." Gheorghe Vasile îi mulţumi scoţîndu-şi pălăria* şi căruţa porni din nou. De astă dată mîna Irina, iar ei doi umblau alături de căruţă, în praf, apărindu-se de cîini. **Soarele** era acum deasupra capetelor şi cu cît înaintau **cu atît** praful se făcea mai dens. La un moment dat uliţa părea că. dispare, înghiţită de maidane. Ultimele cocioabe **le** lăsaseră în urmă. Irina trase hăţurile şi opri caii. „Cred că am trecut de felinar, spuse. Nu mai zăresc alte case.„" Dinspre maidan se îndrepta spre ei **o** femeie bătrma purtând un coş. Cojocaru îi ieşi înainte. „E un felinar pe-aici ?" o întrebă. Bătrîna îşi lăsă coşul jos, în iarbă,. şi-1 privi pe furiş, mai mult cu coada ochiului. „Pe cine căutaţi ?" „Vrem şă mergem la Giurgiu, spuse Gheorghe Vasile. Căutăm o circiumă, la Gropile lui Davidoglu... Bătrîna înălţă capul şi-i privi pe amîndoi scurt, pieziş, cu neîncredere. „E pe mîna dreaptă, după ce treceţi de maidan..." Porniră din nou, Irina ţinând hăţurile. Nămiaza era fierbinte şi îşi acoperi capul cu un tulpan. Caii înaintau greu, căci nu mai era drum de căruţă, ei doar o serie **de** cărări prăfuite; croite la întîmplarev împletindu-se **şt** despărţindu-se fără nici o noimă. Pe maidan crescuseră bălării şi muşeţel, şi din loc în loc se ridicau movile de bălegar şî gunoaie. După cîteva sute de metri zăriră' felinarul şi puţin în faţa lui o circiumă. Mai departe; pe mîna stingă, începeau iar cocioabele. „Eu zic_să **ne** oprim la circiumă, să mai răsufle caii", spuse Cojocaru.

La apusul soarelui nu ieşiseră încă în şosea. Rămăseseră mai bine de un ceas Ia circiumă, să mănânce, în timp **ce** cari se odihneau în umbra rară a salcâmilor. Veneau mereu oameni şă adie veşti, căci drciumarul **avea,**un apasaţ de radio. Se anunţa că ruşii înaintau în marş forţat **spre** capitală. înconjurat şi atacat necontenit de avioane, Bu**«u*>**

reştiul revista ; nicăieri forțele germane nu izbutiră şă pătrundă în oraş. Au plecat pe la două, în plină arşiță, şi au vrut să iasă în cîmp ocolind Gropile lui Davidbglu. Drumul era greu. Trebuia mai întîi să urce un dîmb care se înălța deasupra unei cărămidarii părăsite. Cîțiva oameni-au venit cu ei să le dea o mînă de ajutor împingmd căruța la urcuş. Afară de învățător şi Cojocaru, cinci bărbați zdraveni puseseră umărul şi împingeau, în timp ce Irina mîna rotindu-şi neîndemînatică biciul pe deasupra cailor. Cînd au adus căruța sus pe dîmb', s-au trezit cu avionul în fața lor, venind parcă de-a dreptul spre ei. Zbura foarte jos pe deasupra grădinilor, cu motorul stins. Oamenii se zvîrliră toți la pămînt. Irina strînse frîul cu toată puterea şi-şi dădu puțin capul pe spate, privind drept în fața ei. I se păru că zăreşte un zîmbet mirat pe figura tînărului din carlingă, apoi văzu foarte limpede mitraliera, şi aşteptă. Avionul trecu pe deasupra ei, fără zgomot, şi în clipa următoare Irina întoarse capul. Pilotul întoarse şi el capul, continuînd să-i zîmbească. Apoi auzi motorul reaprinzîndu-se, avionul cîştigă înălțime, se lăsă pe o aripă şi se îndrepta spre circiumă. Abia cîteva lungi secunde în urmă se auzi mitraliera. Oamenii se ridicaseră Şi priveau acum înapoi, spre circiumă. Apoi se risipiră, doi dintre ei lăsîndu-se să alunece pe panta abruptă de lut care cobora chiar deasupra cuptorului părăsit, ceilalți întorcîndu-se pe drumul pe care urcaseră. O jumătate de ceas au mers pe dîmb, Cojocaru conducînd caii de căpăstru, iar Irina şi Gheorghe Vasile în urma căruței, cu ochii pe roți. Au coborît apoi la grădinărie întîmpinați de departe de cîini. Dintr-un bordei ieşi un bărbat aproape bătrîn şi se apropie de ei. Le arătă ceva cu mîna, departe, dincolo de bordeie şi lanurile de porumb, apoi începu să gesticuleze, bolborosind. „E mut, săracul, spuse Cojocaru. Am nimerit-o prost..." Se suiră toți trei în căruță şi caii începură să înainteze la pas, căci drumul era desfundat. Dar după cîteva sute de metri, dintr-un şanț se ridică

un soldat **şi** le făcu semn cu mîna să oprească. „Unde vă duceți ? le strigă el. Acolo sînt patrule germane. Au atacat de trei ori de azi dimineață..." Din şanț se mai ridicară cîțiva soldați, apoi alții apărură din lanul de porumb. Erau murdari, cu mîinile însîngerate. Un sergent major se apropie de cai şi începu să-i mîngîie pe cap. Se întoarseră la grădinărie, unde îi aştepta mutul înconjurat de cîini. Gesticula şi mormăia într-una. Le făcu semn să vină după el. Căruța ocoli straturile cu castraveți şi roşii **şi** pătrunse într-un maidan acoperit de bălării. Mutul le arătă, prin gesturi încurcate, zidul unei căsuțe sărăcăcioase, pitite printre cîțiva vişini prizăriți. I-au mulțumit şi s-au îndreptat într-acolo. Le-a trebuit aproape un ceas ca să traverseze maidanul, căci nu era nici un fel de drum. Irina trăgea caii de căpăstru, iar Cojocaru **şi** Gheorghe Vasile împingeau căruța, înjurînd. Cînd au ajuns în spatele casei, Cojocaru începu să strige. Ii răspunse, tîrziu, lătratul depărtat al unui cîine. Cojocaru sări gardul în grădină şi strigă din nou. Casa era pustie. încercă de mai multe ori uşa, apoi se reîntoarse şi, cu mare greutate, aduse căruța pînă în fața casei. Se plecă şi cercetă roțile una cîte una, apoi înjură din nou şi scuipă în lături, cu necaz. Curînd se apropie de ei o femeie. „Pe cine căutați ?" îi întrebă de departe. învățătorul îşi scoase politicos pălăria. „Mergem la Giurgiu, începu el. Avem cu noi..."

„Păi ați greşit drumul, îl întrerupse femeia. Pe aici intrați în Bucureşti..." „Cunosc eu un drum," făcu Cojocaru. Femeia îl privi lung şi clătină din cap. „Alt drum nu e decît pe la Gropile lui Davidoglu..." Şi arătă cu mîna peste maidan, către grădinărie. Cojocaru scuipă din nou, de mai multe ori, şi fără să mai adauge un cuvînt se urcă în căruță şi dete bici cailor. Femeia se feri speriată. Trecînd prin fața ei, învățătorul îşi scoase pălăria şi se înclină. Cîtva timp, caii înaintară repede. Era un drum de

cărate, destul de bun, care ducea printre rfmpurî virane şi bordeie către un grup de case. Arşiţa se mai potoliKe, dar îi orbea praful. Ajunseră în dreptul caselor şi oamenii începeau să iasă Ia garduri„ privindu-i. „Am intrat în Bucureşti, spuse învăţătorul cu părere de rău.

Cojocaru învîrti biciul chiuind şi căruţa trecu în goană prin faţa caselor. După o jumătate de ceas lăsase în urmă ultima cocioabă şi ieşi într-un câmp viran Ia capătul căruia se zărea o fabrică. întoarse capul către învăţător şi zîmbi, arătîndu-i-o cu biciul. „Pe asta o căutam. V-am spus eu - că cunosc drumul..."

Apropiindu-se, auziră deodată răpăit de mitralieră, pornit parcă de pe zidurile fabricii. Caii se zmucîra şi o luară la goană. Cineva le strigă ceva de pe eîmp, dar nu se înţelegea ce spune. Mitraliera răpăi din nou şi cînd srazi şnierînd gloanţele pe deasupra lor, Cojocaru opri caii. „Sînteţi nebuni !* le strigă cineva de pe maidan. „înapoi \ ; se a azi un alt glas. Fabrica e ocupată de nemţi..." Zăriră atunci, risipiţi pe maidan, lipiţi de pămînt, pitiţi în iarbă, cîţiva soldaţi şi civili înarmaţi, care le făceau semne cu mina. înjurînd, Cojocar» trase hăţurile şi întoarse cărata. Soarele apunea roşu, într-un cer întunecat de praf şi de fum, cînd au poposit în dreptul unei fîntîni să adape caii. De-abia atunci Irina le arăta tulpanul găurit de un glonte, j „L-am simţit, cînd a trecut prin păr, ** le spuse.

Aproape de miezul nopţii, Cojocaru înţelese că se rătăcise şi întoarse căruţa spre cărămidărîa părăsită de lîngă Gropile lui Davidoght, pe unde trecuseră din nou, după multe ocoluri pe maidane şi printre grădinarii„ co vreun, ceas mai înainte. Ajunaseră pe la unu noaptea. „Plecăm în zori„ spuse Cojocaru deshămînd şi ducîndtt-4 să pască» toapiedieaţL, pe eîmp. Apoi se sui *în.* căruţă» căscă de cîteva ori, se înveli eu © şubă şi adormi repede. Ceilalfţ, doî îşi făcură culcuş de paie Ia gura unui cuptor ruinat, şi se culcară acoperiţi cu pături. După cîtva timp, Irina se ridică. „Wu pot si dorm, spuse. CâMnd uşor, eu grijă, trecu prin faţa căruţei şi ajuagînd ia cfmp se îndreptă spre cai. începu să-i raingîie pe grumaz, vorbmdu-le încet, lingă ureche. Oraşul se ghicea departe, stînd la pîrtrifr neadormit. Din loc în loc cerul pîlpîia străpuns de vîlvătăi rumene şi la răstimpuri se auzeau, înăbuşite, bubuituri. Irina îşi lipi obrazul de gîfcul calului şi aşteptă. Apoi *se* întoarse încet spre ruini. învăţătorul se trezise şi funia, ascunzîndu-şi ţigara în pumn. „Ar trebui să plecăm, şopti el. Să nu ne prindă ruşii. Ea se aşeză pe paie şi întinse mîna sore căruţă. „Doarme. Să-1 mai lăsăm măcar un ceas..."' „Mi-a pierit somnul, făcu învăţătorul strîngîndu-şi pătura în jurul trupului. Apoi, cîtva timp, tăcură amîndoi, ascultînd. Greierii îşi potoliseră ţiuitul. Se auzeau paşii scurţi, împiedicaţi, ai cailor şi, înăbuşită, răsuflarea adîncă a lui Cojocaru. „Eu i-am spus, începu deodată Irina, i-am spus că degeaba bea, degeaba fumează. Astea nu folosesc multă vreme. Astea sînt bune la început, *o* zi, două. Acum trebuie să-şi vină în fire şi să se roage. Spunea : cui să mă rog dacă nu cred ? La ce Dumnezeu să mă rog dacă nu există ?... Dar eu i-am spus să se roage pentru ea. Ea, Ioana, are nevoie de rugăciunile lui. Să se roage la Dumnezeul în care credea ea. Ioana credea în Dumnezeu..." „A spus că nu există Dumnezeu ? o întrerupse Gheorghe Vasile cu un ton neaşteptat de solemn. Mare greşeală. Ştiinţa şi cultura au demonstrat că Dumnezeu există. Am eu o sumă de cărţi. Am să-i dau să citească..." „Eu i-am spus, continuă Irina. Trebuie să se roage. Asta e dragoste adevărată : să creadă în ce credea ea, Ioana. Numai că el, împăratul, are ceva pe suflet..." Se opri brusc şi-şi trecu palma pe faţă. Simţi cum învăţătorul o privea încordat, scrutînd întunericul. „Ştiinţa a demonstrat că Dumnezeu există, vorbi el. Legile naturii sînt legi notările de Dumnezeu. De aceea omul e muritor. Ştiinţa a dovedit că dacă am fi nemuritori, pământul ar ajunge tieîncăpător în două, trei generaţii..." „îmi povestea de Ioana, continuă Irina coborînd glasul. Eu *i-am* spus:

dacă vrei să afli despre Ioana, du-te de stai de vorbă cu colonelul. Mă privea ca un nebun, ascultîndu-mă. Băuse mult în seara aceea şi mă silise şi pe mine să beau. îmi ardea fruntea. Ce poate să-mi spună Băleanu despre Ioana ? mă întreba. N-a cunoscut-o. N-a întîlnit-o nici-odată... Ştiu, i-am spus. Dar colonelul Băleanu e un om cu suflet bun. El a aflat mîngîiere de la Dumnezeu. El ştie să-ţi vorbească şi să te mîngîie. El e foarte aproape de Ioana... Vorbeşti prostii ! mi-a spus. Degeaba te superi, i-am spus eu. Pentru Ioana nu mai poţi face acum decît un singur lucru : să te rogi pentru ea. Şi pînă nu te vei ruga, nu te vei linişti..." „I-ai spus bine, făcu învăţătorul. Ai avut dreptate. Ştiinţa şi credinţa sînt mîngîierea omului..." „Cînd l-am văzut întîia oară pe colonel, continuă Irina scoborînd şi mai mult glasul, mi-era frică. îmi spusese Ştefan ceva. Dar nu-l înţelesese bine. Colonelul n-a spus că Dumnezeu l-a pedepsit pentru că l-a pălmuit pe Spiridon..." „Cînd l-a pălmuit ?" o întrerupse învăţătorul. „Odată, de mult, cînd s-au certat ei pentru nu ştiu ce lucru. L-a pălmuit, dar şi-a cerut apoi iertare..." „Nu trebuia să-l pălmuiască", vorbi cu gravitate învăţătorul. „Şi-a cerut iertare şi s-au împăcat. Nu din cauza asta şi-a pierdut vederea. Colonelul n-a voit să spună asta. El a înţeles că toate vin de la Dumnezeu şi s-a împăcat, a găsit mîngîiere. Asta vrea să-i spună lui Ştefan... Aşa mi-a spus şi Cătălina." „Cătălina e nevasta lui ?" „Nu. Ea vrea să se logodească, dar nu vrea el. Spune că e prea tînără şi prea frumoasă ca să-şi îngroape viaţa căsătorindu-se cu un invalid." „Are dreptate colonelul, spuse Gheorghe Vasile. Judecă bărbăteşte şi e înţelept." „Dar ea îl iubeşte. El îi spune mereu : Să mai aşteptăm un an, doi, să vedem dacă ai să mai vrei şi atunci... Şi ea ii răspunde : într-un an, doi, poate am să mor, poate am să fiu bătrîna..." „S-aude ceva !" şopti învăţătorul ridicîndu-se speriat în capul oaselor. Parcă şi caii ar fi simţit ceva, cîteva clipe nu li se mai auziră nici lor paşii împiedicaţi, nici răsuflarea. Din întuneric se îndrepta spre ei un grup de oameni călcînd uşor, tăcuţi, ferindu-se să facă zgomot. Irina sări brusc în picioare şi se apropie de căruţă, îi văzu venind şi începu să-i desluşească ; era o patrulă călăuzită de cîţiva civili. Atunci se trezi şi Cojocaru. Un militar se apropie de ei. „Sînteţi de mult aici ?" întrebă în şoaptă. „De azi-noapte," spuse Cojocaru. „Atunci n-au putut să-l vadă, vorbi unul din civili. S-a lăsat pe seară ; era încă lumină..." „N-aţi văzut cumva avionul ? întrebă militarul. A aterizat, forţat undeva pe aici, prin apropiere. I s-o fi terminat benzina sau o fi avut vreun accident. L-au văzut oamenii cum s-a lăsat aseară pe cîmp..." „Noi nu l-am văzut," spuse Cojocaru. Se apropiase şi Gheorghe Vasile şi asculta, tot strîngîndu-şi pătura în spate, căci se făcuse frig. Atunci, haideţi !" făcu militarul adresindu-se grupului. îi priviră cum se depărtează tăcuţi, îndreptîndu-se către grădinarii. Cîţiva se abătuseră în spatele cărămidăriei şi începură să se caţere pe panta abruptă şi lunecoasă a dîmbului. „Tare aş merge şi eu cu ei, făcu Cojocaru. Să văd cum prind avionul..."

„Eu zic c-ar fi mai bine să plecăm, spuse Învăţătorul. S-ajungem devreme în şosea..." Cojocaru îşi potoli căscatul bătîndu-se cu palma peste gură, sări din căruţă şi se îndreptă agale spre cai.

Totuşi n-au plecat decît cînd se lumina de ziuă. Căruţă se urni greu şi Cojocaru chiui rotindu-şi de mai multe ori biciul în aer. Era încă destul de răcoare. învăţătorul şi Irina merseră cîtva timp pe' lîngă căruţă, să se desmorţească. Aburi uşori pluteau pe deasupra cîmpului şi peste grădinarii. De pretutindeni se auzea ciripit de vrăbii şi: cîte o pasăre mai mare săgeta la răstimpuri din tufişuri, zburînd foarte jos, gata să se împiedice între picioarele, cailor. în faţa lor se întindeau lanurile de porumb. După ce merseră mai bine de un kilometru pe cîmp, găsiră.

şoseaua şi Cojocaru opri căruţa ca să se urce ceilalţi. Apoi începu să mine caii la trap, fluierînd. Curînd răsări soarele Se uitau la el cum se ridică în zarea tulbure, aburită, şi deodată se auzi zgomotul motorului şi văzură avionul luîndu-şi zborul chiar din faţa lor, aproape atingînd vîrfurile porumbilor, venind de-a dreptul spre ei, ca şi cum ar fi vrut să-i strivească. Caii zmuciră căruţa. Irina ridicase capul, zîmbind. Aviatorul parcă ar fi recunoscut-o căci îi zîmbi şi el şi o salută ducîndu-şi mîna la frunte,. Cîteva clipe în urmă avionul cîştigase destulă înălţime şi, lăsîndu-se pe o aripă, se roti lin îndreptîndu-se din nou spre ei. „Să ştii că trage în noi", făcu învăţătorul ghemuindu-se între lăzi. Irina sări atunci din căruţă şifl începu să fluture tulpanul în aer, îăcînd semne. AviatoruljB o privea amuzat, zîmbind. „Lasă-ne în pace !, strigă ea cît putu mai tare. Vezi-ţi de treaba ta. Noi nu mergenaB la război !..." Avionul se pierdu pe deasupra lanurilor •+™ porumb. Cojocaru sărise şi el din cănită si ţinea caii căpăstru. „Să mai aşteptăm, să vedem ce face, spusej Că dacă se-^nvîrteşte mereu tot pe deasupra noastră, sperie caii şi ne zvîrlă în şanţ... Cum de nu l-or fi găsifl azi-noapte ? adăugă el mîniat. Se lăsase aici, în dosu»l lanului de porumb, şi nu 1-a simţit nimeni..." Aştept cîteva minute, pe gînduri, aproape visători, parcă ar fost fermecaţi de ciripitul păsărilor. Avionul se auz acum tot mai stins, departe. îi mai văzură odată, destijM de sus, apoi îl urmăriră cum se lasă în bot, în direcţi cîrciumii, şi tîrziu auziră mitraliera. Se suiră toţi ' căruţă şi porniră.

Cîmpul era pustiu. Pe alocuri, arăturile abia începujH păreau întrerupte şi părăsite în mare grabă. Tîrziu zăr*™ un copilandru ieşind dintr-un lan de porumb cu un *fa* de ştiuleţi. „Asta-i drumul Giurgiului ?" întrebă Coj caru oprind caii. Băiatul se apropie tăcut de căruţa „Pe-aici ieşiţi în şoseaua de Ciulniţa, spre Bărăgan, bună şi asta," spuse Cojocaru şi-şi fluieră caii. Pe la ceai£ **zece opriră căruţa lîngă** un. **şanţ:** prin **care se scurgea incâ un** fir **de** apă, **apărată de-** iarîa. **mare şi proaspăt*. Coborîră şi** mîncară **pe marginea şanţului Cojocar/K îşi frecă** mult timp **mîna** ţeapănă, **ca şi cum ar** fi vru*, să **şi-d** dezmorţească. **Apoi** îşi **răsuci** <s> **ţigară şi începu să** fumeze pe **îndelete, cu nesaţ.**

„Dar ce căutăm **la** Ciulniţa ? într,ebă tîrziu învăţătorul. Ne depărtăm..." „Cunosc eu drumul, **n**-aveţi grijă. Doar să ieşim în şosea. După aceeaj **o** luăm **la** dreapta **şi** eoborîm **la** Dunăre..."

îşi sfîrşi tăcut ţigara, **apoi mai dădu o** găleată de băut cailor şi se suiră toţi în căruţă. **Abia** făcură cîteva sute **de** metri cînd, dî-n depărtare, văzură venind **în** faţa lor **e** coloană de camioane militare. Cojocaru opri căruţa chiar pe marginea şanţului. Primul camion trecu pe lîngă ei **în** goană, într-un nor **de** praf, şi şoferul Ie făcu semn cu mîna să rămînă acolo, nemişcaţi. începură să treacă ambulanţe, camioane încărcate cu soldaţi, cîteva camioane, cisterne, maşini, şi apoi văzură un fel de vagon imens, pe **opt** roţi, **pe** care-1 trăgea un tractor uriaş. Fiecare vehicul avea mitralierele în poziţie de tragere, îar pe vagon erau instalate tunuri anti-aeriene. După ce ultimul camion se pierdu în nourul gros de praf, îşi luară toţi palmele **de la** gură şi începură să tuşească. „Erau germani, spuse învăţătorul. Vin dinspre Ciulniţa. Asta înseamnă că după **ei** vin ruşii. O să vedeţi că ne întîlnim cu ruşii..." „N-avea **d**"ta grijă, vorbi Cojocaru. Pînă să vină ruşii, noi ajungem **la** Dunăre..." Căruţa înainta anevoie prin praf. Eăsară **în** urmă lanurile de porumb şi treceau acum printre mirişti. Cojocaru scuipa mereu. Tîrziu întâlniră un car cu **bou** Mîna un moşneag. Cînd ajunse în dreptul lui, Gheorghe Vasile nu se mai putu abţine şi-1 întrebă. „Cum ajungem **la** Giurgiu?" Bătrînul îşi înălţă) codarişca şi **le asătă. „O** luaţi la dreapta. Dar să ştiţi **că e** drumul **prost—* «Ne** descurcăm noi," **spuse** Cojocaru. Bătrînul iii **aiaohâ**

clătinînd din cap. „Să nu o luaţi pe şoseaua naţională, că pe-acolo vin nemţii. S-aude c-au trecut Dunărea din Bulgaria şi urcă spre Bucureşti..." Gheorghe Vasile îşi scoase pălăria şi-l salută, mulţumindu-i. Cojocaru îşi îndemnă caii, fluierîndu-i. Soarele bătea acum tot mai puternic şi Irina îşi trase tulpanul pe cap. „Să vă văd ajunşi în şosea, şi mă întorc," le spuse.

De-abia după ce înaintaseră vreo cîteva sute de metri pe primul drum pe care-l întîlniseră pe mîna dreaptă, Cojocaru recunoscu că bătrînul avusese dreptate. Drumul fusese cîndva un drum de care, dar ploile îl zdrenţuiseră, săpînd şanţuri adînci de-a lungul şi de-a latul, apoi veni-; seră secetele şi îl crăpaseră în bucăţi, şi acum nu mai rămă-sese decît o serie de gropi şi hîrtoape, şerpuind printre arături şi mirişti. Caii înaintau din ce în ce mai greu,; oprindu-se necontenit, cu grumazul încordat, cu capetele aproape atingînd praful. Irina sărise din căruţă şi umbla pe margine. Curînd coborî şi învăţătorul. „Eu cred că am greşit drumul," spuse. „Asta-i drumul de care vorbea moşul. Prea e prost..." Foarte departe se zăreau cîteva căsuţe de ţară, dar aici, în jurul lor, pe mirişti şi arături, nu se simţea ţipenie de om. Pe la nămiaza, auziră uruit de avioane şi ridicară toţi capetele. La vreo mie de metri zbura o escadrilă întreagă, în unghi ascuţit, ca berzele. „Ăştia sînt americani", spuse Cojocaru. Cît timp au urmărit cu ochii escadrila, caii s-au odihnit, cu capetele plecate în praf, tresărind necontenit ca să alunge muştele. Apo; Cojocaru îşi învîrti din nou biciul şi căruţa se urni cu un geamăt prelung, scîrţîind din toate încheieturile. Nu trecu însă mult şi o roată de la spate alunecă într-o groapă In clipa următoare căruţa se lăsă într-o rînă, strivinc roata, şi lăzile se ciocniră, două dintre ele prăvălindu-s(în drum şi revărsîndu-şi pachetele cu cărţi pînă în margi-nea arăturii. Cojocaru începu să fluiere a pagubă şi săr să deshame caii. învăţătorul încremenise cu ochii la căruţ

pe jumătate răsturnată. Doar Irina îşi păstrase seninăta-tea şi începu să adune cărţile, fără să spună un cuvîrit „Acum, am pus-o de mămăligă !" făcu Cojocaru scărpi-nîndu-se în cap, gînditor. Apucă caii de căpăstru, îi trase după el cîţiva paşi, îi împiedică pe marginea drumului, apoi se reîntoarse la căruţă si se plecă să cerceteze roata! Se apropiase şi învăţătorul, speriat, ştergîndu-şi în neştire fruntea. Irina aduna cărţile, le scutura de praf, una'cîte una, şi le aşeza pe marginea drumului, pe un petic de iarbă ofilită. „întîi şi-ntîi, trebuie să dăm jos lăzile, vorbi Cojocaru. Apoi ridicăm căruţa şi dregem osia. Dacă om putea, cu sculele pe care le am," adăugă el zîmbind şi, întorcîndu-se, scuipă foarte departe, tocmai peste şanţ. Ca să poată coborî lăzile, au fost nevoiţi să le golească întîi mai mult de jumătate. Cojocaru scotea pachetele şi Irina cu învăţătorul le primeau în braţe şi le aşezau pe marginea drumului. într-un ceas erau toţi uzi leoarcă şi plini de praf, dar izbutiseră să coboare lăzile, să le împingă la marginea drumului şi să ridice căruţa. Cojocaru îşi adusese sculele şi le aşezase lîngă el, în praf. „De dres, tot am s-o dreg eu, spuse tîrziu, dar pe drumul ăsta n-o să poată duce lăzile. De-abia pe şoseaua Giurgiului mă încumet să le mai duc... „Atunci ce ne facem ?" întrebă pălind învăţătorul. „N-avea d-ta grijă, că ne descurcăm noi..."

îşi răsuci gînditor o ţigară şi o fumă pe îndelete, tot privind şi pipăind osia ruptă, fluierînd la răstimpuri, învăţătorul se aşezase istovit pe marginea şanţului, alături de pachetele cu cărţi. Cînd îşi sfîrşi ţigara, Cojocaru se aşeză la lucru. După o jumătate de ceas se ridică din praf, îşi strînse sculele, le zvîrli în căruţă, apoi înhamă caii. „Mă duc în sat să caut un car cu boi," le spuse. Dar nu se mai încumetă să se urce în căruţă. Luă căpăs-trul în mîna sănătoasă şi porni. Irina îl petrecu tăcută o bucată de vreme, apoi se reîntoarse şi se aşeză lîngă

socru-său. „Eu zic să nu faci încă *Aşezămintele,* îi spuse. Să mai aştepţi, să vezi întîi cum şe poartă ruşii..." învăţătorul îi aruncă o privire scurtă. „Acum, că m-am apucat, nu mai mă las !" spuse.

Se făcuse foarte cald şi nicăieri nu se afla nici un petec de umbră. Schimbară de mai multe ori locul, aşezîndu-se cu spatele lipit de lăzi. Nourul de praf pe care-1 lăsa în urma ei căruţa se zărea " încă, foarte departe. Tîrziu, Gheorghe Vasile se ridică, alese la întîmplare o cărţulie din pachetele care se rupseseră, îşi puse ochelarii şi începu să citească. Irina îşi proptise faţa în palmă şi-1 privea. Cu puţin timp înainte de asfinţit, Cojocaru se întoarse călare pe un cal, ţinînd pe celalt de căpăstru. Părea abătut. „Oamenii spun că am greşit drumul, începu el descălecînd alene şi lăsînd caii liberi. Că drumul care dă în şoseaua Giurgiului e ceva mai sus. Ne-am luat după moşneagul ăla..."

„Şi acum ce facem ?" întrebă învăţătorul, privindu-1 pe deasupra ochelarilor. „Vin oamenii, mai pe seară, cu un car cu boi, să ducem lăzile..." Se întinse pe marginea drumului, îşi puse haina căpătîi şi adormi.

în noaptea aceea, Irina şi învăţătorul au dormit la preot, iar Cojocaru într-un hambar, pe paie, la casa omului care le împrumutase carul cu boi. Dar au adormii greu, pentru că, în afară de copii, aproape nimeni nt izbutise să adoarmă. Jandarmul citise de cu searJ proclamaţia guvernului. Trupele sovietice trebuiau primiţi cu încredere şi prietenie, căci veneau ca să ne ajute li eliberarea teritoriului. Iar la radio se anunţase că ruşi înaintează vertiginos, aflîndu-se la mai puţin de o sută d< kilometri de capitală. Se mai anunţase că ultimele unită^ germane care încercuiau şi atacau de trei zile Bucufeştiu fuseseră dezarmate, şi capitala aştepta acum intrare victorioasă a armatelor eliberatoare. Oamenii ascultaser în tăcere proclamaţia, apoi se risipiră pe la casele lor ş îndată ce se întunecase bine, îşi reluară munca începută încă din seara cînd se aflase de lovitura de stat a regelui şi de intrarea ruşilor în ţară; fiecare îşi îngropa ce avea mai de preţ şi pregătea ascunzători pentru vite şi pentru femei. Se treziră în zori, neodihniţi. Omul se învoise ca pentru suma propusă de învăţător să transporte lăzile în carul lui cu boi, vreo cincisprezece kilometri, pfhâ In şoseaua Giurgiului. Satul întreg se trezise înaintea lor, dar aproape nimeni nu îndrăznea să se depărteze de casă, şi oamenii îi priveau miraţi, aproape cu teamă, vâzîndu-i că pleacă. Irina şi învăţătorul umblau pe jos, în frunte, apoi venea carul cu boi, iar la urmă Cojocaru, în căruţa goală, chiuind.

Era o dimineaţă rece, în care parcă se presimţea toamna. Drumul era bun şi înaintau destul de repede, căci omul nu-şi slăbea deloc boii. La vreun kilometru după ce ieşiră din sat, întîlniră doi bărbaţi călări, stînd neclintiţi pe o movilă din marginea drumului ; făcuseră toată noaptea de strajă şi acum aşteptau să vină alţii, să-i înlocuiască, în afară de ei n-au mai zărit pe nimeni. De-o parte şi de alta se întindea la nesfîrşit cîmpia pustie. După vreo cinci kilometri, trecură prin marginea unui sat. în şosea aşteptau jandarmul şi primarul. Erau şi ei nedormiţi şi cu ochii tulburi şi-i priviră lung cum trec prin faţa lor. Irina şi învăţătorul se suiseră în căruţă. Cojocaru mîna abătut, fără să mai chiuie, frecîndu-şi la răstimpuri mîna înţepenită. Apoi, la cîteva sute de metri, mtnnîră doi copilandri călări, făcînd de strajă, cu ochii pironiţi în zarea aburită a Bărăganului. De mult nu mai vorbea nimeni. Cînd s-au apropiat de un cătun, cîţiva cîini jigăriţi au ieşit să-i întîmpine, lătrînd. Dar s-au potolit repede, reîntorcîndu-se gemînd şi pierzîndu-se prin curţi. Casele păreau părăsite. Doar de partea cealaltă a cătunului au întîlnit pe preot, încălţat în cizme, cu pulpana anteriului ridicată, călare pe un cal vînăţ, aşteptind. „S-aude că sînt pe-aproape 1" le strigă. Omul începu să-şi bată boii

cu deznădejde. Apoi, după cîteva sute de metri, sări din car şi, apucînd de jug începu să tragă, îndemnîndu-şi boii Curînd, se dădură jos şi Irina cu învăţătorul şi puseră şi ei mîna pe jug, împingînd. Apoi s-au apropiat de un alt sat. „E Izvoarele !" făcu omul. Nu mai avem mult! Aici aştepta, alături de primar, de preot şi de jandarm, un băietan foarte palid, îmbrăcat în uniformă Şcolii Normale Părea speriat şi-şi rotea necontenit privirile în toate părţile „L-am adus cu noi că ştie puţin ruseşte !" spuse jandarmul încercînd să zîmbească. îndată ce trecură de sat, omul apucă din nou, cu amândouă mîinile, jugul şi reîncepu să împingă, opintindu-se din toate puterile, cu fruntea plecată, strîngînd din dinţi. De cealaltă parte, împingeau tăcuţi, răsuflînd greu, Irina şi învăţătorul. La răstimpuri, Cojocaru se dădea jos şi biciuia boii, cu sete, înjurînd. „Nu mai avem mult, spuse omul ridicînd capul şi ştergîndu-şi sudoarea cu dosul palmei. Şoseaua e acolo, unde se vede salcîmul..." Apoi rămase cu gura căscată, lîngă boi, cu privirile pierdute. Departe, la orizont, se zărea un nor de praf. Se întoarse tulburat către învăţător. „Ei sînt, spuse cu un efort, înghiţind greu. Ce ne facem cu femeia ?..." Amuţiră toţi, privind nourul de praf. „Poate avem timp să ne întoarcem în sat", spuse tîrziu Cojocaru. Omul clătină din cap, apoi îşi trecu din nou palma pe faţă. „Mai bine o luăm pe cîmp, prin arături, şi ne ascundem", spuse. în clipa următoare văzură venind spre ei, în goană, doi călăreţi. Omul ieşi în mijlocul drumului şi le făcu semn ridicîndu-şi braţele. „Vin ruşii !" le strigă de departe unul din călăreţi trecînd pe lîngă ei fără să se oprească. „Luaţi femeia!" strigară ei laolaltă, arătînd spre Irina, care rămăsese senină lîngă boi, zîmbind. Celalt izbuti să-şi frîneze calul şi se întoarse. Sudoarea îi curgea şiroaie pe obraz. „Urcaţi-o la spate !" le spuse. Irina se repezi la învăţător şi-l îmbrăţişa. Apoi -strînse mîna celorlalţi, „Să n-aveţi grijă, că acum aţi ieşit la şosea !" le strigă. Cojocaru o ajută să se urce pe cal. Ţinîndu-se cu mîna dreaptă de umărul bărbatului, Irina rămase multă vreme cu ochii pironiţi pe căruţe. Le văzu cum se mişcă încet, părăsind drumul şi îndreptîndu-se spre arături, înaintînd anevoie, clătinîndu-se. Toţi trei bărbaţii împingeau acum la jug. în zare, norul creştea, se înălţa, se lăţea, risipindu-se peste cîmpuri, acoperind tot mai mult din orizont, întunecîndu-l.

ni

Bibicescu se înscrisese în partidul comunist cîteva luni după ocuparea țării de către Soviete. Aşa cum mărturisise prietenilor, nu-i trebuise prea mult timp ca să înțeleagă că ruşii vor fi adevărații stăpîni. Observase că actorii şi artiştii care frecventau legațiile şi institutele anglo-americane deveneau suspecți. Văzuse cum cîteva zeci de comunişti înarmați, transportați în camioane sovietice, terorizau sindicatele uzinelor şi adunările celorlalte partide politice fără ca să li se întîmple niciodată nimic. Diviziile româneşti luptau departe, în Ungaria şi Cehoslovacia, alături de ruşi şi împotriva germanilor. Erau împinse întotdeauna în frunte şi decimate. în pofida armistițiului, toate trupele care se aflaseră pe frontul din Moldova fuseseră capturate şi trimise în'Rusia. în țară aproape că nu se mai găseau unități înarmate. încet, încet, jandarmeria, poliția şi serviciile Siguranței treceau în mîna comuniştilor. „Trebuie să tragem concluziile, spunea Bibicescu. Ăştia ne sînt stăpînii. Şi apoi mai e ceva : e teatrul sovietic. Ruşii au rezolvat o sumă de probleme şi în primul rînd problema omului. Este ceea ce încerc să fac şi eu..." îi spunea asta în strada Măcelari, într-o după-amiază ploioasă de la sfîrşitul lui noiembrie. „Parcă pe tine te interesa problema Timpului, îl întrerupse Biriş. Turpul concentrat al spectacolului şi celelalte..." „E cam acelaşi lucru. Teatrul sovietic se reîntoarce la **Shakespeare."** Dar aduce acest lucru nou : conştiința unei misiuni istorice." Biriş îl privi surprins. „Dar unde ai aflat **tu toate** lucrurile astea ? Cine ți-a vorbit de Istorie ?" „Discutăm la întrunirile noastre. Avem un cerc foarte interesant. Ar trebui să vii cu noi, adăugă după o pauză. Vino acum, la început, cît sînt locuri libere. într-un an, doi, toți intelectualii vor da buzna în partid, dar posturile importante vor fi de mult ocupate..." „Sînt curios să te ascult vorbindu-mi despre Istorie, îl întrerupse Biriş. Mai spune-mi ceva. Vorbeşte-mi despre misiunea istorică." După obiceiul lui, Bibicescu se plimba dintr-un capăt la altul al camerei. Se opri brusc, îşi băgă mîinile jn buzunarele vestonului şi ridică din umeri. „Văd că nu vrei să fii serios."

„Dimpotrivă, sînt cît se poate de serios. Problema istoriei mă preocupă de vreo cincisprezece ani. Aş vrea însă să ştiu cum ai descoperit-o şi tu, trei luni după intrarea ruşilor în țară..." „Ți-aş putea atrage atenția că te exprimi greşit. Ce înseamnă «intrarea ruşilor în țară» ? Am semnat un armistițiu şi acum luptăm împreună împotriva lui Hitler..." „Luptăm alături de aliații noştri fireşti, îl întrerupse Biriş, alături, mai ales, "de marea noastră aliată, Rusia Sovietică. Astea sînt formule care se întrebuințează pretutindeni, în presă şi în declarațiile oficiale. E o chestiune de limbaj şi de oportunitate politică. Dar acum, noi vorbim deschis, între prieteni. Tu singur spuneai că ruşii sînt adevărații noştri stăpîni. Sîntem de acord, dar aş vrea să ştiu cum, plecînd de la problema stăpînului, ai ajuns la aceea a Istoriei..." Bibicescu se oprise iar, lîngă fereastră, şi-l privea lung, aproape cu severitate. „Mi se pare că n-ar fi atît de greu de ghicit. Sovietele sînt pe cale să cîştige războiul. Revoluția rusă va deveni avangarda,Istoriei universale. Intrăm într-o nouă fază a* evoluției omenirii. Omul devine liber să-şi împlinească destinul său istoric. Aşadar..." „Am înțeles, îl întrerupse Biriş. Restul îl cunosc. Voiam să ştiu, doar, de la ce preş*

mise filosofice plecai. Acum sînt lămurit..." Aş vrea să te mai întreb altceva, în altă ordine de idei. Ce te faci atunci cu ***întoarcerea de la Stalingrad ?..."***

în vara aceea, Bibicescu aflase de procesiunile religioase din satele moldovene întru întîmpinarea morţilor de la Stalingrad şi i se păruse că ar putea scrie o dramă cu acest subiect. în cîteva zile alcătuise scenariul. îl interesau însă unele amănunte şi voise să întîlnească pe Ştefan. într-o seară apăsătoare de la începutul lui august trecuse pe la Biriş. Catastrofa parcă se presimţea în văzduh. Cerul se apropiase ameninţător, fără stele, stînd parcă să se prăbuşească deasupra oraşului. De mulţi ani nu mai venise în strada Măcelari şi Biriş tresări văzîndu-1 intrînd. „E un subiect extraordinar, îi spuse. De cînd căutam eu un subiect de calitatea asta ! ActuaL_cu rădăcinile în istorie, şi avînd totuşi o dimensiune mitică. Un mit al morţii, pe jumătate păgîn, în mijlocul secolului XX > S-au mai încercat creaţii dramatice pe motive folclorice, dar erau făcute într-un spirit strimt, provincial. Trebuie să sugerezi mitul prin mijloace moderne... Să-1 luăm într-o seară pe Viziru la masă, adăugase, să-1 descoasem amîndoi..." Biriş îl ascultase fără interes, aproape ursuz. „Nu cred că are să accepte. Omul şi-a pierdut soţia şi copilul, a pierdut tot. Probabil că nu-1 interesează destinul miturilor în secolul XX..." Bibicescu îl privise nedumerit. „îmi făcea impresia că e un om inteligent", spuse. „Cum de împaci un mit al morţii cu dobîndirea conştiinţei istorice ?" stărui Biriş. „Am abandonat de mult proiectul, începu Bibicescu reluîndu-şi plimbarea. Era o evaziune în folclor. Treceam şi eu, ca foarte multă lume, printr-un moment de criză. Nu vedeam unde se află realitatea. Acum am înţeles. Arta nu se poate regenera decît orrntr-o reîntoarcere sinceră şi totală la realitate, şi în primul rînd la realitatea istorică..."

în seara aceea, Biriş trecu pe la cafenea. De curînd îşi reluase obiceiul dinainte de război şi aproape în fiecare zi se ducea la cafenea. Atmosfera i se năruse schimbată, căci apăruseră prea multe figuri noi, dar întîlnea totuşi destui cunoscuţi. La unele mese se discutau autorii anglo-saxoni şi sovietici, se vorbea de cărţile şi revistele din Apus, de care fuseseră despărţiţi patru ani de zile şi care începuseră din nou să sosească. La masa de lîngă fereastră îl găsea aproape întotdeauna pe Bursuc. Părea acelaşi ; doar cînd rîdea şi ochii îi dispăreau în grăsime, se distingeau nenumărate şi foarte fine încreţituri în jurul tîmplelor. Se înscrisese de citava vreme în partidul lui Patru Fruncea şi critica guvernul că nu este destul de filo-sovietic. ..Care vreţi să vă aranjaţi, veniţi acum, repede, striga el rotindu-şi privirile în jurul lui. Veniţi la Revoluţie, că de data aceasta o facem ! Avem tancurile cu noi!..." îl zări intrînd pe Biriş şi-i făcu semn cu mîna să vină la masa lui. „Nu pot rămîne, ii spuse Biriş. îl căutam pe conu Mişu..." Mişu Weissmann venea acum din nou pe la cafenea, jovial, entuziast şi informat. Vorbea din nou de marea lui afacere şi lăsa a se înţelege o iminentă călătorie la Londra. „Ce ai tu cu plutocraţia anglo-americană ? îl întrebă Bursuc. Rămîi cu noi. aici, să facem Revoluţia..." Biriş zîmbi absent şi trecu la o altă masă. Aici se discuta situaţia fronturilor. Se opri doar cîteva clipe şi porni mai departe. Făcu încet înconjurul cafenelii, cu ochii după Weissmann. în cele din urmă ieşi oarecum decepţionat. Ploaia încetase şi începuse să bată un vînt rece. Biriş îşi ridică gulerul macfeiianului şi se îndreptă spre garsoniera Cătălinei. Probabil că la ora aceasta o va găsi acasă şi-1 va opri să bea un ceai. Intrînd, el îi va spune : ,.Pot să-ţi dau o sumă de amănunte despre Bibicescu. A descoperit misiunea istorică a proletariatului şi a abolit mitul întoarcerii de la Stalingrad..." Ea îi va zîmbi şi-i. va spune : „îl ştii cum e. Nu-1 interesează decît un singur lucru : să poată conduce un teatru. îi e indiferent cine îi dă banii şi ce politică e silit să împărtă-

şească..." „Numai că acum se va certa cu conu Mişu, îi va spune el. Mişu e de partea anglo-americanilor..." «Nu-Î cunoşti pe conu Mişu, îi va răspunde Cătălina. Vor rămîne întotdeauna cei mai buni prieteni. Conu. Mişu e un om extraordinar..." Apoi îi va turna ceaiul şi-1 va întrefea ce se mai întîmplă cu războiul. El va ridica din «meri. „Toată ziua nu vorbim decît despre asta, despre cum merge războiul..." Atunci ea se va împinge prin mişcări scurte spre fundul divanului şi va începe să-i vorbească despre Băleanu. „E un om extraordinar, îi va spune, e un sfînt..." El îşi va aprinde o nouă ţigară. „Cînd ai să-I cunoşti şi tu...", va continua Cătălina. Şi-i va vorbi aşa un ceas, un an, un secol, îi va vorbi aşa pînă la sfîrşituî timpurilor, reluînd la infinit acelaşi refren, repetînd aceleaşi gesturi. Văzîndu-1 că tace, Cătălina va înceta să-i vorbească despre sfinţenia colonelului şi-i va spune : „Mi se pare mie sau iar ai slăbit ?..." El va ridica^ din umeri, zîmbind, şi-i va întinde ceaşca goală, şi Cătălina o va umple din nou cu ceai. Apoi, după o altă, lungă, tăcere îl va întreba : „Ce se mai întîmplă cu Viziru ?" „Nu l-am mai văzut de mult, îi va răspunde." „Se va consola şi el într-o zi, va continua visătoare Cătălina. Aşa facem toţi. Suferim ce suferim, şi într-o bună zi simţim că numai putem suferi, şi iubim din nou Viaţa şi ne reîntoarcem de unde am plecat..."

Biriş se opri în mijlocul străzii. Zvîrli ţigara doar pe jumătate fumată, oftă adînc, apoi se întoarse cu paşi repezi spre cafenea. Bursuc îl zări cel dinţii şi-i făcu semn cu mîna. Trecu pe lîngă el fără să se mai oprească, în fund, Mişu Weissmann discuta agitat într-un grup de necunoscuţi. Văzîndu-1, Weissmann îi luă braţul şi îl trase deoparte. „Am aflat nişte lucruri extraordinare, îi spuse cu un glas misterios. Trebuie să ne întîlnim neapărat. Te-aş fi luat să mănînci astă seară cu mine, dar nu sînt liber. Sînt invitat la masă. E cineva foarte important. Cineva din misiunea militară americană..."

Cînd plecă spre ea în acea seară de ianuarie, ninsoarea se înteţise. Ajuns în garsoniera Cătălinei, se apropiase* după obiceiul lui, de calorifer ca să se încălzească. Pe măsuţă erau aşezate ceştile pentru ceai şi cîteva sandwichuri. Au început să vorbească despre război şi despre tifosul exantematec care se întindea în Moldova, Apoi Cătălina i-a spus că Băleanu fusese transportat la o Casă a mutilaţilor de război. Atunci, pe neaşteptate, a început viscolul. Au auzit un geamăt prelung, ca de fiară rănită, apoi au simţit cum se năpusteşte viscolul printre case — şi o clipă s-au privit unul pe altul, speriaţi. Au dat la o parte perdeaua şi s-au uitat afară. Ningea atît de des, încît nu se mai distingea strada. Cătălina a trecut alături să aducă ceainicul şi apa fiartă. Au băut, ca de obicei, cîteva ceşti cu ceai, vorbind, întrerupîndu-se cînd şi cînd ca să asculte viscolul. Apoi Biriş şi-a aprins o ţigară, iar Cătălina s-a apropiat din nou de fereastră şi a privit afară. „Nu poţi pleca pe o vreme ca asta," i-a spus. în odaie începuse să se facă frig. Au rupt un jurnal şi au înfundat cu suluri de-hirtie fereastra ca să oprească vîntul. „Rămîi noaptea asta aici," i-a spus Cătălina. Viscolul creştea, asurzitor. Biriş se silea să vorbească într-una, ca să nu se gîndească, dar îşi simţea gura uscată şi trebuia necontenit să înghită. Apoi, pe la 2 noaptea, Cătălina a scos învelitoarea de pe divan şi a făcut patul. Biriş o privea fermecat, fără să înţeleagă. A trecut apoi în odaia de baie şi s-a întors după vreo zece minute, în pijama. S-a vîrît repede în pat. „Nu ştiu ce să-ţi dau, îi spuse, încearcă o pijama de-a mea..."

Apoi a stins lumina şi Biriş s-a dezbrăcat ca în vis, fără să înţeleagă ce face. Haina de la pijamaua Cătălinei îi era destul de strimtă, dar totuşi a îmbrăcat-o. Nervos, tremurînd, s-a băgat şi el în pat. „O să fim cuminţi," t-a spus Cătălina. Biriş a întins braţul şi a găsil-Oj foarte aproape de el, fierbinte.

• Dimineața, orașul era îngropat sub zăpadă. Se treziseră amîndoi deodată și Cătălina îi zîmbi. Apoi sări din pat și se duse să pregătească ceaiul. Biriș își trecu palma pe obraz și i se păru că barba îi crescuse mai aspră ca de obicei. Apoi își duse amîndouă mîinile în creștetul capului, silindu-se să-și potrivească ultimele șuvițe care-i mai rămăseseră, presîndu-le apăsat. Se simțea foarte urît, îmbătrînit, și-l cuprinse deodată deznădejdea. întinse mîna spre pachetul Cătălinei și-și aprinse repede o țigară. O fumă cu grijă, neînghițind fumul, nu cumva să se înnece și să-l apuce accesul de tuse. Curînd se întoarse Cătălina și, trăgînd măsuța lîngă pal, așeză ceainicul și cele două cești. îi întîlni ochii și-i zîmbi. Un zîmbet pe care nu-l putea descifra, pe care nu știa cum să-l înțeleagă. Cătălina se vîrî în pat lîngă el și-și băură amîndoi ceaiul, aproape fără să-și vorbească.

S-a întors acasă aproape de amiază. D-na Porumbache îl aștepta speriată la fereastră. Nu dormise toată noaptea de frică. „M-a arestat o patrulă, îi spuse Biriș, și m-au dus la comisariat. Nu aveam nici un act de identitate la mine..." Apoi se închise în odaia lui, se~trînti în pat și rămase așa mult timp, privind tavanul, încercînd să înțeleagă ce se întîmplase cu el. Dar nu înțelese nici după ce mai petrecu o seară în garsoniera Cătălinei și se întoarse tîrziu acasă, aproape de miezul nopții. Nu înțelese nici în zilele următoare. O cuprindea în brațe îndată ce deschidea ușa, și ea îi înapoia sărutările, zîmbindu-i. Apoi începea s-o dezbrace pripit, tremurînd. Aproape nu-și vorbeau. Cînd nu erau în pat, unul lîngă altul, nu știau ce să facă și se priveau lung, zîmbindu-și. Odată, văzîndu-l pe gînduri, Cătălina îi luă mîna și-i șopti : „Sa nu te gîndești... Așa a fost să se întîmple..." De fapt, nu se gîndea la nimic. Rămăsese doar cu privirile în gol, fără gînduri. „Să nu-ți pară rău, i-a spus altă dată Cătălina.

Noi nu avem nici o vină..." Continua' să-i vorbească de Băleanu, dar pe un alt ton, ca și cum ar fi fost vorba de un dispărut venerabil sau de un sfînt. îi spunea că la Casa mutilaților, era singurul care se acomodase cu noul regim și nu se plîngea niciodată. „Evident, a ghicit din prima zi, adăugă zîmbind. M-a întrebat de cum i-am dat mîna : «Biriș a dormit azi-noapte la tine ?» «Da, i-am spus. L-am oprit din cauza viscolului...»" „Trebuia să-i spui adevărul", o întrerupse Biriș. „A înțeles. Și apoi a schimbat repede vorba," a vorbit de alte lucruri...

Cînd s-a trezit, pe la mijlocul lui februarie, și a început să înțeleagă că trăia de cîteva săptămîni viața pe care o jinduise cu atîția ani în urmă, se obișnuise deja cu beatitudinea, întîmplarea i se părea firească. într-o zi s-a dus s-o avertizeze pe d-na Porumbache. „Dacă am să mai lipsesc vreodată noaptea de-acasă," să nu-ți fie frică. Să știi că am dormit la Cătălina." „Petrică, maică !" strigă d-na Porumbache prinzîndu-și mîinile. „Nu-ți fie teamă ; nu se va întîmplă nimic. Cătălina iubește pe logodnicul ei, colonelul Băleanu. Cu mine se culcă din prietenie. Nu mă iubește. Poate că se culcă chiar din milă. D-ta ce crezi ?" o întrebă ridicînd brusc privirile. „Petrică !" exclamă dramatic d-na Porumbache.

„Așa a fost să se întîmple, continuă el cu tristețe. Nu e vina noastră. Noi sîntem niște păcătoși. Irina, Băleanu și alții ca ei sînt sfinți. Noi trăim în păcat ; adică, mai precis, eu trăiesc în păcat. Cătălina s-a culcat cu mine din milă, din caritate creștinească. Probabil că și-a spus : «Trebuie să cedez într-o zi nefericitului ăsta care-și ratează viața din cauza mea.» Și-a luat asupra ei păcatul, ca să mă scape pe mine. Nu crezi ?" „Petrică, iar ți-a făcut farmece ! strigă d-na Porumbache frîngîndu-și mîinile. Tîrfa asta are să te dea gata. Are să te bage în mormînt !..." „N-avea d-ta grijă, o întrerupse Biriș. Acum, c-am cunoscut-o și p-asta, vreau să trăiesc. Vreau să văd ce se mai poate întîmplă sau, cum ar spune Bibi-

cescu, vreau să văd încotro se-ndreaptă Istoria !..." „Cu ce te-o fi fermecat, măiculiță ?" exclamă din nou d-na Porumbache. Biriş ridică din umeri şi se îndreptă agale spre uşă. „Dacă-ţi spun că a făcut-o din caritate creştinească ! Ea iubeşte pe Băleanu. Destinul Cătălinei a fost să întîlnească şi să se îndrăgostească tot de oameni mari. Ani de-a rîndul a fost cu Bibicescu, geniul pustiu. Acum, iubeşte un sfînt, un orb, erou de război... Păcătosul adevărat, eu sînt. Probabil că într-o zi va trebui să plătesc toate păcatele acestea," adăugă din prag închizmd uşa în urma lui.

Curînd după aceea, Cătălina a fostangajată la Teatrul Mic şi Biriş îşi schimbă din nou progrârnuT. "Au început să se întîlnească după amiezile şi uneori venea s-o ia de Ia Teatru şi petreceau noaptea împreună. Cătălina continua, totuşi, să-1 viziteze pe Băleanu în fiecare dimineaţă. „Mi-a spus că"" acum acceptă să ne căsătorim. A spus că acum avem nevoie unul de altul..." Nu ştiu oe să fac, adăugă încurcată. Biriş o asculta în picioare, lîngă calorifer, fumînd. „Tu ce i-ai spus ?" „Nu i-am dat încă răspunsul. I-am spus că acuma joc, că nu mă pot gîndi..." „Nu te-a întrebat dacă-1 mai iubeşti ?" „Ştie că-1 iubesc, spuse Cătălina cu o neaşteptată oboseală în glas. Ştie asta de mulţt..." Biriş tresări şi se lipi mai mult de calorifer. „Va să zică, e adevărat, şopti el. Tot ce i-am spus Coanei Viorica, e adevărat ! Credeam că e doar o închipuire a mea, dar în realitate ghicisem că e adevărat... „Nu te mai gîndi, îl întrerupse Cătălina. Nu e vina noastră." „E adevărat, repetă Biriş cu exasperare. Mi-e peste putinţă să înţeleg, şi totuşi e adevărat ! Te strîng în braţe şi ţie îţi place şi strigi Petre, şi totuşi e adevărat !..." ,.Nu te mai gîndi," şopti Cătălina.

Biriş îşi stinse ţigara şi se aşeză în fotoliul de lîngă calorifer. „Ai dreptate, începu el tîrziu. Mai bine să vorbim de altceva. Am avut norocul de a vedea întorcîndu-se m faţa mea o. pagină din istoria lumii, aşa **cum** se' exprimă Bibieescu, iar eu, imbecilul, mă las confiscat de probleme personale !:.." Voi să mai adauge ceva, dar se răzgîndi şi ridică din umeri. Apoi, tîrziu, • izbucni într-un rîs uscat, amar, şi-şi duse palma la gură, ca şi coi» i>-ar fi fost ruşine şi ar fi vrut să-1 ascundă. „Spune-mii ceva ! strigă deodată Cătălina. Vorbeşte ! Nu mă lăsa» aşa !..." Biriş o privi tulburat. „Ar trebui să-ţi vorbesc de Istorie şi de momentul istoric pe care-1 trăim : tifosul exantematie în Moldova ; decimarea diviziilor româneşti în Cehoslovacia ; prăbuşirea iminentă a lui Hitler. Dar atunci n-aş face altceva decît să-ţi repet ce ne-a spus Bibicescu..." Cătălina îşi prinse obrazul în palmă şi-şi plecă fruntea. îşi lăsase iarăşi să-i crească părul şi buclele H cădeau din nou, ca pe vremuri, peste urechi, pe deasupra obrajilor. „Petre, spuse ea cu o voce calmă, fără să-1 privească, tu ce vrei de la mine ? Ce vrei să fac, cum vrei să mă port ca să nu mai fii aşa cum eşti ? Să fii şi tu un om ca toţi ceilalţi oameni, să trăieşti şi tu viaţa ta, aşa cum ne-o trăim toţi ?..." Biriş continua s-o privească lung, nedumerit, silindu-se să zîmbească. „Să răniînem mai bine Ia problema istoriei, începu el după o tăcere. L-am întîlnit din nou pe învăţător. Am aflat cum şi-a îngropat biblioteca..."

în preajma Crăciunului, întorcîndu-se într-o seară acasă, auzise o voce groasă, bărbătească, în odaia mătuşi-si. Era Gheorghe Vasile, şi era cu chef. Adusese trei sticle de vin. Cînd intrase el, tocmai destupa a treia sticlă. „Să trăiţi, d-le profesor ! strigase văzîndu-1. Ne-am întors din misiune şi am trecut să ne vedem prietenii. Poftiţi să beţi cu noi un pahar cu vin. E vin bun, din vie einstităL." Ridicîndu-şi paharul cu solemnitate, învăţătorul se apropiase misterios de el şi-i şopti : „Le-am ascuns \ Le-am îngropat! Nu mai dau bolşevicii peste ele chiar dacă le-ar căuta o sută de ani *l* Să vă spună coana Vloriea*

prin cîte am trecut şi din ce-am scăpat ! Dar le-am găsit ascunzătoare şi le-am îngropat !..." „...Şi-a îngropat-o într-un fel de hrubă, în biserica din cimitir. întocmai ca pe timpul năvălirilor barbare. Aşa cum îşi îngropau strămoşii noştri recoltele cînd năvăleau barbarii..." Se întrerupse şi-şi duse o clipă mîna la frunte, apoi şi-o trecu pe creştet, pipăindu-şi cu grijă şuviţele. O clipă deveni foarte serios, concentrat. Apoi izbucni deodată în rîs. Cătălina ridică brusc fruntea. „Sînt un imbecil, făcu el visător după ce-şi potoli rîsul. N-am înţeles nimic. A trebuit să vină un învăţător de ţară, un maniac pe jumătate alcoolizat, ca să-mi deschidă ochii şi să-mi arate ce se'TnTîmpla" în jurul nostru, să-mi reveleze sensul istoriei !..." Se sculă din fotoliu şi se lipi de calorifer. I se păru că se făcuse deodată frig. îşi aprinse o ţigară şi începu să fumeze, absent. Cătălina aprinsese lampa cu abajur de pe măsuţă. Apoi se apropie de el, îi luă mîna şi începu să i-o mîngîie. „Nu te mai gîndi ! nici nu ştii cît de mult te iubesc. Am să fac tot ce-ai să-mi spui tu. Spune-mi doar ce să fac. Spune-mi ce trebuie să fac...ᴷ El o privi împăcat şi-i zîmbi. „Mă gîndeam la învăţător. Mă întrebam cum a ghicit el că noi, românii, sîntem pe cale de a ne reîntoarce la Evul Mediu ?" „Eu ţi-am spus, stărui Cătălina. Pentru tine. am să fac tot ce-ai să-mi ceri. Spune-mi doar ce trebuie să fac..." Apoi se desprinse brusc de el, privi ceasul de pe măsuţă şi începu să se îmbrace. în seara aceea juca în ***Livada cu vişini.***

De cîtva timp, Ştefan venea din nou să-1 vadă Tre--cuse pe neaşteptate, într-o seară din toamna aceea. îi deschisese d-na Porumbache şi, dînd cu ochii de el, rămăsese încurcată în prag, neştiind ce să-i spună. începu deodată să plîngă. Ştefan se înclină, îi sărută mina şi intră repede în odaia lui Biriş. „Poţi să-i spui Cătălinei

că i-am făcut pe plac, începu el aşezîndu-se pe scaun. L-am văzut pe Băleanu." „Ştiam. Mi-a spus Cătălina." „îmi pare bine că l-am văzut, continuă Ştefan. Este un om admirabil. Am vorbit mult de Ioana..." Apoi tăcu, încurcat. Biriş simţi că d-na Porumbache ascultă la uşă şi, luînd scrumiera plină, ieşi. O întîlni în coridor, lipită de perete. O apucă de mînă şi o trase pînă în bucătărie. „Te rog să ne laşi singuri, îi şopti el după ce închise uşa. Cred că vrea să-mi vorbească şi s-ar jena dacă ar bănui că ne ascultă cineva. Stai la d-ta în odaie. Am să-ţi povestesc eu pe urmă, după ce-o pleca..." îi găsi pe Ştefan în picioare, privind fotografia îngălbenită a mamei. Făcu cîţiva paşi în odaie apoi se aşeză pe scaun. „E curios cum \mii oameni au darul să te liniştească, să te însenineze. Nu înţeleg de unde le vine puterea aceasta. După ce l-am văzut pe Băleanu, m-am simţit mai împăcat, aproape senin. Regăseam parcă o stare pierdută de mult. Cum explici tu lucrurile acestea ?..." Biriş ridică din umeri stăpînindu-şi anevoie plictiseala. „Nu mi le explic. Cătălina spune că Băleanu are ceva de sfînt în el." „Ar trebui să-1 cunoşti. Ţi-ar putea fi de folos. Nu înţeleg însă cum de ştie el atîtea lucruri despre Ioana. Adică, mai precis, nu le ştia, le ghicea, le simţea. Vorbeam cu el despre Ioana aşa cum aş fi vorbit, cu un vechi prieten, care ne-ar fi cunoscut, pe amîndoi, de foarte mulţi ani. îi povesteam tocmai." Se întrerupse şi zîmbi. Faţa i se lumină deodată întreagă, aşa cum i se întîmplă cu foarte mulţi ani în urmă, cînd îl cunoscuse Biriş. „îi povestisem o întâmplare absurdă..." Dar se întrerupse din nou şi privi lung spre Biriş. Apoi oftă şi-şi căută pachetul' cu ţigări. în fond, n-are mare importanţă ce-i povesteam. Dar m-a surprins intuiţia lui. Parcă ar fi fost şi el de faţă la întâmplarea noastră. Aveam uneori impresia că visez. Parcă Băleanu îşi amintea mai bine ca mine unele amănunte.„," E curios., adăugă după o tăcere. Cîtva timp

ascultară amîndoi ploaia rece care se pornise deodată. „Ar trebui să mă duc. Pînă la mine fac o jumătate de ceas cu tramvaiul. M-am mutat foarte departe. Am găsit o cameră la un cunoscut. Bătrînul Bolpga m-a poftit să stau la ei, în Cotroceni. Dar nu pot..." Venea de-atunci destul de des să-1 vadă, dar nu-1 găsea întotdeauna acasă. „E la Cătălina", i se plîngea d-na Porumbache.

La căderea nopţii, străzile erau aproape pustii. Oamenii nu se mai încumetau să iasă din casă şi printre troiene, în întuneric, se zăreau doar cîţiva soldaţi ruşi, înaintînd îrnpleticindu-se. Apoi, după miezul nopţii, începeau să mişune bandele de spărgători. Patrulele româneşti primiseră ordin să tragă fără somaţie. Se auzeau la răstimpuri ţipete depărtate urmate de focuri de armă, apoi tăcerea se lăsa din nou, parcă mai ameninţătoare. Cînd îl găsea acasă, se aşezau amîndoi aproape de sobă.

„Sînt atîtea lucruri pe care nu le înţeleg, îi spuse odată Ştefan. Cred că am iubit-o cum puţini bărbaţi şi-au iubit soţiile. Şi cu toate acestea, mă ascundeam de ea. Nu aveam numai o cameră secretă. O bună parte din adevărata mea viaţă era secretă. îi vorbeam mereu, dar tot despre lucruri fără importanţă. Ceea ce era esenţial în mine, i-1 ascundeam. Cum explici tu nebunia asta ?" „Poate erau lucruri despre care credeai, greşit, că n-ar fi putut-o interesa..." Ştefan îl privi o clipă adînc, apoi îşi plecă ochii. „Unele din ele i le-am spus totuşi Ilenei..." Tăcură amîndoi, încurcaţi. De mulţi ani nu mai rostise numele Ilenei. „Ce se mai întîmplă cu ea ?" întrebă tîrziu Biriş.

„Nu ştiu. N-am văzut-o. Probabil că a rămas în Portugalia."

O săptămînă mai tîrziu avuseseră loc mai multe spargeri în cartier şi d-na Porumbache îl rugă să rămînă acasă serile. Altminteri, îl ameninţase ea, se va duce să doarmă la Irina. Biriş tocmai se închisese în camera lui, cînd îl auzi pe Ştefan vorbind cu mătuşă-sa.

„Am întrebat-o dacă as putea mînca astă-aeacaV^ţaV voi, îi spuse intrînd. Adusesem nişte lucruri. Dar că voi aţi mîncat..." Apoi se aşeză Ungă sobă. „I*-em zărit astă-seară pe Bursuc. Făcea propagandă pentru Partidul Comunist şi spunea că are să se călugărească. Tot mai crezi că e demoniac ?" îl întrebă zîmbind. Biriş ridică din umeri, plictisit. Mai ales în seara aceea îi era silă să discute de Bursuc. Din cauza lui îşi rărise iarăşi vizitele pe la cafenea. De cum îl zărea intrînd, şi către orice masă s-ar fi îndreptat, Bursuc îi făcea semn cu mîna. *Conquistador!* striga el, tare. *Conquistador* .' Apoi izbucnea în rîsul lui gros, vulgar, insuportabil, şi-1 arăta tuturor celor de la masă, îl arăta întinzînd braţuL fără nici o jenă, şi apoi, plecîndu-şi puţin capul, începea să le vorbească în şoaptă, întrerupt doar de propriile lui accese de rîs sau de hohotele celorlalţi. „Spunea că singur Bibicescu, din toată intelectualitatea românească, a înţeles încotro se îndreaptă Istoria. Şi mai spunea că, i se va da direcţia Teatrului Naţional." Biriş ridică din nou din umeri. Din fericire, intră d-na Porumbache aducînd pe o tavă cîteva felii de şuncă şi mezeluri şi o sticlă, cu vin. „Mi s-a urît mîncînd singur, se scuză încă o dată Ştefan. Dar şi în acea seară mîncă tot singur, cu tava aşezată pe o măsuţă, ascultînd pe d-na Porumbache poves^tind despre aventurile învăţătorului, despre spargerile din cartier şi oamenii găsiţi morţi în zăpadă. A vorbit numai ea, aproape tot timpul. După ce-a ieşit, luînd tava, Biriş s-a ridicat repede şi s-a dus după ea, s-o mai roage încă o dată să nu asculte la uşă. „Cînd mă întorc de la Băleanu, - începu deodată Ştefan, parcă mă trezesc şi, cîtva timp, îmi dau seama ce se întîmplă cu mine. Dar asta durează foarte puţin. Zece douăzeci de minute şi apoi mă pierd din nou. Mi-e greu să-ţi explic. S-a întîmplat ceva cu mine. Am impresia că, de la un moment dat, m-am rătăcit. Pînă la o anumită dată am trăit o viaţă pe care o simţeam că era viaţa mea — şi după aceea am

apucat pe o altă cale, m-am rătăcit, am trăit o viată străină, viaţa altuia..."

Biriş îl asculta fără chef, posomorit. îşi amintise din nou de Bursuc. îl bătuse odată pe umeri, în văzul tuturor, ca şi cum l-ar fi felicitat pentru un act extraordinar. „Eşti vrednic ! îi strigase. Te alături celor vrednici !"

„Nu ştiu cum să-ţi explic, continuă Ştefan. Parcă toate mi s-ar trage dintr-o seară de vară de acum nouă ani, din seara de Sînziene din 1936. E absurd, dar uneori am impresia că din momentul acela m-am rătăcit, că de-atunci n-am mai trăit viaţa mea..." „Toată lumea are aceeaşi impresie, îl întrerupse Biriş. După o anumită vîrstă, toţi oamenii au impresia că au naufragiat, că şi-au ratat viaţa, că au trăit o viaţă idioată, absurdă — o viaţă care ***nu putea fi a lor,*** care nu putea fi decît viaţa altuia. Pentru că avem o părere prea bună despre noi înşine şi nu putem crede că dacă am fi trăit într-adevăr viaţa ***noastră,*** ea ar fi putut fi atît de idioată..." Privindu-l cum îl ascultă, cu capul puţin plecat înainte, cu ochii strălucitori şi un fel de zîmbet nevăzut luminîndu-i faţa, lui Biriş i se păru că se întoarce cu mulţi ani în urmă, pe vremea discuţiilor lor despre Partenie şi despre Timp, şi se simţi înduioşat şi întristat totodată. „Ai dreptate. Dar nu mă referea la sentimentul acesta, general uman, de ratare. Cu mine cred că s-a întîmplat altceva. îşi trase scaunul mai aproape de sobă şi mai aproape de el.

„Eram la minister, începu, şi-mi vedeam de treabă. Era o zi senină de vară. Nu ştiu cum mi-au căzut ochii pe calendarul de pe birou şi am văzut că era 23 iunie. Solstiţiul de vară, mi-am adus aminte. Şi am simţit deodată cum începe să mi se bată inima şi mă cuprinde dorul de a revedea locurile pe unde copilărisem la Băneasa. Vreau să-ţi mai spun că niciodată nu mă simţisem ispitit de a pleca de la minister ca să mă plimb în pădure. Asta mi s-a întîmplat o singură dată, în după-amiaza de Sînziene din 1936. Şi atunci, în pădure, am întîlnit-o

pe Ileana. Parcă m-ar fi atras acolo, sau parcă eu aş fi atras-o. Ce i-ar fi venit unei fete tinere şi frumoase să se plimbe atît de departe, singură, în pădurea de la Băneasa ?" Şi-o aminti şi Biriş, şi parcă i se făcu deodată dor s-o mai vadă, s-o mai audă vorbindu-i. I se păru că trecuseră foarte mulţi ani de la ultima lor întîlnire. Parcă nu era numai un număr oarecare de ani, patru sau cinci, pentru că nu mai ştia nici el bine cîţi trecuseră — ci parcă l-ar fi despărţit altceva de acel timp beatific dinaintea războiului, parcă ar fi intervenit o ruptură şi un gol imens s-ar fi întins între viaţa lui de-acum şi anii aceia cînd o vedea pe Ileana în faţa lui, cu mîinile la spate, scuturîndu-şi la răstimpuri buclele, privindu-l cu ochii ei verzi, zîmbindu-i. „Uneori, continuă Ştefan, parcă mă trezesc şi înţeleg că de-atunci viaţa mea şi-a pierdut înţelesul. Parcă nici n-ar mai fi fost viaţa mea. Nu ştiu cum să-ţi explic. De-atunci, totul a fost fals, artificial. Am fost trăit de evenimente, am fost purtat de o viaţă care nu era a mea..." Fără să înţeleagă de ce, Biriş se simţise deodată tulburat şi îşi căută repede de lucru, îngenunche în faţa sobei şi, concentrat, fără grabă, începu să răscolească jeraticul. în cele din urmă, aşeză cu grijă un lemn gros. „...Şi totuşi, lucrurile riu sînt atît de simple. Sentimentul acesta că mi-am pierdut viaţa, rătăcindu-mă şi trăind viaţa altuia, se completează cu un alt sentiment, de culpabilitate. Adesea mă simt răspunzător de moartea lui Partenie şi a Ioanei. îmi spun că dacă n-aş fi intervenit în viaţa lor, ei ar fi trăit poate şi astăzi, şi ar fi fost fericiţi. în orice caz, şi-ar fi trăit viaţa care le fusese ursită. Dar, fără voia mea, am intervenit în viaţa lor. Ioana m-a confundat într-o zi pe stradă şi pe urmă a stricat logodna. Dacă m-ar fi întîlnit cîteva săptămîni mai tîrziu, e foarte probabil că nu m-ar fi confundat. I-ar fi spus, cel mult: „am întîlnit astăzi un om care-ţi seamănă extra- , ordinar..." Şi el, Partenie, i-ar fi răspuns : „Da, îl cunosc. L-am zărit şi eu de cîteva ori..." Şi lucrurile ar fi rămas

aici. Ei şi-ar fi trăit viaţa lor. Iar eu, trei ani în urma, aş fi întîlnit-o pe Ileana şi mi-aş fi trăit viaţa mea..." „Dar de unde poţi fi tu sigur că ai fi întîlmt-o *1** îl întrebă Biriş ca şi cum s-ar fi trezit „Cred că aş fi întîlnit-o. Ceea ce am simţit în seara aceea de Sînziene nu se poate explica altfel. Probabil că Ileana era femeia care-mi fusese ursită. Dar eu nu mai eram liber. Eu mă grăbisem şi luasem femeia ursită altuia. Le-am stricat viaţa lor şi am stricat şi viaţa Ilenei. In cele din urmă, pe ei i-am omorît, iar pe Ileana am pierdut-o. Nu mai ştiu ce s-a întîmplat cu ea..." Biriş îşi aminti din nou de ea. Şi parcă se simţea tot mai atras de acel gust nelămurit al anilor dinainte de război. Fără să-şi dea seama, zîmbi. „în orice caz, asta ar explica ce se întîmplă cu mine, de ce nu mai am de mult sentimentul că trăiesc viaţa mea, că trăiesc într-un fel de vis absurd, la care nu pot participa. Multă vreme am crezut că întâlnirea cu Ileana ar fi avut un alt rost: să mă înveţe cum să iubesc două fiinţe în acelaşi timp, să descopăr o nouă şi mai adevărată categorie a dragostei, apropiată de dragostea sfinţilor, care pot iubi, deodată, o infinitate de oameni. Dar e probabil că lucrurile acestea mi le spuneam ca să mă liniştesc. Era, probabil doar o încercare disperată a mea ca să-mi înţeleg situaţia, să găsesc un sens unei iubiri cu care nu ştiam ce să fac..." Cîtva timp tăcu, încurcat. Deodată sări în picioare şi-i întinse mîna. ,,Iartă-mă, ii spuse în şoaptă. Sînt cu adevărat nebun. Nu trebuia să-ţi spun. E un gînd absurd, criminal, care mă obsedează de cîtva timp şi mă torturează pînă Ia demenţă. Dar te rog să mă crezi că n-am iubit-o, cu adevărat, decît pe Ioana. Dacă aş fi fost sigur că, sinucigîndu-mă, aş fi întîlnit-o, m-aş fi sinucis de mult. Dar mi-e teamă că de abia atunci aş pierde-o, că aş pierde-o pentru totdeauna. Mi-e teamă că are dreptate creştinismul conriamnfad sinuciderea ca păcatul prin excelenţă al deznădejdii. Mi-e teamă mai ales de Răzvan. Mi-e foarte dor de Răzvan. De multe ori i-am simţit în jurul meu, dar îndeosebi îl simt pe Răzvan. Nu ştiu cum să-ţi spun, dar mi-a fost teamă să nu-i pierd sinucigîndu-mă. Mi-e indiferent ce se spune, că sinuciderea este soluţia laşilor, şi celelalte. Nu formulele acestea m-au împiedicat. Dar mi-a fost teamă să nu-i pierd..."

De cîteva zile se aştepta deznodămîntul. Berlinul fusese cucerit de trupele sovietice, se anunţase moartea lui Hitler, iar în seara aceea circulau tot felul de zvonuri fantastice în legătură cu Himmler şi amiralul Doenitz. Oraşul îşi recăpătase înfrigurarea marilor zile. Oamenii începeau din nou să spere. Dacă războiul se termină, ruşii se vor retrage din România şi guvernul Groza, impus la 6 martie de Vîşinski, va cădea automat. „Vă înşelaţi ! strigase Bursuc la cafenea. Voi veţi li lichidaţi ! Voi, anglofilii şi- americanojilii. N-o să mai acceptăm să ne furaţi de data "aceasta roadele victoriei..." Biriş îl auzise din uşă şi ieşi repede. Se simţea extrem de surescitat. Pe drum, cumpără toate ediţiile speciale. Urcă la Cătălina şi sună de mai multe ori. în cele din urmă se resemna şi începu s-o aştepte pe scări. Cînd văzu că se apropie ceasul opt, plecă după ea la teatru. Nu era nici acolo ; dar cum nu juca în seara aceea, nu era aşteptată. Se reîntoarse la garsonieră şi sună din nou. După un sfert de ceas îşi pierdu răbdarea şi plecă spre casă.

A doua zi avea ore la liceu pînă la prînz... Cînd se întoarse, d-na Porumbache îi spuse că l-a căutat Mişu Weissmann. Venise cu o maşină şi îi lăsase un bilet pe birou. Prudent, Weissmann lipise plicul. «Vino imediat la Spitalul Colţea, îi scria. Cătălina a avut un accident. Nu e grav». O găsi cu oarecare greutate. Petrecuse noaptea într-o sală comună şi doar cu puţin timp înainte i se găsise o cameră cu două paturi. Era foarte palidă. „Nu te speria, îi şopti. Nu e riimic grav. M-a zvîrlit un camion

pe trotuar şi mi s-au deplasat nişte vertebre. E plicticos că trebuie să stau acum în ghips... Mă doare groaznic capul, adăugă ea încercînd să zîmbească. Am căzut... Ridică braţul şi-i arătă locul unde o doare, la moalele capului. „L-ai întîlnit pe Dan ? îl întrebă ea. Cine ţi-a spus ?" „Mi-a lăsat conu Mişu un bilet, azi-dimmeaţa.

E mai bine că nu l-ai întîlnit pe Dan", spuse ea şi-şi "închise pleoapele. Dă-mi mîna, adăugă zîmbind.

„Ştii că a capitulat Germania. A dat Dumnezeu şi s-a terminat." Cătălina deschise ochii şi-l privi. Ii strînse mai puternic mîna între mîinile ei.

„Probabil că din cauza asta..., începu, dar se întrerupse brusc. Camionul, vreau să spun. Şoferul era beat..." Apoi intră infirmiera. „Dă-mi, te rog, ceva. Mă doare groaznic capul."

„Are să vină acum doctorul. O să vă facem o noua radiografie." Cătălina închise din nou ochii. Biriş observă două mici lacrimi prelingîndu-se printre gene, şi se tulbură. '

„Ţi-au pus deja ghipsul ?" o întrebă. Cătălina făcu un semn imperceptibil. „Provizoriu, şopti ea. Cred că au să-mi facă operaţie..." Biriş simţi cum i se goleşte inima de sînge şi rămase cîteva clipe fără gînduri, speriat. Apoi trebui să plece. în curtea spitalului îl întîlni pe Mişu Weissmann. „Nu mai poţi intra, îi spuse. Au venit doctorii ; îi fac un consult. Ce s-a întîmplat exact ?" întrebă după o clipă aprinzîndu-şi tremurînd o ţigară. Mişu Weissmann începu să-şi caute încurcat batista. O găsi şi se şterse pe faţă, pe mîini. „A răsturnat-o un camion rusesc, vorbi el în cele din urmă. A avut un noroc extra^-ordinar că n-a căzut sub roţi. A zvîrlit-o pe bordura trotuarului." Unele clădiri arboraseră steagurile aliaţilor şi strada era destul de animată, dâTparcă se ghicea deja o uşoară oboseală amestecata cu decepţie. Aşteptarea se prelungise prea mult. Anunţul oficial al capitulării venise

prea tîrziu. „Mi-au telefonat azi-dimineaţă de la spital, continuă Weissmann. Telefonaseră întîi lui Dan, azi-noapte, dar nu era acasă..." Se opri fîstîcit şi îşi scoase din nou batista. „L-ai văzut pe Dan ? întrebă el repede, fără să-l privească. Nu vrei să trecem acum o clipă pe la el ?" „Mă duc acasă. Sînt obosit." „Ar fi bine să-l vezi, stărui Weissmann. Dan a văzut-o aseară, înainte de accident. Trecuse pe la el..." îi evita necontenit privirile. Biriş fuma tăcut, stăpînindu-se. Curînd întîlniră un taxi liber şi porniră spre Bibicescu. îl găsiră întins pe canapea, foarte palid. „E ceva care nu prea merge cu inima mea, spuse fără să se ridice. Nu ştiu ce e. Trebuie să-mi fac o electro-cardiogramă. A fost doctorul adineauri pe aici."

„Venim de la spital, îl întrerupse Weissmann. Eu sosisem prea tîrziu, dar a văzut-o el." Biriş se aşezase pe un scaun, cît mai departe de canapea. „Ce s-a întîmplat exact ?" întrebă scoţîndu-şi pachetul cu ţigări. „Te-aş ruga să nu fumezi, spuse Bibicescu. Cred că sufăr de inimă. Am avut azi-dimineaţă un atac..." „Nu exagera, îl întrerupse Weissmann. Poate a fost o simplă crampă musculară. Ţi-a intrat în cap că eşti bolnav de inimă..." „E a treia oară că mi se întîmplă, continuă Bibicescu cu gravitate, privind în sus, spre tavan. Dar azi-dimineaţă. a fost groaznic. Cred că e anghina de piept... Dacă e aşa, adăugă, s-a dus dracului Teatrul. Tocmai acum, cînd..." „Cine ţi-a mai băgat în cap şi povestea asta cu anghina de piept ? îl întrerupse Weissmann. Doctorul a spus că în nici un caz nu poate fi vorba de anghina..." Bibicescu zîmbi cu un mare efort. Biriş se ridică şi se apropie de el. „în fond, aş putea afla şi eu cum s-a întîmplat accidentul Cătălinei ?" Cîtva timp, Bibicescu continuă să privească, tăcut, tavanul. >

„A trecut aseară pe la mine, vorbi el în cele din urmă, rar, fără efort. A stat foarte puţin. Eram ocupat..."

„Dar ce căuta **la** tme ? îl întrerupse Biriş neraaiputîn-du-se stăpîni. **La** ora aceea **aveam** înttTnire. Am aşteptat-o un ceas..." „Voia să-mi vorbească. Avea ceva important să-mi spună..." „Ce ?" întrebă Biriş ridicînd glasul. **„Te** rog să nu ţipi, continuă calm Bibicescu. Mă vezi că sînt bolnav ?... Avea ceva important să-mi spună, dar nu mi**-a** spus. Eram ocupat... Nu eram singur, adăugă el după o scurtă şovăire. Mai era cineva la mine..." „Dar cum s**-a** întîmplat accidentul ? stărui Biriş. Cum **ai** aflat de **acci-dent** ***V**** „Mi**-a** telefonat **azi**-dimineaţă conu Mişu. Eram după criză. Tocmai plecase doctorul..."

„Să-ţi explic eu, interveni Mişu Weissmann. **S-a** întîmplat nu prea departe de aici. Cătălina voia să traver-seze şi tocmai coborîse de pe trotuar, cînd a trecut camio-nul, în viteză, şi a răsturnat-o. A leşinat de durere şi **de** spaimă. Scăpase ca prin miracol. Cînd şi-a revenit, azi-noapte, la spital, a cerut să telefoneze lui Dan. Dar el nu era acasă..." „Putea şă mă anunţe **pe** mine."

„Ştia că n-ai telefon. Şi**-a** închipuit că unul din noi te va anunţa imediat..." „Roag-o să mă ierte dacă n-am trecut s-o văd, spuse Bibicescu continuînd să privească în tavan. Aştept rezultatul cardiogramei. Mi-o fac în după-amiaza asta sau mîine dimineaţă..." „Azi nu cred c-ai s-o poţi face, spuse Weissmann. Nu se mai lucrează. S-a terminat războiul..."

Cînd trecu din nou **pe la** spital, i se spuse că nu poate s-o vadă; **i** se făcuse operaţia. Nu **i** se îngădui s-o vadă nici a doua zi, dar izbuti să vorbească cu unul din doctori. **îl** linişti. Nu era nimic grav. Câteva vertebre deplasate **şi** o mică fractură. Totul fusese aranjat prin operaţie. Dar trebuia să rămînă în ghips vreo patruzeci de zile. Abia **a** patra zi o putu vedea. Slăbise foarte mult, dar paloarea parcă o întinerise. **„L**-ai văzut pe Dan ? **U** întrebă ea. Ce tf-a spus ?* **„Se** plîngea **de** inimă. **De.** aceea te roagă să-1 scuzi. Aşteaptă să **vadă rezultatul** cardiogramei."

„N-are nimic, spuse zâmbind Cătălina. Aşa **i se** pare lui, că e întotdeauna grav bolnav. Acum are **şi** o scuză». Dar prefer să nu vină să mă vadă." **„Nu** înţeleg **de** ce te-ai dus să-1 vezi înainte de accident..."

Cătălina închise ochii.

„Treceam pe lîngă casa lui... Mi-am adus aminte **că** aveam să-i spun ceva în legătură cu Teatrul..." „El spunea că era ceva important", o întrerupse Biriş. „Poate că era. Nu mai ştiu... Mi s-a făcut dor de casă, adăugă ea cu un alt glas. Nu de asta de-aid. De casa părintească, de la Botoşani. Trebuie să fie foarte frumos acum, în mai. Nu i-am mai văzut de mult pe ai mei. Aş vrea **să** mă duc acasă..." îşi păstrase aproape tot timpul ochii închişi, şi lui Biriş i se păru că vrea să adoarmă. **„Cum** te mai simţi ?" o întrebă el tîrziu.

„Bine. Doar durerea asta de cap, care nu mă lasă... Cît e ceasul ?" întrebă deodată. „E aproape trei." „Trebuie să vină Aurel. îmi pare bine că ai să-1 cunoşti şi tu." „Eu ar fi trebuit să plec", spuse Biriş încurcat. „Cînd m-am trezit, după operaţie, continuă Cătălina ca şi cum nu l-ar fi auzit, mi-am spus : E 19 octombrie. Nu ştiu de **ce,** m-am simţit deodată fericită. Mi-am adus aminte **de** o librărie mică din Botoşani. Cînd eram în liceu, mă duceam în fiecare sîmbătă după-amiază să privesc vitrina. Am văzut odată o carte despre India,, dar era în franţuzeşte şi nu prea mă încumetam s-o citesc. Dar o priveam întotdeauna. Mă atrăgea coperta. Şi pe urmă, într-o **zi,** n-am mai văzut-o. Se vînduse... Mi s-a făcut dor **de** Botoşani, adăugă după o scurtă tăcere. Nu înţeleg **cum** am lăsat să treacă atîţia ani..."

Atunci intră infirmiera şi ţinu uşa larg deschisă **ca să** treacă Băleanu, condus de o călugăriţă bătrînă. **Biriş** se trase stânjenit lîngă fereastră. Băleanu **era** îmbrăcat **civil.**

Ochelarii mari, negri, nu izbuteau să-i ascundă petele roze de pe obraji. Infirmiera îl apropie de pat şi Băleanu întinse mîna. Cătălina i-o apucă repede. „îi povesteam lui Petre de Botoşani, începu ea. Mi s-a făcut dor de casă..." Băleanu întoarse capul spre fereastră şi zîmbi. Apoi se înclină uşor, ca şi cum ar fi salutat, şi întinse mîna. Biriş făcu un pas înainte şi i-o strînse. „Pe mine vă rog să mă iertaţi, spuse el încurcat. Am o întîlnire..."

Cînd reveni a doua zi, găsi, în afară de Băleanu, pe Weissmann şi Irina. Biriş nu încercă să-şi ascundă plictiseala şi se apropie de pat. „Te-am visat azi-noapte, îi spuse Cătălina silindu-se să zîmbească. Ne plimbam amîndoi pe strada Unirii din Botoşani. Parcă toate grădinile erau pline de flori şi eu ţi le arătam, şi tu îmi spuneai : nici pe asta nu o cunosc, nici pe asta... Erau flori foarte frumoase, nemaivăzute pe la noi. M-am trezit fericită... Dacă nu m-ar durea capul," adăugă închizînd ochii. O ascultaseră toţi. Apoi Weissmann se uită la ceas şi tresări. Apropiindu-se de Biriş îi şopti, parcă în mare taină. „I-a făcut cardiograma. N-are absolut nimic." „Dacă o să mă doară aşa 40 zile, cît am să staffTri" gKîp^Tnnebunesc", vorbi din nou Cătălina. „Doctorul spunea că nu | e. nimic grav, începu Biriş. Că e din căzătură." „Patruzeci' | de zile, am să înnebunesc", repetă Cătălina foarte încet.Jj Apoi Mişu Weissmann îşi luă rămas bun. Pleca a doua^ zi la Braşov şi nu ştia cînd se întoarce.

„Are să vină mîine Dan", îi spuse. Cătălina îi ţinea" mina între mîinile ei, zîmbindu-i. „Dacă îi e frică, să nu vină. Să mai aştepte, pînă îi va trece complet. E adevărat că vrea să-1 joace pe Partenie ?" întrebă. Mişu Weiss-mann se fistici deodată şi roşi.

„Toată lumea vrea să-1 joace pe Partenie. Are să-ţi povestească el..." Curînd plecă şi Irina. Nu scosese o vorbă de cînd intrase Biriş. Se plecă şi o sărută pe obraji. „Am aă mai vin", îi spuse. Se apropia sfârşitul vizitei şi Băleanu nu dădea semne de plecare. Biriş simţea că-şi pierde răbdarea. Ar fi vrut să rămînă singur cu Cătălina, să-i vorbească nestingherit. Dar Băleanu aştepta tăcut pe scaun. „Te rog sună infirmiera, spuse deodată Cătălina, să-mi dea ceva că nu mai pot..."

Veni doctorul şi trebuiră să plece cu toţii. E din cauza oboselii, spuse doctorul. Se vor interzice vizitele câteva zile. Pe coridor, Biriş nu ştia cum să-şi ia rămas bun de la Băleanu. Merse cîtva timp alături de el, apoi îi spuse deodată, întinzîndu-i mîna, „La revedere, domnule colonel."

Cîteva zile trecuse zadarnic pe la spital. Doarme mereu, îi spunea infirmiera ; se odihneşte. A patra zi, Biriş ceru să-1 vadă pe doctor. îl primi într-un mic birou de lîngă camera de gardă. Părea preocupat, plictisit. „S-au ivit unele complicaţii, îi spuse. A avut o hemoragie internă pe care n-am putut-o identifica de la început... Nu e grav, adăugă el repede văzînd că Biriş păleşte. Numai că n-o s-o puteţi vedea atît de curînd..." Venea de-atunci de două ori pe zi, să afle veşti. Odată i-a dat voie să intre, numai pentru cîteva minute. Cătălina dormea adînc. Era foarte palidă şi părea schimbată. I se tăiase părul pînă la jumătatea craniului cînd i *se* făcuse trepanaţia. Biriş se apropie de ea în vîrful picioarelor şi o privi, stăpînindu-şi anevoie emoţia. Apoi se plecă şi-i sărută mîna, întinsă moale alături de trup. într-o seara, două săptămîni de la accident, se afla la masă. D-na Porumbache tocmai i se plîngea de scumpete cînd auzi că bate cineva la uşă. Alergă speriat să deschidă. Era Mişu Weissmann. „Vino repede, îi spuse. Mi-a telefonat de la spitaFcă a murit Cătălina." Dar în clipa următoare trecu pragul şi avu timp să-1 prindă în braţe. Biriş îl privise lung, clătinîndu-se, şi apoi se prăbuşi moale, ca şi cum s-ar fi rupt de la mijloc.

Cînd se trezi, îi văzu pe toţi în jurul lui şi închise repede ochii. Apoi îi auzi şoptind şi le recunoscu pe rînd vocile. Atunci deschise ochii şi-i făcu semn lui Ştefan să se apropie. „Dă-i afară, îi şopti. Roagă-i să plece." „Cine să plece ?" „Aş vrea să rămîn singur". Ştefan îl privi lung. „Nu e nimeni. Coana Viorica e la bucătărie. Sîntem numai noi doi, singuri." Biriş închise din nou ochii. O muscă i se aşeză pe frunte şi scutură capul. Simţi o durere surdă, parcă i-ar fi strivit cineva creierii şi gemu. „Unde au plecat ceilalţi ?" Cîteva clipe, Ştefan şovăi, încurcat. „Azi n-au mai fost pe aici. Are să vină Irina. diseară." „în fond era de aşteptat, începu deodată Biriş cu o voce neaşteptat de calmă. Eram sigur că se va întîmplă aşa. De cum am văzut-o la spital, am înţeles că de data aceasta nu mai scapă. Avea expresia ei de la 19 octombrie, avea ochii de la 19 octombrie..." ...Nici ea nu-i poartă decît o singură dată pe an, îşi aminti Ştefan, la 19 octombrie. I se păru că se prăbuşeşte într-un timp fabulos, devenit aproape inimaginabil prin beatitudinile pe care le păstra, şi făcu un efort deznădăjduit să revină la suprafaţă, să se reîntoarcă în prezent. „Aş vrea să mă duc s-o mai văd o dată, continuă Biriş. Am să-i duc nişte flori de cîmp. îmi spunea că i se făcuse dor de' cîmp. Cred că mai am atîta putere să merg pînă la spital, mai ales dacă ai să vii şi tu cu mine. Luăm o maşină..." Ştefan continuă să-1 privească aşa cum vorbea, cu ochii închişi, fără nici o mişcare, de teamă să nu-şi clatine capul.

„O să mergem într-una din zilele acestea..."

„L-aţi anunţat pe Băleanu ?" îl întrerupse deodafă Biriş.

„Era şi el acolo. Erau toţi, afară de tine şi de Bibicescu. Biriş deschise ochii şi-i căută privirile. „Unde spuneai că erau toţi ?" întrebă. Ştefan şovăi, dar o auzi pe d-na Porumbache ieşind din bucătărie şi spuse repede. ,.A fost înmormîntată azi-dimineaţă..."

„Ah, da... Evident, trebuia să mă gîndesc", şopti **Biriş.**

D-na Porumbache deschise cu grijă uşa **şi** -intră **în** vîrful-picioarelor. Dar întîlni ochii lui Biriş **şi** nemaiputîndu-se stăpîni, izbucni în plîns. „Petrişor, maică, începu ea să se tînguiască. Cătălina, sărăcuţa de ea, sărăcuţa ! tu zăceai aici şi pe ea o băgau în pămînt ! O plîngeau toţi, ***şi*** tu aiurai şi rîdeai în somn şi o chemai : Cătălina ! Cătălina ! îi spuneai că ai s-o plimbi în grădină şi ai s-o acoperi toată cu flori, şi pe ea o coborau în groapă, şi o acopereau cu pămînt ! Cătălina, sărăcuţa de ea, sărăcuţa !..."

De atunci, de cîte ori venea Ştefan, d-na Porumbache u întîmpina lăcrămînd şi începea să-i vorbească de Cătălina. Ştefan asculta resemnat, îndreptîndu-se încet, cu plivirile plecate, spre camera lui Biriş. îl găsea întotdeauna citind. De cîteva zile se sculase din pat şi citea aşezat pe un scaun lîngă fereastră. în lumina tare a începutului de iunie, obrazul căpăta o paloare proaspătă, de adolescent în convalescenţă. „Aş vrea să te rog ceva, îi spuse într-o ***y.i.*** Roag-o pe Irina să nu mai vină. Sau, dacă vrea cu orice chip să vină să mă vadă, să nu încerce să mă consoleze. Nu simt nevoia să fiu consolat. Sînt profesor de ulosofie. Am la dispoziţia mea un număr considerabil de formule care mă pot consola..." Se întrerupse, se ridică să pună cartea pe birou, apoi se întoarse şi se aşeză pe' scaun. „Acelaşi lucru aş fi vrut să ţi-1 spun şi ţie, continuă!* Inii face plăcere de cîte ori vii să mă vezi, dar n-aş vrea să crezi că eşti obligat să-mi vorbeşti de Cătălina. Cum spunea nu ştiu cine, viaţa merge înainte. Eu am optat pentru Viaţă. De aceea aş prefera să discutăm altceva." ..Toţi optăm pentru Viaţă, spuse Ştefan. Nu prea înţeleg bine de ce, dar aşa e..." „Eu ştiu de ce. Vreau să' trăiesc ca ***6&*** văd ce se va întîmplă pînă la urmă. Acum, că s-a terminat războiul în Europa, vom asista la ofensiva împotriva Japoniei. într-un an, doi, va fi şi ea lichidată. Vreau

să văd ce se va întîmplă după aceea. N-aş vrea să mor înainte de a vedea încotro se îndreaptă lumea : spre socialism sau spre dictatură ? De aceea mă interesează tot ce se întîmplă în jurul meu, de la decizia pe care o va lua Stalin pînă la cariera politică a Iui Bibicescu..." Bibicescu fusese numit sub-director la Teatrul Naţional, dar spera să ajungă curînd director. Izbutise să introducă în programul viitoarei stagiuni două piese ale lui Partenie. Partidul Comunist şi-1 însuşise pe Partenie şi cărţile lui erau reeditate, ziarele vorbeau necontenit de el. începuse să circule zvonul că Poliţia îl împuşcase cu bună-ştiinţă, ca să lichideze, împreună cu un şef legionar, pe cel mai înzestrat dintre scriitorii progresişti. Bibicescu vorbea acum tot mai insistent de prietenia lui cu Partenie şi mărturisise într-un interviu simpatia marelui scriitor pentru Revoluţia rusă.

Veni să-1 vadă pe la jumătatea lui iunie. Nu plouase din aprilie şi oraşul arăta prăfuit şi veşted ca la sfîrşitul verii. Bibicescu venise într-o maşină a Direcţiei Teatrului.

„Ca să nu mă obosesc, explică el. Nu se ştie exact ce am, dar trebuie să fiu prudent, să nu-mi obosesc inima..." Apoi, în mijlocul discuţiei, îl întrebă brusc. „Ţi-a spus ceva Cătălina despre mine ?" Biriş voi să-şi aprindă o ţigară, dar simţi că-i tremură mîna şi băgă repede pachetul în buzunar. „Mi-a spus doar că trecuse să te vadă. Nu mi-a spus de ce." Bibicescu se aşeză pe scaun, ceea ce •nu făcea decît arareori. „îmi pare rău. Eram ocupat,-aveam pe cineva la mine. Aş fi vrut să ştiu de ce venise să mă vadă", adăugă cu un alt glas, ridicîndu-se. Dar nu mai îndrăzni să se plimbe de la un capăt la altul al odăii. Se opri lîngă fereastră şi privi cerul alburiu, fierbinte.

„E îngrozitor cu seceta asta. N-o să putem plăti datoriile de război..." Apoi, înainte de plecare, îi spuse r „Ştii că s-au mai găsit o sumă de hîrtii de-ale lui Partenie. Caiete întregi..." Biriş zîmbi ironic şi ridică din umeri. „Probabil că nu-ţi vine nici ţie să crezi, dar ai să te convingi cînd ai să vezi manuscrisele. I»-; lăsase într-o valiză, la o prietenă a lui, la ţară..."

Făcea lungi plimbări prin oraş, dimineţile sau după apusul soarelui, cînd se potolea arşiţa. Trecea foarte des pe la cimitir, devreme de tot, cînd răcoarea nopţii stăruia încă pe sub arbori şi printre mormintele cu flori ofilite, îi aducea Cătălinei cîteva flori de cîmp. Le culegea pe marginea maidanelor, pe cîmpurile virane dinapoia cimitirului ; flori mărunte, prăfuite, cu colori şterse, pe jumătate uscate. Odată, intrînd în cimitir cu un buchet mai mare, căci întîlnise pe drum o ţigancă cu flori, îşi aminti brusc de tabloul din biroul lui Ştefan : mănuşile negre şi florile de cîmp, cu cozile lungi, zvîrlite în grabă pe o măsuţă. De-abia a intrat şi a auzit telefonul sunînd, îşi aminti el cuvintele lui Ştefan. S-a dus să răspundă la telefon. O aştept de-atunci mereu..." Ar fi vrut să ducă florile la mormîntul Ioanei, dar ea se afla la cimitirul Belu, în cealaltă parte a oraşului. îşi aminti de asemenea ce i se spusese atunci, la înmormîntare : că trupurile n-au mai fost recunoscute şi multe familii au îngropat morţii altora. Dar, după ce ieşi din cimitir, se îndreptă spre Bulevardul Domniţei. în tramvai, oamenii se plîngeau deja de căldură, deşi nu era încă ceasul zece. Biriş simţea un fel de atmosferă ireală în jurul lui, ca şi cum ar fi călătorit în vis. Nu mai suferea nici de tristeţe, nici de singurătate. Parcă întreg oraşul, cu toţi oamenii lui, agitaţi şi zgomotoşi, aparţinea deja amintirii. Parcă îl traversase, în acest tramvai supraîncărcat,, cîndva de mult, într-un timp abolit, şi-1 traversa acum din nou, în gînd, numai ca să se poată reîntoarce în trecut. Craterele fuseseră astupate şi strada reparată, dar trotuarele erau încă sparte. Ruinele rămăseseră acolo. Doar că păreau acum mai îndesate, mai mărunte, şi printre cărămizi crescuse iarbă şi cîteva bălării. Biriş se plimba încet, silindu-se să recunoască locul casei. I se păru că o găseşte. Pe movila de moloz încă

supravieţuiau cîteva flori albăstrui, decolorate. Se caţără cu oarecare greutate şi le culese.

în vara aceea se întîlniseră destul de rar. Ştefan plecase în concediu şi se întorsese după 15 august, în săptămîna care urmase bombelor atomice şi capitulării Japoniei. Fusese o săptămîna de euforie generală. Puterea americană redeşteptase speranţa că România nu va fi abandonată definitiv Sovietelor. Euforia iminentei eliberări făcuse să se uite chiar şi seceta care bîntuise toată vara, aşa cum se uitase tifosul exantematic şi sutele de mii de morţi din ultimul an şi sutele de mii de prizonieri care nu se întorceau din Rusia. Ştefan venise să-l vadă în ziua cînd se întîlnise pe stradă cu Mihai Duma. îl zărise de departe, şi la început nu-l recunoscuse. Era ars de soare şi-şi lăsase mustaţă. Duma îi întinse mîna cu gravitate. „Condoleanţele mele. Am fost, toţi, dezolaţi la Legaţie. Sper că v-a parvenit telegrama noastră..." Apoi îi spuse că se întorsese de curînd, cu unul din primele vapoare româneşti care traversaseră Mediterana. Vidrighin, ca şi aproape toţi ceilalţi, rămăseseră la Lisabona. îl găsi pe Biriş citind aşezat la birou. I se păru că slăbise din nou şi parcă îmbătrînise şi mai mult de cînd nu-l mai văzuse. „L-am întîlnit pe Duma. îţi trimite salutări." Se întrerupse brusc, parcă şi-ar fi amintit de ceva mult mai important, şi zîmbi. „E curios. Acum îmi aduc aminte. Mi-ai vorbit pentru întîia oară de Duma cînd mă întorsesem de la Sighişoara. Şi acum l-am întîlnit din nou..." Biriş căută pe birou o foaie de hîrtie, o împături cu grijă şi o aşeză peste pagina pe • care o citea, apoi închise cartea. Ştefan îi zări titlul. Era o colecţie de mituri şi legende indiene.

„Mi-o dăruise de mult Cătălina, dar n-o citisem. Aveam oroare de concepţiile ei despre buddhism şi de mitul lui 19 octombrie... Dar nu înţeleg ce ţi se pare misterios în întîlnirea cu Duma", adăugă. „E curios că l-am întîlnit din nou tocmai acum, cînd mă întorceam de la Sighişoara. Fusesem să-l văd pe Anisie. Cred că-ţî mai aduci aminte de el..." „îmi face o deosebită plăcere ‚să te ascult vorbind, îl întrerupse Biriş. Eşti primul om care nu mă întreabă ce cred despre bomba atomică. Ne reîntoarcem la Anisie şi la problema TimpuTuT~Povesteşte-mi. Citisem tocmai nişte mituri indiene ; sînt pregătit să-l ascult pe Anisie." „Din nefericire, nu prea am ce să-ţi povestesc. M-am dus să-l văd pentru că îmi spusese să mă întorc peste patru ani. Am lăsat să treacă patru ani şi jumătate, dar n-a fost vina mea. Am ajuns probabil prea tîrziu. Au fost lupte anul trecut, în toată regiunea aceea, cînd se retrăgeau trupele germane. Ferma era arsă, grădina devastată. Nu l-am mai găsit. Şi nici măcar nu mai ştiu ce s-a întîmplat cu el. Unii spun că l-ar fi luat germanii în retragere. Alţii, că l-au luat ruşii. Am auzit chiar că ar fi fost împuşcat, dar nimeni n-a ştiut să precizeze cîhd şi de cine." „Păcat. Mi-ar fi plăcut să aflu cum s-a terminat povestea aceea cu tinereţe fără, de bătrîneţe... Dar înainte de a vorbi de altceva, vreau să-ţi atrag atenţia asupra lui Duma. Dacă s-a întors şi n-a fost arestat, după ce a lucrat ani de zile pentru Serviciul secret german, înseamnă că lucrează acum pentru comunişti. Să te fereşti de el..." Ştefan nu izbutise-să-l asculte pînă la sfîrşit. Auzindu-l rostind numele lui Duma se lăsase furat de amintiri. Revăzu norul de praf de pe şoseaua care ducea la Sighişoara ; îl urmărise aproape o jumătate de ceas, fără să-l poată întrece ; era norul pe care-l ridica un camion militar. Dar cînd, în cele din urmă, maşina în care se aflau izbuti să-l întreacă, zări o clipă, lîngă şofer, un soldat rus care-l ameninţă în glumă, indreptîndu-şi spre ei carabina. Apoi, de departe, văzu ruinele înnegrite de fum ale fermei. „Noi doi vorbim împreună tot felul de prostii, numai despre lucrurile care mă interesează esenţial nu vorbim niciodată. Mă dusesem să-l întreb pe Anisie..." Se întrerupse iar, încurcat. Se dusese să-l întrebe pe Anisie.despre Moarte ; şi acum i se

păru absurdă această anevoioasă călătorie prin regiuni devastate de război şi de secetă ca să caute un străin pe care-l văzuse doar de două ori în viaţa lui şi să-l întrebe, ca pe un oracol sau ca pe un mare sfînt, ce se întîmplă cu noi după moarte.

„...Voiam să-l întreb o sumă de lucruri, continuă Ştefan silindu-se să zâmbească. Deşi n-am înţeles niciodată ce mă făcea să cred că Anisie cunoştea răspunsul la problemele mele... Şi acum, că l-am revăzut pe Duma, parcă totul se reîntoarce de unde a plecat. Am un sentiment tulbure că situaţiile încep să se repete... Mi-ar fi plăcut să aflu de la Anisie cum s-a împăcat — el care pretinde că nu mai trăieşte în Timp — cu Istoria pe care o împlineau în jurul Şighişoarei diviziile germane în retragere. De data aceasta aş fi avut cu adevărat un . exemplu : cum poţi rămîne în afară de Timp cu tancurile şi artileria alături de tine..." Biriş zîmbi şi apucînd cartea de pe birou începu s-o răsfoiască. „Pentru că vorbeşti de Timp, să-ţi povestesc o legendă indiană pe care am citit-o azi-dimineaţă. Cred că e în genul poveştilor lui Anisie. Ascultă. E întîmplarea unui schivnic celebru, care 'se numea Narada. Impresionat de sfinţenia lui, Vişnu îi-făgădui să-i împlinească orice dorinţă. «Arată-mi puterea ta, neînţeleasa Maya», îi ceru Narada. Vişnu îi făcu semn să-l urmeze. Puţin timp în urmă, mergînd pe un drum pustiu, în plin soare, şi făcîndu-i-se sete, Vişnu; îl rugă să se ducă pînă la -satul care se zărea nu prea departe în faţa lor şi să-i aducă apă de băut. El rămasei să-l aştepte pe marginea drumului. Narada grăbi pasul şi bătu la uşa primei case pe care o întîlni. îi deschise o tînără fată atît de frumoasă încît, privind-o, Narada uită pentru ce venise. Intră în casă şi fu întîmpinat de toatăj familia cu cinstea care se cuvenea unui sfînt. Rămase în gazdă acolo timp îndelungat. Pînă în cele din urmă se, căsători cu frumoasa fată şi cunoscu bucuriile nunţii şi toate celelalte bucurii şi necazuri ale vieţii de fermier. Au trecut aşa 12 ani. Narada avea acum trei copii şi după moartea socrului ajunse stăpînul gospodăriei. Dar în al doisprezecelea an, ploile torenţiale au inundat regiunea, în aceeaşi noapte turmele i-au fost înecate şi casa se prăbuşi. Ţinînd cu o mînă soţia iar cu cealaltă cei doi copii mai mari, purtând pe umăr pe cel mai mic, Narada îşi făcu anevoie dinm printre ape. Dar sarcina era prea grea. Alunecă şi scăpă copilul de pe umăr. Atunci lăsă pe ceilalţi şi se zvîrli în apă ca să-l prindă. Dar era prea tîrziu : torentul îl înghiţise în cîteva clipe. în acest timp, valurile luaseră pe ceilalţi doi copii şi, puţin în urmă, şi pe soţie. Curînd, Narada el însuşi căzu istovit şi fu purtat de ape. inconştient, ca o bucată de lemn. Cînd se deşteptă, zvîrlit pe o stîncă, şi-şi aminti toate nenorocirile care se abătuseră asupra lui, izbucni în plîns. Dar auzi deodată o voce cunoscută : «Copile, unde e apa pe care trebuia să mi-o aduci ? Te aştept de mai bine de o jumătate de ceas !» Narada întoarse capul. în locul apelor carp nimiciseră totul, văzu câmpurile pustii, strălucitoare sub soarele amiezii. «Ai înţeles acum taina puterii mele ? îl întrebă Vişnu. Ai înţeles în ce constă Maya ?...»" Biriş închise cartea şi o aşeză departe de el, pe birou. Ştefan îl ascultase neclintit. „E o poveste foarte frumoasă, spuse Biriş văzînd că tăcerea se prelungeşte. Mă întreb de ce Cătălina nu mi-a vorbit niciodată de ea..." „Dăr tu crezi că ar putea-.fi adevărat ? întrebă deodată Ştefan. Crezi că tot ce se întîmplă în Timp şi în Istorie nu e decît o imensă iluzie cosmică, creaţia absurdă a unui Demiurg căruia puţin îi pasă de credinţele, de pasiunile şi suferinţele noastre ?„." „Eu n-am spus că e adevărat. Ţi-am spus doar că e o poveste foarte frumoasă, că e o poveste despre Timp, în genul celor pe care ţi le povestea Anisie." Ştefan a privi derutat. „Narada îmi cere să cred că Ioana şi

Răzvan şi toţi ceilalţi care au fost şi nu mai sînt, n-au existat niciodată, că n-au fost decît nişte umbre în visul cosmic al unui demiurg. Nu pot să cred. Viaţa n-ar mai avea atunci nici un sens. Dacă nimic nu e real, dacă totul e o creaţie gratuită şi absurdă, ca într-un mare vis, un joc iresponsabil repetîndu-se la infinit, existenţa noastră n-ar mai avea nici o semnificaţie şi nici o valoare. Am fi atunci definitiv pierduţi..." „Nu cred că acesta e înţelesul legendei, îl întrerupse Biriş. întîmplarea lui Narada nu se referă la sensul sau valoarea existenţei umane ; aceasta e o cu totul altă problemă. Vişnu vrea doar să-i arate că Maya, iluzia cosmică, e posibilă datorită exclusiv Timpului, că Maya se poate manifesta graţie duratei temporale. Ori eu credeam că aceasta e şi părerea ta ; pe vremuri îmi spuneai că existenţa în Timp e iluzorie, nesemnificativă, ireală. Spuneai că singura scăpare este ieşirea din Timpul istoric. Vişnu îţi dă dreptate : îţi spune limpede că Timpul e iluzie, e Maya..." Ştefan îşi trecu mîna pe obraz şi înghiţi cu ^greutate. „Dar ce mă fac atunci cu Ioana ? întrebă el. Unde o mai întîlnesc ? Ce mă fac cu tot trecutul meu, cu timpul care, scurgîndu-se, m-a constituit aşa cum sînt în clipa de faţă ? !..." ,,Ascultă-mă, îl întrerupse Biriş, îmi pare rău că trebuie să-ţi vorbesc deschis. Dar din ziua cînd ne-am cunoscut te-am auzit mereu că vrei să ieşi din Timp, că vrei să scapi de Istorie. Iartă-mă că ţi-o spun, dar dorinţa ţi-a fost împlinită. E groaznic, dar aşa s-a întîmplat. O bombă americană a pus capăt Istoriei tale. Ai pierdut tot. Nu numai pe Ioana şi Răzvan, dar ai pierdut chiar mărturiile exterioare ale existenţei tale în Istorie : suvenirurile din copilărie, cărţile, tablourile. Eşti un om scos complet din Istorie ; fără trecut, deci fără identitate. Aşa cum îmi spuneai odată că încercai să redevii închizîndu-te în camera secretă. Poţi începe în orice clipă o viaţă nouă, de la început. Ai abolit Istoria, în realitatea căreia n-ai crezut niciodată. Narada, cît timp se afla sub vraja magiei

lui Vişnu, credea în realitatea vieţii lui de fermier căsătorit, cu turme, nevastă şi copii — de aceea Vişnu i-a dat lecţia pe care ai ascultat-o adineauri. Tu erai însă avertizat ; propriile tale intuiţii ţi-au revelat de mult irealitatea Timpului istoric. Ştefan îşi plecase capul. „Am fost nebun, spuse el foarte încet. De mult mi-am dat seama că am fost nebun..." Biriş îşi aprinse o ţigară. Mîna îi tremurase puţin apropiind chibritul şi şi-o ascunse repede, umilit. Dar Ştefan nu-1 văzuse. Rămăsese cu capul plecat, privind în neştire covorul. „Şi nebunia asta e o formulă vagă, care în cele din urmă nu spune nimic, începu Biriş. Ai fost şi ai rămas un om normal, ca fiecare din noi. Dorinţa ta de a ieşi din Timp şi de a ignora Istoria era probabil un efort disperat de a regăsi beatitudinile copilăriei, de a reintegra un Paradis pierdut." Îşi dăduse deodată seama de cruzimea cu care îi vorbise şi fumă încurcat. „Am fost totuşi nebun, repetă Ştefan fără să-şi ridice capul. Nu pentru că mi se părea că un om se poate sustrage Timpului istoric continuînd totuşi să rămînă în viaţă şi dobîndind prin aceasta o viaţă plenară, infinit mai preţioasă decît existenţele noastre, reduse exclusiv la recepţionarea şi asimilarea Istoriei. Continui să cred că lucrul acesta e posibil. Dovadă viaţa pe care o trăieşte un sfînt ; o viaţă care nu mai e ruptă, ca a noastră, de eternitate... Dar nebunia mea era alta. şi era ridicolă, absurdă. Mi se părea că m-aş putea sustrage Istoriei conducîndu-mă după presimţiri şi năluciri şi căutînd necontenit ***semne*** în jurul meu. Tu ştii că ani de-a rîndul am fost obsedat de o maşină cu care mi se păruse că ***trebuise să vină*** Ileana şi pe care mi se părea că o zăresc, uneori, în faţa mea, deşi n-o întîlneam niciodată ? Eram obsedat de o maşină şi de misterul vieţii lui Vădastra ! Petreceam ceasuri întregi ascultîndu-1 Vorbind în camera de-alături. Eram căsătorit doar de un an, doi, şi o lăsam pe Ioana singură în speranţa că voi afla cine a fost d-na Zissu. îl auzeam mereu pe Vădastra vorbind de

o femeie extraordinară, de d-na Zissu. Mi se părea că numele acesta ascunde o taină şi că dezlegarea ei mi-ar putea schimba viaţa. Ajunsesem obsedat de d-na Zissu... Ar fi trebuit să mă duc la un doctor să mă caut..." Biriş zîmbi încurcat şi, ridicîndu-se de la birou, se îndreptă spre fereastră să o deschidă. „D-na Zissu ? întrebă el silindu-se să schimbe vorba. D-na Zissu ? Poate o fi una şi - aceeaşi persoană cu Zisuleasca a lui nenea Mitică. Dacă e aceeaşi, ar putea să-ţi povestească multe coana Viorica. Nu prea vrea ea să mărturisească, dar Zisuleasca i-a făcut destule zile fripte acum vreo douăzeci de ani. A fost, cum s-ar spune, ultima mare pasiune a lui nea Mitică... Era o croitoreasă..." Se întrerupse şi ieşi brusc. O găsi pe d-na Porumbache lipită de zid. „Să nu-i spui !" şopti ea cît putu mai încet.

IV

„...Era o croitoreasă, îi spusese Biriş cu un alt prilej. Se pare că era foarte frumoasă...." Greu de crezut că ar putea fi una şi aceeaşi persoană cu d-na Zissu a lui Vădastra, înţelesese Ştefan. Zisuleasca ar fi avut în preajma primului război mondial, atunci cînd o cunoscuse Mitică Porumbache, aproape 30 de ani. Vădastra întîlnise pe d-na Zissu prin 1925, cînd era în clasa IV-a de liceu şi avea vreo 15 ani. La acea dată, Zisuleasca lui Mitică Porumbache trecuse de 40 de ani. N-ar mai fi putut fi prima dragoste a lui Vădastra, aşa cum Ştefan fusese ispitit să creadă auzindu-l vorbind de «distinsa doamnă Zissu», de «o femeie distinsă care m-a iubit pe mine»... Dar ascultase cu interes, aproape tulburat, povestirea lui Biriş. Toate amănuntele acelea în legătură cu întîmplări petrecute cu treizeci de ani înainte, îl atrăgeau într-un chip neînţeles. Parcă o seamă de semnale desfigurate îl atrăgeau din urmă, dintr-o zonă interzisă. Biriş nu o cunoscuse, dar ştia de la d-na Porumbache că atunci cînd o întîlnise Mitică, Zisuleasca era întreţinuta unui căpitan. Căpitanul îi închiriase un apartament în Bulevardul Pache şi i-l mobilase destul de luxos ; îi cumpărase şi pian. Zisuleasca trăia despărţită de soţul ei, cu care avusese doi copii. Al treilea îl făcuse cu căpitanul, dar copilul murise puţin timp după ce se întîlnise cu Mitică Porum-

bache. S-au întîlnit la' Grădina Veseliei, pe care o ținea Finu Lică şi unde îi plăcea căpitanului să petreacă încă de pe timpul cînd nu era cu Zisuleasca, ci venea acolo cu ofițerii şi cu fetele de la şantan. Căpitanul era, se spune, de familie bună ; era căsătorit, dar nu ştia nimic de soția lui pentru că trăiau de mulți ani despărțiți. După ce fusese strămutat cu garnizoana din Bucureşti, continua să vină să-şi vadă iubita măcar o zi pe săptămîna. Mitică Porumbache era pe atunci un bărbat de aproape cincizeci de ani, dar arăta chipeş şi robust. Şi era destul de bogat ; av'ea casele din Ferentari şi încă alte multe proprietăți, şi magazin de fierărie în Lipscani. Zisuleasca se plictisea singură. Începu să vină serile la Grădina Veseliei şi s-a încurcat rep'ede cu Mitică. Vecinii au aflat că Mitică aproape nu mai dădea nopțile pe-acasă şi că risipea o avere cu Zisuleasca, cumpărîndu-i rochii şi bijuterii, pliriibînd-o cu gabrioleta la Şosea, trimițînd-o vara la băi. Curînd după aceea, căpitanul dispăru într-un chip misterios, lăsînd în urma lui nenumărate datorii, pe care le plătise tot Mitică. De-abia după ce-a aflat că dispăruse căpitanul şi că Zisuleasca rămăsese acum cu Mitică, s-a hotărît Finu Lică s-o avertizeze pe coana Viorica. Dar ea ştia, mai demult ; ştia de la vecine că Mitică nu-şi petrece nopțile la Grădina Veseliei, ci la ibovnică. S-a prefăcut indiferentă şi a ridicat din umeri ; i-a răspuns că nu seva înjosi să-şi facă sînge rău pentru o croitoreasă. Cînd a început războiul din 1916 şi Mitică a fost mobilizat, Zisuleasca aştepta un copil. îl născu puțin timp după intrarea germanilor în Bucureşti, cînd Mitică se afla deja, cu regimentul lui, în Moldova. în acei ani de război scăpătase: din nou. îşi vînduse o parte din bijuterii şi din mobilă. Numai de pian nu voise să se despartă. Lăsase apartamenJ tul din Bulevardul Pache şi se mutase într-o căsuță dej • mahala, reapucîndu-se de croitorie, Cînd se întoarse Mi-J tică din Moldova, în 1918, copilul lui murise ; în iarnal aceea răcise şi se prăpădise în cîteva zile. Lucrul acesta! a fost hotărîtor pentru legătura lor. Mitică credea că băiatul murise pentru că* nu fusese bine îngrijit ; Zisuleasca lipsea tot timpul de-acasă, căci lucra prin casele altora, plătită cu ziua, şi de copil avea grijă o vecină. Mitică Porumbache nu şi-a. mai revenit de-atunci. Au reluat legătura, dar n-a mai durat decît un an. Apoi i-a dat Zisuleştii o sumă de băni ca să-şi deschidă un ațeliej: în centru, şi de-atunci n-a mai văzut-o. Dar nici Viorica n-a prea a avut timp să se bucure ; cîțiva ani în urmă, în 1923, a murit şi Mitică. De-abia după moartea lui s-a aflat că afacerile nu mai erau ce se credea că sînt. Viorica a trebuit să vîndă cîteva proprietăți ca să poată păstra prăvălia din Lipscani. Apoi a vîndut şi casa din Ferentari. Dar tot zadarnic ; trei ani de la moartea lui Mitică a trebuit să închidă magazinul. I-a rămas doar casa din strada Măcelari şi o sumă de bani, pe care devalorizarea şi cheltuielile cu învățătura lui Petre i-au redus-o curînd la nimica toată.

„Păcat că nu vrea să ți le povestească ea, coana Viorica, îi spusese Biriş. Sînt multe lucruri pe care numai ea le ştie..." Ştefan îşi amintea foarte bine acea seară de toamnă. Fusese una din ultimele vizite pe care i le făcuse în strada Măcelari. - Ascultîndu-l vorbind, frînturi din viața lui în vecinătatea lui Vădastra îi reveneau la întîmplare, dar parcă n-ar fi fost amintirile lui, ci întîmplări din viața altuia. Astea s-au petrecut acum zece ani, îşi repeta el cu încăpățînare, ca şi cum ar fi voit să se trezească. Acum aproape zece ani ; eram în camera secretă..." „Crezi că e d-na Zissu a lui Vădastra ?" îl întrebase Biriş după o lungă tăcere. Nu ştiuse ce să răspundă. Vădastra ar fi avut atunci 15 ani, îşi făcuse el socoteala, iar d-na Zissu.... „în fond, toate lucrurile acestea n-au nici o importanță," spusese în cele din urmă.

îşi amintise din nou : pianul, 15 lei ora, atelierul şi lucrătoarele d-nei Zissu, care i-au făcut ceai odată, la

un Crăciun, cînd Vădastra întîrziase pînă seara tîrziu re- petînd «Sonata Patetică». Ar fî putut fi totuşi atelierul de croitorie al Zisuleştii... „N-are nici o importanţă, repetase el cu o surdă exasperare în glas. Atunci, acum vreo zece ani, mi se păruse că..." Se întrerupse din nou. Biriş îşi rezemase coatele de birou şi-1 privea cu un uşor zîmbet în colţul buzelor, parcă i-ar fi fost milă de el. Trecuseră aproape zece ani de cînd îl cunoscuse pe Biriş şi nu se schimbase. Era un om tare. „Eu am optat pentru Viaţă, îi spusese. Vreau să trăiesc, să văd ce are să se întîmple pînă la urmă..." Trecuseră atîtea luni de la moartea Cătălinei şi el rămăsese acelaşi, neschimbat. Era un om tare. „N-are importanţă, repetase Ştefan încercînd să zîmbească. Să vorbim de altceva..." Biriş fuma liniştit, cu amîndouă coatele rezemate de birou. Uite, biroul acesta, ştii bine, avea un. cariu, îi spusese cu cîţiva ani în urmă. Nu-1 mai aud de mult. A murit... Avea şi o măsea ajunsă în cîmpul morţii îşi amintise atunci Ştefan. Şi acum au trecut şase luni de la moartea Cătălinei şi el e neschimbat. E profesor de filosofie. Ar trebui să-1 întreb ce crede despre moarte. E singura problemă care merită să fie discutată. Ne pierdem timpul vorbind despre atîtea lucruri inutile..." „Aş fi vrut să te întreb, începuse el. Dar se întrerupse brusc şi se ridică încurcat de pe scaun. ,,S-a făcut tîrziu, spuse. Mai am de lucru acasă. O să vorbim altădată..."

Asta se întîmplase într-o seară de la începutul lui noiembrie, dar i se părea că se întîmplase demult, parcă cu mulţi ani înainte de secetă, cu mulţi ani înainte de a se urca în acest tren care aştepta şi el de nu mai ştia cînd în această gară din Moldova. Deşi storurile erau] trase, în compartiment era o căldură insuportabilă. Toţij bărbaţii erau în cămaşă, cu mînecile sumese. Ştefan îşil simţea sudoarea curgînd şiroaie pe piele şi ieşi din noul

în coridor. îşi scoase batista şi, furişînd-o sub cămaşă, începu să se şteargă. „Ce se întîmplă, domnule, de nu mai plecăm ?" auzi în urma lui.

îşi amintea foai'te bine : fusese una din ultimele lui vizite la Biriş. Cu puţine zile mai înainte se mutase într-o garsonieră din strada Cîmpineanu. O mobilase cu lucruri simple şi comune, cu un fel de mobilă fără vîrstă şi fără stil, ca într-o sală de aşteptare a unei Societăţi anonime sărace. în loc de bibliotecă avea cîteva etajere pline cu cărţi de Economie politică şi reviste de specialitate. Pe masa de lucru se găseau numai dosare şi reviste. Nu avea nici un tablou, nici un obiect de artă, nici o floare. Ii plăcea, cînd se întorcea acasă serile, să intre într-o odaie care nici măcar nu izbutea să fie tristă, deprimantă, o odaie care, i se părea lui, semăna mai mult cu o cutie astfel amenajată încît să se poată dormi şi lucra înlăuntrul ei. Se întorcea destul de tîrziu şi se apuca imediat de lucru. Lucra pînă la 2-3 dimineaţa şi adormea istovit, fără gînduri, împăcat. Nu se simţea împăcat decît atunci cînd se abandona în întregime muncii lui. Ca toţi funcţionarii ministerului făcea parte din sindicat. îi plăcea să asiste la şedinţele sindicale ; se vorbea de lucruri grave, străine, impersonale, şi asta îi îngăduia să trăiască alte cîteva ceasuri fără gînduri. Iar cînd se înfiinţase la minister un curs de limba rusă, se înscrisese printre cei dintîi şi-1 urma cu regularitate. învăţase puţin ruseşte la Odesa, dar învăţase după ureche, cu bătrîna Vera şi nepotul ei, un băiat de vreo 10-11 ani, tuns chilug şi atît de blond, că părea că are genele albe. ***Ia ona ne~znaiu,*** începea el. Şi băiatul îl corecta repede : ***Ia eio ne znaiu...*** Acum se apucase să înveţe şcolăreşte, cu gramatică şi caiete în care-şi scotea cuvinte şi îşi făcea exerciţiile. Asta îi mai lua un ceas în fiecare noapte. Dar uneori simţea cum îşi trezeşte, fără voia lui, deznădejdea. Anumite cuvinte îl zvîrleau înapoi în timp, în anii din Rusia. ***Perestanite jalovatsia 1*** auzise el odată, de

mult, şi nu înţelesese. Era în primăvara anului 1942. undeva aproape de cotul Donului. Primise o scrisoare de la Ioana şi o citea aşteptînd maşina care trebuia să-l ducă la aeroport. Dacă ar fi făcut un efort, şi-ar fi putut aminti ce-i scria atunci Ioana. ***Perestanite jalovatsia !*** spusese un bătrîn femeii de lîngă el. Ştefan nu înţelesese. Sfîrşise de citit scrisoarea Ioanei şi, ca de obicei, se simţise umilit, deznădăjduit. Intr-o zi are să afle şi ea că o mint, îşi spusese atunci, şi nici măcar nu înţeleg de ce o mint ; nu înţeleg nimic. Acum aflase deodată ce înseamnă ***perestanite jalovatsia.*** înseamnă : «încetează, nu te mai plînge !«• A închis manualul şi a ieşit să se plimbe pe străzi. A umblat cîteva ceasuri, cu capul gol, în ploaie. Umbla aşa de cîte ori nu ştia ce-ar mai putea face ca să scape de amintiri ; umbla prin ploaie, pe ninsoare, pînă ce simţea că oboseşte şi se întorcea acasă tîrziu, istovit şi adormea repede, fără gînduri. Şi cu toate acestea, în seara următoare se reapuca de lucru, cu încăpăţînare. Curînd ajunsese cel mai bun elev la rusă, 'ceea ce sfîrşise prin a-i îndepărta ultimele simpatii printre colegii de minister. îl priveau toţi bănuitori, aşa cum începuse să-l privească şi familia. Se răcise întîi de Adela şi Răducu. După ce fusese destituit de la Ministerul lucrărilor publice şi-şi găsise un post la o societate particulară, Răducu devenise şi mai intransigent. Anunţa mereu o intervenţie anglo-americană şi afirma că toţi comuniştii şi colaboraţioniştii vor fi spînzuraţi în Piaţa Teatrului Naţional. Ştefan îl asculta cu seriozitate, fără să-l contrazică. Dar cînd a aflat că citeşte presa comunistă şi că urmează cursurile de limbă rusă, Răducu trîntise indignat cu pumnul în masă şi ieşise din odaie. De-atunci, Ştefan nu se mai dusese să-l vadă. Fără voia lui se răcise şi de familia Bologa. Bătrînul fusese mîhnit că Ştefan nu voise să locuiască în casa din Cotroceni, pe care, în cele din urmă, fusese nevoit s-o închirieze. Bolnav de inimă,

Bologa rămăsese la via lor de lîngă Tîrgovişte. Cînd venea Ştefan, bătrînul începea să-i vorbească de Ioană şi Răzvan şi-i arăta fotografii. Ştefan se prefăcea că nu-l vede că plînge. Din cînd în cînd, trecea în altă odaie sau ieşea pe prispă ca să fumeze, cădi i se spusese că bătrînului îi face rău fumul de ţigară. Apoi se înapoia, tăcut, stingherit, şi se reaşeza lîngă el „Uite, fotografia asta...," îi arăta Bologa. Ştefan clătina din cap, încercînd să zîmbească. O cunoştea ; era o fotografie a Ioanei din ultima clasă de liceu. Avea şi el o copie, căci reprodusese aproape toate fotografiile Ioanei pe care le păstrase familia.,, Fotografia asta..." începea bătrînul cu o voce curioasă, micşorată, redusă parcă la un anumit număr de sunete. Ştefan clătina mereu din cap, dar nu-l 'asculta. Cum de îşi poate schimba într-atît vocea ? se întreba. E bolnav de inimă, îşi repeta el. Toate acestea i se întîmplă pentru că e bolnav de inimă. Tîrziu, îşi dădea seama că bătrînul nu mai vorbea de Ioana, ci comenta situaţia politică. „Ce ai ? îl întrebă deodată Bologa. De ce mă priveşti aşa ? Ţi se pare că exagerez ?..." „Nu, ai dreptate," spunea el." ..Dă-mi voie, îl întrerupea bătrînul schimbîndu-şi parcă din nou vocea. Noi ne bucurăm că eşti bine văzut la minister, deşi ministrul tău e un bandit de comunist. Ne bucurăm că cel puţin tu ţi-ai păstrat postul, deşi majoritatea oamenilor cinstiţi şi adevăraţi patrioţi au fost epuraţi de aceşti criminali..." „Nu m-ai înţeles," încerca ştefan să se explice. „Dă-mi voie, îl întrerupea din nou Bologa. Dacă e adevărat ce-am auzit, că ai început să înveţi ruseşte şi că te-ai înscris în sindicat..." Continua să-l asculte aşa multă vreme, fără să-l urmărească, silindu-se să se gîndească la altceva.

„Ce se întîmplă, domnule, de nu mai plecăm odată ! auzi el din nou strigînd în urma lui, în compartiment. Ne-au uitat aici ? !..." Cînd se bărbierea, dimineţile, în faţa oglinzii din sala de baie, lăsa deschis aparatul de

radio ca să asculte veştile şi comentariile politice. Şi totuşi, uneori se trezea că nu le mai ascultă. Se trezea că se priveşte lung, cu o nedesluşită speranţă ; i se părea că, printr-un efort, şi-ar putea aminti precis ziua când încetase de a mai fi tînăr. Mai de nrult, îl obsedase gîndul acesta ; că nu fusese.atent şi nu-şi dăduse seama de momentul exact cînd tinereţea trecuse întreagă ***înapoia*** lui, ***în trecut.*** I se păruse că fusese păcălit, că cineva îşi băfuse joc de el lăsîndu-1 să creadă că tinereţea nu e tot una cu numărul anilor, şi că poţi să-ţi numeri anii, unul după altul, ca şi cum ar fi vorba de altceva decît de propria ta viaţă care se scurge..." Rămînea aşa multă vreme, cu obrazul apropiat de oglindă, sub bătaia becului puternic. Apoi îşi' trecea deodată palma peste ochi, peste obraz, şi începea să se îmbrace repede. încerca să nu-şi mai amintească nimic, să nu, se mai gîndească la trecut. Şi cu toate acestea se trezea uneori că face socoteli, parcă ar fi încercat să se convingă că nu •se înşeală, că într-adevăr au trecut atîţia ani de la un anumit eveniment. Cînd se gîndea la anii de tinereţe, i se păreau dilataţi, plini de întîmplări, bogaţi în revelaţii ; anii lui de studii la Paris i se păreau nesfîrşiţi, parcă ei singuri ar fi durat cît o viaţă întreagă. Apoi, de la un anumit moment, pe care nu izbutea să şi-1 precizeze, timpul începuse să alerge şi anii aproape că nu-i mai aduceau nimic nou. Se întîmplaseră atîtea evenimente în jurul lui — fusese în primul rînd, războiul — dar parcă toate aceste evenimente ar fi fost lipsite de durată, parcă n-ar fi fost recepţionate de timpul lui interior, ci s-ar fi întîmpIatB undeva în afară de el, pe un ecran la care ar fi privit c«™ la cinematograf ; căci şi într-un film se întîmplă acţiun care durează uneori ani îndelungaţi şi îţi dai foarte bin< seama că şi acolo ***a trecut*** timpul, dar nu simţi lueraH acesta în propria ta fiinţă. Aşa i se părea că treeusexifl ultimii ani.

„Un ceas şi douăzeci de minute ! exclamă, exasperat, omul din compartiment. Ne-au uitat aici !... Şi nu mai avem nici o picătură de apă..."

...Şi totuşi, cîteodată, se trezea că, în drum spre casă, se îndrepta spre cafenea. Parcă ceva încă nebiruit în adîncurile fiinţei lui îl îndemna într-acolo. Trecea absent ?rintre mese, cu ochii după Biriş. Nu-1 găsea întotdeauna. •1 întîlnea, însă, pe Weissmann, care-i vorbea de iminenta lui călătorie la Londra. îl zărea şi pe Bursuc, la masa de lîngă fereastră. Se călugărise de curînd şi locuia la Mitropolie, îşi lăsale o barbă scurtă şi rară, care-i îngroşa şi mai mult figura, dîndu-i un aer de preot lipovean. Bursuc se călugărise ca să poată intra în suita unui fost preot de ţară, simpatizant comunist, pe care guvernul îl făcuse episcop şi se pregătea să-1 facă mitropolit.

îl zărea uneori pe Bibicescu. După succesul pe care-1 avuseseră piesele lui Partenie, se aşteptase să fie numit directorul Teatrului Naţional, mai ales că în programul noii stagiuni introdusese foarte multe piese de autori sovietici. Dar în februarie apăruse într-o revistă a Partidului un articol în care Bibicescu era făcut responsabil de factura burghezo-reacţionară cu care jucau actorii. Autorul analiza.formaţia fascistă a lui Bibicescu şi amintea trecerea lui pe la Direcţia Teatrului Naţional sub regimul legionar. Parcă ar fi fost un semnal, căci toată presa comunistă reluă campania, acuzîndu-1 că le înşelase buna-credinţă şi se introdusese prin fraudă în partid. Cîteva săptămîni pe urmă, Bibicescu fusese demis din postul de sub-director. I se îngăduise totuşi să rămînă în sindicatul artiştilor dramatici. într-o seară, trecînd pe la cafenea, îl zărise la masa lui Bursuc, alături de Biriş. I se păruse extraordinar de palid. „Un individualist ar fi suferit primind o sancţiune atît de severă, spunea el cu gravitate. Dar astea sînt reacţii desuete." „Dacă înţeleg ™bine, interveni Biriş, este un fel de terapeutică psih'-

analistă colectivă. Partidul te ajută să-ți aduci la lumină complexele şi să le judeci pe un plan obiectiv, ca şi cînd nu ți-ar aparține. Salvarea. înseamnă depăşirea subiectivului..." „Este foarte exact, răspunse Bibicescu. Subiectivitatea trebuie permanent corectată prin conştiința istorică, pentru a nu pierde contactul cu realitățile vii, adică cu socialul..." „Nu înțelegeți nimic, îl întrerupse Bursuc. Autocritica este formula revoluționară a mărturisirii păcatelor. Ne reîntoarcem la adevăratul creştinism, la mărturisirea publică a păcatelor. Asta' înseamnă revoluție..." în seara aceea plecase de la otafenea împreună cu Biriş. „Ce se întîmplă cu tine ? îl întrebă Biriş. N-ai mai dat nici un semn de viață. N-ai mai venit prin strada Măcelari..."

„Sînt extrem de ocupat. Nu mai am deloc timp..." Biriş se opri o clipă pe trotuar, lîngă el, şi-l privi lung. „Eşti un om fericit, îi spuse. A nu mai avea timp, înseamnă a fi rezolvat toate problemele, a trăi într-un perfect echilibru. Felicitările mele. Te invidiez." „Atunci m-am exprimat greşit. Voiam să-ți spun că nu mai am răgaz să-mi dau seama ce se întîmplă cu mine..." „Este acelaşi lucru, îl întrerupse Biriş. Nu-ți mai dai seama ce se întîmplă cu tine pentru că trăieşti exclusiv în afară de tine, trăieşti pe un plan obiectiv, adică te integrezi momentului istoric. Deşi nu te-ai înscris în partid, judeci, exact ca Bibicescu. Te felicit ! Mai ales că-mi amintesc că atîția ani ai încercat să te smulgi din Istorie. Acum te-ai convins, probabil, că apucaseşi pe o cale greşită şi te conformezi Spiritului Timpului. Ar trebui să-l citeşti pe Hegel, adăugă zîmbind. Dacă vrei, ți-l împrumut; eu şi-l discutăm împreună. Hegel e un autor destul de dificil..." „M-am exprimat greşit, repetă Ştefan. E vorba de altceva. Nu ştiu dacă fac bine ce fac. Este un fel de Soluție extremă, la care am recurs din deznădejde. Aş fi putut să mă sinucid ; ar fi fost totuna. în fond, nu mai trăiesc de mult. îmi fac doar datoria de a mă trezi în

fiecare dimineață la aceeaşi oră. Asta-i tot. Asta-i toată viața mea." „Dar de ce ? îl întrerupse deodată Biriş. La ce-ți foloseşte asta ? Ce crezi c-ai rezolvat cu asta ? !" Se oprise din nou şi-l privea cu o nestăpînită exasperare, aproape cu furie, Ştefan îşi plecase capul, intimidat. „Nu ştiu nici eu, răspunse. Nu-mi dau seama. Poate din laşitate..." ,,Ascultă-mă, începu Biriş cu un glas mai potolit. Aş vrea să stăm odată de vorbă. Dar aş vrea să stăm de vorbă deschis, aşa cum vorbeam altădată. Te-aş fi căutat eu, dar nu-ți cunoşteam.noua adresă. N-o cunosc nici acum, adăugă după o pauză." Asta se întîmplase la începutul lui martie. îşi amintea foarte bine : era o seară rece, neguroasă ; ninsese din nou cîteva zile înainte şi pe trotuare stăruia încă zăpada murdară, călcată îh picioare. Au mers aşa multă vreme, fără să-şi vorbească.

Ştefan coborî pe peron şi-şi puse batista udă pe creştetul capului ca să se apere de arşiță. Gara fusese distrusă cu doi ani înainte, în ultimele luni ale războiului. Cîndva se începuse reconstrucția ei, dar lucrările fuseseră întrerupte şi clădirea doar pe jumătate ridicată părea acum părăsită. Birourile erau adăpostite în nişte magazii de şindrilă. De o parte şi de alta a peronului făceau de pază doi jandarmi ; unul se rezemase de o schelă încercînd să* se apere de bătaia soarelui, celalt părea că adormise în umbra rară a unui salcîm prăfuit. Ştefan făcu cîțiva paşi prin fața vagoanelor cu storurile lăsate. Păreau pustii. Doar, din cînd în cînd, un călător în cămaşă apă* rea, amețit de somn, în dreptul unei ferestre, ridica o clipă storul şi privea deznădăjduit spre magazii, apoi se retrăgea trăgînd repede storul ca şi cum i-ar fi fost frică să nu năvălească arşița după el, în compartiment. Cînd, cu un ceas şi jumătate mai înainte, trenul se oprise în această gară ruinată în care n-ar fi trebuit să rămînă decît cîteva minute, din toate vagoanele coborîseră

oameni în cămaşă şi alergaseră, cu sticle şi bidoane, spre cişmeaua de sub salcîm. Dar n-au mai găsit nici o picătură de apă. Rezervorul fusese secătuit de mult. Cîteva minute, gara păruse însufleţită ca prin farmec. Oamenii alergau pe peron, se auzeau voci şi storurile se ridicau unul după altul. Apoi, pe nesimţite, viaţa amuţise din nou. Arşiţa nămiezii de iulie stăpînea singură sub cerul alburiu, sticlos, incandescent.

Ştefan se opri în faţa magaziei pe uşa căreia era atîrnat un pancart : ***Şeful gării.*** Bătu de cîteva ori şi începu să aştepte. Nu se auzea nimic înlăuntru, parcă magazia ar fi fost pustie. Bătu din nou, de astă dată mai puternic. După cîteva secunde auzi un glas somnoros, aspru, aproape ameninţător. „Ce vrei ?" Dar uşa nu se deschidea, şi Ştefan bătu din nou. „Ce vrei, domnule ?" Venisem să vă întreb, începu Ştefan intimidat, să vă întreb dacă mai stăm mult. Dacă mai pot prinde legătura pentru Botoşani. „Ai pierdut legătura," spuse tot atît de aspru omul din spatele uşii. „Dar măcar aş vrea să ştiu de ce stăm, pe cine aşteptăm..." „Aşa-i ordinul..." Ştefan şovăi cîteva secunde, apoi se întoarse, ţinîndu-şi amîndouă mîinile pavăză deasupra frunţii. Soarele lovea implacabil, parcă ar fi revărsat jăratec. Trecînd prin faţa jandarmului se auzi fluierat uşor şi ridică ochii. Jandarmul făcu-semn să se apropie. „Nu plecaţi aşa de curînd, îi şopti el. Trebuie să treacă întîi americanii..." Ştefan îl privea lung, ca şi cum n-ar fi înţeles. „Trenul Crucii roşii americane, adăugă jandarmul coborînd şi mai mult glasul. Trebuie să treacă el întîi. Că mor oamenii de foame. în spatele gării se întindea cîmpia fără iarbă, pustie, calcinată. Din loc în loc, nori groşi de praf se clătinau încet, parcă s-ar fi tîrît" pe pămînt. Jandarmul îi surprinse privirea şi întoarse şi el ochii. „Vin oamenii, spuse. Au aflat... Numai de-ar avea putere să ajungă pînă aici..." Ştefan clipi de cîteva ori ca să-şi odihnească privirile. Deasupra cîmpiei, ca dintr-o mare incandescentă, se înălţa, orbitoare, lumina. „...Le-au murit vitele, continuă jandarmul, şi vin pe jos. Şi cine cade, acolo rămîne, în marginea drumului... E pedeapsa lui Dumnezeu," adăugă el după o pauză, oftînd. „Toate sînt de la Dumnezeu," spuse Ştefan.

„...Toate sînt de la Dumnezeu, spune Irina. Dacă Dumnezeu a vrut să rămîi cu noi..."

O găsise într-o seară aşteptîndu-l în faţa casei. „Cum ai aflat adresa ?" o întrebă nefăcînd nici un efort ca să-şi ascundă plictiseala.

,,Iartă-mă, şoptise încurcată Irina. Mi-au spus de la minister... Voiam să-ţi vorbesc..."

„Ştiu, o întrerupse el deschizînd uşa şi lăsînd-o să treacă înainte. Poimîine se împlinesc doi ani." Irina intră şi-şi roti intimidată privirile în jurul ei. Rămăsese în mijlocul camerei, neştiind ce să facă cu mîinile. In cele din urmă le băgă în buzunarele pardesiului. „Şezi, te rog, jos, îi spuse trăgînd un scaun de lîngă birou. Nu ne-am mai văzut demult, adăugă după cîteva clipe. Ai venit să-mi aminteşti că poimîine se împlinesc doi ani..." Irina se aşezase şi-l privea în ochi. „Nu venisem să-ţi vorbesc de asta." El îşi aprinse ţigara cît putu mai încet şi lăsă chibritul să ardă pînă ce simţi flacăra apropiindu-se de vîrful degetelor. „Venisem să-ţi amintesc de împăratul, continuă Irina pe acelaşi ton liniştit şi grav. Se împlinesc doi ani de cînd a plecat şi el. Acum, că ai rămas singur, ce ai de gînd să faci ?..." „Nu înţeleg ce vrei să spui. Fii, te rog, mai explicită. „Ioana şi Răzvan au plecat de doi ani. Şi cu eî a plecat şi împăratul. Tu ai rămas aici singur, cu noi ; dar văd că nu-ţi place de nici unul din noi. Ce-ai de gînd să faci, atunci ? Dacă Dumnezeu a vrut să rămîi cu noi, trebuie să-ţi cauţi mîngîierea aici şi să ne iubeşti pe noi." „Care voi ? o întrerupse el. Cine sînteţi voi ?" „Noi, cei vii. Tu nu vrei să mai trăieşti cu noi. Tu te-ai lăsat furat in altă parte. Dar

aceasta nu înseamnă viaţă, asta e numai o nălucire a ta, împăratul nu mai poate învia. împăratul este acum cu Ioana şi Răzvan..." îşi stinse ţigara în scrumieră şi-şi ridică apoi ochii asupra Irinei. O privi cîteva clipe fără expresie, aşa cum ar fi privit un obiect banal şi familiar. ,,îmi pare rău că trebuie să ţi-o spun, începu el deodată, dar pentru mine moartea e o problemă serioasă. N-am îndrăznit s-o discut pînă acum nici măcar cu Biriş, deşi el nu se sfieşte să-mi amintească mereu că e profesor de filosofie. De ce-aş discuta-o atunci cu tine?" „Faci păcat, spuse Irina. Eu nu mă pricep să-ţi spun mai mult, dar faci păcat." „E oare atît de grav că mă gîndesc încă la Ioana ? E într-adevăr un păcat atît de mare ?" Irina ridică încet fruntea şi-şi pironi din nou privirile în ochii lui. O clipă, figura i se lumină. „Ţi-am spus că pentru Ioana nu mai poţi face nimic altceva, acum, decît să te rogi. Oricare ar fi de aici înainte viaţa ta, pe Ioana nu o mai atinge. Ea a plecat cu toată viaţa pe care aţi trăit-o împreună ; de aceea a plecat cu împăratul odată. „Vorbeşti foarte confuz, dar cred că înţeleg ce vrei să spui. Biriş ar spune că' odată cu Ioana am pierdut toată «istoria»- vieţii noastre împreună, pentru că am pierdut singurul martor al acestei istorii. Sînt de acord. Dar ce ar trebui să fac ca să anulez faptul acesta ? Dacă ar fi să-1 cred pe Biriş..." Dar se întrerupse brusc, ca şi cum şi-ar fi dat seama că vorbise deja prea mult, şi ridică din umeri, cu un zîmbet obosit. „Ce faci tu acuma, nu e din dragoste pentru Ioana, începu deodată Irina cu aceeaşi voce liniştită. Ai fi putut face foarte mult cît timp eraţi împreună..." Se ridicase brusc de la birou şi începu să se plimbe prin cameră. Irina îl urmărea cu nedesluşită nelinişte. „Acuma trebuie să te gîndeşti la noi,. cei care am rămas, continuă ea. Trebuie s-o" cauţi pe Ileana..." Se opri în faţa ei şi o privi cu o nestăpînită exasperare. „De unde ştii tu de Ileana ?" o întrebă. „De la Ioana. Ştia că o iubeşti, că din cauza ei ai plecat pe

front. Ştia tot..." „Evident că ştia. Ţi-am spus de mult că eu am omorît-o ; n-ai vrut să mă crezi. îmi pare bine că pînă la urmă te-ai convins şi tu..." „Faci mare păcat dacă vorbeşti aşa, îl întrerupse Irina, căci te aşezi în locul lui Dumnezeu şi te judeci pe tine în numele Lui. Toate le-a hotărît Dumnezeu. Tu n-ai nici o putere. Cum ai fi putut schimba tu soarta hotărîtă de Dumnezeu ? Dumnezeu ţi-a ursit să iubeşti două femei. Pe Ioana a chemat-o lîngă el. Acum, trebuie s-o cauţi pe cealaltă..." Se apropie de fereastră şi o deschise. în odaie începu să pătrundă răcoarea serii de aprilie. „Era prea mult fum, spunea ea. Mirosea a închis. Şi mobila şi pereţii miroseau a închis..." „Aşadar, tu îmi ceri să renunţ pentru totdeauna la o parte din viaţa mea, începu deodată Ştefan. Să spun, ca Iov, Dumnezeu a dat, Dumnezeu a luat, fie numele Domnului binecuvîntat ! — şi să încep de la capăt o altă viaţă, ca şi cum viaţa mea dinainte ar fi fost un vis, ar fi fost o nălucire ca a schivnicului Narada din basmul indian povestit de Biriş !..." „Tu ştii că Dumnezeu nu-ţi cere asta, vorbi Irina. Tot ce-ai trăit nu este nici vis, nici nălucire — ci astea rămîn la Dumnezeu, pentru vecie, şi cînd vei pleca şi tu, le vei găsi pe toate lîngă Dumnezeu. Dumnezeu le ştie şi le ţine minte pe toate, şi cînd cheamă un om lîngă El, îi dăruieşte din nou viaţa lui întreagă, toate cîte i s-au întîmplat, pînă în cele mai mici amănunte, lucruri pe care omul le-a uitat de mult, dar pe care Dumnezeu nu le uită. Şi i le înapoiază pe toate, îi dăruieşte din nou viaţa lui întreagă, aşa cum n-a cunoscut-o el niciodată, căci omul îşi trăieşte viaţa bucată cu bucată, şi cînd trăieşte un an, uită ce-a trăit în anii care au trecut, dar Dumnezeu nu uită nimic. I le dă pe toate deodată, li dă din nou pe toţi oamenii cu tare s-a legat şi pe care i-a iubit el. De aceea numai sufletele odihnite cunosc fericirea ; pentru că un suflet, îh Cer, le are pe toate deodată, în timp ce noi, oamenii, vii, le avem pe rînd, şi nici nu înţelegem bine ce avem. Numai

după ce ne cheamă Dumnezeu **la** El, înţelegem,,.* Ştefan **o** ascultase cu **o** mirată atenţie, privind-**o** fix. „E foarte interesant ce-mi spui, făcu el tîrziu. Deci tu crezi, **ca** şi mine, că singura, adevărata beatitudine e posibilă numai atunci cînd scăpăm de Timp. Prin moarte, **ca** şi prin sfinţenie, omul scapă de Timp şi contemplă o eternă simultaneitate..." Irina zîmbi încurcată. ,,Nu înţeleg ce-mi spui, şopti. Eu n-am învăţat carte multă..." „E totuşi interesant că şi tu, în felul tău, ai fost preocupată de problema Timpului." „Nu, n-am fost, îl întrerupse Irina. Eu îţi vorbesc adevărul. Iţi spun ce se întîmplă lîngă Dumnezeu..." Fără voia lui, Ştefan oftă lung şi-şi stinse ţigara. Apoi se ridică şi închise fereastra. Reîntorcîndu-se la birou îşi zvîrli în treacăt ochii pe ceas. „Iartă-mă.că te-am ţinut atît, spuse Irina. E tîrziu. Trebuie să mă duc acasă. Am venit doar să-ţi spun că trebuie s-o cauţi pe Ileana. Şi ea ţi-a fost ursită. „De unde ştii că mi-**a** fost ursită ? întrebă Ştefan nereuşind să-şi ascundă tulburarea. „Dacă ai iubit-o atîţia ani, şi **o** iubeşti şi acum, ţi-a fost ursită. Numai că tu ai greşit..." Se întrerupse şi-şi plecă ochii, încurcată. „N-a fost-vina ta, adăugă după o clipă. Amîndouă îţi erau ursite, pentru că le iubeai pe amîndouă, dar tu ai crezut că le-ai putea iubi deodată? aşa cum iubesc sufletele în Cer, şi asta nu se poate. Asta a fost nălucirea ta. Acolo, în Cer, după moarte, toate lucrurile îţi sînt date deodată. Asta o face Dumnezeu, şi noi nu putem înţelege. Tot ce-am iubit într-o viaţă întreagă, pe rînd, acolo le avem împreună, căci ni le înapoiază Dumnezeu, şi ni le înapoiază pe toate deodată... Dar tu ai crezut că viaţa din Cer **o** poţi trăi aici, pe pămînt..."

„De unde ştii tu toate lucrurile astea ?". „Păcatul tău este că vrei să trăieşti moartea aici, pe pămînt, continuă Irina ca şi cum nu l-ar fi auzit. Dar pe pămînt omul e dator să trăiască numai viaţa. Moartea lui adevărată **o** va trăi, în Cer. Dacă încearcă să trăiască moartea pe pămînt, păJ

cătuieşte şi **se** mistuieşte **în** deznădejde. Şi atunci,, nici **.nu** trăieşte **cu** adevărat, nici **nu** moare. E **ca** un fel de strigoi..." „Dar sfinţii cum de pot iubi toţi oamenii şi toate lucrurile deodată ?" o întrerupse el agitat. Irina îşi plecă ochii intimidată şi tăcu. „Sfinţii", stărui el.

„Asta o face Dumnezeu, spuse ea tîrziu. Noi **nu** sîntem sfinţi. Şi e mare păcat că vrei să trăieşti **ca** sfinţii cînd nu te-a învrednicit Dumnezeu. Dumnezeu te-a ursit să trăieşti ca oamenii vii, pe pămînt..." Se opri deodată şi se ridică. „Mă duc,.spuse. Venisem doar să-ţi spun că trebuie s-o cauţi pe Ileana."

„Vă duceţi la Botoşani ? îl întrebă jandarmul. Aţi pierdut legătura cu acceleratul, dar mai aveţi un tren la miezul nopţii..."

într-o dimineaţă de duminică se trezise pe strada Batistei. în dreptul numărului 27 erau schele ; o clădire nouă, ajunsă la jumătate, se înălţa pe locul unde fusese altădată casa şi grădina d-nei Cretzulescu. Se vedea bine că se construia un mare bloc cu multe etaje. Se plimbă cîtva timp prin faţa schelelor, apoi se hotărî brusc şi sună la n-rul 23. îi deschise un bătrîn cu părul argintiu şi figura blîndă, distinsă. „Mă iertaţi... Am lipsit multă vreme din Capitală. Ştiam că la n-rul 27 locuia d-na Cretzulescu..." „A murit în bombardament, îl întrerupse bătrînul. Atunci cînd s-a dărîmat casa..." Simţi un gol în fiinţa lui, parcă i s-ar fi risipit deodată viaţa, i s-ar fi scurs în afară de el. Şi totuşi, fără nici o sforţare, zîmbi.

„Mi-am închipuit, spuse. Cunoşteam şi pe nepoata ei, d-ra Sideri..." „Ea nu era. Se afla în străinătate. Am auzit că s-ar fi întors după^aceea, dar n-am mai văzut-o..." Apoi înclină uşor din cap şi închise uşa. Reveni tulburat în dreptul schelăriei ; **e** la Zinca, îşi spuse el cu un **suspin** de uşurare. Ai să mă cauţi în genunchi pînă la **slîr-**

(

şitul lumii şi n-ai să mai mă găseşti !... Şi totuşi se întorsese în ţară şi se ascundea acum la Zinca...

In noaptea, aceea, la Busacco, nu izbutise să adoarmă. Ascultase pînă dimineaţa orchestra din sala de bal, fumînd ţigară de la ţigară. Cînd se lumina de ziuă, auzise o maşină depărtîndu-se încet, claxonînd, şi tresărise. Apoi îşi luă baia, se bărbieri şi ridică receptorul să ceară camera Ilenei. Aşteptînd, se uitase la ceas : Nouă şi jumătate. S-a deşteptat, îşi spuse. îi răspunse tîrziu cineva de la recepţie : D-ra Sideri a rugat să nu fie deranjată pînă la prînz. Plecă să se' plimbe prin parc, dar pe la 11 nu, se mai putu reţine şi urcă la ea. Uşa era încuiată. Ciocăni de mai multe ori fără rezultat. Coborî din nou şi se interesă la portar. Află că Ileana plecase cu o maşină foarte de dimineaţă. în aceeaşi seară se întoarse şi el la Lisabona. A doua zi i se spuse la Legaţie că Ileana era la Madrid, la prieteni, şi nu era aşteptată decît peste cîteva zile. După o săptămîna încă nu se întorsese şi nu-i dăduse nici un semn de viaţă. Atunci se hotărîse brusc şi luă avionul spre Bucureşti.

S-a ascuns la Zinca, îşi repetă el necontenit. Era duminică şi cantina ministerului era închisă. Trebuia să mănînce la restaurant. I se păru deodată că ziua aceasta va fi nesfîrşită, că timpul nu se va lăsa dislocat, ci îl va - obliga să-1 suporte minut cu minut, secundă cu secundă.,

„...Şi eu sînt de pe lîngă Botoşani, adăugă jandarmul., E mare prăpăd şi pe-acolo..." Ştefan clipi din nou, repede şi des, ca să-şi odihnească pleoapele. Le simţea umflate, însîngerate de arşiţă. „Atunci poate ştii cum se ajunge la Zinca", spuse el. „Zinca ? repetă jandarmul. N-am auzit. Prin ce parte e ?" „Nu ştiu nici eu prea bine. Mi s-a spus că ar fi în judeţul Botoşani." Dar nu-i spusese nimeni ; descoperise asta în ***DicţionafM geografic.*** îndată ce se despărţise de Mihai Duma începu să-i pară rău că-l căutase. Mai bine aş fi consultat ***Dicţionarul geografic,*** îşi repetă el de mai multe ori, strîngîndu-şi batista udă în mînă. îi era foarte cald şi-şi simţea fruntea şi palmele transpirate. Pe Duma îl găsise cu oarecare greutate, căci lucra acum la Ministerul de Interne. Cînd îi «telefona, Duma îi răspunse cu o neaşteptată afaJaUitale—îşi dădură întîlnire chiar a doua zi, în faţa "Ministerului. Apropiindu-se, îl zări stînd de vorbă cu un bărbat înalt, bine legat, cu părul cărunt, care-l asculta impasibil cu o ţigară în colţul buzelor. Duma îl întîmpină zîmbind. „Aş vrea să cunoşti pe şeful meu, d-l Protopopescu," îi spuse. Protopopescu îi strînse mîna cu o exagerată căldură. Cîteva clipe, figura lui imobilă, rece, i se păru iluminată de o subită simpatie. „Eu vă las, spuse el repede. Ştiu că aveţi de vorbit... Mi-a părut foarte bine, adăugă prinzîndu-i din nou mîna şi strîngîndu-i-o. Auzisem de mult despre d-stră... „De-abia după ce se depărtase, Ştefan se simţi încurcat. „Venisem să vă întreb cîteva lucruri..."

Dar se întrerupse şi privi în jurul lui. Ieşeau mereu funcţionari ai ministerului. „Nu voiţi să facem cîţiva paşi împreună ?" îi propuse. Porniră încet spre bulevard. Deşi era abia începutul lui mai, arşiţa amiezii dogorea ca în miezul verii.

„Venisem să vă întreb despre Ileana, despre d-ra Sideri, începu el. N-am văzut-o de-atunci, din Portugalia. Aş vrea să ştiu ce s-a întîmplat cu ea..." Duma întoarse capul şi-l privi, fără expresie, ca şi cum ar fi aşteptat să continue £a să^ înţeleagă ce vrea să spună. „Credeam că d-stră ştiţi mai bine ca noi, vorbi el tîrziu. Nu s-a mai întors la Legaţie. Şi-a trimis demisia din Madrid şi după— aceea a dispărut. Am crezut că a plecat în America. Dar se pare, totuşi, că n-ar fi reuşit să plece. Credeam că d-stră..."

„Nu, eu n-am mai ştiut nimic de ea. Am fost multă vreme pe front..." E foarte cald, spuse el deodată oprindu-se şi scoţîndu-şi batista să se şteargă pe frunte. „S-a vorbit mult despre d-ra Sideri, continuă Duma. Acum vă

pot spune că am fost şi eu într-o situaţie destul de delicată. Era secretara serviciului meu. Vă închipuiţi... S-au făcut aluzii şi la d-stră, adăugă el fără să-şi ridice privirile. Au fost unii care s-au întrebat chiar... Dar, în fond, toate astea sînt fără importanţă... Acum s-au schimbat lucrurile..." întoarse capul spre el şi zîmbi. „Da, înţeleg, spuse Ştefan încurcat. Credeam, totuşi, că ştiţi ceva despre ea. Aş fi vrut s-o reîntîlnesc. Mi-ar fi făcut plăcere s-o reîntîlnesc..." Apoi se opri din nou, tot atît de brusc, şi-i întinse mîna silindu-se să zîmbească. „Vă rog încă o dată să mă iertaţi," îi spuse. Se îndepărtă cu paşi repezi, ţinîndu-şi încă batista udă în mînă.

Cîteva zile după aceea consultase ***Dicţionarul geografic.*** Sub numele de Zinca erau notate 19 sate şi moşii, risipite pe tot întinsul ţării. Numai în Moldova se aflau vreo şapte, şi două din ele erau în judeţul Botoşani. Unul, foarte aproape de lunca Şiretului. E aici, îşi spuse, aici s-a ascuns.

„Sînt două sate Zinca, adăugă Ştefan. Dar mi s-a spus că satul pe care-l caut eu ar fi în lunca Şiretului..." Jandarmul îl privea încruntîndu-şi puţin sprîncenele, ca şi cum s-ar fi trudit să-şi amintească."

„Poate o fi, spuse. Eu n-am auzit..." Ştefan zîmbi încurcat şi întoarse din nou ochii spre cîmpie, clipind des. Norii de praf continuau să se tîrască. Atunci uşa magaziei se deschise brusc şi şeful gării ieşi repede încercînd să-.şi îmbrace tunica din mers. „Vine ! strigă el. Vine !..."

Cînd a intrat trenul Crucii roşii în gară, călătorii s-au îmbulzit din nou la ferestre. Era un tren nesfîrşit, cu multe vagoane de marfă, păzite de jandarmi, două vagoane cu paturi şi un vagon-spital. Un grup de medici şi infirmiere au coborît grăbiţi şi s-au îndreptat spre biroul şefului gării. Dar un ofiţer .a alergat după ei şi i-a oprit.

„Dă-i drumul imediat! s-a adresat el şefului gărij. Trebuie să ajungem la Iaşi. Aici se opreşte trenul următor. Soseşte o jumătate de ceas-după noi." „Eu am primit ordin, spuse şeful gării. Au aflat şi oamenii din celelalte sate", adăugă arătînd spre cîmpie. Norii de praf erau încă departe, tîrîndu-se leneş. Cîţiva jandarmi au început să coboare din vagoanele de marfă, bătîndu-şi picioarele ca să şi le dezmorţească.

Atunci îl recunoscu, îmbrăcat într-o rasă albă, încins la ţnijloc cu o curea, cu ochelarii negri de soare, plimbîndu-se prin faţa vagonului-spital. Bursuc ridică braţul şi-i făcu semn să se apropie. „încotro ?" îl întrebă. „Mă duc la Botoşani. Caut un sat, Zinca..." Bursuc îl privi încruntat prin ochelarii de soare. „Vreau să-mi refac viaţa. Acolo la Zinca..." Dar se întrerupse brusc şi zîmbi încurcat. „Ce interesează o viaţă ?" făcu Bursuc, ridicînd din umeri.

întoarse capul să vadă dacă-l ascultă cineva, .apoi adăugă, coborînd glasul. „Mama ei de viaţă ! Pastele şi Evangheliile ei de viaţă..." „M-am hotărît să-mi refac viaţa, reîncepu Ştefan cu o bruscă fervoare în glas. Mă duc la Zinca. Este acolo o fată. O iubesc." „Ascultă-mă, îl întrerupse Bursuc punîndu-i mîna pe umăr. îmi place de d-ta că eşti sincer. Ar trebui să vii- cu noi; să vezi cum refacem vieţile..." îl trase de mînă pînă în dreptul unor vagoane acoperite cu pînze. „Uite, astea sînt : camionetele Crucii roşii. Mergem la Iaşi şi de-acolo plecăm cu caravana prin sate. Mor oamenii, cu, miile, de foame. D-ta ai auzit ?..." „Eu...", începu Ştefan încurcat. „Ştiu, îl întrerupse Bursuc, mi-ai spus adineauri că vrei să-ţi refaci viaţa. Pe cine crezi că interesează asta ?" îl privi din nou, aproape încruntat. „Cînd ai de gînd să intri şi d-ta în rîndul oamenilor ? să devii şi d-ta creştin ?..." „Sînt creştin, spuse Ştefan. M-am născut creştin..." „Priveşte

atunci în jurul d-tale, îl întrerupse din nou Bursuc. Co vezi, înțelegi"?" „Secetă, începu Ștefan. Prăpăd..." „E sfîrşitul lumii, d-le consilier ! strigă Bursuc. Se apropie sfîrşitul lumii. Pocăieşte-te ! Lumea d-tale îşi dă duhul, începe o lume nouă, cu sfînta dreptate. Hristos, Mîntuitorul nostru..." Atunci îşi dădu seama că-1 ascultau o seamă de^ călători, la ferestre şi pe peron. Bursuc îşi întoarse capul spre ei şi ridică braţul foarte sus. „Pocăiţi-vă, le strigă. Pocăiţi-vă cu toţii ! Mărturisiţi-vă păcatele, că se apropie sfîrşitul lumii. Are să plouă cu foc şi pucioasă ! Apoi,, deodată, îl apucă de braţ şi-1 trase înapoi spre vagonul cu paturi. „Vino mai încoace, îi şopti, că ne-ascultă toţi bădăranii ăştia..."

Ştefan îşi ridică mîna în dreptul capului, să se apere de arşiţă. ,,Mi-e foarte sete, spuse. Aveţi puţină apă ?" „Avem şi apă, avem de toate. Vino cu noi. Te luăm cu noi... Du-te şi adu-ţi bagajul." „Nu am decît o servietă", spuse Ştefan. „Fugi şi adu-ţi-o, îi strigă Bursuc. Te-aştept aici." ^

Era un vagon cu paturi, simplu, aproape sărăcăcios, construit înainte de război pentru călătoriile cercetaş'ilor. Bursuc închise după el uşa compartimentului şi îşi scoase rasa călugărească, rămînînd în nişte pantaloni scurţi şi o cămaşă fără mîneci, descheiată la gît. După ce porni trenul, umplu un lighean cu smalţul sărit şi-şi cufundă obrazul întreg sub apă. „E din cauza bărbii, spuse. A crescut prea mare şi ţine cald. Aş fi vrut s-o rad, dar acum că m-am hotărît să ajung episcop, nu se mai poate fără barbă..." Continua să-şL păstreze Jaraţele pînă la cot în ligheanul cu apă. „M-am hotărît, continuă visător. E multă suferinţă în .ţară. E secetă şi foamete. Un episcop poate face mult. Trebuie să-i mîngîiem. Sînt nişte bieţi oameni..." îşi scoase braţele din lighean şi le aşeză, ude, pe genunchi. „Nişte bieţi oameni, continuă coborînd glasul. Nişte viermi. Ne tîrîm pe pămînt, dar pentru că avem în minte icoana lui Dumnezeu, ne credem copiii lui. Sîntem

nişte viermi, asta sîntem. Copiii lui Dumnezeu! Pe dracu ! Murim de foame ca rimele la soare..." „Avem şi un suflet..." începu Ştefan intimidat. „O să-ţi explic eu şi chestia asta cu sufletul, îl întrerupse Bursuc. Ai fost pe front, în Rusia. Ai omorît oameni. Ai mîinile pătate de sînge..." „Nu ştiu dacă am omorît pe cineva, spuse Ştefan tulburat. „Fii fără grijă, ai omorît. Toţi aţi omorît, toţi aveţi mîinile pătate de sînge. Numai mîinile mele sînt curate. Eu n-am ucis pe nimeni. Am mîinile curate." Le ridică deodată şi i le arătă. Erau încă ude. „Căci stă scris la Sfînta carte : spălatu-m-ai cu isop şi toate păcatele mele le-ai... Le-ai, ce ? făcu, încruntîndu-se. Le-ai spălat ? Nu, nu cred că e aşa. Am uitat. Cunoşteam bine Sfînta Scriptură, căci am fost premiant în Seminar, îar licenţa în teologie mi-am luat-o cu ***magna cum laude.*** Dar a trecut mult ***^imp*** de-atunci, am uitat litera moartă ; mi-a rămas numai spiritul Scripturii. Spiritul contează. Sîntem în Revoluţie... Deci, spuneam :" „Spălatu-m-ai cu isop şi toate păcatele mele le-ai... le-ai curăţit ?... în sfîrşit, ideea e aceasta : că Dumnezeu m-a curăţit de păcate. Sînt pur ca un prunc-nou-născut. Eu am dreptul să vorbesc de suflet..." Se apropiau de o gară şi trenul îşi domoli viteza. Treceau pe lîngă o pădurice cu arbori rari, fără'frunze. „Le-au cules oamenii ca să le dea la vite, vorbi Bursuc din nou, visător. Ei se mulţumesc cu floarea de salcîm. Mănîncă floare de salcîm şi mor ca muştele..."

^n jurul gării se adunaseră ţăranii, în grupuri tăcute, compacte ; unii moţăiau aşezaţi în marginea şoselei, cei mai mulţi se înghesuiseră la umbra zidurilor. Cînd trecu trenul îşi ridicară toţi capetele ; grupurile păreau ,că se însufleţesc o clipă, trezindu-se. Cîţiva se ridicară în picioare şi se apropiară de gară. Dar intrările şi peroanele erau păzite de jandarmi. „Ai înţeles, vorbi din nou Bursuc. Ăştia au auzit că se rhai găseşte mălai în Oltenia^ îşi iau traista în spinare şi se agaţă de trenurile care frec în jos, spre Bucureşti. Se caţără pe coperişul vagoanelor, se în-

ghesuiesc pe scări şi mor pe drum. Cad de-a dreptul pe. marginea liniei ferate şi, cînd nu-i calcă vagoanele, mor de foame. Bine că s-a dat ordin să* se tragă. Mai bine să moară cîteva zeci, împuşcaţi de jandarmi, decît să moară cu miile pe drum..." Rămase cu privirile pierdute pe fereastră. Trenul parcă îşi încetinea din nou mersul. Cît se vedea cu ochii, se întindea cîmpia ondulată şi arsă, de un galben stins, decolorat. Din loc în loc se întrezăreau văi adînci şi secate, cu albiile pline de pietre. „Şi toate acestea sînt din vina d-tale şi a altora ca d-ta, începu deodată Bursuc. Aveţi mîinile pline de sînge şi îndrăzniţi să vorbiţi de suflet!.. E pedeapsa lui Dumnezeu... De ce taci ? îl întrebă privindu-1 în ochi." Ştefan ridică din umeri încercînd să zîrhbească. „Nu mai zîmbi, îl certă. Bursuc. Răspunde-mi de ce taci ; îţi dai măcar seama că şi din vina d-tale se întîmplă tot ce se întîmplă ?" Şi îi arătă cu mîna cîmpia calcinată. „Da, spuse Ştefan. Ai dreptate." „Nu e nevoie să-mi dai imediat dreptate. Apără-te. încearcă să lupţi împotriva mea, împotriva lui Dumnezeu. Fii bărbat. Nu accepta cu fruntea plecată tot ce-ţi spun eu. Poate eu vreau doar să te încerc, să te ispitesc. îţi aduci aminte de diavol, cum 1-a ispitit pe Mîntuitor ? L-a ridicat în vîrful muntelui şi i-a spus : porunceşte acestor pietre să se prefacă în pîini — şi te vor asculta. Nu ştiu dacă a spus chiar aşa, dar ăsta-i sensul. Dar Iisus a răspuns : Nu numai cu pîine trăieşte omul... Apără-te şi d-ta. Nu te lăsa ispitit..." „încerc să nu mă las, dar cred că ai dreptate. E şi din vina mea...-" „Ce vină ai d-ta ? îl întrerupse Bursuc, cu brutalitate, "aproape strigînd. Cum ai putea modifica d-ta sistemul solar ? Căci ce este altceva seceta decît un fenomen solar ? Atunci ? Unde poate fi vina d-tale, vina omului ? Ce poate face un biet vierme, zvîrlit într-un "punct infim al sistemului solar?... Apără-te, căci eu te ispitesc, adăugă zîmblnd, cu un alt glas. Vreau să te încercT Vreau să văd dacă te mai poţi mîntui... Cine bate, domnule !*' strigă deodată întorcînd capul spre uşă şi ridicînd mîna spre Ştefan **să nu scoată o -vorbă.** „**E** doctorul Trandafir. Te poftim la o cafea."* „Sînt **ocupat,** răspunse aspru Bursuc. Am o consultaţie duhovnicească. Nu pot veni..." Apoi **se** întorse spre Ştefan. **„Despre OB** vorbeam ?... Ah, da, te ispiteam. Iţi vorbeam **de Iisu$_** şi de Satana... Crezi că a ascultat la **uşă** ? întrebă **în** şoaptă. Sînt în stare. Dar eu sînt mai viclean ca **ei. Eu** ştiu să le întorc..." Rămase cîtva timp gînditor, preocupat, cu privirile pierdute pe geam. „Ar fi trebuit totuşi **să** mă duc la ei, vorbi tîrziu, ca pentru sine. E una acolo care-mi place, o infirmieră ; îi spunem Rîndunica. O necăjesc mereu, o ispitesc şi pe ea... Ar trebui să mă duc, adăugă hotărîndu-se brusc. îşi îmbrăcă rasa călugărească şi începu să-şi aranjeze barba pieptănînd-o cu amîndouă mîinile.

„Pe d-ta nu te iau. Mi-e frică. Unii sînt cu americanii, alţii sînt de la Siguranţă. Numai eu ştiu cum să mă port cu ei, cum să le vorbesc. Căci sînt înţelept ca şerpii şi blîhd ca porumbeii

In noaptea aceea a dormit la Iaşi, într-un hotel sărăcăcios şi trist de lîngă gară. Vagoanele cu grîne şi medicamente îşi continuară drumul spre nord. La Iaşi s-a oprit doar caravana de maşini care trebuia să pornească» a doua zi în judeţul vecin. Bursuc a dispărut o jumătate de ceas după ce-au ajuns la hotel. împreună cu o parte din medici, era invitat la masă de către reprezentantul Cru«îii roşii. Noaptea era fierbinte şi uscată ; de nicăieri liu răzbătea nici o adiere. în văzduh plutea un praf nevăzut şi insistent, care pătrundea încet sub pleoape, se lipea de piele, usca gura, se aduna în gîtlej. în dreptul felinarelor viscoleau roiuri dese de fluturi şi gîze, umbrirfd lumina ca un zăbranic ; se zbăteau cîteva clipe lovindu-se în neştire de sticla înfierbîntată şi murdară, apoi cădeau **pe** trotuar şi altele le luau locul, adunîndu-se din întuneric,

îndesîndu-se necontenit spre lumină, bătînd din aripi' pînă la istovire.

într-o circiumă izbuti să găsească puţină pastrama cu o bucată de mămăligă rece şi mîncă îrt silă, apărîndu-se. de muşte, sorbind necontenit din vinul oţetit ***şi*** cald. Se reîntoarse la hotel aproape de miezul nopţii. Camera era încinsă şi mirosea a praf amestecat cu creolină. Rămase cîteVa clipe la fereastră, privind strada. în faţă era o farmacie. Se trudi să descifreze, la-lumina oarbă a felinarului, numele proprietarului. Atunci îşi aminti : Voinea fugise la Iaşi cu întreaga subvenţie a ,,Avîntului Studenţesc". Pe vremea aceea, Voinea era student în farmacie. Auzi tîrziu bătaia în uşă"; dar cînd se întoarse să deschidă, Bursuc intrase. Transpirase şi-şi ştergea necontenit obrazul şi barba cu o batistă mare, colorată.

„Am băut prea mult, spuse lăsîndu-se să cadă pe scaun. Voiam să mai stau cu d-ta de vorbă. Aici nu ne ascultă . nimeni."

îşi trase rasa foarte sus peste genunchi, lăsîndu-şi picioarele goale şi le întinse cît putu de mult, depărtîndu-le unul de altul ca să le răcorească. „...Să ştii că eşti în mare primejdie sufletească, adăugă. Spuneai că ai plecat să cauţi o fată..." „E la Zinca, începu Ştefan aşezîndu-se pe marginea patului. O cheamă Ileana..." „Eu te ispitesc, îl întrerupse Bursuc scoţîndu-şi pachetul şi alegîndu-şi o ţigară. Gîndeşte-te bine ce faci şi ce spui...". Ştefan se apropie şi-i întinse chibritulaprins.

„O iubesc de zece ani, reîncepu el coborînd glasul, parcă s-ar fi temut să nu-1 asculte şi altcineva. O iubesc, dar n-am vrut să recunosc. Am minţit-o. I-am minţit pe toţi : şi pe ea, şi pe Ioana, şi m-am minţit şi pe mine. Dar acum mă duc după ea. Cred că numai ea mă poate mînrtui..." „Gîndeşte-te bine ce spui ! strigă Bursuc ameninţîndu-1 eu ţigara. Ai vorbit de mîntuire. Nici nu-ţi dai seama ce-ai spus !..." „Cînd am s-o reîntîlnesc, am, să de? vin alt om, continuă Ştefan. Fata asta mi-a fost ursită' ŞJ n-am înţeles. Am lăsat-o să plece de lîngă mine, ăsta ***a*** fost păcatul meu. Acum trebuie s-o caut. Aşa mi-a spus .şi ea : că am s-o caut pînă la sfîrşitul pămîntului. Mi-a mai spus că n-am s-o mai găsesc. Dar acum ştiu unde e." E ascunsă la Zinca..." Bursuc îl privea' atent, puţin încruntat, fumînd cu sete. „De ce taci ? îi întrebă el tîrziu. Vorbeşte înainte ! Ai curajul) Ai curajul ! Mărturiseşte-te !..." „Arii fost nebun, începu Ştefan plecîndu-şi capul. Din clipa în care am întîlnit-o, am ştiut că era mireasa mea, ursita mea, dar n-am voit să fug cu ea în lume. O iubeam şi pe Ioana. Nu ştiu cum să-ţi explic...", adăugă tulburat. „Fii bărbat, îl îndemnă Bursuc. îndrăzneşte !..."

„Aş fi vrut să stea tot timpul lîngă mine, să stea mai ales cînd pictam. Nu şiiu cum să-ţi explic. Aş fi vrut să rămînem acolo, împreună, numai noi doi, în tablou, deşi nu ştiam să pictez, deşi tabloul acela..." „Viziru ! îl întrerupse Bursuc, nu te ascunde după vorbe ! Spune-mi adevărul !..." „E greu să-ţi explic, şopti Ştefan trecîndu-şi mîna pe frunte. Tabloul acela nici măcar nu exista. Era numai o pînză acoperită cu fel de fel de culori. Dar era şi Ileana acolo, era şi maşina ei. Erau şi alte multe lucruri pe care nu ştiu cum.să ţi le explic..." Tăcu încurcat şi, ridicîndu-şi fruntea, îi zîmbi. Bursuc îi susţinu privirea, încruntîndu-se. „Te-ai culcat cu ea ?" îl întrebă cu o voce* groasă, înecată de fum. „Da. Acesta a fost păcatul meu. Nu trebuia s-o iubesc aşa. Ea îmi era altfel ursită.'îmi era mireasă. Nu trebuia s-o iubesc aşa..." „Te-ai culcat cu ea, repetă Bursuc visător şi aspru. O iubeai ; şi totuşi te-ai culcat cu ea aşa cum te-ai fi culcat cu o curvă..."

„Da. Acesta a fost păcatul meu. O iubeam, o doream, dar nu trebuia s-o fac. Dacă m-aş fi stăpînit, aş fi avut-o şi astăzi. Şi n-aş fi aflat. N-aş fi aflat .'"repetă şi-şi trecu din nou mîna pe frunte. „Ce n-ai fi aflat ?" „N-aş fi aflat

că nu-mi fusese credincioasă, că iubise pe altul ştiind totuşi că o iubeam eu, ştiind că mă iubea pe mine. Pentru că mă iubea, mă iubea !" repetă el cu exasperare. „Se culcase cu altul ? izbucni Bursuc in rîs. Păi la ce 'te aşteptai alt* ceva? Toate sînt curve..." Ştefan ridică brusc capul şi-1 privi. Bursuc îi făcu semn cu mîna ca şi cum ar fi vrut să-1 oprească. „Eu te ispitesc ! strigă. Bagă bine de seamă. Nu te lăsa ! Apără-te ! Apără-te, luptă cu mine, luptă cu Dumnezeu !..." „Atunci, cînd am ştiut, parcă mi-ar fi ucis sufletul, reîncepu Ştefan tulburat. Credeam că dacă îmi era ursită, dacă era mireasa mea, n-ar fi putui iubi pe altul după ce aflase să mă iubeşte pe mine. Credeam că trebuia să mă aştepte pe mine, că orice s-ar fi întîmplat în viaţa ei, trebuia să mă aştepte. Să îmbătrînească lîngă mine, să-şi strice viaţa, dar sa nu mă uite, pentru că eu nu o uitam..." „Erai n«bun !." murmură Bursuc. „Păcatul a fost al meu. Şi dacă n-aş fi căzut în păcat, n-aş fi aflat. întîi şi întîi, pe ea am înşelat-o cînd ne-am culcat împreună. Trebuia să am credinţă, să nădăjduiesc — şi să aştept. N-am avut destulă credinţă. Era ca o icoană pentru mine şi aşa ar fi trebuit să rămină. Dincolo de viaţă, dincolo de timp. Aşa visam să rămînă : înaltă, pură, neîntinată, ca o icoană a Maicii Domnului.' .,Ce grozăvie F strigă Bursuc răsucindu-se pe scaun. Ce nelegiuire?.." „Voiam să ştiu că ***cineva*** poate rămîne neîntinat şi inalterabil pe acest pămînt, că ***cineva*** poate trăi în afară de Timp, trăind numai pentru mine, jertfindu-şi viaţa pămîntească pentru ca. să pot crede, să mă pot mîntui..." „Te-a întunecat păcatul mîndriei, murmură Bursuc. Ţi-ai pierdut sufletul din mîndrie..." „Dar mai era şi altceva ! strigă Ştefan nemaiîncercînd să se stăpînească. Nu era numai mîndrie. Voiam să cred că ***cineva*** poate rămîne imaculat pe acest pămînt, că Spiritul nu cedează întotdeauna trupului, aşa cum se întîmplă cu noi, oamenii mărunţi şi păcătoşi. Iubeam prea mult Spiritul. E acesta un

păcat ? Filosofii vorbesc mereu de transcendent. Eram însetat de cuvîntul acesta, de lucrul acesta, de tot-ceea ce nu face parte din lumea noastră deşi se află printre noi, în mijlocul nostru... Multă vreme, adăugă coborînd din nou glasul, voiam să iubesc şi eu aşa cum iubesc sfinţii..." „Eşti pierdut, şopti Bursuc. Păcatul mîndriei te-a pierdut..." Ştefan rămase cu fruntea plecată, privind în gol. „Vreau să mă pocăiesc, spuse foarte încet. Dacă crezi în Dumnezeu, iartă-mi greşelile. Dezleagă-mă, părinte," repetă el cu- un glas mai ferm. Bursuc se apără somnoros de un fluture de noapte care i se tot rotea în jurul capului. „Am băut cam mult, spuse el tîrziu. Nu mai sînt vrednic. Dar am să-ţi găsesc un popă prost, de ţară, şi are să te dezlege..." Ştefan îl asculta absent, fără să-1 privească. „Te iau cu mine la-'Zinca, strigă deodată Bursuc ridicîndu-se cu greutate dm scaun şi clătinîndu-se pe picioare ca să-şi potrivească rasa. Iar dacă fata aceea te-a aşteptat, vă unesc în faţa lui Dumnezeu. Vă unesc eu, cu mîna mea, căci am darul..." „Dacă ai darului dacă crezi în Dumnezeu, începu Ştefan însufleţindu-se deodată, dacă crezi cu adevărat în Dumnezeu... „Ce cred eu, asta-i altă poveste, îl întrerupse Bursuc. Dar eu îţi vreau binele, că eşti în mare primejdie sufletească..." Se îndreptă anevoie spre uşă. în prag întoarse încă o dată capul şi-1 privi. Ştefan rămase pe marginea patului. „Grozav m-ai întristat, şopti Bursuc. M-ai întristat de moarte

Au plecat a doua zi în zori, într-o maşină din fruntea caravanei. „Să vorbeşti încet, îi şopti Bursuc. Probabil că Şoferul e şi el agent de Siguranţă şi, vrînd, nevrînd, trage cu urechea'. Eu, de altfel, am să mă culc puţin, adăugă bătîndu-se cu palma peste gură ca să-şi ascundă căscatul. Mă sfmt foarte obosit..." îndată ce-au ieşit din oraş şi soarele a început să se înalţe pe cerul alburiu, au regăsit păinîntul ars. crăpat, sfărîmat de secetă, cu rari arbori bătrîni

despuiaţi de frunze şi cu trunchiurile jupuite pînă foarte sus de coajă. Curînd, praful ridicat de maşina din faţă, care conducea caravana, le împăienjeni vederea. Praful rămînea în aer, neclintit, parcă ar fi fost o plasă nesfîrşită susţinută de fire nevăzute de o parte şi de alta a şoselei. Ştefan îşi apăsă batista pe gură şi-şi apropie genele, încercînd zadarnic să se apere. Abia adormit, Bursuc începu să-tuşească şi se trezi speriat.

„Mînă mai încet, strigă el şoferului, că ne omoară praful."

„Tot aia e, vorbi şoferul fără să se întoarcă.-De-abia într-o jumătate de ceas se aşterne praful aşa cum a fost..." „Pastele şi Dumnezeii ei de viaţă", murmură Bursuc căutîndu-şi batista.

La răstimpuri se zăreau oameni aşezaţi pe marginea şoselei, cu palmele la ochi ca să se apere de praf. Erau grupuri mici, cîte doi, trei bărbaţi, cu desagi goi în spate. Unii ţineau de funie cîte o vită scheletică, îngenunchiată lîngă iei, cu botul sprijinit în praf.

„Pastele şi Dumnezeii ! murmură din nou Bursuc. Au să moară toţi de foame..." Apoi se întoarse brusc către Ştefan. „De ce taci, domnule consilier ? Spune ceva. Vorbeşte. Vorbeşte-mi despre dragoste şi despre ideal. Vorbeşte-mi despre satul visurilor d-tale !" „Nu ştiu nimic despre el, începu Ştefan continuînd să privească înainte, peste umărul şoferului. Nici măcar nu ştiu exact unde se află... îmi spunea Ileana că aveau o pivniţă mare şi veche acolo, adăugă el visător. Mă gîndeam la pivniţa aceea. E curios'că nu mă gîndeam la ea, la Ileana. Mă gîndeam^ la pivniţa de la Zinca..." „Nu prea ai haz, îl întrerupse^ Bursuc căscînd din nou. Credeam că ai să-mi povesteşti ceva mai dramatic şi mai duios..." Tăcu o clipă, clătinînd din cap, melancolic. „Mi s-a făcut «dor de amintiri duioase, adăugă. Amintiri din satul copilăriei... Ştiam odată un cîntec. Cum dracu' începe ?... ***în-satu-în-care-m'am-năs* cut..."** începu să fredoneze, clătinînd mereu din cap, cu pleoapele pe jumătate închise. Dar maşina se opri brusc,' zgîlţîindu-1. Un jandarm se apropie de şofer. „Ocoliţi satul, îi spuse. Aici s-au împărţit ajjrţoarele."

„Ştiam, ştiam !" făcu şoferul plictisit şi porni din nou maşina. Zări de departe grupurile de ţărani care ieşiseră în marginea satului şi, începînd să claxoneze, acceleră. Oamenii priveau maşina prin perdeaua de praf, neîndrăznind să spere, ridicîndu-şi pe rînd căciulile. „Cerşetori ! murmură Bursuc presîndu-şi batista pe gură. Nu mai spui nimic?" se întoarse, aproape ameninţător, spre Ştefan. Dar îi era somn şi încercă din nou să adoarmă, lăsîndu-şi capul pe spate. Curînd începu sâ sforăie. Ştefan trase oblonul de sticlă şi, plecîndu-se spre şofer, îl întrebă în şoaptă.

„Cunoşti un sat din judeţul Botoşani, Zinca ?" „Cunosc, răspunse şoferul fără să se întoarcă. E în direcţia noastră. într-acolo mergem..."

„Ce-ţi spune, domnule ! strigă Bursuc deşteptîndu-se. Ce vorbeaţi ?" „îl întrebam încotro mergem. îmi spunea că-." „Am înţeles, făcu Bursuc clătinînd somnoros din cap.» Să mă treziţi şi pe mine..."

S-a trezit singur, un ceas mai tîrziu, simţind că se oprise maşina. După cîteva cninute sosi şi camioneta sanitară, apoi, la intervale scurte, celelalte maşini şi camioane. Caravana se grupă la marginea satului. La vreo douăzeci de metri se distingea, prin perdeaua de praf, masa compactă de ţărani străjuită de cîţiva jandarmi. Primarul se apropiase de camioneta sanitară şi vorbea cu, medicii. Bursuc se frecă multă vreme la ochi, apoi coborî din maşină şi se îndreptă hotărît spre oameni. „Pocăiţi-vă !" le strigă el de departe, ridicînd braţul foarte sus în aer. Se făcu deodată tăcere. „Pocăiţi-vă ! strigă din nou Bursue grăbind pasul. E pedeapsa lui Dumnezeu pentru păcatele voastre. Dumnezeu şi-a întors faţa de la' voi. Au să 'vină

oamenii diavolului şi au să vă spună unele şi altele, ispitindu-vă precum că Dumnezeu nu există. Dar voi să nu-i credeţi. Dumnezeu există ! Ascultaţi-mă pe mine, Dumnezeu există..." Unul din medici se apropie grăbit de el. „Nu-i timp acum, părinte. Le vorbiţi oamenilor după ce se împart ajutoarele..." Bursuc întoarse capul şi-1 privi mîniat. Dar recunoscu lîngă el pe doctorul Trandafir şi ridică din umeri. Se întoarse încet, plictisit, spre caravană, îl luă pe Ştefan de braţ şi-1 trase după el. Pretutindeni mirosea a praf şi a benzină. Ocoliră camioanele şi se îndreptară spre un salcîm care-şi mai păstra încă frunzele firave şi îngălbenite. „Ai o ţigară ? îl întrebă. Că mi-am uitat pachetul în maşină..." Dar praful şi fumul îl înecă repede şi începu să tuşească şi să scuipe. „Păcat, spuse încet, mai mult pentru sine. Eram inspirat. Le-aş fi vorbit oamenilor din adîncnl sufletului. Le-aş fi vorbit de Dumnezeu şi despre căile neînţelese ale adevărului. Pentru că, să ştii de la mine, Viziru, să ştii că Dumnezeu există. Dar noi, oamenii Bisericii, ne-am înrăit -şi nu-1 mai cunoaştem. Ascultă-mă bine că am să-ţi spun o taină. Multă vreme am crezut şi eu, ca toată lumea, că Dumnezeu nu există, că e o invenţie a popilor. Eram la Seminar ; ce dracu' aş fi putut crede altceva ? ! Doar aveam şi eu ochi de văzut şi minte de înţeles. Am înţeles din Seminar că' toată povestea asta cu Dumifezeu şi Iisus Christos e o chestie inventată. Am avut şi probe. Cînd mergeam la slujbe, eu îmi spuneam în gînd : afirm sus' şi tare că toate acestea sînt nişte poveşti inventate. Afirm că Dumnezeu nu există şi că Iisus Christos nu s-^a născut dintr-o fecioară. Afirm ! Iar dacă mă înşel cumva, să mi se facă ***un semn.*** Să trăsnească din senin, să se mişte o icoană, să simt o mînă nevăzută pe obraz, sau orice altceva. Te rog să mă crezi, nu s-a întîmplat niciodată nimic. Deci, am avut probe că Dumnezeu nu există." Se opri brusc şi scuipă din nou. Apoi rămase cu privirile pironite **asesa-a** grupului de ţărani. „Şi pe urmă ? întrebă timid **Ste**&n Pe urmă ce s-a întîmplat ?" „Am avut probe şi **maipu^** ternice că Dumnezeu există, reluă Bursuc cu un" **glas** aspru. Probe adevărate, nu prostiile de care-ţi vorbesc popii şi teologii. Am să ţi le spun. Sufletul d-tale e tulburat; ai nevoie de credinţă..." Dar se întrerupse din nou şi zvîrli ţigara cît putu mai departe, în praf. Doctorul Trandafir venea grăbit către ei. „Părinte, îi strigă el de departe. Dacă vrei, poţi veni să le vorbeşti oamenilor..." ,,Acum nu mai am chef. Nu mai sînt inspirat. Trebuia să mă lăsaţi să vorbesc atunci cînd voia Dumnezeu, nu cînd catadicsiţi d-stră, medicii.' „Atunci plecăm", spuse doctorul. în maşină, Ştefan aşteptă cîtva timp, apoi îl întrebă. „Ce fel de probe ?" Bursuc întoarse capul şi-1 privi mirat, ca şi cum nu l-ar fi înţeles. „Te întrebam ce fel de probe ai avut despre existenţa lui Dumnezeu", vorbi Ştefan. „Am să ţi Ie spun, dar nu aici ; astea sînt lucruri de mare taină." Apoi îl privi din nou multă vreme, scrutător, cu uh zîmbet misterios pe buze, şi izbucni deodată : „Va să zică încercai să mă ispiteşti ! exclamă el cu un aer de mare satisfacţie. Voiai să afli probele pe care-mi întemeiez credinţa ! Cu alte cuvinte, te aşezai în locul meu ; încercai să mă ispiteşti pe ***mine,"*** aşa cum te-am ispitit eu... Dar eu ştiu să mă apăr, Viziru. Eu am darul. Pe mine diavolul nu mă dovedeşte. Eu il. ghicesc de departe, îl ghicesc cum vine să mă ispitească, şi îi strig : piei de lîngă mine. Satana..."

De-abia a doua zi la apusul soarelui au ajuns la Zinca. Cu un ceas mai înainte maşina lui Bursuc se despărţise de caravană şi pornise, singură, spre lunca Şiretului. Cînd s-au apropiat, au zărit de departe un grup de oameni **adu**naţi în marginea satului, parcă i-ar fi aşteptat. Bursuc

strigă şoferului să oprească şi sări din maşină. „Pe cine aşteptaţi ?" îi întrebă el. Cîtva timp, oamenii îl priviră intimidaţi, fără să scoată un cuvînt. „Ne mor copiii," şopti tîrziu o femeie. Dar vorbea cu greutate, căci îi. căzuseră aproape toţi dinţii. Avea o faţă pămîntie, cu oasele stră-pungîndu-i pielea. „Ni s-au prăpădit vitele", adăugă ea. Parcă ar fi încercat să zîmbească ; figura i se zbîrci, luminindu-i-se într-un chip neînţeles. „Americanii, vorbi atunci cineva. Am auzit că vin prin sate şi aduc mălai..." Bursuc îşi roti de mai multe ori privirile pe deasupra lor, nehotărît. „Unde vă e preotul ?" întrebă el în cele din urmă. „E bătrîn, spuse cineva. Trage să moară." „V-a pedepsit Dumnezeu ! strigă Bursuc însufleţindu-se deodată. V-a bătut Dumnezeu pentru păcatele voastre. Pocăiţi-vă, căci sînteţi prea păcătoşi. Aveţi mîinile pătate cu sînge !..." Unul cîte unul, oamenii îngenuncheară tăcuţi, neîndrăznind să-şi mai înalţe privirile. „Cum vreţi să vă ierte Dumnezeu dacă nu vă pocăiţi ? strigă şi mai însufleţit Bursuc. Seceta asta e de la Dumnezeu. Spun unii şi alţii că e fenomen solar — dar parcă soarele n-a fost făcut tot de Dumnezeu ? Nu ascultă şi el de Dumnezeu ? !..."

Ştefan coborî din maşină şi, ocolind grupul de ţărani îngenunchiaţi, se îndreptă spre «at. Mergea tot mai repede, cu gura încleştată, privind înaintea lui. Se opri în faţa primei case şi strigă. Nu-i răspunse decît lătratul stins, nefiresc de blînd, al unui cîine pexare nu-1 vedea. Aşteptă cîtva timp, apoi se îndreptă spre gospodăria vecină şi intră în curte. „E cineva acasă ?" întrebă. Tîrziu, în dreptul uşii apăru o fetiţă cu părul foarte bălai şi ochii mari, speriaţi, pierduţi în orbitele adînc căscate. Il privi lung, fără să scoată o vorbă.

„Bună ziua, spuse Ştefan. Aveţi o curte boierească, aici, la Zinca ? Ai auzit-de nişte cucoane bătrîne care au un conac ?" Fetiţa continua să-1 privească fix, parcă tot

mai speriată. „Nişte cucoane bătrîne şi o domnişoară tînără, Ileana ? vorbi din nou Ştefan. Ileana Sideri ? Q. domnişoară frumoasă, oacheşă, cu părul negru ? Care stă mai mult în străinătate ?..." Apoi se întrerupse brusc şi se apropie de fetiţă.

„Mă auzi ? întrebă el încet. înţelegi ce-ţi spun ?" Fetiţa 'dădu din Cap, dar se retrase speriată spre uşă.

„Ai auzit de o cucoană, Alice Cretzulescu, şi de o duduie, Ileana Sideri ? Şi de un conac boieresc care avea o pivniţă veche şi adîncă ?" Fetiţa clătină din nou din cap şi întinse braţul, arătînd peste sat. „E acolo", spuse ea foarte încet. Ştefan simţi cum i se goleşte inima de sînge. Gura fetei era pămîntie, uscată, cu un singur dinte crescut nemăsurat. Scoase repede"portmoneul şi-i întinse cîteva bacnote, apoi ieşi din curte şi începu să alerge. Mult timp nici nu-şi dădu seama că se roagă în gînd, că repetă în neştire frînturi din rugăciunile pe care le auzise în copilărie şi pe care nu ştia că şi. le mai aminteşte încă. Din cînd în cînd, auzea acelaşi lătrat lihnit de cîini care trăgeau să moară. La capătul satului întîlni un om rezemat de gard, care-1 privi indiferent, _parcă nu l-ar fi Văzut. „Mai e mult pînă la conac ?" îl întrebă. „E acolo, răspunse ridicînd braţul şi arătîndu-i-1. Dar nu mai e nimeni. L-au ars oamenii..." Cu un efort, se ridică sprijinindu-se de gard şi-i arătă încă o dată. Se vedeau, nu prea departe, un grup de arbori uscaţi şi cîteva ziduri. „Eşti de-aici din sat ? întrebă Ştefan. O cunoşti pe duduca Ileana ?" Omul clătină din cap, zîmbind. „O cunosc, spuse. N-a mai fost de mult pe-aici. N-a aflat de prăpăd..." Ştefan îl privi lung, foarte palid. Apoi îi mulţumi şi plecă mai departe, dar omul se luă după el, silindu-se să facă paşii mari.

„De cînd n-ai mai văzut-o pe Ileana ?" îl întrebă deodată Ştefan întorcînd capul. Omul se opri o clipă să-şi tragă răsuflarea.

„De mult, spuse. Dinainte de război* Am auzit că a **pier** cat departe, peste mări..."

Mergeau acum alături, fără să-şi vorbească. Soarele asfinţise demult, dar în pămîntul crăpat, şi prăfuit răzbătea încă aerul încins, fierbinte. Nu se auzea nici un semn de viaţă, nici măcar greierii. „Am auzit că au să vină americanii să ne-aducă mălai, spuse omul. O fi adevărat ?" Ştefan nu-i răspunse. Grăbi din nou pasul şi curînd" îl lăsă în urmă. Dar omul continuă să se ţină. după el, tăcut, cu încăpăţînare. Cînd ajunse în faţa porţii, Ştefan se opri şi privi în jurul lui. Gardul care înconjura conacul fusese smuls de mult; nu rămăsese decît poarta cea mare, din mijloc, cu stîlpii de cărămidă care începuseră şi ei să se macine. Parcul fusese distrus ; arborii care nu arseseră fuseseră tăiaţi sălbatic şi la întîmplare ; se mai vedeau încă trunchiurile groase, uscate,-şi rădăcinile ieşind ca nişte şerpi înlănţuiţi din,pămînt. Rămăseseră întregi doar cîţiva şalcîmi care-şi scuturaseră frunzele şi doi brazi, arşi de secetă, parcă ar fi fost pîf joliţi. Se distingea încă urma rondurilor cu flori şi a aleilor cu pietriş. Apoi, în fund, zidurile înalte, arse, cu ferestrele căscate. Ştefan îşi şterse fruntea cu batista şi intră. Omul îl ajunse din urmă. „I-au pus foc în iarna aceea cînd s-a auzit că se împart pămînturile, vorbi el încet. Pămîntul l-au împărţit, dar cu casele boiereşti n-au ştiut ce să facă. Le-au prădat şi după aceea le-au pus foc..." îl urmărea, la un pas înapoia lui, privindu-l cum trece prin faţa zidurilor afumate, cum se opreşte în dreptul ferestrelor. Coperişul arsese în întregime şi încăperile erau înfundate cu moloz. Crescuseră bălării printre ziduri şi cărămizi, dar seceta le uscase de mult „Era o pivniţă mare şi adîncă", spuse Ştefan întorcîndu-şi deodată capul. „Au astupat-o oamenii vara trecută, după ce-au îngropat-o pe Marina. Că Marina lăsase cu limbă de moarte să se astupe pivniţa. Nu mai era nici ea cu mintea întreagă, sărmana, după ce-a murit duduca Alisa. A tot aşteptat de-atunci să mai

vină cineva. A aşteptat chiar după ce-au ars casele şi s-a împărţit moşia. Zicea că trebuie să vină..."

„O aştepta..."

„Zicea că mai avea maiorul un băiat şi că într-o zi are să vină... Dar astea erau năluciri de-ale ei, că nu mai era cu mintea întreagă." Atunci se auzi claxonul şi întoarseră amîndoi capetele. Maşina se apropia cu oarecare greutate, căci drumul era desfundat şi plin de şanţuri. Bursuc îi făcu semn cu mîna, chemîndu-l repede, enervat. „Unde ai fugit, domnule ?" ri strigă de departe. „Nu e aici, spuse Ştefan. Nu mai e nimeni aici..." „Păcat că n-ai stat să mă asculţi cum le-am vorbit, continuă Bursuc. Să fi auzit cuvîntul lui Dumnezeu., Am fost inspirat ! Plîngeau oamenii ascultîndu-mă şi se pocăiau. Le-am vorbit de sfîrşitul lumii, le-am explicat Apocalipsa... Păcat că n-ai" fost," adăugă căutîndu-se în buzunar şi- scoţîndu-şi pachetul cu ţigări. „Credeam că e aici, vorbi Ştefan foarte încet, mai mult pentru sine. Acum, .nu mai ştiu unde s-o caut..." „Trebuie să mergem la popă, că stă să moară, continuă Bursuc. Apoi trebuie să vorbesc la telefon cu Iaşul."

„Nu mai ştiu unde s-o caut, îl întrerupse Ştefan. Au astupat şi pivniţa..." îşi trecu mîna pe frunte. Bursuc zvîrli atunci ţigara cît putu mai departe, printre mărăcinii uscaţi, şi, apucîndu-l de braţ, îl trase după el înapoi spre ruini. „Dacă ai curajul şi eşti bărbat, vino cu mine şi blestemă ! îi şopti. Blestemă, d-le consilier ! Ridică pumnul către cer şi blesteamă ! Că ai pentru ce să blestemi. Fii bărbat ! împotriveşte-te lui Dumnezeu, înalţă mîna împotriva lui, ***fă ceva*** ! De ce stai ca o muiere plouată ? strigă el ridicînd deodată glasul. Luptă-te voiniceşte ! Cheamă pe diavol de partea d-tale şi ia-te la trîntă cu Dumnezeu ! ***Fă ceva !"*** strigă el din nou exasperat. Ştefan îl privea absent, parcă nu l-ar fi auzit. „Vezi că n-ai curajul ? şopti Bursuc zîmbind viclean. Vezi că nu eşti bărbat ? Nu eşti nici cald, nici rece. Eşti căldicel şi puţintel, şi Dumnezeu te va scuipa cu scîrbă. Dacă

măcar ai fi avut curajul să te, răzvrăteşti împotriva^ lui Dumnezeu şi să-1 blestemi ! adăugă el. M-aş fi putut ruga pentru d-ta atunci. De ce taci ? îl întrebă pierzîndu-şi răbdarea. Spune ceva ! Strigă ! înjură ! Pune mîna pe piatră şi zvîrle în Dumnezeu! ***Fă ceva!"*** Dar ridicînd din nou glasul, Bursuc se înecă şi începu să tuşească. Tuşi aşa multă vreme, cu palma peste gură, scuipînd mereu, înjurînd printre dinţi. La un pas în faţa lui, Ştefan îl privea încurcat. începea să se întunece. Tîrziu, Bursuc îşi potoli tuşea, îşi scoase batista şi-şi şterse obosit barba. „Am vrut să te ispitesc, şopti el răguşit. Am vrut să văd dacă mai ai credinţă. Acum, haide la popă, adăugă, că trăgea să moară. Poate îl mai găsim în viaţă..."

V

Bibicescu bătu de mai multe ori în uşă, dar văzînd că nu răspunde nimeni, se apropie de fereastra odăii lui Biriş şi începu să ciocănească timid. După cîteva minute îşi pierdu răbdarea şi plecă, îndreptîndu-se spre staţia de tramvai. Mergea repede, grăbit, întorcînd mereu capul. Dar se opri deodată, rămase o clipă hehotărît, apoi se reîntoarse lîngă fereastră. începu să bată din ce în ce mai tare. Curînd simţi o nună pe umăr şi sări în lături speriat, foarte palid. Era D-na Porumbache. „Te osteneşti degeaba, îi spune ea. Doarme greu. E cam bolnav de cîteva zile. Mi-e teamă c-a scuipat iar sînge..."

Era o seară caldă, uscată, prăfuită, de la sfîrşitul lui septembrie. Bibicescu îşi scoase batista şi începu să-şi şteargă,, tremurînd, faţa. Cealaltă mînă şi-o rezemase pe inimă. D-na Porumbache îl privi lung, mirată. „Dar ce ai ? De ce te-ai speriat ?" „Aş vrea să intru o clipă, şopti Bibicescu. Am să-i spun ceva foarte important."

Descuind uşa, d-na Porumbache întoarse capul şi-1 privi iar. „Spuneai că e ceva important ? Că, altminteri, nu mă îndur să-1 scol..." „E important", repetă Bibicescu grăbindu-se să intre.

în coridor, d-na Porumbache lipi urechea de uşa de 1**H** odaia lui Biriş. „Doarme adînc, spuse. Mi se rupe inima

că trebuie să-1 scol..." Dar se hotărî brusc, puse mîna pe clanţă şi deschise uşa. Bibicescu intră imediat după ea. Pe măsuţa de lîngă pat ardea o lampă măruntă, cu un bec foarte slab," a cărui lumină era încă şi mai voalată de un şal înfăşurat în jurul abajurului. Biriş dormea încruntat, cu gura deschisă. D-nă Porumbache se apropie de el şi-i puse mîna pe frunte. „Petrică !" îl strigă ea. Fără nici un efort, Biriş se trezi şi începu să se frece la ochi. „Am dormit cam mult, spuse. Nu trebuia să mă laşi. N-am să mai pot dormi la noapte". Atunci îj recunoscu pe Bibicescu şi-1 privi lung, mirat, apoi îşi întoarse repede ochii spre d-na Porumbache. „Vrea să-ţi vorbească, ,îi spuse ea. E ceva important..." Bibicescu se apropie şi se aşeză ' pe scaunul de lîngă pat, ţinîndu-şi mereu mîna la inimă. „Nu ştiu dacă e atît de important, începu el silindu-se să zîmbească, ironic. Nu e vorba decît despre modesta mea persoană. Pe cine mai poate interesa ea acum, cînd nu mai sînt decît un biet scriitor de geniu ? Degeaba rîzi, se adresă el lui Biriş, care. continua să-1 privească indiferent, degeaba îţi spui în sinea ta : Iată că i s-a suit la cap şi lui Dan Bibicescu ! Ascultă-mă pe mine, acum m-am convins, că am cu adevărat geniu. Am început să scriu ***întoarcerea de la Stalingrad.*** Ai să citeşti şi ai să te convingi. Ai să vezi ce poate face Bibicescu. 6'Neill, Claudel, Partenie ? Zero ! Iţi spun şi ţi-o repet : Zero !... Păcat că sînt bolnav, adăugă cu un zîmbet amar. Dar nu-i nimic. N-am să mor înainte de a termina ***întoarcerea de la Stalingrad.*** Degeaba m-au condamnat ei la moarte. N-am să mor..." „Ce s-a întîmplat ?" îl întrebă Biriş. „Sînt urmărit, spuse Bibicescu încercînd din nou să zîmbească. M-a denunţat cineva şi vor să mă aresteze. Au făcut o descindere azi-noapte şi mi-au răscolit toate sertarele. Noroc că nu aveam manuscrisele la mine. Am avut eu grijă şi le-am pus de mult la adăpost. Parcă presimţeam că se pregăteşte ceva. Am fost chemat azi dimineaţă la Prefectură. M-au interogat timp de trei ore, dar n-au avut ce [ace **şi mi**-au dat/drumul. Dar **mi-e teamă că vor veni din IOU** la noapte..." Se întrerupse **şi-i privi pe rînd, confinulad'** să-şi păstreze mîna dreaptă pe **inimă. D-na Porumbache** [1 ascultase speriată. Se aşezase pe marginea patulta **fără** să scoată un cuvînt şi-şi plecă încurcată **privirile. „Venisem** să te rog să-mi faceţi un **mare** serviciu, **reîncepu** Bibicescu. Venisem să vă cer protecţie şi adăpost pentru cîteva nopţi, pînă îmi găseşte Conu Mişu **o** gazdă." **Tăcu*** jrusc, stînjenit. Biriş întinse mîna şi apucă pachetul cu ţigări de pe măsuţă. „Te-aş ruga să nu fumezi, îi spuse Bibicescu. Mi-e teamă să nu am un nou atac..." Biriş îl privi lung, zîmbind. „Nu ştiu unde te-am putea adăposti", spuse el. „Aş putea dormi aici, vorbi Bibicescu ârătînd către fereastră. Mă mulţumesc cu o saltea. Doar cîteva . zile, pînă îmi găseşte Conu Mişu o ascunzătoare sigură..."

„Dar tu nu te-ai-gîndit **că** primul lucru"**pe** care-1 va face Poliţia va fi să te caute **pe** la prieteni şi cunoştinţe ?" „Doar cîteva zile, stărui Bibicescu apăsîndu**-şi** crispat mîna pe inimă. Am o poftă grozavă **de scris.** Vreau să profit, am nevoie de **linişte..." „Unde** crezi că l-am putea ascunde ? **se** adresă Biriş **către d-na** Porumbache ca şi cum nu l**-ar** fi ascultat. **Ar trebui să** vorbesc şi :u Ştefan..."

„yăd că nu vrei, îl întrerupse Bibicescu. **Nu-i** nimic. ***km*** să caut în altă parte. Are să-mi găsească Conu Mişu..." Biriş continua s-o privească, întrebător, pe **d**-na Porumsache.

„Du-1 în seara asta la Irina, îi spuse el. Acolo n-au îă-1 caute..." „Am o poftă grozavă de*scris, începu Bibicescu. Mă apuc chiar în noaptea asta. Crezi că o să găsesc acolo hîrtie şi cerneală şi tot ce-mi trebuie ? Am **o** scenă extraordinară în cap. **Mi**-a venit chiar cînd ieşeam ie la Prefectură şi trebuie s-o scriu î» noaptea **asta.** Să vezi..." Cu un efort, se sculă de pe scaun, dar **nu se** iepărtă ; rămase în spatele scaunului; cu mîna **pe** spetează.

„Să vezi, continuă el. cu un zîmbet .secret. Acțiunea se •petrece într-un block-haus de la Stalingrad. E noapte. Sînt doar cîteva persoane pe scenă. Şi deodată apare un colonel. în paranteză, îți pot spune că m-am inspirat din\ viața colonelului Băleanu ; dar e înainte de accident. Vine să inspecteze arant-posturile..." „Cred că ar trebui să vă grăbiți, îl întrerupse Biriş adresîndu-se d-nei Po-' rumbache. „Se aud necontenit tunurile, continuă Bibicescu. Colonelul..."

Se întrerupse brusc şi se reaşează pe scaun, punîndu-şii din nou mîna pe^ inimă.

„Ce ai ? ți-e rău ?" îl întrebă d-na Porumbache.

„Mi-e teamă să nu înceapă", şopti Bibieescu pălind.! Biriş îl privi enervat, apoi întinse mîna şi apucă pachetul^ cu țigări. „Ascultă-mă, îi spuse el. încearcă să te vindeei-| de ideea aceasta absurdă că eşti bolnav de inimă. Am< aflat tot de la Conu Mişu. Am aflat că te-au văzut nu ştiu» cîți doctori şi ți-au făcut nu ştiu cîte analize şi cardio-" grame. Nimeni nu ți-a găsit nimic. Eşti perfect sănătos..." Bibicescu îl ascultase cu capul plecat, frecîndu-şi încet partea stingă a pieptului. „îți mulțumesc, vorbi el tîrziu, zîmbind. Mi-a trecut. Nu mai am nimic. Are sa vină Conu Mişu în cursul zilei de mîine să-mi aducă o pijama.| şi nişte cămăşi. In noaptea asta am să dorm îmbrăcat. Adică, mai precis, n-am să dorm deloc. Am să lucrez. Ar fi chiar mai bine dacă mi-ai da tu nişte hîrtie..."

In curte, d-na Porumbache îi făcu semn să aştepte şi intră singură. Ii găsi la masă. „M-a trimis Petrică, începu ea cu o voce scăzută. Vă rugăm să găzduiți cîteva zile; pe un domn. îl cheamă Bibicescu. E urmărit de poliție.. ,,îl cunosc, spuse Irina ridicîndu-se de la masă. II cunosc * d-3 la Cătălina..." In acea clipă apăru în prag Bibicescu. Se înclină profund, apoi se apropie şi, ceremonios, ca şi i cum s-ar fi aflat pe scenă, sărută mîna d-nei Ivaşcu, apoi] a Irinei şi strînse mîna' scurt, bărbăteşte, învățătorului.

. Eu sînt, spuse el zîmbind. Dan Bibicescu, actor şi autor dramatic, fost director al Teatrului Național, fost sub-secretar general al Teatrelor. Poate ați auzit de mine..." „Te cunosc de la Cătălina", spuse Irina. „De la Cătălina, repetă Bibicescu clătinînd din cap. Da. Evident, trebuia să mă gîndesc", adăugă uşor intimidat. Se aşeză pe un scaun şi-şi roti privirile asupra celorlalți, încet, fără grabă, ca şi cum ar fi repetat o scenă pe care încă nu ştia cum s-o joace şi î-ar fi căutat efectele. „Am venit să vă cer adăpost pentru cîteva zile, începu el deodată. Vă închipuiți de ce. Sînt urmărit. Prietenul meu, Mişu Weissmann. se ocupă în acest moment... Dar, în sfîrşit, poate e mai prudent să nu intru în amănunte. Vreau doar să vă spun că nu voi rămîne decît cîteva zile. Şi vă mai spun un secret : am o poftă grozavă de scris. Vreau să încep chiar in noaptea asta. Mi-am adus şi hîrtie. Nu cred că am să dorm"deloc, toată noaptea. Dacă o să-mi spuneți unde am să mă pot retrage..." D-na Ivaşcu îl privise tot timpul fascinată, neizbutind să-şi dezlipească ochii de el. ,.în salon, spuse ea. îl putem culca în salon, îi putem face.patul acolo..." „Vă mulțumesc, se înclină Bibicescu, vă mulțumesc din suflet^ stimată doamnă... Dacă s-ar putea, aş vrea o cameră **Tfetrasă,** unde să mă pot concentra. Cred că am să scriu o capodoperă", adăugă el rotindu-şi din nou privirile în jurul mesei. Irina ieşise pe nesimțite şi se întoarse cu o tavă pe care se afla o farfurie cu supă şi nişte legume fierte. Bibicescu o privi cum îi aşeză tacîmul, apoi se trezi că mănîncă. învățătorul îi umplu paharul cu vin şi ciocniră cu toții. „Dacă o să-mi dați voie, începu Bibicescu, am să vă citesc din cînd în cînd, serile, în'jurul mesei acesteia, cîteva scene. Scriu o piesă de " teatru. Nu e prima mea piesă, dar de data aceasta sînt sigur că voi scrie p capodoperă. Dacă n-ar fi încă -un mare secret, v-aş putea-spune şi pentru ce teatru o scriu*-

Dar poate că am să vă spun mai tîrziu", adăugă după o clipă, visător.

A doua zi Mişu Weissmann veni cu maşina în strada Măcelari. Coborî grăbit cu o valiză încărcată.^

„N-a dormit aici, îi spuse d-na Porumbache. Ne-a fost teamă. I-a fost .teamă lui Petrică să nu-1 caute Poliţia, că ştie că sînt prieteni. N-am închis ochii toată noaptea. Tot aşteptam să vină să-1'caute..." „Nu vine nimeni, spuse Weissmann. Am avut eu-grijă..." Lăsă valiza pe coridor şi intră în odaia lui Biriş. „Să n-aveţi nici o teamă, continuă el jovial, ştergîndu-se cu batista pe frunte. Am aranjat şi cu Poliţia. Nu va fi căutat". „Mi-am închipuit eu, făcu Biriş zîmbind. Mi-am închipuit că şi urmărirea adeasta e cam tot atît de reală cît şi boala lui de inimă..." „Te înşeli, îl întrerupse Weissmann. Chestia cu inima este, evident, o obsesie a lui. Dar a fost ieri anchetat de Poliţie şi risca să fie arestat. E întotdeauna mai greu să scapi pe cineva după ce-a fost arestat. A făcut foarte bine că s-a ascuns. Mi-a lăsat,timp să aranjez aicHucrurile. Nu pot să-ţi spun mai mult, dar dosarul lui e destul de încărcat..." Se aşezase pe scaun şi continua să se şteargă cu batista pe obraz. „A fost denunţat, reîncepu după o pauză. O să aflăm într-o zi de cine. Probabil vreun coleg, căci sînt toţi geloşi pe el. Nu e vina lui dacă are geniu. încearcă toţi să-1 distrugă". Rămase p clipă gînditor. „Cît timp poate rămîne la Irina ? îl întrebă deodată, tresărind. Roag-o din partea mea să-1 ţină măcar o săptămîna. între timp, aranjez şi-1 mut într-altă parte. Cînd ai să te duci să-1 vezi, să-i spui că am să trec la începutul - săptămînii viitoare, pe seară. Nu mă duc acum, pentru că poate sînt şi eu urmărit. Trebuie să fim prudenţi, măcar cîteva zile. Pe urmă, aranjez eu lucrurile..." „N-am să mă pot duce, spuse Biriş. Nu mă simt prea bine."

Weissmann **îl** privi încurcat. „Ar trebui **să** mai stai cîtva timp la Moreni, **în** sanatoriu, spuse. Iar ai slăbit..." Biriş tăcu, continuînd **să** fumeze. „Trimite-i vorbă **prin** d-na Porumbache, reluă Mişu. Spune-i să aibă răbdare, că totul **se** aranjează. Să n-aibă nici o grijă de hîrtii, **de** manuscrise, pentru că sînt la adăpost şi foarte curînd **va** fi **aşa** cum vrea **el.** Ştie el despre ce e vorba, adăugă zîmbmd. Spune-i doar atît : să n-aibă grijă de hîrtii. Şi îndată **ce** termină piesa, s-o copieze şi să mi-o trimită. Sau nu ; mai bine să m-aştepte pe mine. Am să vin pe la începutul săptămînii viitoare şi am să-i iau piesa, dacă o va termina pînă atunci. Am o ocazie unică săptămîna viitoare ; ştie el despre ce e vorba../' Biriş îl ascultase concentrat, silindu-se să înţeleagă. Voi să spună ceva," dar Mişu Weissmann nu-i lăsă timp. „îl mai vezi pe Viziru ?" îl întrebă coborînd puţin glasul. „Nu l-am mai văzut cam de mult. Dar acum ştiu unde stă. Am să trec pe la **ol** îndată ce mă voi înzdrăvehi." „Spune-i să păstreze contactul cu Bursuc, făcu Weissmann coborînd şi mai mult glasul. E foarte important. Avem nevoie de Bursuc. Să continue să-1 vadă, să stea cu el de vorbă, să-1 descoasă.., Spune-i că e un lucru foarte important...".

Biriş începu să zîmbească.

..Nu înţeleg nimic,-dar am să-i, spun. Nu ştiu despre ce contact poate fi vorba..." „L-a văzut astă vară în Moldova, îl întrerupse Weissman. Au stat împreună o săptămîna şi au rămas prieteni. E foarte important. Avem nevoie de Bursuc..."

• v

Din seara cînd venise, Bibicescu scria 'mereu. **In** timpul zilei nu mai intră nimeni la **el.** Irina **venea di**mineţile, cu ceaiul, şi avea grijă să-1 anunţe, bătîndu-i **în** uşă cu un sfert de ceas înainte de fiecare masă, **ca să** aibă timp să-şi sfîrşească în linişte pagina începută. „jQ

sută cincizeci de pagini !" izbucni într-o seară Bibicescu, după ce se aşeză la masă. Trecuse o săptămîna de cînd venise. „Trebuie să vă gîndiți că fiecare pagină a fost scrisă şi rescrisă de cel puțin trei ori. Asta înseamnă 450 de pagini, deci mai mult de 60 pagini pe zi. Ce spui, domnu' Vasile," se întoarse el spre învățător. „Un al doilea Nicolar Iorga, rosti îvățătorul cu evlavie. De-abia aşteptăm să ne-o citiți, s-o admirăm şi noi..." Bibicescu începu să mănînce, prelungind într-adins tăcerea, cu un zîmbet misterios. Apoi ridică brusc capul şi-şi roti privirile în jurul mesei. „Primele două acte sînt deja scrise. Dacă sînteți de acord şi nu vă deranjează prea mult, am să vi le citesc astă-seară, după cină..." Apei, cu un efort, ca şi cum s-âr fi trudit să improvizeze o scenă al cărui text îl uitase printr-o bruscă amnezie, zîmbi, privi pe rînd pe fiecare şi, dînd ca din întîmplăre cu ochii de farfurie, începu să mănînce încet, concentrat, simțindu-se ținta atenției generale. Tăcerea se prelungea. „Să-1 culc întîi pe-Gheorghiță," spuse Irina ridicîndu-se. „Păcat! făcu învățătorul. Mi-ar'fi plăcut să asculte şi el, să se obişnuiască de mic cu capodoperele. Şi-ar fi amintit mai tîrziu că, la vîrsta de şase ani, a ascultat, citită chiar de autor, celebra piesă... Ce titlu i-ați -pus ?" întrebă el. ***„întoarcerea de la Stalingrad,"*** rosti r ar, solemn, Bibicescu. „Frumos titlu, şopti d-na Ivaşcu. Păcat că n-are să poată fi jucată, cu ruşii' aici,. peste noi..." „N-aveți nici o grijă, spuse Bibiceşcu zîmbind. Va fi jucată. Şi va fi jucată foarte curînd. Evident, nu aici. Va fi jucată în străinătate..." Apoi se sculă brusc. „Ar fi mai bine să v-6 citesc la mine, în salon, spuse. E mai multă atmosferă. Vă aştept într-un sfert de ceas..." Cînd au intrat în salon, l-au găsit aşteptîndu-i în picioare, rezemat de birou, ținînd în mînă un teanc de foi scrise. La **o** mare distanță de birou, în mijlocul salonului, Bibicescu

aşezase trei scaune, unul lîngă altul. Ii pofti ceremonios, înclinînd puțin capul, să se aşeze. Apoi trecu în fața biroului, lăsă hîrtiile, îşi băgă mîna în buzunar şi începu să vorbească, adresîndu-se de departe, cu un glas de scenă, ca şi cum ar fi vorbit în fața unei săli pline. „Doamnelor şi domnilor, rosti el, înainte de a vă citi primele scene din noua mea piesă, aş vrea să vă spun cîteva cuvinte despre titlul, conținutul şi sensul acestei piese. Titlul, ***întoarcerea de la Stalingrad,*** precizează de la început că e vorba de o piesă care se inspiră dintr-un eveniment istoric, mai bine zis o catastrofă istorică recentă, chiar foarte recentă. In afară de interesul acțiunii şi, cum veți vedea îndată, valoarea mitului pe care-1 scot la iveală — țin să vă atrag atenția că, utilizînd un subiect atît de recent ca asediul Stalingradului, nu voi mai putea fi acuzat, cum am fost acuzat de atîtea ori, că m-am inspirat din operele inedite ale altui mare autor dramatic, sau chiar că l-am plagiat, în sensul că am« utilizat manuscrisele lui în propriile mele opere. E vorba de Partenie, adăugă el după o pauză. Irina jşi făcu repede cruce şi se aplecă spre urechea d-nei Ivaşcu. „A fost logodnicul Ioanei, şopti ea. A iubit-o foarte mult..." Bibicescu se încruntă şi o privi lung, sever. ,,V-aş ruga să nu mă întrerupeți, spuse. Toate comentariile le puteți face în pauza care ya urma acestei scurte introduceri..." Deci, ca să reiau firul, am fost acuzat că ultimele mele opere sînt inspirate din manuscrisele lui" Partenie. Adevărul este exact contrariul. Aceste manuscrise, pe care le-am descoperit printr-o serie de întîmplări extraordinare, şi care sînt astăzi în posesiunea mea, aceste manuscrise au fost corectate şi completate de mine ca să poată fi puse în scenă. Vă amintiți, cred, de ***Priveghiul,*** pe care l-am pus personal în scenă acum şase" ani, cînd eram directorul Teatrului Național. Vă pot spune un lucru pe care nu l-am spus încă nimănui : maLmult de jumătate din piesa aceasta îmi aparține..." Făcu o lungă pauză, privindu-i pe

rînd, în ochi. D-na Ivaşcu se simţea incomod pe scaunul' cu spetează, care o silea să stea în capul oaselor, dar, intimidată, nu îndrăznea să se mişte. „După cum ştiţi, reluă Bibicescu, Partenie a murit în 1939 3 deci, în nici un caz n-ar fi putut lăsa în manuscris o dramă inspirată dintr-o catastrofă istorică petrecută patru ani după moartea lui. Aşadar, nu voi mai putea fi acuzat că am plagiat manuscrisele lui Partenie... Aş vrea acum, reîncepu după o scurtă pauză, cu un alt glas şi apucmd teancul de foi scrise de pe birou, aş vrea să vă spun cîteva cuvinte despre semnificaţia acestei piese. Pretind că am făcut o mare descoperire. Pretind că am descoperit un mit românesc al Morţii, necunoscut sau dispărut în restul Europei. O să vedeţi îndată în ce constă acest mit. Dar afirm, de la început, că sînt cel dintîi scriitor european care să fi îndrăznit a utiliza, într-un chip cu totul neaşteptat, un mit al Morţii ca subiect pentru o dramă modernă..." Se opri din nou, îşi trecu absent mîna prin păr, apoi ocoli încet biroul, apucă teancul de foi scrise şi începu să le răsfoiască, parcă ar fi căutat ceva. în cele din urmă ridică din umeri şi, hotărîndu-se brusc, trecu din nou în faţa biroului, pregătindu-se de lectură. îşi drese glasul, îşi opri privirile, pe rînd, asupra fiecăruia, dar nişte priviri depărtate, ca şi cum nu i-ar fi văzut, şi începu. „Scena reprezintă ruinele unuiblockhaus din Stalingrad. în timp ce cortina se ridică încet, se aud exploziile artileriei sovietice. Exploziile vor continua, la intervale egale, în tot timpul actului I. Se va înţelege că bombardamentul acesta continuu durează de la începutul asediului şi că nu va lua sfîrşit decît odată cu zdrobirea ultimelor rezistenţe. E ca un fel de leit-motiv într-o simfonie..." Se-ntrerupse şi-şi ridică ochii din manuscris. „Vă aduceţi aminte de începutul Simfoniei a cincea a lui Beethoven, de Simfonia Destinului..." începu s-o fredoneze, bătînd în acelaşi timp cu pumnul înbirou. „Ta,- ta, ta, ta, repetă el melodia bătînd cu pumnul patru lovituri scurte. Ta, ta, ta, ta î... ***TBi^y*** ta, ta !... Aşa bate soarta în poartă ! Acesta e în " motivului muzical cu care se deschide Simfonia. Tot aş»; aici, destinul e semnificat, de la început, prin exploziile neîntrerupte ale artileriei sovietice... în Scenă e întuneric, Sşi reluă Bibicescuxjectura. Doar într-un colţ, spre dreapta scenei, se zăreşte o lumină sfioasă. Un rănit încearcă să citească o scrisoare la lumina unei lămpi electrice de buzunar, în stînga scenei, se distinge un coridor pe jumătate în— gropat sub ruini. La gura coridorului..." Se întrerupse şi, depărtîndu-se de birou, începu să explice decorul. „Aici începe coridorul, arătă el spre stînga salonului. Ruinele, molozul, ajung pînă în mijlocul scenei ; şi făcu repede cîţiva paşi spre birou, arătînd. Se ghiceşte că o bombă a căzut nu de mult chiar deasupra coridorului, spărgîndu-i bolta şi omorînd, probabil, tot grupul care se găsea adăpostit acolo. în întuneric, nu se disting decît ruinele şi cîteva corpuri. Un minut de la ridicarea cortinei, se aud paşi grei, împleticiţi, .ca ai unui om care înaintează anevoie prin întuneric, printre ruine." Şi Bibicescu începu să păşească rar, în jurul biroului, trîntind piciorul ea să facă zgomot, buşind, murmurînd. „Cîteva clipe în urmă apare un colonel cu o lanternă electrică în mîna dreaptă, citi Bibicescu din manuscris. Este îmbrăcat într-o uniformă uzată de campanie. Se îndreaptă încet spre mijlocul scenei şi-şi roteşte privirile în jurul^lui. Colonelul : Ce S-a ***întîmplat aici*** ?'" Nemulţumit de cum citise, Bibicescu îşi desprinse ochii de pe manuscris, făcu cîţiva paşi în faţa biroului şi strigă deodată, cu* o voce străină, profundă : „Ce ***s-a întîmplat aici ? Unde sînt oamenii ? Sergent !*** ..Apoi se întoarse încet spre birou, ridică manuscrisul în faţa ochilor şi citi : „Rănitul care se află în colţul din dreapta al scenei îşi continuă lectura scrisorii ca şi cum nu l-ar fi auzit. Colonelul se îndreaptă spre 'el. Colonelul : ***Ce s-a întîmplat ? Unde e sergentutî***

Soldatul continuă sa citească. Apropiindu-se de el, co-j ionelul îi pune mîna pe umăr. Colonelul : ***Nu mă auzi*?*** ***(înde sînt ceilalţi*** ?... Dar soldatul citeşte înainte fără să-şi ridice capul..." Bibicescu se întrerupse şi, cu un zîmbet misterios, se adresă direct celor trei, care-1 ascultau, cnai departe, aşezaţi cuminţi pe scaune. „După cum o să Înţelegeţi mai tîrziu, soldatul era şi el mort, aşa cum erau toţi ceilalţi din jurul lui. Dar explozia îl omorîse tocmai cînd citea scrisoarea primită de la soţia lui, şi soldatul încă nu înţelesese că murise. Voia cu orice preţ să sfirşească de citit scrisoarea. Dar, evident, se trudea zadarnic s-o sfîrşească. Pentru că el murise, ieşise din Timp şi nu mai putea împlini o acţiune care necesita curgerea Timpului. Aşa că, într-un anumit fel, era condamnat să citească la infinit aceeaşi scrisoare, fără să poată ajunge, vreodată la ultimul cuvînt... Dar, evident, colonelul nu, ştia că era mort. îl vedea acolo, în faţa lui, cu lampa' electrică de buzunar într-o mînă, cu scrisoarea în cealaltă. Aşa că încearcă din nou să-i- vorbească şi-şi pierde chiar răbdarea. Colonelul — reluă Bibicescu lectura— : ***Ai surzit ? Ce s-a întîmplă aici ? !..."***

Atunci se auziră mai multe bătăi, din ce în ce mai puternice, şi uşa se deschise. în prag apăru Mişu Weissmann cu d-na Porumbache. Mişu salută cordial şi se îndreptă grăbit spre Bibicescu.

„Haide repede, că maşina nu ne poate aştepta prea mult," îi spuse. De cum îl văzuse intrînd, Bibicescu nu făcu nici un efort să-şi ascundă plictiseala că fusese întrerupt, Trînti foile şi, ocolind biroul, se aşeză pe scaun. „Ce maşină ?" întrebă el enervat. „Nu ţi-a spus Biriş că ţi-am găsit gazdă şi că am să trec să te iau, săptămîna asta, pe seară?" „Nu mi-a spus nimeni, nimic." Mişu Weissmann întoarse întrebător capul spre d-na Porum-, bache. „Mie mi-a spus să-i aduc doar valiza cu rufe", **sd** scuză ea. „Tocmai le citeam prima scenă din actul I; începu Bibicescu. îmi pare rău. Dacă aş fi ştiut că am să fiu întrerupt, amînam pe altădată..." O clipă, Mişu Weissmann păru derutat. „în cît timp crezi că poţi fi gata ?" „Gata de ce ? îl întrebă Bibicescu privindu-1 cu înţeles în ochi. Gata de aventură ? De aventura cea mare ?" Weissmann îi făcu repede semn, încruntîndu-şi de mai multe ori sprîncenele. „Ţi-am găsit gazdă, îl întrerupse el vorbind repede. Dar maşina nu poate aştepta prea mult în faţa casei. E un prieten al meu, de încredere. M-a rugat doar să mă grăbesc..." „Dacă dumnealor sînt de acord, cred că aş mâi putea rămîne aici," vorbi Bibicescu. „Este o mare cinste pentru noi să găzduim un autor dramatic de o asemenea valoare," începu învăţătorul făcînd uni pas spre Weissmann. „Mă simt foarte bine aici, continuă Bibicescu. Am chef de scris, nu mă deranjează nimeni. Şi de cînd sînt aici, sa bat în lemn, n-am mai avut nici o criză..." „Mă duc atunci să vorbesc cu prietenul meu, să na mai aştepte" făcu Weissmann îndreptîndu-se spre uşă. Bibice.scu îsi rezemă braţele de birou şi îşi duse amîndouă palmele la frunte, cu un aer deznădăjduit., „îmi pare rău că v-am deranjat, se scuză d-na Porumbache. Nu'ştiam nimic. O fi uitat Petrică să-mi spună, că a fost bolnav. A venit domnu' Mişu cu maşina şi m-a rugat să-1 însoţesc, ca să-i arăt casa şi intrarea. Spunea că trebuie să fim prudenţi..."

„S-a aranjat, făcu Mişu revenind în salon. Ne stă la dispoziţie pentru altă dată. Continuă, continuă, se adresă el lui Bibicescu. Am să te ascult şi eu vreo 10—15 minute. Dar nu mai mult, pentru că sînt aşteptat într-altă parte..." Drept răspuns, Bibicescu îşi luă foile scrise, le băgă într-o mapă şi deschise sertarul biroului. Mişu Weissmann se apropie repede de el. „Dacă nu vrei să mai citeşti, cel puţin dă-mi-le să le expediez, îi şopti el. Am o ocazie, săptămîna viitoare. îţi trimisesem vorbă* prin Biriş-", adăugă coborînd şi mai mult glasul..

„N-am terminat, spuse Bibicescu. Am scris numai două acte. Şi trebuie să le mai transcriu o dată, după lectură. De-abia la lectura cu glas tare îmi voi da seama dacă e destul de dramatică. Tocmai începusem, cînd m-ai întrerupt..." Mişu Weissmann îi luă braţul şi-1 îndemnă către fundul salonului. D-na Porumbache se aşezase şi ea pe scaun şi acum toţi patru îi priveau de departe, fără să îndrăznească să vorbească, parcă tot aşteptînd să li se spună că spectacolul va reîncepe în curînd. „Erai să faci, o gafă, şopti Weissmann contjnuînd să-1 ţină de braţ şi plimbîndu-se cu el în fundul salonului. Sper că nu le-ai spus nimic." „Nu, răspunse ***Bi~*** bicescu distrat. Sînt nişte oameni foarte de treabă. Nu, sînt deloc indiscreţi." „Cred că ţi-ai dat seama că e un" lucru extrem de grav, continuă Mişu coborînd şi mai mult tonul. Nu uita că sînt atîtea vieţi în joc, în afară de libertatea şi vieţile noastre..." Apoi se întoarse şi, îndrept tîndu-se spre grupul care-i privea de departe, începu să vorbească tare, degajat. „Atunci, sîntejn înţeleşi. Am'] să-ţi mai dau un semn de viaţă într-una ^din zilele astea..." Văzîndu-1 că se apropie, d-na Porumbache se ridică de pe scaun. „Mai stai. Coană Viorico, îi spuse învăţătorul. Că poate începe din nou şi asculţi şi d-ta. E ca la teatru..."

„O să reiau lectura mîine seară la aceeaşi oră", anunţă cu solemnitate Bibicescu. Dezamăgiţi, se ridicară toţi în picioare, Bibicescu începu să aşeze, tăcut, scaunele la locurile unde se aflau de obicei, lîngă perete şi în jurul canapelei.

E duminică, îşi spuse Biriş, ar trebui să fie acasă. Rămase cîtva timp cu urechea la pîndă, apoi apăsă din nou pe butonul soneriei, sunînd prelung. De data aceasta auzi un mic zgomot în odaie, şi paşi care se apropiat de uşă. „Sînt eu, Biriş !" strigă. Ştefan îi deschise reped» şi-1 privi uimit, ca şi cum s-ar fi temut să nu-i aducă o veste proastă. „Sper că nu te deranjez, spuse Biriş intrînd. Dar dădu cu ochii dc şevaletul acoperit în grabă cu o pînză albă, murdară, şi rămase încurcat în mijlocul camerei. „Tocmai mă pregăteam să pictez, spuse Ştefan. M-am reapucat de pictură... Dar nu mai e ca înainte, adăugă încurcat, încereînd să zîmbească. Nu mai reuşesc..." Ridică pînza de pe şevalet şi îi arătă. Pe o bucată mare de carton alb, îşi plimbase pensula parcă la întîmplare ; se distingeau, de o parte şi de alta. două mase informe de culoare neprecisă, vînăt-întunecată. legate între ele printr-o spirală sinuoasă, şovăitoare. Biriş se apropie şi le privi cu atenţie. „Seamănă cu un fel de labirint..." „Nu «nai reuşesc, repetă Ştefan ca şi cum nu l-ar fi auzit. Altădată, în camera secretă, • era deajuns sâ pun mîna pe pensulă ca să simt că pătrund în alt Univers, ***în altă parte.*** Acum pictez la întîmplare. Vreau să spun că nu mai pot ieşi din mine, că nu mai regăsesc nimic..."

„Da ; seamănă totuşi cu un labirint, reluă Biriş arătîndu-i direcţia spiralei. Dacă ai mai adăuga aici o linie, două..." „Am încercat cu tot felul de culori, continuă Ştefan, dar nu merge. Revin mereu la această nuanţă ; parcă aş presimţi că, dacă aş şti cum s-o utilizez, aş găsi tonul just... Cred că ai înţeles că o caut pe Ileana, adăugă evitîndu-i privirile şi, intimidat deodată, se aşeză pe scaun. Atunci, cînd pictam, în camera secretă, era deajuns să-mi amintesc de maşină, ca să le regăsesc pe toate : pădurea, noaptea de Sînziene şi pe ea, Ileana... Nu ştiu cum să-ţi explic..." „Cred că înţeleg, spuse Biriş. într-un anumit sens, încercai şi tu, ca Proust, o regăsire a timpului pierdut..." „Nu ; nu e asta, îl întrerupse Ştefan. Era un alt fel de Timp. Nu-1 trăisem încă ; nu era legat de trecutul meu. Era ***altceva,*** venit parcă dintr-altă parte... Dar, în fond, n-are nici o importanţă", făcu repede, cu un glas pe neaşteptate înăsprit. Se ridică şi acoperi

şevaletul, apoi se apropie de fereastră şi privi în stradă. Era o după-amiază tulbure de octombrie, cu cerul numai pe jumătate acoperit, dar ameninţînd totuşi să plouă dintr-o clipă în alta. „N-am vrut să ţi-o mărturisesc pînă acum, dar trebuie să-ţi spun că am fost la Zinca. Nu e nici acolo. Casa lor de-aici, din strada Batistei, a fost distrusă în bombardament. Am crezut că s-a ascuns la moşie, la Zinca. îmi spunea că-i place să trăiască multe luni pe an la ţară. Dar nu e nici acolo. Nu s-a mai întors. Nu izbutesc să-mi imaginez unde poate fi. Nu ştie nici Duma. M-a asigurat că n-a rămas în Portugalia. Şi cu toate acestea, ştiu că e ascunsă undeva şi mă aşteaptă...** Se întoarse cu spatele spre fereastră şi privi spre Biriş, zîmbind. „O visez mereu. E curios, dar uneori «parcă încearcă să se joace cu mine. într-o noapte, în vis, am întîlnit-o pe o pajişte. Cînd m-a văzut, a întors capul spre mine şi mi-a zîmbit, dar era un zîmbet ironic, provocator, aproape sarcastic. „Te-am avertizat că ai să mă cauţi pînă la sfîrşitul pămîntului şFn-ai să mă găseşti", mi-a spus. „Şi totuşi, eşti aici, lîngă mine", i-am răspuns eu şi m-am îndreptat spre ea. Ne despărţeau doar cîţiva metri. Dar ea a făcut un singur pas, şi parcă s-a depărtat cu alte cîteva zeci de metri... Am alergat după ea, dar cu un al doilea pas s-a îndepărtat atît de mult, încî', abia o mai zăream. Atunci şi-a scuturat părul şi m-a privit încă o dată, zîmbind, cu milă. E curios că în ace,; clipă, în vis, m-am trezit gîndind : n-am s-o pot niciodată ajunge, e ca Ileana Cosînzeana... Se opri o clipă şi se reaşeză pe scaun, intimidat. „E curios că şi Bursuc tot aşa îi spune, adăugă. O cauţi mereu pe Ileana Cosînzeana ? mă întreabă. Şi, evident, izbucneşte în rîs..." „Va să zică e adevărat, spuse Biriş cu o urmă de amărăciune în glas. Conu Mişu a avut dreptate. Te întîlneşti cu Bursuc," „Am fost cu el la Zinca. Nu ţi-am spus, şi mă întreb pentru ce... Am început să am apucături ciudate, adăugă încercînd să zîmbească. Fac o suma~~de lucruri pe care nu le înţeleg..." „Tocmai despre asta venisem să-ţi totbesc, îl întrerupse Biriş. M-a trimis Conu Mişu cu uri .mesagiu. Spune că trebuie să păstrezi contactai eu Bursuc..." Ştefan ridică fruntea şi-1 privi lung, adine, şi figura i se lumină pe nesimţite. „Mă duc să-1 văd din cînd în cîml la Patriarhie" spuse.

. Cînd se dusese prima oară, îl întîlnise pe stradă. Bursuc tocmai ieşise şi aproape că nu-1 recunoscuse, căci era îmbrăcat civil. „După femei, după femei, i-a spus. Aşa mă plac, cu barbă mare. îi una pe aici, Zoica ; moare după mine..."

„Conu Mişu spuse că e foarte important", continuă Biriş. „Vorbim despre Ileana, începu Ştefan. E curios, dar simţeam nevoia să-1 văd pe Bursuc, să-1 ascult vorbindu-mi despre Ileana..."

„O cauţi mereu pe Ileana Cosînzeana ?" îl întreba. Ştefan se aşeza pe scaun, îşi aprindea ţigara şi zîmbea încurcat. „E în Spania", spunea el. „De unde ştii ? îl întreba repede Bursuc apropiindu-se curios de el." „Am visat-o din nou. Se făcea că eram amîndoi în Spania..." Bursuc îl privea încruntîndu-se, aproape cu furie. „Ai ajuns ca o babă de mahala, izbucnea el. Te-au năpădit eresurile şi superstiţiile. Ar trebui să te afurisesc. Ar trebui să te scot din Sfînta Biserică ! Am puterea s-o fac !..." Ştefan fuma liniştit, cu privirile pierdute pe fereastră ; foarte aproape, se desluşea zidul înalt al Mitropoliei. „Este sigur în Spania, reîncepea el tîrziu. De aceea venisem, să te rog să faci şi Sfinţia Ta ceva. Mă gîndesc că Duma n-are încredere în mine. Dar dacă ai vorbi Sfinţia Ta cu el..." „Eşti nebun ! izbucnea din nou Bursuc. Ai uitat ce fel de treabă învîrteşte Duma şi cu cine lucrează el. Ai uitat de Protopopescu", adăugă coborînd puţin glasul. -

„...Mă duceam să-1 văd din deznădejde, continuă ştefan. Cînd nu mai ştiam ce să fac, încotro să mă îndrept, mă duceam la Bursuc..."

In toamna aceea, cînd ieşea de la minister, se îndrepta uneori spre pădurea de la Băneasa. ***Uite, pe locurile acestea erau bălți,*** îşi amintea — şi parcă i se părea că o regăseşte lîngă el, sau la cîțiva paşi înaintea lui, mergînd băieţeşte prin iarbă. Dar, foarte repede, o pierdea. Revenea necontenit pe locul unde o întîlnise şi se trudea să-şi reamintească, să prindă pe dinlăuntru clipele acelea singulare, rupte din timpul care le precedase şi se continuase după ce pîlpîirea lor se stinsese, clipele cînd o zărise de departe, călcînd băieţeşte prin iarbă, şi inima începuse să i se bată cu putere, şi ştiuse că Ileana nu se va mai putea întoarce cu maşina, pentru că, la miezul nopţii, maşina ei va dispare. Acum umbla pe sub arborii de timpuriu îngălbeniţi de secetă, cu crengile aproape în întregime scuturate de frunze, dar zadarnic îşi repeta : ***Pe locurile acestea erau bălți*** — căci paşii lui îl trezeau necontenit, zgomotul paşilor, pe covorul de frunze uscate şi veştede. Pleca atunci să se plimbe pe cîmp, ca să nu mai aibă necontenit în urechi foşnetul frunzelor călcate. Rămînea pînâ foarte tîrziu, ocolind pădurea, dar revenind neîncetat acolo unde şezuseră amîndoi şi priviseră cum răsar stelele pe deasupra arborilor, uncie el îi vorbise de ariciul cu care se împrietenise cînd era în liceu. Nu te înţeleg, îi spusese atunci Ileana. îmi pare rău, probabil că spui lucruri foarte interesante, dar nu te înţeleg..."

„Nu înţeleg nici eu de ce mă duceam să-l văd, continuă Ştefan, ce puteam aştepta de la el. Odată, mi-am amintit ce mi-ai spus de mult, cînd abia ne cunoscusem : că ar trebui să-mi fie teamă de Bursuc, că e un demoniac..."

îşi amintise în prima zi de ploaie din toamna aceea. După ce ieşise de la minister, se îndreptase spre strada Batistei. Blocul de la n-rul 27 era aproape terminat. La primul etaj se puneau ferestrele. Rămăsese acolo, în ploaie, cu capul gol, urmărind cum se fixează gergevelele în ziduri. Aici. pe locul acesta, fusese un rond cu flori şi un grilaj de fier între două ziduri, îşi amintise el. în

acea noapte de august, cînd venise cu —^nn-'fiiHiifii^*'"'"'s ca nu cumva Ileana să fi plecat deja la gară'o ' p M ^ H K de pe zid în grădină şi se pierduse în totuner^*»5r^ atunci mănuşile negre, uscate, prăfuite, ciupite denSffi- le ţinea în buzunar şi vîra mereu mîna să le atingă'. Şi deodată îşi aminti că nu mai ştia ce făcuse cu mănuşile acelea ; nici măcar nu ştia dacă erau sau nu ale Ilenei. Te-ai ostenit degeaba, îi spusese ea atunci, pe stradă, în- ploaie, adăpostiţi amîndoi sub umbrela ei uriaşă ; nu sînt ale mele..."

„Ţi-am spus asta ? întrebă zîmbind Biriş. Nu mai mi-aduc aminte..." „Veneam din strada Batistei, continuă Ştefan, şi umblam prin ploaie întocmai ca şi atunci, cînd mă întîlnisem cu Ileana. Atunci cînd am sărutat-o sub umbrelă..." Biriş îşi stinse ţigara şi-l privi încurcat, apoi îşi plecă repede ochii. „Da, continuă Ştefan visător, am sărutat-o. O singură dată ; atunci, în ploaie, sub umbrelă. Tot ce-a urmat după aceea n-ar fi trebuit să se mai întîmple. Am făcut o mare greşeală. Timpul ar fi trebuit să se oprească ***atunci,*** cînd am sărutat-o pe gură. Am sărutat-o pe gură, repetă el cu o bruscă fervoare şi, ridicîndu-se, şe apropie din nou de fereastră. Niciodată n-am înţeles cum a fost cu putinţă un asemenea lucru : să o pot săruta pe gură. Totul ar fi trebuit să se oprească ***atunci.*** Să nu mai curgă nimic, să împietrească Lumea întreagă. Pentru noi doi, bineînţeles, adăugă repede, numai pentru noi doi. Cosmosul şi Istoria ar fi mers înainte pentru tot restul muritorilor, dar pentru noi ar fi trebuit să împietrească ***atunci.*** Nici un fel de durată nu mai avea sens. Odată ce ne-am sărutat, cum mai putea să se întîmple ***altceva,*** care să egaleze clipa aceea ireversibilă ?..." Apoi tăcu şi privi multă vreme pe fereastră. Norii se înălţaseră şi începuse să plouă mărunt, o pulbere fină care aburea pe nesimţite geamul. „Vorbeai de Bursuc, rupse tîrziu tăcerea Biriş! Spuneai că ţi-ai adus aminte,

că-ți spusesem eu că era, demoniac." „Da, făcu Ștefan trezindu-se. Umblam prin ploaie şi mi-am adus aminte. E curios că tocmai atunci mi-am adus aminte. Cînd eram cu el în Moldova, şi mai ales la Zinca, nu mi-a trecut prin cap o singură clipă că ar putea fi demoniac. Uita'.em ce-mi spuseseşi. Şi totuşi acolo, la Zinca, ar fi trebuit să văd că *ar putea fi* un Diavol. Mai ales atunci cînd am simțit deodată că *mă îndrept spre el* şi că-mi tremură mîinile... Eram hotărît, reîncepu el după o lungă şovăite." Apoi tăcu din nou, îşi trecu mîna peste frunte şi, apropiindu-se de şevalet, dădu la o parte pînza. „In fond, cred că tot aici o voi regăsi. Cînd o visam, nopțile, şi mă trezeam cu imaginea ei în față, îmi spuneam că dacă m-aş reapuca de pictură..." Dar parcă se răzgîndi şi acoperi din nou tabloul. „Spuneai că ți-ai adus aminte de Bursuc", încercă tîrziu Biriş să reia conversația. „M-am dus totuşi să-1 văd. îmi era puțin frică, nu ştiu nici eu de ce. în fața chiliei era să mă întorc înapoi. Şi totuşi am bătut de trei ori. «Cine e ?» m-a întrebat. «Sînt eu, Viziru», i-am spus, apoi am intrat. Tocmai se spăla pe picioare. «Mie nu-mi place să fiu murdar ca alți călugări», mi-a spus. Apfi şi-a întors capul spre mine şi m-a privit «Ce-ai rămas aşu. împietrit, lîngă uşă», m-a întrebat. «Mi-e teamă să nu te deranjez», i-am spus. «Nu mă deranjezi deloc, mi-a răspuns el. Dimpotrivă ; de abia acum văd că n-am ştergar. Caută un ştergar, trebuie să fie unul pe aici, prin chilie-. Am început să caut, dar parcă nimeream tocmai în sertarele în care nu era. Caută, domnule, mai repede, că se răceşte apa» mi-a strigat el. Şi atunci am găsit ştergarul şi i l-am adus. Mi-am amintit din nou de ce-mi spuseseşi, că e demoniac, şi am început să rid. M-a privit, mirat, şi a început şi el să ridă. Am iîs aşa amîndoi cîtva timp. Apoi mi-am adus aminte şi m-am trezit."

„De ce ți-ai adus aminte" ? îl întrebă Biriş, văzînd că tăcerea se prelungeşte. „Mi-am adus aminte de tot, de Ioana şi de Ileana, de tot ce-aveam mai înainte şi mi s-a

luat, de toate cîte au fost şi nu mai sînt. Parcă Ihtr-o singură clipă mi-am adus aminte de tot şi de tcefte Bursuc mă privea, apoi şi-a tras ciorapii, s-a încălța* sis ieşit să zvîrle ligheanul cu apă. Cînd s-a mW^nt^a-spus: «Tot nemîngîiat ai rămas?» Apoi mi<-a cerat o țigară. «Mi-e parcă din ce în ce mai greu, i-am spus: eu. Şi totuşi ştiu că e aici, undeva, pe pămînt, lîngă mine.» -Ai credință ! mi-a strigat el deodată, fii bărbat !...» «S-ar putea să fie în Elveția, i-am spus. Pe vremuri, avea o prietenă acolo, îi spunea Valkiria. Poate că s-a ascuns la ea. Ar trebui s-o caut acolo...» Bursuc părea gînditor. Ce-ai de gînd să faci ? mă întrebă deodată. Ai de gînd să fugi din țară ?» «Nu, i-am răspuns, nu fug. Dar o să fie curînd o expertiză în Elveția. S-ar putea să fiu trimis şi eu.» «Ascultă-mă pe-mine, m-a întrerupt el. Părerea mea e că nu te mai iubeşte. Nu te'mai iubeşte de mult. Te-a uitat, s-a măritat, e acum femeie cu copii, cu rostul ei în viață. Uit-o şi d-ta !» E curios că vorbele lui m-au impresionat. Pentru prima dată m-a pătruns îndoiala şi mi-am spus : S-ar putea să aibă dreptate... Dar el s-a apropiat de mine şi m-a bătut pe umăr. «Bagă bine de

• amă, mi-a strigat, că eu te ispitesc !...» Şi asta m-a liniştit. Mi-am adus aminte de Zinca. Aşa îmi spusese şi acolo... E totuşi un om ciudat", adăugă Ştefan după o pauză. Biriş se ridică din fotoliu şi începu să se plimbe încet prin cameră. Se apropie de etajera cu cărți, dar de la cea dintîi ochire văzu că nu sînt decît volume de Economie Politică şi literatură marxistă şi se reîntoarse în mijlocul t.imerei. „Te ascult de o jumătate de ceas şi nu prea înțeleg mare lucru, spuse el. Dar, în sfîrşit, asta nu e treaba mea. Venisem doar să-ți transmit mesagiul lui Conu Mişu. Ştiai că Bibicescu e urmărit şi că se ascunde de o lună de zile ?" „Da. Am aflat la minister. Şi mi-am adus aminte de Ileana', de un detaliu pe care-1 uitasem. *Cină* m-au dus la Prefectură..." Dar se întrerupse brusc şi îşi

trecu mîna, exasperat, pe frunte, apoi şi-o lăsă, incet, pu - obraz. „Am uneori sentimentul că totul e zadarnic, spuse ; că e ***prea tîrziu.*** Sînt închis clin toate părţile ; nu de ziduri, ca într-o închisoare, căci aş putea avea atunci măcar speranţa, absurdă, că zidurile ar putea fi sfărîmate şi măcar mi-aş putea ***imagina*** o ieşire — dar am sentimentul că sînt înconjurat de*un zid nevăzut, alcătuit din Timp, ridicat din tot ce nu mai pot avea înapoi, din tot ce s-a întîmplat şi e ireversibil... Mă întreb atunci../' Tăcu brusc şi ridică din umeri, încereînd să zîmbească. Biriş se oprise în faţa şevaletului. Dădu la o parte pînza şi-privi încă o dată tabloul. „Doar cîteva linii, spuse, şi ar semăna cu un labirint. îţi mai aduci aminte de mesagiul pe care-1 trimiseseşi Ilenei prin mine ? îmi pare rău că nu ţi-1 mai pot reproduce. Eram bolnav .atunci. Aveam febră... îmi aduc totuşi aminte că-mi vorbeai de un labirint, de o sferă de metal ai cărei pereţi sînt crăpaţi..." Ştefan rămase visător, privind pînza. „Mi-aduc mai ales aminte de furtuna de-atunci, spuse tîrziu. Intrasem într-o florărie să cumpăr un buchet de mărgăritare. Şi cînd am ieşit, începuse să plouă torenţial... Era frumos, adăugă el după o clipă." Apoi se ridică şi se apropie de tablou. „Evident, spuse, însuşi faptul că vezi un labirint îmi dovedeşte că zadarnic pictez, zadarnic mă lupt. Nu mai'pot prinde nimic din tot ce-a fost. Aş putea chiar să renunţ..." Mai privi odată tabloul, apoi trase pînza şi-1 acoperi. Ploaia încetase. Căută pe masă pachetul cu ţigări şi-1 întinse lui Biriş. „încolo, ce alte noutăţi ?" îl întrebă. ..Plictiseli, spuse Biriş aprinzîndu-şi ţigara. M-au eliminat de la liceu, m-au epurat. Element socialmente nesănătos, zic ei..." încercă să rîdă, dar se înăbuşi cu fumul de ţigară şi începu să tuşească. îşi presă batista pe gura, cu exasperare, şi făcu semn lui Ştefan să-i aducă un pahar cu apă. „Socialmente nesănătos cred că e exagerat, spuse după ce bău întreg paharul şi-şi şterse buzele cu batista. Nesănătos pur şi simplu, e mai aproape de adevăr. Am încercat să intru

într-un sanatoriu, dar dacă n-am reuşit pînă acum, de acum înainte îmi va fi imposibil. E un sentiment curios să te ştii condamnat la moarte şi totuşi să nu ţi se spună cînd vei fi executat. Fiecare zi pe care o trăieşti parcă ar fi o zi furată, sustrasă destinului. Asta îţi dă un sentiment de euforie..."

Bibicescu îi anunţa de obicei la sfîrşitul dejunului. „Diseară, la aceeaşi oră, continuăm..." Lectura avea loc cam de două ori pe săptămîna şi nu dura niciodată mai mult de un ceas, căci Bibicescu nu le citea decît una sau două scene, întrerupînd necontenit dialogul ca să le explice decorul şi toate detaliile scenice, în special jocurile de lumini. Uneori, stingea luminile din salon şi păstra aprinsă numai lampa de pe birou, cu ajutorul căreia încerca să creeze atmosfera dintre ruinele de la Stalingrad, acoperind-o cu hîrtii colorate sau chiar voalînd-o complet sub mai multe dosare ridicate ca un cort deasupra abajurului. Cînd intrau, la nouă fără un sfert, găseau întotdeauna cele trei scaune aşezate unul lîngă altul la aceeaşi distanţă — mai mare de cinci metri — de birou. Se aşezau tăcuţi, oarecum intimidaţi, sub privirile severe ale lui Bibicescu, care-i aştepta rezemat de birou, cu manuscrisul în mînă. Aproape că nu mai îndrăzneau să se mişte şi respirau sfios, aşteptînd să-1 vadă ridicînd grav manuscrisul şi anunţînd : ***Scena V. Acelaşi decor.*** Apoi Bibicescu se întrerupea, lăsa manuscrisul pe birou şi amintea repede decorul. Nimeni nu mai îndrăznea să vorbească ; ştiau că orice şoaptă îl indispune. Doar odată, cînd, către sfîrşitul actului I, anunţase : din ***coridor se îndreaptă spre mijlocul scenei doi soldaţi susţinînd de mijloc pe colonel, grav rănit, bandajat la ochi*** — toţi trei strigară : .,E colonelul Băleanu !" Bibicescu se întrerupse, încruntat, şi-i privi cîteva secunde fără să scoată un cuvînt. „Da, începu el tîrziu, m-am inspirat din accidentul colonelului Băleanu.

Dar pentru asta nu, era nevoie să mă întrerupeţi. îmi puteaţi comunica impresiile d-stră după încheierea lecturii. Nu toată lumea cunoaşte'pe Băleanu. Spectatorii văd doar că personagiul principal apare în scenă grav rănit — şi atît. Cel mult, îşi vor spune : colonelul şi-a pierdut vederea. în nici un caz nu vor striga : E colonelul Băleanu !" Apoi îşi reluă lectura, dar se vedea că era enervat.

Pe la sfîrşitul lui octombrie se porniră pe neaşteptate ploile reci şi în salon, serile, începea să fie tot mai frig. Bibicescu lucra îmbrăcat cu puloverul şi uneori îşi punea şi pardesiul pe umeri. Dar continua lectura piesei şi cînd, la nouă fără un sfert, cei trei pătrundeau în salon, îl găseau întotdeauna rezemat de birou, aşteptîndu-i.. După ce-i vedea aşezaţi, D-na Ivaşcu şi Irina cu şaluri de lînă pe spate, iar învăţătorul îmbrăcat cu un palton vechi, Bibicescu îşi lua pardesiul de pe umeri, îl lăsa pe speteaza fotoliului, şi începea. Uneori se întîmplă să asiste şi Mişu Weissmann, dar acelea erau seri ratate, pentru că Weissmann nu putea rămîne niciodată pînă la sfîrşit şi Bibicescu îsi relua anevoie lectura după întreruperea provocată de' plecarea lui. „Cînd ai de gînd să vii ?" îl întreba Mişu. Odată îl luă de braţ şi-1 duse în fundul salonului. „Tot ce mi-ai dat, a şi ajuns, îi şopti. E în siguranţă. în curînd o ştergem şi noi. Să fii gata cu manuscrisul.'; Mişu venea întotdeauna cu maşina, era grăbit, nervos şi se interesa întîi dacă Bibicescu a făcut vreo imprudenţă, dacă a primit vizite, dacă a ieşit cumva să se plimbe în timpul zilei. Dar Bibicescu aproape că nu ieşea din casă. şi singura vizită i-o făcuse Biriş, într-o după amiază de duminică. Uneori, serile, atunci cînd nu era .anunţată o şedinţă de lectură, Irina venea să-1 ia, să se plimbe pe străzi. Bibicescu se lăsa anevoie, pretextînd că se simte obosit, că îi e frică să nu aibă o criză, dar în cele din urmă pornea alături de Irina, în întuneric, şi umblau aşa un ceas, aproape fără să-şi vorbească. Doar într-o seară. pe bulevard, îi spuse deodată : „Cînd am ââ im M*« la Parrs, dupa premiera, şi am să mă întorc n o S H X f c am sa-mi amintesc de plimbarea asta. Am âăt*ni jtartîtS tesc că mă plimbam pe furiş, în întuneric;- să inT^rw* recunoască cineva, în timp ce canaliile de la teat^i* care eu le-am creat şi cărora le distribuiam robjrfle principale cînd eram director, în timp ce canaliile se plimbă libere, nestingherite şLcontinuă să trimită denunţuri împotriva mea... Mi-a spus Conu Mişu că iar s-au primit denunţuri la Prefectură", adăugă coborînd glasul. Dar ridică dispreţuitor din umeri şi-şi continuă drumul fără să mai scoată un cuvînt. Cîteva seri în urmă, intrînd în salon, cei trei rămaseră surprinşi în prag. Era aproape întuneric. Biroul fusese lipit de perete, iar lampa acoperită sub dosare. Pe locul biroului se aflau două scaune peste care Bibicescu aşezase un cearceaf. Pe alte scaune, alături, se aflau atrrnate haine, în aşa fel încît să lase impresia că sînt oameni îngenuncheaţi. Cu o lanternă de buzunar, Bibicescu îşi conduse gazdele la locurile lor. în salon era mai frig ca niciodată şi veniseră toţi cu paltoanele. „O să înţelegeţi îndată ce se întîmplă, le spuse Bibicescu. E scena principală. Acum începe să se precizeze mitul morţii..." Se apropie de birou, îşi luă manuscrisul şi aşezîndu-1 sub conul luminos al lămpii, începu să citească. „Drum la marginea unui sat, în Moldova. De c parte şi de alta troiene de zăpadă — şi arătă cu mîna spre cearceaf. La căderea nopţii se disting, pierzîndu-se în întuneric, umbre de oameni îngenuncheaţi în zăpadă Cîteva minute de Ia ridicarea cortinei pe scenă domneşte linişte deplină. Deodată se aude o voce înăbuşită din fundul sălii : *Simt că se apropie ! li văd* Atunci s* ridică din toate părţile un murmur confuz, se aud frînturi de rugăciuni. Preotul, care rămăsese în picioare în mijlocul drumului, preotul..." In clipa următoare, Bibir cescu stinse lampa de birou şi aprinse cu o neaşteptata îndemînare o luminare pe care o ţinuse ascunsă sub hlrtii

„Preotul, continuă el cu o voce gravă, îşi aprinde lumina-rea^ Unul după altul, oamenii îngenuncheaţi îşi aprind şi ei luminările..." Spunînd aceasta, Bibicescu se apropie de scaunele pe care atîrnase hainele şi aprinse mai multe lumînărele, pe care le fixase de mai înainte, cu grijă, de speteze. „In cîteva minute, continuă Bibicescu, scena întreagă se umple, pînă foarte departe, de sute de luminări aprinse. Preotul îngenunchează şi el, în zăpadă, şi-şi pleacă fruntea. In timp ce vorbea, Bibicescu îngenunche. cu luminarea aprinsă, în faţa scaunelor. Lăsase manuscrisul pe birou şi juca acum scena pe dinafară, schimbîndu-şi glasul după personagiile pe care le întruchipa, conţinuînd totuşi să dea — cu vocea lui obişnuită, de lector — explicaţiile necesare. „Se văd cum trec, venind din fundul scenei, un convoi întreg de umbre.. Sînt soldaţi în uniforme zdrenţuite, unii din ei răniţi, tîrîndu-şi picioarele, sprijinindu-se în cîrje sau în arme, susţinîndu-se unii pe alţii, fără să privească în jurul lor, privind tot înainte, peste zăpadă ; şi parcă ar fi toţi orbi, căci nu-şi îndreaptă privirile spre oamenii îngenuncheaţi alături de ei, parcă nici nu i-ar vedea. Din cînd în cînd, cîte-o umbră, trecînd foarte aproape de luminări, le stinge." Bibicescu sufla una.din luminările de pe scaune.

„Şi totuşi, luminările acestea le luminează drumul, înţelesul scenei e acesta : că morţii nici măcar nu-şi mai dau seama de cît facem noi, oamenii vii, pentru ei;, că morţii îşi continuă existenţa datorită nouă, dar ei nu o ştiu. Ei cred că viaţa nouă care începe acum, odată cu moartea lor, viaţa aceasta nouă le aparţine pe de-a-ntregul. Irina, care îngenunchease de mult, în întuneric, hu se mai putu stăpîni şi-şi prinse faţa în mîini, începînd să plîngă. D-na Ivaşcu o apucă de braţ şi-i şopti enervată, plecîndu-se aproape de urechea ei. „Taci, proasto ! Taci, că te aude !..." Dar Bibicescu continua să vorbească, ţinînd luminarea în mînă, adresîndu-se întunericului sălii. „Aici cred că am adus un lucru "nou, neobişnuit în teatrul

modern, un lucru pe care **numai un Sfcakespear* l**-ar fi putut îndrăzni. Ideea aceasta : **că morţii «Lat,** 4btual deplin despărţiţi de noi, pentru că **nu-şt** pot.^'«fegSl că existenţa lor de umbre ne-o datoresc **nouă, cekn**^^U^ Irina se sculă brusc şi ieşi repede din salon. **Bibioe&tt** întoarse capul spre uşă, exasperat, şi se ridică **în picioare.** „Vă rugasem să nu mă întrerupeţi, spuse el, mai ales **la** o scenă de importanţa acesteia. „I s-a făcut rău", **şopti** încurcată d-na Ivaşcu. „De scena aceasta se va vorbi secole de-a rîndul, continuă Bibicescu înflăcărîndu-se. **Nu**mai Shakespeare ar mai fi putut avea un asemenea curaj. Se va înţelege mai tîrziu ce-a însemnat Dan Bibicescu pentru teatrul european. Căci, vreau să vă spun un secret. Piesa aceasta se va juca la Paris. Primele două acte sînt **în** curs de traducere. O voi pune chiar eu în scenă. Se va vedea atunci că am avut geniu, dar că intrigile şi calomniile m-au secătuit aici, în ţară, că" numai străinătatea m-a recunoscut..." Continuă să vorbească, direct către cei doi spectatori, cu luminarea în mînă. Părea din ce în ce -mai surescitat. „îmi pare rău că m-aţi întrerupt şi am jucat prost. Dar e o scenă pur şi simplu extraordinară. Luminările se sting una cîte una, pînă ce nu mai rămîn decît cîteva — şi morţii continuă să treacă, dar acum şovăiesc, căci nu mai văd bine calea. Parcă ar bîjbîi prin întuneric. Şi în acest timp se aude pe scenă vîntul nopţii de ianuarie, şi murmurul de rugăciuni, şi umbrele parcă s-ar clătina **în** bătaia vîntului şi luminările se sting una cîte una. Numai cea a preotului nu se stinge. Şi atunci, din fundul scenei, apare colonelul..." Se opri, încurcat, şi apropiindu-se de birou, aşeză luminarea într-un pahar gol. „Dar spectatorii, multă vreme, nu înţeleg dacă şi colonelul e mort, dacă face şi el parte din convoi, sau s-a rătăcit acolo, printre umbre..." Se opri din nou şi aprinse lampa de pe birou. „Dar scena aceasta e prea importantă ca să v-o **pot** rezuma. Am să v-o citesc integral, în şedinţa următoare..."

In seara aceea îl găsi bînd. Stătea cu coatele rezemate de masă, privind în gol, pe deasupra sticlei. Strigase : „Intră !" de cum îl auzise oprindu-se în fața uşii, dar nu întoarse capul să vadă cine e. „Te aşteptam, îi spuse. Ştiam că ai să vii. Ia un scaun şi stai aici, lîngă mine, că sînt amărît. Caută şi un pahar... Sînt foarte amant, adăugă. Din cauza voastră, din cauza amicilor d-tale..." Ştefan se aşeză în fața lui. Bursuc ridică deodată ochii şi-l privi încruntat. „Spune-i lui Bibicescu să-şi țină gura, izbucni el. *Să* spună bogdaproste c-a scăpat şi să-şi vadă de treabă. Să mai lase Stalingradul !" „Nu înțeleg ce vrei să spui", începu Ştefan. „Nu te mai preface, îl întrerupse Bursuc. Eu am informații sigure. Spune-i doar atît : să se lase de Stalingrad..." Ştefan zîmbi, apoi apucă sticla şi-şi umplu paharul cu vin.

„Tocmai de-aceea venisem, spuse după ce-l goli dintr-o înghițitură. A trecut Biriş pe la mine..." „Nu-mi spune nimic, îl întrerupse din nou Bursuc ridicînd speriat mîna. Nu-mi spune nimic, că eu te vînd. Asta-i meseria mea : să vă vînd pe toți, unul după altul", adăugă cu un glas. depărtat, visător. Apoi izbucni într-un rîs scurt, înfundat, pe care şi-l potoli punînd mîna pe pahar.

„Vorbeşte-mi mai bine de Ileana Cosînzeana, spuse după ce sorbi o înghițitură. Cum ai mai visat-o ?" Ştefan tăcu, continuînd să zîmbească. Apucă sticla şi umplu din nou amîndouă paharele. „Eu m-am încurcat cu una, Zoica, începu Bursuc gînditor. Mă duc la ea în fiecare noapte. Dar prea mă cred şi ei prost ! izbucni după o pauză. Parcă eu nu ştiu ce învîrteşte Zoica şi cine a trimis-o pe aici, pe lîngă Sfînta Patriarhie, ca să-mi iasă în cale şi să mă privească pe sub gene..." începu din nou să rîdă, foarte bine dispus. „Asta-i de-a lui Protopopescu", şopti tîrziu. „îl cunosc, făcu Ştefan. L-am întîlnit odată, cînd eram cu Duma..." Bursuc îl privi încruntat, încercînd să-şi ascundă tulburarea. „Nu vreau să aud, îl opri ridicînd brațul ca şi cum ar fi vrut să se apere. Etr am-lbsț cinstit cu d-ta : ți-am spus că te vînd, ți-am spus s&>țt ț‡£ gura..." Ştefan tăcu şi începu să-l privească atent* pătruitr zător. Bursuc îşi trecu de mai multe ori mîna pe frunte, apoi şi-6 lăsă încet pe obraz şi şi-o opri în barbă. Parcă s-ar fi luptat cu somnul şi tot încerca să nu adoarmă. „Cred că ai simțit şi d-ta, atunci, la Iaşi, cînd ne-am întors, începu deodată Ştefan, ai ghicit ce aveam de gînd..."

„Ce să simt ?" întrebă Bursuc, somnoros.

„îmi spuneam : în fond, tot nu mai am nici un rost acum, după ce-am fost şi la Zinca şi n-am găsit-o. Măcar să scap lumea de d-ta... Credeam c-ai simțit, c-ai văzut cum îmi țineam mîinile..." „Ce să simt, domnule ?" întrebă din nou Bursuc, ridicînd glasul." „Din cauza d-tale, părinte, îşi pierd oamenii credința. Te văd îmbrăcat în haină călugărească şi cred în cuvintele d-tale..." „Eu am o misiune, îl întrerupse Bursuc trecîndu-şi din nou mîna pe frunte. Eu sînt trimis în lume ca să vă ispitesc..." „Credeam că totuşi ai simțit cînd m-am apropiat atunci de d-ta..." Bursuc se încruntă şi puse mîna pe pahar. îl ridică pînă în dreptul gurii, dar nu bău. Ştefan îl privea adine, zîmbind. „Voiai să mă omori ? îl întrebă Bursuc cu un glas nedecis, silindu-se totuşi să pară că vorbeşte în glumă. Să mă sugrumi ?" „Credeam că ghiciseşi asta de mult şi că de-aceea te-ai ocupat atîta de mine ; voiai să-mi salvezi sufletul ; voiai să mă ajuți să mă pocăiesc, ca.să mă pot mîntui. De aceea şi eu veneam mereu să te văd aici, la Mitropolie..." Bursuc întinse deodată mîna pe deasupra mesei. „Dă-mi o țigară," spuse cu un glas răguşit, ştefan desfăcu pachetul şi i-l întinse, apoi se apropie de el cu chibritul aprins. „Cum era să-mi fie mie frică de unul ca d-ta ?" izbucni Bursuc după ce trase, cu sete, primul fum. Eu ştiu de mult cine eşti şi ce poți. E greu să omori un om cu mîinile tale..." Ştefan continua să-l privească.

„Credeam, totuşi, că ai simţit şi că-ţi fusese frică," spuscel tîrziu. „Şi-atunci, mă rog, de ce n-ai încercat ? îl întrerupse, provocator, Bursuc. Poate că şi mie mi-ar fi plăcut să te văd încercînd. Poate că aveam şi eu pumnul pregătit..." „Te-a scăpat d-na Zissu, spuse Ştefan senin. Cînd m-am apropiat de d-ta, mi-am adus deodată aminte de Vădastra şi de d-na Zissu şi m-am liniştit. M-am liniştit ca prin farmec..." „Cine-i asta, d-na Zissu ?" întrebă Bursuc oarecum tulburat. „Nu ştiu, n-o cunosc. Cred c-a murit de mult. O cunoştea Vădastra. Dar după ce-a murit şi el..." Se întrerupse şi zîmbi privindu-1 din nou în ochi. „Eşti nebun ! izbucni Bursuc. Să nu mai vii pe aici, serile, că nu te mai primesc."

„Fii fără grijă, spuse Ştefan. Asta a durat doar cîteva clipe, şi de-atunci mă rog mereu să mi se ierte păcatul. Am fost ispitit. Sînt sigur c-am fost ispitit chiar de Diavol. Ce-aveam cu d-ta ? Ce-mi păsa mie dacă eşti sau nu vrednic de haina pe care o porţi ? Nu eu -eram chemat să te judec.-Şi totuşi, simţeam ceva în fundul sufletului, ceva care-mi spunea că trebuie să scap lumea de d-ta. Asta era ispita Diavolului, Mă umiliseşi şi mă jigniseşi de nenumărate ori vorbindu-mi cum mi-ai vorbit de Ileana, şi totuşi nu te-am urît, n-am fost ispitit să te omor. Şi atunci, deodată, fără motiv, am simţit că trebuie să scap lumea de d-ta... Credeam că ai ghicit ce se întîmplă în sufletul meu şi că ţi-a fost frică", adăugă zîmbind. Bursuc fuma, silindu-se şi el să zîmbească, dar nu izbutea să-şi ascundă tulburarea. „Nu te cred, spuse tîrziu. Nu erai în stare. Ca să omori un om, îţi trebuie putere şi hotărîre. Eu te cunosc bine : nu mi-e frică de d-ta..." „Ştiu, spuse Ştefan. Dar nu te omoram eu. Eu n-aveam nimic cu d-ta. Sînt sigur că, atunci, mă ispitise Diavolul. Şi dacă mă ispitise el, tot el mi-ăr fi dat putere şi hotărîre destulă ca să te pot sugruma." Bursuc continua să-1 privească încruntat, în adîncul ochilor. Ştefan zîmbea. Cu un gest scurt, Bursuc îşi stinse ţigara direct pe lemnul mesei, apoi suflă cenuşa pe podea. „îmi pare rău că n-ai încercat, spuse tîrziu. Poate ai fi avut o surpriză şi te-ai fi lecuit pentru totdeauna de omorît oamenii." Zîmbetul lui Ştefan se stinse încet, parcă ar fi fost şters de o mînă nevăzută. îşi aprinse o ţigară şi privi cum îi tremură degetele. Păstră chibritul multă vreme, parcă ar fi vrut să-i lase timp lui Bursuc, să vadă şi el cît de tare îi tremură degetele. „Erai înarmat ?" îl întrebă deodată, „întotdeauna sînt înarmat, spuse Bursuc. Şi dacă ghiceşti în ce buzunar îl ţin, ţi-1 arăt." ,,în dreptul." „N-ai ghicit. Dar tot ţi-1 arăt..." Cu o mişcare repezită, Bursuc vîrî mîna în buzunarul interior al rasei şi scoase un mic revolver. Triumfător, i-1 arătă lui Ştefan ţinîndu-1 cît putea mai departe. „Acum înţeleg, vorbi Ştefan cu o mare linişte în glas. Era sigur Diavolul. Nu ştiu de ce n-am îndrăznit niciodată să mă sinucid ; poate din laşitate. Dar de mai multe ori am căutat moartea. Şi pe front, şi în alte prilejuri... Ispita aceea mi-o trimisese Diavolul. El voia să mă omoare pe ***mine,*** nu pe D-ta. în fond, era tot un fel de sinucidere... Acum înţeleg", adăugă plecînd capul, şi zîmbi.

„Şi dacă ţi-aş spune că mi-am cumpărat revolverul ăsta de-abia săptămîna trecută şi că acolo, în Moldova, nu eram înarmat ?" Ştefan începu să rîdă. „Nu rîde ! îi strigă Bursuc. Eu te- ispitesc mereu. Bagă bine de seamă !..." Ştefan se ridică brusc şi-i întinse mîna. „Spune-i lui Bibicescu să-şi bage minţile în cap, şopti Bursuc, reintroducîndu-şi, cu multă precauţie, revolverul sub rasă. Să se lase de Stalingrad..."

Trecînd prin faţa salonului, Irina auzi un geamăt surd, înfundat, şi se opri ca să asculte mai bine. Apropiindu-se de uşă, îl auzi din nou ; parcă Bibicescu ar fi gemut prin somn. Irina şovăi cîteva clipe, apoi se hotărî. Bătu scurt în uşă şi intră. îl zări de departe, chircit pe canapea, frecîndu-se cu mîna pe piept şi gemînd.

„M-a apucat deodată, şopti el. Credeam că are, să treacă..." Strînse din dinți, închizînd ochii, încercînd să nu mai geamă.

„De obicei trece repede, adăugă după o clipă. Acum durează..."

„Să chem un doctor." Bibicescu clătină din cap cu toată puterea.

„E imprudent, spuse descleştîndu-şi anevoie dinții. Conu Mişu..." Dar se întrerupse şi, gemînd, se întoarse pe partea cealaltă, înfigîndu-şi bărbia în piept.

„...M-a implorat, adăugă tîrziu. Să fim prudenți..." Apoi închise ochii şi răsuflă o singură dată, adînc, parcă din fundul plămînilor. „Irina, şopti din nou, continuînd să țină ochii închişi, vreau să-ți spun ceva. E un secret. Eu. am pe suflet viața unui om. Ai cunoscut-o. E Cătălina... Vino mai aproape, şopti foarte încet. Irina îngenunche lîngă canapea, apropiindu-se cît putea mai mult capul de el. Bibicescu se chircise din nou, frecîndu-şi pielea aproape cu furie, parcă ar fi încercat s-o zgîrie. „Niciodată n-a durat atît de mult," şopti. Apoi îşi înfundă capul în pernă ca să-şi înăbuşe gemetele. ,,Nu-ți fie teamă, îi spuse Irina. Plîngi, strigă, tînguieşte-te. Poate asta îți face bine..." Bibicescu gemu deodată prelung, apoi, exasperat, se ridică în genunchi şi se lăsă să alunece de pe canapea, întinzîndu-se pe covor, rostogolindu-se prin mişcări lente, înfigîndu-şi şi mai adînc unghiile în carne. „Nu ştiu ce am, spuse. Niciodată n-a fost aşa..." „Mă duc să chem un doctor," făcu Irina ridicîndu-se deodată. „Stai ! îi strigă Bibicescu chircindu-se din nou pe covor. Mi-au spus că nu e nimic, că n-am nimic... Mi-au spus că e ceva funcțional..." Apoi, cîteva clipe, rămase cu ochii închişi, cu palma strînsă deasupra inimii, parcă ar fi aşteptat ceva. „Cătălina, spuse el deodată. O am pe suflet..." Parcă începe să mă lase, adăugă în şoaptă. „Roagă-te, îi spuse Irina îngenunchind din nou lingă el. Spune Tatăl Nostru..." „Trebuie să-ți mărturisesc. E din cauza mea. Altminteri n-ar fi avut accidentul. Conu Mişu ştie. Spunea că nu e vina mea, că aşa i-a fost soarta..." „Să te mărturiseşti unui călugăr, spuse Irina văzînd câ se întrerupe din nou. Dar să nu-i ascunzi nimic. Dumnezeu îți iartă toate păcatele..." Bibicescu tăcea, cu ochii închişi, cu mîna pe inimă, neîndrăznind să se mişte. „în noaptea aceea venise la mine pentru că fusese acostată de un soldat rus, beat. A dus-o într-un gang şi s-a luptat cu ea, i-a sfîşiat hainele, a violat-o. Avea rochia ruptă. Venise da mine. M-a rugat să-i caut alte haine, orice fel de haine, o pijama, sau o rochie, sau un costum de-al meu. A vrut să intre la baie să-şi zvîrle rochia. Spunea că se simte murdară, că trebuie să-şi zvîrle tot ce avea p3 ca, să le ardă... Voia să facă baie... Spunea că trebuie neapărat să intre în apă..." Se opri şi-şi întinse încet genunchii. „Parcă m-a lăsat, şopti. Mi-e frig..." Irina voi să-1 ajute să se ridice, dar el se apără ridicînd speriat o mînă. „Mi-e frică să mă mişc. Poate mă apucă din nou." Irina trase cuvertura de pe canapea şi i-o aşeză în spate. „Eu eram la Teatru, continuă Bibicescu cu o voce mai calmă. Mi-a fost frică de scandal. Mi-a fost frică să nu spună ceva Cătălina, să se plîngă la Poliție şi să mă cheme martor. Mi-a fost frică să nu vină rusul după ea-Nu ştiam unde se întîmplase, credeam că a urmărit-o, că poate intră şi el, dintr-un moment într-altul. M-am speriat. Am urît-o că vine tocmai la mine să mă compromită, să-mi compromită cariera la teatru. Ea a ghicit. Am mințit-o că aştept o vizită, o femeie, dintr-un moment într-altul, că de aceea n-o pot lăsa să intre la baie, că nu vreau să am scandal, găsind-o prietena mea în odaia de baie. Ea a ghicit că mințeam. Mă privea în ochi şi zîmbea. Am urît-o pentru că ghicise că mințisem. Sînt foarte grăbit, i-am spus ; aştept o vizită. îmi pare rău, nri-a spus Cătălina. Nu mi-a spus de ce. îmi pare foarte rău, a repetat. Apoi şi-a strîns pardesiul cum a putut, să nu i

se vadă rochia sfîşiată, şi a plecat. Am vrut s-o conduc pînă jos. Nu te mai deranja, mi-a spus. Cunosc drumul..." Tăcu. In odaie se întunecase de-a binelea. Irina rămăsese îngenuncheată lîngă el, fără să scoată un cuvînt. „Tot mi-e frig", spuse tîrziu Bibicescu.

„Să te duci să te mărturiseşti unui călugăr", începu Irina. „Acum aş vrea să mă laşi, o întrerupse Bibicescu. Să nu spui la nimeni nimic. Şi să mă laşi singur... Am să te chem mai tîrziu."

Cînd îi deschise uşa, i se păru că ghiceşte o neobişnuită nelinişte în privirile ei. „Bine c-ai venit, îi'şopti Irina. Voiam să-ţi vorbesc. Am să te petrec pe urmă, cîţiva paşi, pe stradă." „Trebuie să-1 văd pe Bibicescu", spuse Ştefan. „Să nu-1 cerţi, îl întrerupse ea parcă şi mai tulburată. Eu i-am pus cărţile poştale la cutie. Nu le-am citit, dar mi-a spus ce scria acolo. Nu făcea politică, nu ataca guvernul. Mi-a spus că discuta filosofia teatrului.." îi vorbea în şoaptă, conducîndu-1 încet spre salon. Apoi ciocăni de trei ori în uşă. Bibicescu era la birou, scriind, cu paltonul pe spate. Ridică privirile din manuscris, dar dînd cu ochii de Ştefan rămase înmărmurit şi se rezemă încet pe speteaza fotoliului. „Trebuie să-ţi vorbesc", începu Ştefan apropiindu-se de el. „Ai auzit şi d-ta ? îl întrebă Bibicescu ridieîndu-se brusc din fotoliu. Ai auzit de agonia Niebelungilor ? Pentru că, pot să te asigur, va fi tot atît de măreţ ca şi incendiul final din Niebe.lungi. Vor muri toţi, pînă la unul, luptîndu-se, arşi de vii. dar vor muri în foc, cu arma în mînă..." Trecuse în faţa biroului şi vorbea cu vocea Iui de scenă, adresîndu-se parcă unui public nevăzut, care ar fi umplut salonul. „Am fost calomniat o viaţă întreagă că l-am plagiat pe Partenie, continuă însufleţindu-se. Dar acum. vor vedea toţi ce distanţă separă piesele lui Partenie de teatrul lui Dan Bibicescu. Numai Shakespeare mă mai poate întrece. Pune alături pe Partenie, Claudel, Bernard Shaw şi O'Neill — şi toţi laolaltă se vor găsi la o sută de leghe înapoia mea. Pentru că acum am lămurit toate problemele. Şi problema Timpului, şi problema Morţii şi problema Spectacolului. Am înţeles tot. Am redescoperit Mitul, am regăsit rădăcina vie a Spectacolului, pe care teatrul european a pierdut-o de la Shakespeare încoace... Numai să mai am timp să termin tot ce-am început, adăugă. Am început alte două piese şi am subiectele gata pentru încă vreo cincisprezece..." Ştefan se aşezase pe un scaun, lîngă birou, şi-1 asculta absent.

,,S-a aflat în oraş că scrii o piesă cu Stalingrad, spuse. Ai fost imprudent." „N-am făcut nici cea mai mică imprudenţă, îl întrerupse Bibicescu. De mai mult de două luni de cînd mă ascund aici, n-am primit nici o vizită. în afară de Biriş şi de Conu Mişu n-a venit nimeni să mă vadă. N-am ieşit decît rareori, serile, pe întuneric..." Dar, evident, am scris cîteva scrisori. Voiam să afle cei care m-au denunţat şi m-au lovit că nu m-au distrus, cum sperau ci ; că, dimpotrivă, mă aflu în deplină stăpînire a mijloacelor mele de creaţie şi că, de data aceasta, nu vor mai putea spune că l-am plagiat pe Partenie..." Ocoli biroul si se aşeză pe fotoliu, trăgîndu-şi paltonul în spate. Ştefan piivea visător pereţii goi.

„Nu mai aveţi deloc tablouri ? se adresă el Irinei. Le-aţi vîndut pe toate ?" „Irina a plecat, spuse Bibicescu. A ieşit adineauri, în timp ce-ţi vorbeam." Ştefan întoarse capul spre uşă şi, fără voia lui, oftă.

„Cred că nici prin minte nu-ţi trece că te afli într-un muzeu, îi spuse zîmbind. Pînă mai acum vreo 6—7 ani, casa asta era un fel de muzeu. Mai ales salonul ăsta." „Am auzit, vorbi-Bibicescu. Nu e nimic. Are să redevină într-o zi muzeu. Am de gînd să las familiilor Ivaşcu şi Vădastra toate manuscrisele mele. Aici, în salonul ăsta,

a fost scrisă o capodoperă şi au fost începute alte cîteva. Toate manuscrisele acestea vor fi expuse în vitrine. Am păstrat toate versiunile. Au fost scene pe care le-am scris şi rescris de cinci, şase ori — şi am păstrat hîrtiile. Evident, adăugă cu un zîmbet misterios, tot ce are formă definitivă, ia drumul străinătăţii..." îşi dete prea tîrziu seama că vorbise prea mult, şi-şi strînse fălcile, enervat. „Nu-ţi fie teamă, îl linişti Ştefan. Sînt pe aceeaşi parte a baricadei ca şi d-ta. Ai să afli mai tîrziu. Poate ne vom mai întîlni..." Bibicescu îl privi adînc, sever, apoi se ridică de la birou şi făcu cîţiva paşi, preocupat, cu o mînă în buzunar. „Ai păstrat tot timpul contactul cu Conu Mişu ? îl întrebă în cele din urmă. Ai aceaşi legătură ca şi el ?" „Nu, spuse Ştefan. N-am nici un contact, nu ştiu nimic de el." Bibicescu se opri în faţa lui şi-1 privi din nou, cercetător.

„Sînt puţin neliniştit, spuse, pentru că nu ştiu ce om de legătură îmi va trimite Conu Mişu. îl aştept de la o zi la alta şi nu-1 cunosc, nu ştiu cum îl cheamă." „Trebuie să fii prudent. N-ar trebui să mai scrii cărţi poştale." „Au crezut că mă pot distruge, îl întrerupse Bibicescu reaşezîndu-se pe fotoliu şi zîmbind. Am ţinut să-i informez că ***întoarcerea de la Stalingrad*** e deja terminată. în realitate, nu e încă terminată. Ultimele scene nu sînt definitive ; trebuiesc scrise de mai multe ori. Dar acum am început altceva, în sensul Niebelungilor. Vreau să evoc catastrofele Istoriei, izbucni el deodată ridicîndu-se în picioare. Vreau să reînvăţ pe contemporani să trăiască adevăratul spirit al catastrofei, să le revelez emoţia religioasă _a crepusculului. în faţa catastrofei, oamenii nu mai cunosc decît frica şi laşitatea. Eu îi silesc să se întoarcă înapoi la Niebelungi, să-şi dea seama că sînt condamnaţi de Istorie, că vor pieri, dar să înveţe să piară eroic, în glorie... Am scris deja cîteva scene, adăugă el. Nu ştiu, încă, ce titlu îi voi da. Te asigur că n-are nimic din stilul pretenţios şi intelectual al lui Partenie. Este dramă pură,

•(«**cum** scria Shakespeare. Poate **am sfi-i** spun ***Schimbarea*** fe.< ***față.*** încă nu ştiu. E vorba de un mare incendiu, în care vor pieri, pînă la urmă, toţi eroii mei. Sînt vreo iouăzeci de bărbaţi şi o singură femeie... M-am gîndit la Cătălina, reîncepu după o pauză, coborînd glasul. Era un rol pentru ea. Cătălina Palade, adăugă, cred că ai cunoscut-o. Era o femeie extraordinară. E singura femeie pe care. am iubit-o în viaţa mea, spuse ridicîndu-şi ochii şi fixîndu-i în ai lui Ştefan. Ai să mă întrebi : de ce ne-am despărţit, atunci ? Nici eu nu ţi-aş putea răspunde. Destinul. Ai reflectat vreodată asupra acestui mister, Destinul? E doar un aspect dramatic al Timpului. Ascultă-mă, am să-ţi spun ceva pe care nu l-am spus încă la nimeni : Destinul este, de fapt, porţiunea de Timp pe care ne-o îngăduie Istoria. Este, deci, ceva foarte limitat : zece ani, treizeci sau şaptezeci, n-are importanţă, este întotdeauna foarte limitat..." Se întrerupse şi, o clipă, păru derutat. „Da, dar nu voiam să-ţi spun asta. Astea sînt lucruri pe care desigur le cunoşti şi d-ta. Voiam să-ţi spun altceva. Ascultă-mă bine : Destinul este acea parte din Timp în care istoria îşi imprimă voinţa ei asupra noastră. De aceea trebuie să-i rezistăm, să fugim de el, să ne refugiem în Spectacol. Eu am o întreagă teorie a Spectacolului, pe care-l definesc : Timpul concentrat. Intr-un cuvînt, Spectacolul sileşte Timpul să se manifeste sub formă de Destin — ca să. poată fi, să spun ? ca să poată fi exorcizat. Există expresia asta în româneşte, a exorciza ?" „Nu cred că există", spuse Ştefan.

„Trebuie, atunci, s-o ineventăm, continuă Bibicescu cu aceeaşi fervoare. A exorciza Destinul, asta e funcţia Spectacolului. A-l sili să se manifeste ***lîngă tine, pe scenă,*** într-un timp concentrat — şi ***tu să scapi,*** să rămîi ***spectator, să ieşi din Timp..."*** Ştefan deschisese larg ochii şi-l privea emoţionat. Bibicescu se întrerupse deodată. „Ce-ai rămas aşa ? Te interesează şi pe d-ta ? Dar să ştii că

asta e descoperirea mea, asta e o idee ***personală*** a mea. Am ***copyright,*** adăugă silindu-se să zîmbească. în orice caz, chiar dacă ai voi să mi-o furi, e prea tîrziu. Am scris deja cîteva scene. Sînt aici, arătă, bătînd cu mîna un teanc de foi scrise. Şi. orice s-ar întîmplă cu mine, ***scripta manent !*** îndată ce le pun la punct, le expediez în străinătate..." Se opri o clipă şi-1 privi din nou sever, cercetător. „Acum. că eşti şi d-ta în secret, pot să-ţi spun. Manuscrisele mele sînt expediate prin legătura lui Conu Mişu la Paris. Am să plec şi eu, curînd. Aştept doar un semn — e un semn convenţional, o telegramă de felicitare, expediată pe adresa Irinei — şi părăsesc Bucureştiul. Le-a aranjat toate Conu Mişu..." „Eşti imprudent, îl întrerupse Ştefan. N-ar trebui să-mi spui toate acestea..." „Am încredere în d-ta, continuă Bibicescu. Eşti un om loial. în fundul sufletului, urăşti şi d-ta, ca mine, pe comunişti..." Odată ajuns la Paris, caut un traducător bun şi ne punem pe lucru. M-am şi gîndit la ce teatru ne vom prezenta... De aceea lucrez mereu, adăugă nervos. N-am timp prea mult. Dintr-o zi într-alta aş putea trece frontiera — şi dacă n-am linişte, nu pot scrie. Aici e linişte perfectă. E un copil în casă, dar nu ştiu unde îl ţin, cum îl ţin, că nu-1 aud niciodată. De aceea pot scrie atît de bine. Scriu zi şi noapte. Te-aş ruga să mă laşi. Am o poftă grozavă de scris. Fiecare ceas e preţios..." ,,Aş vrea să-1 văd pe d-1 Weissmann, spuse Ştefan ridicîndu-se. Unde crezi că l-aş putea întîlni ? Mai vine pe la cafenea ?" Bibicescu îl privi tulburat.

„Conu Mişu e plecat, spuse. Cred că a ajuns deja la Paris. Nu ştiai ?"

Irina îl aştepta, îmbrăcată. în coridor.

„Să plecăm repede, îi şopti, să nu ne audă mama..." Ninsese, doar cîţiva fulgi, stingheri, apoi ninsoarea încetase, dar întunericul începuse să miroasă a iarnă. „Ce ne facem cu Bibicescu ? întrebă luîndu-i braţul şi apropiindu-se de el. Nu mai doarme deloc. Scrie tot timpul. Aş vrea să aducem un doctor, dar Conu Mişu ne-a interzis. Spunea că e imprudent..." „De ce n-a plecat cu Mişu ? o întrerupse Ştefan. Nu trebuiau să fugă amîndoi ?" Treceau pe lîngă felinar şi Irina îi căută ochii, să ghicească tot ce ştie. „A venit să-1 ia, într-o noapte, cînd i-a fost rău, începu să-i povestească în şoaptă, după ce întoarse de mai multe ori capul să vadă dacă n-o ascultă cineva. A venit destul de tîrziu, aproape de miezul nopţii şi ne-a fost frică, la început nici n-am vrut să deschidem. Credeam că era Poliţia. Era cu o maşină şi venise să-1 ia. Dar Bibicescu rămăsese tot pe covor, aşa cum îl lăsasem după criză. Nu mai îndrăznea să se ridice, deşi spunea căTi trecuse de mult criza. N-a vrut să se ridice nici măcar cînd a intrat Mişu. I-a spus că îi e frică să facă vreo mişcare. Au vorbit mult timp împreună, singuri. Şi apoi Mişu mi-a spus că Bibicescu va pleca mai tîrziu, în cîteva săptămîni, cu un alt grup, că totul e pregătit. Doar să aibă puţină răbdare... Dar de-atunci, parcă e un alt om. Nu mai doarme şi aproape nu.se mai atinge de mîncare.' Scrie mereu. Nu vrea să ne mai citească ce scrie. Spune că nu e gata, că trebuie să mai corecteze, că încă nu e mulţumit... Ce trebuie să facem ?" îl întrebă după o pauză, cu o urmă de deznădejde în glas. „Nu ştiu. Poate, totuşi, ar trebui să-1 vadă un doctor. Să-i dea un calmant, să poată măcar dormi..."

..Aşteaptă mereu telegrama şi totuşi îi e frică s-o primească. Spune că după aceea nu va mai putea scrie, că telegrama e semnalul de plecare..." „Poate soseşte zilele astea, şi atunci a scăpat, spuse Ştefan. Va avea emoţii, cu trecerea frontierei, va fi obosit. Va putea sâ doarmă..." Merseră cîtva timp fără să-şi vorbească, Irina cu fruntea plecată, Ştefan privind vag.înaintea lui. „Dar tu ce mai aştepţi ? îl întrebă ea deodată. Tu de ce nu fugi ? Ţara asta o să" ajungă cimitir. O să murim toţi Nu simţi nimic ?" „Ba da. Dar e greu să părăseşti un vapor

care se scufundă. Nu mă îndur. Mi se pare că ar fi încă o laşitate, şi am făcut destule în viaţa mea. Măcar de data aceasta Sâ-mi fac datoria... Cum mi-o fi norocul !" adăugă zîmbind. „Ce mai aştepţi aici ? începu Irina strîngîndu-i emoţionată braţul. Ce mai nădăjduieşti ? Nu mai ai pe nimeni. Pe noi, care am rămas, uită-ne. Ia-l pe Biriş şi fugiţi împreună. Conu Mişu vă aşteaptă în străinătate. O să trăiţi acolo, o să începeţi acolo o altă viaţă. „E greu. spuse Ştefan, gînditor. E greu să te rupi..."

„Caut-o pe Ileana, continuă Irina mai emoţionată. Dacă ţi-a fost cu adevărat ursită, ai s-o găseşti."

„De la un.timp, o visez mereu, spuse Ştefan. Mi-e frică să nu fie semn rău, să nu i se fi întîmplat ceva."

„Nu te gîndi la rău, îl întrerupse Irina. Gîndeşte-te la ea, că te aşteaptă. Nu te mai uita în urmă. Pe noi, care vom rămîne, uită-ne..." Tăcură iar, cîtva timp, şi Ştefan simţi cum braţul Irinei începe să tremure. „M-am deşteptat într-o dimineaţă fericit, începu el tîrziu. îmi aminteam doar că o visasem, dar nu mai ştiu cum. Mă simţeam doar fericit. Parcă tot ce se întîmplase nu ***s-ar*** fi întîmplat. Parcă toate ar fi fost iarăşi ca la început..."' Irina se opri deodată şi-i întinse mîna.

„Te las, îi spuse. Trebuie să mă întorc acasă. Gîndeste-te bine la ce ţi-am spus..." „Am să mai vin pe la voi", spuse Ştefan ţinîndu-i mult timp mîna în mîna lui. simţind-o cum tremură.-

Biriş o auzea cum se plimbă pe coridor, neîndrăznind parcă să intre, şi zîmbi. în cele din urmă, d-na Porumbache bătu timid şi deschise uşa. „Mîine e Ajunul Crăciunului, spuse. Nu mai avem bani..." Mai venise o dată, cu o săptămîna înainte, să-i spună acelaşi lucru. îl găsise, ca şi acum, în pat, cu plapuma trasă pînă la bărbie, neîn'cumetîndu-se să scoată mîna ca să ţină cartea, căci în odaie era frig. Ca să le ajungă lemnele toată iarna nu făceau foc decît dimineţile, şi pe la ora prînzului odaia se răcea din

nou. „Nu mai avem banî, îi spusese d-na Porumbache. Ca niciodată, părea speriată şi îl privea în ochi, parcă ar fi aşteptat un semn de încurajare. „Să vindem ceva", adăugă ea cu o voce timidă. „Să încerc să vînd nişte cărţi", spuse Biriş. Privi spre bibliotecă şi sări deodată din pat, cuprins parcă de un fel de furie, şi începu să se îmbrace pe deasupra pijamalei, tremurînd, zgîlţîit ca de friguri, „Unde te duci, aşa, bolnav ?", încercase să-l oprească d-na Porumbache. Dar el continua să se îmbrace, dîrdîind, strîngîndu-şi fălcile ca să nu i se audă dinţii clănţănindu-se : îşi pusese paltonul şi totuşi continua să tremure. Apoi coborî valiza goală de deasupra dulapului şi începu s-o încarce, la întîmplare,. cu cărţi. „încep cu morala, spuse el încercînd să zîmbească. Vînd toate cărţile de morală. Uite, aici, e toată etica engleză, toţi clasicii britanici,!..." îi arătă un maldăr de cărţi. Dar spusese aşa în glumă. Erau acolo cărţi de tot felul, cărţi de istorie, biografii, texte filosofice. Se întorsese pe seară, transpirat, cu o mică sumă de bani. „Ca să fiu sigur că mi le cumpără, spuse, am cerut a zecea parte din valoarea lor. Şi mi-a dat a zecea parte din ce-am cerut. Nu mai interesează pe nimeni etica engleză... Şi pentru că o vedea că-l priveşte lung, tot atît de speriată, neîndrăznind să scoată un cuvînt, adăugă : ,.Trage şi d-ta concluzia. în partea asta a Europei, englezii au pierdut războiul. Poate l-or fi cîştigat într-altă parte, dar aici, la noi, l-au pierdut. Imperiul Britanic s-a făcut praf..." '„Mîine e Ajunul Crăciunului", repetă ea apropiindu-se de pat. ..Am vrut să-ţi fac o surpriză, spuse Biriş, vuind mîna sub pernă şi scoţînd un plic. Mi-a împrumutat alaltăieri Ştefan nişte bani. N-am vrut să-ţi spun. Sînt pentru Sărbători... Poate cumpărăm şi ceva lemne, adăugă. E frig al dracului..." Şi de la liceu n-au să-ţi mai dea nimic"'?"' îl întrebă d-na Porumbache. Biriş ridică din umeri. „Nu ştiu, răspunse enervat. Au să-mi dea un fel de pensie, mai tîrziu. O să vedem..." D-na Porumbache

trecu în bucătărie şi, după ce numără banii, începu să plîngă. Plîngea înfundat, cu capul ascuns în palme^ca să n-o audă Biriş. Tîrziu, se trezi, îşi şterse ochii şi numără încă o dată bancnotele. Apoi plecă repede după cumpărături, în seara aceea au făcut focul în bucătărie şi în odaia lui. Ninsoarea se întețea şi, apucîndu-se să gătească, d-na Porumbache prinsese din nou curaj. Intra din cînd in cînd la el şi-i vorbea de sărbătorile de altădată, din Ferentari. îl găsea întotdeauna cu plapuma trasă pînă îa git, cu cartea alături, visînd. Apoi îi aduse, pe o tavă, o -farfurie de supă de cartofi fierți cu o bucățică de unt. Venind din nou să ia tava, auzi bătînd în uşă. Deschise cu oarecare teamă, căci trecuse de nouă. în prag, gîfîind, cu o mică damigeana sub braț, era Gheorghe Vasile. ..Dar de sărbători, spuse el după ce respiră adînc, si începu să se scuture de zăpadă. Vin dă-1 bun, pentru prieteni. Dar era să-1 pierd pe drum, adăugă rîzînd. La colț, cînd schimbam damigeana dintr-o mînă într-alta, m-a zărit un rus. Tocmai se dădea jos din tramvai şi m-a zărit. Am băgat damigeana sub surtuc şi am luat-o la goană... Să bem acum un pahar de vin cu domnul profesor..." In acea clipă uşa se deschise şi militarul rus apăru zîmbind în prag. „Pac ! pac ! pac ! făcu el ridicînd braţul şi mişcînd degetele ca şi cum ar fi tras cu revolverul. ***Kaput ! Alles kaput !"*** Apoi începu să rîdă, foarte bine dispus, sărind de pe un picior pe altul ca să se scuture de zăpadă. învățătorul înmărmurise cu damigeana lîngă el. D-na Porumbache se lipise de perete. ***„Priatin !"*** făcu rusul apropiindu-se de ea şi întinzîridu-i mîna. Apoi se îndreptă spre învăţător, îi strînse mîna cu putere, îl mai amenință odată în glumă — pac ! pac ! pac ! — şi-i arătă damigeana. ***„Rachi !*** făcu el. ***Verboten !"*** E vin, spuse învăţătorul, vin pentru prieteni." „Ia ***priatin",*** clătină rusul din cap şi, plecîndu-se, apucă damigeana. Fără grabă, se îndreptă spre bucătărie, a cărei uşă rămăsese

deschisă, şi le făcu semn să vină după el. Căută cu ochii paharele şi destupă damigeana. Dar cînd turnă şi văzu că e vin, strîmbă din nas. „Pac ! pac ! pac ! îi amenință el din nou. ***Rachi ? Vodka ?" „Nie.t rachi !*** Vin. Asta-i tot ce am", spuse învăţătorul. „Haraşo !" făca rusul şi goli paharul dintr-o înghițitură. Apoi şi-1 umplu din nou, umplu şi paharele celorlalţi şi, aşezîndu-se pe scaun, cu damigeana între genunchi, începu să se caute în buzunare. Găsi pachetul cu tutun şi-1 întinse învăţătorului. îndemnîndu-1 să-şi facă o ţigară. Dar abia apucase pachetul că rusul i-1 luă înapoi, îi puse paharul în mînă şi ciocni cu el, făoîndu-i semn să bea. După ce goliră amîndoi paharele, rusul îşi dădu seama că d-na Porumbache nu mai era în bucătărie şi se încruntă. Apucă damigeana în mîna stingă, şi ieşi pe coridor. Uşa de la odaia lui Biriş era deschisă. Rusul intră, dar dînd cu ochii de Biriş, în pat, se opri în prag şi-şi scoase capela. ***„Bolnav .'"*** spuse el, clătinînd din cap. Se întoarse repede în bucătărie şi reveni cu un pahar. Ridică damigeana, umplu paharul şi i-1 întinse, zîmbind, făcîndu-i semn să-1 dea peste cap. Biriş se supuse şi rusul se aşeză pe marginea patului privindu-1 cum goleşte paharul. Apoi i-1 umplu din nou,

„Filosof, făcu el arătînd către rafturile de cărți. ***Bolnav !..."***

„Profesor, spuse d-na Porumbache începînd să prindă curaj. Profesor de filosofic !..."

„Prăfiesor, akademician. făcu rusul clătinînd din cap. ***Nieăobre. Bolnav Filosof, kaput !..."***

„Kaput !" spuse Biriş, dînd peste cap al doilea pahar.

„Alles filosof — bolnav !" stărui rusul şi se întoarse spre ceilalți doi, gata să le umple paharele. Dar văzînd că nu au pahare se încruntă în glumă şi, lăsînd damigeana jos, îi amenință cu degetele făcute revolver : Pac fpac ! pac ! ***Kaput...*** D-na Porumbache fugi repede în bucătărie şi se întoarse cu paharele. „Trebuie să faci ce-ţi porunceşte el, şopti, că altminteri dai de bucluc !" Rusul umplu

zîmbind paharele, ***„la ponimaiu po rumunski*** /" spuse. „Zice că înțelege româneşte", făcu intimidat învățătorul. ",Zice ei aşa, dar nu înțelege nimic", îl linişti Biriş. Apoi dădu peste cap şi al treilea pahar şi strigă : ***„Filosof — Kaput !" „Haraşo",*** făcu rusul apropiindu-se cu damigeana de el. După ce-i umplu paharul, aşeză damigeana în mijlocul camerei şi, ducîndu-şi o mînă la ceafă şi pe cealaltă în şold, începu deodată să danseze, stânjenit, copilăreşte, fredonînd : ***„Cifre, cijic, gde tî bîl ? Na fontanke, vodku pil !..."***

Cînta şi dansa în jurul damigenei, cu o mînă la ceafă şi cu cealaltă în şold, clătinîndu-şi capul, şi făcîpd cu ochiul, pe rînd, d-nei Porumbache, învățătorului şi lui Biriş. La răstimpuri se oprea, ridica damigeana şi umplea paharele, apoi o ducea la gură şi bea gîlgîind, pînă ce simțea că-i curge vinul peste obraji, pe bărbie, pe gît — şi atunci o aşeza din nou în mijlocul camerei,, se ştergea cu mîneca peste gură, rîdea şi, apucînd pe d-na Porumbache sau pe învățător de braț, începea din nou să danseze cîntînd : ***„Vîpil riumku, vîpil dve / Zaşumelo v golove***

Dar în timp ce se învîrtea dansînd cu mîna la ceafă, se opri deodată cu privirile la fereastră, se încruntă, îşi scoase repede revolverul şi înainte ca ceilalți să înțeleagă ce vrea să facă, dispăru din odaie. „Ce l-o fi apucat ?" întrebă speriată d-na Porumbache cînd auzi că iese în stradă. învățătorul se apropiase de fereastră şi, dînd perdelele la o parte, îşi lipi fruntea de geam. „Ninge într-una, şopti. Nu văd nimic..." Cîteva clipe în urmă, rusul se întoarse ducînd de mînă pe Irina. Avea fața foarte palidă, udă de zăpada care i se topea pe frunte şi pe obraji, şi părul era înălbit de ninsoare. Toii trei încremeniră cu ochii la ea. „Aşteptam la fereastră de o jumătate de ceas, şopti ea repede. Am vrut să mă ascund, dar m-a găsit..."

^ H f ' ***„Haraşo !*** spuse rusul întinzîndu-i un pahar plin. ***Ia*** •BH»4atin !" Irina 'încercă să zîmbească şi apucă paharul. ,Jp»HSuI ridică damigeana, o duse la gură şi bău îndelung. Ip'iîpoi o clătină lîngă ureche, să-şi dea seama cît vin a mr.i ^'jffimas, şi, aşezînd-o în mijlocul camerei, prinse repede brațul Irinei şi o luă la joc. ***„Cijic, cijic, gde tî bîl ?"*** începu el. Irina se feri cît putu, zîmbind în silă. „Fă cum - îți zice el, îi şopti învățătorul, să nu-l întărîtăm." „...Steî JfttŞ ***cijic tanțevati !"*** cînta rusul, bătînd mereu cu picio-rxd, copilăreşte, în podea. Deodată Irina începu să plîngă. ,',Nu-ți pierde firea ! îi strigă d-na Porumbache printre dinți. Joacă cu el, că poate pleacă mai repede... Fă-te că dansezi ! Joacă !..." „Nu pot, şopti Irina. A murit Bibicescu..." D-na Porumbache îşi înăbuşi strigătul ducîndu-şi mîna la gură. învățătorul încremenise privind fix către Prina. Rusul o luă de talie şi începu s-o învîrtească, tot mai repede, în jurul damigenei, ridicînd la răstimpuri piciorul stîng şi zvîrlindu-l de mai multe ori în aer.

„...Na ***fontanke vodku pil*** .'" cînta el, „A murit !" strigă Irina încereînd să se smulgă din strînsoarea lui. ***„Kaput .'"*** strigă deodată Biriş ridieîndu-se cu greutate în capul oaselor. Se făcuse foarte palid şi începuse să tremure. îşi puse mîna pe bărbie, ca să-şi potolească clănțănitul dinților, dar nu reuşi. „A murit", strigă încă o dată Irina plîngînd din ce în ce mai tare. „Pac ! pac ! pac ! îi amenință rusul pe toți cu degetele de la mîna stînga transformate în revolver. ***Alles krank !"*** Irina şe desprinse pe neaşteptate şi-i căzu în genunchi, izbucnind în hohote. Rusul rămase nedumerit în mijlocul camerei, privind-o cum plînge, îmbrățişîndu-i picioarele. în clipa următoare, d-na Porumbache căzu şi ea în genunchi si începu să phngă. învățătorul se aşeză pe marginea patului şi-şi prinse capul în palme.

„Doamne Iisuse Christoase,- Dumnezeule mare, începu Irina. Maica Domnului, făcătoare de minuni, Iisuse Christoase Dumnezeul nostru !,.." Rusul continua s-o privească,

încruntat, tulburat, neînd-ăzninid să se mişte ca să n-o lovească. In cele din urmă se scarpină la ceafă şi, plenndu-se, încercă să ridice femeile. Dar Irina se agăţase de picioarele lui şi se ruga, cu un glas tot mai fierbinte, D-na Porumbache plîngea cu hohote. Zăpada de pe haina Frinei se topise şi balta se întindea încet în mijlocul camerei, în cele din urmă, rusul îşi pierdu răbdarea şi se degajă brusc. ***„All-right ! all-right*** ! strigă el. ***Fini'sh 1"*** îndreptîndu-se spre pat, îl întrebă pe Biriş, care rămăsese cu palma la gură, silindu-se să-şi potolească clănţănitul dinţilor : ***„XVarum ?" „Sein Mann ist tot",*** încercă Biriş să-i explice. Rusul o privi din nou cum plînge şi se roagă, se apropie de damigeana, o ridică şi bău pînă simţi că se înăbuşe, apoi o puse sub braţ, şi luînd poziţie de drepţi, salută milităreşte. „Trăiască prietenia ruso-română ! strigă el într-o românească stîlcită. ***Aufwiedersehen !"*** îşi aşeză corect capela şi, cu damigeana sub braţ, ieşi. învăţătorul se apropie speriat de Irina şi-i puse mîna pe umăr. .,L-am găsit mort, în salon, după ce-ai plecat d-ta", începu Irina. Dar în clipa următoare se întrerupse din nou. Rusul se întorsese în odaie şi aşeză cuminte damigeana pe covor. ***„Verboten !"*** spuse el zîmbind încurcat.

în faţa uşii, Biriş se opri. începuse din nou să tremure şi dinţii îi clănţăneau. îşi duse amîndouă mîinile la fălci. „Intraţi, vorbi el cu greutate. Am să vin şi eu, mai tîrziu." Apoi îşi aruncă ochii pe ceas. Unsprezece jumătate. E tîrziu, îşi spuse. E mai bine aşa ; e destul de tîrziu ; e mult mai bine aşa, că e tîrziu, că e aproape miezul nopţii, îşi repetă în neştire. O auzi pe d-na Porumbache plîngînd, auzi şoapte, paşi — şi, hotărîndu-se brusc, intră. Văzu întîi cîteva luminări aprinse, aşezate în pahare, pe podea, în jurul canapelei. între luminări, chircit, strîngînd în mîini cuvertura, zăcea Bibicescu, cu capul foarte aproape de piciorul canapelei. Irina îngenunchease alături

şi plîngea lin, cu obrazul îngropat în palme. Biriş mai privi încă o dată ceasul şi înainta hotărît. A trecut de unsprezece jumătate, îşi spuse, e foarte bine aşa. „Ce ne facem acum ? îl întrebă, în şoaptă, învăţătorul, după ce-l văzu că se opreşte lîngă canapea şi se închină. Apoi simţi cum i se înmoaie picioarele şi, cu un efort, se lăsă să cadă pe marginea canapelei. D-na Porumbache sări să-l susţină. „I-am spus să nu vină, şopti ea. E bolnav. Are febră..." Biriş rămase istovit pe marginea canapelei şi privi lung luminările. „Pe la nouă jumătate, începu d-na Ivaşcu să povestească, foarte încet, a trecut Irina să vadă ce face. A ascultat la uşă. Cînd scria, nopţile, vorbea mereu singur, citea, ca la teatru. N-a auzit nimic şi a crezut că a adormit. A intrat să vadă dacă mai arde focul. Săracul, se plîngea mereu că îi e frig nopţile. L-a găsit aici..." Biriş simţi deodată cît era de frig în salon şi, deşi avea două pulovere şi-şi păstrase paltonul, începu să tremure. „Ce ne facem cu el ? întrebă din nou învăţătorul. Dacă ar mai fi fost aici Conu Mişu, îl ducea undeva cu maşina... Avea prieteni, ar fi venit să-l ia cu maşina..." Biriş privi încă o dată la ceas. „Trebuie transportat în noaptea asta, spuse el. Mîine are să fie prea tîrziu. Avem noroc că s-a întîmplat noaptea, că poate fi transportat..." Apoi se întrerupse brusc şi roşi. I se păru că n-ar fi trebuit să vorbească de noroc, că n-ar fi trebuit să spună «avem noroc». îşi căută tremurînd pachetul cu ţigări. „Pot fuma ?" întrebă el, intimidat deodată. Nu-i răspunse nimeni, şi-şi aprinse nervos ţigara. Nu avea unde să-şi pună chibritul şi-l lăsă să ardă mult, apoi îl stinse şi-i dădu drumul pe podea. „Trebuie să facem ceva", spuse d-na Porumbache. „Să-l ducem undeva în noaptea asta", continuă învăţătorul.

„Mîine are să fie prea tîrziu, spuse Biriş prinzînd curaj. Trebuie să-l scoatem acum, pe întuneric..." Apoi îşi privi din nou ceasul, fumînd grăbit. „îl ducem la biserică,

spuse Irina ridicîndu-se. îl lăsăm acolo, în tinda bisericii, ca pe un copil găsit Şi mîine dimineaţă vorbesc cu preotul..."

,,Nu se poate, o întrerupse d-na Ivaşcu. E Secţia alături. Trebuie să-1 trecem prin faţa Secţiei. Sînt sergenţi..." „E imprudent, spuse Biriş, şi începu din nou să tremure. Trebuie să-1 ducem undeva, nu prea departe, şi să-1 lăsăm în stradă..."

„Nu se poate, vorbi Irina cu hotărîre. Destul c-a murit ca un dine. Nu putem să-1 zvîrlim în drum... îl duc eu pînă la biserică..."

„Eşti nebună 1" şopti speriată d-na Ivaşcu.

„Trebuie să-1 transportăm acum, pînă nu se înţepeneşte, vorbi învăţătorul. îl ducem într-o pătură..."

„E imprudent, spuse Biriş. Riscăm să ne întîlnim cu vreo patrulă".

îl luăm la braţ, d-ta şi cu mine, spuse repede Irina adresîndu-se învăţătorului. îi punem paltonul pe el şi pălăria. îl înfăşurăm bine cu fularul. Dacă ne întreabă cineva, spunem că i s-a făcut rău pe drum... Dar să ştiţi că-1 ducem la biserică..."

„Ar trebui să ne grăbim, vorbi precipitat Biriş cu ochii pe ceas. E aproape miezul nopţii. Mai tîrziu, are să fie suspect. Dacă ne întîlnim cu vreo patrulă, spunem că ne întoarcem de la o petrecere..." Apoi îşi stinse ţigara, .tremurînd. „Nu ştiu dacă are pălărie, spuse d-na Ivaşcu. Nu-mi amintesc să-1 fi văzut venind cu pălăria..."

Ningea acum liniştit, cu fulgi mari şi uşori, care. Ie cădeau blînd pe obraji. Zăpada era moale, afinată, şi înaintau fără zgomot, ca şi cum ar fi călcat pe vată. Biriş şi d-na Ivaşcu mergeau la zece metri înainte, să recunoască drumul. Tremurînd într-una, Biriş întoarcea necontenit capul înapoi. îi vedea, pe învăţător şi pe Irina, susţinînd fiecare de un braţ pe Bibicescu, îmbrăcat cu paltonul, cu fularul pînă peste bărbie şi cu o pălărie

Preche a lui Antim, largă, înfundată mult pe cap, îi vedea |*eflsţinîndu-l şi trăgîndu-1 totodată prin zăpadă, şi vedea ^fricioarele lui Bibicescu strîns lipite unul de altul, uşor încovoiate în dreptul genunchilor, ca ale unui om care tt-ar fi lăsat greu, care ar fi încercat să se împotrivească • să fie transportat. La un pas în urmă venea d-na Porumbache, gata să-i sprijine dacă vreunul din ei ar fi lunecat sau ar fi obosit. Cîtva timp nu întîlniră pe nimeni. Apoi, deodată, după un colţ, zăriră o pereche în faţa lor. Biriş întoarse repede capul şi le făcu semn. Irina şi învăţătorul se opriră şi, cînd cei doi se apropiară de ei, Irina puse repede braţul pe umerii lui Bibicescu şi-1 întrebă, tare : „Ti-e rău ? Reazămă-te aici, de zid..." Cei doi grăbiră pasul şi trecură fără să ridice ochii. „Am obosit !" spuse învăţătorul după ce perechea se îndepărtă.

„Lasă să-1 mai duc şi eu", şopti d-na Porumbache şi apucă braţul lui Bibicescu. Biriş îi aştepta, cu mîinile în buzunarele paltonului, tremurînd. îi văzu cum se apropie trăgîndu-1 prin zăpadă şi parcă acum Bibicescu se făcuse mai miq, picioarele i se încovoiaseră şi mai mult de la genunchi Şi capul îi căzuse puţin înainte şi pălăria părea neaşteptat de mare, aşa cum era, albă de zăpadă, aproape acoperindu-i faţa. „Trebuie să trecem drumul, şopti Biriş. Nu-1 putem duce la biserică. E prea riscant..." „S-a făcut parcă mai greu, spuse d-na Porumbache răsufîînd adînc. N-a să-1 putem duce mult..." „îl duc eu, şopti Irina. îl duc pînă la biserică..." „Eşti nebună! izbucni deodată d-na Ivaşcu. Vrei să ne prindă şi să ne bage în temniţă, să ne nenoroceşti pe toţi ! Gîndeşte-te că ai copil..." Apoi se apropie de Bibicescu şi îi scutură cu mîna zăpada de pe pălărie şi de pe umerii paltonului. Biriş trecuse deja drumul. S-au luat toţi după el. „Nu mai pot ! spuse d-na Porumbache după ce ajunseră pe celalt trotuar. Să ne odihnim o clipă..." „Nu e timp, şopti învăţătorul. Lasă că-1 mai duc eu..." Apoi apucă braţul Iui Bibicescu şi începu

să tragă, cu furie, cît putea mai repede. Suflînd greu, cu fruntea plecată, fără să scoată un cuvînt, Irina îl urma, silindu-se să nu se împiedice. Au mers aşa, în tăcere, cîteva minute. Cînd s-au oprit amîndoi, istoviţi, şi l-au rezemat de un zid, Biriş se întoarse repede spre ei.

„Să-1 ducem în Grădina Icoanei, spuse. Nu e prea departe... Să vă ajut şi eu..." Luă braţul lui Bibicescu, dar de la primul pas simţi parcă toată greutatea prăbuşindu-i-se pe umăr şi, împleticindu-se, căzu în genunchi în zăpadă, trăgînd pe Bibicescu după el.

„Doamne fereşte !" şopti speriată d-na Porumbache şi-şi făcu repede cruce. Apoi sări să-1 ridice. D-na Ivaşcu culese pălăria lui Bibicescu din zăpadă, o scutură şi apoi i-o înfundă din nou pe cap.

„Lasă, d-le profesor, că d-ta eşti bolnav, n-ai forţă", spuse învăţătorul. Ajunşi în faţa Gradinei Icoanei, îl rezemară de zid, în timp ce Biriş o porni înainte să vadă dacă din întîmplare nu mai e cineva. Ninsoarea încetase şi, la lumina palidă a felinarelor din stradă, arborii păreau flori uriaşe de ghiaţă. Biriş oftă prelung ; îşi simţi lacrimile alunecîndu-i pe obraji şi începu să le şteargă cu dosul palmei. Apoi se întoarse repede către ceilalţi. „E acolo o bancă", arătă el înălţînd braţul. O porni iarăşi înainte, să curețe banca de zăpadă. începuse să plîngă şi-şi trecea mereu mîinile ude şi reci peste ochi. Cînd sosiră ceilalţi, îl găsiră la capătul băncii, privind-o lung, visător. îl întinseră pe Bibicescu şi-i aşezară cu grijă pălăria pe>ap. învăţătorul oftă adînc, se căută în buzunar şi scoase o foaie de hîrtie pe care scrisese cu litere mari, de tipar : ***Dan Bibicescu, mare scriitor român. Patria recunoscătoare.*** în josul foii, adăugase în grabă : ***Fie-i ţarina uşoară !*** Mai privi odată hîrtia, apoi i-o prinse cu un bold de palton. „Dumnezeu să-1 ierte, spuse d-na Porumbache, şi^şi făcu cruce. Să mergem repede !..."

Irina scoase din buzunarul paltonului cîteva lumînărele, din cele pe care le utilizase Bibicescu la lectura piesei, şi

|HUe aprinse una cîte una, lipindu-le de bancă. Apoi îngeHpnunche alături şi începu să plîngă. „Dumnezeu să-1 ierte !" IJp,spuseră rînd ceilalţi. Biriş şi învăţătorul îşi scoaseră ap.-pălăriile. „Acum trebuie să mergem, şopti d-na Ivaşcu JgfŞf.apropiindu-se de Irina şi bătînd-o pe umăr. Gîndeşte-te că ai copil..."

Irina se ridică, se aplecă spre Bibicescu şi-i sărută mîna. O luminare se stinsese şi ea o reaprinse cu grijă, apărînd-o cîtva timp cu palma. „Dumnezeu să ne ierte pentru ce-am făcut", şopti Irina, şi se închină din nou. Apoi porni repede spre ieşire, urmată de ceilalţi. Biriş se mai opri odată şi privi înapoi. Luminările încă ardeau. Bibicescu părea stingherit, îmbrăcat în palton, cu pălăria largă pe cap, cu foaia de hîrtie pe piept, ca o etichetă pe un manechin, între cele patru luminiţe stînd să se stingă. Biriş îşi scoase pălăria şi-şi trecu palma peste ochi, încercînd să-şi potolească plînsul. „La revedere, Dan ! îi strigă el. Pe curînd !..."

m

Ieşi pe balcon şi, ca în fiecare dimineaţă, dădu întîi cu ochii de cimitir. De aici, de la etajul II, cimitirul nu putea fi în nici .un chip evitat. îl întîlnea întotdeauna la mai puţin de *zece* metri de balconul iui, închis corect între zidurile înalte, silindu-se parcă să se camufleze într-un parc senioral. Pe Boulevard Murat castanii erau deja îngălbeniţi, dar mai departe se desluşeau grupuri compacte de arbori încă verzi, tresărind la răstimpuri, clătinîndu-şi încet crengile în lumina aurie a sfîrşitului de septembrie. Cîteva minute în urmă auzi uşa deschizîndu-se şi se întoarse în- cameră. îi zări întîi cravata neagră. Are să poarte doliul un an de zile, se surprinse el gîndind. Gîndul acesta îi revenea, cu o absurdă monotonie, de cîte ori, dimineţile, Mişu Weissmann intra la el în odaie. Un an de zile ; aşadar, are s-o mai poarte încă trei luni... ,.Nu te-am deranjat, cumva, noaptea trecută, îl întrebă Weissmann apucînd un scaun de spetează şi aducîndu-l alături de birou ca să se aşeze în bătaia soarelui. M-am întors foarte tîrziu. Am fost cu prietenii lui Vidrighin..." Zări o urmă de praf pe birou şi o şterse repede cu mîneca hainei. Apoi întinse mîna şi împinse călimara, apropiind-o cu un centimetru de mapa cu hîrtie sugativă. Erau micile lui manii, înţelese Ştefan încă din primele zile petrecute în Boulevard Murat. Weissmann ţinea să păstreze biroul

fţh>ceff mai perfectă ordine. Cînd se aşeza eîfeddată* să serie *if* scrisoare sau numai adresa pe un plic, lua cele mai' neaşteptate precauţii ca să nu murdărească mapa şi să m* schimbe poziţia călimării sau ă celor trei pwsse-papfers de , marmură, care^şi aveau fiecare locul lor bine ştiut' pe birou. „Ia priveşte biroul, îi spusese în prima seară. , Birou de scriitor. Dacă n-ar fi fost Dan, aş fi căutat altceva^ mai aproape de centru. Dar îl aşteptam de Dan..." Spunînd asta, îşi ridicase mîna şi-şi verificase nodul cravatei. „Prietenii lui Vidrighin, dar era cît p-âci să mă cert cu . unul din ei, continuă Weissmann. Eterna poveste cu paşa- . portul diplomatic. Ce, acum şi d-l Viziru face rezistenţă ? zicea. După ce-a lucrat cu comuniştii şi-a călătorit în wagon-lits ?... Dar l-am pus imediat la punct." Ştefan ridică din umeri. „îţi mulţumesc, dar te-ai ostenit degeaba. Trebuia să-i spui adevărul. D-ta ştii foarte bine de ce-am venit..." Mişu Weissmann îl privi lung, cu admiraţie, apoi zîmbi, clătinînd din cap. „îmi place de d-ta. Eşti un' om extraordinar. Ar trebui să te ia toţi de exemplu... îi spuneam aseară lui Vidrighin : dacă e vorba de discreţie, nimeni nu-l întrece pe Viziru. Eu unul mi l-am luat de mult de exemplu". începuse să rîdă, dar se opri brusc şi se îndreptă spre uşă.

„M-am luat cu vorba şi iar am uitat, spuse. Era gata cafeaua..." Intră în bucătărie cu un zîmbet misterios pc buze. Puşe mîna pe cafetieră, să vadă dacă e destul de . -fierbinte, apoi aşeză pe tavă ceştile, linguriţele şi zaharniţa. Dar în ultima clipă se răzgîndi şi, reaprinzînd gazul, ţinu cîtva timp cafetieră deasupra flăcării. Cînd se întoarse în birou, îl. găsi pe Ştefan în dreptul ferestrei. „Să nu crezi Că încerc să mă mistific, îl auzi deodată. Să nu crezi că vreau să eschivez drama Istoriei refugiindu-mă într-o •problemă personală..." Aşezînd cu grijă ceştile de cafea pte măsuţa de lîngă birou, Weissmann zîmbi din no». Ştia ce-are să urmeze, I se părea câ-l mai auzise odată vor-

bindu-i despre mistificarea Istoriei ; poate îi vorbise chiar de mai multe ori, dar se învățase să nu-l asculte întotdeauna. Se mulțumea să-l privească, prefăcîndu-se atent, clătinînd la răstimpuri din cap, cu gravitate. „Adevărata şi tragica mistificare se întîmplă cu *ceilalți",* continuă -Ştefan apropiindu-se. „Care *ceilalți ?* întrebă Weissmann. De ce te gîndeşti tot timpul la ceilalți ?" Tocmai începuse să toarne cafeaua şi se întrerupse, ridicînd brusc capul, cu cafetiera în mînă. „Asta mi se pare cea mai teribilă mistificare : să crezi că persoana umană îşi găseşte suprema împlinire numai cînd izbuteşte să se identifice cu avangarda Istoriei..." „Degeaba încerci să schimbi vorba, spuse Weissmann zîmbind. Ți-am spus c-am fost aseară cu prietenii lui Vidrighin. Ascultă-mă, că n-am terminat, adăugă el repede ca şi cum i-ar fi fost frică să nu fie întrerupt. Ți-am. spus că am vorbit de d-ta, dar nu ți-am spus cu cine. Am vrut să-ți fac o surpriză..." Sfîrşise de turnat cafeaua şi se aşeză pe scaun cu acelaşi zîmbet misterios. „Nu eşti deloc curios ?" îl întrebă privindu-l. „Ba da. Dar voiam să-ți spun şi eu ceva, şi m-ai întrerupt..." „Eu ştiu ce voiai să-mi spui. Voiai să schimbi vorba. Te cunosc... îndată ce rostesc numele lui Vidrighin, încerci să schimbi vorba. Dar n-ai dreptate. E un om care te apreciază, te admiră chiar foarte mult... Numai că, de data aceasta, nu era vorba de el, nici de prietenii lui. Aseară, cînd eram cu ei, am întîlnit o persoană care te cunoaşte. Zicea chiar că te cunoaşte foarte bine..." „Dacă mă laşi să termin, începu Ştefan, am să te ascult cu cea mai mare plăcere. Pentru că, ce voiam eu să-ți spun, e ceva foarte important pentru mine. Şi d-tale îți place filosofia, d-ta ai să mă înțelegi." Weissmann clătină de cîteva ori, împăciuitor, din cap, şi-şi apropie ceaşca de buze. îi trebuise oarecare timp, dar se învățase cu Ştefan, cu obsesiile şi slăbiciunile lui. Ştia că Ştefan avea nevoie de el ca să se asculte gîndind.

ineva i-ar fi spus la Bucureşti, poate numai în glumă; **ță el,** Weissmann, are pasiunea filosofiei. 'D-tale, Conu Mişu, îți place filosofia !" îi spusese Ştefan, chiar în seara sosirii lui la Paris. Totul începuse de-atunci, din seara de •**20** august. în acea dimineață, ridicînd receptorul, auzise 0 voce care i se păruse cunoscută întrebînd de numele lui, apoi auzise : „Aici **e** Ştefan Viziru !..." Un ceas în urmă, Ştefan suna la uşă. Avea două mici valize. „Vin **de** la Praga, îi spuse. Vin direct de la aerodrom. în noaptea **asta** n-aş voi să mă duc la hotel. Pot rămîne la d-ta ?". Părea" obosit şi partea de jos a feței îi tremura uşor în timp ce vorbea, parcă ar fi suferit de un tic nervos. „Bineînțeles că poți rămîne. Ai odaia lui Dan. Dar cum ai dat **de** mine ?" îl întrebă Weissmann ajutîndu-l să-şi ducă valizele. „Am să-ți povestesc îndată. Aş vrea acum să mă Schimb. Am o cursă urgentă de făcut..." Se închise în Odaia de baie cu amîndouă valizele şi ieşi după o jumătate de ceas, gata de plecare, cu una din valize în mînă. „Cred că am să pot găsi un taxi", spuse îndreptîndu-se spre uşă. „Vin eu cu d-ta şi-ți arăt..." „Nu te deranja, îl .întrerupse Ştefan. Cunosc bine Parisul, mi-am făcut -doctoratul aici... Cred că am zărit stația lîngă metrou..." îi strînse mîna şi coborî repede scările, cu valiza în mînă. **Se** întoarse după două ceasuri. Weissmann îl aşteptase -**pe** balcon şi, văzîndu-l coborînd din taxi fără valiză, zîmbi. Apoi, în vîrful picioarelor, trecu în birou. întîlnindu-şi chipul în oglindă, izbucni într-un rîs scurt, tăcut, **pe** care şi-l şterse repede cu palma, ca şi cum i-ar fi fost teamă sâ nu-l surprindă cineva. „îmi place ! şopti Weissmann. îmi place de el că e discret..." „Cunoşteam adresa **d**-tale de la Bucureşti, începu Ştefan. Nu e nici un secret. O ştie toată lumea, toți prietenii d-tale, vreau să spun, **şi** sînt numeroşi. Dar sînt vreo şase telefoane pe adresa aceasta. Am încercat şi, cu puțin noroc, la al treilea telefon mi-ai răspuns d-ta. Am o sumă de noutăți să-ți «pun", adăugă. în după amiaza aceea i-a povistit tot

felul de ÎHt&Kpl&rf din Bucureşti, i-a vorbit -mai ales de Dan Bafoicescti, de tot ce ştia de la Biriş despre moartea lui. Dar evita parcă, cu mare grijă, orice ataşe politică. Tîrziu, Weissmann înțelese că dacă vrea să «fie ceva, trebuia să-i ptmă întrebări precise Ştefan răspundea însă evaziv. „Eram în misiune la Praga, îi spuse în cele dm urmă. Am profitat de o ocazie, şi m-am suit în avion"., Apoi îi privi zîmbind. Weissmann îi întoarse zfmttetal clipind cu înțeles din ochi. „Nu vreau să te descos, insistă el, dar d-ta ai venit cu un anumit scop..." „Am. să-ți povestesc mai tîrziu. Am multe să-ți povestesc..." Seara, Weissmann îl invită la un restaurant din Passy. Tîrziu, emoționat pe neaşteptate, Ştefan îi puse mîna pe umăr. „Pentru că mi-ai arătat atîta încredere, vreau să-ți destăinuiesc de ce-am fugit. Am să te rog, însă..." „Fii fără grijă, îl întrerupse Weissmann. Tot ce-mi spui, rămîne numai între noi. Mormînt." Ştefan oftă, trecîndu-şi mîna pe frunte. „Dragă domnule Weissmann, d-ta n-ai de unde să ştii. N-o ştie decît Biriş. Eu iubesc de mulți ani o fată, Ileana. Ileana Şideri. N-am mai văzut-o de aproape şase ani. Ştiu că trăieşte ascunsă undeva şi am venit s-o caut". Apoi tăcuse, aşteptînd să se îndepărteze chelnerul. „D-ta cunoşti atîta lume, reîncepu coborînd glasul. Poate auzi de ea. O cheamă Ileana, Ileana Sideri". începu să i-o descrie, cu un glas tainic, înfierbîntat, oprindu-se asupra celor mai mici -amănunte : gestul ei de a-şi trece băiețeşte mîna prin păr, privirile ei, culorile rochiilor ei de vară. Dar deodată, fără motiv, se tulbură şi îi apucă din nou brațul. îl privi lung, cu o neaşteptată căldură. „Coane Mişu, d-tale îți place filosofia şi te interesează problemele sufletului omenesc, pot vorbi deci deschis cu d-ta..." Weissrnaren îşi aplecă puțin capul spre el, pregătindu-se să-1 asculte. ,,D-ta ştii că unul din lucrurile cele mai greu de înțeles este faptul că omul poate uita chiar şi acele întîmplări şi revelații de care atîrnă fericirea sau mînkrairea lui. Cum poaie avea loc o asemenea amnezie, încă nu înțeleg. Dar capacitatea asta ***de a uita esențialul*** explică în bună parte neputința creştinismului de a schimba oamenii, într-un cuvînt de a-i mîntui." Weissmann îl privea în ochi, gînditor. „Unde vrei să ajungi ?" îl întrebă el deodată. „în fond, creştinismul ne-a revelat secretul mîntuirii noastre, continuă Ştefan, şi cu toate acestea aproape nimeni dintre noi nu-şi mai aminteşte în ce constă acest secret. L-am uitat, aşa cum uităm o seamă de alte nenumărate lucruri care meritau cu adevărat să fie uitate. „E adevărat, uităm, spuse Weissmann. Dar nu înțeleg unde vrei să ajungi.." „Acelaşi lucru s-a întîmplat şi cu mine, îl întrerupse Ştefan. Sînt lucruri importante pe care le-am uitat. Ani de-a rîndul mi-am amintit pînă în cele mai mici amănunte rochiile, gesturile şi cuvintele Ilenei, îmi închipuiam că, orice s-ar mai putea întîmplă cu mine de aici înainte, niciodată nu le voi mai putea uita, îmi făceam iluzii. ***Am început să le uit,*** să le confund, M-am trezit într-o bună zi că le uitasem. Confundam două convorbiri care avuseseră loc la un mare interval de timp : cea dintîi, la restaurant, în vara lui 1936, cealaltă la Bussaco, în noaptea de revelion, 1941. De-abia azi-noapte, în avion, mi le-am adus din nou aminte... Poate pentru că eram emoționat, adăugă el coborînd puțin glasul şi-mi era frică. Pînă nu m-am văzut la cinci sute de kilometri de Praga mi-a fost frică..." „Cred şi eu, făcu Weissmann apropiindu-se confidențial de el, riscai să te doboare avioanele ruseşti de vînătoare... Ia spune, cum a fost ?" îl întrebă privindu-rnerăbdător în ochi. „Mi-am dat deodată seama că făceam o confuzie. Atunci, pe loc, descoperirea aceasta m-a bucurat : parcă aş fi regăsit un obiect prețios pe care l-aş fi rătăcit de mult. Dar un ceas mai tîrziu, mi-am dat seama cît e de grav. Asta înseamnă că timpul poate roade şi mistui nu numai amintirea întîmplărilor pe care chiar el le-a zămislit, amintirea evenimentelor născute din Timp şi, **ca**

atare, condamnate să se risipească şi să se uite prin însăşi trecerea Timpului ; asta înseamnă că Timpul poate ataca chiar revelaţiile venite de dincolo de el, le poate ataca, macera cu încetul şi, în cele din urmă, distruge, întocmai ca amintirea unui eveniment oarecare. E foarte grav, iubite Coane Mişu. Dacă lucrul acesta e adevărat, adversarii noştri, ai d-tale şi ai- mei, au dreptate, şi într-o zi toată lumea va fi a lor..." „Te înşeli, îl întrerupse Weissmann. E imposibil ! Au pierdut partida !..." „...Căci pentru ei, continuă Ştefan ca şi cum nu l-ar fi auzit, omul nu poate cunoaşte nimic altceva decît Istoria ; într-un cuvînt, nu poate cunoaşte decît ceea ce uită, îşi reaminteşte şi uită din nou din tot ce s-a întîmplat în viaţa umanităţii..." „Comuniştii au pierdut partida, îţi spun eu", încercă Weissmann să abată discuţia. „Dar eu tot cred că există şi ***altceva,*** dincolo de Timp şi de Istorie, reluă Ştefan cu fervoare, şi că noi putem cunoaşte acest: ***altceva.*** Numai că, pentru asta ni se cere un foarte mare efort spiritual. în ceea ce mă priveşte, eu am fost incapabil de un asemenea efort. De aceea mi s-au întîmplat toate cîte mi s-au întîmplat. Pe Ioana am nierdut-o pentru că o uitasem deja. Eu sînt vinovatul. Dumnezeu mi-a luat-o pentru că n-o mai aveam..." Rostise ultimele cuvinte cu o mare gravitate şi apoi tăcu cîteva clipe, gînditor. „Aşa a vrut Dumnezeu, spuse Weissmann. Eşti încă tînăr... Acum ai scăpat, eşti aici, liber... Spune bogdaproste că ai scăpat." Ştefan oftă. „Da, ar trebui..." Ar trebui să nu uit asta, că ***am scăpat.*** Dar cum îţi spuneam adineauri, tragedia este că uităm chiar lucrurile4 esenţiale". în fond, poate că greşit se crede că Istoria ej solidară cu memoria. Istoria modifică necontenit o amin-, tire, îi acordă mereu valori noi, negative sau pozitive, pînă ce, în cele din urmă, o anulează. Aşa a făcut, bunăoară, cu creştinismul. Dacă omul ar şti cum să-şi amintească, ***integral,*** anumite revelaţii, ar scăpa de Istorie.] Iubirea mea pentru Ileana a fost o asemenea revelaţie.!

Dar am început să uit. N-au trecut decît. şase ani de cînd n-aan mai văzut-o, şi am început să uit anumite amănunte esenţiale." Weissmann îl ascultase atent, privindu-1 lung, trecîndu-şi la răstimpuri palma pe deasupra pleoapelor ca să-şi alunge oboseala. „Te înţeleg,, spuse el hotărîndu-se deodată. D-ta eşti un om prudent. Ai familia in ţară..." Ştefan întoarse mirat capul spre el, ca şi cum ar fi vrut să ghicească ce vrea să spună. „Familia mea ? întrebă el tîrziu. Da, e adevărat ; au mai rămas cîţiva. Bătrînul s-a prăpădit acum doi ani. Casa îi fusese luată mai de mult. Soru-mea, So'fioara, doctopiţa, s-a măritat cu băiatul farmacistului..." „Am auzit", spuse Weissmann, dar îşi dete imediat seama că spusese asta la întîmplare, crezînd că-i va face plăcere lui Viziru, şi roşi încurcat. „...Spre dezolarea Eleonorei, a doua soţie a tatălui meu, continuă _ Ştefan cu un zîmbet întristat. Eleonora se iubea de mult cu băiatul farmacistului. Săraca, de atîţia ani tot aştepta să moară tata ca să se poată remărita cu iubitul ei. Dar a intervenit doctoriţa. I-a luat-o înainte... Singurii care o duc. prost, reîncepu el după o pauză, sînt Adela şi Răducu. Le-am trimis nişte bani înainte de plecare, dar i-au refuzat. Sînt amîndoi oameni de caracter. Sper să accepte mai tîrziu, cînd nu vor mai avea ce vinde. Dacă nu-1 vor aresta, în cele din urmă, pe Răducu. Nu-şi ţine deloc gura..." A doua zi, Weissmann îl lăsă să doarmă pînă la zece. Cînd intră cu cafeaua, îl găsi în pat, fumînd. „Dacă vrei, poţi rămîne^ aici, îi spuse. îmi face cea mai mare plăcere să te găzduiesc. Şi să-mi spui cum stai cu banii." „Mulţumesc, deocamdată am tot ce-mi trebuie." ,,Să-mi spui cînd n-ai , să mai ai. Cu puţin noroc, devenim milionari. Am o afacere extraordinară în curs. Am să-ţi povestesc mai tîrziu... Acum, bea-ţi cafeaua — şi după aceea să-mi spui ce se mai întîmplă în ţară..." în dimineaţa aceea au stat fe'-de vorbă două ceasuri. A vorbit mai mult Ştefan, dar vor- • bea atît de exaltat, încît Weissmann nu-1 putea urmări

întotdeauna. în cele din urmă, îşi pierdu răbdarea şi se ridică de pe scaun. „Trebuie să te îmbraci, că într-o', jumătate de ceas mergem la masă.* Viziru tocmai îşi aprinse o ţigară. „Mai lasă-mă doar să termin ţigara asta, îi spuse. Nu ştii ce înseamnă să poţi rămîne în pat pînă la prînz, fără program şi fără frică, fără teama că dintr-o clipă în altă cineva va deschide uşa şi 'va intra peste tine, cerîndu-ţi socoteală de ce-ai făcut sau n-ai făcut..." „Ba ştiu, îl întrerupse Weissmann, şi d-aia am fugit din ţară..." Apucă scaunul de spetează şi se apropie cu el de pat. „Şi dacă-mi pare rău de ceva, e că nu ai nici cea mai mică încredere în mine, continuă aşezîndu-şi scaunul chiar în faţa lui Ştefan. Nu sînt un om curios, dar mă aşteptam să-mi spui măcar cu cine te mai întîlneai în ţară..." Ştefan îl privi mirat. „îmi închipuiam că ştiai, răspunse. Mă întîlneam mai ales cu Biriş." „Păi tocmai asta mă interesează şi pe mine. Asta te întreb de azi dimineaţă : să-mi spui ce mai crede Biriş, cum vede el desfăşurarea evenimentelor." „Crede şi el că cea mai mare crimă, şi totodată prostie, ar fi organizarea rezistenţei..." „Să nu mai spui asta, îl întrerupse Weissmann nervos, că rişti să te audă şi alţi români, şi atunci devii cu adevărat suspect..." „Ascultă, cred că Biriş are dreptate, continuă Ştefan. Ar fi o prostie să facem rezistenţă în sensul occidental al cuvîntului, ca să provocăm o hemoragie iremediabilă. Trebuie doar să redescoperim tehnica de a ne camufla, arta de a minţi şi a păcăli,, de a lăsa să creadă pe ocupant că ne-a convertit Ia credinţele lui, că ne-a cucerit lăuntric. Asta-i tot..." „îmi place de d-ta că eşti optimist, spuse Weissmann zîmbind ironic. Se vede că eşti intelectwal. Toţi intelectualii sînteţi optirf mişti, trăiţi în nori.-" „Asta-i tot, dar **e** greu şi primej**-J** dios, ooniteuă Ştefart, Miaeiuna asta colectivă ar puteai **dura** foarte multe zeci **de** ard, **ar putea** duca chiar secol. E foarte greu să-ţi păstrezi sufletul neatins de-; lungul unui secol de hibernare sub o mască. Şi atunci n se pune problema : ce trebuie să facem ca să nu ne pierdem sufletul în acest nou Ev întunecat care începe pentru noi ?"-Weissmann îl privi din nou, cu o intensă curiozitate, apoi se ridică brusc şi ridică scaunul de speteaza cu amîndouă mîinile. „îmi place de d-ta că ştii să schimbi vorba, îi spuse silindu-se să zîmbească. Dar nu-ţi închipui că mă păcăleşti atît de uşor. Dacă nu crezi în rezistenţă, te-aş putea întreba de ce-ai fugit din ţară. După teoria d-tale ar fi trebuit să rămîi acolo şi să te camuflezi." „Evident că aşa ar fi trebuit să fac. Dar am înţeles că nu voi fi bun de nimic atîta timp cît viaţa mea nu-şi va fi regăsit sensul. Mulţi se aruncă în politică pentru ca să uite un dezastru intim, să-şi umple un vid interior. Şi, probabil, de aceea reuşesc, cel puţin pe planul exterior, istoric ; cînd nu mai ai nimic de pierdut, poţi deveni un erou sau un mare om politic..." Weissmann îl privi cîteva clipe, apoi ridică din umeri şi se îndreptă spre birou, ducînd scaunul de spetează. „O să mai stăm noi de vorbă pe chestia politică", spuse.

„Nu eşti deloc curios să afli cine e persoana?" îl întrebă văzîndu-l că-şi priveşte pe furiş ceasul. „Care persoană ?" întrebă Ştefan, nedumerit şi puţin speriat, parcă s-ar fi trezit din somn. „Persoana pe care am întîlnit-o aseară, cînd am fost cu prietenii lui Vidrighin. Spunea că te cunoaşte bine..." Ştefan ridică brusc fruntea. „Nu, nu e cine te gîndeşti d-ta. E altcineva. O femeie foarte frumoasă. Te cunoaşte bine. Şi ar Vrea să te reîntîlnească, să-ţi vorbească..." „Să poftească. O primim cu plăcere..." Weissmann îl privea zîmbind. „Vreau să văd cît timp poţi rezista fără să mă deşcoşi", spuse. „Nu mult, pentru că n-o să am timp. Azi ies foarte devreme." „Te duci

cumva Ia Luvru ?" îl întrebă Weissmann şi începu să rîdă foarte bine dispus. Ştefan nu-i răspunse. Cîtva timp tăcură amîndoi. ,.într-adevăr, nu eşti curios ? Pentru, că, te avertizez, e vorba de cineva foarte important..." ,.Să poftească, spuse Ştefan ridieîndu-se. Dar acum am să te rog să mă scuzi. Trebuie s-o şterg..." îi întinse mîna şi se îndreaptă spre uşă. „Eşti formidabil ! exclamă Weissmann cu o urmă de regret în glas. Dar e şi vina mea, adăugă apropiindu-se şi bătîndu-1 pe spate. Am ales prost momentul. Nu trebuia să-ţi spun acum. Nu ştiam că pleci atît de devreme..."'

Ieşi pe balcon să vadă în ce direcţie apucă Ştefan. Are drepiate Vidrighin, îşi spuse. E un om ciudat. Dar şi eu am destulă răbdare. Pînă la urmă, tot aflu eu... îşi spunea asta de cîteva săptămîni, de cînd, într-o dimineaţă ploioasă, îl ascultase vorbind, ca de obicei, despre Ileana şi despre Istorie. „Mistificarea ar fi să cred că aş putea face ceva cu adevărat util în lume, în istorie, fără a o fi găsit pe Ileana, spunea. Nu numai că n-aş putea face nimic, dar aş crea confuzii. Ruptura mea interioară s-ar răsfrînge asupra lumii întregi..." Simţea că n-are să-1 mai poată asculta mult, cînd îl auzi : „Multă vreme n-am înţeles că, cel puţin în parte, seceta de acum un an se datora şi faptului că eram" un om dezechilibrat, că nu o căutasem pe Ileana." Rostise ultimele cuvinte cu oarecare teamă, coborînd glasul. Weissmann nu se mai putu abţine. „D-ta îţi baţi joc de mine", îi spuse zîmbind. „Vorbesc cît se poate de serios, reluă Ştefan. Bursuc a înţeles asta înaintea mea. Mi-a spus că eram şi eu vinovat de secetă pentru că aveam mîinile pătate de sînge." „Bursuc e un escroc, întrerupse Weissmann. Escroc şi trădător." „Dar în cazul meu a văzut just. Seceta din Moldova era în parte consecinţa secetei noastre sufleteşti. Era întocmai ca şi seceta din legenda Regelui Pescar. Pînă n-a venit Parsifal să pună întrebarea justă, singura întrebare care trebuia pusă r -Unde este Graalul ?» seceta a continuat şi Regele Pescar nu s-a putut înzdrăveni. Dacă aş fi ştiut şi eu să pun întrebarea justă, poate că seceta ar fi încetat. Dar nu ştiam care este adevărata întrebare şi nu ştiu nici acum... Sper că am s-o ghicesc după ce o voi găsi pe Ileana..." Weissmann îl privea cu atenţie, sorbind la răstimpuri din cafea. ,.Ascultă-mă, că am să-ţi spun o mare taină, continuă Ştefan apropiindu-se şi punîndu-i mîna pe umăr. în fundul sufletului, simt că de tot ce se întîmplă azi în lume .sînt şi eu răspunzător. Dacă aş fi căutat-o pe Ileana, poate că măcar unul din lucrurile teribile care s-au întîmplat în lume nu s-ar fi întîmplat..." „îţi baţi joc de mine, dar cu 'tot nu mă supăr, pentru că mi-eşti simpatic", repetă idmbind Weissmann.- „Am început să înţeleg cînd mi-a povestit Biriş o legendă cu un înţelept chinez..." Weissmann ridică brusc capul şi-1 privi în ochi. „îmi place de d-ta...", începu el. Dar Ştefan nu-i lăsă timp să continue.

„în clipa cînd îl ascultam pe Biriş, reluă el repede, arh început să înţeleg. De tot ce se întîmplă în lume sînt şi eu vinovat. Pentru că nu sînt un om întreg, nu sînt o unitate armonioasă, sînt un ins dezaxat, fără centru. Probabil că mai sînt. şi alţii, zeci de milioane, ca mine. Şi cum pentru societăţile moderne ***lumea*** înseamnă tot mai puţin Cosmos şi tot mai multă Istorie, îţi dai seama ce repercusiuni poate avea dezechilibrul acesta interior în afară de noi. Cum am putea fi creatori în Istorie noi, cîteva zeci de milioane de dezechilibraţi '?" îşi aprinse o ţigară şi începu să fumeze, intimidat deodată. Weissmann îşi terminase cafeaua. Cu un gest hotărît, aşeză ceaşca pe tavă. „Aş vrea să vorbesc serios cu d-ta, începu el. Eu înţeleg foarte bine că eşti discret şi prudent. Deşi m-aş fi aşteptat să-mi spui măcar dacă le-ai făcut o surpriză la Praga, dacă ai putut trece şi ceva documente importante... Nu ţi-aş fi cerut să-mi spui ce fel de documente : doar atît : o aluzie, ca să mă pot bucura că le-ai jucat festa... Eu ştiu mai multe despre d-ta decît îţi închipui. M-aş fi aşteptat să-mi spui măcar

ce crezi despre Bursuc. Ştiu că e un escroc, că joacă un joc dublu. Dar aş fi vrut să ştiu cu cine lucrează el din partea noastră. E foarte important să ţineni contactul cu eL dar trebuie să ştim precis prin cine. Ai auzit de unul Pantelimon ? Se pare că Bursuc lucrează cu unul, Pantelimon, care spune că e de partea noastră. Ai auzit de el ?" •Ştefan zîmbi încurcat. „Am auzit, dar nu-ţi pot spune cine e... Nu ştiu nici eu." „E foarte important, continuă Weissmann coborînd glasul. Omul care trebuie să-1 treacă pe Biriş, a făcut legătura cu Pantelimon. Trebuie să aflăm cine e acest Pantelimon..." Ştefan ridică din umeri.

„O să aflăm într-o zi, spuse el tîrziu. Deocamdată, trebuie s-o găsesc pe Ileana. Bănuiesc unde e : e în Elveţia, la Valkiria. Dar nu-mi dau viza elveţiană. Am fost la consulat. Mi-au spus că nu-mi dau viza pe paşaportul românesc." Vasăzică ştie şi el de Pantelimon, dar nu vrea să spună, reflectă Weissmann. Poate n-are încredere în mine, sau e peste măsură de discret. Dar nu-i nimic, pînă la urmă tot aflu eu..." încercase, de-atunci, alte stratageme, îl lăsa să vorbească şi apoi, brusc, îi punea cîte o întrebare fără nici o legătură cu cele povestite de Ştefan, şi-1 privea pe furiş, să vadă cum reacţionează. I-ar fi plăcut să poată face mai mult ; i-ar fi plăcut, bunăoară, să-1 poată urmări, să afle cu cine se întîlneşte. Dar trebuia să plece în fiecare dimineaţă de-acasă, şi aproape întotdeauna înaintea lui Ştefan. Ar fi vrut să ştie cine îi telefonează şi ce-şi vorbesc. Odată se reîntoarse din drum şi găsi uşa încuiată cu zăvorul. O deschise cu mare atenţie, ca să nu facă zgomot, şi intră în coridor în vîrful picioarelor. Ştefan vorbea la telefon, „Bine, spunea el. Bine. Am să vin..." Weissmann începu să calce cu paşi grei, tuşi de cîteva ori şi intră în birou. „Cine era ?" întrebă cu un aer indiferent. „Nu-1 cunoşti. Un coleg de la Universitate."

„Dacă vrei, te duc cu maşina la întîlnire. Tot trebuie să iau maşina, că am întârziat."

„Nu mă întîlnesc astăzi cu el, îi răspunse. Azi am de gînd să mă duc la Luvru..." Aşa-i răspundea adeseori cînd, întorcîndu-se seara acasă, Weissmann îl întreba cum îşi petrecuse după-amiaza. „Am fost la Luvru, îi spunea. N-ai să mă crezi dacă-ţi voi mărturisi că singurul meu regret este că nu sînt pictor..." îl găsea'uneori pe balcon, aşteptîndu-1. Serile erau calde, senine, şi-1 găsea în chaise-longue aproape visător, cu ţigara neaprinsă între degete. „Am încercat şi azi, îi spusese odată. E un cerc' vicios. Nu vor să-mi dea viza pe paşaportul diplomatic, şi trebuie să-mi scot titre-de-voyage IRO, dar pe titre-de-voyage elveţienii nu dau aproape niciodată viza..." Weissmann ştia că-i spune toate, acestea numai ca să-1 facă să creadă că-şi petrecuse după-amiaza la consulatul elveţian. „Dacă-i vorba numai de asta, n-avea nici o grijă. Are Vidrighin un prieten şi m-a asigurat că poate să-ţi obţină viza. Dar trebuie să te întîlneşti cu Vidrighin..." Văzîndu-1 că tace, îl întrebă repede, apropiindu-se de el ca să-i poată vedea mai bine figura. „Ce-ai rămas aşa pe gînduri ? Ai aflat vreo veste proastă ? Te-ai întîlnit cu cineva ?..." I se păruse că Ştefan îl priveşte încurcat şi atunci stărui, căutîndu-i ochii. „Mie poţi să-mi spui. Sînt ca un mormînt..." „N-am mai aflat nimic de multă vreme, răspunse tîrziu Ştefan. încep să fiu îngrijorat..." Weissmann zîmbi cu înţeles. Observase că în ultima vreme Ştefan încerca să-şi apere discreţia răspunzînd că e îngrijorat, dar fără să precizeze de ce. Cu cîteva zile mai înainte, foarte de dimineaţă, i se păruse că-1 aude spunînd la telefon : «Bine, atunci treci să mă iei...» Weissmann ***ne*** prefăcuse că nu auzise nimic. Plecase destul de devreme de acasă şi intrase într-o cafenea din Boulevard Murat. Se aşezase la o masă de lîngă fereastră şi începuse să aştepte. După vreun ceas, îl zărise apropiindu-se, cu un

tînăr slab. cu obrazul pămîntiu. îmbrăcat sărăcăcios. Mergeau unul lîngă altul fără să-şi vorbească. Apoi, în dreptul staţiei de metrou, se despărţiseră strîngîndu-şi cu căldură mîinile, parcă şi-ar fi luat rămas bun. în seara aceea, după ce-l ascultase îndelung vorbindu-i despre Luvru, - We^mann nu se mai putu stăpîni, ..Matale, coane Ştefan, îţi plac secretele şi misterele. îţi place sâ te înconjuri de mister..." „Adevărat ? se miră Ştefan. Eu credeam că singurul mister care m-a pasionat vreodată a fost d-na Zissu. Nu cunoşti povestea d-nei Zissu ? Adică, mai precis, nici nu e vorba de o poveste, pentru că nu ştiu nimic despre ea. D-na Zissu a rămas ce-a fost din prima zi cînd i-am auzit numele : o taină..." De ce zîmbeşti ? îl întrebă deodată, privindu-l fix. Weissmann nu mai încerca să-şi ascundă zîmbetul. îl lăsa să-i lumineze toată faţa, dar ridică mîna şi-i făcu semn să continue. „Nu, nu era nimic. Mă gîndeam la altceva. Spune înainte....."

„Asta e, că despre d-na Zissu aproape că nu am ce să spun. Am auzit de ea de la Vădastra, pi- cînd aveam camera secretă. Locuiam amîndoi acelaşi hotel..." Tăcu brusc şi-şi trecu mîna pe frunte. ..Nici nu mai ştiu cîţi ani sînt de-atunci, adăugă. Trebuie să fac mereu socoteala ca să-mi dau seama citi ani sînt de-atunci. Era prin 1935—1936. Sînt, deci, 11—12 ani... Dar de ce zîmbeşti ?" întrebă el din nou, de astă dată, i se par **LI** lui Weissrourm, puţin enervat. „Cînd te-auzeam vorbind de misterul d-nei "Zissu, voiam şi eu să te întreb ceva." Se opri înlr-adins, ca să-l poată privi mai bine. I se păru că Ştefan pălise uşor, că-şi stăpîneşte anevoie emoţia". „Voiam să te întreb cine era tipul cu care te-ai hitilnit azi dimineaţă." Cîtva timp, Ştefan tăcu încurcat. începu să-şi umezească buzele. „Dacă e un mare secret", adăugă Weissmann, nu-mi spune. „Prefer să nu-ţi spun. Sînt puţin îngrijorat... Dar ai să afli mai tîrziu, după ce-o veni Biriş." Weissmann continua să-l privească, înveselit deodată, gata parcă să izbucnească în rîs. „Bine faci, spuse el în cele din urmă. Te felicit. Mai mult : te iau de exemplu. Te-am luat deja de exemplu. Am învăţat şi eu să mă înconjur de mister. Dar pentru că veni vorba de Biriş : d-ta nici nu bănuieşti ce misiune va avea el aici, care va fi rolul lui aici, la Paris." „O să facem filosofie împreună", vorbi Ştefan şi pentru prima dată în acea seară, zîmbi. „Afară de asta, îl întrerupse Weissmann. Asta o să facă aici, cît o sta cu noi, şi la sanatoriu. Pentru că, eşti de acord, trebuie să stea cîtva timp într-un sanatoriu, să se vindece definitiv. Am şi aranjat în ce sanatoriu îl trimitem... Dar nu despre asta e vorba. îţi spuneam că nici prin gînd nu-ţi trece care va fi misiunea lui aici şi de ce mă agit eu atît cu prietenii lui Vidrighin..." Ştefan îl asculta înseninat, aproape vrăjit. „Pentru că prietenii lui Vidrighin sînt foarte lansaţi. Unul din ei cunoaşte tot Parisul. Scriitori, actori, ziarişti." „Bănuiesc despre ce poate fi vorba." „Imposibil, îl întrerupse Weissmann cu un aer de triumf. Biriş va avea foarte mult de lucru. Sînt ***cîteva kilograme de manuscrise,*** rosti el cuvintele cît putu mai rar, apăsîndu-le ca şi cum ar fi vrut să le sublinieze. Nici nu bănuieşti ale cui." „Sînt manuscrisele lui Bibicescu ? întrebă Ştefan. „Nu numai ale lui. Sînt şi altele, tot atît de preţioase. Le-a descoperit Dan, acurn cîţiva ani. Dacă ar.fi scris o carte povestind cum le-a găsit, ar fi ieşit un adevărat roman. Un roman de aventuri. Tăcu, privindu-l cu faţa întreagă luminată" de un mare zîmbet. Clipea necontenit, ca să-l poată vedea mai bine, să se bucure de tot ce va putea citi pe obrazul lui Ştefan. „Interesant", făcu tîrziu Ştefan. „Dar vezi că îmi place şi mie acum să mă înconjor de mister... N-am să pot să-ţi spun mai mult. Ai să afli mai tîrziu..."

îndată ce trenul se puse în mişcare, Biriş simţi cum îl cuprinde frica. Sînt un laş ! îşi repetă el de mai multe ori. Trebuie să recunosc că sînt un laş, că mor de frică !...

Aşteptă cîteva clipe să vadă ce rezultat vor avea cuvintele acestea, repetate, în gînd, de mai multe ori. Dar îşi simţea trupul tot atît de crispat, tremurînd- parcă pe dinăuntru, simţea acelaşi gol căscat în locul inimii, şi gura îi era uscată. Sînt un laş ! îşi repetă el căulîndu-şi pachetul cu ţigări. Mă lăudam că-mi place să simt Istoria în marş în jurul meu, că voiam să trăiesc numai ca să văd ce se întîmplă în lume — şi acum mi-e frică pentru că mă duc la Arad. Mă duc numai pînă la Arad ; asta-i tot ce fac, asta-i toată aventura mea. Şi totuşi mi-e frică !... Acolo mă dau jos din tren, mă duc în Aleea Alexandru şi întreb de doctorul Vlad. îi spun doar atît : Sînt reprezentantul firmei Industria Casnică din Bucureşti. Aveţi nevoie de ceva ?... Şi D-rul Vlad îmi va răspunde, probabil, ceva cam în felul acesta : Mi se pare că soţia mea ar avea nevoie de nişte perdele. Vă rog, intraţi... Asta-i tot. Noaptea dorm la el şi a doua zi mă duce cu maşina pînă la punctul de trecere. Nu e nici un fel de risc. Au trecut sute de oameni înaintea mea. ***Nu e absolut nici un fel de risc,*** îşi repetă Biriş, cu încăpăţînare, subliniind mental cuvintele. Atunci de ce dracu mi-e frică ?... Sînt un laş. Mă lăudam că„ îşi întrerupse gîndul simţind că riscă să se înece cu fumul de ţigară. Deschise gura şi lăsă fumul să iasă de la sine, fără să facă nici un efort, silindu-se doar să nu tuşească. Omul din faţa lui îl privea mirat. Era un bărbat fără vîrstă, cu faţa uscată, nebărbierită de cîteva zile. Cînd simţi că primejdia trecuse, că'nu mai riscă să se înece, Biriş înghiţi de mai multe ori — apoi zîmbi. Dar văzînd că omul continuă să-1 privească, intrigat, îşi întoarse ochii pe fereastră. Trenul lăsase în urmă ultimele rămăşiţe mizere ale suburbiilor şi traversa acum cîmpia proaspătă, aurită sub soarele dimineţii de octombrie. „Avem noroc, spuse deodată omul din faţa lui. După atîta ploaie..." Plouase necontenit vreo zece zile. Cînd primise cartea poştală cu textul convenţional, Biriş rămase cîtva timp ia fereastră, cu ochii în ploaie, încercînd să-şi potolească bătaia inimii. Se surprinse de mai multe ori oftî'md şi întoreîndu-se să-şi privească odaia. Adio strada Măcelari, îşi spuse el în gînd, ca să prindă curaj. Mai rămăseseră doar cîteva cărţi. Ar trebui să le vinzi şi pe ele. Afară de volumul Cătălinei ; pe ăsta am să-1 iau cu mine... Simţi deodată nerăbdarea plecării şi trecu repede în bucătărie. „M-am hotărît, începu el silindu-se să vorbească degajat. Plec zilele astea. Mi-au scris ca pot veni oricînd şi pot rămîne pînă după culesul viei."

„Să nu răceşti, spuse d-na Porumbache, după atîta ploiae. Lasă întîi să se schimbe vremea..." „Nu, o întrerupse el. Plec acum. Poate găsesc mai uşor loc în tren. Am să rămîn cîteva săptămîni, să profit cît mai mult de aer curat..." „Să nu răceşti", repetă d-na Porumbache. Vînduse ultimele cărţi, cercetase cu atenţie sertarele şi arsese toate hîrtiile, toate scrisorile. ***Incipit vita nova !*** îşi repeta el necontenit. Apoi, într-o noapte, cu mare luare aminte, îşi cususe în căptuşeala hainei dolarii lăsaţi de Ştefan. îi mai dăduse Ştefan zece napoleoni şi cîteva sute de pengo şi franci elveţiei, pe care-i ascunse în felurite buzunare. Călăuza care trebuia să-1 treacă frontiera primise deja jumătate din sumă ; restul de zece napoleoni îi va da după ce va ajunge în Ungaria.

Ultima noapte aproape că nu închisese ochii. Auzea necontenit ploaia măruntă lovind în geam, cu monotonia ploilor de toamnă tîrzie. în odaie se făcuse frig şi-şi trase cuvertura pînă la bărbie. Apoi îşi repetase necontenit : E tîrziu, ar trebui să dorm... Adormise pe neştiute. îl trezi d-na Porumbache adueîndu-i ceaiul. Odaia era scăldată de soare. „Am noroc, spuse, şi simţi deodată că începe să tremure. Am noroc că s-a schimbat timpul..." Cînd lăsă ceaşca goală pe tavă„ o mai privi o dată şi zîmbi. E ultimul ceai din strada Măcelari, îşi spuse. Apoi îşi îmbrăcă pardesiul. Lîngă pat îl aştepta mica valiză, în care îşi transportase cărţile la anticari. O apucă şi ieşi pe coridor. „Să ne vedem sănătoşi!" spuse silindu-se să-şi ascundă

emoţia. Lăsă valiza şi sărută mîna d-nei Porumbache. „Îţi mulţumesc pentru tot," spuse el foarte încet. D-na Porumbache îl petrecu pînă în stradă. După cîţiva, paşi, Biriş se întoarse din drum şi o sărută pe amîndoi obrajii.

„Avem mare noroc, continuă omul legănîndu-şi privirile, departe, pe fereastră. E frumos să vezi cîmpul... Mergeţi departe ?" îl întrebă întorcîndu-se spre el. „La nişte prieteni, la vie", răspunse vag Biriş. Omul începuse să-l privească lung, curios, aproape tulburat, silindu-se totuşi să zîmbească. „La vie.... repetă Biriş intimidîndu-se. Trebuie să fie-frumos acum... Sper să se menţină timpul frumos..." Omul îşi zvîrlise pe furiş ochii în jurul lui. Se plecă spre Biriş şi-i făcu semn să se apropie ca şi cum ar fi vrut să-i arate ceva pe cîmp. „Aranjaţi-vă cravata, îi şopti el repede, prefăcîndu-se că-i arată ceva, cu degetul, departe, pe cîmp. Vi se văd bancnotele..." Biriş îl privi speriat şi-şi duse mîna la cravată. Omul surise lung, cu înţeles, apoi îi făcu cu ochiul.

La Arad coborî şi rămase o jumătate de oră în restaurantul gării, încercînd să prindă din nou puteri. De ce dracu' mi-e frică ? îşi repeta el necontenit, privindu-şi mîinile cum îi tremură. Ştiam de mult că sînt laş, dar nu bănuiam că sînt chiar în halul ăsta. Mă bucuram că sînt tuberculos şi că nu voi fi trimis pe front, în Rusia. Eram laş, dar asta măcar avea un sens. Dar acum de ce dracu' mi-e frică ? Mă sui într-o birjă şi mă duc în Aleea Alexandru. Asta-i tot. Asta-i toată aventura mea... Poate ar fi mai prudent să mă duc pe jos. îşi spuse. Dar se simţea sleit de cele douăzeci şi două de ore de tren, de a doua noapte nedormită, şi nu îndrăzni. Bău cîteva ceaiuri, uitîndu-se mereu ***la.*** ceas. Cînd văzu că e opt şi jumătate plăti, îşi luă valiza, şi ieşi. Aleea Alexandru era destul de departe de gară. Birja înainta încet, somnoroasă. După vreo jumătate de ceas se opri în faţa unei case modeste, cu aer provincial. Doamne ajută !, îşi spuse Biriş apucînd cordonul soneriei. Curînd ieşi un bărbat care-şi freca mereu ochii, parcă l-ar fi supărat lumina tare a dimineţii. „Sînt reprezentantul Industriei Casnice", începu Biriş,. bîlbîindu-se. In clipa următoare îşi aminti că ar fi trebuit să înceapă altfel : Caut pe doctorul Vlad... Dar nu mai avu timp să se corecteze. „Poftiţi înăuntru", îi spuse omul, continuînd să-şi frece ochii. Intră într-un antret obscur, în care zări un cuier cu oglindă. Cîteva pălării erau atîrnate şi, într-un colţ, un macferlan. Biriş îşi lăsă valiza, dar omul o ridică repede şi, cu ea în mînă, îl conduse într-altă cameră. O traversară amîndoi fără să scoată un cuvînt şi omul, schimbînd valiza în cealaltă mînă, ciocăni sfios la o uşă. Auzi răspunsul şi, deschizînd larg uşa, îl lăsă pe Biriş să treacă înainte. Era o cameră mare, un fel de salon, cu ferestrele către grădină. Biriş făcu cîţiva paşi. şi simţi deodată un mare gol în dreptul inimii. Zîmbind. cu mîna întinsă, se îndrepta spre el Mihai Duma. „Ai chelit, Biriş ! îi spuse. Ai îmbătrînit teribil de cînd nu ne-am mai văzut !... Stai. jos, îl îndemnă arătîndu-i un fotoliu. Trebuie să fii obosit..." Cu un efort, Biriş se întoarse şi fugi spre uşă. Dar abia o deschise, că se simţi cuprins de două braţe puternice. Un alt bărbat, răsărit pe neaşteptate, începu să-i caute buzunarele, să vadă dacă-i înarmat. Biriş se zmuci brusc, gata să scape, şi celalt îi repezi un pumn în obraz. Simţi cum îl năpădeşte deodată sîngele pe nări. în acea clipă auzi şi glasul lui Duma, din salon. Se simţi prins de amîndouă braţele, zgîlţîit şi tras. „Să nu mă bateţi, se rugă el încercînd să nu înghită sîngele care i se adunase pe buze. Să nu mă bateţi, că spun tot !..."

Neaşteptat de politicos, agentul îi deschise uşa şi se dădu în lături, lăsîndu-l să treacă. Duma se ridică de la birou şi se îndreptă spre el, zîmbindu-i cordial, cu mîna întinsă. „Sper că ai călătorit destul de bine, îi spuse. Ia loc, te rog. Şeful meu, d-l Protopopescu, vrea să te

cunoască..." Un bărbat înalt, mas&r, cu părui cărunt, seV apropi'e de Biriş şi-i strînse mîna cu căldură. „îmi pare • foarte bine, îi spuse. Duma mi-a vorbit în termeni elbgibşi' de d-ta. Mă bucur să te cunosc... Ia loc, te rog." Amîndoi îl întovărăşiră pînă în faţa fotoliului, invitîndu-1 insistent' să se aşeze. D-1 Protopopescu scoase repede tabachera de* argint şi i-o întinse. „O ţigară ?" îl întrebă zîmbindu4< cu' o excesivă simpatie. „Bucuros", răspunse Biriş. Duma aprinsese deja chibritul şi se apropiase de el, aşteptîndl Dar Biriş nu izbutise să scoată ţigara din tabacheră ;; degetele îi tremurau atît de tare încît, după cîteva clipe, îi fu ruşine şi Ie retrase, încercînd să le ascundă. Duma- îşi' stinse chibritul. D-1 Protopopescu alese o ţigară- din tabacheră şi i-o întinse cu acelaşi zîmbet cordial. Biriş o apucă repede, cu o mînă care continua să tremure parcă zmucită din umăr, şi o duse avid la gură. în aceeaşi clipă' Duma aprinsese un nou chibrit şi se plecă spre el. „Mulţumesc, făcu Biriş după ce trase primul fum. Nu ştiu- ce am de-mi tremură degetele... Emoţia", adăugă el încercînd' să zîmbească. „Oboseala drumului", spuse d-1 Protopopescu aşezîndu-se în fotoliul de alături. „Mi-a părut rău că n-am putut călători împreună, spuse Duma întorcîndu-se la birou. A trebuit să mă opresc la Braşov. Dar sper că» ai avut tot ce-ţi trebuie. Ţi-am rezervat un compartiment' de clasa I-a. Şi sper că vi s-au servit toate mesele de la> vagon restaurant. în ceea ce priveşte Iordan, nu mă' îndoiesc că v-aţi înţeles foarte bine." „Are toate calităţile, spuse Biriş zîmbind. Dar are un mare cusur : nu e fuma-; tor..." Duma se încruntă, ca şi cum i s-ar fi comunicat *o* veste extrem de neplăcută. De la Arad, n-am mai fuma* o singură ţigară, continuă Biriş. Mi-a fost imposibil să-1 corup..." „Ar trebui să-i atragi atenţia,. se adresă d-1 Protopopescu lui Duma, Să aibă întotdeauna ţigări" Idsfl el.. în orice caz, te rog să primeşti toate scuzele noastre adăugă întorcîndu-se către Biriş. Deocamdată, fă-mi plă* cerea şi acceptă ţigările mele..." „Mulţumesc, sînteţi foartfc^ gentil", apuse Biriş. Duma deschise un dosar şi începu să-4 răsfoiască, distrat. „Ia spume, începu el deodată, fără să-şi ridice ochii din hârtii. Ce căutai la Paris ?" „Duceam un mesagiu, răspunse Biriş zîmbind. Un mesagiu din labirint..." Duma ridică ochii şi-1 privi distant, aproape fără expresie. „Asta e o formulă de-a noastră, continuă Biriş„ o formulă cifrată inventata de noi, de Ştefan şi de mine. E un fel de-a vorbi cînd ne referim la sibuaţii-limită din care, aparent, nu mai există ieşire..." „Fii rnai explicit„ îl întrerupse Duma. Te-am întrebat ce căutai la Paris...'" „Ştii, pe rnine mă interesează foarte mult existenţialismul. După cum aţi auzit, la Paris e setam la modă existenţialismul. Jean-Paul Sartre şi ceilalţi. Voiam să-i întâlnesc, să stau de vorbă cu ei, să le explic cam ce înseamnă, în partea asta a Europei, să fii «en situation» şi să ţi se pună «le probleme du choix». Voiam să le prezint o serie de «situaţii existenţiale»... Pe mine mă pasionează filosofia, adăugă încercînd să rîdă. Pînă mai acum un an am fost profesor de filosofie. Dar acum sînt un filosof privat, cum spunea Kierkegaard. De aceea mă atrage atît de mult existenţialismul..."

„Cînd te-ai întîlnit ultima oară cu Viziru ?" îl întrebă d-1 Protopopescu. Biriş întoarse speriat capul ; aproape că nu-i recunoscuse glasul. Era o voce străină, aspră, ameninţătoare. „Cîteva zile înainte de plecarea lui la Praga, spuse reîncepînd să tremure. „Nu-mi aduc aminte data precisă ; pe la 10—12 august..." „Ce ţi-a spus ?" întrebă Duma. Biriş îl privi o singură clipă, apoi trase adine din ţigară şi înghiţi tot fumul, sperând să-1 apuce accesul de tuse. Dar. ca niciodată, îşi simţea coşul pieptului şi gîtlejjul perfect uscate, lemnoase, parcă ar fi fost nişte organe străine pe care le-ar fi încercat şi care nu prea i se potriveau, dar pe care le putea totuşi suporta fără să-1 irite, fără să-1 facă să tuşească. „Nu-ţi fie frică, adăugă Duma plecîndu-şi din nou .ochii Ln dosar. Nu-ţi f-aceBO.

să-i păstrez, căci într-o zi voi avea nevoie. Apoi, cîteva zile înainte de a pleca la Praga, mi-a spus că el nu se va mai întoarce şi m-a întrebat ce am de gînd să fac eu, dacă nu vreau să plec şi eu la Paris. I-am răspuns că aş pleca bucuros, pentru că nu mai am nimic de făcut în ţară ; cît timp eram profesor, mă simţeam legat de ceva, existenţa mea socială avea un sens. Acum, dacă pleca şi el, eram condamnat să mor de foame ; adică, mai precis, de tuberculoză, căci, după cum ştiţi, tuberculoza e o boală capitalistă : ca să scapi de ea, trebuie să te supra-alimentezi. Viziru părea foarte mulţumit că eram hotărît să plec. Mi-a spus că, în principiu, trecerea frontierei era deja aranjată, că un grup întreg va trece în cursul toamnei, şi că va trebui să fiu gata de plecare începînd din octombrie. Se opri, ca să mai tragă odată din ţigară. Duma îşi oprise în treacăt privirile asupra lui Protopopcscu, apoi începu să-şi mişte încet degetele pe dosar. „Cine mai era în'grup ?" întrebă el. „Nu ştiu. Nu mi-a spus nici un alt nume. Mi-a spus doar să fiu gata de plecare şi, cel mai tîrziu o săptămîna după primirea cărţii poştale, s-ă mă prezint în Aleea Alexandru din Arad şi să întreb de; doctorul Vlad. Asta era tot..." „Ce fel de carte poştală?] întrebă d-1 Protopopescu. Ce scria acolo ? Cine semna ?*;

„Semnătura n-avea nici o importanţă, dar textul erai cam aşa : «Ne pregătim' de culesul viilor şi te aşteptăm cu ' plăcere». Apoi, mai erau cîteva fraze oarecare despre] timp.

„De ce spui că semnătura n-avea importanţă ? îl întrerupse d-1 Protopopescu. Cine semna ?•'

„Vă dau cuvîntul meu de onoare că era o semnăturii indescifrabilă. Putea fi Popeanu, Popescu, Topescu, Ic nescu... N-am putut descifra." „Nu era cumva Panteli-f mon ?" întrebă Duma zîmbind, fixîndu-şi privirile îi ochii lui. Biriş păli. In acea clipă simţi din nou că încet să tremure şi trase cu sete din ţigare. „Nu, nu era", *ro*

el tîrziu cu o voce gîtuită. „Atunci, de unde ştii de Pantelimon ? continuă Duma. Ce ştii despre el ?" „Nu ştiu nimic. Viziru îmi -spusese că de trecerea acestui grup se ocupă unul Pantelimon. Atît.' „Cum arată acest Pantelimon ? reluă Duma. Unde te întîlneaL cu el ?" „Nu m-am întîlnit niciodată. Credeam că-1 voi întilni la Arad..." „Adu-ţi bine aminte, stărui Duma continuînd să zîmbească. E în interesul d-tale. " ,,Vă dau cuvîntul meu de onoare", începu Biriş.

„Bine, poate îţi aduci aminte mai tîrziu, interveni d-1 Protopopescu. Deocamdată, spune-ne ce mesagiu trebuia să duci la Paris. Vorbeai adineauri de un mesagiu din labirint. La ce se referea acest mesagiu ?" Biriş întoarse capul şi-1 privi lung. parcă ar fi încercat să ghicească dacă d-1 Protopopescu glumea sau vorbea serios.

„V-am spus că era doar o formula de-a noastră. Mă trimisese odată Ştefan cu un mesagiu către Ileana. ît spunea că se simţise pierdut ca într-un labirint, dar că. totuşi, nu se lăsase doborît de descurajare şi pînă la urmă descoperise că se poate ieşi din labirint, Dar nu sînt sigur că acesta era exact conţinutul mesagiului către Ileana, pentru că eram bolnav în ziua aceea, cînd îmi povestea el toate lucrurile acestea ; tocmai avusesem o / hemoragie..."

„Cînd s-a petrecut asta ?" întrebă Duma.

„Oh, de mult, exclamă Biriş zîmbind. înainte de potop înainte de război. Prin 1938, 1939 ; nu mai mi-aduc nici eu aminte... Acesta era mesagiul din labirint", adăugă văzînd că ceilalţi doi îl privesc intens, aşteptînd sa continue. D-1 Protopopescu clătină încet din cap şi-şi plescâî de mai multe ori limba, ca şi cum ar fi vrut să scape de un gust amar pe care l-ar fi descoperit deodată în gura.. „Să-ţi spunem noi ce înseamnă mesagiul din labirint, începu el. Grupul de la Paris pretinde că în munţii Carpaţi s-ar fi organizat o rezistenţă armată, pe care

guvernul nu o va putea niciodată anihila... Nu o va putea anihila, continuă el după o pauza, pentru că locurile unde se ascund partizanii ar fi tot atît de greu de cucerit ca un labirint... Iar mesagiul pe care-l aşteaptă prin d-ta : trebuia să le dea amănunte precise asupra acestei rezistenţe armate din munţi..." Biriş începu să rîdă. „E , absurd ! exclamă el ridicînd din umeri. Vă dau cuvîntul meu de onoare că nu este nimic altceva decît o expresie pe care o cunoaştem numai noi doi. Era mesagiul pe care-l adresa Ştefan, prin mine, Ilenei. Dar asta se întîmplă de mult, înainte de război. Probabil că nici Viziru nu-şi mai aduce aminte ce-i spusese atunci, prii) 1938-1939..." ,,Să-ţi amintim noi ce conţinut trebuia să aibă mesagiul, reluă d-l Protopopescu. Era în legătură cu rezistenţa organizată de Pantelimon..." „E absurd, repetă Biriş după ce trase cu sete din ţigară. Habar n-am cine e Pantelimon ! Iar în ceea ce priveşte rezistenţa armată, atît eu cît şi Viziru eram de acord că ar fi cea mai mare prostie să se organizeze aşa ceva. Dacă aş fi vrut să ajung la Paris, aş fi vrut mai ales ca să pot spune tot ce cred eu despre rezistenţă şi celelalte..." „Cam ce voiai să spui ?" întrebă Duma reîncepînd să se joace cu degetele pe dosar. „Ce cred că ştiţi şi d-stră. Că ar fi cea mai mare prostie. Că nu e numai absurd, dar de-a dreptul criminal să îndemni oamenii la rezistenţă armată. Dimpotrivă, grupul de la Paris ar fi trebuit să explice occidentalilor că au pierdut definitiv această parte a Europei şi că au pierdut-o exclusiv datorită politicii lor. Nu sovieticii au ocupat Europa pînă la Stettin şi Adriatică ; Aliaţii i-au invitat să se instaleze în această jumătate a Europei. La Teheran, preşedintele Roosevelt nu ne-a întrebat nici pe noi, nici pe cehi sau polonezi, dacă ne place să fim ocupaţi şi educaţi de sovietici. A făcut-o din propria lui iniţiativă, fără să întrebe pe nimeni. Cu ce drept ne îndeamnă acum americanii la rezistenţă ? Ei ne-au oferit plocon Rusiei. Foarte bine. Să tragă aeum concluziile : au pierdut peste o sută de miliojme de europeni care, mîine, vor lupta împotriva lor şi vor lupta bine. Grupul de la Paris ar fi trebuit să explice asta occidentalilor. Şi ar trebui să le mai spună şi altceva : să le spună că de-abia de acum înainte va fi cu adevărat frumos, căci în curînd va veni şi rîndul lor. Să nu-i lase să spere că vor scăpa, că vor putea continua să trăiască în tihnă şi capitalism numai pentru că au sacrificat o sută de milioane de europeni. Să le amintească mereu că în curînd va veni şi rîndul lor."

,.E foarte interesant, îl întrerupse d-l Protopopescu. Şi ce spunea Viziru ?" „Era de perfect acord cu mine." „Atunci de ce-a fugit cu documentele ? îl întrerupse Duma. Pentru că sîntem prieteni, pot să-ţi spun că erau acte privitoare la datoriile de război şi la acordurile economice cu sovietele. Ţi se pare că nu sînt destul de importante ?" Biriş înălţă din umeri. „Să lăsăm asta, interveni din nou d-l Protopopescu. Ce legături ai la Paris ? Pe cine cunoşti ?" ..în afară de Viziru şi Conu Mişu, nu cunosc pe nimeni.

D-l Protopopescu îşi opri o clipă privirile în ochii lui Duma. apoi zîmbi. „Weissmann cunoaşte foarte multă lume, spuse. Ar putea fi interesant..." Se ridică din fotoliu şi-i întinse grăbit mîna.

..îţi dăm timp să te mai gîndeşti, spuse. Poate îţi aminteşti de mesagiul lui Pantelimon. Atunci te trimitem la Paris cu Wagons-lits. Te trimitem ca pe Viziru," adăugă zîmbind.

De obicei îl chemau la interogatoriu pe la trei dimineaţa. Agentul se pleca asupra lui şi-l scutura de umăr. „Poftiţi sus," îi spunea. îl găsea întotdeauna pe Duma aşezat la birou, cu un dosar deschis în faţa lui. Nu se mai ridica să-l întîmpine şi să-i strîngă mîna. Aproape că nu-l privea. Biriş rărnînea în faţa biroului, în picioare,

încercînd să ghicească prima întrebare. Oare va fi : Cînd l-ai văzut ultima dată pe Weissmann ? Sau : Ce ți-a spus Viziru înainte de plecarea la Praga ? De obicei, Duma începea cu una din aceste întrebări, ca să ajungă apoi la întîlnirile cu Pantelimon şi la conținutul mesajului pe care trebuia să-1 transmită. La răstimpuri îl întrerupea ca să-i citească pasagii din declarațiile precedente, pe care le răsfoia necontenit în timp ce-l asculta. Cînd vedea că tăcerea se prelungeşte, ridica încet capul din dosar. ,,Spune, spune înainte, că te ascult..." De la al doilea interogatoriu, Biriş învățase cum trebuie să povestească. Povestea îndeosebi ce-ar fi avut de gînd să facă la Paris. I se părea că era singurul lucru care-l interesa pe Duma. Ascultîndu-l vorbindu-i despre Saint Germain des Pres şi cafeneaua Deux Magots, Duma înceta să răsfoiască si, ridicînd încet ochii din hîrtii, parcă se trezea.

..Cunoşti bine Parisul ?" l-a întrebat odată. „Numai din renume şi literatură. N-am fost niciodată la Paris." „Eu am fost. E foarte frumos..."

In picioare, în fața biroului, trecîndu-şi la răstimpuri palma pe creştetul capului, Biriş povestea. „Mi-ar fi plăcut să mă duc la Deux Magots pe la apusul soarelui, cînd am auzit că se adună existențialiştii. Mi-ar fi plăcut să intru cu ei în vorbă numai aşa, ca să le stric cheful. De ce nu poftiți pe la noi. pe după cortină, să vedeți cum se pune «le probleme du choix» şi ce se mai întîmplă cu -le probleme de la liberte», le-aş fi spus. De ce nu veniți pe la noi să faceți cunoştință cu adevăratul «moment istoric • .?... Mi-ar fi plăcut să stau de vorbă cu ei şi la urmă să le string mîna cu căldură şi să le spun : Cînd veți fi în vagonul de vite, cu direcția cîmpurile de muncă progresiste, sau în fața plutonului de execuție, să vă amintiți ce va spuneam astă seară..." „Biriş, îl întrerupea Duma înerunîindu-şi sprîncenele. D-ta eşti nebun !..." „Nu, spunea Biriş zîmbind, nu sin!. Pentru că nu aş fi avut curajul să le spun asta. Sînt prea laş. îți spun asta doar d-tale, pentru că suntem prieteni. La Paris m-aş fi mulțumit să discut filosofie. Obsesia mea este filosofia. Şi acum îmi dau seama de ce : pentru că sînt laş, mi-e frică de viață. Nu numai de viață : mi-e frică de tot. Ai văzut cum tremuram cînd m-ați adus pentru prima dată la anchetă. Tremuram de frică. Groaza mea e că o să mă bateți, o să mă torturați..." „Nu-ți fie frică, îl întrerupse Duma. N-o să-ți facem nimic. Şi dacă vrei, te trimitem la Paris. Dar să fii cinstit cu noi, să ne spui tot ce ştii..." „Dacă nu-i faceți nimic Coanei Viorica şi mă asigurați că nu mă bateți şi-mi dați țigări, vă spun tot... Dar acum, lasă-mă să-ți vorbesc de Paris. Am văzut o fotografie din Saint Germain des Pres. Mi-ar fi plăcut să mă plimb serile şi să întîlnesc existențialişti..." Vorbea aşa mult timp, pînă îl întrerupea Duma. Vorbea despre Paris, despre tot ce i-ar fi plăcut să facă acolo, despre discuțiile cu filosofii, oprindu-se doar ca să ceară țigări, fumîndu-le cu sete, îneeîndu-se, tuşind, cerînd voie să se aşeze pe scaun — pînă ce descoperea că stenografa îl privea pe jumătate adormită, cu mîinile pe genunchi şi blocul închis în fața ei ; şi atunci se întorcea spre Duma şi-l întreba, dezamăgit : „Va să zică nu vă mai interesează ce spun ? Nu mai înregistrați comentariile mele ?..." Duma clătina încet din cap, imitîndu-l, fără să vrea, pe d-l Protopopescu. „Ne leagă o veche prietenie şi vreau să te scap, spunea el după o pauză. De o jumătate de ceas vorbeşti prostii. A zecea parte din ce-ai spus pînă acum ar fi deajuns ca să te condamne pe viață..." „Dar lasă-mi timp să mă contrazic, îl întrerupea Biriş, redevenind dintr-odată nervos. Ți-am spus că sînt laş, că n-am curajul de a-mi apăra pînă la urmă punctul meu de vedere. Eu sînt profesor de filosofie. Pot schimba punctele de vedere, le pot schimba de la o clipă la alta..." „Poate mîine ai să fii inspirat, spunea Duma apăsînd pe buton ca să cheme agentul.

încearcă ş'ı aminteşte-ţi de Pantelimon. Şi mai aminteşte-ţi un lucru : că nici răbdarea noastră nu e fără sfîrşit..."

într-o noapte se trezi cu Bursuc lîngă el. Era îmbrăcat civil si se aşezase pe un scaun la capătul patului. ,.Ce mi-aţi făcut ? izbucni Bursuc. în ce m-aţi băgat ?" Biriş se frecă la ochi, apoi îşi roti privirile în jurul camerei. Erau singuri. ..Unde e dactilografa, întrebă el. Vreau să fac declaraţii importante..." ,,Am venit să te scap, îl întrerupse Bursuc aprinzîndu-şi o ţigară. Sîntem numai noi doi. Nu uita că sînt călugăr şi am puterea Sfîntului Duh asupra mea. Am venit să te întăresc sufleteşte..." îi întinse pachetul cu ţigări. Biriş îşi alese una, începu s-o răsucească între degete, apoi o apropie de nări şi o mirosi. .Curios, spuse. Parcă n-aş mai avea poftă să fumez. Cît e ceasul ?" întrebă el după o pauză. „Aproape două. Mi-a spus Duma că pot rămîne cît vreau. în noaptea asta n-au să te ia la interogatoriu. Au să se mulţumească cu ce le-oi spune eu. Am venit să te scap... Eşti un mare naiv, adăugă zîmbind. Ce te-ai apucat să le faci teorii politice despre rezistenţă şi occident şi comunism şi toate prostiile alea ? Pe ei. îi interesează un singur lucru : să le spui ce ştii despre Viziru şi Pantelimon. Spune-le, nene ! Că dacă nu le spui tu. o să le spună alţii, şi ei tot au să afle. Au pus mîna pc toată reţeaua de la Arad. Ştiu mai mult decît bănuieşti tu..." „Cît spuneai că o ceasul ?" îl întrerupse Biris. „Două", făcu Bursuc ridicîndu-se brusc de pe scaun. „E curios. Parcă nu-mi clau seama de timp ; parcă n-ar mai trece timpul..." „Biriş, spuse Bursuc începînd să se plimbe prin cameră, eu am venit să te scap. Ăştia ştiu tot despre Viziru şi Pantelimon. Să nu crezi că trădezi pe cineva dacă spui şi tu ce ştii. După asta, îţi dau drumul şi te trimit cu Wagons-lits la Paris..." „La existenţialişti, îl întrerupse Biriş învîrtindu-şi din nou ţigara şi apropiind-o de nări. Are să fie frumos. îmi povestea Viziru de un hotel în Sainţ Gerrnain des Pres. O să discutăm filosofic..." „Ăştia vor doar să te pună la încercare, continuă Bursuc, să vadă dacă eşti om de încredere .şi de euvînt. Apoi te trimit la Paris. O să-ţi spună să lucrezi pentru ci. Spune-le că ai să lucrezi. Ce te costă 7 Spune-le tot ce-ţi cer ci. Odată ajun;, la Paris, faci ce vrei..." „Dar Coana Viorica rămîne aici, făcu Biriş tulburîndu-se -deodată. Ostatocă în mîna lor... A aflat ceva '?" „Nu, nu i-au spus nimic. Dar să ştii că au făcut descindere, ţi-au cotrobăit printre hîriii..." Biriş tăcu cîtva timp, visător. „Bursuc, vorbi el deodată, eu sînt un om pierdut. Eu nu merit să mai trăiesc. N-am nici un fel do demnitate. Sînt un laş. De frică, am spus tot ce-am ştiut. Le-am spus de Ileana .şi Ştefan chiar înainte do a mă ameninţa ci. Le-am spus tot ce ştiam, s.perînd că-mi vor da drumul. Sînt un laş." „Ai fost imprudent, continuă Bursuc. Ai făcut declaraţii politice contra guvernului." „E adevărat. Am greşit. Simţeam prea multă ură în mine ; ura omului slab. Am vorbit cu ură împotriva occidentalilor, pentru că ne-au abandonat. A fost o greşeală. Ar fi trebuit să-mi dau silinţa să-i înţeleg şi pe ci. Toţi ar fi făcut la fel. Cînd e vorba să te salvezi pe tine, nu te mai gîndeşti la altul ; îl sacrifici pur şi simplu. Aşa a fost de cînd lumea. îmi pare rău, acum, de tot ce-am spus..." „Ai spus o sumă de prostii. îl întrerupse Bursuc. Te orbea ura." „...Dacă aş ajunge acum la Paris, continuă Biriş, aş vrea să le spun altceva. Aş vrea să le aduc un fel de mesagiu de dragoste şi de despărţire. Ceva cam în felul acesta : ***Ave, Occidens,*** noi, cei de dincolo de Cortină, noi, ***morituri te salutant*** Cum ai putea spune aşa în latineşte : «noi, coi de dincolo de Cortină». Tu ai făcut teologia, ştii mai bine ca mine latineşte. ***Salve Occidens, morituri te salutam !*** Ar fi fost frumos să ajung la Paris şi să le spun asta. Să .ştie si ei că, deşi ne-au condamnat la moarte, noi, ăştia de pe aici, proştii şi săracii, noi tot îi iubim şi îi venerăm. Căci acolo e Occidentul. Acolo apune soarele. Acolo c adevăratul crepuscul şi e mai frumos

ca pe la noi. Numai acolo, în Apus, lumea îşi dă seama că moare. De aceea, în Apus, oamenii iubesc Istoria ; pentru că ea le aminteşte necontenit că oamenii sînt muritori, că civilizaţiile sînt muritoare. Noi, cei de pe aici, nu prea avem motive să iubim Istoria. De ce-am iubi-o ? Zece secole, Istoria a însemnat pentru noi năvăliri barbare, alte cinci secole a însemnat teroarea turcească şi acum, pentru nu ştiu cîte alte secole, Istoria va însemna Rusia Sovietică... „Biriş, îi strigă Bursuc, începi să aiurezi. Şi eu îţi vreau binele. Eu vreau să te scap."

„Cum se spune pe latineşte «noi, cei de dincolo de Cortina de fier» ? ***Qui incolunt... post parieiem ferreum ?..."*** „Nu ştiu cum se spune ! răspunse mîniat Bursuc. Eu am venit aici ca să vorbesc serios cu tine..." ..Mi-ar fi plăcut, totuşi, să le transmit un mesagiu în latineşte, - continuă Biriş visător. Occidentalii sînt oameni culţi. La Paris, la Oxford şi la Cambridge, se vorbeşte încă latineşte. ***Ave Occidens,*** noi orientalii, ***morituri te salutant Nos qui habitant intra saepta jerrea...*** sau : qui ***habitant intra eancellos ferreos... morituri te salutant***Ar fi fost frumos*..." „Ai fost un prost, îl întrerupse Bursuc. Te-ai băgat în chestia asta din prostie. Dacă voiai să fugi, de ce nu mi-ai spus ? Te-ai luat după Viziru..." .....Toate acestea din cauză că mi-a fost frică şi am fost laş, continuă Biriş. Mi-e frică şi acum. Mi-e frică să nu mă bată..." Bursuc se aşeză pe scaun şi oftă. „Mi-au făgăduit că n-au să-ţi facă nimic dacă le aduc declaraţia ta cu Pantelimon. Haide s-o facem împreună. Cum zici că arată individul ?..'" Biriş închisese ochii şi Bursuc aşteptă cîtva timp, crezînd că încearcă să-şi amintească. Dar, văzînd că tăcerea ***t;c*** prelungeşte, întinse mîna şi-1 scutură." „Ce, ai adormit ?" îl întrebă enervat. Biriş îl privi lung, şi-şi trecu mîna peste ochi.

„Cit e ceasul ? întrebă în şoaptă. E curios că nu-mi mai dau deloc seama de timp. Cred că sînt foarte obosit..."

„Bine, făcu Bursuc ridieîndu-se brusc de pe scaun. Să nu spui că n-am încercat să te scap. Eu mă spăl pe mîini. Tu faci ce vrei. Dacă vrei să devii martir al rezistenţei, n-ai decît. Dar dacă ne vom mai întîlni vreodată, să nu te plîngi..." „Unde crezi că ne-am mai putea întîlni ? întrebă zîmbind Biriş. Tu crezi că Raiul există ? Mi-ar place să ne reîntîlnim la umbra unui crin, în Paradis... Păcat că »nu există," adăugă întristat. „Spune-le, omule, cine e Pantelimon," strigă exasperat Bursuc. „Vorbeai adineauri de martiri, continuă Biriş. Mi-ar fi plăcut să pot fi şi eu martir. Nu de altceva, ci aşa, ca să protestez împotriva destinului. Mi-ar fi plăcut să pot avea credinţa martirilor creştini. Să fiu un Sfînt Sebastian. Dar sînt prea laş. Numai ideea suferinţei fizice mă înspăimîntă. Am auzit că te bat la tălpi. Cînd mă gîndesc, încep să tremur... Dacă aş avea credinţă, m-aş ruga. Poate că rugăciunea te ajută să suporţi durerea fizică. Tu nu mă poţi întări cu ceva ? Nu-mi poţi da vreo rugăciune ca să nu-mi fie frică ?... îţi jur că dacă nu mi-ar fi frică aş spune tot ce gîndesc. oricui şi în orice împrejurare. Dar aşa cum sînt, laş, mă contrazic mereu. Dă-mi tu o rugăciune care să mă întărească..." „Nu folosesc la nimic rugăciunile dacă n-ai credinţă, făcu Bursuc cu amărăciune. Trebuie să ai mare credinţă şi atunci te întăreşte Dumnezeu. Dar tu nu ai nevoie de asta. Tu spune doar cine e Pantelimon şi scapi. Spune cum îl cheamă, pe numele lui adevărat. „Pantelimon ! exclamă Biriş zîmbind. Numele său e legiune !..." Bursuc îl privi lung, apoi se îndreptă spre uşă. „Bine, îi mai spuse. Eu mi-am făcut datoria şi acum mă spăl pe mîini. Fiecare cu păcatul lui..."

într-una din nopţile următoare avu acest vis : i se părea că se află pe un vapor, într-o noapte de Paşti, şi că ţine în mînă o luminare aprinsă. I se părea că flacăra creşte şi se înalţă tot mai sus, ca un fir subţire de lumină, şi ridică ochii s-o urmărească ; flacăra se înălţa pînă la

cer şi-1 străpungea. îşi dădu capul pe spate ca să poată privi mai bine. Sus de tot, acolo unde lumina atingea cerul, i se păru că zăreşte o figură strălucitoare. Fără îndoială că e Dumnezeu sau Isus-Christos, îşi spuse — şi se trezi emoţionat, cu o neînţeleasă fericire în suflet, Cineva îi ştergea faţa cu o cîrpă udă. în clipa următoare înţelese : am avut hemoragie în somn ! Cîrpa era roşie şi începu să simtă gustul de sînge în gură. Dar nu simţea nevoia, să scuipe. ..Ce zici, doctore ? auzi glasul lui Duma. Cum explici ?..." „Depinde ce i-aţi făcut, vorbi cineva din spatele lui, pe care Biriş nu-1 vedea. Depinde dacă a fost la cald sau la fierbinte..." ,.N-a fost nici măcar la căldicel, domnu' doctor, auzi o altă voce care parcă venea direct din perete. Doar ce l-am întins, c-a şi început să sângereze..."

„Exagerezi, spuse doctorul. Probabil că i-ai dat totuşi cîteva palme zdravene şi l-ai ameţit..."

„Numai la tălpi, domnu' doctor. Pe copiii mei că nu l-am atins decît la tălpi şi a şi început să sîngereze..."

„A strigat ? întrebă Duma. A spus ceva ?"

..N-a zis nici pîs, d-le inspector. După ce l-am atins de două ori m-am uitat la el să văd ce face. închisese ochii şi parcă zîmbea. Dar era moale..." „Leşinase, vorbi doctorul. Atunci probabil că n-o mai duce mult... De altfel, i-am văzut radiografiile. Are nişte caverne cît pumnul." „Asta nu înseamnă nimic, îl întrerupse Duma. Au mai trecut tuberculoşi pe-aici şi nu leşinau. Unii păreau chiar mai rezistenţi decît cei zdraveni, sănătoşi... în cît timp îşi face efectul injecţia ?" întrebă coborînd glasul. „Ar fi trebuit să-şi facă deja efectul... Dar dacă vreţi să fiţi sigur că nu moare, ar fi bine să-1 lăsaţi în noaptea asta. încercaţi din nou mîine." „Imposibil, Sunt dispoziţii speciale. Mai i'ă-i o injecţie, să reziste, şi după aceea încercăm sistemul alternativ..." Biriş îl văzu apropiindu-se cu siringa şi zîmbi. „Cum te simţi ?" îl întrebă doctorul încercînd să-i frece braţul cu 6 vată îmbibată în alcool. ..Mulţumesc, bine.' Apoi aşteptă să simtă împunsătura acului. Dar doctorul îşi golise deja siringa, smulsese acul printr-o zmucitură şi acum freca din nou locul cu vata înmuiată în alcool. Biriş îl privea uluit. Cînd Dumnezeu rai-a făcut injecţia ? se întrebă. Adineauri era cu siringa in mînă..." „Cum te simţi ?" îl întrebă Duma apropiindu-se de pat. „Mulţumesc, mă simt foarte bine. Mi-e puţin frig la picioare..." „Trebuie să-1 încalţi, se adresă doctorul cuiva de lîngă perete. Aşteptaţi un sfert de ceas şi pe urmă începeţi..." Duma îi puse mîna pe frunte. Biriş simţi o căldură stranie pătrunzîndu-i în tot corpul, o căldură înmuiată in simpatie, care-1 făcu aproape să lăcrămeze. ,,N-o să mă bateţi ?" întrebă el zîmbind.

„Ţi-am spus că ne leagă o veche prietenie..." „Să nu mă bateţi, că spun tot ce ştiu, îl întrerupse Biriş. Ara fost prieteni. Nu înţeleg de ce nu vrei să mă crezi..." Duma îl privi lung, încercînd să zimbească. „Biriş, vorbi el tîrziu, am primit dispoziţii speciale. Ar fi mai bine să ne spui conţinutul mesagiului. Ştim că ai avut legături cu Pantelimon. Au deciarat-o atîţia martori..." Biriş oftă, deznădăjduit. „Dacă nu mă bateţi, vă spun tot ce vreţi voi. Dar nu-i cunosc pe Pantelimon. Dacă vreţi, vă descriu un «m aşa, la întîmplare, şi voi spune că e Pantelimon şi semnez declaraţia. Dar îţi jur că nu-! cunosc..." Duma se retrase încet, fără să mai adauge ceva. Biriş încercă să se ridice, dar abia atunci îşi dădu seama că e legat de pat cu curele. „Să nu mă bateţi !" strigă el cu o voce neaşteptat de ascuţită. Apoi aşteptă. Auzi cîţiva paşi depărtîndu-se şi auzi uşa care se închidea. Atunci văzu pleeîndu-se de-a asupra lui o figură care i se părea cunoscută, un bărbat zdravăn, oacheş, cu o mustaţă groasă, neagră, care aproape ii acoperea buza de sus.

,,Spuneţi, domnule profesor, spuneţi ceva !.,. îl rugă el. Că am ordin să vă aplic alternativa..." „Care alterna-

tivă ?" întrebă Biriş. „Am copii, stărui celalt. Spuneţi ceva ! Dacă ştiţi, spuneţi ceva. Că v-a rugat şi d-1 inspector, are şi el ordin... Vă rog ca pe Dumnezeu ! Am cinci copii..." Il privea şi-şi ştergea la răstimpuri fruntea cu o batistă colorată. „Care alternativă ?" întrebă din nou Biriş. Omul zîmbi încurcat, apoi îşi frecă amîndouă mîinile de batistă şi o vîrî repede în buzunar. Se plecă spre Biriş şi figura i se înăspri deodată. ..Spune grijania şi Dumnezeii tăi de profesor, şuieră el printre dinţi, spune ceva, că dacă nu ai să mori sub fierul roşu şi o să te am toată viaţa pe suflet !..." „Să nu mă baţi !" strigă speriat Biriş. Exasperat, omul ridică palma — şi în clipa următoare Biriş, regăsi vaporul care înainta în noaptea de Paşti Strângea din nou, cu emoţie, luminarea aprinsă, o strîngea în amîndouă mîinile, ca şi cum i-ar fi fost teamă sâ nu i-o smulgă cineva. In jurul lui, cît putea zări pe puntea vaporului, se aflau oameni îngenunchiaţi, cu luminări aprinse. Biriş aşteptă cîteva clipe să se înalţe flacăra. Da; limba de foc pîlpîia, şovăind, începea să se înalţe, transformîndu-se într-un fir de lumină, apoi se micşora din nou, tremurînd, parcă ameninţînd să se stingă. Vaporul înainta tot mai repede în noapte şi lui Biriş începu să-i fie teamă că firul de lumină nu va mai izbuti să se înalţe pînă în bolta cerului, spărgînd-o. O mare tristeţe îl copleşi deodată şi începu să se roage, privind emoţionat flacăra. Tîrziu, pe neaşteptate, lumina izbucni dintr-odată, şi Biriş îşi dădu fericit capul pe spate ca s-o poată urmări cum se înalţă. O văzu atingînd cerul şi în clipa următoare zări din. nou figura strălucitoare, aurie, care parcă îl aştepta acolo, în spărtura de lumină. E Dumnezeu, îşi spuse, mirîndu-se că mai poate gîndi în beatitudinea fără seamăn în care se cufunda, pierzîndu-se. „Ce i-ai făcut, Bîrsane ? auzi o voce cunoscută. Are în el trei doze de ulei camforat şi trei de stricnina. Cum dracu' a mai putut leşina ?" „Nici nu l-am atins, domnu' doctor", vorbi omul de lingă perete. Va să zică, îl cheamă Bîrsan, se trezi Biriş gîndind. şi zîmbi. Are cinci copii. Şi ca să le poată da ceai cu pîine neagră în fiecare dimineaţă, Bîrsan trebuie să bată la tălpi şi să ardă cu fierul roşu. Dar nu le poate da decît ceai cu pîine neagră... De milă, ochii i se îniâcrămară şi începu să clipească des, ca să-i limpezească. Ar fi vrut să se ridice şi să-1 privească, dar simţea curelele de-a lungul trupului. „Ce-are, doctore ? auzi vocea lui Duma. De ce leşină" ***„Consolamcnium,*** spuse Biriş zîmbind. Ai învăţat la Universitate, nu-ţi mai aduci aminte ? ***Consolamentum...*** Albigensii..." Duma se apropie repede de el şi-1 privi adînc. „Eu n-am făcut filosofia", spuse cu o voce, i se păru lui Biriş, înecată de tristeţe. „întreabă-l pe Bursuc Are să-ţi explice el... E teolog..." „Ai simţit ceva ? ai suferit ?" îl întrebă Duma după o lungă tăcere. „Nu cred că am suferit. Nu-mi aduc aminte..." Duma continua să-1 privească în ochi, aşteptînd parcă să mai adauge ceva. Apoi îi puse mîna pe frunte. „Lăsaţi-1, spuse el tîrziu. Mă duc sus să telefonez..." Biriş asculta paşii doctorului indreptîndu-se spre uşă. „Nu cred c-o mai duce mult, îl auzi şoptind din prag. Ar trebui să-1 vadă un specialist..."

De foarte multe zile nu-1 mai chemaseră la interogatoriu, dar Biriş nu izbutea să-şi amintească precis câte -ale trecuseră. Când se trezea, întreba deodată : „Cît e ceasul ? Nu primea întotdeauna răspuns. Adesea se trezea ingur în cameră, şi atunci îi era frică şi închidea repede ochii ca să regăsească beatitudinea visului. Vaporul înainta în aceeaşi noapte fără început şi fără sfîrşit, dar luminile **se** împuţinaseră şi Biriş nu regăsea întotdeauna luminarea .prinsă în mîinile lui. Odată rămăsese mult timp pe punte, incereînd să înţeleagă ce se întîmplă cu el, cum de a ajuns

f

pe acest vapor şi încotro călătoreşte. începu să se plimbe, dar întunericul era atît de compact, încît foarte curînd renunţă şi rămase pe loc. Auzea doar zgomotul motoarelor şi al valurilor pe care le despica vaporul. I se făcu dor să revadă luminările aprinse şi parcă dorul acesta ar fi fost ele ajuns ca să le aprindă, căci puntea întreagă începu deodată să se lumineze. Deschise ochii mari şi privi în jurul lui. Bîrsan îngenunchease în faţa patului şi-l ruga. cu mîinile împreunate : „Spuneţi, domnule profesor, că-mi. rămîn copiii pe drumuri ! Ca pe un Dumnezeu vă rog ! Am cinci copii..." Fără să-şi dea seama, Biriş începuse să plîngă. Cineva trebuia întotdeauna să plătească, înţelese el. şi de data aceasta va plăti Bîrsan. Ca să poată cunoaşte el beatitudinea, suferă Bîrsan ! îl cuprinse o nesfîrşită milă şi. printre lacrimi, zîmbi. ..Bîrsane, şopti, nu-ţi fie frică de Dumnezeu. N-o să ne facă nimic. Toţi mergem la Paris..." ..Vă rog ca pe un Dumnezeu, domnule profesor, continuă Bîrsan fără să se ridice din genunchi. Spuneţi !..." „Ce trebuie să spun ? întrebă Biriş făcînd un efort să se trezească." ,,Ce-aţi primit orclin : cuprinsul mesagiului. Scap şi eu. scăpaţi şi d-stră..." Biriş îl privi lung, tulburat. „Dacă scapi tu, Bîrsane, am să spun. O spun numai pentru tine. Anunţă pe Duma că spun tot. Să aducă stenografa, că vă spun tot..."

Apoi închise ochii şi începu să aştepte. Tîrziu, auzi foarte aproape de el vocea lui Duma. „Ar fi fost mai bine dacă te-ai fi hotărît mai de mult. Nu mai sufereai..." „Aţi adus stenografa ?" întrebă Biriş fără să deschidă ochii. „E aici, lîngă mine. Poţi să începi..." „Vă rog să notaţi că o fac numai pentru Bîrsan, ca să scape el..." Aşteptă cîtva timp, cu ochii închişi, încruntîndu-se, parcă ar fi făcut un suprem efort să-şi amintească, apoi începu brusc, cu o voce obosită, aproape înecată de deznădejde. „Pe-un picior de plai / Pe-o gură de rai, / Iată vin în cale ,' Se cobor la vale / Trei turme de miei / Cu trei ciobănei... / Cum e mai departe ?" „Biriş ! auzi el vocea aspră a lui Duma, îţi baţi joc de noi ?" Biriş deschise ochii, dar nu privi pe nimeni, îşi opri privirile în tavan. ..Nu. E foarte serios. O să vedeţi îndată de ce. E un limbaj cifrat. Aşa începe mesagiul din labirint." In celulă se făcu deodată tăcere.

„Amintiţi-vă ce urmează, făcu Biriş fără să-şi desprindă privirile din tavan, că e în legătură cu mesagiul. E de la munte." „D-ta ştii se urmează ?" se adresă Duma stenografei. „Cred că da", auzi Biriş vocea intimidată a fetei." Se apropie de pat şi începu să recite : „Mări se vorbiră / Şi se sfătuiră / Pe l-apus de soare / Ca să mi-l omoare / Pe cel moldovean / Că-i mai ortoman, / Şi-are oi mai multe. / Mîndre şi cornute ,' Şi cai învăţaţi / Şi cîini mai bărbaţi..." După cîtva timp, v&zînd că Biriş asculta cu ochii închişi, fără să scoată un cuvînt, Duma o întrerupse : ..Ţi-ai adus acum aminte ?" întrebă. „Da. Să-l notaţi cu atenţie, căci s-ar putea să-l uit din nou. E un mesagiu cifrat. A fost ales acest cifru tocmai pentru că e foarte simplu : il cunoaşte toată lumea, îl învăţăm în şcoala primară. ..Fii mai explicit". îl întrerupse Duma. „Acesta e mesagiul. Se cînta la munte, dar îl cunosc şi oamenii de pe vapor. Numai că pe vapor nu-l mai cintă nimeni." „Biriş, îl întrerupse din nou Duma, e In interesul d-tale. Vorbeşte clar. Cui e adresat mesagiul ?" ,.E un mesagiu cifrat, adică e pentru Paris. Acolo ajung toate mesagiile. Le aduc vapoarele. Nu umblă decît noaptea, iară lumini, dar toate se îndreaptă spre Paris.- Direcţia Apus. ***Saloe Occidens !'*** • „Eşti nebun ! făcu Duma. îţi baţi joc de noi !..'" ..Aşa începe orice mesagiu : Pe-un picior de plai, / pe-o gură de rai... Dar nu poţi să-l descifrezi dacă n-ai cheia. Şi cheia n-o găseşti decît pe vapor. Cînd te trezeşti pe vapor, înţelegi că mergi la Paris. Toţi vor să ajungă acolo, la umbra crinilor, la Paris. Şi atunci s-a inventat mesagiul acesta, pe care-l cunosc şi copiii de şcoală

primară ; dar e un mesagiu cifrat, e vorba de Paris..." „Cine l-a inventat ?" întrebă Duma. „Pantelimon." In odaie se făcu din nou o nefirească tăcere. „Spune înainte, îl îndemnă Duma văzîndu-1 că rămăsese nehotărît, cu gura întredeschisă. Cine e Pantelimon ? Ce fel de om este ? Descrie-1 cît poţi mai precis." „E un bărbat înalt, frumos, cu ochii negri, arzători. Parcă n-ar avea vîrstă. Parcă n-ar fi om de pe la noi. Spun că e de la munte. Cînd te apropii de el, înţelegi că e prea tîrziu. Nu-i mai poţi rezista ; eşti al lui. Aşa s-a întîmplat cu toţi : odată ce l-au întîlnit, nu s-au mai' putut despărţi. Ne duce pe toţi la Paris..." Apoi tăcu şi începu să aştepte. „Bîrsane, auzi deodată vocea lui Duma, altădată, cînd îl vezi că aiurează, să nu mă mai deranjezi degeaba..." Aşteptă din nou, şi cînd auzi uşa, deschise încet ochii, zîmbind. Bîrsan se apropiase ameninţător de el. „Pastele şi Dumnezeii tăi de profesor, începu ; îţi baţi joc de mine ca să mă dea afară şi să-mi rămînă copiii pe drumuri !... Dar lasă, aşteaptă, că scot eu untura din tine, grijania mătii de ofticos ! Ai să mă ţii tu minte !..."

Stolul de vrăbii zburase din nou. ţâşnind parcă chiar de sub balcon, împrăştiindu-se speriate cu un ciripit scurt metalic, şi readunîndu-se în cîteva clipe, la zece metri în faţa lui, pe zidul cimitirului. Vara Sfîntului Martin, se trezi Ştefan gîndind. E absurd, e absurd, e absurd. Arborii negri, despuiaţi, păreau că sticlesc ca umeziţi de rouă în lumina clară, tare a crepusculului. Ştefan clipea necontenit din ochi. E absurd ! îşi repetă. Totul e absurd, fără absolut nici un sens. „Poate că nu e adevărat, auzi vocea lui Weissmann. Aşa s-a mai spus şi despre alţii. Ar trebui să..." Dar nu îndrăzni să-şi sfîrşească fraza, ca şi cum i s-ar fi relevat deodată cît e de ridicolă şi de zadarnică. „Eu i-am spus, reîncepu el tîrziu. L-am avertizat să se ferească de Bursuc."

Ştefan se depărtase de lingă uşa balconului şi, trecînd prin faţa biroului, îşi.stinse ţigara în scrumiera aproape plină. Apoi se aşeză pe canapea şi-şi plecă privirile, lăsîndu-le să rătăcească peste desenele covorului. „La început, cînd de-abia ne cunoşteam, îmi vorbea mereu de Partenie. Era obsedat de destinul lui Partenie. I se părea că Partenie presimte ceva şi de aceea se grăbeşte. Dacă într-adevăr a presimţit, a fost singurul om inteligent dintre noi toţi." Pe neaşteptate, Mişu Weissmann oftă şi, ridicîndu-se brusc din fotoliu, aproape sărind în picioare, ocoli de mai multe ori biroul, apoi se îndreptă hotărît spre balcon. Deschise larg uşa şi respiră adînc, pe nări, strîngînd din fălci cu o exasperată, copilărească furie. Vrăbiile trecură chiar atunci prin faţa ferestrelor, ciripind toate deodată, asurzitor, alungîndu-se, în zboruri scurte, dezordonate, către capătul străzii. „Nu există nici Dumnezeu, nici dreptate, nu există nimic !" exclamă Weissmann. Nu există decît noroc. Nu trebuie să ai nimic altceva decît noroc. Cine n-are noroc, mai bine să nu se nască, sau să moară în faşă, să nu cunoască nimic..." Ştefan ridică ochii din covor şi, fără să-şi dea seama, zîmbi. îşi căută în buzunar pachetul cu ţigări. „Dacă e aşa cum spui, neamul românesc ar fi făcut mai bine să nu se nască, să moară în faşă. Tot neamul nostru e neam fără noroc..." „Nu mă gîndeam la naţiuni, vorbi Weissmann fără a-şi întoarce capul, mă gîndeam la oameni, la indivizi. Dacă n-ai noroc, degeaba te-ai născut. Tot nu te alegi cu nimic. Nu există nimic altceva în afară de noroc. Dacă ar fi existat Dumnezeu..."' Dar se întrerupse din nou, cu un aer stânjenit, de parcă şi-ar fi dat scama cu o clipă mai înainte de a rosti ireparabilul, că era gata să spună o prostie şi se reîntoarse în mijlocul odăii. Se lăsă să alunece în fotoliu istovit, ca după un mare efort. Părea un alt om. Braţele lui scurte, mîinile puţin grase, pe care şi le freca de cîte ori se pregătea să spună ceva care i se părea important, şi le aşezase acum cuviincioase pe genunchi. ..Şi poate, totuşi,

şopti el tîrziu, cu puţină teamă, dă Dumnezeu şi scapă... Totul depinde de ce fel de om o fi Pantelimon..." Ştefan înălţă din umeri, stăpînindu-şi anevoie nerăbdarea. ,.E absurd ! spuse. N-are nici o legătură una cu alta. Biriş habar n-avea cine e Pantelimon. A fost o neghiobie cînd s-a pronunţat pentru prima dată numele Pantelimon în legătură cu trecerea frontierei. Imbecilul sau nemernicul care a făcut-o, o să aibă pe suflet zeci şi sute ele vieţi nevinovate. Pantelimon nu se ocupă de asta. Asta e treaba altora..." Se ridică de pe canapea şi începu să se plimbe prin odaie. „îl cunoşti ?" întrebă sfios Weissmann. „Nu. Şi sper că nu-1 cunoaşte nimeni." ..Sper şi eu, făcu Weissmann. Oamenii sînt indiscreţi..." Ştefan se opri brusc în faţa lui şi-1 privi lung. „Vara Sfîntului Martin, vorbi el deodată. Ce absurd ! Tot încerc să-mi aduc aminte de ce-mi spusese odată Biriş. cînd abia ne cunoscusem. Dar este extraordinar cum pot uita..." ..Era în legătură cu Vara Sfîntului Martin ?" întrebă Weissmann. „Nu cred că era. dar nu sînt sigur. Nu-mi aduc aminte. Era curînd după ce-1 cunoscusem la Casa Peştera. Era în vara lui 1936, la Bucureşti. îl întilnisem pe bulevard, pe seară. îmi aduc aminte că fusese foarte cald în ziua aceea şi, cum nu-î cunoşteam încă bine, mi se păruse că era puţin băut. Dar nu era. Mi-a spus atunci o sumă de lucruri importante..." ..în legătură cu Vara Sfîntului Martin ?" stărui Weissmann. „Mi-e peste putinţă să-mi aduc aminte. Ce absurd !..." începu din nou să se plimbe prin odaie. Mamă. ce s-a întîmplat într-o Vară a Sfîntului Martin ?... Ce mi-o fi venit s-o întreb pe mama ? se trezi el după cîteva clipe. N-are nici o legătură una cu alta. Biriş n-a cunoscut-o. N-a cunoscut nici pe mama lui ; sau, mi se pare c-a cunoscut-o, dar era prea mic cînd a murit, nu-şi mai amintea nimic de ea." „Trebuie să-ţi spun ceva, începu Weissmann cu oarecare teamă, după ce-şi privise pe furiş ceasul. Arc să vină cineva, trebuie să sosească dintr-un minut într-altul..." „Nu m-am mai gîndit de mult la ea, parcă aş fi uitat-o. Nu mă gîndesc nici la bătrîn. Mi-e frică să-mi amintesc de ei, tot încerc să mă agăţ de ceva viu. de ceva care va fi în viitor... E absurd..."

„Mă asculţi ? continuă Weissmannn. Ţi-am spus că am întîlnit într-o seară, cînd eram cu prietenii lui Vidrighin, o femeie foarte frumoasă, care spunea că te cunoaşte. Ea era d-na Wainwright, fosta domnişoară Zissu", adăugă după o scurtă ezitare. '..Stclla Zissu?" întrebă Ştefan oprindu-se în mijlocul încăperii şi întoreînd capul spre eî. „Voiam să-ţi fac o surpriză. Dar nu ştiam... Nu aflasem de Biriş... Trebuie să sosească dintr-un moment într-altul, repetă după ce-şi privi încă o dată ceasul. Poate ar fi mai bine să n-o primim. O să-i telefonez mîine şi-am să-i spun că ne-au luat nişte prieteni, cu maşina, de dimineaţă, şi că am avut o pană de motor, că nu ne-am intors decît după miezul nopţii..." „E interesant, spuse Ştefan. S-a măritat deci." „A avut noroc,, continuă Weissmann parcă cu invidie. A luat un milionar. Are apartament la Georges V, are maşină la scară... N-o putem primi, n-are să ne înţeleagă. Ce-i pasă ei de ce ne doare pe noi..." „Era foarte frumoasă, spuse Ştefan aşezîndu-se pe canapea. Şi a avut noroc." „Era nerăbdătoare să te vadă. Spunea că te-a cunoscut la Lisabona, că a fost îndrăgostită de d-ta. E foarte indiscretă ; a povestit tot. Erau acolo prietenii lui Vidrighin, oameni străini, şi ea le-a povestit tot. Le-a povestit cum le-au dezbrăcat englezii la piele şi făcea mare haz. Le spunea : Rămăsese gol, dar e un bărbat bine. are corp frumos..." „Ar putea să ne spună multe, făcu Ştefan continuînd să privească, distrat, desenele covorului. Ştie foarte multe lucruri." „Eu zic să n-o primim; stărui Weissmann. C) invităm altă dată. O să vadă că sîntem trişti şi o să ne desebasă. O să umple apoi Parisul... Dar, în sfîrşit, adăugă el văzînd că Ştefan tace, pe gînduri, facem cum vrei d-ta. Ea vine să te vadă pe d-ta. Spunea, şi erau toţi pricienii

iui Vidrighin de fată, că a fost un mare amor, că erai gata să faci nu ştiu ce nebunie pentru ea, că eraţi să fugiţi amîndoi în America... Eu, care ştiu **o** seamă de lucruri despre d-ta, n-am crezut. Dar ceilalţi, prietenii lui Vidrighin..." "„Sînt foarte curios s-o reîntîlnesc, spuse tîrziu Ştefan, zîmbind. Ne-ar putea fi de mare folos." „Cum vrei, făcu Weissmann privindu-şi încă **o** dată ceasul. Trebuie să sosească dintr-un minut la altul. Ar fi trebuit chiar să fie aici. Spunea că are să vină pe la patru jumătate, cinci fără un sfert. A cam întîrziat..."

In noaptea aceea se trezise deodată, cu **o** neînţeleasă fericire străbătîndu-i întreaga fiinţă. îşi simţea trupul robust şi odihnit, plesnind de sănătate, aşa cum nu şi-l mai simţise de foarte mulţi ani. Deschisese ochii şi întîlnise întunericul celulei, dar nu-i mai era frică. Sări din pat fără să şovăie, fără să se împleticească, şi chemă în şoaptă : ..Bîrsan !" Nu-i răspunse nimeni. Se odihneşte, înţelese Biriş, şi zîmbi. Doarme şi el, ca oamenii, noaptea. Apoi îşi aminti brusc de mesagiu şi începu să tremure, emoţionat. S-ar putea să nu fie nimeni prin apropiere şi-l va uita din nou. Se îndreptă bîjbîind, cu mîinile întinse prin întuneric, spre poartă. Cînd se trezise, ştiu că de aceea se trezeşte : ca să spună şi celorlalţi, celor care vor rămîne, ceea ce i se îngăduise să înţeleagă, nu ştia nici el prin ce împrejurări şi ajutat de cine. Dar înţelesese tot, şi totul era de o teribilă simplitate. îi era ruşine că nu înţelesese mai curînd. Era tocmai aşa cum trebuia să fie. Ar fi trebuit să înţeleagă şi copiii. întîlni cu palmele zidul rece, muced, al celulei şi începu să bîjbîie, cînd la dreapta, cînd la stînga. Era întocmai aşa cum trebuia să fie : la un moment dat vaporul se opreşte, se întinde o punte şi, trecînd puntea, coborî. De-abia cînd pui piciorul pe uscat, îţi dai seama că pînă în clipa aceea călătoriseşi într-una, că nu te opriseşi niciodată pe loc, că nici nu puteai să-ţi închipui ce înseamnă ***să stai pe loc.*** în clipa cînd atingi pămîntul

r

şi ***te-ai oprit,*** toată viaţa ta şi a celorlalţi, tot ce ţi se întîmplase pînă atunci, ţi se arată aşa cum au fost ele cu adevărat, nu cum ţi se păruse ţie că sînt. Bîjbîia mereu prin întuneric fără să întîlnească fierul umed al porţii, şi atunci se hotărî să înconjure odaia, ţinîndu-se lipit de perete. Simţea cum îi bate inima, cum gîlgîie viaţa în trupul lui, şi euforia aceasta începu să-l tulbure. Trebuie să mă grăbesc, nu cumva să uit. „Bîrsane", şopti el din nou, de cîteva ori, apoi se opri să asculte. Nu auzea decît bătaia inimii şi răsuflarea lui puţin pripită, ca şi cum s-ar fi oprit chiar atunci după o fugă lungă. Dacă ar fi fost Bîrsan aici, i-ar fi spus lui. El ar fi repetat-o a doua zi lui Duma, sau copiilor lui. Are cinci copii. Ar fi aflat-o oamenii, cei care rămîn aici. şi viaţa lor ar fi început de la capăt, ca şi cum s-ar fi născut a doua oară. Tîrziu, Biriş se opri, neîndrăznind să se sperie. I se păru că visează. I se păru că bîjbîia de mult prin întuneric, ocolind pereţii celulei. şi că ar fi trebuit să ajungă la poartă. Nu s-ar fi putut înşela, poarta era de fier, era umedă, rece, ar fi trebuit s-o simtă sub degete. Odată ajuns la poartă, ar fi început să bată cu pumnii, pînă ce s-ar fi deşteptat gardianul de pe coridor. I-ar fi spus întîi, i-ar fi spus cît se poale de succint şi în cuvinte cît mai simple, ca să poată înţelege şi el. I-ar fi spus apoi că vrea să facă declaraţii şi. in gîncl, aşteptîndu-l să se întoarcă cu Bîrsan, ar fi repetat într-una ocelaşi lucru, ca să nu uite mesagiul. Simţi cum i se accelerează bătăile inimii şi porni din nou, de astă dată grăbind paşii, ţinînd doar o mînă lipită de zid şi cu cealaltă, mişeînd-o într-una, spintecînd întunericul din jurul lui, ca şi cum i-ar fi fost teamă să se lovească de ceva., de cineva. Dacă nu găseşte poarta, ar putea uita. Este copilăresc de simplu, dar ar putea să uite, dintr-o clipă într-alta. Se opri din nou şi începu să bată cu amîndoi pumnii în zid. îşi dădu însă seama că e inutil. în piatra rece, mucegăită, pumnii se opreau fără zgomot, ca şi cum ar fi lovit în nisip. îl apucă atunci panica şi, depărtindu-se ***re-***

pede de zid, se îndreptă la întîmplare spre mijlocul celulei, începu să strige : „Bîrsan !..." Tăcu, speriat de puterea strigătului, infinit mai puternic decît şi-1 închipuise. Trebuie să predau mesagiul cît mai e timp, se trezi gîndind. Strigă din nou, de mai multe ori. asurzit de propria lui voce, parcă multiplicată la infinit de infinite ecouri. îşi duse amîndouă mîinile la urechi. M-au închis într-o celulă, îşi spuse atunci — şi i se făcu frică. O celulă specială, fără poartă de fier, fără nici o ieşire. M-au închis aici pe cînd dormeam, mi-au coborit probabil patul printr-un aparat special, trecîndu-1 printr-o deschizătură a tavanului, printr-o trapă care se închide apoi ermetic şi prin care nu poate pătrunde nici un zgomot. Sînt închis ca într-un cavou. M-au închis aici de viu, parcă ar fi ştiut că o să mi se încredinţeze un mesagiu. Rămase nemişcat, ascultînd, cu braţele căzînclu-i moale, obosite, cle-a lungul trupului. Simţi cum îl cuprinde deznădejdea. Viaţa lui ar fi putut avea un rost. o împlinire — şi l-au împiedicat. Avea de spus ceva. foarte imporiant. singurul lucru care trebuia spus. Toate celelalte, filosofie şi politică şi iubire, erau jocuri de copii. îşi cheltuise viaţa jucîndu-se. Toţi şi-o cheltuiseră la fel. fără excepţie. Numai ce aflase el în noaptea asta merita să fie cunoscut. Ceva care începe pe vapor... în acea clipă se tulbură din nou şi-şi'duse rătăcit amindouă mîinile pe obraji, să se pipăie, să se dezmeticească. Era ceva cu un vapor, dar mai erau şi altele, mult mai importante. Vaporul era doar la început. De-abia după ce se oprea vaporul, începea adevărata revelaţie. Trebuia să spună ceva care sc întîmplă după ce se oprea vaporul. îşi muşcă de mai multe ori buzele, respirînd foarte adînc. Dar nu-şi mai amintea de altceva. Ştia doar de vapor. De deznădejde îl năpădiră lacrimile. Se repezi în întuneric, cu mîinile întinse înainte şi, după cîteva clipe, regăsi zidul. Vru să se rezeme de el, să-şi rezeme capul pe amîndouă braţele, ca să poată plînge în voie, cînd simţi o fierbinţeală înălţîndu-se din adîncul pieptului şi strînse eu putere fălcile, încercînd deznădăjduit să-şi oprească năvala sîngelui. Dar în clipa următoare, sîngele îi ţi.şni prin colţul buzelor, pe nări, şi atunci deschise moale gura, cît putu mai larg. Fără să-şi dea seama, căzuse în genunchi. Îşi simţea bărbia, griul şi pieptul ud şi năclăit şi simţea o sudoare îngheţată strîng'mdu-i parcă întreg trupul. închise biruit ochii lă.sîndu-se să cadă pe ciment. Atunci îşi aminti din nou toate cîte le aflase, din clipa cînd se oprea vaporul şi. fără zgomot, începea să se lase puntea — .şi zîmbi.

înainte chiar de a se fi trezit, simiţi mirosul puternic do spital, apoi auzi o voce groasă, venind parcă de foarte departe. „Trage să moară de cîteva zile. Nu şi-a mai revenit de atunci. S-a mirat şi d-1 doctor de aşa rezistenţă..." „Au venit femeile să ceară corpul, auzi el glasul lui Bursuc. Aşteaptă în curte. Le-au spus de la Prefectură c-ar i'i murit. Au venit la Patriarhie, mi-au căzut în genunchi şi m-au rugat ca pe Dumnezeu să intervin şi eu să le dea corpul..." „Trebuia să moară de alaltăieri", aşa spunea d-1 doctor. Deschise ochii şi-1 văzu pe Bursuc, în rasa lui de călugăr. „Blagosloveşte, părinte !" şopti. „Am venit să te iau, spuse Bursuc cu un glas uşor tremurat, şi se apropie repede de căpătîiul lui şi-i puse mîna pe frunte. Te-am scăpat. Femeile sînt in curte, te-ăşteaptă." „Coana Viorica", începu Biriş cu oarecare greutate. „E şi Irina. Sînt cu maşina. Le-am. spus să aştepte." „Aş vrea să le văd", începu din nou Biriş. „Te ducem acasă, îl întrerupse Bursuc. Te transportăm cu maşina." „Aş vrea să le văd acum", spuse Biriş. „Nu ştiu dacă au voie să intre. Mă duc să întreb." Vru să se depărteze de pat, dar Biriş îl prinse de mînecă. „Rămîi lîngă mine. Trimite pe cineva. Vreau doar să le văd. Altminteri nu pot... Văd că nu pot muri." ,,Nu fi copil. Ai scăpat acum. Te ducem acasă şi te faci bine." „Ştiu. Dar nu mai e timp... Aş vrea să te rog ceva. Nu ştiu cînd a fost asta. Cred că azi-noapte. Atunci am înţeles..." Vino mai aproape de mine. Ascultă-mă bine.

Am înțeles. E ceva foarte simplu. Să le spui la toți că e foarte simplu. Să-i spui şi lui Bîrsan, să n-aibă nici o grijă. E foarte simplu. Am uitat acum restul, dar să-i asiguri pe toți că aşa este. Să nu le fie frică..." Se opri, ca să poată înghiți, parcă şi-ar fi simțit gura uscată. Bursuc întoarse capul şi strigă cuiva care aştepta în uşa infirmeriei. „Du-te la şef şi spune-i să dea voie femeilor să intre. Spunc-i că-1 rog eu. Spune-i de ce..." Şi făcu un semn vag şi speriat cu mîna. „Să-i spui şi Coanei Viorica, dar să nu-i spui aşa. Să nu-i spui cum m-ai văzut. Să n-o sperii. Să-i spui c-a fost tuberculoza, ca şi pe mama. Aşa a murit şi mama, de tuberculoză. Eu eram condamnat de mult..." Bursuc îşi duse palma stînga la ochi şi începu să şi-i frece.

„M-au asigurat că n-o să-ţi facă nimic, începu el cu un glas sugrumat. Eu sînt călugăr. Nu trebuiau să mă mintă. Eu am fost întotdeauna cinstit cu ei, nu i-am mințit. Nu trebuiau nici ei să mă mintă, să-şi bată joc de mine..." începuse să plîngă şi, căutîndu-se în buzunarele rasei, îşi scoase batista şi şi-o trecu la întîmplare peste ochi, pe față. „Nu e vina lor, continuă Biriş. Nimeni n-are nici o vină... Şi am să-ţi fac acum o rugăminte. Să-i spui lui Ştefan, cînd l-oi întîlni..." „Nu-i spun nimic ! strigă Bursuc cutremurîndu-se. Din cauza lui ai ajuns aici. Nu vreau să aud nimic !" „Să-i spui doar atît, că a avut dreptate. Există o ieşire. Să o caute..."

Se opri, privind fix, foarte atent, parcă s-ar fi silit să vadă ceva anevoie de văzut, care s-ar fi aflat chiar acolo, în fața lui.

„Şi acum, repede... Repede !" şopti. Bursuc se aplecă speriat spre el.

„Ce ai ? Ce vrei ?" Biriş tăcu, continuînd să privească fix. drept în fața lui.

„Infirmier !" strigă Bursuc. „Coana Viorica, şopti Biriş. Să-i spui c-am vrut să plec la Paris." Zîmbi şi întoarse capul spre Bursuc. îi căută mîna şi i-o strînse cu amîndouă mîinile. „Dezleagă-mă, părinte, spuse cu o voce neaşteptat de limpede. Repede !"

„Nu sînt vrednic, strigă Bursuc izbucnind în plîns. Eu sînt mai păcătos ca tine. Eu sînt tîlhar, sînt un criminal. Nu sînt vrednic să te dezleg..." Căzuse în genunchi şi începuse să plîngă în hohote, cu capul pe mîinile lui Biriş."

„O rugăciune, şopti el. Spune o rugăciune, repede..."

„Spune-o şi tu, făcu Bursuc ridicînd foarte încet fruntea. Spune-o după mine. Tatăl nostru carele eşti în Ceruri..." Biriş clătină împăcat din cap, repetînd încet, parcă cu tot mai mare greutate. Cînd se deschise uşa şi dădu buzna în odaie d-na Porumbache, încercă să se ridice în coate. Zîmbi, luminat deodată. D-na Porumbache țipă, un țipăt scurt, sugrumat, şi încremeni cu mîna la gură. Irina se repezise lîngă pat şi căzuse în genunchi. Biriş îi privea pe toți. înseninat, fericit, fără să-i mai vadă.

vu

Ştefan închise uşa în urma lui şi. fără să aprindă lumina, rămase o clipă cu urechea la pîndă. Nu sînt acasă, îşi spuse. Poate s-au dus la cinematograf. Atunci, am cel puţin două ceasuri bune înaintea mea... în vîrful picioarelor, se îndreptă spre fereastră şi dădu obloanele la o parte, îl întîmpină răcoarea nopţii de vară. Ca de obicei, îşi rezemă braţele de fereastră plecîndu-se să privească în stradă.

Cunoştea rue Vaneau înainte de a fi venit prima oară la Paris, cu 25 de ani în urmă, o cunoştea din ***La Cousine Beţie.*** Şi cînd, în februarie, petrecu prima noapte în această cameră de hotel de la etajul IV, i se păru că. printr-o neînţeleasă răsturnare de timp, se regăseşte în „camera secretă". De o parte şi de alta erau uşi subţiri de lemn, şi camerele parcă n-ar fi avut pereţi, ci ar fi fost despărţite doar prin paravane. Se auzeau cele mai mărunte zgomote, şi paşii vecinilor, şi conversaţiile lor, pe care, la început, Ştefan le asculta fără să le înţeleagă în întregime, pentru că gîndul îi alerga cu 12—13 ani în urmă, la camera lui secretă din Bucureşti, la discuţiile dintre Vădastra şi Arethia. în primele săptămîni, nu dormea întotdeauna aici : cînd rămînea, totuşi, nopţile, nu izbutea să adoarmă decît cu ***boules Quiess*** în urechi şi numai tîrziu după miezul nopţii, cînd se culca şi ultimul vecin. îşi

cunoscuse vecinii destul de repede, înainte chiar de a-i fi întîlnit pe scară sau în coridor. în februarie, camera din dreapta era ocupată de o tînără pereche, care-şi pregătea mesele la o maşină de spirt. îi auzea scoţîndu-şi tacîmurile clintr-o valiză de sub pat, spălîndu-şi vasele, vorbind necontenit despre apartamentul în care trebuiau să se mute, auzea sfîrîind friptura în tigaie şi, curînd, mirosul de ***câte de mouton*** pătrundea pe sub uşă. Ştefan se ducea atunci să deschidă ferestrele, făcînd cit mai mult zgomot. o\ şi cum ar fi voit să afle vecinii că odaia lui e năpădită de mirosul fripturii de oaie. Zadarnic înfundase uşa cu jurnale, mirosurile de bucătărie pătrundeau întotdeauna. Din fericire, puţin timp în urmă tinăra pereche izbutise să-şi dobîndească apartamentul, şi în locul lor se mutase o femeie fără virstă, arătînd totuşi mai bătrîna decît. probabil, era, cu o fetiţă de 9-10 ani, care-şi avea jumătate din obraz bandajat. Le întîlnise chiar în seara sosirii lor, în hali ; femeia îşi completa fişa de intrare şi fata o aştepta resemnată odihnindu-se pe un geamantan. îl privise adînc, cu ochiul care nu era bandajat, parcă ar fi vrut să-1 privească cu severitate. Meii tîrziu, Ştefan aflase de la potlar că fata avusese un accident ; jumătate din obraz îi fusese ars, şi femeia o adusese acum la Paris ca să încerce, la un spital, un început de operaţie estetică. Portarul nu ştiuse să-i spuic dacă femeia îi era mamă sau mătuşă, sau numai o prietenă a familiei ; nu aveau acelaşi nume. dar fata îi spunea „mamă". în fiecare noapte, înainte de culcare, cînd femeia îi schimba pansamentul şi îi spăla rănile, fata gemea, lovea cu picioarele în podea şi uneori ţipa, încerca să fugă. Cînd o auzise lipind pentru prima oară, tocmai se întorsese după o lungă plimbare cu Bărăgan. îl cunoscuse în după-amiaza aceea, pe cînd aştepta, în rue Copernic, să se deschidă birourile IFwO. Se rezemase de zid şi privea oamenii din jurul lui, încercînd să le ghicească naţionalitatea înainte de a-i auzi vorbind. Ca de obicei, în coada care se tn-

groşa repede înainte de două, se amestecau fel de fel de oameni ; unii în haine care fuseseră cîndva militare, dar pe care le prefăcuseră, fără pricepere, ca să nu pară suspecţi, îmbrăcînd pe deasupra un dolman sau un trench-coat decolorat ; alţii de-a dreptul eleganţi, proaspăt bărbieriţi, fumînd ţigări americane şi vorbindu-şi numai între ei, nezvîrlind nici o privire în jurul lor, ca şi cum ar fi ţinut să arate că se găsesc din eroare acolo, pe trotuar, în rue Copernic, că au venit la o oră nepotrivită şi de aceea trebuiau să aştepte, făcînd coadă, laolaltă cu toţi ceilalţi, dar că lucrurile se vor aranja îndată ce vor putea vorbi cu Monsieur X. Lîngă Ştefan, rezemat şi el de zid, fuma un tînăr cu sprîncenele negre şi foarte groase, aproape îmbinîndu-se, şi cu o tăietură adîncă de-a lungul obrazului ; trăgea din ţigară cu un fel de sete nepotolită, şi-şi scotea la răstimpuri batista ca să-şi şteargă gura. Foarte curînd, se întoarse spre el şi-l întrebă, în româneşte, dacă-l cunoaşte pe M. Bremont, care era însărcinat cu interogatoriile şi dosarele românilor. Aşa au intrat în vorbă. Spunea că-l cheamă Bărăgan şi că venea din Ungaria, unde făcuse şase luni închisoare pentru că trecuse clandestin frontiera. Fusese liberat în dimineaţa de 1 ianuarie 1948, şi cel dintîi lucru pe care-l aflase părăsind închisoarea fusese abdicarea regelui Mihai cu o noapte mai înainte. De-atunci, din ziua Anului Nou şi pînă acea după-amiază de sfîrşit de februarie cînd îl întîlnise Ştefan, Bărăgan meditase. îndelung un plan de acţiune. Venise la Paris ca să găsească voluntari hotărîţi şi să-l pună în. aplicare chiar in acea primăvară. După ce i luase interogatoriul, îl aşteptase pe Ştefan în stradă ca să-i vorbească, să încerce să-l convingă. Au plecat jos din rue Copernic şi i-a vorbit într-una pînă la *Concorde*. Ştefan l-a poftit apoi să bea împreună o cafea Montparnasse, şi au coborît la metrou. Doar cît au sta în vagon, înghesuiţi, Bărăgan nu i-a vorbit de planul mulţumindu-se să-şi privească, foarte curios, vecinii să-şi şteargă la răstimpuri gura cu batista. Apoi, la cafenea, după ce a ascultat o clipă să vadă dacă nu sînt români pe la mesele de-alături, i-a dezvăluit ultimele detalii ale planului : îi trebuiau cincisprezece, cel mult douăzeci de voluntari — dar hotărîţi, căci nu exista nici cea mai mică şansă de scăpare. Mai trebuia să redacteze un mesagiu, adresat tuturor mărimilor Europei şi Americii. Cu zile şi săptămîni înainte, ar fi bătut la' maşină o sută, două sute de exemplare şi, semnate de toţi voluntarii, le-ar fi expediat oamenilor politici, scriitorii:.,", marilor gazetari, şefilor Bisericilor. Ar fi spus acolo. în mesagiu, eă gestul lor nu vrea să aibă nici o semnificaţie politică imediată, că e doar un ultim strigăt, deznădăjduit şi inutil, al unor popoare condamnate la moarte. De aceea voia Bărăgan să găsească voluntari din toate ţările ocupate de Soviete. Gestul lor ar fi trebuit'să devină un simbol colectiv, al acelei părţi din Europa sacrificată în cîteva întîlniri spectaculare între Aliaţi. Cum nu mai exista nici o ieşire, nu rămînea altceva de făcut decît un gest care, fără să fie politic, ar fi putut sili pe occidentali să ia cunoştinţă de tragedia celorlalţi, a popoarelor sacrificate. Planul lui Bărăgan era simplu : seara ar fi dus la poştă plicurile adresate persoanelor din Paris (pe celelalte, pentru Europa şi Statele-Unite, le-ar fi expediat în aşa fel încît să ajungă odată cu cele din Paris) şi, pe la miezul nopţii, în Place de la Concorde, voluntarii ar fi sărit toţi în aer cu dinamită. Bărăgan, află Ştefan, făcuse trei ani de chimie industrială şi lucrase, sub comunişti, intr-o uzină de muniţii, Pretindea că ştie să pregătească atît de exact încărcătura de dinamită, încît nu exista nici cel mai mic risc de a nu fi sfărîmaţi în bucăţi. Am găsit pînă acum doi voluntari, mărturisi coborînd glasul, un român şi un ungur. Dar ca să poată într-adevăr impresiona opinia mondială, trebuie să fie cel puţin cinsprezece. Nu cerem s-tturuc, adăugă puţin încurcat, ca şi cum ar fi vrut să-şi ceară scuze ; e doar o invitaţie la un examen de conştiinţă.

In seara aceea, întorcîndu-se la hotel, o auzise pe fată țipînd şi rămăsese nedumerit în mijlocul camerei, ne> ştiind ce să facă, întrebîndu-se dacă nu cumva ar trebui să bată în uşă, să vadă dacă n-au nevoie de el. Femeia parcă s-ar fi luptat cu fata, pentru că o auzea gîfiind, ca şi cum s-ar fi căznit s-o țină cu un singur braț, ca să-şi aibă liberă cealaltă mînă. De-abia tîrziu o auzi vorbind ; îi şoptea, sărutînd-o, rugînd-o, corîndu-i iertare. Fata începuse să plîngă. Ştefan răsuflase uşurat şi se întinse în pat. Nu e rău planul d-tale, îi spusese la despărțire. Regret că nu mai sînt liber, aşa cum eram acum cîțiva ani. Ar fi fost o moarte frumoasă şi cu sens. Aveam odată un prieten, autor dramatic ; visa să scrie un fel de tragedie inspirată din agonia Niebelungilor. Lui i-ar fi plăcut mult planul d-tale... Dar eu nu mai sînt liber ; caut pe cineva. „Dar vă rog să nu vorbiți nimănui, îi spusese Bărăgan, să nu afle Poliția, că ne expulzează pe toți..." Fata plîngea mocnit. în cealaltă cameră, clin stingă, se auzeau necontenit paşi. Vecinul devenise nerăbdător, începuse să se plimbe agitat prin odaie. îşi aştepta, desigur, prietena, înțelese Ştefan. Era un grec care-şi avea familia pe undeva pe-aproape, în cartier. La orele de masă se oprea o maşină în dreptul hotelului şi se auzea claxonul. Vecinul deschidea repede ferestrele şi le făcea semn, apoi cobora în grabă, aproape alergînd, cele patru etaje. De mai multe ori Ştefan îi zărise pe toți : mama, sora şi un unchi, un bărbat întunecat la față, cu ochelari fumurii, care aproape nu vorbea. Se mulțumea doar să claxoneze, de cîte ori i se părea că nepotul întîrzia. Ştefan o întrebase odată pe Stella Wainwright : ..Bărbatul tău n-are cumva, printre numeroşii lui prieteni, un milionar grec, foarte brun, cu ochelari fumurii, un om fără vîrstă, sever, întunecat, care nu zîmbeşte niciodată şi care e întotdeauna grăbit, căruia îi place să tacă. prelungindu-şi cu voluptate tăcerea dacă simte cumva că ceilalți, şi în primul rînd sora şi nepoții lui, bănuiesc că o supărat, că s-ar putea chiar să fie supărat pe ei ?" întrebînd-o, mai mult în glumă, ştia că exagerează, că-şi construieşte un personagiu, şi mai ştia că nici o legătură nu poate exista între Wainwright şi omul cu ochelarii fumurii, locuind undeva prin cartierul Invalizilor. Dar îi plăcea s-o întrerupă pe Stella Wainwright din povestirile ei delirante despre viața de la New York, despre succesele ei printre miliardari, despre recepțile de la Georges V, s-o întrerupă tocmai cînd se însuflețise povestind, punîndu-i întrebări absurde în legătură cu Wainwright. Stella îl privea atunci lung, apropiindu-şi uşor genele, zîmbind cu satisfacție şi cruzime totodată : ..Eşti gelos, îi spunea. Mă invidiezi. Toți românii mă invidiază că am milioane şi sînt frumoasă şi am paşaport american !..." Uneori adăuga : „îmi pare rău de tine. Nu mai eşti ce-ai fost. Ai îmbătrînit..." Aşa îi repeta, de cîte ori avea prilejul, de cînd o întîmpinase în Boulevard Murat. „Ştefane, ai îmbătrînit ! Ai prea mult păr cărunt !...'• Ea rămăsese neschimbată ; doar că era puțin cam prea elegant îmbrăcată, puțin cam exagerat pusă la punct. „Te-am iertat, îi spuse cînd se reîntîlniră în Boulevard Murat. îmi pare totuşi rău că te-am iertat : mi-ar fi plăcut să mă răzbun..." „Ai fost în Elveția ? o întrerupse Ştefan. Cunoşti pe cineva la Ambasada americană de la Berna ? Trebuie să ajung în Elveția şi nu-mi dau viza..." Stella se aşezase pe canapea : îl privea lung, pătrunzător, neîncereînd să-şi ascundă dezamăgirea. .,Nu-mi pot reveni cît eşti de schimbat, spuse. Erai un bărbat bine..." „Cunoşti pe cineva la Consulatul elvețian ? o întrerupse din nou Ştefan. „Depinde de ce vrei să faci în Elveția." „Trebuie s-o caut pe Ileana..." Stella rămase o clipă visătoare, şi zîmbi. „Ileana ? întrebă ea tîrziu. Tot cu ea eşti ?..." „Mi-ai face un foarte mare serviciu, stărui Ştefan. Dacă ai să vrei să mă prezinți lui Wainwright, am să-1 rog şi pe el. Americanii sînt sentimentali. Poate îl voi îndupleca..."

Din acea după-amiază de la începutul lui noiembrie, o întîlnise mereu, dar pe Wainwright n-a izbutit să-l cunoască decît în ianuarie. „E plecat, îi spunea ea întîmpinîndu-l. L-au chemat telefonic, azi dimineață, la Londra... A luat ieri avionul pentru New York, îi spunea altă dată. Mi-a făgăduit că se înapoiază săptămîna viitoare..." Ștefan nu o mai credea. Rămînea lîngă ușă, în apartamentul ei de pe Georges V, lipindu-se aproape de perete, zîmbind încurcat. „Ți-e frică ? îl întrebă ea apropiindu-se. Ți-e frică de mine ?..." „Știu că vrei să te răzbuni, îi spunea el. Mă apăr..." „Te-am urît cîțiva ani, dar acum mi-a trecut. Ai avut noroc... Să nu crezi că mă dau la tine, adăugase odată plimbîndu-se încet prin salon. Să nu-ți faci iluzii. îmi place de tine că ești român șij ești nefericit ; ai rămas pe drumuri și mîine, poimîine ai să fii nevoit să muncești ca alții, în hale, sau ai să emigrezi în Canada ca să tai lemne în păduri, sau ai să emigrezi în Argentina, în Australia. De aceea îmi place de tine. îmi place să-mi amintesc de cum eram amîndoi atunci cînd ți-ai bătut joc de mine. Povestește-mi. îmi place să te ascult. Povestește-mi ce se mai întîmplă *lâ* Paris..." Așezat pe canapea, urmărind-o cum se plimba prin cameră, căutîndu-i mereu ochii ca și cum ar ff încercat să ghicească ce gîndește, să ghicească ce are dej gînd să facă, Ștefan îi povestea. „Era prin 1928, începus^ el odată, era în anul cînd îmi făceam doctoratul aici, Lj Paris. Aveam un prieten teolog..." „Nu, îl întrerupse Stell Wainwright, nu mă interesează românii. M-am plictis^ să aud numai de tragedii și nenorociri. Povestește-r altceva..." „Ascultă pînă la sfîrșit, ai să afli cum m-ar hotărît să studiez economia politică după ce m-am îi prietenit cu un teolog. Pentru că, nu știu dacă știi, veniseB aici, la Paris, ca să urmez teologia..." Zîmbea lung și parc se destindea deodată, regăsindu-și, fără să știe, frăgezime tinereții. Stella își apropia ușor genele și-l privea adîr nesățios, așteptînd. Pe măsură ce inventa personagii

timpul studenției la Paris, Ștefan se întreba ce va face cu ele, cum le va purta prin lume douăzeci de ani și prin ce întîmplări le va putea aduce pînă în prezent. „Povestește-mi altceva, îl întrerupea din cînd în cînd Stella pierzîndu-și răbdarea, ridieîndu-se brusc ca să-și caute pachetul cu țigări sau să se apropie de fereastră și să privească în stradă. Povestește-mi ceva interesant !..." „Ascultă mai departe, spunea el. Zilele trecute, intrînd într-un restaurant românesc..." Știa că asta o interesează întotdeauna : să afle ce se întîmplă în restaurantele românești. Adeseori, serile, Stella îl invita la masă. „Ah, nu, protesta el. Astă-seară ești invitata mea..." „Ai să-ți cheltuiești toți banii, îi spunea Stella, și parcă o lumină de o neașteptată cruzime i se aprindea în ochi. Ai să rămîi fără bani și ai să ajungi să lucrezi noaptea în hale, ca un hamal... Mergem la un restaurant românesc, adăuga zîmbind. Mi-ar place să știu că te compromit..." „Să-ți povestesc ce s-a întîmplat cu prietenul meu teolog, continuă el, ca și cînd n-ar fi auzit-o. Intrau în restaurant și Stella vorbea tare, rîdea, privea în toate părțile, pînă ce se simțea ținta atenției generale și atunci se apleca mult spre Ștefan și-i șoptea : „Toți ăștia cred că ești amantul meu. Și cum te știu un pîrlit de refugiat, își închipuie că te întrețin eu", adăuga apropiindu-și foarte mult obrazul de al lui. „Să vezi ce i s-a mai întîmplat prietenului meu teolog, relua el. netulburat. De obicei Mișu Weissmann, intrînd dimineața cu cafeaua, îi spunea : „Ai fost iar cu Stella, am aflat de la prietenii lui Vidrighin. Și, cîteva minute în urmă, adăuga : I-ai povestit iar de teolog... Ai fost imprudent. Este extrem de indiscretă..." „D-ta ai să mă înțelegi, îl întrerupea Ștefan. D-ta știi de ce-am fugit eu din țară..." Mișu Weissmann îl privea cu un zîmbet încurcat. „Prietenii lui Vidrighin spun că trăiești cu Stella, adăuga. Era să mă cert aseară cu unul din ei..." „Singurul lucru grav, continua Ștefan ca și cum nu l-ar fi auzit, singurul

lucru care mă preocupă e că nu-l pot întîlni pe Wainwright. Probabil că nu vrea Stella..." L-a întîlnit pe neaşteptate, in hali la Georges V. Un bărbat gros, aproape chel, încă destul de tînăr, cu ochelari cu ramă de aur, care-i ascundeau într-un chip curios ochii, în aşa fel încît nu le puteai distinge culoarea şi nici măcar nu puteai şti încotro privesc, lăsîndu-ţi oarecum impresia că vorbeşti cu un om care nu te vede. Sc afla într-un grup de bărbaţi, in jurul unei măsuţe joase, şi Stella il prezentă aducîndu-l de mînă ca pe un animal rar, exotic. — ***How do you do,*** îi spuse Wainwright. strîngîndu-i puternic mîna, fără să-l privească. Apoi se reîntoarse către vecinul lui şi-şi reluă convorbirea. „Mă adoră, îi spuse Stella. Nu-mi refuză nici un capriciu. Mîncăm astă-seară împreună, adăugă, v-a invitat pe toţi. Să-i vorbeşti... Dar în acea seară nu i-'i putut vorbi. Wainwright se apropiase de Stella şi-i puse mîna pe umăr : You ***icill excuse me, my dear !*** Apoi se întoarse spre Ştefan şi clătină de cîteva ori din cap, zîmbind. „Astă-seară eşti invitatul meu, spusese Stella. Sînt şi prietenii lui Vidrighin, e şi Conu Mişu..." Cînd, cîteva săptămîni în urmă, a putut vorbi cu Wairt-j wright, a înţeles că orice i-ar spune, Wainwright nu-l] ascultă, că oricîtă bunăvoinţă ar avea, nu poate să-l asculte. Clătina mereu din cap, aprobîndu-l, şi-i zîmbea. j „Să n-ai nici o grijă, îl asigurase Stella. Dacă ţi-a promis,! are să-ţi obţină viza... Asta se întîmplă în martie. Cu| puţine zile înainte, Mişu Weissmann se întorsese acasăj preocupat, tulburat. „S-au ivit nişte dificultăţi, îi spuse,! şi nu izbutesc să-l conving pe Vidrighin. E încăpăţînaţi şi neîncrezător. Afacerea de care ţi-am vorbit", adăugă.J în realitate, îi vorbise foarte vag despre marea afacere| pe care o făcea împreună cu Vidrighin şi un consorţii belgian.. Ştefan aflase doar că e vorba de răscumpărarea acţiunilor unei societăţi petrolifere româneşti, integrat de curînd în Sovrompetrol. „Dar să n-ai nici o grijă continuase Mişu. Afacerea tot se face, cu sau fără Vidrighin. Sînt alţi, destui, amatori. Ţi-am spus că, pînă la urmă, ajungem milionari.".'." Şi pentru că vedea că Ştefan tace, preocupat, Weissmann reîncepu, silindu-se să pară bine dispus. „Am vorbit din nou cu Stella despre d-ta. Este extraordinar de curioasă ; ar vrea să ştie tot despre d-ta. Nu-l înţeleg, îmi spunea ea (şi înainte ca să-şi dea seama, Weissmann începuse s-o imite). Mi-e peste putinţă să-l înţeleg. D-ta îl înţelegi ? Ce fel de om e ? Uneori am impresia că e nebun, sau că vrea să facă pe nebunul, dar nu înţeleg de ce. E un tip foarte straniu. Aş vrea să ştiu ce se petrece în inima lui, la ce se gîndeşte. Pentru că se gîndeşte mereu..." „O imiţi foarte bine, îl întrerupse Ştefan, zîmbind. Parcă aş asculta-o pe ea. Nu ştiam că poţi imita atît de bine..." Weissmann începu să rîdă, măgulit, dar parcă şi-ar fi amintit din nou de Vidrighin, căci o umbră îi trecu pe obraz. Cu un efort, freeîndu-şi agitat mîinile, izbuti s-o alunge. „Da, e foarte curioasă, reîncepu aşezmdu-se pe canapea. Şi mi se pare că şi puţin geloasă. Cine e prietena lui ? mă întreba. Ileana, i-am răspuns, Ileana Sideri. A fugit din ţară s-o caute..." Se întrerupse, intimidat deodată şi privi cu teamă spre Ştefan. „Foarte bine i-ai răspuns/îl linişti Ştefan. Nu e nici un secret..." „Aşa mi-am zis şi eu : nu e nici un secret. E mai bine să ştie oamenii de ce-ai venit, să nu te acuze de fel de fel de lucruri. Dar Stella nu vrea să mă creadă. Nu te întrebam de Ileana, mi-a spus. Voiam să ştiu cine e prietena lui aici, la Paris. I-am răspuns că nu ştiu, că n-o cunosc. Am răspuns bine ? îl întrebă privindu-l în ochi. Ştii că aceeaşi întrebare şi-o pun şi ceilalţi români. Dar ei cred că eşti prietenul Stellei. I-am spus-o şi ei şi rîdea, părea îneîntată. Crezi că asta îl compromite ? m-a întrebat. Crezi că românii sînt convinşi că-l întreţin eu ? M-am uitat lung la ea şi i-am răspuns : Eşti prea tînără şi prea frumoasă ca să poţi întreţine un bărbat !... Crezi că i-am răspuns bine?" „I-ai răspuns perfect", îl linişti Ştefan.

',,*Am* impresia că încă te iubeşte şi e teribil de geloasă, adăugă Weissmann tîrziu. Ar trebui să-i vorbim într-o zi serios... Şi pentru că vedea că Ştefan nu înţelege, preciza, plecînd ochii. încurcat, neştiind ce să facă cu mîinile : „Să-i spunem că s-au ivit unele dificultăţi, dar că dacă ar interveni cineva cu mulţi bani, dacă ar interveni, bunăoară, Wainwright. am ajunge, în cîteva săptămîni, multi-milionari..." A încercat de-atunci, de mai multe ori, s-o convingă. O lăsa să se antreneze, vorbindu-i despre succesele ei. apoi, pe neaşteptate, o întrerupea : ,.Ai putea convinge pe Wainwright să participe şi el la afacerea lui Conu Mişu..." Stella îl privea lung, apropiindu-şi pleoapele, parcă ar fi făcut un efort să ghicească dacă vorbea serios sau ii spunea asta în glumă, simplu pretext s-o întrerupă. ..Tu ai vreun interes în afacere ?" l-a întrebat odată. „Nici unul..." .."Din fericire pentru Mişu, continuase repede Stella. Altminteri, praful s-ar fi ales de afacerea lui. Mi-aş fi vîndut şi bijuteriile, numai ca să-l distrug. Şi mi-ar fi părut rău. căci mi-e simpatic..." „Pot să-i spun toate astea lui Conu Mişu ?" o întrebase odată. Dar Stella nu-i răspunsese. ..Mi-ar place să te ştiu bogat, continuase ea visătoare, destul de bogat, dar avînd toţi banii într-o singură mare afacere, şi de la o zi la alta, să te distrug ! Să te reduc la zero, să nu mai ai bani nici de hotel ! Să vii să te rogi de Wainwright să-ţi împrumute cîteva zeci de mii de franci. Evident, aş fi şi eu de faţă şi i-aş face semn să nu-ţi dea. Probabil că te-ai fi sinucis, căci eşti prea mîndru ca să cerşeşti. Sau, poate, ar fi fost şi mai grav : ai fi intrat la închisoare şi, după. aceea, în orice caz, te-ai fi sinucis..." Tăcuse cîtva timp,: zîmbind absentă, parcă nu s-ar fi îndurat să se desprindă* din vis, apoi îl întrebase deodată : „Mănînci astă-seară cu? mine ? Eram invitată de prietenii lui Vidrighin, dar îi pot| decomanda..." Aşteptase cîteva clipe în faţa lui, nerăbdl toare, palpitînd, parcă -ar fi luptat să se stăpînească, nu se zvîrle asupra lui, să-l sfişie. „Eşti invitata-

spusese Ştefan. Dar nu putem merge la restaurantul românesc, că vor afla prietenii lui Vidrighin." „Să mă duci atunci în Saint Germain des Pres, să văd şi eu existenţialiştii..."

Tîrziu, după ce ieşiseră din restaurant şi se opriseră în cîteva cafenele, şi se îndreptau spre Georges V, Stella se agăţase de braţul lui şi îi şopti : „Ce fericiţi am fi fost împreună... Eu aş fi avut bani şi am fi fost fericiţi. Ne-am fi plimbat mereu împreună, numai noi doi, şi-am fi fost fericiţi. Mă ambalasem după tine. Credeam că mă iubeşti şi tu puţin." „Nu ţi-am spus niciodată că te iubesc", o întrerupse el. „Credeam că eşti prea mîndru,' că de-aceea nu-mi spui..." Apoi tăcuse, din nou visătoare, agăţată de braţul lui. „Şi totuşi te-ai schimbat de cînd ai devenit cetăţeană americană, îi spuse el tîrziu. Cînd te-am cunoscut eu, aveai alte expresii, spuneai mereu : eşti un porc ! Acum nu mai spui aşa. Te-ai schimbat..." Stella îi căutase privirile prin întuneric, apropiindu-şi şi mai mult capul de al lui, şi zîmbise, cu un mare efort : „Dacă ai şti cît te urăsc, şopti. N-am crezut că pot urî vreodată pe cineva în asemenea hal. încerc mereu să inventez ceva oribil, ceva care să te distrugă de-a binelea..." O condusese totuşi, foarte amabil, vorbindu-i într-una, pînă în hall-ul lui George V, şi-i sărutase curtenitor mîna. „Ai fost un amor ! ii strigase ea despărţindu-se. Pe curînd !..."

în prima noapte pe care o petrecuse în hotel, adormise foarte tîrziu, ascultînd, fără să vrea, conversaţiile din odăile vecine, luptînd cu amintirile din camera secretă, îşi îndesase perna peste cap şi în cele din urmă izbutise să adoarmă. în dimineaţa următoare îşi cumpărase o cutie de ***boules Quiess*** şi de-atunci, îndată ce auzea vecinii intrînd, şi le îndesa în urechi pînă ce zgomotele se pierdeau ca înecate în pîslă. Continua totuşi să locuiască în Boulevard Murat, petrecîndu-şi doar după-amiezele şi serile în hotel. Puţin timp în urmă, Mişu Weissmann îi

spuse : „Ar trebui să-ţi faci schimbarea de domiciliu". „Dacă se poate, aş prefera să n-o fac ; aş vrea să am o adresă secretă..." „Imposibil, îl întrerupse Weissmann. Nu ai dreptul şi Poliţia e foarte strictă. S-ar putea să se facă o descindere. Da, o descindere, stărui el. Controlul străinilor. Nu uita că avem o situaţie specială." „Am să fac, atunci, schimbarea de domiciliu. Dar am să te rog, foarte serios, să nu spui nimănui unde m-am mutat. In special, să nu-i spui Stellei sau prietenilor lui Vidrighin..." Weissmann îl privise pe furiş, cu un zîmbet viclean. „Despre partea mea, fii fără grijă. Dar îţi atrag încă o dată atenţia să fii prudent. Dacă ai cumva intîlniri importante, vreau să spun politice, mai bine să te întîlneşti aici, la mine. îmi dai un telefon şi-ţi las cheia..."

La începutul lui martie se instalase definitiv la hotel. Cîteva zile în urmă, femeia şi fetiţa cu obrazul ars s-au mutat la un etaj mai jos, şi în locul lor a venit, pentru două sâptămini, o familie de suedezi. îl auzea pe el, dis de dimineaţă, bătîncl la maşina de scris ; ea rămînea aproape tot timpul la fereastră, cu băiatul pe genunchi, fredonînd. în odaia din stînga, dimineţile, grecul aproape că nu dădea semne de viaţă. îşi pregăteşte examenele, îi spuse portarul. Familia îi închiriase camera ca să poată studia nestingherit, adăugase. Unchiul cu ochelarii fumurii continua să vină regulat, la orele de mese,*'şi claxona îndată ce-şi oprea maşina în faţa hotelului. Uneori, după amiezile, grecul îşi aştepta prietena. Ştefan îl ghicea cînd începe să-şi piardă răbdarea : se plimba prin odaie, deschidea necontenit fereastra ca să privească în stradă. Cînd venise pentru întîia oară Weissmann să-1 vadă, vecinul tocmai îşi întîmpinase prietena şi o certa : întîrziase. îi repeta el iritat, aproape trei sferturi de oră. Weissmann rămăsese uluit în mijlocul odăii ; nu-şi închipuise că se pot auzi chiar atît de bine vocile de alături. „Hai să mergem, ii şopti el. Am să-ţi spun lucruri importante şi pcate vecinul d-tale înţelege româneşte..." Coborîră şi se îndreptară spre o cafenea din cartier. Weissmann părea mai preocupat ca de obicei. Aflase de mult că Stella nu vrea să intervină pe lîngă Wainwright. „Tot am să le fac surpriza, spusese el atuncir Acum, mergînd absent alături de Ştefan, cu mîinile în buzunai'ele pardesiului, cu privirile pierdute undeva înaintea lui, repetase acelaşi lucru : „Ai să vezi mata. coane Ştefan, că am să le fac la toţi surpriza. Am să ţi-o fac şi d-tale. Pentru că şi d-ta eşti sceptic", adăugase el întoreînd capul spre Ştefan şi izbutind să rîdă. E adevărat, sînt sceptic, ar fi- vrut Ştefan să răspundă. Se întrebase chiar, de nenumărate ori, de unde mai are Weissmann bani, pentru că îşi păstrase acelaşi fel de viaţă, umblînd numai în taxi, invitînd necontenit tot la restaurante scumpe, trimiţînd flori Stellei de cîte ori îl oprea la masă. „E îngropat în datorii şi se împrumută mereu. îi spusese odată Stella, de aceea s-a retras Vidrighin din afacere..." „Te-am ghicit de mult. continuă Weissmann, eşti sceptic. Dar am să-ţi fac şi d-tale surpriza..." Apoi. pe neaşteptate, izbucnise în rîs. ..Bestial, exclamă el în cele din urmă, ne trimite la amîndoi, pe aceeaşi ilustrată, salutări din Italia ! A fugit fără să spună un cuvînt..." Se căută nervos în buzunar şi-i arată o carte poştală ilustrată din Napoli. «Salutări pentru amîndoi, Stella». „N-a spus la nimeni nimic, continuă Weissmann tulburat. Ce-o să creadă prietenii lui Vidrighin ? Tocmai aranjasem nişte mese cu belgienii şi cu prietenii lui Vidrighin. Trebuia să fie şi Stella. îţi închipui, o femeie frumoasă ca ea, face întotdeauna impresie..." Zadarnic încercase Ştefan să-1 descoase, să afle în ce stadiu se află afacerea. Weissmann ocolea răspunsul. „Am să vă fac la toţi surpriza", repeta el din cînd în cînd, înfundîndu-şi, parcă cu furie, mîinile în buzunarele pardesiului.

în aprilie, printr-un fost coleg de facultate, Ştefan găsise de lucru la o Agenţie economică ; trecea de trei ori pe săptămîna pe la Birou, lua gazetele şi revistele eco-

dar cînd îl întîlnise, în după-amiaza aceea, îl îngrijoră expresia lui : părea speriat şi umilit totodată, umilit că nu izbuteşte să-şi stăpînească panica. De-atunci spunea mereu că e plecat în Belgia, dar Ştefan nu-l mai credea. Il întîlnise odată ieşind din metrou ; avea aerul stînjenit, ca şi cum ar fi fost surprins. ,.Am uitat să-ţi telefonez că mi-am amînat plecarea", îi spuse Weissmann roşind. De fapt, Ştefan nu .ştiuse câ trebuia să plece. Probabil că Weissmann spusese asta celorlalţi, dar nu-şi mai amintea cui. Arăta obosit, nebărbierit. Şi faptul că ajunsese să umble cu metroul, el, care nu circula decît cu taxiul, i se păru suspect lui Ştefan. „Ai mai întîlnit-o pe Stella ? l-a întrebat odată. Am auzit că s-a compromis cu peştele ei. O ţine într-o orgie, din bar în bar. Nu mai vrea să vadă români. Spune că s-a plictisit de noi, golanii..."

Grecul se mutase la sfîrşitul lui mai, şi de-atunci camera din stingă redevenise odaie de pasaj. Dormiseră pe rînd un ***comis voyageu.r.*** un student libanez, cîţiva englezi. După plecarea familiei suedeze, în odaia din dreapta se mutase o doamnă fără vîrstă, cu o figură distinsă, aproape frumoasă, dar lipsită de orice expresie. Venise din provincie, îi spusese portarul, era în instanţa de divorţ. Lipsea aproape totdeauna de-acasă. Cînd se-ntorcea, serile, o întovărăşea de obicei o prietenă, cu care rămînea mult de vorbă în camera ei.

Weissmann mai venise odată, la începutul lui iunie, şi-i ceruse 10 000 de franci împrumut. „închipuieşte-ţi că, ieşind în oraş. mi-am pierdut portmoneul, sau poate mi l-a furat în metrou. Nu ştiu. Noroc că n-aveam prea mulţi bani, şi nici carnetul de identitate..." Se fîstîcise şi zîmbea într-una, neştiind ce să facă cu mîinile, parcă i-ar fi fost teamă că nu va fi crezut. „Nu ţi-aş cere atît de mult, dar am invitat nişte belgieni la masă şi nu mai am timp să trec pe la bancă. Ţi-i dau diseară. Adică nu, ca să fiu mai sigur, aşteaptă pînă mîine la prînz. Dacă n-am tunp să trec eu, ţi-i trimit printr-un mandat telegrafic..." INu-i primise decît o săptămîna în urmă. Weissmann trecuse pe la hotel, în lipsa iui, şi_j lăsase într-un plic la poi tur.

îi plăcea, întorcîndu-se nopţile acasă, să rămînă cîtva timp pe întuneric, rezemat de fereastră, privind strada. Se întorcea mainte de zece, cînd trecătorii deveneau din ce în ce mai rari. Pe la unsprezece noaptea, rue Vaneau părea pustie, dar se mai însufleţea odată, un ceas mai tîrziu, cînd se închideau cinematografele din cartier. Dacă s-au dus la cinematograf, am două ceasuri înaintea mea, îşi spuse ştefan. Avea de lucru dar în noaptea aceasta parcă nu se indura să se smulgă de lîngă fereastră. Am timp, îşi repeta el, am două ceasuri bune înaintea mea. I se păru ca aude ciocănind în uşă şi se ridică brusc, aproape speriat, de la fereastă. Traversînd repede camera ca sa găsească butonul şi să aprindă iunima, auzi din nou ciocănind.

„Intra", strigă. în clipa următoare, portarul deschise uşa. dar nu intră. Din prag îi întinse un pachet destul de voluminos, învelit în hîrtie cafenie, legat foarte solid cu mai multe rînduri de sfori.

„L-a adus adineauri un comisionar, spuse. I-am dat o suta ele franci..." Ştcfan căută nervos în portmoneu şi. «ara^ sa scoată un cuvînt, îi întinse două bancnote de 100 de iranci. Biriş, îşi aminti el deodată, şi se tulbură. în seara aceea portarul bătuse la usă şi apoi ne-am întîlnit po Bulevardul Dinicu Golescu şi mi-a vorbit de Partenie, de un articol al lui Partenie Era în 1936. în august 1936, irm aduc foarte bine aminte acum. „Mulţumesc şi noapte buna", spuse portarul retrăsîhdu-se. Ştefan, în prag, conhnua sa zîmbească, ţinind pachetul sub braţ. nehotărit. Nu era atunci, îşi aminti el nu era în seara cînd l-am întîlnit pe Biriş. Simţi cum' începe sâ i se bată inima, l-am dat o sută de Ici, spunea că vine tocmai de la

Statuia Brâiianu, asta mi-a spus-o altă dată, mai înainte, cînd a urcat la mine şi mi-a adus mănuşile. In noaptea de Sînziene. Cînd am întîlnit-o pe Ileana. Spunea că sînt ale domnişoarei cu care aţi fost, îşi aminti, şi respiră adînc, parcă ar fi încercat să-şi sugrume un suspin, închise uşa şi, continuînd să păstreze pachetul sub braţ, se apropie de birou, dar se răzgîndi şi se aşeză pe pat. Era un pachet greu. încercă să-i desfacă sforile, întorcîndu-1 cînd pe o parte, cînd pe cealaltă, apoi îşi pierdu răbdarea, se ridică şi căută pe lavoar o lamă veche de ras. N-a aflat niciodată, cu precizie, dacă erau mănuşile ei, îşi aminti. Şi nici măcar nu ştia ce se întîmplase cu mănuşile. Le avea la el, în buzunar, în seara cînd l-a întîlnit pe Biriş, pe Bulevardul Dinicu Golescu, şi Biriş i-a vorbit de Partenie. Acum îşi amintea din ce în ce mai limpede. Comportamentul oamenilor ca un organ : ca un rinichi, bunăoară, sau ca un sex. Tăia sforile cu oarecare greutate, căci erau groase şi bine strînse. Apoi începu să desfacă pachetul. Cînd îl scoase din hîrtia cafenie, văzu că e un pachet sigilat, cu un plic deasupra, nelipit, fără adresă. O foaie cu cîteva rînduri, de la Weissmann. Asta era surpriza. Semnase, apoi adăugase, ca un post-scriptum : „Sînt capodoperele literaturii româneşti de mîine. Ai grijă de ele. Al d-tale cu toată încrederea şi prietenia" — şi semnase din nou. Manuscrisele lui Bibicescu, înţelese Ştefan. Dar de ce mi le-o fi trimis mie, se întrebă cu oarecare teamă. Ce i s-o fi întîmplat ? Se ridică de pe pat şi se duse să închidă fereastra. Apoi luă pachetul şi se aşeză la birou. Dar de ce mi le-o fi trimis mie ? se întrebă din nou. Cu grijă, tăie sigiliile şi scoase din ultima hîrtie în care erau împachetate un teanc de foi scrise şi de caiete. Sînt manuscrisele lui Bibicescu, îşi repeta mereu, parcă pentru ca să se liniştească, apoi începu să le răsfoiască, în mare grabă, citind doar titlurile. Era un exemplar dactilografiat din ***Priveghiul,*** «de Ciru Partenie şi Dan Bibicescu», sta scris pe prima pagină. Apoi un

MnJJ" S< :nse cu mîna : ***întoarcerea ăe la Stalingrad.*** colt ? *i I* m cinci ac*te>* de Dan ***Bibicescu.*** într-un **im** 1 ?7 mina lui Bibicescu, o însemnare cu cre- ™ • «Versiune provizorie şi necompletată», ş te- -/int* *l,* • **i** l ochii Pe prima pagină : «Scena repre- elnVe în !? - U"Ui block-haus din Stalingrad... Cîteva 'întlal"2;/ ™rS,T A?are un colonel." Colonelul : Ce S-a in- Nu ***mă auzi ?... Unde e sergentul*** ?...» Mai S, î teancuri de foi prinse în elipse, pe care Ştefan le S t o oParte fără să le răsfoiască. De ce mi le-o fi cai t **P** *1* Se ^ezi el întrebîndu-se din nou. Zări şi un *L* iet gros, de a cărui copertă era prinsă cu un ac o scurtă p t T f de mîna lui Bibicescu si datată : 15 X 1945. mine-la Ciulnita, în casele XXX, împreună cu ***ane*** nu tu cte mai mică importanţă. Este un caiet de însem- n a ? 6 s\amintiri al lui Ciru Partenie. Poate fi ..onsicierat un fragment de ***Jurnal,*** singurul care ni s-a past,at». Ştefan se tulbură si şovăi. Poate ar fi mai ,™L \ T - Citesc> is* spuse. Deschise totuşi caietul. [1 d^ la meeput ştersăturile făcute cu o altă cerneală : „ " j ? cuvinte, uneori rînduri întregi, fuseseră şterse. , i ! m f de o mîna străină. «A fost azi la mine..... si urma numele, şters. «Nu venise să mă vadă de cîteva săp- lamim ; sperasem chiar că ruptura era definitivă». Ştefan simţi ca nuna in care ţinea caietul îi tremura uşor, şi-1 lasa pe birou. Pe aceeaşi pagină, mai jos : «M-a întrebat daca o mai iubesc pe...,.',. £ tarăsi numele şters. «Evident ir»? ™ if°' l-Sm răsPuns-: Ştefan luă caietul şi, apropi- ina mult pagina de lampă.' încercă să descifreze şi se apuca sa citească de la începutul paginii. Nu avea dată •V™" un, f' de altă indicaţie. «Mă regăsesc în acest peisaj ciudat care-mi pare de'o zadarnică limpiditate şi în^,™?-' Cum m"as fi rătăcit de mult de mine insumi şi aş *ti* fost purtat...»' Fraza rămăsese neterminată. o° f'ea. parte di«tr-o bucată literară, gîndi Ştefan, bau poate intrase tocmai atunci cineva peste el în birou, îl inutiupsese din scris, şi cînd mai tîrziu, Partenie redeschi-

sese caietul, nu-şi mai amintise ce voise să spună, sau nu-î interesase. Căci, cîteva rînduri mai jos, începuse altceva. -Dificultatea personagiilor intelectuale : toţi seamănă între ei, toţi vorbesc la fel. în cele din urmă, sînt neinteresanţi. Regulă de aur : a evita' pcrsonagiile presupuse a aparţine unei clase educate. Greu de convins cetitorul că un intelectual poate avea pasiuni puternice». Apoi, frazele trunchiate : «A fost azi la mine... M-a întrebat dacă o mai iubesc pe... Evident c-o iubesc, i-am răspuns. Mi-a fost teamă că n-are să mă înţeleagă, că-şi va închipui că i-am răspuns astfel ca să reconfirm ruptura. De fapt. aşa era, asta voiam, să reconfirm despărţirea. Din fericire, m-a crezut. Foarte sentimentală, m-a rugat, cu lacrimi în ochi. să rămînem prieteni. I-am făgăduit.» Ştefan întoarse pagina, «în literatură, oamenii elementari, cu pasiuni puternice, dominaţi de un singur viciu sau oarecum maniaci, par ***vii*** şi ***autentici.*** Ceilalţi, mai ales oamenii buni, blînzî, inteligenţi, şrTff*primul rînd oamenii preocupaţi de probleme morale, par fazi, fără contur, lipsiţi de personalitate, în fond, literar vorbind, sînt neinteresanţi. Ce romancier contemporan ar îndrăzni să-şi aleagă ca personagiu principal un ins care, să spunem, ar dori să se «desăvârşească» ? Asemenea personagii par artificiale, livreşti. S-a creat o falsă optică a personalităţii pasionale : lucrul cel mai amuzant e că optica asta au creat-o cerebralii, eruditii, scriitorii de cabinet...» Ştefan se întrerupse ca să-şi aprindă o ţigară, apoi privi mai departe. O pagină întreagă se continuau observaţiile în legătură cu personagiile şi tehnica romanului, şi le sări. Urmau apoi cîteva însemnări personale. «Zece zile la X. Aflu o sumă de amănunte senzaţionale despre bunicul ei, despre ultima lui aventură, la peste 70 de ani, şi scandalul cînd s-a dus la primar să recunoască copilul. X mă imploră să nu ..utilizez' confidenţele ei. îmi spune că mi-a ieşit zvonul că nu scriu decît ce mi se întîmplă mie sau aud că •s-a întîmplat altora. O întreb : ce altceva s-ar. putea scrie ?

îmi răspunde foarte candid : un scritor trebuie să aibă imaginaţie...» Mai liniştit, fumînd, Ştefan continua să răsfoiască. O lungă schiţă de nuvelă. «într-o zi de onomastică, în casa unei familii burgheze. (Folosesc casa lui X, familiile Y şi Z). Băiatul şi-a invitat cîţiva colegi. Descriere, în special V, urît, cu ochelari de sîrmă, pistruiat. Nuvela se deschide cu strigătul lui : Doamnă. Niculaie nu mai vrea să iasă din pivniţă !...» Ştefan parcursese absent rezumatul întîmplării lui Niculaie. Cîteva pagini urmau descrieri şi dialoguri. Pe alocuri, multe ştersături, ca şi cum Partenie ar fi lucrat pe această schiţă înainte de a se fi apucat să scrie nuvela. Răsfoind, Ştefan îşi arunca ochii mai ales pe rîndurilc care aveau numele şterse. «Dăruit lui X ultima mea amintire de la Mangalia^. «XX sau jurnalul geloziei retrospective. Mă gindisem mai de mult să-1 scriu. Aflu astăzi că XXX pregăteşte un roman sub acest titlu...» întîlnea mereu observaţii şi reflecţii asupra artei romanului, pe care le parcurgea fără să le citească. O singură dată, oprindu-şi întîmplător ochii pe cuvîntul ***mii,*** pe care nu se aştepta să-1 întâlnească la Partenie, citi întreaga notă : «Fac parte dintr-o generaţie de scriitori sacrificaţi. Nici unul dintre noi nu va mai putea scrie în stil major. Suferim de ticurile psihologiei, de clişeele experienţelor literare recente etc. Trebuie redescoperită naraţiunea mitică. Dar nu o va redescoperi unul ca mine, un raţionalist incapabil să guste miturile». Ştefan îşi stinse ţigara şi începu să răsfoiască oarecum distrat. Cîteva pagini fuseseră smulse, şi, cîteva secunde privi, neliniştit deodată, acele frînturi de hîrtie agăţate de cotorul caietului. Nu cumva le-o fi rupt Conu Mişu ? se întrebă. Către mijlocul caietului. însemnările deveneau mai dense, păreau că se transformă pe nesimţite în mici eseuri sau în fragmente de amintiri, ca şi cum, începînd să scrie, Partenie se lăsase antrenat, uitînd că se află în faţa unui caiet intim. Unele pagini erau barate cu un creion albastru şi aveau, cîteodată, o adnotaţie în colţul de

sus : -«folosite». începuse o pagină povestind că, în ziua aceea, cineva, al cărui nume fusese şters, îi vorbise despre ***La Veuve Cliquot,*** şi el, Partenie, îl întrebase : Ce este ? şi aflase că e o marcă de şampanie rose. Acel cineva făcuse mare haz că nu ştiuse pînă atunci că există şampanie rose. Povestind întîmplarea, Partenie se lăsase antrenat în amintiri în legătură cu prima sticlă de şampanie pe care, fiind încă în liceu, şi ieşind într-o seară cu colegii la un bar, ***Olympia,*** o comandase după ce se interesase în prealabil cît costă. Apoi urmau amintiri despre colegii lui de-atunci. despre o întîlnire la Constanţa, zece, cincisprezece ani mai tîrziu. Părea aproape o nuvelă ; descrierile deveneau tot mai precise şi mai ample, dialogurile mai vii şi se ghicea, pagină după pagină, cum intervine scriitorul. Naraţiunea se întrerupea brusc, şi Partenie adăugase cu creionul albastru : «De reluat». Cîteva pagini în urmă, îl interesă o mărturie : «Vorbind cu XX despre ***Jurnalul*** lui Jules Renard, mă întreba dacă scriu şi eu un jurnal. I-am răspuns că am scris, pe vremuri, dar că n-am păstrat decît acele pagini care pot servi, direct sau indirect, literatura. Restul paginilor de jurnal pot fi arse. Aşa fac eu, am adăugat». Ştefan se întrerupse, reciti ultimele rînduri, apoi încercă din nou, aşa cum, aproape fără să-şi dea seama, făcea necontenit de o jumătate de oră, să precizeze, după aluziile textelor lui Partenie, în ce ani fuseseră scrise. A murit în 1939, la 36 de ani, îşi făcu el socoteala. Dacă a ars celelalte caiete, înseamnă că acesta, din faţa lui, era ultimul pe care-l scrisese. Mai rămăseseră, de altfel, pagini albe. L-a scris, deci, cîţiva ani înainte de moarte, prin 1937-1939. Dar nu întîlnise pînă acum nici o aluzie precisă la Ioana, şi nici nu se referea la cărţile pe care le scria sau le scrisese deja. Reîncepu să răsfoiască. întîlni de mai multe ori adnotări cu creionul albastru «plan de roman», «folosit», «de dezvoltat». Voi să vadă dacă nu cumva spunea mai mult către sfîrşitul caietului şi răsfoi ultimele pagini.

Paieau ca fac parte dmtr-un text continuu, despre Leonora. Se mira ca numele fusese lăsat neşters. întoarse alte cîteva pagini, ca sa găsească începutul. Zvîrlindu-şi ochii pe primele nnduri *i se* păru că ar fi nişte amintiri din tinereţe, in legătura cu întîlnirea unei femei. în toată P ^ K - , Pa - !S caietului> numele nu mai erau şterse. Probabil ca cel care-şi luase această sarcină obosise şter-

Sfsri n ! V I -f"USeSe timP s* ^ntinue. «Trecînd M *™P * M 0?1lor1 mis-a Părut c-o zăresc pe Fanny. M-am uitat lung la ea si în cele din urmă m-a recunoscut. Piobabil ca avem cam aceeaşi virstă. Cînd eu aveam 17 am, ea era ucenică la atelier, avea vreo 14-15 ani.

d?nrLs~*P ^ \ °fo meife trecută> căreia i-aş fi putut da once virsta intre,35 şi 50 de ani. Şi totuşi nu putea avea mai mult de 30-31de ani..., Ştefan se întrerupse şi facu repede socoteala. Dacă în **1939** Partenie avea 36 de am, mtilmrea cu Fanny avusese loc de cinci, sase ani *frVl nl%^ J* 1933"1934. O cunoscuse pe Ioana; erau poate logodiţi, sau imediat după ruperea logodnei. «Va mai aduceţil aminte de minG< de £ duduia Eleo^ora ?>> m-a întrebat. ***Mi*** s-a părut câ zîmbeste foarte trist, dezvelindu-şi cîţiva dinţi de aur. „îmi amintesc foarte bine, i-am răspuns Cum aş putea-o uita pe Lenora ?... Mi-am dat seama ca fusesem excesiv de vulgar şi după obiceiul meu, mi-am agravat situaţia. Cum aş putea uita primul meu amor. am exclamat, izbutind chiar să rid. Aveam *ll* ani şi n-o sa-i mai am niciodată...» «Tinereţe, spuse ea. Era frumos. Parcă erau alte timpuri. Săraca duduia Eleonora. am auzit câ ajunsese rău de tot în ultima

T^'/T? Prapadil JU Un SpitaL induse şi pianul...» «Am aliat şi. eu», spusei. şi încercai să schimb repede vorba. Am mtrebat-o dacă mai stie ceva despre celelalte fete Amcuţa, Puia, Sofia. Fără nici un efort, toate numele acelea, îngropate de foarte mulţi ani, îmi reveneau în minte. Fanny părea surprinsă de precizia amintirilor mele.

Mi-a povestit ceva despre Anicuța, cu ca fusese mai prietenă, dar nu ascultam. în acea clipă mi-am adus aminte de roman. îmi părea rău că-1 arsesem. Era, fără' îndoială, detestabil : roman fals-autobiogcafic scris la 19-20 de ani. Dar m-ar fi amuzat să-T recitesc acum, să văd ce deveniseră Fanny, Anicuța şi celelalte fete în afabulația, mea. îmi aminteam doar ce devenise duduia Eleonora : devenise Lenora, femeia fatală. Eroul nu avea 17 ani, ca mine, nu era student în primul an de facultate : devenise doctorul V, geniul neînțeles şi răzvrătit, puțin demoniac, puțin fatalist, urmărit de nenoroc, aşa cum mi-ar fi plăcut mie, atunci, să fiu. Pînă ce-am ajuns acasă, m-am gîndit tot la lucrul acesta : cum, plecînd de la o întîmplare în ea însăşi extraordinară şi nelipsită de o grandoare aproape tragică — pentru că aveam 17-10 ani şi ea 35-36, şi fusese o adevărată pasiune, fugisem de-acasă, eram gata să fac orice nebunie, voisem chiar să mă sinucid — cum, voind să scriu toate acestea şi voind, mai ales, să le scriu oarecum autobiografic, la persoana I-a, am ajuns totuşi la un roman teribil şi totodată insipid, fals şi grandilocvent, deşi aproape tot ce scriam fusese trăit de mine, şi încă trăit pînă la incandescență. Dar nu aveam încă 20 de ani, nu învățasem încă lucrul acesta simplu că translația de la duduia Eleonora la Lenora anulase toată autenticitatea întîmplării. că, devenind doctorul V îndrăgostit de Leonora, scriam autobiografia unei fantoşe...

De cîtva timp, fără să-şi dea seama de cînd, Ştefan privea rîndurile fără să le citească. Auzise deschizîndu-se uşa de la camera din stînga şi apoi auzise murmurînd cîteva cuvinte, pe care nu le înțelese, dar vocea i se păruse cunoscută. Ridică ochii din caiet şi începu să asculte, ținîndu-şi răsuflarea. Auzi paşii vecinului îndreptîndu-se spre fereastră ca să tragă obloanele, apoi îl auzi exclamînd: „Cinci sute de franci !" — şi i se păru deodată că visează. „Cinci sute de franci pe noapte ! îl auzi din nou. ***Half a pound ! ll seems extravagant*** .'" Era vocea lui Vădastra. Cîtva timp, Ştefan rămase încremenit, cu mîna pe caietul lui Partenie, cu capul întors spre camera Ni*. 16, aşa cum se afla în clipa cînd începuse să asculte. îl auzi umblînd prin odaie, dînd la o parte un scaun, exclamînd, apoi i se păru că rămăsese şi el pe loc, cu urechea la pînclâ, ascultînd. De fapt, înțelese Ştefan cu cîteva clipe în urmă, intrase în cabinetul de toaletă şi dăduse drumul la robinet, îl auzi cum îşi clăteşte paharul, continuînd să murmure. Atunci se hotărî brusc, traversă camera în vîrful picioarelor, ca să facă cît mai puțin zgomot, şi ieşi pe coridor. O clipă şovăi, strîngîndu-şi necontenit pumnii, încercînd să se trezească. Apoi începu să coboare.

.,E un englez, îi spuse portarul. A sosit astă-seară de la Londra/" „Cum îl cheamă ? I-am auzit vocea şi mi s-a părut că-1 cunosc. Portarul deschise catastiful şi citi : „Harry Johnston, născut în 1907. locuind la Birmingham." „Cred că el este", spuse Ştefan. Urcînd, îşi privi încă o dată ceasul. Trecuse de unsprezece. Cînd se apropie de etajul IV, începu să calce în vîrful picioarelor. în fața camerei nr 16 şovăi, ținîndu-şi răsuflarea. Auzi cîțiva paşi şi, hotărîndu-se, ciocăni. Un interval care i se păru extrem de lung nu se mai auzi nimic. Paşii se opriseră. Ciocăni atunci din nou şi în clipa următoare auzi un glas aspru, răguşit, izbucnind chiar din spatele uşii, ca şi cum omul ar fi pîndit acolo, cu urechea lipită de lemn. ***„What's the matter ? Who is it ?"***

„Cest le concierge, răspunse Ştefan intimidîndu-se. ***Somebody is asking for you..."*** Auzi cheia învîrtindu-se şi uşa se deschise încet, cu precauție, numai pe jumătate, îl recunoscu pe loc, aşa cum apăruse în prag, cu mîna pe clanță, gata să se retragă. îl recunoscu deşi avea ochelari negri, şi mustața îi era acum mai groasă, şi figura îi era schimbată, puțin asimetrică, parcă ar fi avut o tîmplă mai ridicată.

„V-am auzit adineaori pronunţînd cîteva cuvinte româneşti, spuse Ştefan, şi mi s-a părut că sunteţi d-stră, d-le Vădastra. Vă credeam..." Vădastra întoarse puţin capul spre stînga, acolo unde începea coridorul care ducea la camerele cu ferestrele spre curte, apoi întrebă, într-o românească cu un uşor accLegi străin. „Ce poftiţi ?" ,.Vă credeam mort în bombardament, v-am căutat peste tot. Poate vă mai aduceţi aminte de mine..." „D-1 consilier Viziru, spuse Vădastra zîmbind. Vă cunosc foarte bine. Ştiu tot despre d-stră..." „E de neînchipuit ! făcu Ştefan, şi atunci înţelese că o tîmplă i se părea mai ridicată pentru că avea o cicatrice orizontală chiar la rădăcina părului. N-aţi dat nici un semn de viaţă. Irina nu ştia nimic..." „Poftiţi înăuntru, spuse Vădastra, şi deschise larg uşa, iăsîndu-1 să treacă. O cunoaşteţi bine pe Irina ? întrebă aşezîndu-se pe marginea patului. Cînd aţi văzut-o ultima oară ?" „Puţin înainte de plecarea mea, în vara trecută. L-am văzut şi pe Gheorghiţă. Trecuse în clasa Il-a primană..." Vădastra îşi umezi buzele, apoi zîmbi, visător. „Sînt perfect informat despre el, spuse. Gheorghiţă este un element excepţional. Irina a rămas ce-a fost : o soţie model." „Toţi o cred văduvă, începu Ştefan. Aşa crede şi ea." „Nu e atît de sigur, îl întrerupse Vădastra. A fost informată la timp." „Nu cred câ ştie ceva, stărui Ştefan. Mi-ar fi spus, m-ar fi lăsat să înţeleg ceva..." Vădastra ridică din umeri şi zîmbi din nou. abia stăpînindu-şi satisfacţia. „Poate că a primit dispoziţii speciale, spuse. Poate că..." dar se întrerupse şi se încruntă, privind deodată aspru, bănuitor, spre Ştefan. în fond. adăugă, de unde ştii d-ta că sînt Vădastra ? Te-am lăsat să crezi asta pentru că, poate, confuzia asta îmi convine. Eu ştiu foarte multe lucruri despre d-ta. Dar d-ta nu ştii nimic despre mine. Ţi se pare că aş fi Vădastra şi eu te las să crezi asta, pentru motive pe care d-ta nici nu le bănuieşti. Dar să presupunem că aş fi Vădastra. Ce concluzii ai trage ?" Se ridicase de pe marginea patului *şi* ❧ apropiase de el, umezindu-şi mereu buzele, privindu-i pătrunzător prin ochelarii negri ; Ştefan se simţi deodată stingherit şi se mişcă pe scaun, parcă ar fi încercat să-şi aducă aminte de ceva. în cele din urmă, băgă repede mîna în buzunar şi începu să-şi caute pachetul cu ţigări. Dar îl lăsase pe birou, în odaia lui, şi atunci întrebă /îmbind : „Nu fumaţi, nu e aşa ?" „Nu. mulţumesc Da; să presupunem că aş fi omul pe care-1 crezi d-ta, iviuă. te concluzii ai trage ?" „Mi-e greu să spun... încă nu mi-am revenit. îmi închipui că aţi fost grav rănit în noaptea bombardamentului şi aţi avut o amnezie. S-au întîmplat foarte multe cazuri în război. îmi închipui că., " Vădastra îl privea cu un aer de triumf şi totodată cu un infinit dispreţ, şi Ştefan se întrerupse intimidat. „Continuă, te rog continuă, îl încuraja Vădastra. Te ascult cu cel mai mare interes. Este o ipoteză destul de plauzibilă. E bine să ţinem seama de toate ipotezele..." „Aţi avut o amnezie... Deşi, în cazul acesta, nu înţeleg cum de n-a aflat nimic Legaţia. Mai ales că după moartea lui Antim..." Se întrerupse din nou, şovăind. „Cunosc, cunosc povestea, spuse repede Vădastra ridieîndu-şi mîna ca şi cum ar fi vrut să-1 oprească şi să-1 îndemne totodată, continuă, te rog."

în sfîrşit, Anglia era în război şi se poate presupune că un amnezic mai mult sau mai puţin nu constituia o problemă. Aţi rămas ani de zile într-un spital, undeva în provincie, şi toată lumea v-a crezut mort. Iar cînd v-aţi regăsit memoria, aţi constatat că România era angajată în război cu Sovietele, pe cale să piardă războiul sau chiar ocupată de ruşi, şi aţi preferat să rămîneţi unde vă aflaţi, în Anglia, sub un alt nume şi trăind o altă viaţă. Vă înţeleg..." „Interesant, făcu Vădastra începînd să se plimbe prin odaie. Asta ar fi o ipoteză. Vă mărturisesc că nu mă convinge. E prea simplă, e aproape ba-

nală. Dacă omul pe care d-ta crezi că ar fi Vădastra ar fi trăit o asemenea aventură, recunoaşte şi d-ta că ar fi fost o aventură prea puţin interesantă. Dar se mai pot face şi alte ipoteze. Bunăoară, să presupunem, doar aşa, ca o ipoteză, că personagiul d-tale n-a avut nici o amnezie, dar că, din diferite motive, i-a fost teamă să se mai întoarcă acasă, şi a trăit cîteva săptămîni sub un nume fals. Ai să mă întrebi cum ar fi putut face asta la Londra, în timpul războiului. Foarte simplu, dacă a găsit nişte hîrtii de identitate. Au fost destui morţi în noaptea aceea. Dar am mai putea presupune şi o altă ipoteză. Vădastra al d-tale, să zicem, voia să lupte alături de aliaţi şi România era, în toamna aceea, ocupată de trupele germane. D-stră, cei de la Legaţie, eraţi toţi suspecţi de filo-nazism. Omul pe care d-ta îl crezi Vădastra s-ar fi prezentat la un birou militar şi ar fi declarat că vrea să se înroleze în armata engleză, dar cu condiţia să nu se comunice nimic Legaţiei. Poate că nu ştii : aşa s-au înrolat mai mulţi marinari români şi Legaţia n-a aflat nimic. Odată înrolat în armata engleză, din anumite motive, omul d-tale n-a putut pleca pe front, însă a putut fi folosit la alte servicii, să le spunem auxiliare, dar infinit mai importante. Ia gîndeşte-te : era'T'oman, era considerat mort de toţi ai lui şi ar fi putut fi foarte uşor paraşutat în România, cu acte false ar fi putut trăi în tot timpul războiului o 'existenţă plină de primejdii şi de aventuri ; evident, nu la Bucureşti, pentru că risca totuşi să fie recunoscut, aşa cum a fost recunoscut de d-ta aici, astă-seară. Nu la Bucureşti, dar, să presupunem, la Ploieşti, în regiunea pertoliferă, unde se juca în parte soarta războiului, sau la Cîmpina, la rafinării... Dar să mai presupunem şi altceva, să facem o altă ipoteză. Iată, bunăoară, sîntem în noaptea de 9 septembrie 1940, în noaptea bombardamentului. Printr-un miracol, Vădastra, omul d-tale, a fost salvat în ultima clipă, dar n-a fost evacuat cu o ambulanţă, ci, să presupunem, a fost salvat de un particular, de cineva care se afla în apropiere, cu maşina, şi care trebuia să plece din Londra în acea dimineaţă, şi ar fi plecat luîndu-1 şi pe Vădastra cu el. A ajuns undeva in provincie. Omul acela era ofiţer. Vădastra, din motive personale, n-a spus că e român, a spus, să presupunem, că e grec sau sîrb, dar într-una din zilele următoare i s-a adresat cineva în greceşte sau sîrbeşte şi el n-a înţeles. Şi atunci, evident, a devenit suspect, a putut fi chiar arestat. Cei care îl anchetau ştiau, bineînţeles, că Legaţia anunţase dispariţia unui cetăţean român, Vădastra. dar anchetatorii n-au informat Legaţia despre românul pe care-1 prinseseră, pentru că se întrebau dacă nu cumva totul era o înscenare, şi dacă nu e vorba de altceva, de o afacere de spionaj. Şi atunci omul d-tale a stat închis luni şi luni, şi poate chiar mai mult, pînă ce s-au convins englejii că nu are nici un amestec cu spionajul. Sau, poate, dimpotrivă, au descoperit, anchetîndu-1. lucruri foarte importante, tocmai în legătură cu spionajul, şi atunci s-au gîndit să-1 folosească pe Vădastra ca agent dublu şi l-au trimis undeva unde le-ar fi putut fi de folos,"să spunem în Orientul apropiat sau chiar în România..." Ştefan ascultase ca prin vis, fără să-1 poată înţelege întotdeauna, căci Vădastra cobora mereu glasul, ajungînd aproape să şoptească, şi în acele momente Ştefan se trezea că pierduse un şir întreg de cuvinte, că gîndul îi alergase înapoi la Londra, în timpul bombardamentului, sau la seara petrecută în apartamentul lui Antim, sau încă şi mai departe, la camera secretă din Bucureşti. „Da, e adevărat, spuse el. Se pot face o sumă de ipoteze. Ar fi trebuit totuşi s-o anunţi pe Irina..."

„Stai că n-am terminat, îl întrerupse Vădastra, devenind deodată agitat, Există o infinitate de ipoteze, dar nu ţi-am spus pe cea mai interesantă. S-ar putea ca tot ce ţi se pare d-tale atît de complicat şi extraordinar, să

fi fost. în realitate, mult mai simplu. Ne-am putea închipui că Vădastra avusese în tinerețea lui un ideal, de care nu vorbea nimănui, şi că acest ideal îi fusese distrus de superiorul lui, de un Popescu oarecare. Ne-am putea închipui că Vădastra, cum ar fi fost firesc, îşi jurase să se răzbune, distrugînd într-o zi pe omul care-l umilise şi care-l împiedicase să-şi realizeze idealul. Din nefericire, omul acela, superiorul lui de altădată, era invulnerabil ; să presupunem că era un mare om politic, sau un general, sau unul din oamenii care conduc din umbră şi pe caro nu ai cum să-i loveşti. Să presupunem ceva mai mult : că omul acela, fostul superior al lui Vădastra, se pune într-o zi în serviciul duşmanului țării, să spunem al naziştilor sau al comuniştilor. Răzbunarea lui Vădastra capătă atunci o mare importanță, devine aproape o idee sublimă, o datorie patriotică. Pentru ca să-l învingă, nici un sacrificiu nu e prea mare, căci omul acela, să-l numim Popescu, e un om fatal, el îşi vinde pur şi simplu tara, o vinde duşmanului pentru ca să-şi salveze pielea... Atunci-vei înțelege de ce Vădastra şi-a sacrificat tot —- familie, şi linişte, şi fericire — ca să-l urmărească şi, pînă la urmă, să-l distrugă. Să-l distrugă definitiv," adăugă el coborînd brusc glasul. O clipă, rămase pe gînduri, visător. ,,Da, e adevărat, spuse Ştefan frecîndu-şi fruntea ca să se trezească. Toate ipotezele acestea sînt plauzibile." „Şi atunci, într-o seară, reluă Vădastra privind drept înaintea lui, ca şi cînd ar fi vorbit pentru altul, d-ta întîlneşti, în camera vecină, pe cineva pe care-l iei drept Vădastra, omul pe care-l socoteai, ca toți ceilalți, mort cu opt ani în urmă. într-un moment de slăbiciune, omul pe care d-ta îl crezi Vădastra, îți răspunde în româneşte şi d-ta îți confirmi părerea că este el, Vădastra, pe care-l credeai dispărut. Ca toți românii, eşti indiscret,

şi mîine tot Parisul va afla ce ți s-a întîmplat. Evident nu ai nici o dovadă că omul cu care stai de vorbă acum (unul şi acelaşi cu Vădastra al d-tale, dar d-ta te încăpățânezi să crezi asta, pentru că ți-ar place să ți se întîmple ceva extraordinar. Şi toată lumea va afla că Vădastra trăieşte."

„Nu, n-am să spun la nimeni", începu Ştefan. „Dă-mi voie, că n-am terminat, îl întrerupse brutal Vădastra. Lucrul n-ar fi grav, dacă s-ar fi întîmplat altcuiva. Dar să ne închipuim că omul pe care d-ta îl consideri Vădastra se afla aici într-o foarte importantă misiune secretă. Putem face mai multe ipoteze. Să presupunem, bunăoară, că venise la Paris ca să investigheze cauzele pentru care una din rețelele de informații şi contraspionaj din țară a fost descoperită de omul fatal, de Popescu. Nimeni nu putea s-o facă mai bine ca el, pentru că el singur cunoştea metoda de lucru a lui Popescu. Dar putem presupune ceva mai mult. Să ne închipuim că omul pe care d-ta îl consideri Vădastra trebuia să plece mai departe, poate chiar să fie paraşutat în țară. Să ne închipuim asta, că avea de îndeplinit o misiune importantă în țară. Ori, ce se întîmplă acum ? D-ta vei spune mîine în tot Parisul că m-ai întîlnit, şi Popescu va afla în 24 de ore..." „Vă dau cuvîntul meu de onoare că nu va afla nimic", îl întrerupse Ştefan. „Evident, indiscreția d-tale va fi scump plătită, pentru că, inutil să adaug, nu vei supraviețui nici d-ta multă vreme. Dar la ce-mi foloseşte mie să ştiu că, dacă eşuez în misiunea mea, vei fi găsit şi d-ta mort pe undeva, prin împrejurimile Parisului ?... Important, pentru mine, ar fi fost să nu te fi întîlnit sau, întîlnindu-te, să nu mă fi recunoscut. E adevărat că nu ştii unde plec şi ce am de gînd să fac, dar simplul fapt că bănuieşti că Vădastra trăieşte, este foarte grav. în situația mea de-acum", adăugă el visător. „Din partea mea, puteți fi sigur, vorbi din nou Ştefan. Ştiu să păstrez un secret.

înțeleg că e ceva foarte serios..." „Nu poți să înțelegi, continuă Vădastra. pentru că nu ți-am spus nimic. Tot ce ți-am spus, au fost simple ipoteze, ca să te încerc, să văd cum reacționezi. în fond, d-ta nu știi nimic despre mine. Nici nu știi măcar dacă sînt cu adevărat Vădastra... Dar să ne închipuim că eu aş fi... Adică nu, reluă el după o scurtă tăcere, cu un alt glas. Să nu ne închipuim deocamdată nimic. Sînt obosit. O să mai vorbim mîine dimineață. Am să te pun la încercare, să văd dacă poți fi discret..." îl conduse ceremonios pînă la uşă, i-o deschise şi. din prag, rosti deodată, tare. „I *was very glad to meet you, Sir..."* Aproape îi fusese recunoscător că pusese pe neaşteptate capăt convorbirii. Simțea că nu-l va mai putea asculta. Intrînd la el în cameră, dădu cu ochii de manuscrise şi zîmbi. Aprinse repede o țigară şi trase cu sete primul fum, apoi se trînti pe pat. Ar fi trebuit s-o anunțe pe Irina, se trezi gîndind. Apoi se trezi că-şi fumase țigara şi se uită la ceas. Trecuse de miezul nopții. Ar fi trebuit totuşi s-o anunțe pe Irina. Ar fi trebuit să mă anunțe şi pe mine Ileana, să-mi dea un semn de viață, să-mi trimită doar un semn, o semnătură pe o carte poştală, ca să ştiu că trăieşte. Aşa ar fi trebuit să facă şi el, Vădastra. înțelese în acea clipă că nu mai semăna cu Spiridon Vădastra pe care-l cunoscuse el. Părea un alt om. Nu mai părea ridicol. S-a întîmplat ceva cu el şi s-a schimbat, a devenit un altul. Au trecut aproape opt ani. A trecut timpul şi a devenit un altul. «Săraca doamna Zissu !- spusese atunci, în noaptea bombardamentului. Poate nici nu-şi mai aminteşte acum cine a fost d-na Zissu. Cînd l-oi întreba, mîine dimineață, s-ar putea să nu-şi mai amintească. Dacă a fost cumva amnezie, s-ar putea să nu-şi mai amintească ***niciodată*** de tinerețea lui, de d-na Zissu. Sau poate n-are să vrea să-mi spună, are să-mi răspundă că nu-şi mai aduce aminte, că nu-l mai interesează..." Sări din pat şi se duse să deschidă fereastra.

Fără să ştie, îşi aprinse o altă țigară. şi se trezi tîrziu cu cutia de chibrituri în mînă. O privi cîtva timp mirat, nehotărît, parcă întrebîndu-se ce-ar putea să facă cu ea. în cele din urmă şi-o băgă în buzunar şi se aşeză la birou. Ochii i se opriră pe pagina începută : «...autobiografia unei fantoşe...»- în clipa aceea, i se păru că-l aude pe Vădastra şi întoarse capul, atent. Sforăia, foarte încet, parcă ar fi gemut uşor prin somn. I se păru deodată că tot ce făcuse de cînd se întorsese în camera lui fusese ridicol ; absurd şi ridicol ca şi cum ar fi fost un copil speriat, care se simte observat şi nu ştie cum să se poarte. N-am să pot dormi, îşi spuse. Trebuie să fac ceva... Adună manuscrisele, le înveli în hîrtia în care fuseseră împachetate şi le aşeză în dulap. Apoi stinse lumina şi ieşi în vîrful picioarelor. Portarul moțăia, cu capul rezemat pe brațe. „Nu mi-e somn, îi spuse Ştefan. Mă duc să mă plimb puțin..."

Cînd se trezi, privi speriat la ceas. Era aproape nouă. Se spălă grăbit, stăpînîndu-şi anevoie nerăbdarea, îşi îmbrăcă halatul şi, luîndu-şi pachetul cu țigări, ieşi şi bătu timid la uşa lui Vădastra. Nu-i răspunse nimeni, îngrijorat, cobori şi întrebă portarul. Află că ceruse nota dis de dimineață şi plecase înainte de şapte. ..Spunea că trebuie să prindă trenul pentru provincie..."

Reîntors în odaie, totul i se păru deodată ridicol şi absurd. Trebuia să mă fi aşteptat la asta ; trebuia să-l pîndesc, să nu adorm. îşi aprinse o țigară şi se trînti în pat. De ce mi l-o fi trimis printr-un comisionar ? se trezi întrebîndu-se deodată. Coborî din nou şi telefona la Weissmann. Ascultă mult timp soneria răsunînd în biroul din Boulevard Murat. Poate voia să-mi facă o surpriză. Bănuia că voi citi întîi caietul lui Partenie şi voia să vadă ce cred, cum voi reacționa. Poate chiar el a stat, astă toamnă, închis

nopţile în odaia lui, în timp ce eu dormeam alături, şi a şters cu cerneală numele. Probabil că era acolo şi numele Ioanei..." „Nu răspunde nimeni, spuse portarul văzîndu-1 că nu se îndură să lase receptorul. Nu e acasă. încercaţi mai tîrziu..." A încercat de mai multe ori în acea dimineaţă. Apoi, după ce se întoarse de la masă, cobora din ceas în ceas şi telefona, ascultînd parcă fermecat soneria răsunînd în camera goală. După-amiaza era caldă şi Ştefan trăsese obloanele la ferestre şi, întins în pat, începuse să aştepte. Nu ştia precis ce aşteaptă ; îşi privea la răstimpuri ceasul, îşi aprindea o ţigară şi, metodic, cu încăpăţînare, cobora să telefoneze. „Ce spunea comisionarul ? întrebă pe portar. Cînd spunea că i-a fost încredinţat pachetul ?" „N-a spus nimic. A întrebat de d-stră şi a vrut să urce el. Dar nu l-am lăsat. I-am spus că după ora nouă seara furnizorii nu mai pot urca în camere. Am înţeles ce voia, şi atunci i-am dat o sută de franci..."

Soarele coborîse pe nesimţite pe deasupra Invalizilor. Ştefan căută în pachetul cu manuscrise, luă caietul lui Partenie şi se aşeză la birou. «...Scriam autobiografia unei fantoşe», reciti el, încercînd să regăsească interesul cu care le citise cu o seară mai înainte. Dar îi reveneau neîncetat cuvintele lui Vădastra, cuvintele portarului şi aluziile misterioase ale lui Weissmann : „Am să le fac la toţi surpriza ! Am să ţi-o fac şi d-tale, coane Ştefan, pentru că şi d-ta eşti sceptic !..." Rămase cîtva timp cu ochii pe pagina începută. Apoi, ca şi cum i-ar fi fost ruşine de fondurile lui, se hotărî brusc şi izbuti să continue lectura. «Scriind, îmi spuneam că scriu ca să mă vindec, dar probabil că eram vindecat de mult ; în roman nu mai străbătea nici o febră. Şi totuşi, ce admirabil subiect de roman ! Dar nu aşa cum îl văzusem la 19 ani, ci aşa cum merita să-1 vadă un scriitor. Nu era interesantă drama doctorului V., şi nici el, geniul răzvrătit, nu era interesant. Mult mai interesantă era povestea pianului, despre care anroape că nu vorbisem în roman. Transformînd pe duduia Eleonora în Lenora, şi atelierul ei de croitorie în saionul văduvei unui îmbogăţit de război, pianul îşi pierduse funcţia lui esenţială, de simbol al unei existenţe ce părea feerică atunci, prin 1920, căci era singura amintire rămasă din apartamentul pe care-1 închinase căpitanul, pentru ea, cu zece ani în urmă. în Bulevardul EiLsabeta. şi i-1 mobilase luxos, ca palatul unei principese orientale, după cum spunea duduia Eleonora. într-o dimineaţă, căpitanul făcuse semn muscalului să oprească în divp!ul unei case noi, cu mai multe etaje, din Bulevardul Elisabeta. Apoi o luase de mînă şi o trase după el in ascensor. Era ca un palat ! exclamase Eleonora. Cînd am intra! >i am dat cu ochii de pian, i-am sărit de gît şi am început să plîng ! Iar vrei să mă faci gelos ? am întrerupt-o eu. prefăcîndu-mă ironic, deşi eram gelos pînă la demenţă pe această biată umbră a căpitanului. Era numai mobilă scumpă, numai mătase .şi aur. continuase ea. dar mie mai presus de toate îmi era drag pianul. Şi cînd am scăpătat, am vândut şi am amanetat toate, clar de pian nu m-am despărţit... Ori, în romanul meu, pianul nu mai avea nici un rol : duduia Eleonora devenise Lenora. văduva unui îmbogăţit de război. în atelierul de croitorie, aşa cum î! păstra, dezacordat, învelit cu brocarturi şi împodobit cu două vase mari, î„ care se decoloraseră, prăfuite, florile artificiale, cu fotografiile Eleonorei de la 20 de ani alături, pianul părea prestigios. încărcat de amintiri şi iluzii defuncte. Renunţînd la adevărata Eleonora. am pierdut, de la început, mai mult de jumătate din substanţa epică a romanului. Pentru că, fără pian. nu puteam justifica gelozia

lui Mitică...» Ea este. se trezi deodată Ştefan, ea, d-na Zissu, Zisuleasca lui Mitică Porumbache ! în acea clipă înțelese că ştiuse asta de la început, ştiuse de cînd se reapucase să citească. Poate că ştiuse chiar de cînd, cu o seară mai. înainte, ochii îi căzuseră pentru prima oară pe cuvintul «pian». îşi vînduse şi pianul... Pianul lui Vădastra, îşi spusese el atunci, d-na Zissu a lui Vădastra... Ar fi vrut acum să se bucure de descoperire şi totuşi parcă o neck-finită tristețe, o neînțeleasă dezamăgire ii amorțea încet întreaga ființă. D-na Zissu a lui Vădastra, îşi repetă el de mai multe ori, încercînd să se smulgă din sentimentul tulbure de melancolie şi decepție care-1 amenința. începu să facă lepede socoteli ca şi cum ar fi sperat că exercițiul acesta mental cu destine şi fragmente de timp i-ar putea ciescâtuşa bucuriile strangulate undeva in adîncul ființei lui, oprite pe loc şi încătuşate fără motiv şi fără înțeles. Prin 1920—1921, d-na Zissu ar fi avut vreo 35—36 de ani. Partenie era un copilandru : 17 ani. Prima lui dragoste. Aşa cum a fost, cîțiva ani mai tîrziu, prima dragoste a lui Vădastra. Cînd a întîlnit-o Vădastra. era în liceu, avea probabil 15—16 ani, iar ca, d-na Zissu, avea 40 de ani. ..Distinsa d-na Zissu. O femeie frumoasă care m-a iubit pe mine..." Fusese, poate, ultima ei dragoste. Curînd după aceea murise în.mizerie, după ce îşi vînduse şi pianul. Toate lucrurile i se păreau clare, şi dori din nou, aproape cu deznădejde, să se bucure că, în sfîrşit, le-a descoperit, că *a înțeles.* Căpitanul, Mitică Porumbache, apoi Partenie, apoi Vădastra, toți o iubiseră ; fusese prima sau ultima lor dragoste. De aceea, probabil, fusese şi el, Ştefan, obsedat de taina d-nei Zissu : o iubise Partenie, o iubise ca şi pe Ioana. Poate c-ar fi trebuit s-o întîlnească şi el, Ştefan, puțin timp după ce-o iubise Partenie, s-o întîlnească şi să se îndrăgostească de ea, aşa cum, mai tîrziu, o întîlnise şi se îndrăgostise de Ioana, logodnica lui Partenie. Dar în locul lui, o întîlnise Vădastra. „Distinsa d-nă Zissu, o femeie care m-a iubit pe mine..." Poate de aceea l-au tulburat cuvintele acestea auzite prin pereții de paiantă ai camerei secrete, l-au obsedat atîția ani fără să poată vreodată înțelege motivul : poate ghicise în ele acea parte din destinul lui pe care-1 trădase, un fragment de viață care-i fusese predestinat şi pe care, fără să înțeleagă ele ce, nu-1 trăise, şi rămăsese neîmplinit, şi de aceea îl urmărea, ca un strigoi, cerîndu-i îndestularea, alergîndu-1 din urmă, silindu-1 să caute, să afle. Aşadar, aceasta fusese d-na Zissu, Zisuleasca lui Mitică Porumbache, îşi repetă din nou, zîmbind. O croitoreasă care cunoscuse cîndva leneveala şi prestigiile întreținutei de lux, apoi scăpătase, se reapucase de croitorie, dar era încă foarte frumoasă, avea iară îndoială foarte mult farmec, dacă la 17 ani Partenie fugise de-acasă pentru ea şi fusese chiar ispitit să se sinucidă. Mi s-ar fi putut întîmplă mie. ***Trebuia*** să mi se întîmple mie, rectifică el, şi parcă un sentiment ciudat, de împăcare şi totodată de resemnare il cuprinse deodată, amuțindu-i neliniştile şi nerăbdarea. Ar trebui să fac ceva, îşi spuse, ar trebui poate să mă rog, să spun cuiva că mi s-a întîmplat ***ceva,*** că toate cîte mi s-au intîmpat aveau un sens, dar nu ştiam cum să-1 caut, cum să-1 înțeleg. De aceea, mă urmărea numele acesta : d-na Zissu. Ar trebui să spun ceva." Doamne, facă-se voia ta, rosti el deodată. Facă-se voia ta," repetă mai încet. Simțea o mare, neobişnuită linişte, şi totuşi îi era frică. Aş putea să mor tocmai acum, cînd am aflat, aş putea să mor fără a o mai fi întîlnit, fără a-i putea spune că ştiu cine a fost d-na Zissu. că obsesia mea nu era absurdă, că avea un sens. Avea un sens, îşi repetă el. Trebuie să-i spun Ileanei că tot ce s-a întîmplat avea un sens. „Facă-se voia ta !" rosti deodată, cu teamă. Rămase cîtva timp nemişcat, ca şi cum s-ar fi trudit să asculte ceva ce nu putea auzi. apoi îşi reluă lectura.

«Pentru că fără pian, nu puteam justifica gelozia lui Mitică şi renunţam, astfel, la scenele acelea senzaţionale, pe care le-am reconstituit din povestirile Eleonorei, cînd tîrziu, după miezul nopţii, uneori în zori, se întorceau acasă de la Grădina Veseliei, urcau în apartamentul mobilat şi plătit de căpitan şi, dînd cu ochii de pian, Mitică, aproape întotdeauna beat, începea să înjure, la început printre dinţi, apoi fără nici o jenă, din ce în ce mai tare şi mai vulgar, pînă ce izbucnea Eleonora în lacrimi şi atunci se ducea s-o mîngîie, cerîndu-i iertare, spunîndu-i că voia doar s-o necăjească. Iar după ce se mutase din Bulevardul Elisabeta şi-şi vînduse toate mobilele, rămînînd numai cu pianul, Mitică, de cîte ori mai venise s-o vadă, o anunţa că este ultima oară cînd îi calcă în casă dacă nu vinde pianul. Apropiindu-se, îl plesnea cu palma întreagă peste capac sau peste şoldurile lui de lemn şi, ascultîndu-l răsunînd, striga : ,,Auzi-l cum cîntă pe unde-l atingi !..." Toate acestea nu aveam cum să le povestesc. Mitică, predecesorul meu în inima Eleonorei, de unde nu izbutise să alunge pe căpitan, nici după ce acesta murise (şi nici măcar eu nu speram că l-am putut îndepărta, căci, printre alte gesturi de personagiu legendar, căpitanul făcuse şi gestul prin excelenţă romantic : se sinucisese. S-a omorît pentru mine, eu l-am băgat în mormînt ! S-a omorît cînd îl făcuse maior !). Mitică, deci, devenise în roman un funcţionar ele bancă, simplificat şi anost, fără nici o adîncime, redus la ticuri şi clişee, eu crezînd, în marea mea naivitate, că astfel voi scoate mai bine în evidenţă contrastul între mediocritatea lui şi geniul patetic al doctorului V. Şi atunci, tot episodul Grădina Veseliei a trebuit să cadă. L-am înlocuit cu o întîlnire într-un restaurant de vară, frecventat de îmbogăţiţi de război. Scena întîlnirii între căpitan şi Mitică, pe care n-am înţeles-o nici eu prea bine cum a început, căci Eleonora nu prea vrea

să-mi povestească (spunea că nu-i place să-şi amintească de asemenea lucruri triste), scena aceasta devenise, în roman, un episod banal de gelozie burgheză. Ori, se pare că în noaptea aceea a fost la Grădina Veseliei un scandal de pomină, de care au vorbit şi ziarele, de care s-a vorbit ani de zile în mahala. Căpitanul sosise pe neaşteptate de la Iaşi .şi o găsi pe Eleonora cu lăutarii la masă. petrecînd cu Mitică. Copilul c al meu ? a întrebat-o. foarte palid şi totuşi foarte liniştit. Eleonora, pretinde ea, a ţipat, indignată. E al meu tot aşa cum sînt copiii croitorului copiii lui ? a mai întrebat căpitanul. Şi-atunci a sărit Mitică şi a început bătaia. Eleonora leşinase, nu-şi mai amintea nimic. Pretinde că nu-şi mai amintea decît finalul, ca într-o nuvelă de Puşkin, Tîrziu. a venit garda şi ofiţerul gărzii l-a ridicat pe căpitan din pietriş, unde căzuse în nesimţire, cu capul spart de un sifon. căci. se pare. tăbărîseră toţi măcelarii pe el. l-a ridicat, plin do sînge. desfigurat, cu uniforma zdrenţuită, şi ţinîndu-î anevoie de braţ, căci se clătina ca un om beat, i-a spus : «Căpitan Sideri, eşti sub arest !...- Ştefan îşi ridică ochii din caiet. Căpitan Sideri, eşti sub arest ! Iubite d-le Weissmann. d-ta n-ai de unde să ştii, eu iubesc de mulţi ani -o fată. O cheamă Ileana. Ileana Sideri. Căpitan Sideri, eşti sub arest !... Poate că era chiar tatăl ei. Ar trebui să fac socoteala... Cine e prietena lui ? mă întreba. Ileana, i-am răspuns. Ileana Sideri. A fugit din ţară ca s-o caute. Nu e nici un secret... Astea i le spusese Weissmann. într-o dimineaţă, după ce-i adusese cafeaua. Ileana Sideri. A fugit din ţară. Nu e nici un secret... îşi privi deodată, cu mirare, ceasul, ca şi cum s-ar fi trezit. Trecuse de nouă. Se ridică aproape speriat de la birou şi coborî în goană etajele. Portarul îl văzu de departe şi-i zîmbi. „încercaţi din nou ?" îl întrebă continuînd să zîmbească. I-am dat o sută de franci. Spunea că vine tocmai de la Statuia Brătianu. A întrebat de d-stră

şi a vrut să urce el. I-am spus că după ora nouă seara... Căpitan Sideri...

„Nu răspunde nimeni, îl auzi pe portar. Nu e acasă. Nu s-a întors." A fugit din ţară ca să o caute. Nu e nici un secret. Atent, răbdător, continua să asculte soneria răsunînd stridentă în biroul din Boulevard Murat.

De-abia tîrziu, cînd autocarul ieşise din Paris, îşi aminti că nu mîncase. Aş fi avut totuşi timp să mănînc ;. era o cafenea în colţ, aş fi putut mînca un sandwich. ***Nel mezzo del cammin di nostra vita,*** îi reveni încă o dată versul. Şi-1 repetase de mai multe ori,"la început fără să înţeleagă de ce, umblînd pe străzi, traversînd Place de la Muette scăldată întreagă în soare, înreptîndu-se spre Etoile. Şi apoi, aproape de Etoile, i se păru că înţelege : îşi repeta cu încăpăţînare versul ca să scape de refrenul absurd care-i revenea necontenit în minte : ***Dar nu i s-a găsit corpul!...***

Cînd coborîse dimineaţa, portarul îi arătase cu un gest scurt, clătinînd capul, pe cineva care, aşezat la măsuţa din hali, răsfoia "cartea de telefon. Era un bărbat cu o figură ştearsă, fără expresie. Se ridică de pe scaun şi-i zîmbi încurcat. „D-1 Ştefan Viziru ? întrebă. Aţi locuit cîtva timp în Boulevard Murat, la d-1 Weissmann..." „I s-a întîmplat ceva ?" îl întrerupse Ştefan. „Nu. Adică, mai precis, nu ştim. Fiţi bun, vă rog, şi veniţi cu mine să daţi cîteva informaţii." Taxiul îl lăsase în.faţa Comisariatului, undeva, aproape de Boulevard Murat. Coborîse nervos, aprinzîndu-şi în ultima clipă încă o ţigară. A trebuit să aştepte cîţva timp aşezat pe o banchetă lîngă uşă. Inspectorul vorbea încă la telefon. ***Nu i s-a găsit corpul!*** Bucuria lui bruscă, nefirească, îşi dădea seama, izvora din acest 'detaliu. în aparenţă nesemnificativ : că, deşi totul lăsa să se înţeleagă că Mişu Weissmann s-ar fi sinucis pc o plajă din Belgia, faptul că încă nu i s-a găsit corpul anula toate concluziile care s-ar putea trage din dispariţia lui misterioasă. Aşa se întîmplase cu Vădastra. Singurul care înţelesese fusese Antim. ***Nu i s-a gătit corpul,*** repeta el necontenit, încremenit acolo, pe un fotoliu, în salonul Legaţiei din Beîgrave Square, neîndrăznind parcă să mai iasă singur pe stradă atît timp cît nu i se făcea dovada că murise Vădastra ***arătîndu-i-se corpul.*** Ştia că e ridicol, dar nu putea crede în sinuciderea lui Weissmann. îi plăcea să şi-1 închipuie scăpat de teroarea datoriilor, eliberat de obsesiile marii lui afaceri, îmbrăcând hainele unui vagabond şi plecind undeva departe, în lumea largă, de unde-i va trimite mai tîrziu un semn de viaţă, cîteva cuvinte pe o carte poştală. Inspectorul îl ascultase cu atenţie, apoi îi mulţumise foarte afabil. Nu, nu i s-a găsit încă corpul, repetase el încă o dată în prag. zîmbind, oarecum derutat de insistenţa cu care revenise această întrebare în tot cursul convorbirii.

La Etoile se oprise în faţa chioşcului şi cumpărase ziarele de prînz. Le răsfoi repede, cuprins de o bruscă emoţie, să vadă dacă nu cumva, totuşi... Nu era nici o informaţie privitoare la dispariţia lui Weissmann. Citi în prima pagină : ***Aujourd'hui eie.*** Nu înţelesese decît tîrziu, cînd se apropia de Place des Ternes. Solstiţiul de vară. Sînzienele. Nu i s-a găsit corpul. ***Nel mezzo del cammin di nostra vila...*** Strînse ziarele, le făcu sul şi Ie aşeză pe pervazul unei ferestre, apoi grăbi pasul.

Aproape de unu. Parc Monceau era aproape gol. Pe o bancă, o femeie mînca absentă un sandwich. Mai rămăseseră doar cîţiva copii întîrziaţi la joacă şi o pereche de îndrăgostiţi. începea să se simtă căldura chiar aici, la umbra arborilor. ***Una selva oscura.*** Se plimba aproape fără să privească în jurul lui. Apoi, după ce străbătu alene parcul, ieşi şi grăbi din nou pasul.

Pe Boulevard des Courcelles, tocmai voia să traverseze pe celalt trotuar, cînd zări de departe cele trei autocare. Se îndreptă spre ele fără curiozitate, dar grăbind mereu pasul, ca şi cum i-ar fi fost teamă că, o clipă înainte de a le ajunge, ar putea pleca. Autocarele se aflau în dreptul unei curţi mari. ***Club des Etudiants,*** citi Ştefan. Se apropie de zid şi începu să-şi şteargă fruntea cu batista. In curte, pe trotuar,, aşteptau grupuri de tineri. Cîţiva se aşezaseră la mesele cafenelei din colţ. începuse să fie din ce în ce mai cald şi Ştefan îşi scoase haina şi şi-o aşeză pe umeri. Apoi îşi aprinse o ţigară şi fumă liniştit, fără să privească în jurul lui. Tîrziu, o fată ieşi din curte cu un carnet de bilete în mînă şi se îndreptă spre primul grup. Văzu că fiecare îşi caută în portmoneu şi atunci îşi scoase şi el o bancnotă de 500 franci. Fata se opri în dreptul lui, îi luă bancnota, îi dădu un bilet şi 200 de franci rest, şi-i spuse : ***Troisieme voiiure.*** Aş fi avut timp să mănînc un sandwich. Era o cafenea în colţ, la umbră... Autocarul înainta acum printre cîmpuri de grîu smălţuite cu maci. E ca la noi în ţară, se trezi gîndind. Privea pe fereastră, aşa cum privise necontenit de cînd ieşise din Paris. Destinul este porţiunea de Timp, îşi aminti el cuvintele lui Bibicescu, porţiunea de Timp pe care ne-o îngăduie Istoria. Ce-o fi vrut exact să spună ? Dar nu încercă să înţeleagă. Gîndul ii alergă şi mai adînc în trecut, cu tot mai mulţi ani în urmă, nu-şi dădea încă precis seama cînd, în tinereţea sau în copilăria lui ; cîndva, de mult, privise de la fereastra unui tren un peisaj asemănător, cu cîmpuri de grîu şi orz, bătute cu maci, ondulate în vîlcele dulci, şi drumul, ca şi acum, ducea printre dealuri şi boschete de fagi şi de salcîmi. Au trecut prin mai multe sate şi orăşele, şi, în fuga autocarului se

silea să le citească numele întrebîndu-se mereu încotro se îndreaptă. Apoi, după încă vreun sfert de ceas, începu să se zărească, de departe, o pădure. O privea, cînd i se păru că autocarul o ocoleşte şi-atunci întoarse mîhnit capul, s-o mai privească încă Dar o regăsi curînd, în faţă şi în dreapta lor, o pădure înaltă, mare, compactă, înţelesese că mergeau într-acolo I se păru că ştiuse asta de la început. Era prea cald. într-o nămiaza limpede, fierbinte, de vară, autocarele acestea încărcate cu tineret nu puteau merge într-altă parte decît într-o pădure.

„Pe locurile acestea au fost bălţi", spuse deodată tînărului de lîngă el. Era un băietan înalt şi blond, cu ochelari, care-i zîmbise coborînd din autocar şi-şi potrivise pasul după al lui. Umblau de-atunci alături. îi vorbise de concert, îi spusese cine va cînta. Dar Ştefan nu-1 ascultase ; privea necontenit drept înaintea lui. Curînd au zărit zidurile mînăstirii. „în locul pădurii acesteia au fost cîndva bălţi", adăugă. „Mai sînt şi acum bălţi, spuse celalt. Dar sînt dincolo de pădure." Grupul înainta compact pe alee, grăbind necontenit pasul. Concertul începea la trei şi jumătate. Ajungînd în dreptul porţii, Ştefan şovăi. La umbră, una lîngă alta, se întindea şirul de maşini. „Am să mai mă plimb puţin, spuse. Vin pentru prima oară la Royaumont," Tînărul îi zîmbi, apoi dispăru înghiţit de grup. Ştefan îi privi cum pătrund în curte si se îndreaptă, în şiruri tot mai dense, spre clădire. „Au rămas doar cîteva săli şi capela, îi spusese tînărul ; mînăstirea fusese devastată în timpul Revoluţiei. Dar concertele au loc în fosta capelă, adăugase ; este acolo o atmosferă, o atmosferă...", începuse el cu o voce clară, neaşteptat de bărbătească, emoţionată. Dar Ştefan nu-1 mai ascultase. După ce şi ultimul grup dispăru după aripa sfărîmată, cîtă mai rămăsese, a mînăstirii, Şte-

fan porni singure pe oU-o. Dr ce m-oi f a p u s ă - i snun <-ă pe aici au fost bălți ? se întrebă deodată. Dacă mai rămîneam o jumătate de ceas împreună, fără îndoiala că i-aş fi poveslit de Snagov, cum a strigat Mia si cum..." în acea clipă îşi dădu scama că sc gînclise şi la asta cînd îi vorbsse de bălți ; nu se gîndise numai la băl',ile din jurul Bucureştiiîlui. unde venea să se scalde cînd era copil, şi unde, cîțiva ani mai tîrziu. crescuseră arbori înalți ,şi umbroşi, clar gîndul îl dusese înapoi şi la după-amiaza aceea de vară de la Snagov. cînd a auzit-o pe Mia strigînd şi a văzut-o, pentru ultima oară, cum şi-a mai săltat încă o dată capul afară din apă şi apoi şi-a plesnit fruntea de unda caldă a lacului şi s-a lăsat înghițită. Au trecut aproape treizeci de ani dc-a'.unci, îşi spuse ca să se trezească. E îngrozitor..."

Parcă pe-aici, pe sub arborii înalți, arşița tf upâ-amiezei de vară nu pătrunsese încă. ***Nel mezzo del cammin di nostra vita... Una selva oscinu...*** Parcă s-ar fi simțit deodată observat de cineva : şi zîmbi încurcat. Ştia foarte bir*-eă-şi repeta cuvintele acestea ca să nu-şi mai amintească de bălți şi de copilărie, să nu-şi mai amintească de pârul bălai al Miei plutind, o singură, nesfir.şifă clipă, pe ob: axul cald şi legănat al lacului. ***Una selva oscv.ra.*** reîncepu <3, încercînd să se smulgă din sentimentul ciudat, de copilărească teamă., că cineva, foarte aproape de el. nevăzut, îl'urmăreşte şi-1 observă.şi citeşte în sufletul lui ca într-o carte deschisă, citeşte speranța lui copilărească, absurdă, că dacă-şi va recita singurele versuri din ***Interno*** pe cai o le" ştia, va scăpa de amintirile bălților şi ale copilăriei. Pătrundea tot mai departe in pădure. întovărăşit do prezența aceea nelămurită şi implacabilă ca>'e-i ghicea toate gîndurile şi-1 făcea să zîmbească încurcat, ca un copil surprins de un ochi străin şi neîndrâznind să-şi reia joa.'.i.

hotărît doar să aştepte, cu acelaşi zîmbet vinovat pe figură, mulțumindu-se să aştepte şi să respire, intimidat, pînă ce ochiul străin va dispare, lăsîndu-1 din nou singur cu taina jocului numai de el cunoscut.

O zări de departe şi inima începu să i se bată înainte de a o fi recunoscut. începu să alerge. Maşina era trasă pe marginea aleii, la umbra rară a unui paltin, Portiera era deschisă. Ileana se plecase mult spre fundul maşinii, încercînd să aşeze un teanc de reviste ilustrate între două mici valize. Auzindu-i paşii grei, se întoarse speriată. Se făcu deodată foarte palidă. „Asta era, spuse Ştefan înainte ca s-o ajungă. Asta era maşina..." Se opri ca să-şi potolească bătăile inimii şi înghiți de cîteva ori, cu un mare efort. îşi dăduse seama că fusese ridicol spunîndu-i asta ; absurd, ridicol că acestea fuseseră primele cuvinte pe care le rostise ; ani de-a rîndul îi vorbise neîncetat, îşi închipuise în nenumărate chipuri reîntîlnirea lor şi se auzise de nenumărate ori rostind primele cuvinte, întotdeauna altele, pe care i le va spune regăsind-o — şi totuşi, zărind-o de departe, ghicind că este ea înainte de a o recunoaşte şi începînd să alerge spre ea, nu izbutise să-i spună altceva. Dar văzuse maşina, „Maşina de care-ți vorbeam, continuă fără să înțeleagă de ce se lasă spus de altcineva din el, de cineva care vorbea în numele lui, mai repede ca el, izbutea să vorbească întotdeauna mai repede şi înaintea lui. Mi se păruse că are să dispară, că exact la miezul nopții are să dispară..." Ileana se rezemase de portiera deschisă. Era întocmai aşa cum o lăsase el ; arsă de soare, cu ochii de culoarea acelei specii rare de pansele. Şi totuşi nu o. lăsase aşa, înțelese în clipa următoare, nu mai era aşa în noaptea Anului Nou, în camera lor de la Busacco. Fusese aşa cînd o zărise pentru întîia oară, la Băneasa, cînd ea. întoarse capul ca să vadă cine o urmă--

reşte prin iarbă, cine umblă repede înapoia ei. Pe locurile acestea au fost bălţi, îi spusese el atunci. Primele cuvinte pe care i le spusese. Ştiuse şi atunci de maşină, dar nu-i spusese de la început! îi vorbise de bălţi, de arborii pe care-i sădise cînd era în liceu, de arici, de cerurile care se deschid în noaptea de Sînziene. Dar ştiuse şi atunci, de îa început, de maşină. „Era întocmai ca asta, continuă. Aveai un lanţ mic cu chei ***yale*** şi alte cîteva cheiţe..." Cu un efort, izbuti să zîmbească şi o privi în ochi. „N-a fost o nălucire. A fost aevea..." Mulţi ani, nu îndrăznise să-şi amintească noaptea de la Busacco. Parcă ar fi fost un timp împietrit, transformat în chip misterios într-un fel de fortăreaţă cu ziduri înalte de piatră. Cînd, luată de gînduri, se întorcea în trecut, zărea de departe zidurile nopţii de la Busacco şi le ocolea, fugind, cufundîndu-se mai'adînc în amintire, regăsind casa de pescari de la Cascaes, regăsind ultimii ani petrecuţi în strada Batistei sau, şi mai departe, vacanţele de la Zinca, verile copilăriei ei. Timpul împietrit luase înfăţişarea camerei de la Busacco : o cameră sinistră, ca încăperea în care tocmai murise cineva, dar în care nu fuseseră încă aduse coroanele şi draperiile negre. începuse să se îmbrace : nu tremur ! îşi repetase necontenit. Nu tremur !... Cînd maşina ieşise încet din curtea hotelului şi pătrunsese în pădure, şi zări zdrenţele de ceaţă atîrnînd printre arbori ca nişte giulgiuri mohorîte, simţise o zădărnicie fără nume, ca şi cum viaţa s-ar fi stins deodată pretutindeni în jurul ei. Nu plîng, îşi repeta, nu plîng. „Cînd te-am zărit atunci, la Băneasa, de departe, am ***ştiut*** că venisfcşi cu maşina. Nu eram nebun. N-a fost o nălucire. Era ***exact*** maşina asta..." Entrocamento, Madrid, telegrama către Walkiria, ceasurile petrecute în sala de aşteptare a gării din Madrid, cu privirile ascunse în ziare, nu cumva s-o recunoască cineva de la Legaţie. Apoi noaptea în Wagon-lits, pînă la Barcelona. «***Est-ce que Madame deşire encore quelque chose ?***» o întrebase stewardul. „Ştiam că am să te găsesc. Am fost şi la Zinca. Oamenii au ars conacul, Marina murise, dar ştiam că am să te găsesc. Ileana îl privise necontenit în ochi, speriată, parcă i-ar fi fost teamă că va spune altceva, că va rosti alte cuvinte. „Ştiam, reluă Ştefan. După ce-am înţeles tot ce s-a întîmplat şi am aflat cine a fost d-na Zissu..." Tăcu, tulburîndu-se deodată. Ea se smulse de lîngă maşină, făcu cîţiva paşi şi se aşeză pe iarbă, la marginea-aleii. îşi prinse genunchii în braţe şi-şi plecă fruntea. El se apropie încet, parcă cu teamă. I se păru că plînge, şi rămase în picioare în faţa ei, intimidat. Uneori, nopţile, o trezea deznădejdea. Nu am nimic de la el, nu mi-a rămas nimic. Ar fi vrut să poată plînge şi gemea apăsîndu-şi perna pe gură ca să n-o audă Walkiria. O auzea, totuşi, şi cîteva minute în urmă ciocănea uşor şi intra, încurcată, cu privirile ei speriate, neştiind ce cuvînt îi va spune întîi. „Nu mi-a rămas nimic, gemea Ileana. Aş fi vrut să am ceva de la el, măcar o floare, sau o batistă, sau un plic cu adresa scrisă de el, orice, ceva care să fi fost al lui... Apoi, într-o noapte îi spusese : Aş vrea să am un copil. Sper să am un copil. Repetase de-atunci într-una : Am să am un copil..." De la Lisabona, prietena îi scria aproape în fiecare zi. îi scria că Ştefan îi trimisese de mai multe ori flori, o căutase la Cascaes, telefonase la Madrid. Apoi îi scrisese că luase avionul pentru Bucureşti. Are să se ducă la Tante Alice, îşi spuse Ileana. Are să afle unde sînt. în' cîteva zile va fi aici. Va veni cu un buchetel de lăcrămioare, cu părul ud de ploaie, fără macferlan, va suna, cu bucheţelul de lăcrămioare, în ploaie, şi-i voi deschide eu uşa şi ne vom privi. îmi va zîmbi. îi spunea Walkiriei : Aşa face întotdeauna. Dispare cîteva săptămîni, cîteva luni, apoi apare pe neaşteptate, cu un

buchețel de flori în mînă, sub ploaie, şi zîmbeşte încurcat, ca un copil. Apoi adăuga, repede; Vreau un copil de la el. Aştept un copil..."

..Ştefan, şopti ea tîrziu, fără să-şi ridice ochii, ce vrei de la mine ?" Se lăsă repede în iarbă lîngă ea şi o privi lung, speriat, fără să îndrăznească s-o atingă. „Ce vrei de la mine ?" şopti ea. „Ileana, strigă, sînt eu, Ştefan ! Te-am căutat. Ştiam că am să te găsesc..." Dar se auzi vorbind şi i se păru că vorbele lui sînt rănite, neputincioase, ca şi cum ar fi fost spuse de altcineva în locul lui, de cineva care ar fi încercat să-1 imite şi . nu izbutea, pentru că un foarte uşor, aproape imperceptibil sunet faîs îl trăda chiar în clipa cînd rostea cuvintele. „Sînt eu, Ştefan !" repetă speriat. în iarna aceea a aşteptat mereu.' Tante Alice îi scria cu regularitate. Nu pomenea nimic de Ştefan şi într-o zi Ileana se hotărî s-o întrebe. Tîrziu, îi răspunse : am auzit că e pe front, în Rusia... „Sînt eu !" îl auzi din nou.

Fuma necontenit. Rămînea tot timpul în odaia ei, privind spre lac. şi de cîte ori intra Walkiria, o găsea fumînd. Se ducea întîi să deschidă fereastra. Ştiam de la început că aşa va fi, spunea Ileana. Ştiam că nu voi avea un copil. Ştiam că nu-mi va rămîne nimic de la el. Am ştiut asta de cînd l-am văzut. Din clipa cînd l-am zărit în pădure, am ştiut că aşa va fi. că nu voi avea nimic de la el. că aşa mi-a fost ursita : să n-am nimic.... Ileana ! îi strigase într-o noapte Walkiria, parcă speriindu-se deodată de' strigătul ei. tu n-ai să poți trăi fără el. Du-te după el în țară. du-te şi-1 caută.'' „Probabil că a murit în Rusia, răspunsese atunci. Pentru mine. în orice caz a murit : dacă nu s-a dus să mă caute la Tante Alice, înseamnă că am murit "pentru el. deci a murit şi el pentru mine. Şi nu mi-a rămas nimic de la el, nici măcar un plic cu adresa scrisă de mîna lui..." Cînd intra, o găsea întinsă pe divan, fumînd. „Mi-a spus doar de trei ori că mă iubeşte. De trei ori în şase ani. îmi vorbea mai mult de

Vădastra şi de d-na Zissu. îmi vorbea de Timp şi de maşina care ar fi trebuit să dispară la miezul nopții, d" camera 5«mbo şi de cerurile care s-ar putea deschide, îmi vorbea despre tot, chiar .şi de război şi de afacerile lui Vidrighin, numai de iubirea lui nu-mi vorbea niciodată. Nici măcar nu ş'iu dacă m-a iubit. Spunea doar că i-am fost ursită. Eu l-am iubit de cum l-am zărit. Umbla in pădure în urma mea şi am înto."S capul si atunci am ştim că este el. că pe omul acesta am să-1 iubesc toată viața. Am ştiut, dar n-am vrut să recunosc. Era căsătorii. îşi adora soția, curînd au avut şi un copil, dar eu ştiam că pe el am să-1 iubesc toată viața, deşi nu voiam să recunosc. Am încercat totul ca să-1 uit. Şi poate, totuşi, pînă. la urmă l-aş fi uitat, dacă nu reapărea pe neaslcpia'e în viața mea. Pe neaşteptate, venea să mă vadă sî>u îmi telefona, şi atunci înțelegeam că nu-1 uitasem încă. dar nu voiam să recunosc." ..Ileana, ii spusese Walkiria apropiindu-se şi luîndu-i mîna. du-te şi-1 caută." ..Ar." .să mă caute el, strigase sărind deodată de pe'divan, are să mă caute în genunchi pînă la capătul oămîmului şi n-are să rnă găsească. Dacă n-a murit în Rusia, are să mă caule- tot restul vieții, dar n-are să mai mă găsească. Aş fi vrui doar să am un copil de la el..."

„Ileana, ce se întîmplă cu tine ?" o întrebă Ştefan coborînd brusc vocea, ca şi cum. de teamă să nu-l trădeze, nu mai îndrăznea să se încreadă în ea. mulțumindu-se să şoptească.

Aş fi vrut să am un copil. îşi repeta de cîte ori voia sa plîngă. Izbutea să plîngă numai cînd i.şi spunea lucru! acesta, că ar fi putut avea un copil de la Ş'cfan şi nu 1-a avut. Walkiria o auzea pljngind. cu perna la gură, şi - atunci se ridica din pat, dar şovăia şi începea să aştepte, intimidată, neşliind dacă ar trebui să se ducă la ea s-o mingile sau să aştepte. Apoi. într-o dimineață. Ileana îi spuse : „Sper că n-a murit, şi atunci trebuie- să trăiesc 5> eu. să mă răzbun. Vreau doar atît : să am un copil de

la el şi să mă răzbun. Nu cer decît atît de la viaţă. Ej mult, Walkiria ? Nu cer decît să am un copil de la el şi să mă răzbun..."

„Ştiam că aşa se va întîmn%'\", şonti el. îi zărise verigheta, dar o privise fără s-o vadă, silindu-se să n-o vadă, izbutind să n-o mai vadă. Se apropie mai mult de ea. ,.Am fost la Zinca", începu tîrziu, cu teamă. încercînd' să scape de propria lui voce, să se despartă de ea, să o! smulgă din el şi să o zvîrle undeva în urma lui, ca să'< poată rămîne, în sfîrşit, singur cu Ileana. Dar i se păru! deodată zadarnic şi tăcu. Totul i se păru în acea clipă| zadarnic. Văzu din nou verigheta în degetul Ileanei, şi| luchil. a^ela aburit de aur cald i se păru zadarnic. întoarse' capul şi privi încă o dată maşina. Aşadar, *aceasta* era ;i nu iubirea Ileanei, ci maşina. Ea îi era ursită, nu Ileana.i Simţi cum i se scurge sîngele, cum i se risipeşte în; pămînt. Era întocmai aşa cum o văzuse el, şi semăna totuşi cu toate celelalte, semăna cu maşina pe care o descoperise în noaptea Anului Nou, aproape îngropată sub zăpadă, în timp ce Ioana il aştepta nerăbdătoare, cu gîndul la petrecerea care începuse deja în casa de la Cotroceni ; semăna cu maşina pe care o pictase el şi cu cea pe care i se păruse că a zărit-o răsturnată în drum. spre C^uc, cînd o auzise pe Ileana : ***Logodnicul meu... Poate, mai trăieşte...,*** semăna cu imaginea maşinii răsturnate de ciclon, undeva între Lisabona şi Estoril, pe şoseaua bătută de valuri, maşina pe care el nu o văzuse niciodată, dar pe care o ghicise din cuvintele lui Filimon : ***Mon cher^ era o maşină răsturnată acolo, închipuieşte-ţi, mon cherj răsturnată de valuri pe şosea...*** (şi poate viaţa lui ar ***î$*** curs altfel dacă Filimon nu i-ar fi povestit plimbarea pe care o făcuse după ciclon, poate că ar fi rămas încă multă vreme prins în vraja Circei, a Stellei Zissu, căci fără îndoială fusese fermecat, nu se mai putea despart* de ea, ar fi plecat cu el la New-York, continuînd săspună că n-o iubeşte, continuînd să-i vorbească de Ioans

şi fie Ileana, dar incapabil să se smulgă din vraja ei, urmărind-o pretutindeni, aşteptînd, cu teamă, s-o vadă, apropiindu-se de el cu gura întredeschisă şi foarte roşie, cu dinţii albi, strălucind ameninţători...). Era aceeaşi maşină. „Trebuie să plec, spuse Ileana deodată, ridicîndu-se din iarbă. Am întîrziat deja prea mult. Trebuie să ajung în noaptea asta la Lausanne." Ar fi vrut să-i spună : „E absurd ! Nu-ţi dai seama că e absurd ? De-abia ne-am reîntîlnit. Te-am căutat şase ani. Te-am căutat pe front şi în Rusia, în Crimeea, am fost în strada Batistei, am fost şi la Zinca. Nu vezi că e absurd ?" „Dar n-a cîntat încă Walkiria", spuse el neîndrăznind să-şi înţeleagă liniştea cu care vorbise. Se ridicase şi el, brusc, din iarbă, şi Ileana îl privi mirată, parcă i-ar fi zîmbit. „De unde ştii că are să cînte '?" „Mi-am închipuit." Ar fi vrut să spună : Ştiam asta de la început, de cînd am aflat, întîmplător, în autocar, că e un concert la Royaumont, că vor fi şi artişti străini. Ştiam. „Mi-am închipuit, repetă. Mi-am închipuit că de aceea ai venit şi tu, ca s-o asculţi. Aţi venit împreună." „Trebuie să plec, spuse Ileana. Ar fi trebuit să plec de mult. Plecasem deia. Mi s-a părut că e ceva care nu merge la motor şi m-am oprit, dar nu era nimic... Spre nenorocul tău, adăugă încercînd, de data aceasta, să zîmbească. Ţi-am dat astfel prilejul să mă reîntîlneşti... Tu ce fumezi ?" îl întrebă brusc, privindu-1 foarte adînc în ochi, cu buzele tremurîndu-i uşor. „Gauloises bleues." O mare linişte îl învălui parcă deodată. Scoase pachetul, i-1 întinse, apoi aprinse chibritul. Ar fi vrut să-i spună : E absurd. Tu n-ai înţeles încă ? N-ai înţeles decît că nu mai mă iubeşti ? Dar asta nu e grav decît pentru mine. Tu ai încă o viaţă întreagă înaintea ta. Nu-ţi dai seama că e absurd ce faci ? Nu ţi-am spus că am recunoscut maşina ?" „îmi place să fumez din cînd în cînd o gauloise", spuse Ileana. Apoi îl privi din nou şi zîmbi. Era un zîmbet trist, depărtat, încărcat de melancolii, dar el fu fericit să-1 regăsească,

şi figura întreagă i se ilumina. „îmi pare bine că te-am revăzut, Ştefan, îi spuse. îmi pare bine că trăieşti. Ştiam că trăieşti. Aflasem că trăieşti, dar îmi pare bine că te-am revăzut... Eşti neschimbat", adăugă după o clipă. ..Am îrnbătrînit". spuse Ştefan. „Nu-mi dau seama. Pentru mine, in' orice caz..." „Da, înţeleg, o întrerupse Ştefan zîmbind. Ştiu ce vrei să spui. Pentru tine am rămas acelaşi, pentru că am murit de mult." „Da", spuse Ileana. „Trebuia să-mi închipui. De aceea am plecat pe front, pentru că .ştiam că altminteri, dacă nu mor acolo, va fi mult mai grav, voi afla într-o zi, chiar din gura ta, că, pentru tine, am murit de mult..." „Nu trebuia să faci asta, îl întrerupse Ileana. Vreau să spun, nu trebuia să te gîndeşti... Nu trebuia să te gîndeşti la asta... Locuieşti la Paris ?" îl întrebă după o clipă. „Da." „Pot să te las eu în drum. Dar trebuie să plecăm acum. Am întârziat deja prea mult. Când vrei, plecăm." „Probabil că, dacă te-aş ruga, dacă te-aş implora să nu pleci astăzi, să nu pleci, în orice caz, cu maşina asta, probabil dacă ţi-aş spune..." „Nu, Ştefan, îi întrerupse ea zîmbind. Acum, te rog eu, te implor dacă vrei : nu mă ruga nimic. Nu-mi vo2'bi nimic." „Nu m-ai înţeles. începu Ştefan tulburat. Voiam să-ţi spun că maşina asta..." „Ştiu, ştiu, îl întrerupse din nou Ileana cu o exasperată deznădejde în glas. Ţi se pare că maşina asta... Nu vreau să-mi mai aduc aminte. Te-aş ruga şi pe tine doar atît. să fii atît de bun şi să nu-mi mai aduci aminte. După şase ani şi jumătate tot de maşină mi-ai vorbii întîi. adăugă încercînd să zîmbească. Nu te-ai schimbat..." ..Voiam doar să-ţi spun... Nu e ce te gîndeşti tu. Dacă ai pleca într-altă zi, sau dacă te-ai înapoia cu trenul..." „Nu, Ştefan. Am un soţ teribil de nervos. N-are .să poată adormi pînă nu mă întorc... Mi-a telefonat acum cîteva ceasuri, continuă visătoare. Sperasem că măcar la Abbaye de Royaumont nu va exista telefon. Dar n-am avut noroc. Există şi aici, la Royaumont... Mă aşteaptă, repetă cu o exasperată resemnare, şi l-am învăţat s¥ creadă că sînt o soţie ideală... Trebuie să mergem, spuse repede zvîrlindu-şi ţigara. Te las la Paris." „Dacă ai să mă suporţi, te-aş ruga să mai mă laşi să merg puţin cu tine. Mă poţi lăsa mai tîrziu, unde vei voi tu, la o gară. pe drum..." „Aş fi preferat...", începu ea. Glasul îi tremura uşor, /şi-şi plecă speriată privirile. „Ileana, şopti Ştefan apueîndu-i mîna. Nu-ţi cer nimic altceva. Poate nu ne vom mai revedea. N-am să-ţi mai cer nimic altceva..."

îi spunea Walkiriei : Roagă-1 să nu mai insiste. Ştiu că-1 fac să sufere, dar mi-e imposibil să-i spun aKSV-l. M-am învăţat să-i spun aşa : doctore. Nu-i pot spune Bernard. E atît de bun. a fost atît de bun cu mine. că nu-i pot spune Bernard. A fosi un sfînt. Cînd m-a rugat pentru prima oară să-i spun Bernard, i-am spus Sfinte Bernard. Am început să rîdem amîndoi. Dar acum se supără, insistă. Şi mi-e imposibil. E doctorul meu. e salvatorul meu. nu-i pot spune Bernard... „Dar el te iuboşie", exclamase Walkiria. ..Ştiu. mi-a spus-o. Ştie că-1 iubesc şi eu. I-am spus-o. îl iubesc mai mult decît mă iubesc pe mine, îl iubesc aşa cum cred că sînt iubiţi sfinţii. De aceea nu-i pot spune Bernard." „Ce crezi despre el ?" o întrebase Walkiria la început. îl întîlnisc doar de cîteva ori. îi plăcuse bunătatea, distincţia, inteligenţa pe care le citea în ochii lui. „E un om extraordinar, continuase Walkiria. Este medic şi psiholog şi artist totodată.-E un geniu. E un om extraordinar..." Avea, cînd 1-a cunoscut, doi copii, şi puţin timp după aceea a venit într-o seară să le spună că mai are unul, un băiat. Părea fericit. Le-a invitat la vila lui. la cîţiva kilometri de Lausannc, pe malul lacului. O după-amiază de duminică. Soţia lui le aştepta pe terasă, cu fetiţa cea mare alături. Părea fericită ; o fericire calmă, simplă. ..Adevărul este că m-a sal-

rai îi spunea mai tîrziu Walkiriei. Datorită lui am reînceput să trăiesc..." Apoi, mai tîrziu, mi-a spus, în glumă, că îi e frică să nu se îndrăgostească de mine. I-am liniştit. Fii fără grijă, doctore, i-am răspuns tot în glumă. Eu n-am noroc în dragoste. Mi-a adus aminte de u«i vis pe care i-l povestisem acum un an. înseamnă că ai rezolvat criza, mi-a repetat şi de data asta. Nu-ţi mai fie teamă de Ştefan. Ai acceptat şi te-ai reconciliat cu moartea lui ; fizică sau numai morală, tot una e, ai accepî ut faptul acesta, evidenţa aceasta, că el, Ştefan, a murit pentru d-ta, şi atunci te-ai reconciliat cu viaţa şi începi acum o viaţă nouă... „Evident, i-am răspuns. îţi datoresc asta d-tale..." „Dar trebuie să mergi mai departe, a continuat, trebuie să te împaci cu el, cu Ştefan, cu omul pe care l-ai iubit, care te-a făcut să suferi şi acum a murit pentru d-ta. trebuie să..." „Ştiu, i-am răspuns. Am făcut-o deja." „Trebuia să-i spui că tresari noaptea prin somn, o întrerupse Walkiria, că te deştepţi ţipînd şi-l strigi pe el, pe Ştefan." „I-am spus-o. O ştie de mult." Apoi, după încă un an, află că la Clinică se vorbeşte insistent de ei doi,- de doctor şi de ea, de prietenia lor, mult prea intimă, suspectă. „Ar trebui să-l văd mai rar, îi spusese Walkiriei, îmi va fi greu, mă obişnuisem cu el, aveam nevoie de prietenia lui. A fost ca un sfînt..." „Ara impresia că te iubeşte, o întrerupse Walkiria, că e teribil de îndrăgostit de tine." „Nu, nu e asta, vorbi repede Ileana E o altfel de dragoste, e o afecţiune de cu totul alt ordin. E altceva..." într-o seară, după cină, venise pe neaşteptate. Părea foarte tulburat. „Ileana, o întrebă, vrei să fii soţia mea ?" Pălise deodată şi o privea adînc în ochi. „Dar, doctore..." „Spune-mi Bernard", o întrerupse el. „E îngrozitor. Claire..." Roagă-l să nu mai insiste, îi spunea Walkiriei. „A trebuit să-i spun şi a înţeles. Ne despărţim. A plecat azi dimineaţă, cu copiii..." „E îngrozitor !" strigase Ileana.

„Altminteri ar fi fost un infern, continuă el din ce în« mai repede, am fi trăit o minciună, i-aş fi distrus viata şi ei şi, în cele din urmă, m-aş fi distrus şi pe m'ne Vrei să fii soţia mea ? o întrebă din nou. Oricare ar "fi răspunsul tău, să ştii că înapoi nu mai mă pot întoarce Nu pot trăi în minciună..." ,,E îngrozitor, repetase Ileana." Claire..." Roagă-l să nu mai insiste, îi spunea Walkiriei' Mi-e imposibil. Nu pot accepta. Nu-i pot spune Bernard' nu pot fi soţia lui. „Dar el te iubeşte, spunea Walkiria. S-a transcris divorţul. E ca un nebun acum. Vrei să-l fac;" ~ înnebunească de-a binelea ? îl distrugi. îmi spuneai că"-]' iubeşti, că e singurul om pe care-l iubeşti şi că-l vrij iubi toată viaţa, că a fost ca un sfînt cu tine..." „Nu pot; spunea ea. Nu pot să-l mint..." Apoi i-a spus-o şi \j „Nu pot să te mint. Te iubesc prea mult ca să te mint.' Dar ştii ce e în sufletul meu. Eşti omul pe care-l iubesc mai mult pe lume, eşti singurul, Căci numai pe Tante Alice o mai iubeam pe lume, şi acum nu mai e nici ea dar nu pot să te mint, ştii ce e în sufletul meu..." „Ţj sp pare, îi spunea el luîndu-i mîna şi păstrînd-o în mîinile lui. Te lupţi cu o umbră, cu ceva care a murit de mult. dar te încăpăţînezi să-i dai viaţă, din propria ta imaginaţie, din sîngele tău, dar nu mai e decît o umbră..." jj chem şi acum, nopţile, în somn, şopti ea deznădăjduită." „N-are nici o importanţă. Eu am strigat douăzeci de ani, în somn, numele pedagogului care m-a pălmuit odată, copil, m-a pălmuit cu atîta putere încît mi-a ţîşnjt sîngele. N-are absolut 'nici o importanţă..."

S-au căsătorit în ianuarie 1946. Cînd, uneori, nopţj]p se deştepta strigînd, il auzea pe el alături, mîngîincj_o. „Te-ai speriat, îi spunea, ai visat urît..." -Ce bun eşti." îi spunea ea. Voia să-i ia mîna să i-o sărute, dar el i]e trăgea repede, mîinile ei, şi i le săruta. „Aş vrea să avem un copil", i-a spus el odată. „Ce bun eşti', a şoptit ea.

„Aş vrea să avem un copil", repeta el de-atunci. Şi, multe luni mai tîrziu, îi spusese : Probabil că tu încă nu eşti convinsă că ***trebuie*** să avem un copil, că avem amîndoi nevoie de un copil, că eu cel puţin, am nevoie de un copil, că aştept un copil... Uneori, nopţile, se trezea şi-l găsea lîngă ea. privind-o, încercînd să zîmbească. dar ne-reuşind întotdeauna, un zîmbet care începuse să obosească. ..Nu mi-e somn, îi spunea el. Nu pot să adorm..." „Doctore ! îi strigase ea odată, nu eşti fericit." „Spune-mi Bernard, o implora el. învaţă-te să-mi spui Bernard." „Nu eşti fericit, i-epetase. Din cauza mea, din cauza mea..." Ar fi vrut să poată plînge. să-i poată arăta măcar atît, că plînge pentru el, plînge că nu l-a putut face fericit. Dar îşi simţea pleoapele fierbinţi, uscate, aspre, şi repeta într-una, fără să-l privească : din cauza mea, din cauza mea... „Dar tu ? o întrebase el odată. A întors capul şi l-a privit, parcă ar fi vrut să ghicească, să afle mai mult." „Eu ?" A voit să zîmbească, dar, fără să-şi dea seama, a ridicat din umeri. „Nu, acesta nu e un răspuns, a stăruit el. Eu ştiu ce te roade pe tine, te mistuie ca un cancer nevăzut, clar e absurd, e absurd, asta e numai în imaginaţia ta. Trebuie să vrei şi tu puţin, trebuie să vrei să trăieşti. Nu ai absolut nimic altceva. Tu singură ai recunoscut că Ştefan nu mai înseamnă nimic pentru tine, că e doar o umbră pe care o nutreşti cu imaginaţia ta — dar acum trebuie să ***vrei,*** trebuie să ***vrei,*** trebuie să ***vrei*** şi tu.." „Ce are Bernard ? o întreba Walkiria. Ce se întîmplă cu el ?... Ileana, strigase ea odată, ce se întîmplă cu voi ? Nu vă mai iubiţi ?" „Ba da, ba da, o liniştise ea. E altceva. E obosit. Munceşte prea mult şi suferă de insomnii. I-am spus că trebuie să-şi ia o vacanţă lungă, lungă, să mergem amîndoi undeva departe, departe..." „Tu eşti nebună ? o întrebase Walkiria. De ce plîngi ?" „Nu, ţi se pare. Nu plîng. Dar îmi pare rău. Mi-era teamă că aşa

va fi. Tu ştii foarte bine că n-am vrut. m-am împotrivit, că, atît cît am putut, m-am împotrivit. îi spuneam: «Doctore, nu trebuie să te desparţi. Pentru mine ai rămas un sfînt.» « E absurd, îmi răspundea el. Acestea sînt imagini pe care ţi le proiectezi singură şi apoi crezi că există cu adevărat, că eu sînt aşa cum mă imaginezi tu. un sfînt Bernard.,.»"

„Ce se întîmplă cu voi ? o întreba mereu Walkiria. Ce se întîmplă cu Bernard '? Am auzit pe un coleg de-al lui spunîndu-mi...", începuse ea odată. „Nu vreau să aud, o întrerupse Ileana. Te rog, te implor, nu-mi spune nimic..." Nopţile îl auzea cum se plimbă în odaia lui şi se trezea. îşi aprindea o ţigară si o fuma fără gînduri, ascultîndu-i paşii în odaia de alături. Uneori îl striga : „Doctore, doctore !" Intrînd la ea încerca întotdeauna să zîmbească. „îmi pare rău", începea ea. „Nu-i nimic, o liniştea el, nu-i nimic." „Dar ştii, dacă vrei tu, îi spusese într-o noapte, eu pot dispare. Aş fi fericită să pot face ceva pentru tine. Mă duc în ţară, în România." Şi de-acolo nu se mai poate întoarce nimeni. „Ileana, strigase el, speriat. Eşti nebună ? Nu te am decît pe tine, nu trăiesc decît pentru tine..."

în iarna aceea au fost pe Coasta de Azur. hotărîţi amîndoi să pară fericiţi, să se bucure de vacanţă, de bogăţie. Primăvara au fost în Siciiia. într-o seară, la Taormina, el o întrebă deodată : „Ştiai că Viziru e la Paris ?" Se plimbau în parc şi Ileana se opri, foarte palidă, şi-l privi lung. „îl cheamă Viziru, nu aşa ? continuă el. Ştefan Viziru, a fost consilier în Ministerul economiei. M-am interesat printr-un coleg de Universitate care e acum la Legaţia elveţiană de la Bucureşti. A fost foarte simplu. De altfel, ar fi trebuit să fac asta mai de mult.

Poate c-a fost o greşeală, că n-am făcut-o mai de •mult..." Ea continua să-1 privească, palidă, mută. „Da, c la Paris. A fugit astă vară, pe cînd se afla în misiune la Praga. **Şi** a-um. :'aiă ce m-am gîndit..." „Bernard, şopti ea, te rog, te implor..." „Nu, draga mea, e foarte serios, stărui el, privind-o sever, rece. cercetător. Tu nu poţi trăi din cauza unei imagini şi atunci e foarte simpla, trebuie să i • o.'--; '\u întîlneşti imaginea...' „Bernard, se rugă ca." „Va trebui s-o întîlneşti, continuă el, ca să te convingi că Ştefan Viziru e o simplă imagine, că n-ara nici viaţa, nici sînge, nici suflet, că supravieţuieşte doar pentru câ o însureţoşti tu..." „Bernard", şopti ca din nou, rugătoare, apueîndu-i braţul. Apoi au tăcut amândoi, mult timp, fără să se privească. „Trebuie să te grăbeşti". îi reamintea el mert-u de-atunci. „E absurd ! E ridicol 1'se av-ăra ea. Am jurat că n-are să mai mă vadă. că n-are să mă găsească chiar dacă m-ar căuta, în genunchi, pînă la capătul nămîntului..." „Astea sînt copilării, o întrerupea el. Trebuie să te grăbeşti. M-am interesat, e încă la Paris, dar nu mai putem aştepta multă vreme. S-ar p.vitea să plece. E un simplu emigrant, acum". „E absurd", şopti ea. „Am toată' încrederea în tine, îi spusese aii* dată. Ştiu ce se va întîmplă. Nu aştept decît asta : să-1 în'Uneşti, să te vindeci." „Du-le cu Anne-Marie, i-a spus într-o zi. Du-te cu maşina..." Şi, probabil, tot el aflase întîi de concertele de la Royaumont şi aranjase prin consilierul cultural elveţian de la Paris sâ^TîeMnvitatâ Walkiria. „Acum trebuie să te duci, stăruise. O conduci pe Anne-Marie, n-ai să fii singură. Rămîneţi cîteva zile la Paris, îi cunosc adresa. îi scrii un pneumatic şi vă daţi întâlnire la o cafenea. Sau, nu e mai bine să vă întîlniţi într-o grădină, in Jardin du Luxembourg, bunăoară. îi rogi, insişti să vină. Iar după.două ceasuri va veni Anne-Marie să te ia. ..Seara îţi telefonez să-mi povesteşti cum a decurs întilnirea. Cred că am să-mi pot da seama dacă trebuie să-1 mai vezi a doua oară..."

Şi deodată, la începutul după-amiezei, au chemat-o la telefon. „Vă cere Lausanne", i-au spus. O căutase întîi dimineaţa, la hotel ; nu ştia că fusese invitată de director să dejuneze la Royaumont. „I-ai scris ?" a întrebat-o. ..încă nu." Bine ai făcut, o întrerupse precipitat. Nu mai e nevoie. M-am gîndit bine : era o prostie... „N-am să-i scriu", şopti Ileana. „Dar am să-ţi fac o rugăminte, continuă el, o mare rugăminte..." „Spune," şopti Ileana „Nu ţi-am cerut niciodată nimic pînă acum, dar azi îţi cer lucrul acesta..." „Spune", repetă Ileana. „Poate că ai să zîmbeşti, ai să crezi că..." „Ce ? întrebă tulburată Ileana, ce s-a întîmplat ? „Nimic, doar că mă simt teribil de nervos. N-am putut închide ochii toată noaptea. Am înţeles că am făcut o prostie pe care am putea-o plăti foarte scump amîndoi. Mă simt şi acum teribil de nervos. Cred că am palpitaţii..." „Bernard, şopti ea. Nu, nu e nimic grav, e doar din cauza insomniei. Dar am să te rog să vii, să pleci chiar acum. Dacă pleci chiar acum ai putea ajunge înainte de miezul nopţii la frontieră. Iţi pare rău că-ţi cer asta ?" „Nu, şopti Ileana. Sînt fericită." ..E adevărat ?" „Sînt fericită, repetă. Am să-ţi spun acasă de ce sînt fericită." „Ileana, e pentru prima dată că te aud spunînd cuvîntul ăsta." „Sînt fericită", şopti ea încă o dată. „Dragostea mea !" îl mai auzi, foarte emoţionat.

„Povesteşte-mi", îl îndemna ea la răstimpuri, speriată parcă de tăcerea care împietrea între i . Privea tot înainte. Şoseaua se întindea dreaptă, nesfîrşită, ureînd uşor printre plopii rari. Soarele asfinţea foarte aproape de ei, după colină. „îmi este foarte greu să-ţi vorbesc despre mine, începu tîrziu Ştefan. Cred că cunoşti esenţialul. Restul nu e interesant." „Povesteşte-mi, îl îndemnă ea. Reaminteşte-mi esenţialul."

„Cred că-1 cunoşti. Este înspăimîntător de simplu. Se reduce la un nume şi o imagine, atît. O imagine..." „O imagine", repetă tulburată Ileana.

„Da. Am făcui socoteala, am rămas cu mania aceasta a socotelilor. Aproape 14 ani am fost obsedat de un nume : d-na Zissu. Şi" 12 ani. exact 12 ani, am fost obsedat de o imagine : o maşină..." „înţeleg, şopti Ileana cu privirile foarte departe înaintea ei, dincolo de şoseaua nesfîrşită." „Nu cred că înţelegi, spuse Ştefan încercînd să zîmbească. Pînă ieri nu înţelesesem nici eu. Pînă ieri... Nu, mai exact : pînă acum cîteva ceasuri." „Ştiu, spuse Ileana. E vorba de maşină. De cînd te-am cunoscut, a fost vorba de maşină, întotdeauna a fost vorba de o maşină. O imagine. Fără viaţă, fără sînge, fără suflet. O imagine."

„Da, o imagine, repetă Ştefan. Dar acum am înţeles." Poate că ar trebui să încerc din nou să-i spun. Mai avem încă timp. Ea are o viaţă întreagă înaintea ei. Are viaţa ei. „O imagine, reluă Ileana visătoare. Nu te-ai schimbat, O nălucire în care n-ai crezut nici tu la început, dar în care te-ai încăpăţînat să crezi cu furie, cu deznădejde, nutrind-o din propria ta viaţă, dîndu-i sîngele şi sufletul tău ca s-o faci să trăiască, s-o faci să rămînă acolo, în faţa ta, lîngă tine, întotdeauna lîngă tine, pînă cînd.. Pînă cînd ai crezut că nu mai poţi trăi fără ea, că imaginea aceea e viaţa ta, norocul tău, fericirea ta, destinul tău..." „Da, aşa a fost, spuse Ştefan. Dar am înţeles de ce..." „O simplă imagine, continuă Ileana. O nălucire. Şi pentru ea ţi-ai distrus viaţa, ai făcut, să sufere pe cei care-ţi erau scumpi, le-ai distrus şi lor viaţa." „Da, aşa a fost. Toţi oamenii îşi ratează viaţa. în afară de sfinţi." „De ce-mi spui asta? îl întrerupse Ileana tulburîndu-se. De ce-mi vorbeşti mereu de sfinţi ? de cînd ne-ani cunoscut mi-ai vorbit mereu de sfinţi. De ce ? de ce ?" Şoseaua ieşise dintre şirurile de plopi rari şi ocolea acum poalele unui deal cu vii. „Nu-mi dau nici eu bine seama de ce. Poate pentru că aveam şi eu. ca toţi, nostaMa unei existenţe fără rupturi. Numai un sfînt poate trăi în timp

şi totodată în afara timpului, în eternitate. Numai o asemenea existenţă plenară, rotundă..." „O imagine şi un nume, îl întrerupse din nou Ileana. Un nume pe care l-ai auzit odată, de mult, printr-un perete..." „Nu era chiar un simplu perete, ca oricare altul. Era..." „Ştiu, făcea parte din camera secretă. L-ai auzit acolo, în sanctuar..." „Nu era un sanctuar. Era pur şi simplu camera mea secretă." „Un sanctuar pe care ţi-l creaseşi singur, cu imaginaţia ta, continuă Ileana deznădăjduită. O imagine pe care ai suprapus-o unei alte imagini, a camerei ***Sambo*** din copilăria ta. Şi din cauza numelui şi imaginilor astea, ţi-ai distrus viaţa. Ai trăit o nălucire şi ţi-ai distrus viaţa. „Da. Dar acum am înţeles de ce. Am aflat cine a fost d-na Zissu. A iubit-o Partenie. Şi înaintea lui, a iubit-o Mitică Porumbache. Şi înaintea lui..." Şovăi. Căpitan Sideri, eşti sub arest ! „Ştefan, şopti ea deodată fără să întoarcă capul, contînuînd să privească drept înaintea ei, pe şosea, îmi pare rău ca ţi-o spun : mă doare, mi se rupe inima de milă, mi-e teribil de milă de tine..." „Da, înţeleg", spuse Ştefan.

Pe aici, prin pădurea de fagi şi paltini, seara părea mai înaintată, parcă ar fi fost deja noapte. „Povesteşte-mi, îl îndemnă din nou Ileana. Nu mai avem mult de stat împreună. Povesteşte-mi..." „Miroase ca pe la noi, spuse Ştefan. Parcă am fi într-o pădure de la noi." „E adevărat, vorbi Ileana coborînd deodată glasul. La început nu-mi dădeam seama, dar aşa e : e un miros de pădure ca la noi..." „E ca la noi", repetă Ştefan. „Da, e adevărat, şopti Ileana. Aşa era..." „Dar nu la Zinca, reluă tîrziu Ştefan. Nu aveţi păduri aşa de mari acolo, la Zinca." „Era şi-acolo o pădure mare, bătrînă, dar era mai departe. Era după pămîntul lui Tante Cecile. îmi aduc foarte bine aminte." „Acum nu a mai rămas nimic. Au tăiat-o oamenii.

Au tăiat-o în iarna cînd au ars şi conacul. A fost o iarnă foarte grea. Au murit mulţi de ger, de tifos, de foamete." „Ştiu, şopti -Ileana. Am auzit." Căpitan Sideri, eşti sub arest, îşi aminti ptefan. Ar trebui să-i spun. Ea are o viaţă întreagă înaintea ei. Ea are viaţa ei.

Restaurantul fusese ridicat chiar lîngă moară şi mesele erau înşiruite pe malul gîrlei, sub bolţile de iederă şi glicină. „Seamănă parcă cu ceva, începu Ştefan. Cu ceva cunoscut. Dar nu-mi aduc aminte cu ce..." „Da, e adevărat. Seamănă cu .ceva cunoscut, de la noi..." „Nu izbutesc să-mi aduc aminte cu ce", reîncepu tîrziu Ştefan, după o lungă tăcere. „Nu te mai gîndi, îl întrerupse Ileana zîmbind. Nu-ţi mai aminti mereu ce-a fost, ce-ar fi putut fi... Nu mai trăi mereu în trecut..." „E adevărat. Acesta e păcatul nostru cel mai mare, că nu putem trăi în prezent. Numai sfinţii trăiesc necontenit în prezent." Ileana îl privi lung, zîmbi din nou si-şi stinse absent ţigara în scrumieră, îşi opri o clipă ochii şi descifra literele : ***Souvenir..."*** „Ştefan, spuse, esti neschimbat. Ai rămas acelaşi." „Am îmbătrînit." „Nu.'N-ai îmbătrînit. N-ai să poţi îmbătrîni niciodată..." „Este extraordinar cum apa asta care curge, apa asta de moară care cade şi curge, îmi aduce aminte de ceva..." „Da, şi mie. Este neasemuit de frumos... Şi noaptea este neasemuit de frumoasă... Totul e foarte frumos..." Ar trebui să-i spun acum. Ea are viaţa ei. „Ileana, începu tulburîndu-se brusc, dacă^ am să te^ rog ceva, dar am să te implor să mă asculţi, pînă la urmă, şă nu mă întrerupi..." „Nu, Ştefan, îl întrerupse ea, nu-mi spune nimic. E mai bine aşa. E mult mai bine aşa." „Nu, îiu m-ai înţeles. Vreau să-ţi spun cu totul altceva, ceva care n-are nici o legătură cu mine sau, dacă vrei, are doar o foarte neînsemnată legătură cu mine, dar e ceva care te priveşte numai pe tine..." „Te rog, Ştefan, şopti ea cu o privire speriată. Te rog..." „...Ceva care e al tău,

e numai al tău, e vorba de viaţa ta..." „Atunci plec", spuse deodată Ileana, „...de viitorul tău..." Dădu să se ridice din scaun, dar Ştefan îi prinse braţul şi o opri. „Bine, te ascult, nu mai spun nimic. Rămîi, te rog, rămîi..." Ileana îl privi din nou în ochi, apoi întinse mîna şi şi-o lăsă pe braţul lui. „Nu te supăra, Ştefan, nu voiam să te mîhnesc. Dar e mai bine aşa... E aşa de frumos aici, reluă după o clipă. îmi pare rău că nu putem sta mai mult. Dar nu vreau să mă gîndesc la plecare. E aşa de frumos. E o noapte aşa de frumoasă..." „Seamănă cu ceva, spuse Ştefan, şi zîmbi împăcat. Mai avem timp", adăugă tîrziu.

îşi privi deodată ceasul, apoi păli. întinse repede mîna, apucă paharul care rămăsese aproape neatins în faţa ei, şi bău. „E tîrziu, spuse. în zece, cincisprezece minute trebuie să plecăm. Ne despărţim..." Avea o voce gravă, înecată, parcă toată tăria i-ar fi fost sorbită de gîlgîitul implacabil al apei. „Aş vrea să-ţi spun ceva. Dar aş vrea să fiu sigură că ai să mă asculţi, că n-ai să mă întrerupi, orice ţi-aş spune... Ştefan, reluă ea repede, ţie ce ţi-a rămas mai scump pe lume ?..." „Tu, şopti el, plecîndu-şi privirile. Iartă-mă că ţi-o spun." „Nu-i nimic, nu-i nimic, n-are importanţă, vorbi repede Ileana. Am să te rog să-mi juri pe ce ţi-a rămas mai scump în lume. Vreau să-mi juri că ai să faci ce am să te rog eu. îmi juri ?" întoarse capul spre el şi-1 privi, şi în acea clipă Ştefan o regăsi întreagă, aşa cum era ea, aşa cum fusese întotdeauna, de cînd au început să meargă alături prin iarbă, şi ea clătina la răstimpuri capul şi repeta, zîmbind : Nu înţeleg. Nu te înţeleg. Poate că spui lucruri foarte interesante, dar nu înţeleg." „Jur, spuse el. E absurd ce fac", adăugă repede. „Mi-ai jurat, Ştefan, ai jurat pe mine, îl întrerupse Ileana. Nu mai e nimic de făcut... Şi acum, iată ce te rog. Să nu mai mă cauţi, să nu te mai gîndeşti la mine, sau să te gîn-

deşti ca la cineva care/ a murit de mult. Aşa s-a întîmplat cu mine : am murit de mult. Adu-ţi aminte de tot ce vrei tu, dar nu te mai gîndi la mine, cea de azi, cea care voi mai fi cît timp va voi Dumnezeu..." „Dumnezeu", repetă foarte încet Ştefan. „Am să te rog să mă uiţi, continuă Ileana. Dar înainte de a mă uita, aş vrea să mai afli un lucru. Nu ţi—l spun ca să te chinui, ca să te fac să regreţi toate cîte s-ar fi putut întîmplă şi nu s-au întîmplat. Poate că tu n-ai avut nici o vină. N-a fost nici vina mea că te-am întîlnit şi m-am îndrăgostit de tine, m-am îndrăgostit şi nu te-am putut uita. Aşa am fost ursită. Cînd m-am născut, probabil că a venit o ursitoare care nu fusese poftită şi mi-a ursit nenoroc. Ascultă-mă, te rog, înălţă-ea speriată mîna ca să-l oprească, mi-ai jurat că ai să mă asculţi... Aşa mi-a fost ursita. Tu, probabil, n-ai avut nici o vină. Dar aş vrea să ştii lucrul acesta : că eu am rămas credincioasă ursitei mole. Te-am lăsat să crezi că nu te mai iubesc. Am minţit. N-am încetat o clipă să te iubesc. Poate n-am voit întotdeauna asta, dar aşa a fost : te-am iubit de cînd te-am zărit pentru prima oară, acum doisprezece ani. în pădurea de la Băneasa, şi te iubesc şi astăzi. Am fost blestemată să te iubesc. Te voi iubi probabil pînă în ultima clipă a vieţii mele. Aşa am fost blestemată, aşa mi-a fost ursita. Dacă voi trăi încă cinzeci sau o sută de ani, şi voi avea copii, şi copiii vor avea şi ei copii, şi peste cinzeci sau o sută de ani voi muri înconjurată de copii şi de copiii copiilor mei, în clipa morţii voi striga acelaşi nume pe care-l strig de doisprezece ani încoace, voi striga : Ştefan şi-ţi voi mai spune, aşa cum iţi spun şi-acum. de cîte Ori mă trezeşti nopţile, că nu te-am iubit decît pe tine. Şi dacă, aşa cum e probabil, înstrăinată printre "străini, cu copii şi nepoţi care nu vor şti un cuvînt româneşte, dacă atunci, bătrîna, nu-mi voi mai aduce aminte aproape nimic din limba care a fost cîndva a mea. în clipa morţii îţi voi spune că te iubesc:

fn româneşte... Nu mă întrerupe, te rog ! strigă ea cu deznădejde, mi-ai jurat că ai să mă asculţi. Lasă-mă să-ţi spun tot. Vreau să ştii tot. Vreau să ştii că, atunci cînd mi s-a părut pentru întîia dată că te iubesc, cîteva săptămîni după ce te-am cunoscut, şi mi s-a părut ridicol că te-aş putea iubi doar pentru că te văzusem de cîteva ori, atunci, în 1936, îmi repetam, ca să-mi bat joc de mine şi să mă trezesc, îmi repetam că e ridicol, că parcă ar fi ca în ***Tristan şi Isolda...*** Ştefan, pentru mine a fost ca în ***Trisian şi Isolda.*** în noaptea aceea mi-ai dat, poate fără să vrei, poate fără să ştii, mi-ai dat să beau o otravă, mi-ai otrăvit sîngele, mi-ai otrăvit sufletul, şi eu n-am mai trăit decît pentru tine, n-am mai trăit ca oamenii vii şi treji, ci aşa cum trăiesc umbrele, cum poate că trăiesc morţii, numai din amintiri, am trăit din bietele mele amintiri, din acele, nefericite, scurte, dezastruoase sferturi de oră pe care mi le dădeai tu, apărînd cu un bucheţel de lăcrămioare ca să-mi spui că eşti îndrăgostit de mine, dar îmi spuneai asta odată, cel mult de două ori pe an, şi în restul preţioaselor minute pe care mi le dăruiai, îmi vorbeai de maşina cu care ar fi trebuit să vin şi n-am venit..." „Ileana, e maşina ***asta"***, şopti Ştefan plecîndu-se spre ea şi apucîndu-i deznădăjduit mîna. „Te rog, lasă-mă, lasă-mă să termin, spuse trăgîndu-şi speriată mîna clin mîna lui. Ai jurat pe mine că ai să mă laşi să termin... Tu, inima mea, norocul meu, zburătorul meu, veneai de cîteva ori pe an, un sfert de ceas, uneori poate chiar o jumătate de ceas, şi-mi vorbeai de maşina care trebuia să dispară la miezul nopţii sau de tainele d-nei Zissu... Ştefan, şopti ea privindu-l în ochi, silindu-se să zîmbească, dacă ai să mă mai iubeşti vreodată, dacă ai să mai iubeşti vreodată, să nu mai faci aşa. E groaznic. în doisprezece ani am trăit din amintirea cîtorva ceasuri. Dacă aş aduna toate orele şi minutele pe care mi le-ai dat, poate s-ar face o zi şi o noapte. Am trăit din ele asa cum trăiesc

•umbrele din amintirea unei vieţi întregi şi pline... Mi-ai dat să beau o otravă, Ştefan. N-ai ştiut nici tu ce faci..." ,,Ileana, şopti Ştefan. Aş vrea şă..." „Ai jurat pe mine, Ştefan, îl întrerupse ea. Mi-ai jurat că ai să faci ce-am să te rog eu. Şi te rog doar atît, să nu spui nimic. Lasă-mă doar să te privesc. Nu mai avem mult de stat împreună. Lasă-mă doar să te privesc..."

îi spusese : „Am să te las la gară. Am să te las la prima gară. Probabil că ai un tren înainte de miezul nopţii pentru Paris. „Ileana", începu Ştefan. „Mi-ai jurat, Ştefan, îl întrerupse ea. Ai jurat pe mine că ai să mă asculţi, că n-ai să mă mai cauţi niciodată, că ai să te gîndeşti la mine ca la cineva care a murit de mult..." „îţi jur şi acum, îţi jur încă o dată, şoptise Ştefan. îţi jur pe ce mi-a mai rămas pe lume, că asta e ultima noapte cînd te rog să mă laşi lîngă tine, în maşina asta, adăugă el repede, în maşina asta... îţi jur..."

Cînd lăsaseră din nou în urma lor ultimele lumini ale oraşului, Ileana spuse : „Ştefan, povesteşte-mi ceva. Povesteşte-mi de copilăria ta. Povesteşte-mi despre arici şi despre fluturii de pădure. îmi place să te ascult povestindu-mi depre copilăria ta. îmi place să te închipui copil..."

Privise pe furiş la ceas. „Curînd, începu el deodată, ne vom despărţi. Ţi-am jurat. Am jurat pe tine şi am să mă ţin de cuvînt. Dar nu e judecător pe lume care să nu îngăduie, în afară de litera jurămîntului, încă alte, cîteva, foarte puţine cuvinte. Am să te rog şi eu să nu mă întrerupi. Am foarte puţin să-ţi spun. Am să le spun în cîteva cuvinte. „E în felul tău", şopti Ileana zîmbind. „Am fost nebun, spuse Ştefan. Nu, mai exact, am fost orb. Doisprezece ani n-am înţeles. Am înţeles doar în după-amiaza asta. Am ştiut de la început, de cînd te-am zărit, că te iubesc, că am să te iubesc toată viaţa." „Ştefan", strigă speriată Ileana, „...că mi-ai fost ursită, că am băut împreună din aceeaşi otravă..." „Ştefan !" strigă din nou Ileana, întorcînd capul spre el. „Ia seama, şopti el. Ai un camion în faţă..." Simţi cum i se bate inima. Nu e încă miezul nopţii. Ea are o viaţă întreagă înaintea ei. „Mi-ai jurat, auzi vocea sugrumată, deznădăjduită a Ilenei. Mi-ai jurat !... Fie-ţi măcar puţin milă de mine..."

„Doar cîteva cuvinte, se rugă el. Agenţie ! strigă, speriat, o clipă în urmă. Dacă vrei, lasă-ma pe mine la volan..." „Nu, nu e nimic, nu-ţi fie teamă. Dar te rugasem să nu-mi mai vorbeşti... Dă-mi, te rog, o ţigară. Aprinde-mi-o tu." Ştefan o aprinse, trase primul fum, apoi, tremurînd, i-o aşeză între buze. „îmi place, e o gauloise, spuse încet Ileana. Vorbeşte-mi... Povesteşte-mi altceva... Iartă-mă că am ţipat. Mă speriasem..." „Ileana, atenţie", strigă din nou Ştefan. „Ţi-e frică ? îl întrebă întorcînd capul şi zîmbindu-i. Să nu-ţi fie frică. Sînt foarte calmă, am foarte mult sînge rece la volan..." Dar nu e încă miezul nopţii, îşi repeta el în neştire. Aş mai avea timp să-i spun. „Doar cîteva cuvinte, începu el din nou, dar te rog, te implor, ascultă-mă. în curînd, foarte curînd, ne despărţim." „E adevărat. Te ascult. Ştiu că ai să mă faci să sufăr, şi că-mi voi aminti toată viaţa aceste cîteva cuvinte, dar n-am putut să-ţi refuz niciodată nimic..." „Am fost orb. Am ştiut tot timpul că mi-ai fost ursită, dar n-am înţeles de ce... Ileana, dacă am să te rog... Ia seama ! Ce faci ? ! Lasă-mă puţin pe mine la volan..." „Nu-ţi fie frică, îl linişti zîmbind Ileana. Dacă vrei, zvîrle-mi ţigara..." Luîndu-i-o, îi atinse mîna şi începu să tremure. I se păru că tremură şi ea. Trebuie să-i spun tot, trebuie să-i spun acum. „Ileana, şopti el, iubita mea, mireasa mea..." „Ştefan !" strigă ea. Dar parcă nu mai avea putere să strige, să se împotrivească. Era o voce sugrumată, istovită. „Mireasa mea, continuă Ştefan repede, ca şi cum n-ar mai fi auzit-o, te-am iubit aşa cum m-ai iubit şi tu, ca

Lector : ECATERINA TARALUNGA
Tehnoredactor : VASILE CIUCA

Bun de tipar : 25.01.1991
Coli ed. 20,59. Coli tipar 13

Comanda nr. 281
Combinatul Poligrafic Bucureşti,
Piaţa Presei Libere nr. 1, Bucureşti
Românca

un nebun, ca un strigoi, fără să înţeleg ce fac, fără să înţeleg ce se întîmplă cu noi, de ce am fost ursiţi să ne iubim fără să ne iubim, de ce-am fost ursiţi să ne căutăm fără.să ne întîlnim..." în bătaia farului maşinii care se apropia din faţă; o zări o clipă, o văzu cum plînge privind înaintea ei, privind aşa cum privesc orbii, adînc, neclintit, fără să vadă." „Vreau să-ţi spun nu pentru ca să te fac să suferi. Vreau să-ţi mărturisesc că nu te-am iubit decît pe tine. Nu ţi-am arătat-o, poate, niciodată, dar nu te-am iubit decît pe tine. Şi în după-amiaza asta am înţeles de ce. Uitasem ceva şi fusesem nebun, fusesem orb, n-ar fi trebuit să uit. Şi-acum trebuie să-ţi spun. Nu te-am iubit decît pe tine, dar trebuie să-ţi spun. Nu te-am iubit decît pe tine. Te voi iubi şi cînd, în ultima clipă..." Tăcu brusc. Se simţise deodată golit de puteri. Ar trebui să-i spun acum, cît mai e timp, înţelese văzînd-o cum plînge, s-o implor să se oprească aici, să telefoneze la Lausanne, să ia trenul, ar trebui să cad în genunchi şi s-o implor. „...Iubitul meu", o auzi şoptind. „Aş vrea să ştii doar atît, începu el din nou, cu un efort. Aş vrea să ştii..." „Iubitul meu", o mai auzi şoptind. Zărise parapetul şi, dincolo de el, ghicise căscată în întuneric prăpastia. începu să tremure. Ar trebui să-i spun, mai am timp să-i spun... Dar îl orbiră farurile maşinii răsărite pe neaşteptate din întuneric, în faţa lor, şi fără să-şi dea seama ce face, se apropie mult de Ileana. Simţi în acea unică, nesfîrşită clipă, întreaga beatitudine după care tînjise atîţia ani, dăruită în privirea ei înlăcrimată. Ştiuse de la început că aşa va fi. Ştiuse că, simţindu-l foarte aproape de ea, Ileana va întoarce capul şi-l va privi. Ştiuse că acea ultimă, nesfîrşită clipă îi va fi deajuns.

Cuprins